

Passuth László

Nápolyi Johanna

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ
TRECENTO

MÁSODIK RÉSZ
NÁPOLYI ARANYKOR

HARMADIK RÉSZ
ENDRE ÉS JOHANNA

NEGYEDIK RÉSZ
A NAGY PER

ÖTÖDIK RÉSZ
EGYHÁZSZAKADÁS

UTÓSZÓ A NÁPOLYI JOHANNÁHOZ

ELSŐ RÉSZ TRECENTO

Bajor Lajos, a németek királya már hajnal óta ült a Santa Maria Maggiore sekrestyéjében, s várta, hogy a harangok megadják a koronázásra hívó jelt. Szeme lassan barátkozott a januári reggel szürkéségével, egy köszönt kivált a háttér félhomályából, a Madonna-kép aranyán megcsillant a gyertyafény. A hosszú, szőke ember felkelt a térdeplőről, kinyitotta a kis oldalajtót, hogy a dohos kárpitok, olcsó gyertyák szagát kisöpörje a reggeli szél. Bent, a bazilikában már gyülekezett kísérete, várták kamarásai, tanácsosai, kancellárja, de ő ezen a reggelen egyedül akart maradni.

Tizenöt esztendeje harcolt a német rendekkel, az avignoni pápával, az itáliai fejedelmekkel, míg eljuthatott Rómába, hogy a Populus Romanus akaratából fejére tegye a császárkoronát. Mintha óriási, kemény kéz szorítaná össze szívét, úgy kínozza megint a görcs. Leült, homlokát megnedvesítette egy cseppnyi szenteltvízzel, ettől frissebb lett, erőre kapott. Ha most szívén érezné az Úr ujját, s a fájdalom azt mutatná, hogy utolsó órája közeledik - a kereszténység e hatalmas bazilikájában, de egész Rómában... sehol a világon nem találna egyetlen áldozópapot, aki levehetné róla a pápai átkot, s megadhatná a feloldozást. Saját papjaira gondolt, a komor, menekülő püspökökre, akik hajlott háttal lovagolnak kíséretében, mintha a kiközösítés mázsányi súlyát kellene szüntelen hordozniok. Szakadár papjaira gondolt, akiktől irtózik a nép, ha misézni akarnak, a sekrestyések messze dobják a templomkulcsot, a remeték s zarándokok elébük tartják a vezeklőkeresztet, minden igaz keresztény letér az útról, ha velük szembekerül.

A német rendek királyukká választották, de a német-római császári koronát az ősi hagyomány szerint csak a pápa teheti fejére. Ám magiszterei kiásták a századok porából a még régibb, még ősibb hagyományt. A nép szava Isten szava - mondták, ha azt a szót a Populus Romanus ejti ki. Az Urbs népének minden időkben az volt a kiváltsága, hogy maga fölé emelhetette azt a legnagyobb földi hatalmasságot, aki a Városon, országok, tengerek felett uralkodik. Szenátusa kijelölhetett császárt, s ha elég erős volt hozzá, le is taszíthatta, feloldva a hűségesküt, melyet a Város magisztrátusa tett.

Vajon mi adja azt a hatalmas erőt, melytől Isten megszentelt népévé válik e maroknyi, züllött embertömeg: a civakodó bárók, kufárok, mesteremberek egybegyűlve erősebben szólnak, mint az az átok, melyet János pápa kiáltott ki az avignoni dombtetőn? Arra a néhány, tarka ruhás főúrra gondol, akik elhozták hozzá az Urbs szenátorainak határozatát. Valami félelmes volt tekintetükben, komorak, szinte elvadultak voltak, a Városból érkeztek, mely valaha uralkodott az egész világ felett, de most mindenki rettegett attól a gondolattól, hogy falai között kelljen élnie és uralkodnia.

Bajor Lajosnak nem volt más választása. Rómába kellett jönnie, hogy a két szenátor kezéből fogadja el a koronát. Ha Rómában koronázzák, senki sem vonhatja kétségbe császári címét, s ő maga élhet azzal a hatalommal, mellyel bőségesen éltek az első keresztény császárok. Szava erősebb lesz, mint az avignoni pápáé. Letaszíthatja trónjáról az agg Jánost, egybehívhat új zsinatot, vagy ő maga, császári hatalmánál fogva, imperátori akarattal betöltheti Szent Péter örökét. Erre a pillanatra várt, ez után sóvárgott, amikor kiadhatja első császári ediktumát. De az új szentatya, aki az ő császári kegyelméből nyeri el hatalmát a keresztény világ felett - nem lesz szakadár udvari papjainak egyike sem. Ezekre már rázuhant az átok, nagyravágyó, dölyfös prelátusok voltak, kirekesztett, javaiktól megfosztott egyháznagyok. Arra a szelíd ferences gvardiánra gondol, aki érkezése után felkereste, hogy könyöröggjön alamizsnáért Róma szegényei részére. Pietro atyának mondta magát, Corvarai Péternek. Giordano Savelli szenátor dicsérte jámborságát, a többiek mind megtetézték, bizonygatták, hogy Pietro atya talán az

egyetlen jámbora az Urbsnak, aki szegénységében s alázatosságában megközelíti az apostolok szellemét. Erre a lángoló szemű, szent életű barátira gondolt, amikor megkondukt először a Maria Maggiore harangja. Ha őt ültetné a pápai székre, hozsanna törne ki a római földön: íme a szegények, alázatosak pápája váltja fel a Rhône tájékán székelő, fényben és hatalomban dúskálkodó francia szentatyát.

Az udvarmester csendesen félrevonta a függönyt, s halk hangon kérdezte, hogy jobban érzi-e magát császári ura? Még egyszer elmondta az ünnep rendjét, az előkelők méltóságát, az utat, mely a bazilikától Szent Péter templomához vezet, s amelyen az új császárnak dicsősége s pompája teljességében kell végigvonulnia. Lassan öltözött. Magára vette a bíborpalástot, kezébe fogta a kardot, melyet a hagyomány szerint Nagy Károly félezer esztendővel ezelőtt, római koronázásakor viselt. Mire megjelent a templom ajtajában, arca jóságos, szelíd lett, kegyesen bólintott a jelenlevők felé.

A menet megalakult. Róma prefektusa vezette fehér öszvéreinek hátán, utána vonultak a Város legfőbb méltóságai. Az utat kétoldalt Bajor Lajos vértesei szegélyezték, akik lándzsavéggel űzték vissza a sápadt, januári napfényben az egybegyűlt kíváncsiakat. Hatalmas, erős lova hátán az új császár kimagaslott a többi közül. Az órákig tartó díszmenet alatt a nyeregből végignézhetette Augustus egykori városát. A címerpajzsok, kárpitok eleinte még letakarták a romba dőlt, leomlott falakat, elfedték a városégések nyomát, de ha nyergében felegyenesedett kissé, belátott az utcák tömegébe, melyben fészket rakott magának a legsötétebb nyomor. A viskók sorát hatalmas vizesárkok s azokon belül várkastélyok, őrtornyok szakították meg. Bástyáikon őrség tanyázott: amikor közeledett a menet, felvonták csapóhídjaikat. A komor, főúri paloták is épségben álltak, de annál siralmasabbak voltak a templomok. Mennyezetük behorpadt, szalmacsutakokkal védekeztek az eső ellen, a hívek jámborsága aligha pótolhatta a világi hatalom segítő kezét. Amerre szeme ellátott, mindenütt rommezők, romba dőlt házak maradványai, lezuhant oszlopok mutatták: itt egykor magisztrátusok palotái emelkedtek, a falakat valaha kifeszítette a város, melynek akkor annyi lakója lehetett, mint ma talán egész Itáliának. Róma olyan volt, mint csontig lesóványodott óriás, Aurelianus fala, mint bő koldusgúnya lötyögött rajta, hiszen maguk a temetők is megfértek a városövön belül.

Lucca új hercege, a Laterán grófja - a zsoldosvezér Castruccio, ment előtte Róma kardjával, s úgy vezette be a Szent Péter bazilikába, a baldachin alatt álló trónszékhez. A teuton vértések tompa színei itt már feloldódtak a tollak, címerek, köntösök ragyogásában, vidám kékek, harsány veresek keveredtek ezüsttel s arannyal a luccai lovagok csoportjaiban. A császár kezét rajtanyugtatta a két aranyozott császári sasmadáron, mely talán Augustus kora óta az Impérium változatlan jelvénye maradt.

A kórus zengett, a lépcső elé térdeltek az ifjak, akiket Nagy Károly kardjával lovaggá kell ütnie, ha befejeződik a koronázási szertartás. Megszólalt a San Pietro kisharangja, s a sekrestyéből kiléptek Bajor Lajos szakadár főpapjai. Velence menekült érseke s Prato püspöke haladt teljes ornátusában, hátuk megett néhány apát és kanonok. De hiányzott a szerpapok rendje, a jámbor barátok, apácák sokasága, nem volt jelen egyetlen bíboros sem, s az egybegyűlt rómaiak szemében papjai csak idegen, ismeretlen földönfutók voltak, akik dacolnak János pápa átkával, s most még jobban tetézik bűneiket.

Colonna s Orsini úr, Róma két szenátora lépett elő. Felhágtek a trónszék lépcsőjéhez, s a nép felé fordulva harsány hangon feltették a kérdést: kívánja-e a Populus Romanus császáranak Ludovicus urat, akit a németek már királyukká választottak? A kórus énekelte az antifónát, mely diadalmasan zengte a nép beleegyező válaszát. Lajos lejött a trónról, letérdelt az első apostol sírjához. Így várta végig a nagymisé, mely úgy hömpölygött végig Rómán, mint hosszú-hosszú évtizedek óta áhított, csodálatos színjáték: az Urbs népe él hatalmával, a

Populus Romanus imperátort koronáz. Így várta meg az „Ite missa est”-et, a nagymise végét, amikor térdet hajtva elébe került kancellárja, s kezébe adta a pergament, mely a Törvényt tartalmazta, a császár első akaratát.

Koronával fején, hosszú, hermelines bíborpalástjában lépett fel a szószékre, melyet egy római koporsó tetejére építettek a pisai kőfaragók. Fent, a pulpituson egy pillanatig mintha magával ragadta volna a szédülés, kiújult fejfájása, mely reggel óta kínoztta. Néhány pillanatig állt, lehunytt szemmel, aztán uralkodott a test gyöngeségein. Lassú mozdulatokkal lehúzta jobbjáról a bársonykesztyűt, szétbontotta az irattekercset, s Róma fülének oly idegen latin szavával olvasni kezdte rendeleteit.

Nem beszélhetett mindarról, ami felkavarta a kereszténység békéjét, egymás ellen fordította a keresztény Respublica testét és lelkét, szembeállította a császárt a pápával. A világ ura Szent Péter szószékeről nem vitázhatott. De szava messze kiáltva hangzott el, amikor a hit megőrzendő tisztaságáról beszélt, melyet az Impérium új urának mindenki ellenében meg kell védenie. De miként az Ecclesia oltalma császári kezekbe van letéve, úgy fordulhatnak hozzá bizalommal az özvegyek és az árvák, akiket kiforgattak, felprédáltak, megnyomorítottak, mert mindnyájukat hozzásegíti az ő igazságukhoz.

Stefano Colonna, a Ház seniora felemelte fejét, és bólintott. Ebben a percben tapsban törtek ki a Colonna-párti csatlósok, s az ősi acclamatiót visszhangozták a bazilika ódon falai. A császár állt a szószéken, lehajtott fővel fogadta a számára szokatlan örömujjongást, a Város ovációját, melynek oly soká kellett már nélkülöznie császárárt s papáját - de a cirkuszt és a kenyeret is.

A menet a koronázás után újból megindult. Amikor elhangzott az ünnepi harangszó, tizenkét lovas vágtatott szét a szélrózsa minden irányába, hogy hirdesse minden város, minden tartomány előtt a hírt, hogy Róma élt a császárválasztás jogával, Augustus utódává Ludovicust választotta, az Impérium bajor tartományából. A lovasok elvágattak, a patkók zaját elnyelte a Rómára frissen leereszkedett hólepel.

Mintha az égiek az Urbs minden csúfságát kegyes kezekkel akarták volna eltakarni, olyan fényes, ezüstszerű lett egyszerre az egész világ. Gyermekes ízlelték a ritka nyalánkságot, a lovak belegázoltak a fehér szőnyegbe, s magasra emelték lábukat. Mint tarka kígyó, úgy vonult fel a Capitoliumra a császári sereg, a gyalogosok útján, a Szenátus palotája elé. A téren hatalmas asztalok álltak, főúri nemzetségek címereivel. Apródok, étekgógók söpörték le az ujjnyi vastag havat, szolgák cipelték a boroskupákat, a szakácsok fahasábokat hajigáltak a nyílt tűzhely alá. Mintha a fűszeres füst elűzte volna a felhőket, egy pillanatra kisütött a nap, s fényárba burkolta a sokaságot, mint egykor a Lupercaliák ünnepén. Elsőnek a szenátorok ültek oda a nép asztalához. Luca Savelli, a város kapitánya leoldta kardját, s a gyertyaöntők céhét megtisztelve, kanalát belemártotta a levesbe.

Az ünnep és étel öröme hatalmába ejtette Róma népét, mely szüntelen vivátozással köszöntötte császári urát. A tanácsurak s az Impérium legfőbb méltóságai behúzódtak a Szenátus nagytermébe, s ott foglalták el az asztalokat. A császár, e vidám, ünnepi rítus egyetlen komor, idegen figurája, mint árnyék, úgy suhant el a cifra köntösű római örvendezők előtt. Újból kiújult kínzó fejfájása, melyet csak ingerelt a csipős füst s a tér szüntelen zaja. Intett kíséretének: egyedül szeretne maradni, s így magányosan ment fel a Capitolium nagytermébe, kilépett az erkélyre, onnan nézte a lakoma ősi vígságába belefeledkezett rómaiakat. A szél a nyitott ablakon át arcába csapta a füstöt, megfordult, de eltévesztette az ajtót, mert egy másik lépcsőre nyíló folyosón találta magát. A korán leeső alkonyat homálya borult rá mindenre, amikor megfogta a roskatag korlátot, s lefelé indult a lépcsőkön. Bizonyos, hogy elkerült a díszes palotabejárattól, mert egyszerre nagy, ablaktalan kamarában találta magát, mely csak

felülről kapott világosságot. Ahogy kicsit eloszlott a homály, a császár látta: nincs egyedül - egy hatalmas, lováról ledöntött emberképmás fekszik szemben vele. Közelebb ment, a lyukas tetőn keresztül beszivárgó hólé lemosta a százados port, az írás ezersztendős betűi hirdették, hogy Marcus Aurelius császár dicsőségének emlékére készült a bronzszobor. A hó oly sűrűn esett be, hogy megüledett a szobron, őszre festette a halott császár gyér szakállát, s kimondhatatlanul szomorúvá, elgondolkodóvá tette az arcot, mely lezárt szemén keresztül oly reménytelenül keresi a Logos értelmét.

A császári kamarások ott találták a nagy, hideg fészerben az új Imperátort, szemben állva a bronz képmással, mely a világ múlt dicsőségével szemben itt is hirdeti Róma szellemének örök s egyedüli hatalmát.

A várőrség a nyugati bástyafal körül szorongott, onnan leste a rekkenő augusztusi napsütésben a Rhône kanyarulatát. Már órák óta várakozhattak így, amikor az avignoni Dóm tornyából integetni kezdett feléjük a harangozó.

- Jönnék... már jönnek!...

A katonák a falhoz támasztották számszeríjukat, kigombolták a bőrzekét, lekerült a fejről a sisak. Hadnagyuk s a várkaplán felmászott az őrállás tetejére, a bástya oromcsipkéi közé. Innen szinte parányinak tetszett a város, apró házaival, palotáival, a híd fehér márványa karcsún, légiesen fogta át a folyót, melynek testén nyugat felől apró, barna pontok tűntek elő.

A pap, mintha távol akarná tartani a gonoszt, keresztet írt le a levegőben.

- Hozzák már láncra verve a skizmatikust...

- Ezt se látta még a világ... Két szentatyát szolgálunk ki ma este a vacsorán...

- Fékezd a szájad. Ilyen beszédért könnyen máglyára kerülhetsz. Vajon pápa-e az a nyomorult, aki nyakán kötéllal cipeli vétkes testét a mi szentatyánk elé?

- Nem értek ehhez, atyám. Csak annyit tudok, hogy ez a szegény barát, aki most - mint mondod - láncra verten jön hozzánk, esztendőig ott ült Rómában, Szent Péter trónján, osztogatta az áldást, lábát odarakta a nagyurak nyakára, s Ötödik Miklósnak nevezte magát. Nagy úr lehetett...

- Talán sajnálod, hogy leáldozott szerencséje?

- Nem láttam soha, csak azok beszéltek róla, akik Itáliából érkeztek. Szomorú lehet a sorsa, hogy esztendeje még fehér köntösben hordatta magát, ha nem ült aranyszerszámos öszvérré, s most meg csak csörgetheti láncát, mint akit elért az igazság. Vajon igaz-e, hogy olyan nagyot vétkezett Miklós pápa a mi szentséges urunk ellen?

- Pápának csak a mi szentatyánkat, Jánost nevezheted. Ez a szakadár nem érdemli meg egy jámbor szerzetes nevét sem.

- Papi ember volt azelőtt... míg meg nem ejtette az ördög?

- A papi rendeket még nem dörzsölték le róla. Az Ecclesia törvényei szerint Pietro da Corvara még mindig áldozópap. A fogadalmakat Szent Ferenc rendjében tette le. Egy kolostor priorja volt, valamerre Róma körül.

- Miért éppen őt fogta el a nagyravágyás? Hisz annyian vannak ferences barátok, hogy tízezer számra telik meg velük a latin föld... egyre több férfi lesz kolostor népe... Kérdezlek, uram, miért épp e Pietro barátot kezdte ki a nagyravágyás... miért ő akarta betölteni Szent Péter római trónját, amit a mi szentatyánk üresen hagyott?

- Messziről kezdhethénk, uram, a históriát. Aki ezekben az esztendőkben járt Itáliában, az mind azt láthatta, hogy közeledik a világ végezte. A bűn, a nagyravágyás, kapzsiság fertőjében érlelődött meg a szakadás kicsiny magja, melyet bőségesen megöntözött a Bavarus, aki császárnak címezteti magát.

- Mi köze volt mindehhez, nagyurak dolgához, Pietro atyának?

- Bajor Lajos nyögött az anatómia alatt. Hiába választották meg német királynak, szentatyánk megtiltotta, hogy egyházi ember a császári koronát a fejére rakja... Keserű gyűlöletében attól sem riadt vissza, hogy szentatyánkat letaszítsa, és Szent Péter trónjára ültessen egy heretikus.

- Vajon eretnek volt-e már akkor ez az antipápa?

- Úgy mondják, jámbor volt... Egyszerű lélek, aki esztendőkön keresztül csak egyet prédikált - Krisztus igazi szegénységének dicséretét. Mintha elborult volna elméje, nem látott mást, csak egyházi javadalmasokat, aranykeresztes apátokat, simoniás püspököket, akiket az ő képzeletében körülnyaldos a Gyehenna... Szép szava lehetett, mert sokan meghallgatták, s egyre több egyszerű barát szegődött mögéje, aki e nagyravágyó páter szavában nem fedezte fel a bomlás ördögét. A minoriták Rómában pártjára állottak, úgy mondják, még a dominikánusok közül is voltak, akiket Pietro da Corvara beszéde megbűvölt. Oly veszedelmes doktrína a szegénység dicsérete s a gazdagság ostromozása, hogy ez megbontja minden város, minden közösség világi szerkezetét...

- Vajon miért őt szemelte ki a császár? Oly szegény s póre volt-e Bajor Lajos úr, hogy e félig eszelősben testvérére talált?

- A farkas elbújik a bárányruhában. Lajos magában talán csak szánta a barátot. De tudta, hogy ezren és ezren hallgatják, a nép, mint az ár, tódul barna csuhája után. A Bavarus egy akolról s egy pásztorról beszélt neki, s ígérte, hogy kezébe adja a nagy seprűt, mellyel elűzheti az Ecclesia átkozott javadalmait. Pietro elhívte neki, belement a játékba. Hagyta, hogy az a császár, akinek fejére a római plebs tett koronát - most beültesse őt Szent Péter örökébe, válasszon mellé szakadár bíborosokat, akikkel egyetemben szépen térdet hajtott az új Impérium császári ura előtt.

- Hogyan hagyhatta el a szerencséje, amikor Bajor Lajos még villogtatja szablyáját?

- Addig kellett Lajosnak a római ellenpápa, míg jóváhagyta az ő viselt dolgait. Mikoron hazament az ő német világába, mindenki csak reátámadt, elhagyták saját választói, acsarkodott rá a magyar, a francia, a nápolyi király, kinőtt a tojásból Henrik császár fia, aki magának követelte az Impériumot... Ennyi tengernyi baj közt azzal törődött volna, hogy Rómában hagyott egy együgyű szerzetest?

- Pietro magában maradt?

- Elcsalták Pisába... ott egy gróf lefogatta... Úgy mentette meg bőrét a máglyától, hogy a pisai érsek előtt nyilvánosan megtagadta tévedéseit.

- Kapott-e feloldozást?

- Ítélete úgy szólt: menj szőrcsuhában Avignonba, láncok közt, s kérd ki a szentatya kegyes bocsánatát.

- Hátha nem kapja meg? Hátha Otto mester már holnap hozzálát a munkához pribékeivel?

- Úgy mondják... talán már megkapta a gráciát, amikor Pisában alázkodott.

A kikötőhöz egy csapat pápai lándzsás vonult fel. A tömeg ellepte a Rhône hídját, a folyó mindkét partját, hiszen mindenki ott akart lenni, amikor hozzák megláncolva az egykori szakadár szentatyát, aki oly fennen hangoztatta, hogy ezerháromszáz esztendő óta csak az lehet igaz pápa, aki Szent Péter sírja felett ül.

A hajóhídon először fegyveresek jöttek végig, utánuk a gályák népe, a pisai érsek poroszlói, udvari papok, megettük hosszú sorban kámzsás barátok, akik olvasóikat morzsolva, himnuszt

énekelve lépegettek a pápai vár felé. A nép várt... várta a vérvörös ruhába öltöztetett hóhért s a bilincsbe vert pápát, akit bizonynal tépett bíborpalástban, fején hamis koronájával lökdösnek a vesztőhely felé.

Még néhány hajós ereszkedett le a hídon, utánuk senki. Valaki, aki értett az itáliai nép nyelvén, kérdezte, hol marad a kalitkába zárt madár?

- Nem láttátok? Ott ment a barátok között, maga is csuhában, mint a többi alamizsnagyűjtögető... Nagyuraink ezt így rendelték, hogy szerte ne szaggassa a nép.

Lassan bomlani kezdett a tömeg. Csalódás látszott arcukon, ha szakadár volt is, bűnös is... megérdemelte volna, hogy legalább lefelé fordított pásztorbottal kísérjék ítéletre a poroszlók. Egy serfőző vigasztalta barátját, a mézeskalácsost:

- Meglátod majd, hogy minden pompát a kivégzésre tartogatnak. Elöl fognak menni veres ruhában a hamis bíbornokok, utánuk jó az antipápa, bádogkoronával, számár hátán, s Otto mester próbálhatja rajtuk minden művészetét... Ne félj, a szentatya nem sajnálja az ünnepet az ő jámbor avignoni polgáraitól.

A diakonus egymás után gyűjtötte meg vékony faggyúszálával a karvastagságú gyertyákat. Az Audienciák Termében lassan eloszlott a sötétség, a fény ráesett egy Madonna-szoborra, az asztalkán az aquamanile, farkába harapó címerállat, mely torkából köpi a vizet. A szerpap végigment a termen, s lassú, ünnepélyes mozdulattal helyükre tolta a hatalmas, gótikus székeket. Jobbra s balra tizenkét bíboros fog majd az asztalnál ülni, s felettük emelkedik János pápa baldachinos trónszéke. Az asztal elé, néhány lépés távolságban, gyalultatlan, feketére mázolt imazsámolyt rakott, tetejére fakeresztet s egy nagy kövű barátolvasót.

A palotamester kinyitotta az ajtót.

- Már egybegyűlt a Consistorium. Ha elkészültél, jelentem a szentatyának, hogy minden megtörtént az ő rendelkezése szerint.

A diakonus meghúzta a terem sarkában lelógó kisharang kötelét, visszacsengett a kardinálisok szárnyáról a válasz, hogy a bíborosok megindultak.

A teremt lassan megtöltötte a halk zsongás, egyházi s világi méltóságok szétoszlottak a pad-sorokban, várták egyre növekvő izgalommal az ítélethozatal kezdetét.

A harang ötöt kongatott. Ez volt a szentatya jele. Szinte hallották botjának koppanását, ezt a hangot, melyet hosszú esztendők óta megszokott Avignon. János egyedül jött. Nem támaszkodott senkire, mintha minden lépéssel dacolna az elmúlással, mintha fennen hirdetné a szellem diadalát a kilencven esztendő roskatag test felett. Olyan öreg volt, hogy nyomtalanul szálltak el felette az utolsó esztendő. Már egészen pergamenszerű lett éles, finom arca, s nagy részét befedte az ezüstös szakáll. Egyszerű, fehér gyapjúköntöst viselt, nyakában vékony kis aranykeresztet, csak reszkető jobbán csillant meg a pásztorgyűrű gyémántköve.

A vádlottat lélekharang kísérte, mely csak akkor szólalt meg, amikor halálraítélt lép ki cellájából, hogy elinduljon a vesztőhely felé. A kardinálisok összerezzenek, a karzat asszonyai maguk elé emelték csipkekendőiket. Csak János pápa arca maradt merev és mozdulatlan, mintha nem is hallaná az őrség vascipőinek koppanását, a lecsapódó alabárdokat, melyek körbefogják azt az Egyetlenegyet, aki dacolni mert vele uralkodásának hosszú esztendei alatt. Megszűnt a fegyveresek zaja, a halálos csendben csak egyetlen fásaru csattogását lehetett hallani. Kinyílt az oldalajtócska, s rajta egyedül, kíséret nélkül bejött a barát, aki esztendeje V. Miklós pápa nevét viselte.

Még erejének javában levő, magas, aszketikus férfiú volt. Amint megjelent a teremben, csuklyáját hátrtolta, s most mindenki láthatta különös, világos szemét, mely szinte gyermeki tisztasággal tekintett végig azokon, akik szembenéztek vele. Lépése cseppet sem volt roska-dozó, miként azoké, akik megindulnak a vesztőhely felé. A kardinálisok közül kettő-három, aki még prior korából ismerte - egymásra nézett: Pietro da Corvara semmit sem változott. Talán mégis visszaszállt rá az Úr kegyelme, eltörölte homlokáról a vétet, mióta megvallotta tévedéseit? Talán irgalmas kézzel mosta le az utolsó esztendő emlékét, csalódásainak és csalat-tatásainak sorát. Vajon jótékony feledés borítja-e elméjét, s nem emlékszik többé a szörnyű éjszakára az ostromlott Angyalvárbán, a körülkerített Vaticanuson? Hogyan bírta ki elevenen a lélek szörnyű háborgását, az utolsó éjt, melyet ott töltött, térdelve, az Apostolok sírja előtt. Vajon emlékszik-e bírái, a bíborosok láttára az ő hamis, hitehagyott kardinálisaira, akik szerteszaladtak az első veszélyben, amikor felforrott a római utca, s ő egyedül állt az erkélyen, szemben a néppel, gúnyszavak, sár, kövek között.

A bíborosok látták, hogy Pietro da Corvara világos szemeiből nem tűnt el az égi derű, ajka körül mintha szelíd mosoly bujkálna, s úgy jó csendes, biztos léptekkel a Consistorium köze-péig, mint aki ismeri a pápai rend lassú, méltóságteljes ritmusát.

A szentatya felnyitotta fáradt szemét, melyből élesen, szinte ellenségesen lövellt ki a szem-sugár. A szem egyszerre uralkodott az arcon, az aggastyánvonások megelevenedtek tőle. Az Ecclesia kormányosa ült a széken, aki úr Avignonon, Róma s az egész világ felett. A hangja erős, parancsoló volt.

Te vagy-e, testvérem az Úrban, Péter?

Az antipápa felemelte fejét. Meglátta a térdeplőt, mely ott állt a szentatya lába előtt. Térdre ereszkedett, s kezébe vette az egyszerű fafeszületet. Római papok zengzetes latin hangján nyugodtan, biztosan válaszolt.

- Krisztus alázatos szolgája jött el Krisztus földi helytartója elé.

- Másodszor szólítalak, Péter barát, itt vagy-e?

- Péternek neveztek, amikor rám adták Szent Ferenc köntösét.

- Harmadszor szólítalak, Péter. Kérdezem, hivalkodol-e más névvel?

- Por volt s por lesz nevem. Míg az Úr kegyelme élni enged, szebb nevet nem viselhetek, mint amellyel Krisztus felékesítette az ő első apostolát.

- Bánod-e, Péter, hogy más névre hallgattál, melyet az Örök Gonosz sugott füledbe?

- Ki mondhatja magáról, hogy ellenállt a Gonosznak? Esendő, gyenge voltam, s most azért jöttem elébed, hogy bocsáss meg nekem Krisztus nevében.

- Nem ellenem vétettél, Péter. Ecclesiánkat repesztetted, amikor letetted az Apostolok Fejedel-mének nevét, hogy idegen cicomával legyezgesd hívságaidat.

- Szentatyám, földi gyarlóságomat szeretném még ez életben levezekelni.

- Mondd ki hangos szóval, Péter, hogy kígyó szava sziszegett füledbe, amikor jámbor, egyszerű szerzetes létedre megtévesztett a nagyravagyás ördöge. Vajon vezeklőként térsz-e vissza Krisztus igaz Egyházába, melyet botorul megbontani igyekeztél? Halljam szavadat, Péter!

- Így vagyok. Hiszékeny és esendő voltam. Játékszer világi hatalmasságok tenyerében. Ne hidd, hogy szavam a félelem adja számba. Ne hidd, hogy reszketek a hóhérok tortúráitól. Szent Ferenc fiai nem félnek a kínhaláltól, magam is térítettem hitetlenek között. Lelkem

szerint mondom, hogy megbántam tévelygéseimet, melyekkel megbontottam az Ecclesia fundamentumát. Az Írás egy akolról s egy pásztorról beszél. Az Úr kegyelme megkímélt attól, hogy széthasítsam Krisztus élő testét, mint egykoron Bizáncban Cerularius Mihály.

- Mondd ki hangos szóval még egyszer, Péter, hogy sem kínzással, sem fenyegetéssel, sem a temporalis hatalom vesszejével nem kényszerítettek téged arra, hogy megtegyed e vallomásodat.

- Csak lelkem erőszakoskodott testem felett, mely talán gyenge s esendő volt, kívánta a hatalmat. A te szolgálád közül nem bántott senki. De nem elegendő-e a lélek tortúrája, mely szünet nélkül kínlódik, az éjszaka sem hoz rá pihenést? Te tudod, szentatya, hogy az élet nem érték. Ha halálba küldenél, megköszönném, mert a kegyelem állapotában láthatnám meg az én Uramat.

- Valld meg tévelygéseidet, Péter. Kívánod-e még elhinteni a konkolyt Krisztus földi népe között, egymás ellen ingerelve a tehetősét s a szegényt? Kívánod-e megtagadni a gazdagok jogát, hogy megtarthassák azt, amihez hozzásegítette őket az Úr s ostromozni a szegénységet, ha lelke üdve mellett földi jószágok gyűjtésére törekszik?

- Atyám, a földi hatalom meredélyén álltam, s láttam, mit ér valójában az ember... mit ér a hatalmasok szava? A galambokból keselyűk lesznek, a bárány farkas módjára támadja meg a nyáját, amelyet elhagyott. Láttam, Atyám, hogy a szűkösség birodalma nem jobb a gazdagság impériumánál. A szegénység csak addig alázatos, amíg arany nem jut kezébe... csak addig nem utánozza lelkében a döllyős gazdagokat...

- Péter, van-e szívedben bosszúvágy... hatalom sóvárgása... vajon siratod-e elátkozott trónusodat, a vaticanus palotában?

- Te Krisztus földi helytartója vagy. Te tudsz olvasni lelkemben. Vizsgáld meg engem, Uram, Tamás módjára, s tapogasd meg sebhelyeimet...

János felállt. Közeledett a száz esztendőhöz. Már élt, amikor Szent Tamás Summája meglátta a napvilágot, tíz esztendővel az Assisi halála után született. Temetett pápákat, császárokat, országokat. Láttá Házának, népének, távoli öccseinek pusztulását. Láttá, mint pusztai futóhomokot, úgy kap fel birodalmakat az idő... De ez a pillanat, melyben élt, magános s társtalan volt a sok-sok év s pillanat között. Diadala széttapodta a Szakadás hidráját, melynek torkára teszi a lábát, miként a Próféta írta az Írás szava szerint.

Bot nélkül ment előre... a bíborosok, akik közel ültek hozzá, felugrottak, hogy segítségére legyenek. De János intett kemény, erős mozdulatával, hogy nem hagyja el ereje. Az egyház triumfusát ülte, s tagjai sugározták e nagyszerű ünnep diadalát. Ő ment, a pápa, a tévelygő elé, aki csupasz kövön térdelve elterült a szentatya előtt.

XXII. János felemelte jobb lábát, s rátette a Szakadár nyakára. Egy pillanatra megállt a világ rendje, s a csodálatos csend birtokába vette Avignont. A pápa elefántcsontujja ég felé mutatott. E pillanatban megszólalt a nagy hangú öblös harang, mely csak akkor hallatja hangját, ha a tiarát az új pápa fejére helyezik. Mintha csodálatos szertartást végezne, úgy vont le lábát lassú mozdulattal Pietro da Corvara testéről. Halálos lassúsággal lehajolt az elhullotthoz, ahogy aggastyándereka engedte. Két kezével megfogta vállát, s magához emelte. A pápa egészen kiegyenesedett, Pietro még mindig hajlott volt a penitencia súlya alatt. Most mégis elérték egymást, s János pápa csókkal törölte le az egykori V. Miklós homlokáról az átkot, mellyel pedig ő rekesztette ki a világ keresztényei közül.

A pápa átölelve tartotta a szőrcsuhást. Kint még bongott a csodaszájú harang, áthallatszott a Rhône túlsó partjára, s francia földön is hallották, hogy Avignon ünnepet ül. Amikor az utolsó kongás is elhalkult - felcsengett a Vox Christi, melybe János pápa belesugározta minden aggastyánerejét:

- Téged dicsérünk, Uram...!

A Consistorium térdre esett. Vádló és elítélt, bíborosok és jegyzők himnusza szállt fel az avignoni várból, s dicsérte az Úr kegyelmét, mely berekesztette az első nyugati egyházszakadást.

Minden feje tetején állt Firenzében az Úr 1326. esztendejében, július 30-án. A Palazzo előtt karsún s fehérén emelkedett fel a zászlópózna, melyre fel kellett szaladnia a lilomos Anjou-zászlónak, mihelyt San Reparata dómjának öregharangja megadja a jelt, hogy Firenze új, választott ura a Sant' Ambrogio kapuhoz érkezik.

A hűs, bolthajtásos termekbe beömlött a kegyetlen toszkán kánikula melege. Mintha megolvadtak volna a tér kövei, s izzó folyam lenne az Arno, mely ott poshad a lábuk alatt. A szakállas tanácsurak visszahúzódtak kényelmetlen, merev hátú karszékeikbe. A fiatalok szörten, kemény arcukkal gondterhelten tekingettek ki az erkélyajtón, lesve a távolról közeledő porfelleg, melynek magjában ott üget a calábriai herceg, Firenze protektora.

Azok, akik itt ültek a tanácsban, ismerték mind az itáliai sors változásait. Tudták, hogy a toszkán Liga csak kitömött, félelmesnek látszó hab, mely tehetetlen a ghibellin martalócokkal szemben, akiknek élén Castruccio Castraccani lovagol. Ha veszélyben forogtak birtokaik s szőlőhegyeik, a látóhatár alján pernyét vert fel a szél s csapatokat kértek a Respublica határvédő hadnagyai - a Ligának sohasem volt embere. Sienában talán épp most városünnepet ülnék, vagy kiújult a harc a két szomszédos kerület között, San Gimignano-ba el se jut a hírnök, s a többi város Avignon felé mutat, hogy a szentatya, mint örök patrónus, védje meg Firenzét, a Madonna városát.

- Mindez holnap már csak emlék lesz, nagyuram - mondja szomorú mosollyal a kancellista a tanácsúrnak, aki az ősi szabadságokról beszél. - Az igazság az, hogy Nápolyból kellett elhívnunk Róbert király fiát, aki magával hozza fizetett zsoldosait. Ezért nem épülhet most tovább a székesegyház, ezért kellett a mai ünnepre céhektől, nemesektől, tanácsuraktól összekoldulni hatvanezer aranyforintot.

A követek, akik lent jártak a nápolyi Castel Nuovóban, beszéltek arról az aranyba foglalt királyképről, mely a nagyteremben elibük tárult. Mint valóságos imperátor, úgy üldögélt trónján Bölcs Róbert, előtte bíbor- s hermelinpalástos királyi hercegek, egy sorral hátrább a grófok, az országbárok, a korona vazallusai. Az ifjabb Villani az asszonyokra is emlékezett... Hímzett köntösben parádéztak, arcuk színes volt a pirosítótól, hajukat csak könnyű, ékköves, diadémós fátyol fogta össze, némelyiküknek karja könyökig meztelen volt, másoknak mellét alig fedte el a csipkederék... Különös világ Nápoly, mely életben már „nagy”-nak nevezi azt, ami középszerű, „bölc”-nek hirdeti akadékos, okoskodó királyát s „illustis”-nak, fényes hírűnek az ifjú trónörökös, Károlyt, Calábria herceget. A követek szabad toszkán polgárok voltak, akik nem hajtják meg térdüket, csak az Isten előtt. Ha címet viseltek, azt még valamelyik longobárd király adta, vagy császár, aki Toszkána tájékain elvonult. Városuk sorsát tartották kezükben, amikor alkudoztak a hercegúrral, s sohasem ízlelték a perc múló, színes örömet, most látták először a Castel Nuovo világát, amelynek története úgy szállnak szét Itáliában, mint visszájára fordított aranylegendák sora. Ezek a nápolyi urak büszkék arra, hogy közöttük nincsen sem guelf, sem ghibellin, nem emésztí őket városuk gondja, nem emelnek vártornyot a falakon belül, nem toboroznak maguknak katonákat, nem támasztanak egymás házához létrát; ha vívnak, szép asszonyok mosolyáért csatáznak, s ha Firenzéről beszélnek, szánakoznak, kicsit barbár világnak mondják, ahol megbomlott az égi rend, melyet itt a földön nem tarthat más kezében, csak a királyi hatalom.

A Palazzo erkélyén megszólal a kürt. A porfelhő növekszik. A suhancok a gyapjúfonó céh házának tetejéről már megismerik Károly helytartójának, Athén hercegének kék-sárga lovasait.

A tanács urai megadják a jelt, ünnepi díszekben, aranyláncosan, alabárdosok, csatlósok sorfala közt levonulnak a palota elé.

A képet, melyet most lát Firenze - nem fogja elfelejteni soha. E város látta már a császári hadakat, a komor, teuton lovagokat, pápai díszkíséretet, északi vendégjárást, de nápolyi sereg bevonulását még sohasem jegyezték fel az annalesekben: legalább félezernyi aransarkantyús lovag kísérte a nápolyi Regnum örökösét. A tanácsurak egymásra néztek, s tekintetükben benne volt a kérdés, vajon e kényes, kifent, játékos urak akarják-e majd megszabadítani Castruccio gonosz veteránjaitól? Puffadt ujjakból karmazsinbársonyok, selyemcsipkék villantak elő, mindnyájan - a forró július ellenére - tarka, címeres lovagkesztyűket hordtak, néhánynak arca túlon túl piros volt, s csigákba göndörített fürtjeik valóságos illatfelhőt árasztottak maguk körül. Páncél, harci sisak alig volt egyikén-másikán. Legtöbbjük ezüstlemezekkel, arancsillagokkal kiver t könnyű zekét viselt, melyet kisasszony is hordhatott volna, s csak a barétjaikról messze leomló heraldikus tollak jelezték, hogy az ifjú urak valójában már lovagok. Mintha férfiköntösben farsangoló dámák menete lenne, úgy parádézott az aransarkantyúsok csapata. Aki értett a hűbéri tudományhoz, fegyverhordozójuk pajzsáról leolvashatta rangjukat.

A tanácsurak lelkiszemei előtt megjelentek a nehéz, páncélos, szekercés gyalogosok, a talpig vértbe bújtatott luccai szabadvitézek, akik közül kétszáz szétverné az egész nápolyi csapatot. De Firenze asszonyai más szemmel néztek... Mintha mindegyike kiválasztott volna magának egy ifjú grófurat, úgy kísérte menetüket csillogó szemmel, leste, amint forognak lovuk hátán, csipkekendővel integetnek, mintha mindez csak lovasjáték lenne; könnyű játék, melyben első Parthenope lovagjai.

Jött Károly. Az ő lova nehezebb, markosabb volt, testét ezüstpáncél fedte, oly könnyű s művészi volt, hogy szobor lepleként híven követte a test vonalait. Mellette lovagolt a hercegné, Valois Mária. Aranydamaszt köntöse végigömlött a paripán, csak alul volt kissé felhajtva, s a kengyelnél parányit kivillant az egyik szattyánsaru. Nagy karimájú kalapot hordott, s tollának végső bojtja derekát verdeste. A hercegpár előtt lovagolt Gautier de Brienne, kezében magasra emelve Firenze városfallosát. A városi polgárok gyalogszerrel álltak egymás mögött a Palazzo lépcsőin, onnan szemlélték e színjáték tarka menetét, mely elérvén a Piazzára - most egyszerre hirtelen megszakt.

Donatinak, a kőfaragók mesterének üdvözlőbeszéde rövid, cifráltan, majdnem komor volt. Keze messzire mutatott, a Val d'Elsa völgye felé, felsorolta a falvakat, városkákat, majorokat, apátságokat, melyek most veszedelemben forognak. Megnevezte az ellenséget, s nem állván meg Castrucciónál, Lucca újdonsült hercegénél - Antikrisztusnak, átkozott zsarnoknak hirdette az Itáliára rátört Bajor Lajost is.

- Károly herceg, te tíz esztendőre a mi szabad akaratunkból, polgárok jószántából Firenze ura lettél, s ez az akarat oly gyönyörű föld kormányát adta kezédbe, melyet erőszakkal ez ideig nem tudott megszerezni a föld legerősebb fejedelme sem. Herceg, te királyi atyád palotájából érkeztl ide hozzánk, ebbe a városba, ahol minden ember egyenlő, aki a város falain belül született. Itt mindenki becsüli a maga s a másik munkáját, de nem szereti azt, ha minden tavaszon s őszön félre kell tennie a szerszámot, s a falakra kell sietnie, hogy megvédje a Respublicát. Mindezen okból mi férfiak módjára paktumot kötöttünk veled, Károly herceg. Mi átadjuk neked a várost, s te megvéded azt a mi számunkra, ahogy ezt megígérted szent esküben.

A calábriai herceg leszállt lováról, s térdet hajtott a keresztnél, melyet egy diakónus emelt magasra az érsek előtt. Vékony, nyúlánk ember volt, kis selymes bajusszal, szakáll nélkül, haja szőkés volt, szeme különös, acélkék, a tekintetét messze hordta, de volt benne valami fáradt,

szomorú. Felemelte bíborkesztyűs kezét, a kürtök belekezdtek a rivalgásba, időt engedve Fiorenza új urának, hogy még egyszer rendezze gondolatait. Megszólt Károly herceg. A firenzeiek összenéztek: a beszédében volt valami idegen. Károly nem tudta jó keményen kiejteni az „r”-et, ha vulgáris, toszkán nyelven szólt, s úgy mondták, ez francia örökség volt, mely megmaradt az Anjou-házban a hosszú százévek alatt. A herceg néhány hazai mondat után visszalendült a távoli, hűvös latin ékesszólásba, melyet a nép már alig értett meg. Elkészített mesterbeszéd volt, rétorok állították egybe a nápolyi kancellárián. A lovagok büszkén mosolyogtak: nem plebejusok tisztátalan, fecsegő szavát hozzuk - hanem az ősök beszédét, melyet eredendő tisztaságában csak a nápolyi udvar őrizett meg... Míg Károly ajkáról folyt az oráció, a tér sarkából kiengedtek száz galambot, s ez a fehér, puha sáv végighullámszott fejük felett, a kék égbolt alatt. A hercegné nagy szürke szeme utánuk szállt, mintha beröpülte volna velük a teret, majd egyszerre megriadt, amikor a tér bal sarkában meglátta a bitófát, szégyenoszlopot s a póznát, melyre ráhúzzák az emberfejeket... Körös-körül hatalmas, vérbarna házvárakat látott, lőrésekkel, felvonóajtókkal, szélesen vasalt kapukkal, épülő házat, félig vakolt templomot, kőműveslétrát, állványokat... látta a nem félénk, nem alázatos népet, mely lova elé ereszkedik, ugyanakkor angyalarcú, szökés, madonnamosolyú lányokat, akik nevető szemmel keresik tekintetét...

A hatvanezer forintban, melyet összegyűjtöttek, bennefoglaltatott a mai vacsora is. A fáklyák ververes szurokfénye megvilágította a nagytermet, azok, akik szemben ültek, kivehették - este is - a faliképek rendjét, ha mást nem, egy-egy aranyaureolát, világos foltot, térdelő szent fehér vagy ezüstköntösét. Károly még nem ül le, még beszélget, arcáról nem fakul le a fejedelmek fáradt, örök mosolya. Halk szavú, s mindig atyja bölcsnek hangzó, rövid mondataira gondol, melyek elkápráztatják azokat, akik nem tudják, hogy a király gondosan betanulja azokat. Nápolyban szép s könnyű szerep főúrnak vagy hercegnék lenni. Ott nincsenek pártszenvélyek, a kés ritkán szól bele a földi sorsba, s a polgárok sohasem zavarnák meg a királyi udvar békés örömeit... Itt mintha minden másként volna... e nehéz, majdnem tolakodó polgárok, akiknek testéből még árad a mesterség szaga, kezük érdes, köntösük drága, de esetlen, s biztonnal asszonyaik is, akiket nem engednek a főasztalhoz - éppoly esetlenek s híjával vannak a gráciának, mint mindenütt, ahol nem az ősök által megszentelt szabályok szerint jelölik ki a nagyasztalnál kinek-kinek az ülőhelyét.

Itt - a rangot a tanácsbéli hely adja, s a választást a Consiliumban a céhek s mesterségek főnökei döntenek el. A lovagoknak, akik hajdan itt is döntő szóval bírtak - most csak túrt szerepük lehet. A püspökök, apátok, kanonokok sem kerülnek ki a nemessorból, nem beszélnek a főúri rend hangján, azon a halk, ünnepélyes nyelven, mely a nápolyi klérusnak megadja sajátos jellegét... Itt egyszerű polgárok, falusiak fiai mennek papi iskolába, s a javadalmak betöltésénél, úgy mondják - szavuk van a jámbor, istenfélő lelkeknek is.

Leülnek a nagy asztalokhoz, s a nápolyiak azt látják, hogy címeres heroldok, nemes étekfogók helyett idegen arcú, különös formájú ifjú leányok szolgálják fel a tálakat. Károly herceg odafordul szomszédjához, aki messze hangzó szóval magyaráz:

- Nagyuram, ezek kaukázusi vagy tartarusbeli szolgálányok, akiket pénzért árulnak a genuaiak. Nálunk... Clementiád tudja, nincs udvar, senki se küldi büszkeségből a másikhoz tanulni fiát, a lányokat kolostori iskolákba adják, hogy ott lessék el a betűvetést. Ezek itt, uram, egyszerű emberek... egyik se látja szívesen, ha másnál szolgál legényfia...

Valois Mária szeme magához ölelte a rengeteg virágot, mely elborította az asztalokat. Firenzében mindig büszkék voltak a virágra, e névvel díszítették a Madonnát, s hófehér, nehéz illatú liliomokból rakták ki az asztal közepén a hercegi pár nevének kezdőbetűit. A nagyterem

komor, rideg lett volna, de a képek feloldták a kő hűvösségét, lágyá, szelíddé tették a falakat, mintha városok, mezők nyíltak volna jobbra és balra, úgy káprázhatott el rajtuk a szem, ha már megszokta a puha félhomályt.

Míg Nápolyban az urak s asszonyok mindent magukra aggatnak, itt a tompa színekbe öltözött toszkánok arannyal s ezüsttel szórják tele végtelen bőségben faliképeiket... Ahogy ülnek, cseppet sem előkelőek, nem tolják el hamis illemből az ételt, kanalukkal nagyot merítenek a tálból, az étel örömétől domborodik hasuk, szemük mosolyogva keresi az asszonyok asztalánál a feleséget, aki majdnem félapácásan, rejtett hajjal, dísztelen köntösben figyeli urát vagy fecseg szomszédjával, saját szokása szerint.

Mindenki a firenzei vulgáris nyelven beszélt, melyet a világért sem váltottak volna másra azóta, hogy Dante megírta a Commediát. Nápolyban minden asztal más szót használ. A hercegek s a főúri rend java francia beszédet kedvel, van, aki nápolyi közszót használ, a provence-i lovagok saját nyelvüket dicsérik, az egyháziak a latint, a tudósok gyakran a görögöt. Itt minden őszintébbnek látszik, a ceremónia is egyszerű.

A tanácsúr szájához emeli az ezüstkupát, melyre kiveték a Kánai Menyegző történetét... Az eszközök remekebbek, mint ahogy várná az ember, gyönyörű, zománcos, rekeszes tálak, aranyfelű evőeszközök hevernek, itt-ott látni ezüstbe foglalt üveg poharat is, amely most kezd divatba jönni, s amelynek árát egyformán mérik az arannyal... Nem halkak, kecsesek, kényeskedők, mint otthon, egy-egy parádés nápolyi lakomán. Arcuk kivirul, kiveresedik a fűszertől s a szesztől, buzgón töltene szomszédjuknak, mintha jó kalmár módjára lennék, mikor gyengül el a másik, hogy megkezdhesék a végső alkudozást. Károly herceg felemeli szemét, ő is szétnéz... mintha valami hajtaná, keresi az asztal másik főhelyén Mária herceg-asszonyt, aki díszes székében ott ül a Respublica két véne között.

Idegenek egymáshoz, nincs más kapocs közöttük, csak az udvari illem, mely minden fejedelmi személynek kijelöli helyét az árnyékvilág formái között... Most, hogy egyszerre oly egyedül érzi magát ezek között az idegen plebejusok közt, akiknek száraz, oktató hangját úgy fogadja, mint keveltségére, nagyravágyására mért penitenciát - a szeme önkéntelenül mégis Máriát keresi.

Most... most áthallatszik a hosszú asztalon szava... az idegen ejtésű vulgáris, melyet Nápolyban tanult meg. De nem hallja hideg, ezüstös nevetését, a lenéző, megvető hangot, mely annyiszor dermesztette meg a nápolyi udvart, amikor Valois Mária Párizsról beszélt... Ahogy nézi, egyszerre valami mozgás keletkezik az asszonyfertályon. A herceg mellett ülő Donati bosszúsan dörög:

- Már megint Francesca asszony borítja fel az illemet...

- Ki ez a dáma?

- Uberto degli Abizzi úr felesége. Úgy mondják, neki pereg legjobban a nyelve, már kislány korában sem maradhatott meg a kolostorban, mindig kifundált valamit, hogy az atyák ellen lázítsa az asszonynepet, akikkel amúgy is annyit vesződik a tanács.

Francesca odaért Valois Mária elé, meghajtotta magát. A hercegasszony magas, címeres széken ült, keskeny, ovális arca, puha, szürke szeme idegen szín volt a freskódíszes nagyteremben, melynek faliképei közül mintha kilépett volna Monna Francesca, kacagó kék szemével, aranyhajával, firenzei mosolyával, melyet a Madonna arcáról lopott le.

- Mária, kegyes hercegasszony, a mai nap mienk vagy, asszonyoké, mint ahogy a herceget ma foglyul ejtették a Consilium urai. Mi igen zokon vettük, hogy uraink csak a herceget üdvö-

zölték, s téged, kegyes asszonyom - nem iktattak be méltóságodba, melyet, mint városunkbeli asszonyok leendő pátrónája biztonnyal megérdemelsz.

- Köszönöm az üdvözlést, nemesasszonyom. Úgyszintén mindazoknak, akiknek nevében kegyelmed beszél. Szavaiból úgy értettem, hogy külön törvények szólnak e városban a férjeikről, s megint mások rendelkeznek úrasszonyaikról.

- A törvény minden asszonyra egyformán nehezedik, mert Fiorenza falai közt nincsenek privilégiumok. Látod-e... én nem hordhatok színes vagy fehér ruhákat, nem csavarhatom hátra, kontyba hajam, el kell fednem mindent ezekkel a főkötőkkel, mert ezt így rendelik a törvények, melyeket a tanács vénei hoztak meg.

- Francesca asszonyom, kegyelmed köntöse tele van szőve drága figurákkal... pillangók repdesnek rajtuk, selyem- és aranyszárnyon... csupa ritkaság, melyet mi, nápolyiak, nem is láttunk... ez talán kárpótolhat azért, mert színe sötétes s nem fehér. Én gyönyörűnek tartom kegyelmed köntösét!

- A hercegnő megszégyení, amikor ennyi kegyes szóval beszél hozzám, mintha hízelegne, a tanácsurak előtt. Én arra kérem, szóljon urának, hogy itt, e teremben, másítsa meg az asszonyokat sújtó gonosz törvényt.

- Halljuk, asszonyom, mindnyájan figyelünk.

- A kérés így szól: ne engedjétek, hogy asszonyok dolgában törvényt üljenek az öregek. Mert bizony otthon asszonynéink sűgják fülükbe, hogy miként szavazzanak a tanácsban, hány singnyi kelmét engedjenek köntösünkre, vajon kilátszhatik-e főkötő alól a hajtincs, s ha igen, egy- vagy kétujjnyira-e... vajon milyen színű legyen köpenyünk, hamuszürke, homokbarna, csavarhatunk-e bele szalagot, válthatunk-e köntösünk alatt inget, használhatunk-e illatos vizet...? Mind ezekkel vesződnek uraink, amikor ellenség áll a kapuk előtt s jobban tennék, ha azzal törődnének, mintha asszonyok testét akarnák már életben halotti lepedőbe bugyolálni, s mintha e jó urak maguk sohasem lettek volna fiatalok.

A kacagás végighömpölygött a termen.

- Vajon van-e, asszonyom, ilyen törvény?

- Boldog Nápolyban mindenki azt hordhatja lehetősége szerint, ami neki jólesik. Ezért folyamodom én pátrónánkhoz, és kérem... legyen ő maga a Törvény, mely dönt asszonyok köntöse felett. Kegyes voltál dicsérni ruhámat... látod-e, sötétszürke, mert ezt így szabták meg uraink. De elfeledték tiltani a hímzést, formáját, mintáját, bélését - s ez mutatja, hogy státusuk szerint valóban sok mindenre hozhatnak törvényt, amihez uraink nem értenek. Azért jelentem meg előtted ma este, asszonyom, hogy megmutassam, a legegyszerűbb színbe is százfajta pompát keverhet az, aki túl akar járni a tanácsurak öreg fején... Ha az Arno-part száraz ágakat ingat, miért írnak törvényt azok az atyák, akiket többé már nem érdekelnek az asszonyok?

Ha száraz, délelőtti órán hangzott volna el a kérés - a lázadó szavára talán megjelentek volna a városporoszlók. Most tatárlányok hordták a nehéz aszúbort körbe, s a nápolyi lovagok, akik unták az estét, hangos vivátozással s tapssal jutalmazták a pergő nyelvű Francesca szavát. Valaki az asztal végén harsányan elkacagta magát, a kupa fenekével rávágott az asztalra, mint kedélyes céhvacsorák után. Valois Mária férjére pillantott. Királyleány volt, tudta, hogy a fejedelmek minden szavának úgy kell hangzania, mintha isteni kegyelem különös harmóniáját hordozná. Károly elérgette a tekintetét, csendesen mosolygott, s alig észrevehetően megbil-lentette fejét.

A hercegasszony kinyújtotta hosszú, keskeny kezét. Francesca degli Abizzi elérte, bár eddig Firenzében csak a papok kezét csókolták meg az asszonyok. Most egyszerre valami történt - Valois Mária felemelkedett. Francia lilimokkal hímzett damasztruháján megzörrent a gyémántokkal kirakott kereszt. Felállt, s magához ölelte a keze fölé hajló Francescát.

- Légyen ez üdvözlésünk minden firenzei asszony s leány számára. Szavunk meg nem másíthatja Firenze törvényeit, melyeket jövetelünk előtt hoztak az atyák. De miként te tőlem kérted, úgy én is kérhetem e Civitas tanácsuraitól - legyenek irgalmasak és tágszívűek akkor, ha törvényt ülnek afelett, hogy miképp s mily színekből készítsék e városban az asszonyok köntöseiket.

A kupák a levegőbe emelkedtek. A magas, majdnem légies Mária kék palástjába öleli a kerek, könnyes-mosolygó nemesasszonyt, s most egyszerre virágként nőnek hozzájuk a fiatal dámák, s a calábriai hercegasszony nevetve nyújtja csókra kezét mindegyiknek, mintha most ülné Firenzában élete egyetlen diadalmenetét.

Capece gróf, az udvarmester kétségbeesetten tárta ki kezét:

- Kegyes hercegségek bocsássanak meg nekem... de oly rövid volt az idő, hogy nem tudtam berendezni egy délután alatt e kietlen palotában a megfelelő nyugvóhelyet... A palota kurátora, egy takácsmester, azt vetette felém sürgetéseimre, hogy ha jó volt az ágy a Római Imperátornak - hercegségek is nyughatnak benne. Otromba, fáragatlan fickó volt, s én tehetetlen vagyok, mert még nem jöttek meg a hazai málhák, hogy kidobhassam mindezt az ócska holmit, s berendezzem a magunkét.

- Elég az, ha vetett ágy van hálótermeinkben, s nem kell csillagos ég alatt töltenünk az éjszakát.

- Épp ez az... Kegyelmességek engedelmével, ami számomra áthághatatlan akadályt jelent. E jámbor firenzeiek úgy képzelik, hogy asszony s férje csak egy nyoszolyában foglalhat helyet. Ezek egyszerű polgárok, akik nem ismerik a horoszkópok járását, szokásokat, a palota szabályait... ezek az életet úgy képzelik, ahogy a céhmester s mesterasszony leéli az ő illendőségük szerint...

- Mindketten fáradtak vagyunk a hosszú nap után. Ha csak egy háló van, másikat nem teremthetünk. A hercegasszony megbocsát, hogy kegyelmed szokott gondoskodását ma nem kísérte siker.

Ketten maradtak az éjszakában, mint sok-sok idővel ezelőtt. Fiatalok voltak, de régi házások. A királyi rend, mely kora gyermekkorban közös ágyba kényszeríti a soványka testet, nem tudja elmosni az első, gyötrelmes emlékeket. Otthon mindent szabályoz az udvari illem, mely ceremóniává avatja a királyok házaseletét... De itt, a Palazzo idegen, egyszerű ágyasházában váratlanul egyedül maradtak, minden szokásuk ellenére, hiszen otthon néha heteken át csak reggeli misén látták egymást, kegyes szavakat váltottak asztalnál, követi fogadáson, s minden mozdulatot, minden szót előbb szentesített az udvari szabály.

Mária valami különösét érzett férje hangjában... abban a pillanatban, amikor kiküldte hajlongó, mentegetőző udvarnagyát. Károly megfogta kesztyűs kezével karját, s félrehúzza az ágyaszoba előtti függönyt, beléptek az elkerített benyílóba, melyet megtöltött a hatalmas ágy. Magasba vesző, gótikus szoba volt, az ágy szerkezete kovácsolt vasból, vaskarikákban gyertyák égtek, hatalmas tartókban szentképek, alattuk mécs. Egy nagy vázában virágok, melyek szelíden ráhajoltak az aranyháttérből kiemelkedő Madonna köntösének szegélyére, s a kép lilomaival szelíden egybeolvadtak. A hercegasszonynak arra kellett gondolnia, hogy régen nem kapott virágokat. Illatuk bretagne-i nyár emlékét hozta el a gyermekkorból, hegyen álló vár képét, melynek kisszobáját megédesítette a virágok illata. Szeme rásuhant férjére.

Aranyméhekkal hímzett brokátjában, hermelines bíborköpenyében különös volt az éjszakai órában, mintha kripta felett nyugvó faragott kép elevenednék meg... Károly törte meg a nehéz, nyomasztó csendet. Egymás közötti francia szavukkal mondta:

- Köszönöm, Mária, hogy segítettél. Ha én is oly hamar meg tudnám nyerni magamnak a város férfinépét, mint te asszonyait - boldog lehetnék... Attól félek, nehéz világ lesz Fiorenza.

- Milyen rég nem beszéltünk egymással, Károly...

- Néztelek az asztalvégről... ahogy ültél a plebejusok közt. Olyan szép voltál az este, Mária... Mintha te lettél volna az egyetlen...

- Csak az egyetlen ismerős, Károly. Te majd itt is meg fogod hamarosan ismerni az asszonyokat.

- Az asszonynak hinnie kell urában...

- Olyan rég nem hiszünk mi egymásnak, Károly.

- Ez a nap s ez az éjszaka más, mint a többi...

- Mert nincs senki veled, a régiek közül... Nincs itt, körülötted az udvar, a calábriaiak. Milyen rég nem voltunk mi együtt, annyi időre, míg félig lepereg a homokórán át a homok.

- Emlékezel arra, Mária, amikor zárt rostélyban nyertem meg Szent György-napkor a tornát, te nem tudtad, ki vagyok, úgy kötötted rá a lándzsavégre az aranyzsinórt... Amikor felismertél, szerettél-e egy pillanatra, Mária?

- Egy pillanat olyan, mint maga a pillangó, Károly...

- Felvarrhatod, magadra tűzheted, mint Francesca asszony, hímes szürke köntösében... az, akit megöleltél...

- Látod-e, megnézted azt az asszonyt...

- Azt néztem, mennyivel szebb voltál a legszebb fiorenzai dámánál.

- Milyen különös, hogy mi egyedül maradtunk, s nincs senki, aki hallja, hacsak nem ezek a kegyes szentek, akiknek a képét idehozták nekünk. Látod-e, egyiknek virág van kötényében...

- Szent Erzsébet, távoli magyar ősünk. Talán emiatt tették ide a képet ma éjszakára a firenzeiek?

- Így, ilyen kedvesen nem törődtek velünk soha a nápolyiak.

- Hátha arra gondolnak, hogy itt kizöldül Bölcs Róbert ága?

- Ahogy a te atyád, s az én atyám akarta...

- Ha a virágból egyszer megérne a gyümölcs...

- Én most csak tereád gondolok, Károly. A te ágadra...

Mintha a város távoli kórusa kísérné Máriát, amint mécsestől mécsesig suhan, s halk lehelettel fújja el a sok kis lángot, egyiket a másik után. Mintha mögötte hatalmas aranyárnyék lenne, kitárt karú ember szökesége, egy darab világosság, melyet nem fojt el a firenzei július. Közelebb megy a nyoszolyához, melyben utoljára a szomorú császár, Bajor Lajos pihent. Óvatos asszonyi kézzel felhajtja a takarót, mintha félne attól, hogy a drága damasztok közé az ágygerendákból a hosszú télen át beszívárgott a nyirok. Felnéz urára, aki nesztelenül kitámasztotta az egyik ablaktáblát, s a magasból néz a városra, melyet egészen betérített már a csend fekete köpenye. A hangja mintha távolról érne az ágyhoz, meleg és lágy.

- Látod-e, Mária, most már csak mi ketten virrasztunk az alvó Fiorenza felett.

MÁSODIK RÉSZ NÁPOLYI ARANYKOR

Kis fakalapácsával gondosan szétporlasztotta a festékrögöket. A cinóber, kobalt, ultramarin, okkersárga egymás után került bele a kis tégelyekbe, külön, lezárt fatartókban őrizte az ezüstös aranyport. Amikor elvégezte az elegyítést, felegyenesedett. Tekintete végigszaladt a kápolna-termen. Kevés fény, kevés fény. A gótikus ablakokon alig-alig szivárgott be a nap, hiszen a várkápolna úgy feküdt beágyazva a Castel Nuovo tömegébe, s kora délután az őszi napot elfogták a felemelkedő bástyafalak.

Arra gondolt, hogy ilyenkor minden szürkés, bágyadt tónusú, a vakolat mintha mindent elnyelne a nagy falon. Míg keze keverte a matériát, szeme egyszerre felragyogott. A nap mégis áttört a gót cirádákon, s a színtelen falfelület egyszerre lángba borult. Kékek, veresek, aranszínek tarkáltak: bal oldalon a vár, majd zöldek és ezüstök között hegy, folyó, kiserdő, középpütt áll Borbála lebegő-kékjében, arcából még alig látszik valami, szeme tüzeit még nem lehet érezni, de már alakul.

Milyen kevesen értenek ahhoz, hogy meglessék azt a titokzatos pillanatot, amikor fal és festék egymással egyesül. Vajon hajdani kegyes mestere, Cimabue meg tudta-e szelídíteni a makacs, göröngyös falsíkokat? Vajon a bizánciak nem ezért dugdosnak hideg, üres mozaikköveket a vakolatba, évszázadok óta, mert nem értik a nedves falra festés csodálatos titkait?

Egyedül volt, s mégis érezte, hogy valami zavarja. Lerakta az ecsetet, félretette a simítólapot. Megint nézte Borbálát, tájék, császár, hóhérok közepette. Nem a fény s az árnyék változásai hátráltatták munkájában, hanem valami idegen elementum. A hang. Megcsóválta fejét... hang még sohasem ingerelte. Ha korai estebédhez hívta a népeket a harang, mindenki elballagott szépszerével, zaj nélkül, az inasok füttyüreszttek, segédei civódtak néha... Santa Croceban, Firenzében kiszűrődött a kolostorból a barátok kórusa... de ez nem háborgatta. Amikor Páduában élt, Scrovegni úr emberei vigyázták a kápolna környékét, hogy senki se zavarhassa meg, ha Giotto fest...

Még sohasem ette király kenyerét. Megfogadta a firenzei Signoria, szolgálta még Rómában a nagy Bonifác pápát, keresett mecénásokat, rendfőnököket és apáturakat, de királyt csak itt ismert meg, élemedett korában Nápolyban... Valójában nem is a király teszi itt az udvart. Bölcs Róbert foszló barátsuhájában, ahogy napközben jár, ha nem köti a trónhoz ceremónia - kevéssé királyi jelenség, azokhoz képest, akik prémekben, bársonyokban, hermelines köpenyekkel töltik be naphosszat a termeket. Ha nevüket hallja, csupa gróf, főkamrás, lovag, szolgálattelvő. Mellettük állnak a korona hercegei. Ezek talán a legcifrábbak, a tarka, léhűtő fiatalok, akik reggeltől estig, s estétől reggelig folytatják az örök bacchanáliát.

Fiorenzában ünnepen kitesznek magukért a tanácsurak, akkor ott is minden tele van cifrasággal, de hétköznapi aztán mindegyikük egyforma polgár, eszi levesét, húz a boroscsobolyóból, nézi gyermekeit, veszekszik asszonyával. Dante Alighieri úrra gondolt, amikor még Firenzében élt. Ő sem szerette a cifraságot, vajon lekaptatták-e a „Feketék” az ő képmását, melyet tiszteletére odafestett a freskó szélére a firenzei falra?

A gondolata visszahúz Firenzéhez, holott most itt benne él ebben a másféle nápolyi világban, s együtt kellene ugatnia a Castel Nuovo ebeivel. Ezek a cifrák idegenek tőle. Scrovegni Páduában saját ágát kínálta, a pápa kamarást rendelt mellé: ne legyen fogyatkozása semmiben. Bölcs Róbert több aranyat ígért, mint bárki más. Zsíros kosztón él, csipkés a párnája... de elnéznek feje felett. Mintha azzal kitelne becsülete, hogy pénzért képet fest, Borbála képét a várkápolna falára. Mintha elrántanák előle köpenyük szegélyét, elhúz felette, köszönés nélkül a

tekintetük. Mintha egybevennék a fekete arcú, mór szakáccsal, aki csillagos tortákat varázsol eléjük, csiklandozza a falánkság ördögét... Mintha szolga lenne, olyanfajta, mint kisgyermek korában, amikor a vespignanói dombok körül birkáit terelgette s fakéregre, széndarabbal rótt a képeket...

A zaj erősödik. Ilyenkor megáll kezében az ecset. Nem szokott hozzá, hogy arab dobok, csimpolyák verjék fel körülötte a csendet... Ez is távoli, pogány világokra emlékezteti, kalifák udvarára, ahol a miniátorok képek helyett szarkalábaikkal hintik tele a falakat, s azt hiszik, hogy az igaz istent dicsérik vele... Borbála most már majdnem mosolyog. „Csillagos ég”-kötényét félrehajtja, pár perc múlva elérkezik a csodálatos pillanat, amikor rászáll a lélek, minden vonás már felesleges lesz... a lelket a nedves vakolat titokzatos módon magához öleli.

Ahogy áll háttal az ajtónak, érzi, hogy valaki bejött s megáll. Átvillan emlékezetén, hogy nem reteszelte be szokás szerint az ajtót, amikor vízért ment. Vajon ki meri megszegni az öreg király tilalmát, ki lopózik be most hozzá, a kápolnába, illendőség és szokás ellenére is? Vajon nem maga Róbert jött-e halk lépéseivel, hogy megálljon a sarokban, s próbálja hunyorgó, messzelátó szemével befogni az isteni harmóniát?... Nem fordul meg... most van a pillanat, amikor megelevenedik a szem... most elhallgatott az átkozott fertályban a láрма... csak valakinek halk gyerekpihegését hallja... nem fordul meg, egy oldalfigura gesztenyebarna haja elevenedik meg ebben a pillanatban, az arc lelket kap... körös-körül a gonoszak, vádolók, pribékek, maga a császár, aki kitekint a vár erkélyéről... most megint a Szent kerül sorra... szeme végigsimogatja a keskenyedő állat, alázatos szökeségét, szeme kékjét... A póre falra egymás után rakja fel a rétegeket. Mintha lázas lenne, úgy dolgozik, porrá tört, kenőccsé gyúrt színek közt, felrakja a csigák különös bíborát, a hegy okkerjét, a növények olajos masszáját, majd a cinóbert... A csoda bekövetkezett: Borbála a semmiből megszületett.

- Így születik a kép?

A hang tiszta, átható, mintha angyal mondta volna ki... mint gyermek hangja, Szent Ambrus legendájában. Az ecset lehanyatlik kezében, s most hirtelen hátrafordul, tekintete végigsöpri az ajtótól a falig a teret... A kislány, aki szemben áll vele, megbűvölten nézi a freskót... Arcán nem látszik, hogy érezné: tilosban jár. Bűvölten, önfeledten tekint fel a magasságokba. Giotto nézi. Hét-nyolcesztendő lehet. Az ablakon keresztül hajára szalad egy kötegni szűrt sugár. Mintha meggyúlna tőle, lángol világosbarna puhasága, a nap egyszerre rőtárány csíkokkal szórja tele. Az arca is különös. Festő szemével nézi, aki angyalokat keres. Ez nem angyalarc. A szeme nagy, kerek, kék szem, de ahogy felnéz, eltűnik puhasága, hideg lesz... majdnem könyörtelen. Nincsen semmi gyermekes benne... a homloka is magas, domború, ahogy hátrasimítja haját... orra nem hajlott, ívelt, mint az idevalóknak. Inkább egyenes, merev, mint amilyen a földből kiásott szobroké... Tekintete végigszalad köntösén. Mintha kis hercegnő lenne, a ruhát brokátból szabták, s merev harangban leér a földig, eltakarva a szattyánbőr cipellőt. A nyaknál csipke, kedves keretbe zárja kis arcát. Ebben az udvarban, ahol napestig zajlik az élet, még alig látott gyereket. Csupa tarka lovag, bájjait mutogató nemesasszony... örül neki, hogy gyermeket lát, aki unokája lehetne. Talán meg is zavarta a hangja. Ez az átható, erős csengésű gyerekhang, mely másként, szinte toszkánai kádenciával ejti ki a vulgáris nyelv egyszerű szavát.

- Hogy mertél bejönni, gyermek? Ki engedte meg neked?

- A palota az enyém. Nem büntethet meg senki érte. Nézem, amit kegyelmed csinál.

Először történt, hogy gyermek nem azzal a te szóval közeledett feléje, ahogy megszokta Firenze polgárai között.

- A várnagy kislánya vagy? Mi a neved?

- Johannának hívnak. Nincs más nevem. Apám Károly volt. Nagypám Róbert.

Giotto letette az ecsetet. Közelebb ment a gyerekekhez. Ez hát Johanna, akiről egész Itáliában tudják, hogy ha felneveli az Úr, Nápoly trónjára kerül. Átvillant rajta a gondolat - nem kívánná-e az udvari illendőség, hogy térdet hajtson a kislány előtt? Hatvanesztendő, szabad firenzei polgár. Odament a gyermekhez, megsimogatta.

- Szereted-e a képeket, kis hercegnő?

- Még sohasem láttam, amikor készülnek. Azt hittem... úgy születnek, készen. Angyalokat láttam aranyból, Szűz Máriát csillagokkal és kék éggel. De ilyent még nem láttam, ahogy kegyelmed teszi. Várat teremt, körülötte katonákat... középen a szentlányt. Ugye, nagyon nehéz festeni a kőre?

- Az embernek, fiaskám, látni kell az üres kőn is az alakot. Persze papírra, pergamenre, fatáblára könnyebb pingálni...

- Láttam én is... láttam a barátokat, amikor a kancelláriában nagypánál rajzolják a címereket. De azok a képek nem olyan szépek, mint kegyelmednél, ahogy kijön az arc a fal ürességéből...

- Szeretnéd, ha téged is lefestene valaki?

- Azt hittem, hogy csak a Madonnát s Isten szentjeit lehet képre tenni.

- Valaha ők is emberi testet hordtak. Lehet, hogy valamelyikünkhöz hasonlatosak voltak... Az, akit ott látsz a képen, amikor cikázik a villám, az római császár volt. Ő végeztette ki Borbálát.

- Az én ősöm is római császár volt, Carolus Magnus. Ő engedte meg, hogy a trónon lányok is ülhessenek.

- Te is trónon fogsz ülni, hercegnő?

- Nincsen fiútestvérem... De kegyelmed miért kínoztatja e szent leányzót? Én nem szeretem a kínoztatást. Filippa mindig azt mondja, hozzá kell szoknom, ha király leszek...

- Ki az a Filippa, aki gyengéd szívedért korhol? Firenzében a kivégzésekhez nem engednek gyermeket.

- Én sem hallhatom, amikor szaggatják őket, amikor kiáltoznak, amikor a máglyát meggyújtják... De hallottam mégis... amikor ott emésztik el őket, a várudvaron... Filippa mondta, meg kell szoknom.

- Ki légyen ez a nemesdáma?

- Ő a dajkám. Cabanis felesége... Úgy félek tőle, mert minden lépésemre vigyáz, mindig utánam jön. Mindig tudja, mit mondtam, merre jártam. De most megszöktem tőle... most nem tudja, hogy képet nézek, ahogy születik... hogy kegyelmeddel beszélek. Talán nem is lenne szabad kegyelmednél időznöm. De nem mondom meg neki... Ha nem akarom, nem mondom meg neki.

- Mit csinálnál, ha nagy lennél, hercegnő?

- Ha nagy leszek, enyém lesz Nápoly. Ha enyém lesz - megkérem kegyelmedet, fessen tele minden falat ebben a palotában, hogy ne legyen minden olyan csúf, szürke meg barna meg piszkos. De én fogom megmondani, hogy a képen este legyen-e, vagy süssön-e a nap, angyalok legyenek rajta, hajók, gyerekek vagy királyok. Kegyelmed egész nap csak festeni fog, minden teremben, végig a palotában. Akinek nem tetszik, annak leüttetem a fejét.

- Ha oly hatalmas vagy, hercegnő, parancsolj csendet. Nem tudok festeni, ha a közelemben ily szörnyű lármát csapnak. Parancsold meg, hogy legalább sötétedésig ne zavarja senki a kápolna magányát.

- Legkegyelmesebben elrendelem. Ma ültem először királyi asztalnál, mert ma töltöttem be hetedik évemet. Tánc is volt, és sorban táncoltam mindegyik herceg úrral, akik az unokatestvéreim. Kegyelmed hány esztendő?... Nagyon öreg lehet!

- Amikor én születtem, azt csak a csillagok közé jegyezték fel. Úgy hiszem, hogy a hatvanadik felé járok. De ha ma lettél hétesztendő, én is ünnepelni akarok veled. Gyere közelebb.

- Miért jöjtek?

- Johanna, tudsz-e türelmesen állni? Vedd el ezt a széket, és támaszkodj rá... Látod-e, a kép alsó szélén... azt a kislányt, aki félve búvik anyja szoknyája mögé, s igen-igen siratja a Szüzet. Látod-e, még nincsen a gyermeknek arca... Én megfestem a te arcodat.

- Vajon mindig ott lesz-e vagy csak ma... s kegyelmed holnap lekaparja?

- Amíg az idő el nem porlasztja, ott fog virulni... De addig sok-sok idő fog elszállni Nápoly felett. Vajon szabad-e a te arcodat egyszerű, közrendű leányka köntöséhez rajzolni?

- Nem fogja tudni senki... amikor eljönnek tisztelni a Szüzet, énekelnek meg sóhajtoznak, csak akkor fogják látni. De kérem kegyelmedet, fesse meg az én hajamat is olyan szép szökére, mint a Szüzé, aki ott áll, a pogányok császára előtt.

- Szép leszel rajta. Ha megnősz... nagylány leszel, eladó... asszony, anya, neked is lesz gyereked... eljöhetsz ide mindig, mutathatod lányodnak... Talán sohasem leszel ilyen szép, mint most vagy.

- Kegyelmed az első, aki ezt mondja nekem. Mindenki csak szid, mindenki sugdos, amikor elmegyek mellettük... Nagyapa mond néha jó szót, de ő trónon ül, ritkán látom, csak akkor, ha Filippa panaszkodik rám. Kegyelmed az első, aki törődik velem... és én hálából kegyelmeddel fogom kifestetni egész Nápolyt...

Látod-e innen a Vezúv füstjét?... Ez festi veresre Nápolyt. Ezért veres itt minden, keveredik a tenger zöldjével, az ég színével... Színes város ez, nem olyan szürke, mint Firenze. Ide nem kell piktör... csak kefe, amelyik eltakarítja a piszkot. Most állj szépen, egyenesen, Johanna... fordítsd oldalt fejedet, kicsit hajtsd le... a napsugárban...

A késő délután szétporzó fényei közt egyszerre színeket kapott a vakolat. Virág nyílt ki az üres kövön. A kis hercegnő égne emelt, ájtatos arcocskája, kék, különös szeme, szívvirág álla, keskeny ajkacskája ott húzódott meg Szent Borbála meggyötört s megdicsőült figurája alatt.

- Egy tarit sem adhatok, messer Giovanni, annyira túl vagyunk már azon a mértéken, melyet kedves atyjaura szabott meg.

Az öreg számtartó széttárta karját, végigsimogatta a hatalmas, kapcsos könyv lapjait, mintha keresné a rubrikát, melyre nagy, fehér tollával lecsaphat.

- Nézze csak, messer Giovanni, kegyelmed éppoly jól ért a betűhöz s a számokhoz, mint jómagam, nélkülem is tudja, hány forintot vehet fel minden hó elején. Már így is adósságba került, mert nem tudtam kegyelmednek ellenállni, s megszegtem Boccaccio úr parancsolatait.

- Számoljon még egyszer utána, Bartolomeo bátyám, hátha valahová tévedés csúszott be? Amikor én vezettem itt a könyveket, nem is egyszer volt bennük hiba.

- Nem kegyelmed ínyére való a kalmármesterség. Pedig alig lehetett több tizenhárom esztendősnél, amikor kezem alá került. Emlékszik-e még arra, amikor megmutattam a nagykönyv első oldalát, ahol a könyvvezető megesküszik a Madonnának arra, hogy mindenkor csak az igazság fogja vezetni tollát, s attól soha el nem tántorodik? Látja, Giovanni úr, én ma is ebben a könyvben dolgozom, melyet Anno Domini 1275-ben boldog emlékezetű elődöm kezdett meg... Még arra is emlékeztem, hogy először így írta le nevét: Giovanni Boccaccio, studiosus... Akkor ki gondolta volna, hogy kegyelmed itt hagy bennünket, tudós ember lesz, a jog licentiatusa, a király ismerőse, poéta... Ki gondolta volna: kegyelmed neve is fel lesz írva ebben a könyvben ott, ahol helyet kapnak az adósaink?

Boccaccio kezébe vette a könyvet. Lapozott az elfakult írások között. Az elején még római számokkal dolgoztak s görög betűket róttak, de azóta, hogy Bonifác pápa kihirdette szent évnek az Úr 1300. esztendejét, már lágyabb lett a kalligráfia, kevésbé szögletesek a betűk, latin a szöveg, néhol vulgáris, s a számok egyszerűbbek lettek, könnyen olvashatók, mint ahogy az arabok jegyzik fel numerusaikat. Ezen a csendes délutánon, amikor hópénzért esengett, melyet fukar, firenzei apja oly szűkös kézzel mér ki Nápolyban tanuló fia számára - eszébe jutottak az első hetek, amikor apja akaratából a nagy hatalmú Bardi bankház szolgálatába lépett a kisdíák. Mintha a világ első hatalmasságai lettek volna a seniorok s a dominusok. Mintha ők szabták volna meg a világ folyását, úgy uralkodtak az írnokok, hajósok, ágensek seregén a ház teljhatalmú főnökei. Ha elábrándozott ültőhelyében, ráfordultak, megrázták, meghúzták fülét, ha néhány percet késett, aznap nem kapott ebédet. Ha este elszaladt, mert szeme nem bírta a pislákoló mécsek világát - vasárnapon át böjtöltették. Egyszer, az egyik dominus megleste, amikor Ovidiust forgatta az asztal alatt. Kitépte kezéből, pedig szép egybefűzött példány volt, tiszta betűkkel. Gúnyt űzött belőle, végigvitte a szobákban... mondta: ecce, Poeta... Ebből lesz ám a kitűnő mercator. Csupa emlék, ezek a falak, melyek közt tíz hosszú esztendőt töltött el.

Az öreg még egyszer összeadogatta a rubrikát. Giovanni kitámasztotta az ablakot, kinézett. Hatalmas ház volt, s ilyenkor, kora délutánon nyüzsgött, zsibongott, mint megbolygatott hangyavilág. A raktárak felől kocsik érkeztek, megrakodva délszaki áruval, fűszerekkel, gyapjúval. Egy szolga selymet cipelt, aranysárga színén megcsillant a napsugár. Egy nótárius érkezett, fekete tógáján még a külváros pora. Lehet, hogy pecsétet vert valamelyik renyhe adós ajtajára. Ezekre is emlékezett... ezekre a kirándulásokra. Félve, szepegve ment a tógás megett, aki hadarta görög nyelvű formuláit, ahogy előírja még a régi jogszokás... ő ment mögötte, a kaput neki kellett kinyitnia, lesni, nem uszítanak-e rájuk házörző ebet?... Míg a jegyző olvasott, megindult az átok, szomszédok jöttek, kiköptek előttük, átkozták, piszkolták, gyalázták őket... bent, a szegények csak néztek, nedves szemükkel. Ez volt a délutáni óra, amikor szép

asszonyok kiosonnak, eljönnek a Bardi bankházhoz, hogy pénzre cseréljenek fülönfüggőt, rendeljenek bársonyt, vagy megkérdezzék, megjött-e a vég vászon vagy a magyarországi opál? Az őrt álló szolga leereszti alabárdját, kinyitja az ajtót, tarka gúnyáján megvillannak a Bardi-ház piros-sárga színei... a toll hullámszik kalapjukon. Olyan szép ez a kis, tarka világ, mintha minden benne foglaltatnék, mint cseppben a tenger vize. Oldalt állnak a hajósok. Néha napokig is főnöküket várják vagy a parancsot, hogy mikor szedjék fel a horgonyokat. Egyszer mind elindulnak. Egyik Constantinopolisba, másik Zarába, harmadik Herkules Oszlopai felé. Don Bartolomeo rubrikát tölt ki. Egy hajó elindult, megjött, gyömbért hozott, aranyat szállított... elsüllyedt...

- Higgyen nekem, messer Giovanni. Kifogyott minden pénze, és már pünkösdre hajolunk, amikor az új pénz megérkezik.

- Don Bartolomeo... nekem most nagyon kellene negyven forint.

- Kegyelmed még mindig firenzei... még mindig forintot mond, Nápolyban... éppen mint jómagam... Mintha egyszerűbb lenne, mint az itteniek aranyunciái... Ezek olyan otromba, nehéz pénzek, nem megy sehogy sem velük a multiplikáció. A forint... a firenzei forint, az más. Látja, én is poéta leszek, ha róla beszélek, annál nincsen szebb pénz a világon. A csengése, a finomsága, a formája, a verése... mind csak azt mutatja, hogy a világon az első a mi Respublicánk. Pedig akkor, amikor még a bancóban dolgoztam, hozzám ömlöttek a világ aranyai s ezüstjei. Láttam a bizánci basileusz-aranyakat, ezek voltak a legmegbízhatóbbak... a franciák pénzét, a magyar király dénárjait, a poloniai súlyos ezüstöket... de a firenzei forint... annak nem volt párja soha...

- Olyan ez, mintha éhhalállal vívódónak mesélné, miként kenegette hájjal a pirosodó kappanhúst...

- Húsz forint, messere, csak azért, mert igen szeretem, mert ezt sem szabadna, s ha megtudná atyjaura, tele lenne kiáltozással az egész ház. Isten irgalmával, húsz forintot, ha előbb megmondja, mire kell?

- Kegyelmed tudja, hogy nem mérik ingyen a kánonjogi tanulmányokat. A Studióban fizetni kell a professzorokat.

- Eltévedek, mihelyt pallérozott elmék útjához érek, de én is tudom, hogy kora tavaszon s késő őszen kell fizetni a leckéért. Nem erre kell a pénz, messere...

- Miért faggat? Tudja-e, hogy vénít a kíváncsiság... így mondják ezt már Justinianus császár Institúciói is...

- Talán már Hippokratész is így tanítá...? Kegyelmed mindig csak vesztetre tör. Hol húsz forint, hol harminc, s amikor én kérdezek valamit a világ soráról... nem szán meg. Láthatja, napestig itt görnyedek, pennával kezemben, elmerülve a numerusok világában, tusakodva a gonoszokkal, perlekedve, örök háborúságban a makacs adósnépekkel. Nekem, megvallom, ünnepnap, amikor kegyelmeddel ejthetek szót, lehet, hogy egész héten, amolyan özvegyember módjára, azon gondolkodom, amit kegyelmed mesél... Milyen szép lehet, ha valaki Nápolyban fiatal...

- Olyan szépek az asszonyok, Bartolomeo atya...

- Melyik... ne mindről beszéljen. Arról, aki kegyelmedet most épp kitünteti... Már azért, hogy ismerjem, példaképp, kegyelmed morálját, hogy mennyit romlott e gonosz napokban az ifjúság erkölce.

- Akiről én beszélhetnék, az olyan messze van... olyan elérhetetlen, mint azok a csillagok, melyekből megjövendőlték sorsát, amikor megszületett.
- Nemesdáma?
- Talán annál is több, az én szerencsétlenségemre...
- Kegyelmed képzeletében megint elkalandozik. Miként itt tette nálunk... szerelmes verseket olvasott, és strófát jegyzett rá a gyömbérlajstromra... Higgye el, messere, mindegyik azt mondja, hogy nemes származású, főrangú ágyban született... csak épp elkallódott a címereslevél... Kegyelmed is tudja, hogy itt, Apuliában egész falvak vannak, csupa nemesember, csupa királyvazallus, csak épp nyaranta nem koptatják a sarut, mezítláb járnak, s egy kamrában hálnak jószágukkal. Talán ilyesféle nemesdámán akadt meg kegyelmed szeme?
- Gyötörni akar ilyen beszéddel? Azt mondtam, nem nemeslány... ennél több.
- Az egyházatyák bocsánatos véteknek tartják a kíváncsiságot.
- Király leánya.
- Melyiké?
- Az ittenié, Róbert királyé. Mindenki tudja. Mindenki ismeri. A legszebb dáma Nápolyban, akiért versengenek a fiatal grófok, virággal szórják tele lábnyomát, ahol megjelenik... az egyetlen és csodálatos...
- Lám csak. Róbertnek nincsen hajadon leánya. Fia volt, Carlo Illustre, s maradt utána két leánygyerek. Csak nem kisgyermekre vetett kegyelmed tekintetet?
- Gubbaszt könyvei felett, azt hiszi, ezekben benne van a világ bölcsessége, azt hiszi, mindent tud. Vén ember, nem hallotta még, hogy bal kéz is van a világon?
- Ily módon minden leányzó mondhatja, én vagyok a király lánya, hogy magasabbra tartsa szerelme árát...
- Kegyelmed annak idején egyszer összeállíttatta velem az Aquinói grófok számadásait.
- Magamfajta egyszerű ember nem követheti kegyelmedet könnyen. Hogyan kerülnek ide az Aquinói grófok?
- Akiről én beszélek, atyja után... név szerint Aquino kisasszony... Érti? Az anyja is grófleány volt, a *Lingua d'oc* vidékéről... Róbertet az idő tájt koronázták... a nagy ebéden meglátta Mária anyját. Ezt mindenki tudja Nápolyban. Mária a király leánya. Ő szerzett neki férjet, maga a király. Én kegyelmednek mindezeket vidám arccal mesélem, holott fájdalmas bennem a lélek, és a szív, azt hiszem, néha elakad.
- Messer Giovanni, kegyelmed mint poéta nagy licentiákat élvez, de kalmárfi létére mégis hogyan vethet szemet grófi, hercegi, királyi sarjadékra?
- A Quaresima utolsó napján, San Lorenzo templomában volt a gyertyaszentelés. Ott volt egész Nápoly... hamuszín köntösökben, csuklyákban, fátylakkal eltakarva, nem volt az orcákon csepp pirosító sem, alázkodának szent sírjában nyugvó urunk előtt... A barátaim már elmentek, én csak álltam, különös szédülést éreztem... Így láttam meg ugyanazt a dámát, akinek paripája végigporzott egyszer már előttem a Sorrento felé vezető úton... Nem láttam mást először, hamuszínű kámzsáját, édes aranyszőke fürtje kívánczozott ki belőle... először ezt láttam, a napsugárból szőtt fürtöt... aztán kicsit szétnyílt keze. Olyan volt, mintha éjszaka egyszerre kinyílnék az óriásliliom bimbója... A fátyol félrelebbent, egy pillanatra láttam az arcát, már

tudtam: ő az, Maria d'Aquino, király leánya, aki ájtatosan lehajtja fejét... és akkor csoda történt.

- Kegyelmed tudja-e, hogy a mi nagy emlékezetű Szent Tamásunk e dámának messzi rokona lehetett? A csoda szenteket, Isten kegyeltjeit keresi. Nem unatkozó szép asszonyokat a nagyszombati sírimádáskor.

- Felemelte szemét, először körbehordozta. Ilyen szemet még soha, senki sem látott. Mély volt, fekete is, zöld is, kék is... minden színű, mint a tenger és a barlang, melyben varázslók virrasztanak, mintha pára szállta volna meg a havasi legelőket... én nem tudtam másra gondolni, hiába hangzott el a Miserere... Rám nézett. Érti, egykori kegyes tanítómesterem, érti, hogy énám nézett? A szegény, halandó földi főregre nézett, aki itt áll, kegyelmed előtt. Nem vette le rólam tekintetét, hiába akarná mondani, hogy mindez nem volt igaz, mindez csak poéta vágyódó álma. Észrevett. Mintha mosolygott volna. Mintha kérdezte volna: ki lehetsz te, akinek más formájú a köntöse?

- Messer Giovanni, húsz forintot ígértem. Hozzám bizalmasak a fiatal legények, én megértem őket. Magam is voltam fiatal. De kegyelmed annyira az elején kezd, hogy emberi ésszel nem foghatom fel, mikor fogja elérni szerelmének kézzelfoghatóbb állapotát?

- Trágárok, komédiások: a barátai és az én barátaim. Amint kacagnak rajtam. Királykisasszony széptevője. Pedig reám nézett. Aznap, másnap, harmadnap.

- Hol látta annyiszor?

- Ugyanott, a San Lorenzóban. Egy helyen ül, a padjában, melyet házának címere ékesít. Húsvét hétfője volt, mintha a föld is levetette volna kámzsáját, minden ragyogott. Mária is bársony köntösben parádézott, asszonyai kísérték, övében ékköves olvasója... kezében könyv. Olvasta. Érti, messere, olvasott. Láttam, nem is volt vulgáris... latin nyelvünkön írták imádságos könyvét. Ha befejezett egy oldalt, elszaladt tekintete, megkerülte a szentélyt, végigszaladt az oszlopokon, szántsándékkal késlekedett, hogy hozzám érjen, mintha próbát tett volna vélem az állhatatosságból, úgy talált el.

- Kegyelmed most ezzel tölti napját?

- Mindent ismeretek körülötte. A palotakert bokrait tépdestem, amikor elzavart egy őrt álló legény. Ezüstöt adtam neki, így jutottam közelebb. Ha akarnám, leveleket is küldhetnék neki. A férjét Szicíliába küldte a király, hogy ösztönözze felkelésre a messinai elégedetleneket. Egyedül van. Ismerem ebeit, tudom, milyen paripán lovagol ki, ha a városba vezeti kedve s hogy szerszámozzák fel a szürke kancát, ha megkívánja a vadászatot... Tudom, ki a lantmestere, ki kíséri, ha énekelni vágyik, milyen nyelveken tudja kifejezni gondolatát... Tudom, milyen köntösöket szeret, türkiz a titkos köve... láttam a horoszkópját is. Calmetánál... a csillagásznál. A király kívánta látni, amikor megszületett.

- De mire kell a húsz forint? Epedni s palota előtt kószálni pénz nélkül is lehet.

- Kimegy Baiába. A kolostorba, ahol a sororok úgy kedvelik, mint saját gyermeküket. Árvasága alatt ott nevelkedett, Szent Scolasticának ajánlotta magát, fel is akarta venni a fátylat, míg Róbert király bölcsessége másként nem határozott. Kimegy Baiába, és nekem is ki kell oda mennem.

- Baia nagy, sok ám ott a kísértés. Ilyenkor, tavaszon, úgy mondják, nyüzsögnek a meretrixek. Elmarad a kánonjog. Elpocsékolódik minden tudomány. Marad a luxuria. Hol van hát a józan elme fékje, ha azt hiszi kegyelmed, hogy érdemes egy ilyen nagyúri dáma után kiköltözni Baiába?

- Tudhatná, hogy mi, poéták, varázslók is vagyunk, átrepülünk az akadályokon.
- Egy poétát én is ismertem. Annyi esztendősen lehettem, mint most kegyelmed. Bardiéknál dolgoztam akkor is, én ellenőriztem a gyöngykereskedőket. Ott ismertem meg Ceccót... az öreg Angiolieri fiát.
- Kegyelmed ismerte Ceccót?
- Személy szerint atyját, akinek fejére a fiú verseiben halált kívánt. Vén uzsorás volt. Hibás árut szállított, mindenkit be akart csapni. Szidta a fiát, indulatosan káromkodott. Ilyen kemény, köszívű ember volt az öreg Angiolieri. Nem szíveltük... a városban mindenki Ceccóról beszélt... hogyan is volt, amikor kandalló kéményén át ereszkedett le, hogy megráfálja a familiát, hogyan kapta ki az öreg markából az erszényét... elvitte a szajhájának, aki részeges anyjával együtt a falvakban állatbőröket gyűjtött. Egyszer ott ivott, a Giraffa kontrádájában, lányok is voltak... csupa bűn, csupa vétek. Ott trónolt Cecco, kompániájának közepén, mind őhöz szabott figura. Éjfél is elmúlt már, ünnep vigiliája volt, én is ott maradhattam. Cecco akkor józanodott. Talán reggel óta szívta magába a bort, éjféltre megutálta. Kiköpte. Nyújtózott, mint a macska, zöld szemű, fürgé ember volt, intett, mintha herceg lenne, három fickó ugrott az iszákjáért. Kotort benne. Kés volt, talán méreg is benne, kenyérdarabkák, polturák, kalamáris. Egy lap papírt húzott belőle elő. Olyan csend lett egyszerre, egy részeg dajna elvakkantotta magát, berúgták az asztal alá. Az egész kocsmá hallgatott. Valami volt a részeg fiú szemében. Ahogy lassan beszélni kezdett, haját elseperte homlokából. Tudja, Giovanni úr, akkor ritka szó volt az ilyen, még kevesen ismerték a verset... ha valaki poéta volt, latinul beszélt, minden más tanult ember szemében a *vulgáris* csak karattyolásnak hatott... Lehet, hogy a bölcs elmék már így énekelgettek Palermóban, Frigyes császár udvarában... de ki hallott Sienában köznép szájáról ellesett verset, olyant, amelyik rímelt s tartja a metrumot? Cecco ült az asztalnál, körmölt... törölte belőle, aztán odacsapta a kalamárist, felállt az asztal tetejére... olvasott... ma is emlékezem rá, először egészen halkán, aztán erősödött a hangja, úgy kellett kétszer, háromszor, sokszor olvasnia, míg mindenki megtanulta, aki ott dorbézolt azon az éjszakán a borozó ivójában... Elmondjam-e, messer Giovanni a verset... még emlékezem rá... így volt:

*Ha láng lennék - szétporzselném a világot,
Szélként rajt' keresztülsüvítenék,
Ha ár lennék, mindent elemészténék,
Ha isten lennék - elereszteném az átkot.*

*Ha pápa volnék, nézném víg mosollyal,
Mint tépázza egymást a keresztény világ,
Ha császár lennék, nem mondanék imát,
Csak nyakaznék, napestig hóhérpallosommal.*

*Ha halál lennék - kopognék apámnál,
Ha élet lennék elrohannék tőle,
Perccel sem időznék többet anyámnál.*

*Ha Cecco lennék, mint voltam s maradok,
Nem volnék máshol, csak szép, de céda lánynál,
S hoppon maradnának a rusnyák, bicegők, vakok.*

- ...Látja, így mondta... még most is végigborzong rajtam a hideg, ha arra a sorra gondolok, amikor apjára vetette rá az átkot. Én ismertem, pult mellől az öreget, fukar kalmár volt, de mégis ő nemzette a fiát, s az anyja akármilyen száraz szipirtyó volt, ő hordozta kilenc hónapig... Azóta, őszintén szólva, kevésbé szívelem a poétafaját.

- Mi lett Ceccóval... tud-e róla, miként élt, hogyan pusztult?

- Talán elhullt egy árok mélyén, vagy elvitte a köhögés, mely úgy kísérte, mint vakot kuttyája.

- Miért jutott most... épp most eszébe Cecco...? Miért beszél nekem róla?

- Kegyelmed is gyakorta szidalmazta jó atyját, a derék Boccaccio Chellino urat, kevesli mindazt, amit e derék úr jószántából küldözget. Én nem hiszek abban a mondásban, hogy a poéta az Úr tenyerén pihen. Cecco az ördögén nyugodott... Szeretném kegyelmedet, ifjú uram, megóvni az ilyen szomorú sorstól, már csak azért is, mert igaz szívű kereszténytől talán hamarabb kaphatom vissza a húsz aranyforintomat.

A kislány kihajlik a csúcsívek között, mintha bújócskát játszanék a napsugárral. A kacagása olyan csengő, olyan éles, hogy felriasztja a szilenciumos apácákat, felrebbennek az álmos, kis madarak, a darázs ijedten hagyja ott a virág kelyhét, a kiscsirke riadtan emeli fel fejét...

Soror Angelica hívogatja a lázadót, aki kék ruhájában átfogja a pilléreket, átugrik az oszlopok közt, hol itt, hol ott villan ki különös arcocskája. A nővér mosolyog, szeretné elfogni a csendesség háborgatóját, aki három napja már megzavarja az áhítat langyos félóráit, s örömmé varázsolja szürke pihenőóráikat.

- Johanna kisasszonykám... gyere ide, kedves, kimelegszel, ha nem vigyázol... ne ülj le a földre, még nedves, és ne szaladj, elesel, megütöd magad...

A gyermek közel megy hozzá, hagyja, hogy a nővér átölelje. Felnéz rá, alulról, mosolyogva.

- Merre van most Mária?

- A fejedelemasszonnyal beszél... De lehet, hogy kiment a kálváriához. Akarod, hogy megkeressem?

- Ő nem hagyhat engem egyedül. Csak így engedett el Baiába nagyapa.

- Királyunk ökegyessége engedett el?

- Az udvari mágiszter mondta, hogy sápadt vagyok, hallotta, amint köhögtem télen. Tudod, soror, nálunk mindig sötét van. A bástyák elfogják a napot, a kertemre is árnyékot vetnek, nem terem meg benne semmi. Télen összebújunk, úgy fázunk. Az örök tál parazsat tesznek maguk elé, összecsapdossák kezüket, úgy melegednek. De nekem nem szabad közelükbe mennem, mert ők csak katonák. De azért nem félnek tőlem, mert tudják, hogy én szeretem őket.

- Miért félnének?

- Mert én leszek a király, és ők az én katonáim lesznek. De lehet nekem rabszolgám is, ha akarom, Acciajuoli úr ajándékozott is már egy szerecsen lányt. De nem hoztam magammal. Ketten jöttünk Máriával.

- Ő kért el téged a király úrtól?

- Csak tőle... Sancia nagyanya nem tudja, hogy együtt megyünk. Nem akart engedni ide a kolostorba. Azt mondta nagyanya, hogy alacsony a kerítés, s könnyen átrepül felette a vétek. Jobb szerette volna, ha ájtatosságra a domonkosokhoz megyek. Ott, úgy mondta, szigorúbb a főnökkasszony.

- Kevesli a királyasszony a mi jó hírünket?
- Nem szereti Baiát. Azt hiszi, itt rossz népek laknak. Minek elmenni a kastélyból? Beszéltek nagyapával. Végül elengedtek.
- Mária grófasszony itt nőtt fel. Alig volt nagyobb, mint te most, amikor megismertem.
- Én már nyolc leszek. Nagyapa úgy mondja, ideje már, hogy férjhez adjon.
- Király ellen vétkezem, ha mondom, Isten bocsássa meg neki, amikor már ilyen kislánynál erre gondol. Alig nőttél fel, a gyermekségedből, már háborgatják a lelkecskédet. De ez nem az én dolgom. Én csak imádkozhatom érted, s megkereshetem neked Máriát.
- Menj, kegyelemben elbocsátlak, soror.

Nagyon messziről idehallatszott az apácák karéneke. Letépett egy nagy, sárga virágot, s egyenként levelezte a szirmát. Olyan csend volt, hogy hallani lehetett a méhek zümmögését, a kert túloldalán. Lehuntya szemét, megdörzsölte a lecsukódott szemhéjat. A nap felé fordult, s tűzvörös, kék, aranykarikák táncoltak előtte, foltok villantak, képek oldódtak fel. Egyszerre valami nagy fekete felhő ereszkedett rá, fátyolt vont két tenyér a szeme elé. A kislány felkacagott:

- Mária... Mária... megismertelek... a kezed illatáról... mindig érzem rajtad... Hol voltál ilyen sokáig, Mária?

Mária d'Aquino magához ölelte Johannát. Magas, karcsú alakján világos ruha redőzött, könnyű csipkefátyollal, ékszer nélkül volt.

- Szeretsz itt lenni, Johanna?
- Olyan jó itt, egész nap a napsütésben... Nem kell tanulnom és nincsen mindig megettem Filippa, hogy minden lépésemnél reám szóljon.
- Majd velem fogsz tanulni. Ha nem is könyvekből...
- Lehet anélkül is...? Élőszóából?
- Látod, kedveském, Sancia nagyanya egész nap olvassa az ő kegyes írásait, mégsem tudja, hogy mi történik körülötte. Ő még mindig ott él, Castiliában, úgy szeretné, hogy siralomvölgye légyen egész Nápoly, mindenki hordozza sírig a feketét... Nem szereti látni a fiatalokat. Pedig a vidámság még az Istennek is kedves.
- A sororok itt vidámabbak?
- Talán vidámabbak, talán kevesebb baj érte őket, mint nagyanyádat. Én itt nőttem fel közöttük, olyan vagyok, mint az ő leányuk...
- Mária, egyszer megígérted, hogy elmondasz valamit nekem... hogy miért hajolnak előtted mélyebbre, mint grófasszonyoknak jár, az illendőség szerint, és elmondod, hogy miért szeret téged nagyapa és miért nem szível nagyanya... Elmondod, Mária?
- Kedveském, ha nagyobb leszel... azon az estén, amikor nászra öltöztetlek... amikor meglesz napja a copulatiodnak... elmondom, hogy miért szeretlek téged úgy, mintha testvérem lennél... mintha az én kistestvérem lennél.
- Mindig mindent csak holnap... Csupa vén barát és unalmas gróf jár körülöttünk, egész nap csak hajlonganak... Olyan szomorú nekem, Mária. Nekem csak a kishúgom van... ketten egybebujjunk, ha nagyon félünk, egyedül, de nekünk nincsenek játszópajtásaink, fiúkat nem

engednek hozzánk, más lányokkal nem szabad játszanunk... Olyan egyedül vagyunk, mindig az öregekkel.

- Ma nagylány leszel, Johanna. Megmutatod, mennyire ismered az udvari illemet. Három ifjú lovag fog eljönni hozzám, hogy vitézi versengésükben kikérjék véleményemet.

- Milyen rangú lovagok, akik jönnek?

- Nem tudom, kedveském. Az udvari törvények köteleznek erre, hogy lovagi kérdésekben ne tagadjam meg ítéletem.

- Nevüket sem tudod?

- Olyan neveket hordanak esengő írásukban, melyeket valaha régi görögök viseltek. Disputájukat előttem fejtik ki.

- Miért vitáznak egymással?

- A szerelem argumentumaiban nem tud a három ifjú vitéz megegyezni. De ez nem szerepelt még a te feladataid között...

- Mindent eltitkoltok előlem?

- Hiszen hallhatod... úgy szól a kérdés: vajon leányzó, férjével élő asszony avagy özvegy méltóbb-e leginkább arra, hogy fiatal lovag kimutassa előtte hódolatát?

- Te tudod, mit fogsz felelni nekik?

- Majd megtaláljuk a fonalat, ha keressük... Eltöltjük vele a délutánt. Három ifjú jön, illendőséggel, levélben jelentve jámbor szándékukat.

Az idősebb nővérek elszundikáltak a délutánban, míg kezük ájtatos mozdulattal szorította a fehér csontgolyót. A fiatalabbak kiültek a napsütésbe, s élvezték e váratlan vendégjárás különös, édes izgalmát. Aquinói Mária grófasszonyt legtöbbjük ismerte, lányaként fogadta a kolostor, mosolyogtak rá az öreg, mohos falak, ránézett a fekete Madonna a kis kápolnában. Amikor ideért Baiába, a nővérekhez, egyszerre elmosódott Nápoly, színeivel, szerelmeivel, a napi divattal, melyet itt egyszerre levethet, megperzselheti tejorcáját a nap, hajára rápermetel a tenger sós párája, kezével megcsiklandozza a vizet, mikor lesz elég meleg ahhoz, hogy beleereszkedhessék.

Itt elfeledte az álmatlan éjszakákat a kietlen grófi palotában, ahol egyedül ödönghet a cselédség között, s éjféltajt lesheti a gyertya imbolgó fényénél a ház kísérteteit. Itt elfeledte az ezer apró szúrást, rejtett tördöfést, mely azok részéről érte, akik gyűlölték királyi származása miatt. Hisz vér szerint való atyja Róbert király volt, s ha a vér jogán számolták volna az Anjou-törvényt - igazság szerint neki, a legidősebb sarjadéknak kellett volna talán örökölnie a nápolyi trónt... Így meg kell hajolnia Katalin császárnő előtt, elismerni fantomkoronáját, s eltűnni maga felett az udvar hirtelen emelkedett, újsütetű grófjait. Házának szentjére, Tamásra gondolt, az örök alázatosra, akinek erében nyolc király vére keveredett el. A közkézen forgó legendák mellett megvolt róla az Aquino-háznak a maga külön kis legendáriuma. A régiek, akik még ismerték, elmesélték: miként könyörgött Tamásnak atyja, hogy legalább bencés s ne kolduló barát legyen. Ígérték neki Monte-Cassino apátságát, mitrát, püspökbót... ha mindenáron pap akar lenni, talán a bíborkalapot is. Tamás éjnek idején szökött el hazulról, hogy odacsatlakozzék egy zarándokcsapathoz, s alázattal koldulta végig a latin földet, míg Párizsba el nem jutott... A legendárium szeretettel időzött az első párizsi évek emlékeinél, amikor társai gúnyolták vaskos latin szaváért, kinevették nehézkes mondatait...

Azok ott... Nápolyban, akik megalázzák, vajon kicsodák? Cabanis úr, az egykori rabszolga, aki fonnyadó hercegnőknél szította fel az életet. Ma: udvari méltóság, kegyes ajándék, rang-emelése mind a Cabanisok kezén megy keresztül, s csak az boldogulhat, aki ennek a halk, barna bőrű embernek s feleségének, Filippának kedvében jár. Ilyenkor perzseli a forróság, s míg anyjára, a szép szőke francia grófnőre, Sibilla de Sabranra gondol, aki az auvergne-i dámák híres táncát járta el Róbert király előtt, azon az emlékezetes koronázási ünnepen - egyszerre eltelik megint vétekekkel és vággyal, alantának érzi egyszerű grófi koronáját, hangosan szeretné kiáltani testvérségét a hercegekkel, s hűgának mondaná Johannát.

A gyermek az egyetlen, akit szeret. Atyját, Róbertet alig látja, azóta még ritkábban, hogy elhatalmasodott rajta vénségbe hajoló pietizmusa. A híres Anjou-kalandok áruhás hőse, az egykori féktelen széptevő most szürke, hosszú háziruhában zsémbel, s az adólajstromok fölé hajlik. Talán már nem is emlékezik a szőke Sibillára, aki udvari illem szerint mindig meghajolt a király előtt, mielőtt csókot adott... Az egyetlen, vékonyka sugár, mely a királyság fényéből ráesik - Johanna. Tudja, hogy állandó veszély kerülgeti, s a Ház hercegei közül nem egy szívesen látná, ha erőt venne rajta a köhögés, leesnék valami meredélyről vagy elragadná lova, melynek füléből egyszer már parázsló taplót szedett ki a lovaslegény.

Átölelte a gyermeket, ő is gyönyörködött a napsütésben. Hirtelen, szinte értelem nélkül elmosolyodott. Az az ifjú legény jutott eszébe, akivel San Lorenzo templomában összevillant tekintete. Idegen szabású gúnyájában azóta éjjel-nappal ott kóborol az ismeretlen széptevő az Aquino palota körül. Arra gondolt, milyen csalódás lehetett az ifjú lovag számára, amikor meghallotta a szolgálától, hogy a madár kiröppent, az úrnő Baiába utazott.

Visszament Johannával a napfényes vendégcellába, s válogatni kezdett ruhái között.

- Második harangozaskor eresztik be a perlekedőket. A fejedelemsasszony megengedte, hogy a törvényszéket a nagyfogadóban tartsuk meg. Úgy kívánom, hogy te is ott légy, nem árt, ha jártasságot szerzel ilyenfajta világi dolgokban.

Mindketten felöltöztek, Johanna Mária grófasszony ajándékát viselte, drága brokátköntöst, ketten úgy lépegettek le a lépcsőn, mintha a kis hercegnő kicsinyített mása lenne azoknak a dámáknak, akik bejáratosak az udvarhoz.

A bolthajtásos terem sivárságát szépen kovácsolt rács, néhány szentkép s imbolygó mécses enyhítette. A székeket úgy helyezték el, hogy a perbeli feleket a szerelmi bíróságtól korlát válassza el. Alig helyezkedtek el mindketten, amikor bejött a szolgálatos soror s jelentette: három úr, aki magát Filocolónak, Thészeusznak s Filostratésznek nevezi - kegyes bebocsáttatást kér.

Amikor bejöttek, cicomás, laza erkölcsű ifjaknak látszottak, akik udvari illem szerint majdnem porig alázkodtak Mária grófasszony előtt. Az első, aki Filocolónak mondta magát, felegyenesedett a mély meghajlásból, s Mária egyszerre felismerte benne a San Lorenzo-beli hódolót. Érezte, hogy a vér lüktetni kezd ereiben, elpirul e váratlan merészségtől, melyben épp annyi a kedvesség, mint a tolakodó legénykedés. Hűvös, kimért hangon viszonzta az üdvözlést.

- Üdvözljük kegyelmeteket, saját magunk, valamint ez ifjú dáma nevében, aki egykor Szicília, Nápoly és Jeruzsálem királynője lesz s aki meghallgatni kívánja kegyelmetek szavát. Kérdezem, kinek becsületében esett hiba, melyet nekünk kellene ily sürgősen orvosolnunk akkor, amikor e csendes helyre vonultunk vissza, hogy megtisztítsuk lelkünket a városi élet bűnös emlékeitől?

- Madonna... Galenus és Hippokratész is azt tanították, hogy a szerelmes ugyan ép elméjű, de a poétával együtt ott áll az árok szélén, mely elválasztja a józant a bolondtól. Épp ezért kérek bocsánatot merészségemre, hisz poéta vagyok s szerelmes is egy személyben, s ha mindez nem

lenne elegendő, hogy megfosszon józan értelmemtől, megtenné Madonna egyetlen szem-villanása, mely akár javamat, akár vesztemet jelenti, egyazon módon szívemig hatol.

- Különös a szavad, lovag. Szokatlan, hogy vallomással kezdődjék a *cour d'amour*. Míg színünk elé kerültél, Filocolónak nevezted magad. Vesd le az álnév köpenyét, s mondd meg, kit takar a Filocolo? Nápolyi nemes vagy-e vagy idegen város szülötte?

- Atyám firenzei polgár, de boldogult anyám párizsi nemesasszony volt. Nevem Giovanni Boccaccio, csak poéta vagyok, nincs címerem, koronával pajzsomat nem ékesíthetem.

- Lám, mindkettőnknek francia volt az édesanyja... Beszéli-e kegyelmed a *langue d'oïl* szavát?

- Anyám nyelve volt... hogyan felejtettem volna el?

- Miért nem lépnek közelebb barátai, messere? Miért nem szólanak?

- Siketeket s világtalanokat vettem volna legszívesebben társaknak, hogy ne hallják s ne lássák túlradó boldogságomat, mert Madonna elé kerülhetek. De ők csak barátaim... személytelenek s hallgatók.

- Megérzem szaván, hogy távoli... firenzei... Poétával még sohasem váltottam szót. De azt hiszem, hogy amióta Dante úr annyi tisztességet szerzett a költői rendnek, kegyelmednek sem kell magát szégyellnie amiatt, hogy nem gróf, nem lovag, csak versfaragó. Én magam is számos könyvet olvastam már...

- Mily boldogok lehetnek, fenn a mennyekben, a halhatatlanok, akiket Madonna már figyelmére méltatott.

- Ovidius, Vergilius s Catullus szavát ismerem. Talán mindhárman ott járhattak egykoron Baiában a tengerparton, innen sóhajthatták el szerelmes vágyódásaikat...

- Egyre többen mondják, hogy új aranykorba lépünk. A nápolyiak dicsekedni szoktak azzal, hogy Róbert urunk alatt beköszöntött az Aurea Aetas.

- Róma szépkora messze van tőlünk, s emlékét már csak a költők őrizték meg. A poétáknak pedig annyi a hitelük nálam, mint kegyelmednek, aki csellel s álorcával lopta be magát színünk elé. Ezért pedig kegyelmedre súlyos s szigorú penitenciát szabunk.

- Ember el tudja-e viselni ezt az édes, csodálatos vezeklést?

- Ez az első: a férfi próbája. A második a poétának szól. Már sok ízben töprengtünk azon, miért írnak a költők csak férfiak számára, s poémáik gyönyörűségéből kirekesztik az asszonyokat. Miért nem szereznek verset az asszonyoknak is Nápolyban vagy Firenzében, mint ez Franciaországban vagy Spanyolországban szokás?

- Nem talált semmit gyarló írásunk közül, Madonna, mely szívéhez közel férközhetnék?

- Udvarló lovagjaim gyakran leptek meg kis kötetekkel, melyeket újabb időben Nápolyban szép, gömbölyű írással másolnak... Rossz alvó vagyok, s a hosszú éjszakákat néha megrövidíti a betű.

- Madonna... oly sokszor láttam ablakában imbolyogni a gyertyafényt...

- Ne emlékeztessen arra, messere, hogy néhány hét óta parázna sóvárgásával szüntelen megszege a kilencedik parancsolatot. Kegyelmednek alighanem megsúgta már a fáma, hogy az Aquinói palotának nemcsak úrnője, de ura is vagyon.

- Oly boldog voltam ezeken a tavaszi éjszakákon, amikor lestem, hogy mikor fűjják el odafent a mécseseket... Imádhattam...

- Fékezze nyelvét, messer Giovanni, mert hamar elragadja, ha nem vigyáz. Inkább vallja be alázatos szívvel: lovagi perlekedésük csak ürügy volt arra, hogy behatoljanak e szent falak közé, s megsértsék a jámbor erkölcsöt?

- Madonna, Seneca azt mondja egyik művében, hogy semmi sem oly biztos, mint a gyermek ösztöne. Szabadjon ezért megkérdezni a kis hercegnőt, vajon álorcás gonoszok módjára viselkedtünk-e, amikor megszakítottuk e délután unalmát?

Johanna felemelte fejét, csengőn, édesen elcacagta magát. A hang királyi méltósággal válaszolt:

- Kegyelmed bizonyosan tud szép meséket s igaz történeteket. Ha kezemből lenne kegyelmed sorsa, arra ítélném, hogy szerezzen számunkra minél több verset s csodálatos mesetörténetet.

Mária grófnő átölelte Johannát, úgy vette át a szót.

- Hallotta-e kegyelmed a penitenciát? Halljunk majd egy szép históriát, melynek én adom meg textusát. Nemrégiben castiliai nyelven olvastam Florio királyfi s Biancofiore hercegkisasszony történetét. A vers régi volt s a történet kuszált, mintha bábjátékosok kezében összeakadt volna a rángatófonál. Kérjük kegyelmedet, szedje e versezeteket újból rendbe, tetézzze meg elméjének legjavával, s fordítsa le végül toszkán nyelvünkre... Olvasta-e kegyelmed ezt a fabulát?

- Madonna, jósága oly végtelen, hogy azt hiszem, aligha élhetem túl... Én magam olvastam számos változatokban Florio s Biancofiore történetét. Boldog leszek, ha forró szavakkal élénkíthetem meg halvány figurájukat, melyekbe szeretnék halhatatlan lelket lehelni. Csupán egy... egyetlenegy kegyelmet kérek még...

- Mi lenne az, messere?

- Hívhatnám másként Biancofiorét... adhatnék-e neki más nevet, mely kifejezné azt a forró szerelmet, melyet én éreznék Florio királyfi helyett?

- Milyen nevet választana kegyelmed?

- Talán aranylágnak hívnám, szépséges tűznek, mely perzsel... mely olyan fényes és ragyogó, mint Madonna fürtjei, amint áttetszenek a csipkefőkötőn... Így hívnám hősiemet, hogy Fiammetta.

- E pillanat szülötte volt a név?

- Amikor ott álltam éjszakánként az őrt állóval együtt, hogy megvárjam ablaka alatt az első hajnali szekereket... akkor hívtam így magamban, akkor ajándékoztam poéták dús kezével kegyességednek a Fiammetta nevet. Elfogadhatná-e új nevét, Madonna, egy szegény studiosustól?

Kinyílt a fogadószoba ajtaja. A soror halk hangon kérdezte, a főnökasszony szavával, hogy lezárták-e már ítélettel a kegyes disputát? Mária felállt, mintha búcsúznék, úgy szólt a fél térdre ereszkedett három lovag felé:

- A casus, melyet kegyelmetek élénk tártak, bonyolultabb, mintsem véges asszonyi elménkkal azonnal eldönthetnénk. Míg Baiában vagyunk, szívesen fordítjuk időnk egy részét arra, hogy a magunk részéről megfejtessük kegyes és jámbor tézisüket. Ezért arra kérjük kegyelmedet, Giovanni Boccaccio úr, hogy foglalja mindazt, amit itt elmondott, írásba, juttassa el hozzám a kolostorba, s érdeklődjék mindennap, az alkonyati órákban, hogy mikor készül el végső határozatom.

Kezét kinyújtotta a rács felé, s amikor elhagyta Johannával együtt a termet, elhaladt a lovagok előtt, s úgy mosolygott rá a térdeplő poétára, mintha közeli baráttól búcsúznék.

Rex Robertus a kancellária belsőbb, kertre néző szobájában ült. A sok hordástól megkopott köntöst viselt, hatalmas barétot, mely foltos, kitágult formájában inkább hálósüveghez hasonlított. Túl járt hatvanadik esztendején, szép francia arcélét kikezdte az öregség, szeme alatt táskásan fityegett a bőr, s amikor - szokott gesztusa szerint - kicsit paposan tartotta szét karját, a közel állók láthatták, hogy a király keze remeg.

Tulajdonképp már csak itt érezte jól, egészen otthonosan magát. Nem voltak körülötte hízelgő szavú, selyemköntösű, rózsailatú grófok, nem látta a violaszín taláros udvari papokat. Kámzsás barátok ültek körülötte, az ítélőmester titkárai, királyi jegyzők, miniátorok. Az egész teremben nem volt egyetlen ember sem, aki fegyvert hordott volna. Századok óta megszentelt rend szerint cipelték ki a diakónusok az iratnyalábokat, az alkancellár rátette kézjegyét a pergamenekre, s így került a már feldolgozott „casus” a felség elé. Itt, ebben a kényelmes, párnás székben szeretett üldögélni a király. Válogatott a tollak között, előtte heverték kisebb s nagyobb pecsétei, a levegőben érezni lehetett az olvadó viasz szagát.

Úgy dolgozott, mintha ő is kancelláriai hivatalra kiválogatott barát lenne, aki csak az Úristen kegyelméből gyakorolná - legrégebben a keresztény fejedelmek közül - a királyi mesterséget. Ha végiggondolja azokat, akik ma különböző országokban uralkodnak, legtöbbször úgy tekinthet, mint rokonra, akivel Nagy Károly révén vérségi közösséget tart. Hatalmas foliókönyvbe jegyezte be az egyes királyi házakat, külön megjelölve, ha fiú s ha eladó királykisasszony cseperedik fel, s kihúzta nevüket, ha korai gyászukról értesült. Angliától Örményországig ismerte, gondozta a fejedelmi kapcsolatokat, s örült, ha trónfoglalás, házasság vagy választás révén Carolus Magnus ivadéakai újból megtoldhatták atyáik örökét. Róbert király levelei bejárták az összes udvarokat, mindegyik hercegfiú számára tudott királykisasszonyokat, s hosszas évtizedek gyakorlataival le tudta mérni s a valóság mértékére leszállítani az ígért aranyat vagy hozományul kínált grófságokat. Családjában szinte vallásos áhitattal őrizték az üres címeket. Legszebb közülük öccsének, Fülöpnek birtokában volt, aki Courtenay Katalin kezével együtt kapta meg a konstantinápolyi latin császár titulását. Ezért állt Katalin hercegnő széke egy lépéssel a többi előtt a nagy udvari fogadások során. Róbert király sokra becsülte a címeket. Néhány száz aranyért, sovány grófságért vásárolt is hercegségeket, magához váltotta Hellász, Acháia s az albán vidékek legszebben csengő örgrófi, hercegi, fejedelmi titulussait. Lehet, hogy csak üresen konganak hosszú-hosszú évtizedekig, de aztán egyszer feléledhet az igény, hajók indulnak el távoli kikötők felé, s néhány száz zsoldos árán a Nápolyi Korona hűbérévé tehet egy régóta megvásárolt tartományt.

Ahogy ült szürkén, magas hátú székében, szemét kicsit lehunyva, mintha ringatóznék a kora tavaszi napsütésben, hallgatná a madarakat, senki sem mondhatta volna róla, hogy ez a fénytelen tekintetű, hajlott hátú ember ösztönében s szándékában talán legerősebben hirdeti valamennyi keresztény uralkodó közül a királyság isteni eredetét. Csend volt... az írnokebarát felemelte tollát, s várta, míg a király megszólal, lassan felnyílt az álmodozó szem, a hang megszólalt. A másolók felemelték fejüket, hallgatták Rex Robertus szép, kerek latin mondatait, melyekben nem lelhettek hibát a retorika magiszterei sem. De most hirtelen abbahagyta a jogesetet, melynek taglalásába belekezdett. Szava átcsapott a vulgáris beszédbe, a körülötte levők érezhették, hogy a király hangosan gondolkodik.

- Látjátok, ahogy elem kerülnek ezek a casusok, látom, hogy mindenki csak tépi egymást, emésztene, ha lehetne... A Rendek acsarkodnak egymásra... Azt hiszik, az az isteni rend, hogy a nemesek, a korona bárói kapjanak mindent, a mediocresnek is haraphassanak még módjával,

de a kispéneket, a minoreseket már semmi se juthasson. Nem jöhet elém olyan személy, város, község vagy közösség, hogy ne lobogtatná kiváltságlevelét. Ha másból nem, ebből megtudhatná mindenki, hogy a fejedelmek hosszú sora ült előttem Nápoly trónján, s nekem rendre jóvá kell hagynom százados pazarlásukat. Nemrégiben kiváltságlevelet hoztak, melyet bizonyos Sergius görög herceg állított ki, aki elűzte innen a longobárdokat. Másik még Belizár nevét is belekeveri a jogesetbe, melyet az ő adományára épít fel. A zsidók bírása a minap Procopius diplomáját mutatta, mely megparancsolta ezelőtt nyolcszáz esztendővel Izrael népének, hogy ők védjék meg Nápoly keleti bástyáit. Van, aki Tancredet tartja háza főpátrónusának, másik meg Frigyes császárt. A normann bárók, akik Guiscard Róbert kíséretéből kerültek erre a tájra, mindenkinél nemesebbnek tartják magukat. Van, akinek szicíliai Rogerius király adott adómentességet, másikat meg Henrik császár biztatta, hogy löje ki a fácskákat a királyi vadaskertből. Egy bizonyos, hogy mindegyik csak privilégiumát mutogatja, amikor katonát kellene állítani, amikor vámot, adót, adományt kellene fizetnie... Hányszor történt, hogy egyszerű vásáros kirakja a portékáját, s amikor jön a Civitas vámszedője, kérkedik nemesi származásával, s megtagadja a piaci vámot? Ha be akarná hajtani rajta a helypénzt a város számtartója, azonnal hozza aggastyántanúit, akik esküvel bizonyítják, hogy nemeslevelét tűzvész alkalmával fa odvába rejtette, s onnan a mókuska rágcsálta ki... Látjátok, így acsarkodnak, a plebejusok közössége a nemesek ellen, a kereskedők a céhek ellen, az itthoniak az idegenek ellen... Olvasd csak fel, Bartolomeo, sommázva a következő jogesetet!

- Legkegyelmesebb urunk... bizonyos falvacska, név szerint Tropea lakói kérik, hogy tétessék számukra igazság, azon reményben, hogy a királyi...

- Gyorsan, fiam. Mondd csak a succusát, a saját szavaiddal.

- Valaha atyáink nagy veszélyek idején, szabad akaratukból pátrónusuknak fogadták fel a montaltói gróf urat. Az évi védelmi taksa sohasem tett ki többet ötven ezüst tarinál. Mint írják, így folyik ez apáról fiúra, a legöregebb sem emlékezhet arra, mikor kezdődött. Most új gróf van, fiatal; emelni akarta az évi pénzt, mint hűbéri juttatást. A népek megsokallták. Tudják - ezt írják, hogy ők szabadok, jószántukból köszönik meg az eddigi szíves gondozást. Maguk közül kiállítanak néhány lovaslegényt, a többi gyalogszerrel fogja járni a falu határát, mindez olcsóbb, mintha a gróf minden apró szolgálatot még külön is megfizettet. Kérik a regia maestast, mondja ki, hogy a tropea-beliek nincsenek jobbágysorban, sohasem voltak hűbéri kötelékkel grófjukhoz kötve - ergo azt tehetik, amit akarnak.

- Mit mond a montaltói gróf?

- Hallgatott az idézésünkre. Lehet, a papja elhányta otthon a levelet, lehet, meg sem kísérli, hogy rendbe szedje ellenargumentumait. Nem felelt.

- Menjen levél Calabria Nagybírájának. Nézzon ő maga még egyszer utána az ügynek, s ha úgy találja, hogy a montaltói gróf igénye csak szokáson s nem jogon nyugszik - védjék meg magukat gróf nélkül a tropeaiak, s hagyják békében a királyi Curiát.

- Eggyel kész vagyunk - sóhajtott Róbert, s nézegetni kezdte a másik, előtte fekvő panaszt, a capuai körzetből. Itt a nemesi gyűlés panaszolta, hogy ők túl sok terhet viselnek a város kormányzásában, a nem nemesek nyomorultnak, éhenkórásznak tettetik magukat, s míg a nemesek bőségesen adóznak, ők nevetve számolják a megtakarított dénárokat. Ők is igazságot kérnek a Curia Regiától, hogy egyenlőképp, kinek-kinek rendje szerint oszolják meg a teherviselés. Farkas panaszol báránra... - mormogta Róbert, és intett, hogy elvi döntés lévén, saját személyében kívánja megfogalmazni a szentenciát... Mintha szószéken volna, kitárta két karját, intett a sebesírónak, aki elfogja s megkötözi az elreppenő királyi mondatokat:

- ...intelligimus de populo qui comuni vocabulo dicitur grassus et non de populo minuto... et artis, qui soliti non sunt nec expediret eis talibus insolitis oneribus et honoribus implicari...

- Olvasd fel még egyszer... Így, mondjuk ki egyszer végre királyi szavunkkal, átemelve a köznap szövegébe, hogy igenis, vagyon kövér, tehetős középső réteg, olyan, mint amilyen fent Toszkánában igazgatja a városokat. Van szegény, egyszerű parasztember, aki nem bír el terhet, van, aki valahogy fenntartja magát a mesterséggel, s olyan is akad, aki vásárról vásárra járva sokszorosítja pénzét, házat épít, évente ragaszt hozzá, iskolába küldi fiát, megtanul olvasni, jobb ruhát hord vasárnap, mint udvaromnál akármelyik nemesúr. De ő is csak kicsiny, törvényeink szerint... Aki fizet, tartson igényt tisztességre, s aki igényli a tisztességet, ne sajnálja megnyitni a bőrzsákját, ahová elrakosgatja pénzeit...

Ült, két hatalmas keze lomhán esett maga elé, a nagy kövű gyűrű csak sápadtan, homályosan verte vissza a fényeket.

Delet vertek a Castel Nuovo kastély-harangján, s látta, hogy a szemben ülő barát halkán keresztet vet.

- Menjetek, egyetek ti is. Ha kedvem tartja, folytatjuk délután. Könnyebben megy ez így böjtben. Menjetek isten békéjével, én még néhány percig itt maradok.

Amikor kiment az utolsó referendárius, felkelt helyéről, kikeresett egy vaspántos iratládát. Leemelte övéről a kis ezüstkulcsot, s a feltáruzt levelesláda tartalma közt gonddal válogatott. Itt voltak egybegyűjtve a titkos családi iratok, az Anjou-ház hatalmas életfája, a hercegek s hercegnők horoszkópjai, a királyi plánumok, a születés, copulatio, a tor. Kiteregette maga elé az összegöngyölt, hatalmas családfát. Utóbbi időben, mert közelebb érezte magát már az elmúláshoz, gyakran történt vele, hogy a kancellária csendjében kiteregette a hosszú pergamént, és végigélte házának életét. Heristali Pipin ősatyán kezdte, úgy ment át Nagy Károlyra, s folytatódott Capet gróf vonalán, eljutott Szent Lajos királyhoz, hogy aztán szerteszakadozzék Franciaország királyi házának rendje, s a szélsőben bennefoglaltassanak Anjou grófjai. Parányi fejcskék voltak, kis címerekkel, melyeket remekbe rajzolt az udvari miniátor. Ezt mutogatták parádés követjáráskor, s minden esküvő alkalmával ünnepélyesen hozzáfestették az új családtag pajzsának jeleit.

Anjou Károlytól kezdődött az uralkodó nápolyi família. Elnehezdedő testével a tündöklő ágak felé hajolt. Látta atyját, II. Károly királyt, a harcos, izgága, szerencsétlen kezű embert, aki már serdülő herceg korában kormányozni engedte Róbert fiát... Még messzebb szaladt vele az emlék... Alig lehetett több, mint kilenc- vagy tízéves, annyi, mint most a kis Johanna... ott, a Sierrákban, majd feljebb, Toledo környékén, fogoly volt egy hegyi várkastélyban, fogoly apja helyett túsul adott szomorú gyermek. Emlékezett a várnagy halálára, a hitvány paripákra, az örök esőre, közöttük tanulta meg a castiliei beszédet, melyet azóta is használ, ha a királynéval néhanapján beszédbe ereszkedik. Olyan volt, mint valami kis áldozati állat. Tús volt, ha apja nem adta volna meg a lázadó szicíliai királynak a kért sarcot, hajókat, földeket, címet és segélyt, Fredericus kedve-kénye szerint sanyargathatta volna, vagy kolostorba dugatja, esetleg elveszi férfiaságát, miként ilyesfajta szokásokról mesélnek a krónikák. Castiliából Szicíliába került. Emlékezik erre a hányattatásra, végig a viharos tengeren. Akkor hallotta először, mint csattognak a korbácsok, ha serkentik az evezős rabokat, hogy oldja fel láncáról a csónakmester azt a foglyot, aki örökre becsukta szemét... Szicíliába hajóztak, elkanyarodtak a fárosz előtt, ott állt a fedélzetén, amikor Agrigentum körül még látták a görög templomot. Új nyelv jött: vad szicíliai, az urak maguk közt gyakran mór szóval beszéltek egymással. Végre visszamehetett Nápolyba. Évek után megint látta beteg öreg apját. Anyja még szép volt, magyar asszony, mindenki büszke volt rá Nápolyban. Szent István vérenek utolsó hajtása, ha

nem számítjuk Velencés Istvánt és fiát, az utolsó Endre királyt. Édesanyjának fehér volt a haja, sohasem szokta meg a nápolyi beszédet, tele szájjal, ízesen ejtette a szavakat... Az anyja, milyen kedves, fehér asszony volt. Minden este bejött a szobába, s végigcsókolta őket... Martell Károlyt, Lajost, őt, Róbertet s a kis Fülöpöt...

Martell Károly volt a legidősebb. Neki jutott volna a nápolyi trón s talán a távoli Pannónia királysága is anyjuk, az Árpádok jogán. Előtte kellett térdet hajtaniok, e sápadt, szőke fiú előtt, aki oly hamar megérett a házasesetre... talán ez is vitte korai sírjába, hogy túlon túl siettették a copulatiót... Alig egy esztendő múlva Károlynak már gyermeke született... ő maga meg hamar befejezte a földi életet. Akkor Róbert Hispániában volt... Barcelónában várt hajóra, amikor megérkezett a halálhír... Mégis... a fáma úgy híresztelte, makacsul, gonoszul, esztendőkön át, hogy ő volt az, aki mérget töltetett Martell Károly italába, csakhogy a korona fejére kerülhessen.

Elgondolkozott. A fáma... az orvosok megírták az annalesekben, hogy fekete betegség pusztította el az elsőszülött herceget, nem méreg. Nehéz annak vértelenül kormányozni, aki erős kézzel tartja a salus reipublicaet... de Barcelonából mégsem keverhetett mérget a pohárba, melyet Nápolyban hajtottak fel...

Kisebb bátyja Lajos volt. A hír - talán Augsburgban költötték ezt is, Bajor Lajos udvarában - megint őt vádolta, hogy ő ijesztgette a jámbor, babonás princet a pokol képével, s addig-addig bizonygatta a földi élet hívságát, míg Lajos le nem mondott a földi bíborról, hogy felcserélhesse ezt a szentek égi aureolájával. Ahogy Lajos felvette az egyházi rendeket, már lassan-lassan Róbert tartotta kezében beteg apja helyett a Ház összes dolgait. Fiatal volt, nem félt a fáradtságtól. Megjárta a tengert, lovagolt Avignonba, Hispániába, Frankhonba. Ő volt a vikárius, aki a szentatya világi erejét jelentette az olasz félszigeten. Harcolt, vesztegetett, terveket szőtt, egybeboronált mátkapárokat. Minden mesterkedésének végén ott volt a nagy kérdőjel, vajon hogyan tehetné el szépszerével az útjából bátyjának, Martell Károlynak elsőszülöttjét, Károly Róbertet, aki az első Anjou-ösatya törvénye szerint öröklí a trónt?

Ezért utazott. Ezért vetette magát hol a szentatya, hol a francia király lába elé. Ezért gyűjtött aranyat, privilégiumokat, jószágokat, menleveleket, hogyha elérkezik az óra, legyen miből adni majd. Magyarország volt a távoli reménység, az egyetlen, amibe belekapaszkodhatott. Még élt anyja... ő is segítette, neki adta gyűjtött kincsét, magával hozott drágaságait, csakhogy kellőképp tudja etetni a Dráván-túli urakat. Felemelte az adókat, a zsidóknak többet kellett fizetniök a kíméletért. Több fát volt szabad kivágni az erdőkből, mint ezt megengedte II. Frigyes császár törvénye. A pénz mind Magyarországra ömlött, mely ezekben az években senki földjeként feküdt a többet ígérő trónkövetelők előtt. Bajor és cseh hercegfiókák marakodtak a koronáért, de járták az országot még mindig Morosini Tommasinának, Velencés István özvegyének ügyvivői is. Ahogy nőtt a kis Caroberto - úgy csepegtette lelkébe a vágyat, hogy a távoli Pannónia felett egyszer ő uralkodhassék. A nagyanya esténként magyar szavakat mormolt, magyarul tanította unokáját, aki nem hallott mást, mint hogy milyen kietlen pusztaság Nápoly s milyen kánaáni világ van Magyarországon, melyért neki, a serdülő fiúnak csak ki kell nyújtania kezét... Most, hogy lehunyta szemét, emlékezett erre a növekedő unokaöcsre. Hányszor érezte hideg, okos szemében a megvetést: úgy tekint rá, mint bitorlóra. Ha nem lett volna oly szívós... nem készítette volna elő oly biztonsággal Károly Róbert magyar királyságát, talán sohasem szabadulhatott volna meg ettől a fiútól, akiről anyja váltig mondogatta, hogy Házuk nagy szentjére, Lászlóra hasonlít.

Így ért be a vetés... Harmincöt esztendő volt, amikor Avignonban végre a koronát fejére tette a szentatya. Amikor mindent elért, amikor nem volt senki, akitől félhetett volna, amikor már nem volt miért utazni, könyörögni és ígérni - egyszerre fáradtnak érezte magát, szeretett volna

egy csendes szoba sarkában megpihenni, kerülni minden hadikalandot, s megindulni az Isten békéje felé vezető úton. Szegény, nyomorult országot kapott kézhez. Próbálta fékezni báróit, akik egymás ellen véres háborúkat viseltek. Szicíliában egyre biztosabban ültek az Aragonok, s az évről évre meginduló tengeri háború, a hajók, gályák, evezősök minden esztendőben elvitték a gabonavámokat... Azt hitte, lassan-lassan kilábalnak a bajból. E bölcs, derűs világ, melyben hetvenkedő kapitányok helyett rétorok, tógátusok, a teológia doktorai fognak példát mutatni már nem lehet messze, s Károly fiára, akit ő nevezett el Illustrisnak, fényes elméjűnek - olyan birodalmat hagy hátra, mely hatalomban s a szellem dicsőségében megelőzi a keresztény országokat.

Ujjával megbökte Károly nevét. A kereszt mellett az 1328. esztendő mutatta fiának korai halálát. Ebben az egér- és papírszagú kancelláriában csak neki volt szabad könnyezni s csak akkor, amikor egyedül maradt. Fiára gondolt, az egyetlen emberre, akit valaha igazán szeretett. Ha élne... most harmincöt-harminchat esztendősen lenne... már átvehetne tőle a kormányzást... már neki adná a fele országot... ha itt lenne... Maga elé idézte magas, nyúlánk alakját, leomló szőke haját, szavát... az arcát, amikor előntötte a mosoly.

Károly volt a jó herceg. A nyájas, az adakozó, a gyengéd szívű. Hagyta, hogy ő védelmezze meg a szegényeket, ő szállítsa le az adókat, engedje el a fejevételt, karcsonkítást. Osztogasson alamizsnát az özvegyeknek s mondjon oly ítéleteket, melyek hosszú-hosszú időkre megalapítják hírnevét. Utánahajolt az erkélyről, amikor Károly kilovagolt, s hallotta, mint úszik a vívát utána; gyermekek szaladnak elébe, asszonyok kacagnak, ha látják... Látta a guelf világot, melynek Károly lesz a feje. Hatalma szétnyílik Nápolyból Toszkánába, eljut Piemontba s Genuába is. Lassan-lassan kezébe kaparintja fél Itáliát, míg a többin majd a pápa nevében mint vikárius uralkodhatik. Akkor jött váratlanul a bukás... az első volt a vereség Montecatini síkján, amikor Házának három hercege maradt a csatatéren, s maga Károly is alig tudott elmenekülni az üldöző ghibellinek elől... De Montecatinit is kiheverték. Károly bölcsőbb lett, tapasztaltabb, ennek köszönhette, hogy őt választották urukul tíz esztendőre a firenzeiek... A köteg írásban még benne van Gautier de Brienne-nek, Athén hercegének lelkes levele, melyben elmeséli a nagy bevonulást... még itt van a számla, melyet a Bardi bankház nyújtott be... húszezer aranyforintról, itt van az öreg udvarmesternek, Capece grófnak sárguló írása... Mindez egy csomóban, Anno Domini 1326. Ennek az esztendőnek gyümölcseként született Johanna.

A keresztény udvarokban nem sokat törődnek a leánygyermekkel. Amikor kedves menyé, Valois Mária megszülte első gyermekét, s az lány lett, nem örült neki senki, csak az anyja, de senki sem bánkódott, azt mondták, majd jövőendő esztendőben tartják meg a trónörökös-keresztelést. Egy év múlva fiú jött... Milyen boldogságban úszott a Castel Nuovo, fiú, kisfiú... ő lesz majd apja után Calábria hercege... De a horoszkóp gyászos, fekete foltot mutatott, s az udvari káplán sietve, az első órákban már reáhintette a keresztvizet. Mire idő lett volna őt is felrajzolni a családfára, már a születést jelző csillag mellé odakerült a kis fekete kereszt... Ezután alig telt el néhány hónap, amikor jött a legszomorúbb, legfájdalmasabb hír... fiának, Károlynak gyász híre. Mintha szálfa tört volna ketté, mintha szétroppant volna minden reménység, egyszerre céltalan, üres maradt a Ház... A remény halkan, reszketve pislákol csak: Mária hercegnő viselő állapotában maradt özvegységre, s méhének gyümölcse talán egy fiú lesz?...

Azokban a napokban hozta a világra második, kisebbik leányát, amikor Róbert már kijelölte Tinóval, a kőfaragóval együtt a Santa Chiara templomában Károly fiának s saját magának síremlékére a helyet... azzal a titkos reménységgel, hogy mégsem szakad magva ágának, s ha megtér, ideje teltével a márvány szarkofágba - fiúunoka gyászolja meg. Ez a remény is veszendőbe ment. Róbert király hajtásából csak két kis leánycsemete, Johanna s Mária maradt meg.

Károly halála után nézte meg először a kétesztendő Johannát, de csak a második lány születésekor hívta össze a Regnum magisztereit. Napokig tanácskoztak. Felturkáltak régi pergameneket, századok óta halott királyok akaratát, belemélyedtek a justinianusi jogba, s aztán - egyeztetve a tézist -, uruk kívánsága szerint kimondták, hogy a királyi ág legidősebb sarjadéka nemre való különbség nélkül örökölheti a trónt... Amikor kimondták, Johanna nemsokára egészen árva lett, anyját, Mária hercegasszonyt, korán elvitte a köhögés. Ő akkor alig volt ötesztendő, magasra nyúlt, vézna, nagy szemű kislány, csillagképe nem sok jót mutatott. A tudósok újból felállították a horoszkópokat, s Róbert király, amikor trónjának e sápadt örökösére nézett, úgy érezte, hogy az Isten gyermekében, unokáiban bünteti őt a hatalomvágyért, melynek mohóságában annyiszor sértette az Úr törvényeit.

Anyjára gondolt, a szép, galambősz, hosszú életű magyar Máriára, aki annyi gyermeknek adott életet, s majdnem valamennyit fel is nevelhette, fiaiban, unokáiban utolsó napjáig gyönyörködhetett... Neki nincs más ivadéka, mint ez a két gyermeklány. Johanna közeledik a kilencedik esztendőhöz, a kis Mária három évvel fiatalabb. Ahogy ült, magába roskadva, megjelent előtte a nagyobbik unoka képe, nyílt, okos tekintetével, kék szemével, dallamos hangjával, s egyszerre úgy érezte, mintha mélyről, nagyon mélyről melegedni kezdene a szíve.

Minden oldalról dicséretét hallotta. Ki a kislány szépségét, ki illendőségét magasztalta, tanulói éhségét, mellyel falja a betűt. A kancellária egy címfestője kódexlapocskát mutatott meg, melynek aranydíszét Johanna rajzolta... Kilencedik évéhez közeledik, s ebben a korban már a Ház szokásai s a keresztény udvarok hagyományai szerint ki kell jelölni a vőlegényt. Tudja, hogy ez a kérdés izgatja legjobban Házának hercegeit. Mint hallja, a királyi család két ága, a *tarentói* s a *durazzói* máris heves harcban áll Johanna miatt egymással. Kémeket tartanak, cselédzavak röppennek palotáról palotára, hol a tarentói hercegasszony, Katalin császárnő silányítja le a három durazzói hercegfíút, hol Talleyrand-Perigord Ágnes, a durazzói hercegnő veszi célba Róbertet, Lajost és a kis Fülöpöt, a tarentói princeket. Gyűlölködnek egymással, holott egyik sem tudja, hogy a király mire határozta el magát. Talán reszketnek attól a gondolatától, hogy Johanna kezét a Ház másik ága kaparintja meg... de ezzel talán könnyebben békülnének meg, mint azzal, hogy Nápolyba francia vagy angol királyi ivadék kerül. E sűrűvérű hercegek közt nehéz fenntartani az egyensúlyt, de Róbert király művésze az elejtett szavaknak, s már hónapok óta azzal nyugtatja meg őket, hogy az Anjou-vér legtisztábban Anjou-vérrel keveredik... a Ház ellen való vétek lenne, ha I. Károly örökségét mással kellene megosztaniok.

Talán egyik sem követi messze, északkeletre reppenő gondolatát. Senki se vigyázza a galamb járását, mely útra kél az Adria partjai felé. Ki tartaná számon, hogy jámbor dominikánus jön a királyi kancelláriába, s kebelén viszi Pannoniába Róbert király pecsétetes levelét? Mindenki azt hitte, hogy az Anjou-ház nápolyi s visegrádi ága megőrizte azt a száraz gyűlölséget, mely ott izzott szép szavak, diplomák mélyén, több mint negyedszázadon át. Lehet, hogy Róbert király ifjabb éveiben félelemmel s gyűlölettel gondolt volna bátyja fiára, Károly Róbertre, aki Nápolynak jog szerinti királya lehetne, de akit kényszerített arra, hogy a bizonytalan magyar királyságért mondjon le nápolyi örökről. Félt attól, hogy minden várakozása ellenére megszilárdulhat Pannonia trónja, véget érnek a belviszályok, Carolus Robertus megerősödik, kihasználja bátyja aggkorát, s hadai élén Nápolyba érkezik.

Róbert messze látott, és soha, egy pillanatra sem vesztette el szeme elől a magyar Archiregnumot. Míg élt Károly fia, aggódott trónjáért, érezte öccsének hűvös formulái mögött a nem felejtő emlékezetet, s tudta, hogy Károly Róbert hű szövetségese mindegyik német császárnak, aki lejön Rómaig, s onnan akarja megtámadni a nápolyi Regnumot. Amikor Johanna trónöröklése eldőlt, hosszú éjszakák töprengései után ő maga írta meg Budára az első levelet. Nagyatya volt, unokájáért tette, könnyebb volt szíve, amikor megalázkodott. Elsiratta újból

Illustris Károlyt, időzött a gyász fordulatainál, majd fölvetette a kérdést, nem látná-e királyi öccse is hasznát annak, ha béke költöznék újból a család két ágába, testvéri szándékot mutatnának, melyet a gyermekek frigye pecsételhetne meg? Ajánlja trónjának örökösét, Johannát a kisebbik herceg, Endre mátkájául, míg a nagyobbik, Ludovicus, választhatná Máriát, az ifjabb unokát.

Amikor befejezte a levelet, álmatlanul forgolódott a hitvesi ágyban, s Sancia királynő felriadt, amikor látta, hogy még mindig imbolyog a mécs. Spanyol szóval kérdezte: történt-e valami baj?

- Nézd, Sancia - mondta neki -, te nem vagy vér szerint való nagyanyja a gyermekeknek, nem a te fiad volt Károly, s mégis úgy szereted ezeket az ártatlanokat, mint én magam... Én úgy gondolom, hogy Carolus Robertus s asszonya, Erzsébet, még hosszú esztendőig uralkodhat a magyar Regnumban. Ha megkötjük a frigyet, s úgy halok meg, hogy Johanna jön utánam, mellette lesz a kisebbik magyar herceg - s akkor Nápoly nem marad árván, a visegrádiakban mindig segítőre, barátira talál. De épp azért úgy intézem, hogy cseréltessék meg a természet sorrendje. Az idősebbik lányt vegye el az ifjabbik herceg s a kisebbik lány kezére pályázzék a magyar trón örököse. Mindezt miért...? kérded... Csak az a cél, Sancia, hogy a nápolyi királyság egy kézben ne egyesüljön más Regnummal. Épp azért Johanna itt marad a Castel Nuovóban, s Endrének kell eljönnie hozzánk, hogy átplántáljuk, vissza, a nápolyi földbe, s már zsenge korától tanulja meg az itteni szokásokat. Mindezekről, azt hiszem, az avignoni Curia is éppúgy gondolkodik, mint ahogy mi, magunk közt ezt elhatároztuk.

Sancia királyné, aki hosszú esztendők óta már csak kedves nővéreivel, szerzeteseivel töltötte a napot - törölgette könnyeit, amikor hallotta: veszendőbe megy reménysége, hogy legalább az egyik a kislányok közül magára vegye az apácák fátyolát. Ehelyett éji órán végig kell hallgatnia Bölcs Róbert hosszú, szinte végtelenbe nyúló szavát, nem szabad félbeszakítania, amikor kiáltani szeretné, hogy elég volt már a világi hívságokból, elég volt a gyermeknászokból, tizenhárom esztendő anyákból, húszesztendő vénasszonyokból, sok-sok korai halálból, szomorú elmúlásból... hagyd, nagyatya, hogy gyermekként töltsék még napjaikat, hátha egyik vagy másik megriad a földi hivatástól, le akarja vetni eredendő bűnét, fátyol után sóvárog, ősei bűnéért is vezekelni akar? De úgy nevelték a csodálatos Maiorcában, hogy urának engedelmes szolgálója legyen. Így csak könnyezett s imádkozott, amikor férje, Róbert azt fejtegette, hogy mikorra tűzheti ki Johanna s Endre egybekelésének legkorábbi idejét?

Erre a különös éjszakai beszélgetésre gondolt Róbert, amikor szinte álomszerű tűnődéséből felriasztotta a délutáni harang szava. Lassan felkelt székéről, kinézett az ablakon. A siesta síri nyugalma uralkodott Nápolyon. A kertész letette gereblyéjét, az udvari népek szerszámaikat, a kancellária emberei levesüket kanalazták, csak az öreg király üldögélt itt, s házának védőszellemével beszélt. Betette maga után az ajtót, botja öregesen kopogott a kőfolyosón. Az ebédlőterem felé tartott, bár alig volt étvágya, s inkább terhes volt számára a napi étkezés. A rövidebbik utat választotta, s ezért a kislépcsőn került le, mely a távolabbi palotaszárnyból a hercegnők szobái előtt vezetett. Amikor elhaladt az ajtó előtt, csengő, éles gyermekcacagás ütötte meg fülét. Mintha az egyik, a legdallamosabb, olyan ismerős lett volna... mintha régen-régen hallotta volna egy fiú... a kis Károly szájából, aki már annyi esztendeje halott. Egy pillanatra megállt Johanna szobája előtt... tétovázott, azután benyitott. Körülnézett, talán esztendők óta nem járt ebben a szobában, látta a töredezett bútorokat, a fakult, kopott brokátokat. A merev hátú székek, nehéz, pántolt ládák közt ott ült fölényes méltósággal, parányi udvara élén Johanna, s körülötte táncoltak játszópajtásai. Az ajtónyílásra egyszerre elhallgatott a csicsérgés, a kislányok riadtan néztek a fakó köntösű, komor idegenre, de

Johanna azonnal felugrott, s fél térdre esve kézcsókkal köszöntötte a ritka vendéget, a királyi nagyatyát.

A gyerekek némán kisurrantak a folyosóra, s ketten maradtak. Róbert király most újból szemügyre vehette az unokát. Az első gondolata az volt, hogy a gyermek megnőtt, megerősödött... megszépült, mióta nem látta, mióta a tengerpartról visszatért. Unokáján felejtette tekintetét. Milyen szép lesz... gondolta, s ahogy megsimogatta haját, látta kezének reszketését, érezte testének fáradtságát. Vajon megérheti-e?...

- Megzavartam játékokodat?

- Királyi Kegyességed nem zavarhat...

- Hagyd el, Johanna, most csak ketten vagyunk... magunk közt.

- Olyan ritkán látlak, nagyapa... mióta hazajöttem, nem engedtek be hozzád a kancelláriába.

- Sok dolgom volt az utóbbi hetekben. Jó volt-e az idő Baiában?

- A kolostorban laktam, de sokat voltam a tengerparton is... én és Mária...

- Melyik Mária?

- Mária grófasszony, az Aquinói-házból... hisz vele mentem.

- Tanultál Baiában?

- Tanítottak a kedves nővérek, szép és igaz legendákat olvastunk, ha esett az eső. Ha sütött a nap, akkor Máriával mentünk, akkor ő tanított...

- Mire taníthatott téged Mária?

- Illendőségre, udvari szokásokra... hogyan kell dámának lovagokhoz szólni.

- Ezt miként tanította?

- Úgy, hogy szerelmi törvényszéket ült Mária, és lovagok jöttek elébe, bemutatták hódolatukat s verset is mondtak. A cour d'amour-ra vitt el Mária.

- Még túlságosan gyermek vagy, hogy megérezd mindezekben a világ hívságát... A szerelmi törvényszékek ostoba szokása csóvát vet a régi, tisztos hagyományok közé. Ifjú dámák fesztelenül, szemlesütés nélkül beszélnek lovagokkal, talán még bűnös vágy is kél bennük, amikor reájuk tekintenek.

- Nem kedvelhet, nagyapa, egy lány egy lovagot?

- Csak szülei engedelmével... Tudod-e, ki engedheti meg, hogy ifjú hercegnő egy életre kiválassza magának lovagját?

- Nemeslánynak atyja, jó anyja választja mátkáját. Azzal lesznek boldogok. Így tanultam.

- Jól mondod. Neked, Johanna, nagyapád választ.

- Ha majd megnövök, nagyapa választ...

- Már megnőttél, Johanna. Nem vagy gyermek. Gyere közelebb most. Amit mondok neked, arról senkinek, de senkinek nem szabad tudni. Próbára teszek, hogy gyerek vagy-e még, bízhatok-e benned, mint házamnak legidősebb kisasszonyában? Nem fogsz fecsegni?

- Nagyapa, tudom, hogy nekem Anjou Johanna a nevem, és aki elnyeri kezemet, az lesz Calábria hercege.

- Ezt ki tanította neked...?

- Amikor Ágnes néném és Katalin néném hozzám jönnek, és amikor látom Lajost, Róbertet és Károlyt... Nénéim jönnek, és mondják... játsszatok mátkásdit, s aki elnyeri Johannát, zálogba fogva, az legyen Calábria hercege...
- Johanna, ezt a játékot többé nem fogjátok játszani...
- Miért nem, nagypapa?
- Tudod-e, hol uralkodnak még házunknak sarjadékai?
- Messzi Pannoniában... ott uralkodik tisztelendő bátyám, Carolus Robertus úr, a magyarok királya.
- Derekas legényfia van Carolus Robertus úrnak.
- Hogyan hívják?
- Andreasso... az ő nyelvükön ez Andráska... vagy Endre.
- Talán nem is tudnék vele beszélni... Lehet, hogy csak pogány nyelven tudhat?
- A magyar nem pogány, Johanna. Szent István véreből eredt ő is. Boldogult dédanyád, mint tudod, Sanctus Stephanus távoli unokája volt. Vére éppúgy nemesíti a mi vérünket, mint Carolus Magnusé vagy Szent Lajos királyé. Egyebekben Budán is van educatio. Azért keresztény az ember, hogy beszélje Krisztus népének latin nyelvét. Tereád nem panaszkodik-e a deák nyelv professzora?
- Egyszer elhozta Ovidius regéit... olyan édes volt és olyan szépen olvasott... még télen... a versekben tavasz volt, és arról írt, milyen volt régen tavasszal a világ.
- Ott, Budán, későbbén süt a napsugár. Ott esik is a hó, sűrűn, te nem is láttál még havazást. Ott egy nagy folyó folyik, a Duna. Néha be is fagy. Hidegebb van, mint minálunk. Bundákban, süvegekben járnak az emberek. Nagy urak vannak. Mindenik úrnak sok-sok száz lova, fegyverese. Nagy az ország. Sok a pusztaság benne. Az uraknak, vitézeknek annyi földjük van, amennyit akarnak. Városa kevés. Ennek az országnak lesz királya a te távoli, nagyobbik bátyád, Ludovicus, akiről hallottál már...
- Mi lesz a kisebbikkel?
- Ő lesz az én akaratomból Calábria hercege.
- Nekem ajándékozod Andrást?
- Mióta ajándékozzák lánynak a fiút?
- Én leszek, nagypapa, Johanna királynő, és András nékem csak egyik hercegem...
- Ügyelj a szavaidra, Johanna...
- Olyan nehéz a beszédre ügyelni, nagypapa. Akkor inkább hallgatók.
- Sokféle a hallgatás is, gyermek. A bölcsek kevés szavúak, mert az emberi nyelv már nem tudja utolérni az elreppenő gondolatot. Az ostobák szóitalanok, mert bennük hiányzik a lélek kinyílásának öröme. A gyerekeknek még szabad fecsegniük, de neked nem szabad, Johanna, mert a te kezéd között lesz egyszer még egész Nápoly.
- Mikor, nagypapa?
- Ha majd meghalok. Imádkozz, hogy addig ne menjek el tőletek, míg nagyobb nem leszel, amíg nem lesz, aki vigyázzon tereádra...
- Andreas fog majd vigyázni rám?

- Ha az Úristen is úgy akarja... Gyere ide közelebb, Johanna.

A kislány odament a királyhoz. Nyílt, kérdő tekintetét ráfüggesztette a barázdás, elborult s mégis mosolygó ábrázatra. Róbert lehajolt. Két kezét rátette a kislány fejére, kicsit kenetesen, mintha papi áldást adna. Népének apja, itt nagyapja e leánygyermeknek. Fölébe hajolt. Nincs sem apja, sem anyja ennek az árvának. Sápadt, nyurga, hirtelennőtt kislány. Vajon megéri-e, hogy korona lesz a fején? - Magához ölelte, Johanna csak a dohszagot érezte, a sok ódon pergamen furcsa egérszagát. Valami meleg és puha érzés szállt az arcára, szakállszőr simogatta, érezte, hogy nagyapja ajkával megérinti homlokát.

Így maradt az ablaknál. Erre a különös délutánra évek és évek múltával mindig emlékezett. Valami felkavarodott benne, valami összeomlott. Néhány napja jött meg csak Baiából, s most másvalaki volt, mióta visszavette régi szobáját, visszakapta régi környezetét. Valami történt vele Baiában. Nagyobb lett, szélesebb a világ, ő kevésbé szeles, néha ellankad a karja, mintha elzsibbadna, a csend körülöleli. Megmagyarázhatatlan dolgokra gondol. Különös, soha nem látott emberek képe táncol előtte, ha lehunyja szemét. Valamit vár, aminek nem szabad beteljesülnie soha. Imádságba menekül. A gyóntatója jámbor, öreg bencés, még mindig kisgyerekek nézi, akit elcsent ingyencségekért pirongat. Néha úgy rohan rá a csend, hogy érzi a bőrén: valami megfoghatatlan van körülötte. Mondta a gyóntatóatyja: ez őrangyalod szárnyának suhogása... Hitte is egy darabig, de most már kételkedik benne. Másféle, különös suhogás, halántékán érzi, amint lüktet a vér... a suhogás talán benne van, mintha valami kiszakadni készülne belőle.

Csak mindig egyedül lehetne. Rémulten néz az ajtó felé, ahogy lassan nyílik. Mielőtt a rés nagyobb lett, már érzi mindennél biztosabban, hogy Filippa jön. Vége lesz a varázsnak. Ez a nagy, fekete asszony most egyszerre elszakítja a csodálatos csendet, épp amikor úgy érezte, hogy szebb lett körülötte az egész világ.

- Hallottam, hogy királyunk volt itt nálad, kisasszonyom!

Johanna most megfordult, hátranézett. Cataniai Filippa volt, címe szerint Cabanis grófné, az egykori mór rabszolga özvegye. Még mindig szép volt. Olyan szép, hogy dacolni tudott a gyors, délszaki hervadással; színeiben hordozta a csodálatos apuliai őszt. Sokat szült, sokat szeretett. Rég asszony volt, amikor először adta mellét királyi csecsemőnek, aki szomjasan kortyolta paraszttejét. Dajka volt, jobb háziállat, aki dolga végeztével visszasüllyed a falusiak közé. De Filippa az udvarnál maradt. Újból született királyi sarjadék, Filippának még mindig volt teje. Tárgy lett, tejelő, tőgyét kínáló asszonybarom. Vétkeztek, szerettek, beszéltek előtte. Dajka volt, karján a csecsemővel - királyi világuk fényében mint ember, nem is létezett. De Filippa látta őket. Lassan eszmélt rá. Először bűnnek érezte a leselkedést, melynek vétjét titkolta maga előtt, de lassan-lassan nem tudott attól a gondolattól szabadulni, hogy ezek a csodálatosak, az arannyal borítottak - ezek is csak közönséges emberek. Újra és újra próbára tette magát. Behunyt szemmel, bóbiskolva hallgatott végig egyszer vitát két ifjú herceg között. Aranyakat akartak kipréselni egymásból, valami kölcsönt emlegettek, mindkettő töréhez kapkodott, s alig lehetett volna elkerülni a vérontást, ha nem jön be közben az udvarnagy. Máskor ott csókolt meg egy grófkisasszonyt az egyik princ, annál az oldalfolyosónál, melynek ajtaja az ő kamrácskájába nyílt. Gyenge, parányi kis sikoltást hallott, nem úgy, mint falujában, ott vasvillákat vetnek a legényekhez a lányok, ha megtámadják erényeiket. Terlizzi kisasszony felemelte két karját, átfonta Lodovico fejét... a rés nem engedett többet látni, csak két mohó férfikéz játéka villant, a gyöngyös főkötőcske elgurul, egy ajtó nyílik az oldalszárnyon... Ült, karján az alvó gyermekkel egymagában, nem tudta számolni az időt. Egyszerre megnyílt megint szemben az ajtó. Terlizzi kisasszony halovány arcán nem látszott szégyenpir.

Filippa kezdett látni. Először magános, sarokban ülő bútordarab lehetett, falusi asszony, aki nem teszi le egy napra sem népének kecskeszőr köntösét. Aztán lassan-lassan felemelkedett. Húsvét ünnepén ruhával jutalmazta a kegyes úrnő, mert éjjel és nappal vigyázta hűséggel a kis herceget. Amikor először meglátták az új, udvari szolgákat illető köntösben - szépségére rádöbbenek maguk az udvari emberek is. Lehet, későn érő fiatal özvegy volt, gyereket szoptató dajka. Nem kellett a férfiaknak. De most, ahogy apadóban volt a teje - mintha változás történt volna, egymás után próbáltak bezörgetni kamrájába udvari szolgák, ajtónállók, az őrség tizedesei s lassanként az udvartartás kisebbik méltóságai is. Eleinte alig beszélt... csak amikor egyedül volt, alig susogó hangon morzsolta az ellesett, elkapott mondatokat. Mint kecskeszőr gúnyját, úgy vetette le lassan hegyi népének nehéz, durva tájszólását. Egy sienai konyhalánytól szép, virágos szavakat tanult, elleste, hogy a kastélybeli urak új szokás szerint ugyanazokat a fordulatokat használják, mint Nina, a konyhalány. Most már egészen otthonosan mozgott. Ő mosta a királyi gyermekek ingét, vigyázott ételükre, főzött nekik, reájuk adta szeles időben a melegebb kisköpenyt. Arcukon meglátta a halál vagy gyógyulás jegyét. Ismerte a füvek erejét, s emlékezett még arra gyerekkorából, mivel kuruzsolta nagyanyja a növény-fogyó gyereksereget. Kuruzsolt ő is, amikor nem látta az udvari orvos. Arra gondolt, hogy ezek is csak gyerekek, s a füvek nem tudják, hogy fenséges porontyok azok, akik tőle várják a gyógyulást.

Jobban nevelte fel a gondjaira bízott gyermekeket, mint azok, akik öelötte dajkaskodtak. Lassan-lassan mindegyik sápadt, ösztövére kis jószág Filippa kezére került. Így vándorolt a durazzóiaktól a tarentói hercegekhez, adogatták kézről kézre, míg Károly calábriai herceghez nem került. A gyenge, nyomorék kisfiú keze között halt meg. De a két kislányt, Johannát és Máriát ő, Filippa nevelte fel.

Már akkor rég nem volt egyszerű szoptató dajka. Udvari ember lett, aki egy-egy elejtett jó szóért jó szóval, rosszért rosszabbal fizetett. Eleinte még fényesre sikálta az ezüstpénzeket, melyeket ünnepkor, hófordulóra, gyermek születésekor kapott. Később nem becsülte, csak a drága fülönfüggőket, ékköves aranyékszert, selymeket és bársonyt, melyeket alkalmi széptevőtől kapott. A palotagróf egyszer berendelte magához.

- Nézd, Filippa, Károly herceg urunk szólt nekem, hogy szerezzünk számodra férjet.

Megmondták neki, hogy az első főszakácshoz, a sötét bőrű mór Cabanis Raimondóhoz kell feleségül mennie. Udvari szolgálatban akart maradni. Ha a főszakács felesége, míg ura él - mindig van kenyere. Különös, idegen ember volt Cabanis. Egy tuniszi sejk fia, akit kiskorában elragadtak a kalózok, Krétába hurcolták, eladták Granadába, innen Maiorca szigetére került, míg Sancia királynő egyik familiárisa rabszolgaként Nápolyba küldötte. Szép szál, magas, csendes ember volt, csak a szeme lángolt, irtózatossága volt. Úgy keverte, szinte művészettel a ritka ételeket, mindenbe színt, illatot, édességet elegyített; ismerte a bagdadi kalifák ebédjét, a mozlim étrendet, a hispán fogásokat, megtanulta, mit szeretnek a francia nagyurak, s hogyan szórakoznak a gazdag firenzei polgárok, ha tömők hasukat. Ketten összekerültek. Egyikük sem volt már egészen fiatal. Mindketten szerették az aranyakat, de mindkettőjükben olthatatlanul élt a szomjúság, hogy egyszer ne a szolgáloldalról szívják be az udvari élet illatát.

Cabanist a vér hajtotta: ragadozó nomádvére. Filippa okosabb volt, de soká nem tudta levetni paraszti őseinek apró, földhöz ragadt cselfogásait. Segítettek egymáson, Raimondo letette a szakácsság jelvényeit, eleinte a konyhák felügyelője, majd ételmester, ünneprendező lett. Mindig megüresedett előtte egy-egy grádus, a halál elragadta azt, aki előtte állt. Ilyenkor Filippa közbenjárt a kegyes atyáknál, felkereste a régi szeretőket, nem fukarkodott a csókkal, gyerekek szájával lágyította a palotagrófot, s Raimondo Cabanis lépésről lépésre emelkedett.

Ahogy teltek az évek, Filippa egyre több segítő kézre talált. A csecsemők, akiket karján ringatott, lassanként eladó lányok lettek, a fiúk vőlegénysorba ért hercegfiúk. Filippa volt a mindennapi kenyér, a hű barát, a biztos tanácsadó. Szerelemgerjesztő kis fiolát éppúgy lehetett kapni tőle, mint jó tanácsot, ha teherbe esett egy kiscseléd, vagy fel kellett hajszolni másnapig néhány aranyat. Filippa ládájában mindig volt néhány forint, mely szegény, de mulatni vágyó hercegfiúk tarsolyába vándorolt, s ezeket az aranyakat nem kellett egyiküknek sem visszafizetnie.

Az első donációra emlékezik. Ez ment a legnehezebben. Róbert király sokáig vonakodott. Az Úr rendelte, hogy a nemes maradjon nemes, és a minoresek ne toladodjanak. Egy granadai kabalistával ejtett szót, s nemsokára ékes arab pergamenek érkeztek, melyek Cabanis Raimondónak fejedelmi eredetét szép skuffita írással bizonyították. Az udvari emberek közül már nem mert senki ellenkezni a Cabanisokkal. Filippa árnyéka egynéhányszor feltűnt azon a tájon, ahová néhány nap múlva bekopogtatott a kaszás. Róbert Vízkeresztkor rátette a nemesi diplomára királyi kézjegyét. Sire lett Raimondo - *de Cabanis* úr, s felesége nemesasszony, akit ezentúl Donna Filippának neveztek.

Emelkedett. Rang, vagyon, birtok, udvari tisztségek, vámok, jövedelmek jutottak hozzá. Néhány értesülés, melyért Bardi és Peruzzi urak bankháza csengő arannyal fizet. A követek szokásos ajándékai, a koronajavak bérlőinek subsidiuma, grófságok jövedelme... Mikor három esztendeje Raimondo sírba szállt, úgy temették el örök nyugalomra, mint a Királyság báróinak egyikét. Azóta egyedül van Filippa, s most már minden vágya gyermekei sorsához tapad. Fia és lánya most szökken virágba, királyi hercegecskékkal, hercegnőkkel nevelkedtek együtt, s amilyen kifürkészhetetlenek az ég útjai, talán még fejedelmi frigyre is gondolhat.

Valamennyi gyermek között Johanna volt az, aki szívéhez legközelebb került. Amikor melléhez szorította, vékony kis csecsemő volt - mintha vérét adta volna neki, úgy dédelgette, takargatta, óvta anyjától, a köhögő Valois Máriától, a szél fuvallatától, ha sirokkó fújt be az ablakon... A magáénak érezte, aki az anyatej titokzatos kapcsolatán keresztül vele is rokonságba került.

Ha a sápadt, nyurga kisgyermekre gondolt, akit valaha meleg leheletével tartott csak életben, amikor elkapta a torokgyík - anyai szeretettel szerette. Ha látta villanó, kemény szemét, amikor megtagadtak tőle valami alkalmi játékot, ha elkapta kurta, parancsoló, akaratos szavát - megrettent tőle, s arra gondolt, hogy királyok módjára Johanna lesz az első, aki elfelejti majd szolgálatait. Uralkodott felette, hisz ő volt címe szerint az első nevelő, a gyermek-udvartartás látható feje. De engedelmesen alávetette magát, ősi parasztöszönnel megérezte, hogy a kislány különös, kiválasztott fajta, aki töretlen biztonsággal viszi majd tovább homályba vesző koronás ősei sorát. Viszonyuk változott. Tegnap még gyermek módjára dorgálhatta, senki sem ütközött meg, ha a rakoncátlan leánykával szemben fenytést alkalmaz. Ma még erősebb, kezében a hatalom, s döntése ellen nem fellebbezhetett az akaratos, durcás kisleány... De Filippa már a következő esztendőre gondolt. Csecsemőkora óta ismerte Johanna testét, mintha minden rezzenését nyomon követte volna, s saját érdemének tartotta, hogy a beteges anyától született kisleány megérte nyolcadik évét, duzzad erőben, s egy és más jel mutatja, hogy a zöld, éretlen bimbó hamarosan virágba fakad.

Filippa árnyéka a folyosó hajlatánál keresztezte a távozó Róbert királyt. Miért jön el az öreg király - minden udvari szokás ellenére - a távol eső gyermekszobába, hogy unokájával beszélhessen? A kancelláriától a királyi termékig nem erre vezet az út. Az ebédet már rég elkongatták, s nem jött híre annak, hogy a király ma böjtölni akar. Miért jött ide? Félelmes titoknak látszott, melyet ebben a pillanatban az egész palotában csak Cataniai Filippa tud. A gyermekeknek hetente egyszer, a vigília előtt kellett tisztelegniök a nagyatyja előtt. Sancia királyné nehézkes lépéseivel gyakran lebotorkált a lépcsőn, néha éjszaka is, ha elkerülte az

álom, rosszat álmódott vagy felriadt arra, hogy a kislányokat kerülgeti a gonosz. De a világtól elfordult asszonyt nem érdeklik az országos dolgok, s szívében melengette a vágyat, hogy valamelyik kislány felvegye majd a benedictinák fátyolát.

Róbert király bölcs volt híre szerint. Félig lehunyta, savós színű szeme mögül néha váratlanul éles fény lövellt, nem feledte el a világi dolgokat, s néha egy flórenci forinttal is elszámoltatta az udvari népeket. Róbert király nem jött véletlenül. Valaminek történnie kellett, valamit mondott neki, amit senki sem tudott még a száz fülű udvari nép közül.

A kislány szembenézett Filippával. Mintha sohasem látta volna, úgy nézett rá, szemében töretlen kék sugár csillant. Alakoskodó volt Filippa, egyike az udvar leghomályosabb jelenségeinek. Most szinte megrettenve, tehetetlenül állt a kislány előtt, akinek nem bírta el jeges, azúrszínű tekintetét. Egyik sem talált szavakat. Filippa érezte, hogy szokott dajka-nyájassága most bántaná Johannát. Az ösztön diktálta, hogy ne ő kezdje el a beszédet... várjon, míg Johanna elfelejti az alkonyodó csend varázslatát. Odalépett hozzá a nagy, nyitott ablakhoz. Így álltak halálos csendben. Végül a gyermek törte meg a hallgatást.

- Nagypám csókot adott.

Filippában valami felrezzent. Hátha az öreg és unokája titkos frigyre léptek... ellene, Filippa ellen megy a játék... hátha Róbert elmondta, hogyan kell csapdát állítani Filippának, s a gyermekeken keresztül akarja ellesni a Cabanisok szándékait...? Hátha kör vonódik körülötte, melynek egyik láncszeme Johanna, s Johanna fajtájának játszi könnyedségével, mosolyogva vállalja a halálos játékot...?

- Úgy mondják, királyok leheletében az Úr kegyelme is bennfoglaltatik.

Tompán, kenetesen hulltak alá a szógöröngyök. Johanna megérezte a fekete ürességet Filippa szavai megett.

- Hidd el nekem, azért jött, hogy megcsókoljon. Nem korholt, nem büntetett. Hidd el nekem, Filippa, nem tettem semmi rosszat. A nagypám volt itt, nem a király.

- Az Úristen kegyelme világítja meg az ő elméjét. Mi nem tudhatjuk, merre vezet.

- Ezelőtt nem volt még nálam, csak amikor beteg voltam, akkor látogatott meg. De így, napközben még sohasem jött le... Apámról és anyámról beszélt.

- Apád helyett nagypád vigyáz rád és Sancia királyné.

- Én mindennap imádkozom értük, hogy sokáig legyenek még velem, mert megvédenék a veszélytől. Mindig megvédenek, míg mellettem lesznek. Amíg egyedül vagyok, amíg kislány vagyok. Amíg férjhez nem megyek.

- Messze vagy te még attól, kisasszonyom. Látod, most olvadnak meg a zúzmarák az ágon... még tavasz sincs... Ki beszélt neked már mátkaságról? Valami cseléd tehette vagy száját jártató udvari vitéz... Kinek szabad beszélni kisleányka előtt mátkaságról, ha nem fél attól, hogy megsérti szemérmét és az udvari illemet?

- Mindenki az udvari illendőség szolgája?

- Mindenki. Csak király urunk változtathat rajta, mert ő maga hozza a törvényeket.

- Neki szabad a mátkaságról beszélni?

- Az Úristen kegyelme táplálja. A király úrnak mindent szabad.

- Másnak miért nem szabad menyegzőre gondolni... ünnepségre, amikor eljön ezüstpáncélban a mátká...?

- Azelőtt sohasem beszéltél ilyenről... azelőtt nem tudtad, mi a mátká és milyen az ezüstpáncélos vőlegény-lovag. Johanna, kisasszonyom, kérlek, nem mondtál-e valamit, ami megharagíthatta a király urat, és ő engem büntet majd meg érte, azt híven, hogy én adtam szájadba a bűnös szavakat?
- Hiszen ő beszélt róla... úgy, ahogy még sohasem beszélt róla senki... Nem az ezüstpáncélról... azt énekben hallottam, lantosoktól. Nagyapám beszélt arról, hogy meg kell történnie az ő akaratának, ha az én időm elérkezik.
- Király urunk nemcsak példabeszédben említett téged, mint ahogy madárkákrol, virágokról beszélnek...? Ahogy a prédikációkban hallhatod?
- Nem. Ketten beszéltünk. Amit mondott, megértettem. Amit én kérdeztem, arra felelt. Nem szidott egy szóval sem nagyapám.
- Talán jobb lenne, ha elmondanád, miről beszéltél.
- Nagyapám pecsétet tett szájamra.
- Vajon gyermekre bíz-e titkot urunk?
- Elmondta az én mátkám titkát. Érted, Filippa, én már nem vagyok gyermek. Nem vagyok egyedül. Ugye, nagylány az, akinek kiszemelték mátkáját?
- Ha megtartják a kézfogót - menyasszonynak számít. Ha összeadják őket - liliomos asszony, míg el nem jó a copulatio...
- Mi az a copulatio, Filippa... annyiszor hallottam ezt a szót, és nem értem, hogy mit kötnek egybe ezen a napon, ha már a házasságot megkötötték?
- Gyóntató atyádtól kell megkérdezned. Az ő engedelmével erre én neked nem felelhetek...
- Miért nem vagy jobb hozzám, Filippa? Miért őrizel te is titkokat, amikor mindezeknek a nyitjára nekem most szükségem lehet?
- Te nem őrizel titkokat...? Épp most mondtad, hogy szavadat pecsét takarja. Hogyan kívánhatnád tőlem, hogy én neked áruljam el azt, amit reám bízott nagyapád?
- Az enyém más... Nekem így parancsolt nagyapám.
- Látom, örülsz neki, fényben van arcod... bizony jól választott király urunk, s választása a te tetszéseddel is találkozott...
- Én nem tudom... hiszen nem láthattam még soha...
- Nem láthattad meg sohasem?
- Hiszen messze-messze van...
- Nincs udvarunknál... így mondod. Akkor messze van. Akkor soká lesz, míg eljutsz hozzá... talán tengerek, országok, hegyek választanak el tőle. Soká lesz még, kisasszonyom, míg mátkakísérettel útra kelsz.
- Miért kelnék én útra a mátkakísérettel?
- Úgy tartja az illendőség. Ha távoli király mátkát szerez magának, elküldik a jegyajándékot, kelengyét készítenek, megtetézik arany és ezüst ékességgel, kiválaszt magának a menyasszony udvari népet, s azután útnak indítják a menetet...
- De ezek csak hercegkisasszonyok. Belőlük sohasem lesz király...
- Te nem fogsz útra kelni?

- Nagyapa nem beszélt róla. De hogyan hagyhatta el egy király az országát, amelyben uralkodik?
- Nincs itt a mátkád és nem te mész el hozzá? Vajon megértetted-e jól a király urat?
- Nem hallottad sohasem az énekekben, hogy lovag jött mátkájáért, messzi hegyeken át... tengereken át... folyókon át...? Így énekelik ezt a lantosok.
- Eljön érted a mátkád?
- Eljön, és itt marad. Messziről jön, és ezüstpáncél lesz rajta. De most mondd meg nekem, mi az a copulatio?
- Zavarba ejtesz, Johanna, hogy ezt kérdezed. Mintha bizony már nászra öltöztetnélek, és most kellene előkészítenem az éjszakát.
- Miért tartják éjjel a copulatiót, amikor nappal van az ünnepség?
- Kisasszonyom, te tudod, hogy dajkád voltam és Házatok hercegeinek kegyelméből adtam fel szolgasorsomat. Én a te korodban már tudtam minden világi bűnös dolgot. Nem lettem tőle se jobb, se rosszabb. Mi, szegény lányok már tudtunk mindent... anyánk ki se küldött, amikor születtek a gyerekek...
- Kell-e ahhoz copulatio, hogy szülessenek gyerekek...?
- Johanna, kedves, az ezüstpáncélos lovag, ahogy énekelik a lantosok, csak epekedik, fogadalmakat tesz, harcol, vezekel. A vár asszonya lengeti fehér kendőjét, megkoszorúzza a tornabeli győző lándzsáját... de ettől még nem születik gyermeke. Mindegyik arra vágyódik, hogy együtt háljon azzal, akit szívébe illesztett. A mátká is arra vár, a vőlegény is. Ha betelik az idő, és eljön koruk, kiválasztanak egy napot, és - ahogy mondják - consummálják a megkötött frigyet.
- Még mindig nem tudok mindent, Filippa... Mikor telik be az idő? Mikor telik be az én időm? Ha most már lehet mátkám, mikor lehet consummatio?
- Ha eljönnek az idők... ha az Úristen megengedi... ha kibomlik, látod, kedveském, az asszonyi mivoltod, nem leszel ilyen vékony, ilyen sápadt, nem fordulsz el minduntalan az ételtől... jobban tömőd magad, kevesebbet szaladgálsz, őrződ magad a hideg fuvallattól, igyekezel úgy járni, úgy beszélni, mint felnőtt, nagy hercegkisasszonyok, mindenkit utánozol abban, amiben kiváló... Sancia királyasszonyunkat a jámborságban...
- Aquinói Máriát abban, ahogy ifjú lovagokkal beszél...
- Szép világ lehetett Baiában... A királyasszony ma sem tudja, hogy nem ájtatosokkal mentél el... De talán mégsem árt, ha úgy beszélsz majd a lovagokkal, mint Aquinói Mária nénéd...
- Miért mondod róla, hogy néném?
- Elég nagy vagy, hogy megtudd. Vére vérednek rokona. Azért üdvözljük főhajtással grófnő léte mi is, idősebb grófasszonyok. Kegyelmes királyunk, Róbert úr az ő édesapja is.
- Miért nem királykisasszony akkor... miért nem ő öröklí a trónt? Miért csak grófasszony, és miért mondják, hogy Aquino a neve?
- Lelkecském, a királyoknak nincsen vétkük. Máriának más volt név szerinti atyja, mint az, akinek véréből ered. Elég nagy lány vagy ahhoz, hogy ezt megtudd. De ne mondd el senkinek sem.

- Olyan különös ez a mai nap, Filippa... minden nap, mióta megjöttem Baiából... Egy nap Mária vesz már nagylány számba, ma nagyapa tesz pecsétet a számra, most te mondasz el különös dolgokat, Filippa... Néha megborzongok. Úgy félek.

- Az Úristen nagy sorsot szán a királyoknak. A te korodban más lány még csak játszik és énekel, ruháskákat öltöget, segíti mosdatni kistestvérét. Te már távol levő... tengerentúli mátkádra gondolsz, gyötresz engem a consummatio értelme felől.

- Nem jön tengerentúlról a mátkám!

- Filippa engedelmes szolgálóasszonyod, királykisasszony. Nem kérdezgetek.

Johanna kinyújtotta két karját. Valami kellett... valami különös volt benne... túl sok ahhoz, hogy gyermekként elbírhassa. Kinyújtotta kezét, átölelte Filippát, befúrta szép, fekete udvari ruhájába, puha melle közé magát, és rázkódva, szinte magafeledten zokogott.

A Cataniai simogatta. Alig ismerte Itáliát, nem tudott távoli országokról. Idegen nagy fekete-ségeket érzett, már rohant volna mágusokat keresni, taláros mágisztereket, akik elmondhatják neki... merre fekszik az az ország, melyet nem választanak el Nápolytól tengerek, inkább folyók... hegyek... az Alpések... Ahogy simogatta csókos szájjal Johanna arcát, Cataniai Filippa úgy érezte, most ő tart kezében minden titkot, amikor átöleli azt a kislányt, akinek fejére kerül a nápolyi korona.

A ferde szemű tatár lány elnevette magát. A pántolt láda előtt fekvő kopó felemelte farkát, hangosan megkopogtatta a pádimentumot. Az ajtónálló szélesre kitérte az érkező előtt az ajtót. Középmagas, zömök ember volt, hatalmas fejjel, erős sasorral, kemény vonásokkal. Hajcsigái már a nápolyi divat szerint göndörödtek, de világos szeme, borotvált kemény álla, éles metszésű, csupasz ajka elárulta a firenzeit.

Otthon volt, ahogy jött, rövid, sötétvörös bársonyzekeiben, nyakába vetett aranylánccal, köpeny nélkül, melyet bizonyára valahol, házi szokás szerint lerakott. Remekművű gótikus dobozt szorongatott két kezében, melynek elefántcsont-faragásán aranyosan csillant meg az idő. Lépése magabizó emberre vallott, kissé hajlott lábszárai ruganyosan himbálták törzsét. Valami megmagyarázhatatlanul kellemes, barátságos volt az érkezőben; mintha az élettelen tárgyak is szeretettel fogadnák a palotában, a krími rabszolgalány, a lusta vadászkutya, a napi udvarosok, az arany, mely játékosan, megértően csörren, az apró csecsebecsek, ahogy köpenyének zsebéből elővándorolnak, s eltűnnek egy-egy szolgáló, ajtónálló markában, a merev hátú, csúcsíves szék, mely egyszerre egybefonódik alakjával, a hang, mely akadás nélkül árad belőle, bármely nyelven is kellene beszélnie, a színek, ahogy egybefonják ezt a középkorú embert, drága, de kevés ékű köntösében...

Acciajuoli Miklós meghajlott a Császárnő előtt.

Valois-Courtenay Katalin, Tarentói Fülöp herceg özvegye, Konstantinápoly címzetes latin császárnője már nem volt egészen fiatal. Örökölte anyjának babonás szépségét, de a Valois-k keményebb vonásait is. Már nem volt egészen fiatal, hisz három fia most nőtt egymás után legénysorba, s akárhogy számolgatták a korai consummatioja óta eltelt éveit, mindenképp kijött legalábbis harminchét-harmincnyolc, póroknál öregkor, rendbéli asszonynál is a matrónaévek korai kezdete... De Katalin nem volt nápolyi, s nem akarta még elaltatni a vágyakat, özvegyek illendősége szerint. Mint tizennégy esztendő kislányt vitték az özvegyi ágyba, atyjánál öregebbel váltotta első fájdalmas csókjait... Most özvegy volt, csodálatos cím hordozója, mely Balduin császár óta, másfél század elteltével is még mindig megdobogtatta a latin világ lovagjainak szívét... Mintha mindig imperatrix koronáját cipelte volna, oly méltósággal hajtotta meg fejét, elvárta, hogy a külföldi követek Sancia után elsőnek előtte bókoljanak, s lába elé helyezték a császárnőnek járó ajándékokat is.

Mindez, persze, csak a kívülről, az avatatlanok számára volt csupa fény, csupa pompa. Az udvar tudta, a szolgálók, házilegények, szolgáló fráterek nem is tettek lakatot szájukra, itt-ott az utca is rigmusba foglalta, hogy kevés az arany a palotában, a cím sápadt félderengésében örökös a pénzhajsza, riadt, tőkéjük után rohanó alkalmi uzsorások, zaklató fiskálisok, számtartók és papok kilincselnek, a cifra Nápoly, mely alkonyaira legszebb színeibe öltözik, felrakja aranybarétját, drága illatokat fecskendez a levegőbe, szép asszonyok arcára keni porrá tört festékeit...

A naplemente sápadt színe esett rá, ahogy végignyújtózkodott a heverőn. A tompa világításban lilíomfehér volt bőre, töretlen alakja, látszott a fehér selyem alatt a telt kerek kebel, s a láb hosszú, elnyúló vonalát is kirajzolta a könnyű kelme.

Várta Acciajuolit; e pillanatban elfeledte a hívságos világot, melyben megőrizhette az egykori latin császárság szomorúan csengő címeit. Elfeledte a böjti idők magános vezeklését, a tavaszt szívta be, a virágba borult Parthenopét, a sárgában, lilában, rózsaszín szirmokban fürdőző kertet, úgy érezte: most meg kellene e nyirkos kastélyból szabadulni, rohanni a tengerpartra,

belevetni testét a hullámok közé, levetni e könnyű köntöst, mely mintha szertepattanna öröm után sóvárgó tagjain.

Régi barát, új szerető volt Acciajuoli. Eleinte csak csengő aranyainak muzsikáját ismerte, mielőtt még látták egymást, mielőtt Miklós úr először átlépte palotájának küszöbét, hogy meglássa császárnő adósát, aki már annyi kamattal tartozik. Akkor... eleinte még idegennek, plebejusnak látta, fukarnak s számítónak, mint amilyenek mind a firenzei bankárok. Ma már tudja, hogy szabad polgárok azok, mind egyformák, akik ott élnek, fallal körülvéve, katedrálisuknak árnyéka alatt.

Már megszokta mozgását, mosolyát, szavának csengését, ajándékait. Fejet hajt a köszönő szolgálk előtt, szóba elegyedik egy öreg udvarossal, végignézi a cselédek ebédjét, s minden apró szolgálatért ezüst dénárokkal fizet. Nem hordja aranyát maga után, mint hitte eleinte, amikor Acciajuoli nevével barátkozott. Tarsolyában alig cseng néhány florenus, de egyetlen sor írására Londonban vagy Trapezuntban megnyílnak a pántolt vasládák, s az arany titokzatos csatornáit megtölti Niccolo szava.

A nagy, erős férfi odament a kerevet széléhez, fél térdre esett, két hatalmas, dolgos férfikezébe vette a selyemköntöst, parányit felhajtotta, s fejét odatemette egy pillanatra a két lábfő közé. Egyszerre felnézett, valami megzavarta - szeme egy rabszolgány tekintetével találkozott. Egy idegen ember lélegzik a szobában. Katalin elmosolyodott:

- Csak Mirka... hiszen tudod, siketnéma, nem érti a beszédet. - A szó halkan rebbent el ajakáról, Acciajuoli ismerte már a hangot, mely forró s bágyatag egyszerre, látta az intést, mely a lánynak szólt, aki lehajtott fejjel húzódott kifelé, a kopó után. A császárnő lábáról lassan lefoszlott az aranysarkú saru, melyet Andronikosz császár küldött ajándékba Konstantinápolyból. A bíbor halavány csíkja eltűnt a firenzei kezében. A császárnő egy pillanatra érezte Miklós rózsaoajjal szagosított fürtjének szagát, mely egyszerre émelygős s bódító, aztán lassan felemelkedett a kerevetről, szemtől szemben Acciajuoli-val.

Reájuk alkonyodott, s szavaik szerették egymást a nagy megbékélésben: két, élete delelőjén túljutott ember csendes, magános beszélgetései voltak ezek. Lefoszlottak róluk a címek, a méltóság verőfénye, s Tarento hercegnője s Róbert király főkamaraosa ilyenkor forrott szoros szövetségbe, ilyenkor születtek a különös, merész tervek, melyeket legtöbbször a firenzei eszelt ki, s Katalinnak kellett végrehajtania. Az asszony szólalt meg először.

- Filippa elmúlt napokban járt nálam...

- Kölcsönre lett volna szüksége?

- Homályosan beszélt... még nem találtam meg szavának nyitját.

- Híre volt, s felkínálta?

- Johannáról ejtett szót.

- Hány esztendő a királykisasszony?

- Nyolc elmúlt már. Ki hitte volna, hogy ezt is megéri... Olyan sápadt, vézna gyermek volt, annyszor hallottam köhögését, mely anyját is korán sírba fektette. Ő mégis felnőtt, s egyre szépül. Meglátod, ő lesz Nápoly legszebb hercegisasszonya.

- Törvényetek szerint király lesz s királynő, egy személyben.

- Ha a visegrádiak nem szállnak szembe - a királyság megilleti, nagyatyja jogán. De consummatiojára még hosszú évekig várni kell.

- Erről beszélt Filippa?

- Rex Robertus dispensatiót kért a pápától, hogy Johannát vérrokon vehesse el.
- Három durazzói s három tarentói fiú van. Melyik számára kérte az engedélyt?
- Filippa sem tudja. Csak Johanna, akinek lepecsételte ajkát a bölcs király. Nem beszélhet. Ez a hallgatás Johanna első királyi aktusa. Johanna csak annyit szolt, hogy talán tengerentúlról jönne az ara...
- Angolhonból? Edward túl sok aranyammal tartozik ahhoz, hogy valamit szándékaim ellenére tehessen. Több mint hárommillió aranyforint...
- Örökösen pénzre s kamatokra gondolsz. Bouillon Gottfried vékony aranylánccal indult a Szentföldre, és senki se vitte utána pénzesládáját.
- A barcelonai bankárok könyvében még ma is nyitva vagyon a helye azoknak az aranyoknak, melyeket a genuai gályákért fizettek a keresztesek... De most nem róluk beszélünk. Arról van szó, hogy Edward valamelyik fia lehetne a választott?
- Filippa ravasz, mint a kígyó, de tudatlan, mint egy vén mosónő. Nem tudja, mely országok mellett fekszik tenger, hol van vége a világnak, kik élnek túl az Alpeseiken? Johanna ifjú mátkájáról beszélt, aki nagy folyó partján lakik, s a folyó valahol beömlik a tengerbe.
- Lehet-e, hogy Buda felé hajlik Róbert szíve?
- Szíve aligha, de lehet, hogy bűnei kínozzák, s éjszakánként megint látja a kísérteteket.
- Nem hiszek a babonáitokban, bár lenne ok bőségesen arra, hogy a Castel Nuovóban megtelepedjenek a szellemek. Hány gyermeke van Carolus Robertus királynak, akikre gondolhatott a király?
- Három... Filippa próbálta Johannát, hátha kifecsegi a választott princ nevét. De Johanna csak nevetett, s mondta: ő nem hagyja el Nápolyt - mátkájának kell ide jönnie.
- Az elsőszülött Ludovicus. Ő atyját követi. A második fiút miként hívják?
- Andreasnak. Filippa nem tud többet. Én elmondtam mindazt, amit hallottam tőle. De neked tudnod kellene, ha Visegrádra indultak volna Róbert király lovasai.
- Kora tavasszal járt néhány vendég Firenzében, az Alberti-kertben. Emlegették, hogy Budára s onnan Visegrádra tartanak. Pap is akadt közöttük, meg néhány kufár. Amikor hallottam, nem törődtem a hírekkel. Tudhatnád-e, Katalin, hány esztendő lehet a magyar király fia?
- Öreg szolgálóasszony jött vissza múlt hónapban Visegrádról. Elérte a vénség, hazai földbe akar temetkezni. Ő mesélt szolgálóimnak Caroberto udvaráról. Úgy mondta, hogy a legidősebb herceg kilenc-tíz éves lehet, a másik talán kettővel fiatalabb.
- Mit mesélt még a vénasszony? Talán hasznát vehetjük?
- Úgy mondta, hogy Carolus Robertus gyakran sóhajtozik Nápoly után. Vele is naponta beszélt, csak hogy ne felejtse el egészen azt a nyelvet, melyet gyermekkorában tanult. Mintha vágyódnék ide, hozzánk...
- Országá egyike a legnagyobbaknak valamennyi keresztény ország között, s az Impériumtól keletre a kereszténység támasza. Aranyat is bányásznak, pénzük is van s temérdek marhájuk...
- De miért jönnének a magyarok ide? Miért nem hagyja Róbert az országot a nápolyi ágra? Hiszen itt vannak az én fiaim... A magyaroknak, mint mondod, ott van a hatalmas földjük, miért jönnének Nápolyba?

- Erre neked most nem felelhetek. Lehet, hogy Rex Robertus meg szeretné támasztani országát, s ezért kapcsolná be egy mindenképpen bővelkedő Archiregnumba. Talán kell a magyarok katonája s pénze is... hogy kezébe kaphassa Szicíliát... meghódíthassa Hellászt... hogy te is megkaphassad bizánci örökséged... hogy visszaúzhesse, ha támadnak, a pogányokat...

- Olyan félelmes vagy, Niccolo, amikor átöleled a világot, mindehhez én semmit sem értek. Csak amikor az én császárságomat emlegeted, eszembe jut mindig az ötezer aranyuncia, amellyel adósod vagyok.

- Tudod, hogy nem kértem soha adóslevelet... miért bántasz? Mindenütt adósaim a királyok, legelsősorban angliai Edward, a franciák... az Impérium lázadó hercegei, a kölni érsek... Mindezek tetejében Nápoly, mely annyival tartozik, hogy talán már nem is számolhatom. Míg Róbert király uralkodik s te vagy, Cathérine, az udvar első asszonya - addig nem aggódom a tőke miatt. De mihelyt idegen kerül a trón közelébe, akit nem köt hozzánk sem pénz, sem hála - egyszerre megbomlik a dolgok előírt rendje. Hiába kaptunk privilégiumokat, hiába béreljük a tizedeket, a gabonavámost, a sókivitelt - mindezt el lehet törölni egy tollvonással, mindent tönkretelhet egy hadjárat, amikor nem terem semmi a földön, s a paraszt sem fizeti a fejadót.

- Sopánkodszt, mintha már kapud előtt lenne a veszély. Nem érzed: tenned kellene valamit?

- Mire gondolsz?

- A Castel Nuovo környékén a férfiak nem szokták kérdezni asszonyaikat akkor, amikor megrendelik a mérget, vagy lesre küldik legényeiket.

- Asszonyom, megint elfelejtet, hogy én firenzei vagyok. Pajzsomon még friss a nápolyi címer, s nemrég csináltattam grófi palástomat. Mi nem gondolunk mindjárt a halálra, nehezebben mondjuk ki az ítéletet. Először argumentumokkal próbálkozunk, hiszen a szó erejével is nyertek már ütközetet. Ha kell, használjuk a pénzt, vizályt szítunk, egyenetlenséget, lassan-lassan megbontjuk a káros egyensúlyt. Mindehhez jobban értünk, mint a bérgyilkossághoz. Ma még azt sem tudod, ki a kiszemelt ellenség s ellenség-e valójában az, akire gyanakszol... Ma kiküldöm már leveleimet, s egy hónap múlva mindnyájatoknál jobban fogom tudni, hogy Bölcs Róbert miként határozott.

- Úgy eltévedek benned, Niccolo, mint labirintusban. Míg ölelsz, leborulsz előttem, szolgáltnak érzek. Ha megszólalsz, egyszerre nagy és hatalmas leszel.

- Az kell, hogy velem legyél, Katalin...

- Míg velem vagy, átítat a szavad. Ha elmész, megszáll a kétség. Vajon te látsz-e mindent másként, mint mindazok, akikhez tartozom? Vajon minden másként van-e Firenzében, mint Nápolyban? Vajon ti előretoltatok-e az időt, s szabadabban kóboroltok menny és pokol közt, mióta Alighieri megmutatta nektek az utat?

- Kicsinyek voltunk, s mégis megálltunk a magunk lábán. Nem kértünk sehonnan királyokat, s ha jöttek, kivertük őket a kapun. Lassanként a grófok, a környékről, bekéredzkedtek hozzánk, s segítettek szépíteni Firenzét. Ti hivalkodtok azzal, hogy Augustus aranykorának közepét éljük, ez itt a régi Parthenopé, Bölcs Róbert királysága alatt. Közben éheznek a népek, a Stúdió professzorai hős számra nem kapnak fizetést, Apuliában kéregből örölnek lisztet s megszöknek uraiktól a szolgák, vagy mind a kettőből útonálló lesz.

- Frankhonban szebb a világ...

- Ők most az erősek. A kereszténység minden polcára helyezgetik a királyokat. Miként Dubois Péter, a derék szerzetes megírta, kis idő múltán Európa *francia* lesz; talán Nagy Károly császári koronáját is fejére teszi a francia király... De mindez messze van, s én azt kérdezném, miben segíthetek neked?

- Azt akarom, hogy fiaim közül vagy Róbert vagy Lajos vegye feleségül Johannát.

- Túl sokat kívánsz tőlem. Mindnyájan gyermekek. Ki tudja, mit határozott a király s ki tudja, hogy megéri-e mindannyian a copulatio idejét?

- Kitérsz a válasz elől. Segítesz-e abban, hogy fiaim közül valamelyik örökölje a trónt s elhárítsz-e mindenkit az útból, aki akaratomat keresztezi?

A firenzei elővette az elefántcsont dobozt, melynek fedőlapján ékkövekből rakták ki a bizánci Hagia Sofiát. Mosolyogva nyújtotta a császárnőnek.

- Mintha azt ígérném, hogy bevezetlek e fényes bazilikába, s hozzásegítlek ahhoz, hogy megszerezd a latin császárok trónusát...

- Ha átadnád nekem Bizánc trónját, cézárként magam mellé vennék, mint a krónikák szerint a szépséges Zoé...

- Látod-e, így kedvesebb a játék...

- Mióta tizenhárom esztendősen koromban Tarentói Fülöp özvegyi ágyába cipeltek, te vagy az egyetlen, aki jó voltál hozzám... Miért nem ígéred meg, hogy segíteni fogsz akkor, ha az óra elkövetkezik?

- Johanna még csak nyolcesztendősen.

- Ha sem ő, sem Mária nem lenne... az idősebbik ágra maradna a trón, s az idősebbik ág mi vagyunk.

- Rossz tanácsokat adnak, asszonyom, a Castel Nuovo kísértetei. A kénes gőzök, melyek felszállnak szüntelen a Vezúvból, bizonynyal megfekszik lelketeket.

- Ígérd meg, könyörgöm, Niccolo, ha minden összezsap felettünk, ha nem tudunk másként menekülni... ha valaki ott áll keresztben az úton, akkor számíthatok rád?

- Tartom a tarentói palota mennyezetét, s nem is vakon, miként bibliai Sámson. De panaszló szóddal pihenj meg, asszonyom. Johanna, mint mondd, most múlt el nyolcesztendősen. Még hat esztendeig nem szülhet Nápolynak trónörökös.

Cathérine de Courtenay az ékköves mozaik felé hajolt. Mindketten tudták: sohasem láthatja meg a gyönyörű Bizáncot, sohasem ringhat végig bíbordíszes császárnői hajója a Hellespontus vizén. Törpének érezte magát, címei közepette: árván él az ingatag, idegen Nápolyban, s a plebejus egyetlen hűséges embere.

A Monte Gargano alján ért először nápolyi földre. Mintha hirtelen összeszorult volna a szíve. A gyermekkor mélyéről emlékek szakadtak fel, a selymes zöld lankákon futó őz, fiú ugrat utána, érzi a számszerű agyának keménységét, egy vadászpajtás arca... Mindez álomszerű, az őz szeme, kiröppenő nyílvevő futása, a piniák közt belopózkodó napsugár.

Harminc esztendeje nem járt nápolyi földön. Most itt ül, a hintó belsejében, köpenyébe burkolózva. Magyarország koronás nagyura. Nagyobb úr azoknál a császároknál, akik Frigyes óta végiglátogatták Itáliát. Most mégis összeszorult a szíve. Arra gondolt, hogy atyja után neki, az árva, veszélyek közt élő hercegnek kellett volna örökölnie a nápolyi trónt... ha nem lett volna felette, mint az árnyék, Róbert, a nagybátyja, aki nem fogyott ki Pannonia dicséretéből - menj, Carlo, menj a gyönyörű országba, a Dunához, kitárt karral várnak bárók és országnagyok s a Regnum minden népei... téged várnak.

Hiszékeny s gyanútlan kisfiú volt. Csak csodálatos ösztöne segítette. Először meghúzódott a déli vidékeken. Szerb despoták, bosnyákok, dalmátok, horvátok közt, belebonyolódva vérbosszúk, törzsszövetségek, eretnkségek szövetségébe, amint lépésről lépésre északra küzdte fel magát - a magyar határ felé. Vajon hitte-e az első küzdelmes években, hogy egyszer még bíborpalástban s dicsőségesen fog visszajönni Itáliába, aranyabroncs fogja át homlokát, kettős kereszt mutatja méltóságának szentségét? Így jön el Szent István országából a nápolyi királyság határára, ahonnan három évtizeddel ezelőtt útra kelt.

Megállíttatta a díszes királyi szekeret, lovát kérte. Kiküldte az előőrsoket - kutassák fel a nápolyi urakat, akik Noláig megadják nekik a kíséretet. Kikíváncozott a kocsiból, fellovagolt egy domboldalra, s végignézte a magyarokat. Megette három hatalmas hintó dőcögött, Csanád érsekkel, Endre váradi s Jakab csanádi püspökkel.

A fiatalok közt találta meg fiát, portól lepott, egyszerű bőrdolmányban, amint űzte apró, barna lovát. Arra a reggelre gondolt, amikor elindultak Visegrádról, s a gyermek letérdelt anyja elé, Erzsébet ráadta az áldást, nyakába akasztotta az amulettet, mely a családban anyáról fiúra szokott szállani, s a lengyel babonák szerint mindenféle gonosztól megvéd. Az anyja felemelte csonka kezét, és keresztet rajzolt Endre homlokára. Lajost majd oltalmazták a magyarok, téged oltalmazzon ez a lánc... Üzent a dajkának, Izabella asszonynak, aki elkísérte Endrét, hogy öltöztesse fel vitézi módra a kis herceget. A dajka nedves kendővel áttörölte makrancos, engedetlen kis arcát, ráadta az aranyhímes dolmányt, kisímitotta a tollat a baréton, s rákapcsolta az ezüst mellvértet, melyet a budai fegyverkovácsok céhe adott elutazásuk előtt.

Az előőrsok visszavágtattak. Egy negyedóra múlva már itt lesz a nápolyi kíséret, mely parádésabb, mint amilyent a hadnagy valaha is láthatott... Néhány perc ideje maradt a királynak, hogy végigvegye magában az egész hosszú itáliai utat. Arra gondolt, hányszor lábaltak át a követek az Alpeseiken, míg megkötötték a contractust, s elhozhatta Nápolyba Johannának jövendő urát... Negyedszázad alatt mennyire megváltozott Itália... Már alig hallani latin beszédet, a toszkán kiszorította a deák szót az előkelők között is. A togátusok még latin oráció-jukkal jönnek - idegen, fennkölt szavakkal élnek, melyeket fiatal korában sohasem hallhatott... Minden változik, minden romlik, így mondják Itáliában. Mióta a pápa Avignonban székel, az Egyház országa megsínyli a gyenge kezű vikáriusokat. Mindenütt új signoriák keletkeznek, uraik már grófoknak, marcheseknek, sőt hercegeknek nevezik magukat. A republikák elzárják a határt, s ha nem kalózkodhatnak a tengeren, egymás jószágait fosztják... A császár utolsó mécsesének fénye is kialudt. Terhes méltóság ez Itáliában annak is, aki hordja, annak is, akinek a császárt fogadnia kell. A földeket, országokat garázda katonatársaságok látogatják, két-

háromezer zsoldos legény kapitányt választ, s ha nem talál gazdát: rabol, gyilkol, fosztogat. A városok s urak sarcot fizetnek, ahelyett hogy összeállnának, s megteremtenék maguk közt azt az Aurea Aetast, amelyről annyit beszélnek manapság.

Minden úrnál, aki idáig vendégül látta - hallotta a panaszokat. Mindegyik kiöntötte előtte lelkét, mintha nem a távoli Archiregnum ura lenne, hanem még mindig csak dél-itáliai princ. Eleinte nehezen, lassan csikordult szava. Már elszokott e régi volgarétól. Odahaza magyart használt, urak közt deákot, a család azt a frankhonbéli nyelvet, mely valamennyi Capeting-unokának titkos öröksége... Ezen a változó, tarka vulgáris beszéden át oson hozzá az Emlék. Minden szó ízével visszajön valami nehéz gyermekkorából, amikor Nápoly-Szicília volt számára az egész világ... Minden perc mesél valamit, mint a szél, ha messziről érkezik s sohasem látott leveleket sodor...

A tengerparton találkozott először szegény emberekkel. Olyan különös volt, amikor elébe térdelt az öreg, szakállas halász, ő szólt hozzá, az figyelt, megértette szavát... Lehet, többet ért ez a perc a szegénynek, mint az ezüstdénár, melyet az ő kivert képével a hadnagy csúsztatott tenyerébe... A halász és Róbert, a két véglet, két magányos, szakállas öreg. Ahogy nézte a távolodó arcát, önkéntelenül Róbertre gondolt, s most már - idők múlásával - nem érzett iránta semmi gyűlöletet. Valaha önmagában gyilkosnak, usurpátornak hívta. Bosszút esküdött, amikor atyjának halála napján a Budán felállított ravatal mellől hallgatta a rekviemet. Akkor - már annak is negyedszázada - megfogadta: fegyverrel kezében, magyarjainak élén tör be nápolyi földre, megostromolja a Castel Nuovót, s alázatos, térdeplő bárók előtt taszítja le Róbertet a trónról, melyet előle foglalt el... Azóta... minden másként lett. Ma, ennyi esztendő után, talán igazat is kell adni Róbertnek. Szabad lett volna-e neki, Itália vikáriusának kiadni a hatalmat kezéből, s rábízni egy kisfiúra, aki még nem tanulhatta meg, milyen bonyolult tudomány az uralkodás? Hiszen abban az időben Nápolyt két császár is fenyegette, Henrik északról készült, a Palaeologosok Bizánc felől... délen az aragonok acsarkodtak Szicíliában, s az ország szélét napról napra háborgatta az afrikai pogány.

Ma már másként látja Róbert plánumát, mint akkor, amikor halálos sértés tuskéit érezte. Talán meg is könnyezte, amikor Illustris Károly haláláról megjött a levél, melynek így kezdődött első mondata: „Cecidit corona capitis mei...” - Fejemről lehullott az én koronám... Talán azon az éjjelen, fiának ravatala mellett gondolta el, hogy az unokák kezével újból egybeszerzi a békességet Anjou Károly ivadécai között. Emlékezik arra, amikor Nápolyból megjött a levél. Október lehetett, darvak szálltak a levegőben, íjások lestek vadkacsára, a kastélyba akkor érkezett egy lengyel herceg... Tollba mondta a választ az udvari káplánnak. Első szava az isteni rendelés volt... de már ő is szót ejtett Endréről, az elhunyt fiú helyett kínálva a kicsiny gyermekunokát.

A láthatár szélén porfelhő jelezte, hogy közeledőben vannak a nápolyiak. Magához intette Drugeth urat, aki félkörbe állította a vitézeket. Látta, amint a szekér mélyéről előbújik Endre fésülten, ezüstvérttel, kardoskájával, kezét engedelmesen Róbert barátának nyújtva, aki, mint az árnyék, percet sem tágít mellőle. Szeme megpihent a szerzetesen. A ferences villogó tekintete úgy szaladt ki az éles metszésű arcból, mintha penge keresne ellenfelet. Amikor lecsúszik csuklyája fejről - arca inkább seregek kapitányára, mint a *Poverello* alázatos szolgájára vall. A barát lehajlik Endréhez, még egyszer kikérdezi a betanult orációt, mellyel köszöntenie kell leendő hazájának követeit.

A díszmenet élén János, Durazzo hercege s Achaia fejedelme haladt. A hegyes-dombos vidéken ügetésben közeledett királyi öccse felé. Bíborszínű, hermelinével szegélyezett palástja bő redőkkel takarta el lovát. A kelme gazdagságának ez a fitogtatása első pillanatban csodálkozást, aztán mosolyt csalt ki a magyar urakból. Páncélt sem ő, sem kísérete egyetlen

tagja sem viselt, s fegyverük mindössze könnyű kard volt, melyet a nápolyi urak megkedveltek az örök béke alatt. Sisak helyett fejüket ékszerektől csillogó barétkok, prêmes sapkák, nagy karimájú kalapok fedték be.

Endre apja szemét kereste, érezte, most, egy pillanatra elkapja kegyes, meleg mosolyát. A király int - a magyar csapat laza ívben megindul, hogy középben találkozzanak. Még a csúfondáros ifjú legényeknek is elmegy kedvük a szófáragástól, amikor túloldaltól megzendülnek az ezüstkürtök, s olyasféle zsolozsmát zengenek, mint sátoros ünnepeken a nagytemplomokban. Károly Róbert s János herceg megállnak, szemtől szemben. A király kitárja karját, magához öleli, majd ajkával érinti e húsos, vörös arcú ember izzadságtól fénylő homlokát.

A bevezetést még értik a magyarok - amikor János herceg belefog az ünnepi orációba -, de aztán ingoványos utakra téved az udvari latin, mintha elszöknék az anyaföldtől, attól a férfiszóval beszélt, komoly deáktól, melyet anyanyelvnek érznek a főrendű magyarok. A nap olyan kegyetlenül tűz, mintha a Tiszaháton kellene árnyék nélkül állniuk. A herceg nem cifrázza sokáig, levegőbe lengeti tarka tafotába bújtatott karját, s egy takaros fordulattal berekeszti az ünneplést. Most Károly Róbert veszi át a fonalat. A magyarok szeme felcsillan. Hányszor hallották követfogadáskor, tanácsban, orszájáráskor uruk szép, mély hangú szavát... a hang otthoni, a Budán beszélt latin, melynek szinte kívülről ismerik kegyes fordulatait... Egy perc múlva összenéznek. A király nyelve lágyabb lett... mintha elolvadtak volna az otthoni kemény hangzók, mintha gyermekkorából térnének vissza a régi, lágy hangzatok, melyek úgy követik János herceg kádenciáját, mint testvér testvérét.

A barát előrebocsátotta kis Endrét. A nyolcesztendő gyermek kitárta két karját a durazzói herceg felé. Alighogy elérte palástjának szegélyét, egy pillanatnyi csend támadt, amíg megkapaszkodott a biztató tekintetekben, s aztán gyerekek kántáló hanghordozásával végigfújta az üdvözlő mondatokat... Utána felborult az ünnepi rend. Az ismeretlenek összekeveredtek, megindult a víg parolázás, azon a kevert, vulgáris nyelven, melyet latinnak neveztek. A nápolyiak látták a magyarok hadi vértjeit, a karvastagságú aranyláncokat, a fegyverhordók címeres pajzsát, a drágaköves kardmarkolatokat s a nyereg mögé akasztott csákányt, melyet Itáliában nem ismertek. A nápolyiak fiatalja csupasz arcú volt, sem bajuszt, sem szakállt nem viselt, hajuk könnyű, ékköves hálába volt szorítva a barét alatt, s derekukat talán fűző tette még karcsúbbá. A magyarok hosszú, egyszínű köntöse alól nagysarkantyús, nehéz lovagi lábbelik villantak ki. A nápolyiak könnyű harisnyanadrágot hordtak s szattyáncipellőik sarkán csak parányi sarkantyúkat.

Nézték egymást, kóstolták, több-kevesebb barátsággal, mint uruknak hív szolgálai. Mindegyik igyekezett ellesni az idegen udvar szokását, s a magyar lovagok dühösen csaptak szét közvitézeik, csatlósaik között, amikor azok gúnyolódva mutogatták egymásnak a kisasszonynak beillő, csupasz arcú, majdnem fegyvertelen nápolyi urakat... A katonák barátkoztak először össze. Az egyik magyar leemelt a nyeregről egy hatalmas kulacsot. A nápolyi keresztet vetett hátára, majd ajkához emelte, s oly szakértelemmel kortyolta, hogy egy csepp sem folyt ki mellé. Ez már megszerezte becsületét, s a néma jelbeszéd barátságos kínálgatássá alakult. Percek múlva a lovas legények hangos vivátozással köszönték meg a jó szándékát, mellyel táncot s leányokat ígért az estebéd után.

A nolai vár bástyáiról nézte Róbert király az előtte elterülő dombos vidéket. Ma levetette a szürke köntöst, mely Illustris Károly halála óta kedvenc ruhadarabja volt. Ma ő is királyi palástot viselt, s a körülötte álló idősebb országnagyok, Terlizzi, Capece, Chiaramonte grófja, az idősebbik Artois, mind udvari díszben várták, hogy a királyi menet megérkezzék.

A homokóra szűri porát. Mire majd félig leperreg, már megtörténik a találkozás. Mára elvégeztetett a reggeli beszélgetés kedves orvosával a planéták szaváról, melyek titokzatos mozgásukkal irányítják az emberi test nedveit. Ma - alighanem - élénk mozgásban vannak, mert fáj a veséje, egyszer-egyszer nyilallást érez, s ahogy szolgálattévői ráaggatják a parádés, királyi ruhákat, pokolba küldi őket s velük az egész ceremóniát. Valamit kortyoltat vele a magiszter. Ettől könnyebb lesz belsejében, mosoly fut fel arcára: kései, kenetes mosoly, mely sokat gyóntató gvardiának arcára szokott rátelepedni, s nem fakul le onnan soha.

A kis városka dísztermében fogadják a magyar királyt. Nápolyból takaros trónszéket szállítottak a fuvarosok, szőnyeget kölcsönöztek, ide hoztak egy szárnyasoltárt, hogy színes folt kerüljön a hideg, román ívek közé, a leányokkal virágot szedettek, s ezzel szórták tele az utat, mely a város kapujától a Palazzóig vezet. Végignéz urain, a vele jött országbárákon és ifjú hercegeken. Hajlonganak előtte, körüludvarolják... Bezzeg, míg Károly fia élt, ő már vén volt, sirba teendő. Károly volt az új nap, privilégiumok könnyű forrása, Calábria hercege... Károly, szegény, eltűnt. Ő meg itt van, roskatag évei lehajló mezsgyéjén, s mégis, változatlanul, esztendő és esztendő óta - ő a király.

Valamit mond, a kamarása leszalad az ónkarikás ablakhoz, ügyel-bajjal feltárja. A nyirkos, napot nem látott falak vakultan hunyorognak a napsütéstől, évtizedek szennye, pora, kopása villan elő. Az emeletről látszik a kapuhoz közeledő tarka, különös formájú, kocsikkal megszakított ünnepi lovagmenet. Megzendül a toronyban a harang. A barátok temploma átveszi, az oratóriumok előtt megkongatják a régi időkben itt felejtett kongatótáblákat.

A ceremónia úgy kívánja, hogy lovas heroldok jelenjenek meg a podesta kíséretében Róbert király előtt, s kegyes engedelmet kérjék, hogy az idegen fejedelem előtt megnyithassák a város kapuit. A kulcs ott fekszik, bíborpárnán, hosszú, csúcsos vége szentet ábrázol, aki kitárt karjával öröklik a város felett.

Róbert bólint, maga adja át a párnát, s aztán int, hogy álljon rendbe az udvari menet. Kicsit nehézkesen mozog már a hosszú palástban, a nagy melegben égeti a bíborkesztyű s a korona aranyabroncsa. Hosszú kormánypalcájára támaszkodik, s maga elé engedi apródját, aki kardját cipeli. Óvatosan lépked az idegen lépcsőkön, próbálva a karmazsinszínű szőnyeget. Mire leér a tanácsház udvarára, szembejő vele a másik királyi menet.

Néhány lépésnyi távolságból már keresi a két Anjou egymás szemét. Mindkét tekintetből ugyanaz a hideg, nyugodt ész sugárzik, mely felülemelkedik közrendű halandók értelmén, s támasza trónjuknak. A tekintet végigsiklik Róberten. Vajon kérde-e most tőle, ő volt-e, aki mérget töltetett atyjának, Martell Károlynak poharába? Ő volt-e, aki tízesztendő korában elküldte öccsét pártütő dalmátok, bosnyákok, horvátok közé, hogy gyermekésszel, gyermektapasztalattal őrldjék fel küzdelmében a magyar Archiregnumért?

Vajon gondol-e erre Károly Róbert, vagy csak idősebb bátyját látja, az Anjou-ház nagy, terebélyes tölgyét, mely lassan elerőtlenedik. Emlékeiben felmerül-e még a kemény, erős herceg, aki elfoglalta atya örökét? Most ezüstös aggastyán áll előtte, akinek remeg ajka széle, s szemére könnyes fátyol borul. Udvari illem kívánta ölelésnél melegebben, szorosabban vonja magához öccsét, s azok, akik közel állnak, hallják, hogy a király alig tudja visszatartani a feltörő zokogását.

Talán most fiára, Károlyra gondolt, az egyetlen emberre, akit valójában, egyedül szeretett? Vajon tényleg lehullt-e fényes koronája, miként gyászbeszédében hirdette? A kéz reszket, amikor kibontakozik az ölelésből, s most, úgy látszik, mintha az ereje teljességében, férfikora hajlásában levő magyar királyt is elfogná az érzékenyedés. Egyszerre eltűnik előle a küzdelmes harminc esztendő szívós munkája, mellyel idegen magyar földbe eresztette be házának

gyökerét. Most újra itt van, a hatalmas Anjou-tölgy alatt, mely egykor elszívta előle a napot. Valami fojtogatja torkát, valami felszakad belőle, mely ott lappangott lelke redői közt. Mintha mindig ide tartozott volna, mintha álom lenne a Duna Visegrád előtt, a magyar ég enyhébb kéksége, a végtelenbe szaladó búzamezők... Nápoly, a tenger sós ezüstje, nagyvízi népek kevert világa, a szó, mely ízes s egyforma, ha herceg beszél vagy szerelmes szolgálóleány dúdolja... Nézte a csupasz ajkú princeket, karcsúak, vékonyak, lányosak, egymáshoz hasonlatos köntösben, majdnem fegyvertelenül... Tekintete magához öleli Endrét, naptól égetett arcában nincsen semmi franciás, és senki sem fedezheti fel rajta a Nápolyból elszakadt herceget. Endre zömök, vállas legényke. Egyik keze kardján, másikkal barétját babrálja. Kis mellpáncélján megcsendül az aranylánc, ő itt az egyetlen herceg, aki vitézhez illően vértet visel. Mindenki érzi, hogy Róbert hangja öreges, papos, meghatott. Kezét kinyújtva, ájtatos mozdulattal fogadja Endre kézcsókját, nem öleli mindjárt magához a gyermeket, egy pillantásra lehunyja szemét, s jobbát áldóan a fiú fejére teszi. Utána ránéz. Ez volna hát a magyar Regnum ifjabb hajtása... az ágacska, melyből férfigagot kap majd a kiszáradó Nápoly? Ez volna hát Calábria jövőendő hercege, Johanna ura, conregens, dinasztia fundátora...? Öreges testtel magához vonja, a kéz eltapogat felette, méri az időt: vajon megérem-e, hogy a legényke karja átfogja a lányunokát, s Johanna testébe beleoltja az anyai örömet? Vajon megéri-e... Ahogy nézi, erős legényke, kicsit vaskos, északi fajta. Gondolata Johannára fordul. Sic fata volunt.

Filippa megbontotta a gótikus, pántolt láda zárját, felcsapta fedelét, s egymás után rakta ki belőle mindazt a mátkaholmit, melyet egykor, kislány korában Valois Mária viselt. A gyermek az udvari díszben követte az etikettet, s ha könnyedebb, lazább volt is az udvari dísz, mint a bizánci hercegnők gálaruhája, az aranyhímzések gazdagságában alig volt egyetlen udvar, mely a nápolyi mellett megállhatta volna helyét. A kicsinyek viselték a nagyok ruháját. Ha hosszú volt a köntös ujjja, bevették, a fejkendő csipkéjét szűkebbre szabták, a derékon szorosabbra húzták az aranypaszomántos övet, kurtább lett az uszály is, apróbb a lovagkesztyű, de az életstílus külső formájában Johanna már mint parányi dáma szerepelt.

Reggel óta tartott az öltöztetés. Filippa lezárta az ajtókat, kirekesztette a kíváncsiakat. Élete művének, sorsa fordulójának tekintette ezt a napot, amikor Johannának véget ér kislánysága, s gazdagítani fogja az Anjou-ház gyermekmátkáinak sorát. Fésülte, cicomázta, öltöztette. Ahogy emelkedett a felhőtlen, júliusi égbolton a nap, úgy aggatta rá egyre teljesebb színeit a Castel Nuovóra e hívságos nápolyi világ.

Johanna állt az öltöztetőasztal előtt, könnyekkel szemében, ingerülten, fáradtságtól remegve. Mintha áldozatra öltöztetett állatka lenne, úgy húzta le testét a nehéz, udvari köntös, az arany- és ezüstszálakkal átszőtt palást, a fátyol vége, s lábát szorította a veresesbarna kisasszonycipő. Amikor elkészült, bejöttek az udvari tanácsadók, a kancellária első magisztere. Mindnyájan csipkés, szalagos, brokátokba, tarka színekbe öltözött emberek voltak, akik a valóság és játék határán élvezték a nagy nap eseményeit.

Csak ő áll egyedül és tanácstalanul, ennyi mozgás, idegen fény, idegen ember között. Kinéz a kertbe. Milyen jó lenne most elszaladni, versenyt szaladni a vadászkutyákkal, almát szedni a kertész fájáról, kilopózni az istállóba, és felkantározni lovát, hogy levitesse magát a tengerpart, Baia felé. Tanulta az udvari hajlást, a féltérd-mozdulatot, az illendőségnek minden változatát. A kéz mereven előrenyúlik, majd fokozatosan legörbül, hogy virágsziromhoz hasonlóan tegye meg az ifjú lovag felé az előírt félutat. Minden mozdulata betanult formáság. Egy pillanatra elmosolyodott. Vajon kis Endrét is így gyötrik-e, ilyen szigorú az ő számára is az instrukció?... Vajon hol öltöztetik menet közben... hogy verik le ruhájáról a port... mint beszél véle király atyja, s kinek vagyon öröme benne, ha jól csinálja végig az illemt?

A Castel dell'Ovo adta meg először a jelt. Utána átvette a Castel Capuano toronyőre... a harsonahangok végigriasztották Nápolyt, s mire a Castel Nuovo kürtjei is megszólaltak - elkezdődött a ceremónia. Lassú, kimért lépésekben vonult végig parádés lovain a két király, a nép tömött sorfala előtt. Menet közben halkán szót váltottak. Károly Róbert felcsillanó szemmel látta újra Nápolyt... a várost, melynek népe három hosszú évtized alatt éjszakánként álmában annyiszor megjelent. Nézte a virágba szökkent új palotákat, a hercegek hajlékait, az új templomokat, oratóriumokat, az utcák szélesebb, tágabb rendjét, a kövezetnek használt lávadarabokat, melyek felett a nyár poros fátyoltengere feküdt. Az úton, amerre mentek, mindenütt virágok, tarka szőnyegek, címeres zászlók, lovagi tornákra készült drapériák. A nép erkélyeken szorong, házak tetején. Minden tele zölddel, tele illattal, de a nép különös tarkasága már olyan idegen... Vajon idegen-e ő is egészen? Vajon ez Nápoly, álmai városa, mely után titkon esengett akkor is, amikor Szent István koronája érintette fejét? A díszteremben végigjártak a kamarások. A szolgák leporolták a fal mentén húzódó padokat, ülésre igazították az oszlopközköb, pillérek mentén a díszszékeket. A fal tölgyfa burkolatába Róbert király hasított hatalmas, csúcsíves ablakoknak való helyet. A nagyon öregek még emlékeztek Sánta Károly korára, amikor ősz végén bereteszték a nehéz fatáblákat, dohszag és sötétség feküdt rá a palotavilágra az első februári napfényig, amikor füstölővel kellett kiűzni a tél emlékeit. Ma már a kisebb ablakokat pergamen lapokkal borították be, míg a díszterem körül, végig a palotaszárnyon francia mester illesztett üveget ólomkarikákba, s így télen-nyáron szivárványló fénnel tudott áttörni a napsugár.

Johanna feltérdelt az ablakpárkányra, s innen nézte a bekanyarodó díszmenetet. Tekintete végigkísérte a heroldok hagyományos játékát, a zászlók tarka erdejét, a leereszkedő hidat, az első testőrcsapatot, mely rászalad a hídra, s utána megállapodott a magyarokon. Valaki tenyerét szattyántalpacsakája alá tartotta, így emelte magasba, hogy mindent láthasson... Idegen, pompás, hatalmas emberek jöttek, sötét köntös borult rá vértjeikre, sisakjuk forgójából drágakő villant. Nehéz, görbe kardokat viseltek, mentekőtő aranyláncokat, lovagi sarkantyúkat. Arcukat szakáll s bajusz keretezte, egészen mások voltak, mint a nápolyi udvar csupasz képű lovagjai. Most lépett rá a hídra Carolus Robertus úr, aki előtt le kell borulnia, s el kell mondani a betanult latin orációt. Mintha közeli rokon lenne, úgy nézi... tetőtől talpig vörös királyi köntösben van, a paláston aransujtás, bíborsipkával védi feje búbját, mióta leemelte sisakját. Szakállt nem hord, de bajusza szélesebb, lengőbb, mint az itteni öregeké. Kezét feltartja, s megvillan a napfényben az aranyos pálcá, mellyel integet, mintha viszonzni kívánná a népnek a mennydörgő robajú vivátozást.

Most látja meg kis Endrét... Nyergében ül, kis fehér paripán, mintha oda lenne nőve, úgy lovagol. Köntöse fehér, ezüsthímmel olyan, mintha valóságos meseherceg lenne... idegen északi fiúcska, aki nem mosolyog, s talán szomorú. Tisztán látja az érkező mátka riadt tekintetét, amint atyját keresi, akit a felvonóhídon előresodort a bevonuló udvari tömeg.

Miként bizánci képek mutatják, úgy áll fel szent rendben az udvar. Középen két aranyozott trónszék, oldalt, valamivel alacsonyabban Sancia királyné helye. Már ott ül kendővel legyezve arcát a nagy hőségben, cifraság nélkül, öregasszonyok feketéjében, a Szentatyától nyert aranyrózsa egyetlen ékessége s egy régi, smaragdos fedelű szent órákönyv. Így ül Sancia, aki erre a napra visszajött a jámborabb kolostorvilágból, megint látja az unt, elfeledett arcokat, sógornőit, ángyait, hűg-asszonyait, bátyáit, öccseit, a gyermekeket, az egész nápolyi Anjou-nemzetséget úgy, ahogy cellája félhomályában végig gondolta bűnös életüket.

A többiek egy-egy lépéssel oldalvást. Ülnie csak Katalin császárnőnek szabad, aki címe és rangja szerint előbbre való lenne a királyoknál, de minthogy szűkölködik valóságos birtokokban, mindaddig, amíg vissza nem szerzi a latin császárságot, Nápolyban tarentumi hercegnőnek

tekintik... A másik oldalon a vörösbe játszó hajú Ágnes, Durazzo hercegasszonya, három fiú anyja, az udvari szóbeszéd kimeríthetetlen bőségű figurája... Ágnes hangja végigszalad a termen, tekintete megáll egy bolthajlás alatt, és keresi legutolsó széptevőjét, Artois grófot, a fiatal Balzót-e, vagy pedig mégis Acciajuoli Miklóst, akit szeretne Katalintól elhódítani?... Selyemben-bársonyban az ifjú princek, három tarentói és három durazzói, Gravina grófja és Achaia hercege áll, arcukra rászállt keserűséggel, hogy a melegben hordaniuk kell a lószőrrel tömött, szűrös díszkabátot, szűk nadrágot, keskeny cipőt... Szemük lopva Johannára téved, aki egy lépéssel áll mindenki előtt, fátyolával, ezüstvirágokkal kezében, ahogy várja, kis mátká, eljövendő szerelmes úrfiát...

Ezeket a perceket sohasem lehetett többé elfeledni, amint felkísértettek éjszaka sokáig, az első magyarokat, akiket látott. Ott volt-e már akkor Róbert barát? Hogyan nézett rá, amikor először meglátta, a sápadt, nagy homlokú, kopasz fejű barát? Magára húzta-e kámzsáját, akkor is... lehunyta-e alázatosságában szemét, vagy szabadon és tüzesen fürkészt szeme végig? Mintha korbácsot keresne, hogy kiverje a gonoszt...

Kitárják az ablakokat. A nap beszabadul, ezer és ezer fáklya fényével esik egyszerre be a trónterembe, lángolni kezd az arany, a mennyezetre festett égbolt ragyogni kezd; a magyar urak szeme feltéved a tetőre... mintha csodát látnának: csillagos égbolt, fényes nappal. Színes kőpadlón állnak, melyre virágokat szórtak, nagy, fehér, húsos liliomok, rózsák és ismeretlen, odahaza sohasem látott virágok hevernek a pádimentumon, a falon képek a mécsesek felett.

A bíboros érsek áldóan tárja ki kezét. Ő mondja el az Egyház köszöntőjét, s adja rá a gyülekezetre a Főpásztor áldását. A kerek mondatok biztonsága, az ősz arc mosolya, az egyház szava feloldja az első pillanat zavarát, az udvari nép elhelyezkedik, a soros apródok mutogatják kinek-kinek a helyét, minden elrendeződik, míg beszél a kardinális, kezét kitárja, ebben a magához ölelő szélességben benne fekszik mindenki, magyar és nápolyi, vulgáris és latin. Senki sem figyel arra, amit mond. De maga a szó kegyes és rendező, mindenki megtalálja benne helyét.

A magyarok a trónterem déli oldalán állanak, a nápolyiak az északon. Sancia királyné felemelkedik. Most látni csak a megtört öregasszony nagyúri biztonságát, egy ősi nemzetség hagyományos mozdulatát: asszonyi alázattal hajtja meg öccse előtt fejét, Carolus Robertus körülnéz. Szemben véle, imbolygó mécs fénye felett ott áll sötét keretében Szent Januáriusnak, Nápoly vértanú püspökének képe. Lehajlik a térdeplőre, a páncél nagyot csörren, mindenki láthatja az aransarkantyút, melynek fejében két rubinszem ég. Nem feledte el a gyermekkori leckét; nem feledte el, hogy ezzel tartozik Nápolynak. Utána Sancia királynőhöz ér. Félterd hajlással köszönti, ajkához emeli a viaszszerű kezét.

Az asszonyok mély meghajlással, a hercegek félterd hajlással érik be, a grófoknak megrogy térdük. Róbert áll trónszéke előtt. Most ő is előrelép, karjaiba zárva Károly Róbertet, még egyszer megöleli városok, signoriák követői előtt, köszörül torkán, megkezdi orációját.

Ez az ünnep tüskéje, amire kevésbé vágyódnak, akiket tisztük az ünnepségre hozott. Messziről indul el a kezdet, kiterjeszkedik a Szentírásban Noé atyánk fiaira. Onnan elér Carolus Magnusig, akinek érdemein rajta felejtkeznek. Innen hajlik a mitológiába, előkerül Jason, aki Colchisba volt indulandó, szó esik a mirmidonokról, akik évszám keresték elveszett atyáikat, elkanyarodik Pontus felé, melynek téli fuvalma a Duna vizét is hullámossá teszi... Így jött egyre közelebb, egyik keze mutatta, miként halt ki időnek előtte Szent István dicsőséges, fiúági háza, s miként rendelte az Úr asszonyágról utódul Capet kései unokáit.

A homokórán szaladtak a szemek. Róbert király latin szavainak árnyékában pihenésre vágyott értelem és gyomor. Egy-két magyar úr megzökkenett a szablyát, hajnal óta lovagoltak, s alig ettek mást, mint amit a hazai tarisznnyákból odanyújthattak a csatlósok. De mindennek vége van egyszer. Róbert király is elmondta az áment, mely benépesítette újból a két ház ölelkező angyalaival Nápolyt, elűzte az Erinniszeket, s a béke kegyes trombitaszavával segítségül hívta az Anjou-háznak mennyekben levő védőszentjeit, míg Endrére mutatva elismételi a Szentírás szavát: itt vagyok az én szerelmetes fiam, akiben nékem kedvem telik...

A jeruzsálemi lovagok álltak őrt a két király előtt. Fehér palástjuk, ezüstös páncélingük harcias színt kevert a selymes, csipkés sokaság békés pompájába. Nyakukban hatalmas csomó függött, melyet a nagymester kötött meg Szent Szilveszter napján, s amelyet csak akkor volt szabad feloldozni, ha a Szentföldre zárandokolván teljesítették fogadalmukat. Negyvenen voltak, közöttük a legszebb, legfényesebb nápolyi nemzedékek sarjai, Caracciolók, Balzók, Capecék, Orsinik, egy Gaetani, szicíliai Chiaramonte, Terlizzi... mintha folyondár lett volna, úgy szóttek a királyi pár köré lovagi szőnyeget.

Carolus Robertust illette meg a szó. Hosszú bíborpalást borult lovagi köntösére, hasítékából elővillant a páncéling ezüstös fénye. Mintha őt is elragadta volna a nápolyi latin édes kádenciája, mintha elszálltak volna az évtizedek, a nehéz hazai disputák, éjfélbe nyúló férfivigasságok, melyeken meg kellett szoknia magyar urak és püspökök keményebb, zordabb latin szavát.

Röviden beszélt. Mi messziről jöttünk - mondta -, az út hosszú volt s fáradságos, fiunkat hoztuk, kit szívünk egész teljességével szeretünk. A szó végigröppent a Duna tájékán, ott időzött a távoli, égbe nyúló hegyek közt, Kárpátok hófedte világánál, melyből megtérni kényszerült... innen délebbre jött, már szelíd dombok, halmok, erdők világa, békés, jámbor nép közt vitt el az útja... a dalmát városoknál látta meg ismét a tengert... így jött, magába zárva hajójában az egész otthoni világot, Hungáriát, mely most aggódó szeretettel várja, miként fogadja fiául a fényes és hatalmas Nápoly királysága az ő kicsinyke Endre fiát...

Az udvarmester intett Filippának, aki kézen fogva hozta a kis hercegnőt a trón emelvénye elé. Megette mentek udvari szolgálói, ifjú grófkisasszonyok s végül Aquinói Mária, a belső familiáris. Mária csodálatos volt, divat szerint való francia köntösében. Házának címerruháját öltötte magára, s az azúrkék alapon leomló selymet vérpiros szálú ezüstkígyók színezték.

A trón melletti karosszékekben Katalin s Ágnes hercegnő foglalt helyet. Katalin magas, süvegszerű főkötőt viselt, melynek tetején ott ragyogott a császári korona. Hermelines derekát aranybrokát szoknya váltotta fel, végigomlott a trón lépcsőjén, mint a bizánci császárnők udvari köntöse. Ágnes hercegnő hullámos haja nyitva hevert fürtökben vállán, csak gyöngyös háló szorította le. Ruhája egyszínű kék bársonyból volt, mely alól kilátszott sűrű ezüstsálakkal szőtt parádés alsóköntöse.

Johanna kibontakozott Filippa karjából, s bátor lépésekkel a trónemelvény felé sietett. Kezét előrenyújtja, arcán mosolygás ül, egyenesen Endre felé tart, aki zavartan áll nevelője, Róbert barát előtt. Endre keze görcsösen fogja a könnyű kardocskát s a tollas barétot, leszegett fejjel áll Johanna előtt, hagyja, hogy az udvarmester szelíden lefejtse jobbját a fegyvermarkolatról, s odafektesse a kislány kezébe.

Ebben a pillanatban megszólalnak a kürtök, égnak emelkednek a lobogók. Minden szem a két gyermekre tapad, amint itt állnak, illetődötten, lesik az udvarmester intését, akinek be kell rekesztenie a ceremóniát. Johanna magasabb, nyúlánkabb, idősebbnek látszik. Nápolyban nyíló délszaki virág, nagy szemű, fehér arcú különös kislány, aki királyi örökséget hord Anjou-

vonásaiban. Endre zömökebb, barnás arcú gyermek, félénken keresi Róbert atya tekintetét, bólintására előlép, meghajtja térdét, s iskolás intonálással megkezdí üdvözlöbeszédét.

„Kegyes hercegkisasszony, jövendöbéli mátkám...” Lassan, megfontoltan mondja végig, úgy, ahogy tanították a praeceptorok. Szeme rátapad a jószágosnak látszó aggastyánra, kegyes nagyatyanak, „avus”-nak mondja, s kéri, hogy fogadja unokájaként, mint Johanna leendő urát.

Gilétfi nádor s a magyar urak izgalommal hallgatják, szeretnének segíteni, félnek, hogy megakad. De a kis herceg hősiesen végigropogtatja a körmondatoakat, s barétlengetéssel fejezi be az üdvözlöbeszédet. Mindenki fellélegzik, körülölelik a kisfiút, aki izzadtan törli homlokát, kérdően néz lelkiatyjára, nem vétett-e el valamit? Az atya bólint, s arcán végigsuhan valami röpké mosoly, odalép Endréhez, s kendőjével megtörli a kisfiú verejtékes homlokát. Most minden szem a hercegnőre tapad, aki szembefordulva mátkájával megkezdí az orációt.

Mintha ének szólna, ez volt kis Endre gondolata. Ki törödik a szó értelmével, ki értheti ezt a nápolyi latint? A leány feléje fordul, mosolyog tekintete, köntöse oly finom s méltóságos, mint odahaza, édesanyja első dámáinak. A szó csilingel, elandalodik, úgy hallgatja a félig értett mondatokat... most egyszerre elhallgat, a teremben hangosan vivátoznak. Filippa s az udvarmester segítenek, hogy átölelje egymást a két gyerek. Ünnepestyesek, zavartan néznek egymásra. Johanna érzi, hogy valamit kellene még mondani saját magától ennek az idegen kisfiúnak, ami nincs benne az ünnepesti beszédben: talán hangokat hall, valahonnan, a lélek mélyéről, meggleli anyja távoli, francia szavát. Így szólítja meg Endrét, aki küszködik a forró nyárral, mely mintha üszköket hajítana a terembe. Elviselhetetlenül szűk a parádés dolmány, le szeretné tépni az inget tartó boglárokat. A hang törten, latinul reppen ki:

- Olyan meleg van itt, Johanna!

A kislány néz rá, vár talán még valamit, aztán lassan-lassan lehervad arcáról a mosoly. Állnak szemben egymással, s most ráeszmél az udvarmester, hogy a két gyerek számára nincs több szerep a fogadás rendjében. A tanácsurak szónoklata következik, megfontolt beszédek, de mindenki a mátkapárt nézi még, legföképp Johannát, akinek korai szépségén megakad az udvar tekintete. A bíboros töri meg a némaságot, a gyermekek fölé hajol, kardinális kalapja árnyékot vet az arcokra. Széttárja köpenyét, magához öleli őket, mintha az *Egyház* áldását adná tiszta ölelésükre. Tenyerét ráteszi fejükre, s aztán szelíden lenyomja őket a bíborpárnákra, míg reájuk adja áldását. A hangja kicsap a tömegbe, mintha hatalmas orgona zúgna.

- Imádkozzato!

A nehéz, páncélba bújtatott lábak hangos zörejje koppannak a köpadlóra, asszonyok selymének suhogása, a ministránsok megrázzák a füstölöket, az Ecclesia adja meg ősi biztonsággal az ünnep ritmusát.

A királyi ágyasház kopott bíborát foltokba csíkozta a gyertyafény. A teremnek beillő szoba közepén ott díszelgett a hatalmas bizánci thalamus, méltó mása annak az ágynek, mely nászra fogadta a kelet-római birodalom urát. Négy oldalára címeres tartófákat erősítettek, melyek összetartják a baldachint. Oldalvást selyemmel hímezett flandriai szönyegeteket akasztottak, úgyhogy a nászágy olyan, mint felcícomázott hadisátor, melyben a vezér a hódoló vár követeit várja.

A hatalmas, kietlen terem sötétbe vesző, fekete oldalával mintha beleveszne a semmibe. Hangszerek zaját hordta a vigasságtól rég elszokott folyosó, lantok pengését, harsonák ezüstszavát; egy húroshangszer mély akkordot ver - férfiénak zendít rá, egybecsendülő ezüstkupák,

a király hajósnépének evezősei kórust formálnak... Mindez halkan oson be a hallgatás pitvarába, ahol annyi esztendő óta nem ültek náaszt már a Nápolyi-ház hercegei.

Egy percre egyedül maradtak, Johanna odament az ágyhoz, visszájára hajtotta a brokátterítőt, kis tenyerét végigsimította az ágykészségen:

- Nézd csak, Andreasso, ez selyem... ez mind selyem...

A gyermek közelebb ment az ágyhoz. Felemelte az egyik gyertyát az asztali tartóból, rávilágított az aransárga, kínai selyem ágyhuzatra. Simogatta. A sikló, sima felület különös, szokatlan örömet tartogatott, könyökig eltűnhetett benne a kar. Még beszélni nemigen tudtak egymással, inkább csak mutogattak. Johanna szeme körbeszaladt.

- Ez mind a miénk most, nekünk adták... ez az egész terem a mienk.

Endre leszegette fejét. Odahaza, ilyenkor már vetkezni vitte a dajkaasszony, néha arra sem ébredt fel, ha homlokát érintette anyja csókja. Ma könnyű és csodálatos volt minden, ezer új benyomás, minden félelmes és mégis szép volt, minden az övé és semmi sem az övé... Mellette a mátká, akivel nehéz szót váltani. Tört, zavart latin mondatokkal közelednek egymáshoz, a kislány végigpróbálja anyja francia szavát, a mindennapos nápolyi beszédet. Andreasso ajkán még mindig idegen, ismeretlen szavak buggyannak, aztán nehezen, mintha csikordulna, a latin. Néha csak mutogatnak egymásnak. Johanna kacag, a kacagása olyan csengő, mintha apró, színes madarak énekelnének. Így érzi Endre, amint felé hajol, hogy elkapja az ágyszegély aranyzsinórját... megcsapja valami különös illat, amitől sírni és nevetni lehetne. Mintha ezer rózsa szagával telnék meg az ágyasház.

Amikor Filippa kiszöktette kettőjüket a díszebédről, vezette a két gyereket a díszbe öltözött folyosókon, őrt álló katonák előtt, végig a lépcsőkön, míg el nem értek az ágyasházba... egy percre megállt. Elővette a nehéz lélegzés, ilyenkor egyesével kellett vennie a lépcsőket, kifújta magát. A bor szaga bennmaradt szájában, zubogott, kavargott halántéka megett a vér. Az ágyasház küszöbén eleresztette a két gyermeket, ő maga kiment a folyosóra. Levegő... a tenger felől a csípős esti levegő sós ízét sodorta a szél... frissebb lett, megenyhült a fejfájás... visszament a gyermekekhez, akiket neki kell ágyba fektetni.

Látta, amint játszanak, nehéz szavakkal, mutogatva. Milyen sudár, milyen leányos már kis Johanna, valódi dámácska, néhány év, és megint itt fog állni, ő fog megint itt állni velük, *valóságos* egybekelésre... Mert ez, a mai, csak parádé. Néha háromesztendő menyasszonyt dugnak ágyba négyéves úrficskával, máskor meg hat tavaszt látott vőlegény kísért a thalamushoz tizenkét esztendő hercegkisasszonyt. Ez a megszentelt forma, mely közös ágyban töltött éjszakával erősíti meg a pontokba szedett nász pergamenjeit. Az udvari rend úgy kívánja, hogy levetkőztessék őket, feküdjenek egymás mellett, míg be nem jön az ablakon a reggel. Akkoron bejönnek ünnepélyes menetben az ország világi s egyházi bárói, jegyzők és törvénytudók, ünnepi formulákkal jegyzik fel e gyermeki egybekelést a királyi annalesekben.

De most még este van. A két gyerek tépi, ráncigálja a zsinórt, az egyik beleakad az ágy oroszlánkörmébe, elvágódnék, ha el nem kapná... így sikonganak és kergetőznek egy percre... aztán mindkettőben elapad a beszéd. Johanna felnéz, meglátja Filippát.

- Mit csináljunk most, Filippa?

- Pihenjete meg, kedveskéim... üljete le az asztal mellé, addig hívom a szolgálóasszonyt, s együtt megbontjuk az ágyatokat.

Johanna kézen fogva viszi az asztalhoz Endrét. A fiú hagyja, valami félelem van benne, szemén tükrözik, amikor ezt a nagy, erős, fekete asszonyt meglátja, akinek nem érti még szavát, nem

lehet vele deákul beszélni, szeme intésével kormányozza a palotaházat, s olyan idegen, rettenetesen idegen. Egyszerre kő fekszik a szívéen. Felijed. Mi történt vele? Miért van egyedül? Miért nincs itt az anyja? Miért hagyta el apja messzi teremben? Valami idegen szalad át rajta, egy pillanatra töröcskéjéhez tapad keze, ahogy látta otthon, Visegrádon. Miért van egyedül? Lajos otthon van, a lányok mind otthon vannak, leszaladnak a Duna partjára, a víz ilyenkor meleg, megáztatják magukat, várnak, hátha jön a királyi csónakosok tisztje, akivel hajókázni mehetnek... A Duna ilyenkor szelíd, nem kell félni tőle, madarak énekelnek, egy ág úszik a víz tetején, tarka nyakú kacsák bukik le, a túlsó partról harang hallatszik... Miért nem jött Lajos ide, miért őt küldték egyedül, csupa néma, akivel nem lehet beszélni, mindnek más a szava... az apja meg ül, idegen nyelveken beszél, fogja sűrűn a poharát, most olyan nagyon király, mint csak kevésszer otthon, Budán, most korona van a fején és palást a vállán, minden arany és fény, és minden olyan, mint Izabella meséiben. Ez a kislány az egyetlen, aki vele van, akivel szót ejtethetne. A többi mind gonosz lehet, ahogy nézik, ahogy tapogatják, megfogják karját, megfogják lábát, megdöngetik mellecskéjét: erős vagy-e... mintha orvos hajolna felé... a szemük olyan különös: sárga és szürke szemek, mint a macskáé... a kedves visegrádi fehér macska, melyet távoli követségből hozott neki egy apátúr...

Filippa asszony hatalmas, bőrbe kötött könyvet tesz le eléjük. Az arannyal szegett kordován táblán Miurunk vékony, keresztben függő képe. Johanna átöleli. Édesanyjának öröksége, melyet csak ünnepeken szabad lapoznia.

- Nézd csak... ez mind a Miasszonyunkról szól, csupa kép. Szűz Mária csodatétele... látod, milyen szép itt, ahol vihar kerekedik a tengeren, ezt szoktam mindig nézni, ahogy leszáll a fáklya az árbocfára, és világít, amikor körös-körül sötét a tenger, s mind beleesnek a tengerbe, és akkor Miasszonyunk köpenyébe kapaszkodnak, ő nem engedi megfulladni őket... látod... Mondd csak, Andreasso, te értesz az olvasáshoz?

A fiú leemeli ujját a képről. A lapokkal zavartan babrál.

- Olvasok. Ismerem a betűt. De hiába nézem ezt a betűt, nem tudom, mit jelent?

- Anyám nyelvén van. Apád is beszél ezen a nyelven. Franciául. Így írták. Minden cseng benne, olyan szép. Minden versben van benne. Ha akarod, majd olvasok neked... akarod?

A fiú leszegte fejét. Úgy, alulról nézett át a kislányra, aki már széttárta karját, betemetkezett a gyertyafénybe, aztán felemelte hangját, olvasta Gautier mesternek, a soissoni poétakanonoknak Máriát dicsérő rigmusait.

Az árnyék megjelent az ajtóban. Belepte az ágyasház bejáratát, fatalpának koppanása felverte a csendet. Selymek, drágaságok, arany és damaszt közt szerzetes csuha. Hatalmas, kopasz koponya, kicsit sárgás bőr, beesett arc, villanó szem, kemény, csontos kéz, magas alak. Endre felugrott, mintha valami csodálatos történet volna a nagy egyedüllétben, szalad Róbert barát felé, átölelné, de a szeme találkozik a mágiszter szemével, s akkor kedve félúton lelohad. Róbert uralkodik a termen, betelik az ágyasház, árnyéka - mint óriás csontváz - táncol a sima falon. Johanna riadtan nézi, a hangja elcsuklik, az istenes francia vers az asztalra esik.

Két árnyék. A gyermekek az árnyjátékokra tapadnak. Cataniai Filippa majd földig hulló ruhaujja mint lidércszárny siklik a falon. A barát előrehajlik, övéről előreesik a csontgombos olvasó. A két árnyék táncol, távolodik. Filippában felretten valami a gyermekkor emlékrétegeiből. Püspökök, érsekek, apátok: terveinek engedelmes kovácsai, s nem kötötte hozzájuk lelkében az Isten dicséretét. De ezek a kámzsás testvérek, a szemükben felvillanó fény, testük, melyet nem sebezhet meg semmi, sem kard, sem asszony, sem aranylánc: még mindig félelmesek.

- Köszönjük atyaságodnak, hogy felkeresett minket ezen az estén. Bizonyosan áldását kívánja adni, amikor nyugovóra térnek a gyermekek.

Róbert tekintete végigsöpri az erős, díszruhában is paraszttesttel virágzó asszonyt. Beszéde lassú, ismeri Itália vulgáris nyelvét.

- Isten békéje legyen veletek. Tisztetem szerint jöttem, s ezért nem jár nekem sem köszönet, sem hála.

- Te vagy, atya, a hercegúrfi udvari gyóntatója?

- Az Úristen kezében mindnyájan por és semmi vagyunk. Mi, akik Szent Ferenc ruháját hordjuk, ezt mindenkinél jobban tudjuk. Az Úristen rendelése szerint kezembe veszem e két gyermek lelkét.

- Udvari életünk, atyám, mindenről pontosan rendelkezik...

- A cifraságok keddjé van. Ha érted az írást, hallhattál róla, miként bánt el az Úr Nabukodonozor palotájával... A harmóniát megköveteli az isteni rend. Ami nem igazodik ehhez, annak pusztulnia kell.

- Atyaságod, most nem szószéken hirdeti az ígét. A királyi gyermekek hálótermébe jött, akik gondjaimra vannak bízva az ország törvényei szerint. Míg élénkek voltak, engedtem őket játszani. Ha elnyomja őket az álom, mind a kettőt lefektetem.

- Ország törvényeibe ne ártsd magad. Ha királyi szolgáló vagy, tedd meg, amit parancsolok neked, kerüld a sok beszédet, járj el tisztetel szerint.

- Köszönd köntösödnél s annak, hogy ide csak ma érkeztél, hogy nem vitetlek ki a nászházból, ahol most barátnak nincsen semmi keresnivalója. Ha itt maradsz Nápolyban, jegyezd meg, hogy ezen a szárnyon Filippa asszony, Cabanis gróf özvegye, számos grófságok úrasszonya s e palota udvarnagya az úr. Te lebeghetsz égiek felett, lehet hazád nyelvén édes a szavad, mint a méz, de én azt mondom neked, barát, hogy a királyi gyermekek dolgába te ne ártsd be magad.

Róbert most kiegyenesedett. A csuklya lehullt fejről, éles, hatalmas imperátorarc volt, mely Filippával szembe fordult. Felemelte kezét, hangja érdes volt, cseppet sem kenetes. Senki se érezhette szaván a fráterek kegyes hanglejtését, úgy szorult ököbe keze, mint amikor haragra lobbannak a világi nagyurak.

- Egy régi mondás úgy tartja, Nápolyban korbáccsal kell tanítani az alázatot. Ez este nem akarok praeceptorod lenni, asszonyom. Én is úgy kívánom, ne keserítsük meg a királyi gyermekek éjjelét. A nappal, remélem, bölcsőbb lesz, mint az este, amikor sok józan elme tisztaságát eltompítja a borital. A Megváltó kezünkbe tette le a bűnök bocsánatát. Ellenem vétkeztél, Filippa grófnő, keresztény szívvel megbocsátok neked.

A hangon túl volt valami, a szem, az alak, az éj, mely lelohasztotta a harag lobogását, s csendesebbre hangolta Filippa szavát is.

- Szent ember lehetsz, még nem ismerjük egymást. Kérem elnézésed, ha hirtelen volt szavam. Tudnod kell, jó barát, hogy hetek óta minden dolog vállaimon nyugszik, mindenért engem nógatnak, s mindig én vagyok a hibás, ha valami nem megy a rendelkezések szerint. De ne hidd, hogy borital adott haragos szavakat számba. Neked is tudnod kell, hogy magad is bűnt követtél el, amikor beszéded egyházi ember ellen ingerelt. Mondd meg, atya... hogyan hívhatlak?...

- Itt, Nápolyban már nem emlékezhetnek rá, hogy nem mindig hordtam Szent Ferenc köntösét. Ma Róbert néven ismernek, s Carolus Robertus király rendelte, hogy fia mellett Nápolyban maradjak.

- Úgy... sokszor látjuk majd egymást, ha így szólt rendelésed. Kíváncsi vagyok, hogy e palotában ne háborgassanak. Ha tehetek érted valamit, vagy teljesíthetem kívánságodat, tisztelném szerint megteszem.

- Miként láthatod, asszonyom, e képekkel ékes könyvben, Szűzanyánk csak azokat segíti, akik benne tartják bizodalmukat. Ezt a hitet élesztgetem itt, Endre mellett, s vigyázok, hogy ezt a hitet ne bonthassa meg sem Endre, sem Johanna lelkében Belzebub.

- Johanna jámbor lélek... ha látnád, miként tiszteli hazai szentjeinket, miként imádkozik Januárius előtt... hogy hívja Szent Lajost, Házának szószólóját... E földön a régi királyok még oroszlánokkal szakították szét a keresztényeket, de nálatok... ahogy száll a szóbeszéd, még felettebb vékonyka az igazhit, s úgy mondják, hogy a köznépek áldoznak is még pogány isteneik bálványa előtt.

- Hallám hírét ennek az ostoba mesének. Hungária népe egyszerű és jámbor. Nem él szertelen vigasságban, nem fedi tagjainak póreségét tarka rongyokkal, selyemcafatokkal, nem káromolja szünes-szüntelen a Madonnát, mint itt teszik, kastélyokban s piacokon. Nem látsz ennyi töméntelen egyházi embert, de aki a nép közé megyen, azt tisztelettel megsüvegelik. Ami a parázñaság bűnét illeti, boldog vagyok, hogy a kis Endre annak elkövetésétől még messze legyen, mert úgy mondják, hogy a luxuriának vétkeivel e palota lakói bőségesen tetézik magukat.

- Böjti beszéd ez, atyám... Ha akarod, add áldásod, mert én lefektetem a gyermekeket. Lehet, hogy te szent vagy, vagy annak készülsz. Mi esendő emberek vagyunk, végezzük világi mesterségünket, mint te azt, hogy gyóntatsz s akit akarsz, feloldozod...

Halkan, szenvedélyesen folyt a párbeszéd. Egyikük sem törődött a gyermekekkel. Most mind a ketten megfordultak, pár lépés kellett, míg az ajtón túli gyér fénykévéből átléptek az ágyasház nagyobb fényességébe. Endre feje lehajlott az asztalra, egy-kettőt hánykolódott, aztán elaludt. Johanna szeme nyitva volt, de mintha idegen világba kalandoznék, mereven és riadtan nézett a különös párra, szinte álomból rezzent fel, amikor Filippa ismét feléje fordította szavát.

Először Endre került ágyba. Félálomban anyját hívogatta, s aztán megcsendesedve, felfellobbanó öntudattal mormolta végig az Ave Mariát. Róbert föléje hajlott, s e nagy, rideg embertől szinte elképzelhetetlen szeretettel érintette meg homlokát. Újból olvasót csörrentő barát lett, aki alázatosan kitér majd a palotalépcsőn, ha egy udvari emberrel találkozik.

De Filippa, míg Johannáról lehántotta az udvari leplet, kisimította a meggyűrt selymeket, észrevette, hogy keze idegesen megremeg... Mintha tüske sebezte volna, olyan félelmes, olyan idegen volt a távolról jött barát szava... Nem volt kedve mézes szavakat gügyögni Johanna örömére, valami végigreszketett benne, hogy kettőjükre ráhajtotta a brokáttakarót, kezébe vette a gyertyaoltogatót, hogy két mécses kivételével elnyomja a fényeket.

Elfeledte az imádságot is, az esti keresztvetést, a képek előtti alázatot. A tenger felől szél kerekedett. Egy ablakdeszkát a falhoz döntetett a készülő vihar. Ahogy kiért a folyosóra, hogy fegyveresért szóljon, aki helyére igazítja a meglazult támlát - Artois grófba, a királyi fattyúba ütközött, aki nyilván most hagyta ott a vígságba merülő asztalt, s lakosztálya felé igyekezett.

- Szép grófnő... kegyelmed magános sétán, ilyen későn éjjel? Az ember azt hihetné, hogy talán lovag leleselkedik az ablak alatt?...

- Éj van, uram. Olyan fáradt vagyok. Félelem van bennem...

- Talán megvigasztalhatnám, szép asszonyom?

- Valaki beszélt nekem... Belzebubról... és nem tudom, hogy ő maga... hogy ő maga nem volt-e ezen szörnyű órán itt, Isten bocsássa meg nekem, de nem tudom, hogy akit az Assisi köntösében láttam, nem volt-e maga Belzebub?

Artois csodálkozva, értetlenül nézett utána. Filippa nem sokat törődött a szentekkel. Nem sokat törődött, ha víg órát akart, ha vágyódott szerelmese csókjára, ha vénasszonnyal porokat töltögetett vagy szót ejtett hurkot vető, biztos bravóival. Kinézett a vasráccsal elzárt erkélyen. Vihar lesz. Nehéz, forró levegő feküdt rá Nápolyra. Mintha a szél pernyeszagot hozna, valahonnan... a Vezúv felől. Ördögöt látott Filippa? Arra gondolt: holnap elmondja a férifertályon, majd kacagnak rajta, akik ismerik az újdonsült grófné viselt dolgait. De aztán valami különösen fájdalmas hang csapta meg... Filippa hangja. Arra gondolt, senki sem marad örökösen fiatal... ha Filippa látta már az ördögöt... ez, a világ folyása szerint csak annyit jelenthet, hogy a szép asszony is öregedik.

„Domina Regina, remélem, megérkezett Hozzád Boldogasszony napján írt levelem, melyet arra a csatlósra bíztam, aki Drugeth úr megbízásából asszonyi cifraságokat, selymeket vitt haza. Ha most újból háborgatlak, csak azért teszem, mert sietve szeretnék beszámolni arról, hogy az első napok ünnepélyes rendjének megszűntével mit lát, mit tapasztal Szent Ferenc legalázatosabb szolgája a nápolyi udvarban.

Kegyes Asszonyom, amikor reám ruháztad e nehéz, néha szinte elviselhetetlenül súlyos tiszteletet, hogy én vegyem kezembe Endre herceg nevelését s mellette legyek az élet mindennapi dolgaiban is - tudtam: számtalan megpróbáltatás vár rám, de hiú érzéssel talán még örültem is a veszélynek, azt hittem, a próba az erőseknél még jobban megacélozza az akaratot... De látod-e, Kegyes Úrasszonyom, ha szívem szerint cselekednék, most megszaggatnám köntösömet, elébed vetném magam, és mondanám: nem vagyok méltó, gyenge vagyok, erőtlen, olyan nagyok a veszedelmek, melyek közt át kell vezetnem a fiadat. Kérni kellene Téged, hogy ments ki engem e bűnös városból, mely mellé a Gondviselés hiába állította a Vezúv hegyét, hogy akármikor megnyíljék torka, s olyan megérdemelt sorsra juttassa, amiből egykor csak Lót s leányai menekülhettek meg.

Ha elgondolkozom azon, miért épp engem választottál ki, nem tudom megtalálni az argumentumokat. Tudatlan vagyok a bölcs magiszterekkel szemben, hisz alig két-három esztendeig koptattam férfikoromban a nagyiskolák padjait. Szavam is nyers, ha hitszónokokkal mérem össze, s írásom formája sem felel meg annak, ahogy a stilsztikában tanítják... Ezenfelül elmémet gyakorta alig tudom megfékezni, úgy háborog, széttöri a rendet, melyet sűrű flagellálással, virasztások óráin tudok ráerőszakolni. Mindezt csak azért írom, hogy lásd, Asszonyom, mennyire méltatlannak ítéli magát Róbert atya arra, hogy fiadnak kezét ott tartsa gyarló keze között.

Amikor első leveletem elvitte a csatlós, csak az ünnepekről, pompáról írhattam, a tanács egynémely tagjáról, magáról a király fennkölt személyéről. Még senkit sem ismertem az udvarnál, nem voltak nyelvek, melyeknek forgását meggyorsította volna a körmöci arany. Hetekig tartott, míg megvilágosodott előttem az áthatolhatatlannak tetsző homály, leszedték az ünnepség fényes kárpitjait, s alatta megláttam a nápolyi világ foltos lelkét, miként harapódzik el az erény külszíne alatt a vétek, s hogyan lesz e városból, az Úrnak szépségekkal teleszórt, jókedvében alkotott virágoskertjéből bűnökkel tetézt, fertőben fuldokló Sodoma.

Rendet kell tartanom ez írásban, ha azt kívánom, hogy ne vesd el, Kegyes Asszonyom, mint semmirevaló szolga levelét. Tudom, hogy anyai szíved kíváncsi szerint cselekszem, ha hátrább tolom aggodalmaimat, s rátérek Endre köznapi dolgaira. Endre egészséges, étvágya megnőtt a tengeri sós fuvalmakban, bántódása nem esett, múltó köhögés, ha rázta s egy-két csömör, míg meg nem szokta a halban dűskáló, olajban úszkáló ételt, mely annyira különbözik azon táplálékok rendjétől, melyet Visegrádon megszokott. Teste nyúlik, karcsúsodik, mint megfeszített nyíl idege. Kedvét leli a kardforgatásban, melyet itt könnyebb pengékkel, hosszú törökkel tanítanak lovagi oskolájuk grádusai szerint. Kis lova, mely hátán hordta végig Itáliában, ma is kezéből kapja reggelenként az abrakot. Köntösei, úgy vélem, még elegendő hosszúságúak, de hirtelen növése mutatja, hogy vígan csattoghat a szabó ollója, mert rövidesen apródruha dukál neki. Arcszíne sötétebb, pirosabb, mint odahaza, Visegrádon, ahol hamarabb esett le az este s a Duna tükrében megenyhült a napsugár heve. Itt tűző napsütés éri már reggeli órán, az ablakok támláját kiemelik tavasz hasadtával, s a nyitott falakon át beáramlik a szunyog és levegő. Kezdetben csipésekkel volt teli úrfink. Vakarnia kellett, miként egykoron

ótvaros Jóbnak. Az itteniek már fel sem veszik, megszokták vagy túl elegyes a vérük, elkerüli őket ez az egyiptomi csapás. Egy udvari mágiszter gyógyító írt hozott hozzám. Állati nedvek keveredtek benne cser levével. Ezen orvossággal dörzsöltetem be Endre testét, örömmel mondhatom, azóta elkerülik e szárnyas bajhordók, s most már semmi sem zavarja meg az éjszakát.

Ennyit a testiekről, hiszen tudom - nem korholásként mondom -, a természet úgy teremtette az anyai ösztönt, hogy gyermekének testi mivoltáért reszket szüntelenül. Első napokban Endre herceg kicsit zavart volt, félénk, ijedős, amit nem is vethetett senki szemére. A gyökér még nem kapaszkodott meg ebben a földben, mely itt Vulcanus műhelyének közelében maga is állandóan remeg. Nyelve még nehezen fordul, a latin, melyet odahaza gyakoroltunk, átsegítette az első napokon. Ma már minden másként vagyon. Összekerül az apródokkal, gyermekekkel együtt koptatja az iskola padját, s miként hímpor, oly észrevétlenül száll rá e nápolyi nyelv tudománya. Mert itt minden ajakon a vulgáris szó hallható, bármennyire is parádézzanak az urak egymás közt a francia beszéddel. Úgy szándékozom folytatni, ahogy elkezdtem Visegrádon a sintaxis tanítását, a gall szóban pedig keresni fogok magam helyett alkalmasabb praeceptort.

Megkísérelem annak a világnak leírását, mely Endrét körülveszi. Istennek kell hálát adnom, hogy gyermeki lelke még oly tiszta s oly ártatlan, hogy nem szennyezheti be parányit sem mindaz, ami serdülő ifjúra veszélyt jelentene. Asszonyom, szinte szégyenkezve gondolok korholásaimra, melyekkel a visegrádi udvart, annak pompáját, a magyarok fényűzését illettem. Szinte remetebárlangnak mondhatnám, ha a Castel Nuovóval hasonlítanám össze, mely hajnaltól hajnalig üli mindennap bűnös ünnepét. Mintha kiújultak volna a pokolbeli vigadások, melyeket pogány költők bacchanáliáknak neveztek. Az igazak, mint Sancia királyasszony is, mentik lelküket, s a kegyes asszony többezer lakozik a jámbor nővérek kolostorában, mint e Sodoma falai között. Mert erre kell gondolnom, ha estebéd után dolgom végeztével végigmegyek ünnepi termeiben, s látom azt a vigasságot, mely itt nap nap után folyik. Láthatsz itt, Asszonyom, császárnői címmel pompázó hetaerát, aki szeretetvacsoráján fogadja a firenzei plebejűst. Láthatsz ifjú lovagokat, akik szerelmes szavakat váltanak egymással, s akiktől - így mondják - a görög vétek sem idegen. Láthatsz gróf úrfikat, akik fogdmegeikkel hurcoltatják kéjtanyáikba parasztok fejletlen leánygyermekait, majd felkerekednek szövétnekes szolgálkikkal együtt, hogy felkeressék alantas hajósnépek undorító lupanarjait.

Ha e teménytelen bűnre és fekélyre gondolok, szomorú szívvel kell látnom, hogy miként hanyatlik Róbert király ereje. Ő valóban kegyes és jámbor, de az öregség reszkető kezére rányomta bélyegét, e kéz gyenge már ahhoz, hogy megfékezze a hanyatló állapotokat. A király bezárkózik a teológia mágisztereivel, s naphosszat velük együtt fejtegeti a hitbéli tételeket. Ez lelkének jámborságára mutatna, ha kora férfiéveinek számtalan bűne, jó néhány udvarában élő fattyúja nem emlékeztetne arra, hogy Rex Robertus a maga idejében nem vetette meg a parázna örömeit.

Vajon látja-e Róbert király, miként mállik szét a százados épület, melyet egykor Anjou Károly vasmarka összetapasztott? A habarcs szétporlik, Asszonyom, ahová nyúlsz, ott mindenütt a pusztulás képére tekinthetsz. Ha leszedik az ünnepnapok kárpitját, alatta minden csupa pókháló, pizok, szakadás. A székek sánták, a szőnyegek rongyosak, a kóc kiáll a székekből, a trón vánkosa kopott. E világ úgy tombol agg királya körül, mintha nem is remélne holnapot... Ha valamelyik ifjú dáma nevét kérdelem, menten hozzátesszik: e pillanatban mely lovag örvendhet kegyeinek. A lovagi játék, melyet annyi tisztelet övez tornáinkon, itt alig egyéb az udvar kerítő praktikájánál, melyben egyaránt cinkosak a dámák s lovagok. Maguk a vitézek itt alig

csinálnak egyebet, mint táncoltatják hatosával, nyolcasával lovaikat, egymás felé lovagolnak kinyújtott lándzsákkal, s az utolsó lépésnél egymásnak vitézül hátat fordítanak.

Még sivárabb lenne a kép, ha apránként leírhatnám az ország kincsházának szomorú állapotát. Való igaz, hogy nem szegném meg szegénységi fogadalmam, ha elvállalnám a kincstárnokságot, mert a fiscus ládáiban nemcsak hogy nincs aranytalentum, de ezüstpénz is ritkán találtatik. Pannoniában az arany s ezüstmarha csak főrendű emberek kezén forog bőséggel, a többi népet ellátják a föld termékei. Itt a korona nagybárái azon panaszkodnak, hogy mindenüket elszívják kisebb vazallusaik, de ők maguk adósak maradnak hűbéruruknak a köteles kilenceddel. Itt behajtani járandóságot az erősebbtől - meddő feladat. Az urak bezárkóznak váraikba, kastélyaikba, kutyát uszítanak, nyilat lönek az adószedők felé, egy lépést sem tesznek anélkül, hogy megettük ne menjen fegyveres kíséret. Az egyetlen a szegényparaszt, ki nem tudja senkin behajtani saját adóját. Így hát mindenki a földművest meg azt az alantasabb városi népet nyúzza, mely két keze munkájával keresi meg kenyerét.

Róbert király maga is panaszolja, hogy latrok kezén van az ország, akik tál lencséért kibérelték tőle a vámokat s egyéb jövedelmeket. E Regnum gazdag ország lenne, számos s bőnépű város tarkítja, melyben jobban forog a pénz s bőségesen kellene befolyjni magának az adónak is. Azok, akik értenek a világi tudományokhoz, úgy mondják: évi százhúszezer unciára rúg fel csak a generális subventio. E sarcot fizetni kell nemesnek s polgárnak, de nem mentesek alóla a papi személyek sem. Általában egyszeres mértékkel hajtják be, de ha nagy öröm vagy nagy gyász éri a Regnumot, ha készül a szicíliai háborúra, vagy megerősítik a hajóhadat - kétszeresen is beszedik. A Castel Nuovóban van egy öreg torony, melynek Brana a neve. Itt kellene lennie Róbert király egybegyűjtött kincsének nagy, pántos ládáiban, melyekről legendák keringenek városszerte, de a benső udvari emberek úgy mondják - ezek a ládák üresek.

Míg a király lelke talán igaz hittel táruul fel az Örökkévaló felé, addig az udvari népek színlelt jámborságát ki hinné el, amikor legtöbbszörnek lelke oly kemény, mint a kő? Miként Urunk a templomból kihajszolta a kufárokat, úgy kellene e keresztény Regnumból is kiűtni a sarcolókat, akik hitvány ürügyekkel maguk felé ássák a keskeny medret, melyben a nápolyi arany csörgedez. Valamennyiük között legnevezetesebb az, akiről Kegyes Asszonyom bizonyos esetekben hallott már. Niccolo Acciajuoli úr büszke arra, hogy tarsolyában őrzi a keresztény világ majd' minden fejedelmének hálatelt szívvel írt adóslevelét. Fondorlatos módján nem kéri vissza a tőkét, ha egyébiránt zsoldjában tudja tartani adósait. Sokat beszélnek parázna életéről is, melynek középpontjában Katalin hercegasszony áll. Hír szerint már ötezer unciát adott aranyban e tékozló asszonynak, akinek achai hadjárata felemésztett minden pénzforrást.

A másik hercegasszony, Durazzói Ágnes aligha jobb sógorasszonyánál. Miként Clementiád tudja, ő is királyi vérből szakadt, anyjának nevét Kelemen pápa korában ismerte az egész Curia, s úgy mondják, hogy az Avignonban lakozó Brunisenda de Foix-nak része vala abban, hogy a pápai udvar elhagyta Rómát, s a Rhône-mentére költözött. E két hercegnő trónol minden világi élvezetek felett, ők palástolnak el minden bűnt. Míg Katalin támasza - Acciajuoli úr, aki megkapta Málta grófjának címét -, Talleyrand-Perigord Ágnes idősebb fivére, Eliás kardinális az, aki döntő szóval bír a Consistorium ülésein. Ők ketten uralkodnak a Castel Nuovo felett, de beszámolóm mégsem lenne teljes, ha nem emlékeznék meg ugyanekkor a cataniaiakról is.

Filippa mosónő volt, majd dajka, végül Cabanis Raimondo gróf özvegyasszonya, s így lett az udvartartás első dámája. Semminemű gaztett, cselszövés, melyben bővelkedik az udvari élet - e némből lelkétől nem idegen. Filippa asszony engem is nemegyszer megkísértett. Eleinte alantas fráter módjára gyalázott, mint aki előtt magának a Poverellónak köntöse se szent. Amikor látta, hogy nem alázodom előtte, változtatott fortélyán. A világ minden dicsőségét kínálgatta,

példázta, hogy Nápolyban sebesebben térnek örök nyugovóra a javadalmas püspökök s apátok, mint máshol a keresztény országokban, utoljára azt is említette, hogy barátságához illő a bíboroskalap. Ha világi életemben még nem övezett volna az élet pompája, talán meg is tántorodhattam volna praktikáinak súlya alatt.

Meg kell vallanom mindezekén túl, hogy Filippa mégsem közönséges személy. E nőnek, aki orgyilkos, méregkeverő, kerítő s felbujtó hírében áll - a teremtés éles elmét, bőséges ékesszólási képességet adott. Hajnalban kel, üzi a palota cselédnépét, rendelkezik, ő főzet e töménytelen népnek, rendet tart a lusta szolgahad között. Mindent kell tudnia, kémei leleselkednek, akiket jó pénzzel fizet, hogy tudta nélkül a Castel Nuovóban ne eshessék le egyetlen falevél sem. Latolgattam elmémben, hogy e néemberrel traktátust kötök, mely körmöci aranyak ellenében engedelmes személlyé teszi. De vajon nem fertőzi-e meg a rossz a jót s a főreg nem hatalmasodik el az igazhivőkön? Vajon nem font volna már be valamely gonosz praktikába, melyet magának kitervelt?

Mindezeket átgondolván, úgy határoztam: felveszem a harcot Filippa háza népe s mindazok ellen, akik a Cabanisok körül csoportosulnak. Minthogy nem az a szándékunk, hogy a nápolyiak uralkodjanak felettünk, hanem, hogy Visegrádról igazgassák inkább Nápolyt - én is felállítottam plánumaimat. Ha Filippa asszony kémeket, besúgókat tart, én sem leszek rest, s lassan-lassan embereim fognak ülni Nápoly nagyobb magsztrátusaiban. Lassan s lépésenként igyekszem előrehaladni, válogatni a jókat, küzdeni a gonoszok ellen, istápolni a gyengéket s ártalmatlanná tenni azt, aki szándékainkat keresztezi, hogy amikorra Endre urunk közelebb jár teljes korához - már semmit se hasonlítson mai képéhez az a Nápoly, mely felett ő uralkodni fog.

Ezért kérem kegyes jóindulatodat, Serenissima Regina s figyelmedet mindazon dolgokban, melyeket papírra vetek. Úgy hiszem, kiöltem magamból a nagyravágyás csíráját, megbántam világi tévelygéseimet, melyek alatt hívságokban, örömekben s dicsőségben bőséges részem akadt. Ezért kérek, Asszonyom, úgy alakítsd a királyi tanácsban az urak akarátát, hogy mindenki mást megelőzve a nápolyi magyarok közt - én kapjam meg azt a suprema auctoritást, mely nélkül gyengének, erőtlennek érzem magam az itt leleselkedő hidrával szemben, ha az száz torkából szór lángot, fenyegeti a fiad.

Kegyes leveledben, mellyel megtisztelted szolgálodat, felszólítottál arra, Asszonyom, hogy írjak Johanna úrnőről is, akit leányodnak szólítasz. Gyermekek és leány ő egy személyben, s így még változásoknak lehet alávetve, melyeket nem tudok követni. Mégis, úgy hiszem, hogy helyes úton járok, ha kiemelem a hercegnő elméjének élességét, mely mindazoknak feltűnik, akik láthatják s szót válthatnak vele. Hallottam baljós próféciaikat is, gyorsan nyíló, szárba szökkenő virághoz hasonlíták, virághoz, mely hirtelen hervad s lehull, apja-anyja után. Lehet, hogy maga Róbert király is nem sokkal ezelőtt még számolhatott korai elmúlásával, mert a kontraktusba is befoglalta, hogy Mária kövesse Johannát, ha az idősebbik korai sírjába száll. Én mindezen jóslások ellenére Johanna úrnőt cseppet sem látom ványadtnak vagy betegesnek. Magas, vékony teremtés, magasabb évtársainál, növésben elhagyta a mi Endrénket is. A lovat jól megüli, szeret vágtaézni, a minap láttam, amint saját maga húzta fel számszerijának idegét, s első nagy vadászatánál nyilvesszője egy őzbak torkán szaladt át. Lehet, hogy a természet rendelése szerint való, hogy leánygyermek hamarabb érjen, de ezekben a hónapokban még elméje is előtte jár Endréének.

Nevelésében számos hiányt s rést láttam, alantas asszonyszemélyek gondjára bízva árván nőtt fel, s a Castel Nuovo nem a legjobb iskolája leánygyermekeknek. Járatos az udvari szokásokban, valamint a kereszténység különféle idiomáiban is. Az előbbire ama hírhedt Filippa asszony oktatta, aki belecseppentette a nagyravágyást, hiúságot, uralmi kedvet, de ugyanakkor

elzárta a morálisoktól, nehogy a jámbor alázatban s kegyes gyakorlatokban lelke megtalálja a helyes kiegyenlítődést. Szólnom kell arról is, amit az utolsó hetekben tapasztaltam s ami nemcsak nekem, de mindenkinek feltűnhetett a Castel Nuovo környékén. Rex Robertus ősz kezdete óta szinte naponta hívja unokáját, kézen fogva vezeti, s leülteti a kisebbik tanácssteremben vagy a kancellária szobáiban. Itt a kislány végighallgatja a Regnum ügyes-bajos dolgait, hallja, amint felolvassák a beérkező okleveleket. Nagyatyja figyel rá, felkérdi, mit értett mindebből, csiszolja szavát s elméjét szoktatja a világ dolgaihoz, sűrűn magyarázza előtte a határozatokat is. Mindez, úgy vélem, felesleges terhelése egy gyermek elméjének, akit a természet arra rendelt, hogy urának hű és segítő hitvesévé váljék, de ő maga ne uralkodjék. A sok szó csak arra jó, hogy növelje uralomvágyát, melyből a kis Johannába amúgy is túlonúl sok szorult.

Ezzel szemben Endre mindezen világi tudományokból úgyszólván kóstolót sem kap. Oktatása úgy történik, amint ezt előírják a régi szabályok s a Regnum iskolamestereinek szokásai. Mindezt nem írom le ok nélkül, mert - Kegyes Asszonyom - valójában elszorul a szívem, ha arra gondolkodom, miként lesz-e két, ennyire eltérő természetű gyermekből hites férj s feleség? Vajon csillapul-e Johanna elméjének szertelen lobogása, alábbhagy-e féktelen indulata, mely senkit és semmit se kímél, legkevésbé Endre urat, csendesedik-e szomjúsága, mely üzi, hajtja új meg új írott betű után... vajon elérte-e asszonyi alázat szavát, melyet minden női lélekbe belehelyezett az Úr? Ki tudja, Asszonyom, hogy megcserélődhetik-e a szerep, melynek elseje most nem Endrét, hanem Johannát illeti? Látnod kellene, miként bókol fiad a hercegnő előtt, miként nyújtja Johanna csókra kezét, s Endre elfogadja, mintha udvari dáma lenne s nem törvény szerinti hites asszonya. De nemcsak a szokásokban uralkodik felette, hanem szemére veti járatlanságát, ha tudományokról, a hét művészet valamelyikéről esik szó. Mintha nevelője lenne Endrének, úgy olvassa rá a leckét, s ha a kis herceg szégyenben marad - napestig gúnyolja. Endre úgy vesz erőt indulatán, hogy lova hátára pattan vagy nyilat ragad. Ilyenkor Johanna áhítatos tekintettel nézi szerfeletti jártasságát minden vitézi dolgokban, s ő maga is nyeregbe száll, hogy kövesse kis urát.

Domina Regina, ha kinézek, valahol messze, a tenger szélén piroslik a hajnal, s lassan elsápad a gyertyaláng. Vajon túlonúl visszaéltem-e kegyes türelmeddel e hosszú levelem során? De itt oly ritka a lovas legény, akire rábízhatok egy bizalmas írást, s nem kell attól félnem, hogy jó pénzért lemásolni engedi. Így zárom írásomat én, a tévelygő, bűnös Robertus, Kegyességed egykori lelkiatyja. Kívánom, hogy békében találjon téged, Asszonyom, Visegrádon e levél, s érezd minden sorából gyarló szolgád igyekvését, aki tudja, hogy kezébe tette le legdrágább kincsét, szerelmes Endre fiadat.”

Virágba borultak az avignoni mandulafák. A bíboros felnyúlt egy ágért, s fehér hajára rázaporozott a puha, illatos kelyhek pora. Olyan nyugalom áradt a kertből, mintha templomi rendet teremtett volna benne a provence-i kertész keze. Alkonyodott, megszólaltak sorban a harangok, hirdetve az ünnepi vigiliát.

A kardinális oldalán még fiatal, izmos férfi haladt, aki magiszterek sötétvörös köntösét hordta. A nap utolsó sugarait felfogta a kökerítés, Francesco hátratolta a csuklyát, s a szelíd, kora estéli fényben élesen rajzolódott ki az arca.

- Sziromeső hull le ezekről az ágakról... Mintha e szelíd virágocskák mutatnák Eminenciáddal szemben Zeusz osztogató kegyét.

- Kegyelmed a hízelgést is versbe szedi, mint egykor Horatius. De az ő füle nem hallotta meg a plebejusok szavát, Horatius sohasem írt volna köznapi nyelven verseket.

- Nálam jóval nagyobb szellem... maga Dante gyomláta ki a közönséges itáliai beszédből a gatz.

- Tudom... tudom, hogy Istenben boldogult Alighierit egész Itáliában szinte szenteknek kijáró tisztelet övezi. Már majdnem szégyenkezni kell, ha elmondom kegyelmednek: én sohasem voltam vele egy párton. Nem szívelhettem ingadozásait, lelkének töprengését, mely akkor volt talán a legerősebb, amikor pártjának kezébe jutott a kormányhatalom. Azalatt, míg ők guvernálták Firenzét - esténként senki se mert az utcára menni, elfogyott a hús a mészárszékekből, egyre több rezet keverték bele a forintokba... Mindezekon felül Dante úr maga is latin nyelven dicsérte a köznép szavát.

- Oly disputa ez közöttünk, Eminenciád engedelmevel, melyet sohasem fejezhetünk be. Nálam senki sem lehet nagyobb tisztelője az ősök világának, de lelkem gyakorta vágyódik az után is, hogy gyermekként megpihenhessen édesanyja kebelén... A volgare édesanyám hangja, s a latin beszédet előlünk ma már tizenkét százados por takarja el.

- Vitatom. Hiába mondja kegyelmed, hogy Róma halott. Mi, Colonnák, bíborszegélyű tógát hordtunk, mint mindannyian, akik a Gens Julia tagjai. Egy percre sem szűntünk meg rómaiak lenni... legfeljebb már csak kevesen vagyunk. Számomra, Francesco, a latin nyelv nem halott.

- Nyolc esztendeje, hogy először jártam az Urbsban. Avignonból érkeztem... az első napokban hajnaltól estig bolyongtam a város utcáin s útvesztőiben. Olyan volt ez a néhány hét, mintha részegség szállt volna meg. Minden csodálatos volt, de minden torz, szétrombolt, megrokkant. A Capitolium mögött egy fészkerben ott találtam meg a római császárt, Marcus Aureliust, lováról ledöntve, horpadtan, porosan... Megtörölgettem arcát, s szembenéztünk egymással... mintha még azt kérdezte volna tőlem... Róma még halott? Mintha elfordult volna a tekintete a Várostól, melyben már csak bűnt, nyomort, szomorúságot láthatott... Eminenciádnak könnyű... mondhatja: Colonna vagyok, véremlen van az Urbs, ahol én vagyok, ott van Róma... Kegyelmességed ősei építették a diadalkapukat, melyek még ma is állnak, s ha hazamegy Rómába, megtarthatja mindenkor magányos triumfusát. Eminenciád ezt így gondolhatja... de én egy vagyok a sok ezer plebejus közül... Hogyan kívánná, hogy elképzeljem az egykori Urbsot, a Forumot, ahol Brutus és Scipio beszélt... vajon láthatok-e én itt, a Rhône mentén egy Lupercáliát... s mondhatom-e, hogy Avignonban van Róma, csak azért, mert ezelőtt negyven esztendővel néhány francia kardinális Avignonba helyezte át Szent Péter trónusát?

- Ha itt ülök, hallgatom az ér csobogását, látom a virágzó fákat a tavaszi napsütésben, megborzadok, amikor gyermekkorom Rómája jut emlékezetembe. A képzelet is visszariad attól a szörnyű zűrzavartól, mely elhatalmasodott az Urbson, s arra készítette a conclavét, hogy szakítson a hagyományokkal. Én római vagyok, minden ősem ott született. De nem vágyódom vissza a Városba, melyet az emberi bűnökön felül még megfertőzött százféle epidémia is. Azt vallo, hogy az Egyház ma az egyetlen akol, ahol a népek egymással megférhetnek. Kegyelmed vissza akarná állítani Rómát... hogy megint az Urbs legyen a világ ura? De kinek kellenének ma már cohorsok és légiók... ki sóvárog ma latin Impérium után? Nyugodjék meg, messer Francesco, Róma halott, csak a nyelve él.

- Az Apocalypsis lovasai szaladnak át Itálián. Nincs városhatár, mely ne véreznék. Egy helyen eretnekeket égetik, más helyen a guelfeket vagy a ghibellineket. Ki törődik már avval, hogy mind csak egy anyának gyermekei... Talán egyetlenegy ember lehetett volna, aki egyesíteni tudta volna egyszer, fiatal korában Itáliát...

- Nápolyi Róbert?

- Bölcs és szelíd ember. Szereti a tudományokat. Itáliai földön látta meg a napvilágot, ha ereiben francia vér kering is.

- Lehet, hogy az agg Róbert jámborabb lett, elkergeti magától ma már a világ hívságát, poéták s magiszterek közt leli kedvét... De az én ifjúkoromban éppoly tirannus volt ő is, mint azok, akik napjainkban harmincfelé szagattják Itáliát. Kegyelmedet pártolja a nápolyi király?

- Nem neheztel-e meg érte Eminenciád, ha személyi dolgaik miatt veszem igénybe türelmét?

- Míg állnak az oszlopok címerünkben, messere, házunk mindenkor s mindenben Petrarcanak igaz pátrónusa marad.

- A dicsőség vágya... bevallom, bajosan egyeztethető össze a szerénységgel, melynek legszebb példáját a névtelenül alkotó barát mutatja. Eminenciád sokszor vont határt a poéták s a jokulátorok közt, kijelölve mindegyiknek helyét, mely őket megilleti. De vajon sokan vannak-e a főrangúak közül, akik Eminenciádhoz hasonlatosan tisztelik a tiszta szellemet? Azok, akik egybefoglalják a törvényeket, lenézik az írástudókat, a gúnyolódok számosabban vannak, mintsem kegyességed képze. Épp ezért a magamfajta studiosus szomjasan sóvárog az után, hogy a világ is elismerje a csendben gyakorolt erényt... Ez bizonyos vetkes nagyra vágyás, de...

- Kegyelmed szava olyan, mint a bűvópatak. Lesnünk kell, mikor fog felszínre érkezni.

- A poéta már a régi világokban is sóvárgott a dicsőség után, örvendett, ha minél többen hallgatták szavát, olvasták rigmusait, fejtegették versének értelmét. Vétkezem-e én a keresztény moralitás ellen, ha világi felmagasztaltatásomban is örömemet lelem?

- Talán kancellárjának hívta meg kegyelmedet az öreg Róbert?

- A párizsi egyetem vizsgálja, vajon érdemes vagyok-e arra, hogy magiszteri címüket hordjam.

- Dicsérendő szándék a párizsiaktól, hogy háborúk, megpróbáltatások között ily módon ápolják a tudományt.

- De ez még nem minden... Eminenciád engedelmevel Nápolyra kell rátérnem, melyről előbb emlékeztünk meg. Robertus király megtisztelt azzal, hogy levélben kereste fel csekélyiséget.

- Horoszkópot akar-e vagy valamelyik fattyúja számára síriratot?

- Eminenciád az egyetlen, akinek elmondom e levél tartalmát. Rex Robertus tudomást szerezve a párizsiak hívásáról, hajlandó saját személyében vizsgának vetni alá, s ha megállom a próbát,

oly megtiszteltetést készít elő számomra, mely valóban utánozná Augustus aranykorának kegyes szokását.

- Aranyát jobban félti... de talán felveszi kegyelmedet címeres bárói közé?

- Mindennél többet ajánl. Róbert király mint Itália pápai vikáriusa hajlandó engem költők királyává koronázni a római Capitoliumon.

- Nem titkolhatom megindulásomat. Rómáról beszél kegyelmed s királyi koronázásról. Udvari genealógusunk szerint az utolsó koronás római király, Tarquinius Superbus, Házunknak távoli őse volt.

- A poéta álmaiban babérkoszorúról álmodik, melyet az Urbsban, a világ közepén helyeznének fejére... De mindez még messze van. Én itt szolgálok Avignonban, s Róbert király még nem tűzte ki a nagy vizsga idejét.

- Petrarca, te tudományod bírójául fogadnád a vén kenetes szószátyárt, aki Bölcsnek hívhatja magát, s közben ölbe tett kézzel nézi, mint szedi szét országait a romlás? Francesco Petrarca szellemének fénye az, mely elborítja a nápolyi Regiát, s ki hinné el kegyelmednek, hogy poéta-dicsőségét földi király még megtetézheti?

- Az Úristen tette meg királynak Róbertet, s bizony nem utolsó a föld királyai közül... mégis, egyezem Eminenciáddal abban, hogy egyetlen személy döntése, legyen bár korona hordozója, még nem adhatja meg önmagában azt az elismerést, melyet sóvárgok... Itt jönne kérésem Eminenciádhoz...

- Én koronázzak Rómában...? Vagy talán szerepeljek az egzaminátorok között?

- Rút hálátlanság lenne részemről, ha ki akarnám üzni Avignon csendjéből. Valóban, nem szándékom. De kegyességed mondta az imént, hogy ahol Colonnák vannak - ott van Róma, ahol Colonnák vannak, ott van a Szenátus... Róma szegény lenne, ha nem állana a Santi Apostolinál a Ház palotája... Ha a Colonnák magukévá tennék kérésem, hogy maga a római populus hívjon meg... maga a nép végezze a consecratiót... Hogy az Urbs szenátusa legyen jelen, s ne úgy tegyék fejemre a babérkoronát, mint amikor a serfőzők céhe új mestert avat.

- Ha újból bujdokolnom kellene, mint ifjúkoromban, amikor Bonifác pápa sóval hintette be a Colonnák házának helyét - akkor is megosztanám kegyelmeddel fedelem, kenyerem, sajtomat. Ma én vagyok a Gens Julia feje. Házam kitárul kegyelmed előtt, s familiárisaim fogják kísérni az Urbsban, ahová kedve s hajlandósága vezeti. Én már nagyon öreg vagyok ahhoz, hogy szívhasam Róma levegőjét. De Stefano s fiai ott lesznek kegyelmed mellett, amikor a Szenátus kihirdeti felmagasztaló határozatát.

- Eminenciád annyi éve távol van Rómától, s mégis szavaiból az Urbs lelke szól felém. Vajha megérhetné azt, hogy a Város is felmagasztaltatik.

- Tiszttem szerint, mint a Curia bíborosa, ellenzem, hogy a Szentszék visszatérjen a Vaticanusba. De mint római... lelkemet küldöm el kegyelmeddel, s mint a Gens Julia minden tagja, én is arra vágyakozom, hogy abban a földben pihenhesek meg... Lehet, messere, hogy az én öreg csontjaim nem fogják jól érezni magukat e szelíd avignoni dombok alatt...

Petrarca felnézett az aggastyánra, aki a lebukó nap bíbor fényeibe öltözött. Csend volt, mint amilyen beáll egy perccel a halál előtt. Mindketten megborzongtak. A poéta nehézkes testtel letérdelt az ágyások közé. Levette kopaszodó fejéről a könnyű barétot, a bíboros elé hajlott, s érezte, amint homlokán megpihen az egykori Róma félelmes s nyugtalan kardinálisának fehér aggastyánkeze.

A március az Úr 1341. esztendejében sok szelet s kevés napot hozott Nápolyba. A roskatag öreg, aki csuhában hajsolja Háza népét, szinte megfiatalodott a szertartástól, s megint a régi, érces királyhang szólalt meg, amikor Róbert megkezdte a vizsgáztatást.

Hetekkel előtte ő maga aggódó gonddal dolgozta ki a ceremónia minden apró részletét. Tanulmányozta a régieket, keresett analógiákat a hajdani császárok történetében, s felkutatta azokat a passzusokat, amelyek a régi évkönyvekben arról szóltak, hogy valaki a fejedelem kezéből megkapta a corona civilist. A király a fogadás örömeiben élt. Ő maga rendelte el, hogy a megérkező mágiszter két napig egyedül, társaság nélkül elmélkedjék, szobájában fogyassza el ebédjét, senki se zavarja, legfeljebb a Studio professzorai vidítsák fel elméjét tudós beszélgetésekkel.

Petrarca királyi ágyban aludt. Kinyújtózott a hatalmas, baldachinos fekvőhelyen, s igyekezett elfeledni a hosszú, kéthónapos utazást, mely Itáliában nem tartozott az élvezetek közé. Nagyúr módjára utazott, néhány csiszolt elméjű baráttal, titkárral, pappal, fegyveres őrizővel. Kerülte a nagyobb városokat, kényes gyomrának nem tettek volna jót az ünnepi lakomák, inkább egyszerű vendégfogadókban szállt meg, ahol a gazda benne csak a vendéget süvegelte meg, és senki sem akadályozta őt abban, hogy esténként, gyertyavilágnál papírra ne vesse az út élményeit s az ezekből fogant alkalmi meditációkat.

Még sohasem járt Nápolyban, s most látott először békés itáliai várost, melyet hosszú századok óta megkímélt a pusztítás. Nem estek útjába haragos várostornyok, melyekből a szomszédra nyilaznak a város pártos urai. Nem látott romba dőlt palotákat, tűzvészek nyomát, ostromgépek kőgörgeteget... jobbra széles, alacsony, kertes házakban laktak az előkelőbbek, az udvarokat kővel rakták ki, körös-körül virágszőnyeg, hispán vagy mór szokás szerint. Az utcákon csupa fegyvertelen ember ödöng, nem látott katonákat, inkább csak sziesztázók tömegét, akik a napsütésben visszahúzódtak a fekete kapualjakba.

Ez a kétnapi magány olyan, mint valami csodálatos recreatio. Ott fekszik az ágyban, melyet II. Frigyes hozott el az Impériumból, még érezni lehetett a deszkák közt az északi fenyők gyantás illatát. Nyitott szemmel fekszik. Nem tud olvasni s szemét kerüli az álom. Amint így pihen, halk lantpengetést hall valahol, szobája alatt megzendül egy húros instrumentum, s néhány akkord után több másik követi. Az énekhang: először nem tudja, vajon lányé-e vagy fiatal fiúé? Az első szót elnyeli a kőfal, de aztán mintha magasra emelkednék, s betöltené a szobát.

*Gentil mia donna, io veggio
Nel mover de vostr'occhi un dolce lume
che mi mostra la via ch' al ciel conduce...*

(Édes asszonyom, gyengéd fényt
látok imbolyogni tekintetemben,
mely mintha mutatná az ösvényt az Ég országa felé...)

Egy asszony arca ködlik fel a messzeségben, akit stanzáiban Laurának szokott nevezni. Laurának, mert hasonlatos a levegő illatához, aranyhoz, babérhoz, mert mindezek kitelnek ez egyetlen szóból, melynek sokrétű értelmével öltözteti drága köntösbe asszonyát... Kikasztja az ablaktáblát, maga elé húzza a gyertyát, így néz le a várudvarra... Meglátja a lantost... vékony, karcsú alak... most egyszerre élesen válik el az apródok sokaságától, látja: leány. A hold fénye ráesik, látja a többiek is, valamennyien drága ruhába, selymekbe öltözött alakok, lehet, hogy a nápolyi udvar legendás hercegei. A lantosok felfelé néznek, amerre a gyertyavilág imbolyog, s az ablaknyílásban megjelenik Petrarca feje. Most olyan éles, átható lesz az éjjeli

világosság, hogy tisztán látják egymást. A serdülő lány meglóbálja a poéta felé kezét, az arcát elborítja valami édes, titokzatos mosoly. Francesco Petrarca többé az életben nem felejtí el Johanna különös, éjféli tekintetét.

Roskatag a király, halántékán csomósan dagadnak ki az erek. A test hajlott a fáradtságtól, a szellem erősebb, s végigéli a *Logos* felmagasztaltatásának áhított ünnepét. Titkon, lelke legbelsejében már esztendők óta csak arra vágyott, hogy költők zarándokoljanak a nápolyi várba, kérjék véleményét egyetemek professzorai, s Parthenope újra az legyen, ami volt Augustus korában: a múzsák székhelye.

Petrarca próbája a vizsga előírt szabályai szerint zajlott le, mely külső formájában: kérdés-felelet. A király s a bírálók csak alkalomra lestek, hogy ők is fejtegethessék tételeiket, áhítattal várva a választ, melyet kérdésekre a magiszter ad. Mint a szellem lovagi tornája, olyan volt e három nap, mely alatt a kandidátusnak gyakorolnia kellett a türelem erényét. Maga Róbert király az orvostudományok s a teológia viszonyáról tartotta meg terjedelmes tractatusát, s a püspököknek, apátnak, nagypriornak feszült figyelmet kellett mutatni, ha nem akarta eljátszani a királyi kegyelmet.

A költő harminchét esztendő volt. Férfiasságának ragyogásában ült a bársonnyal bevont padon, körülötte mindenütt kéziratgöngyölegek, arcán méltóságteljes szerénység mosolya. Szava kellemesen gördült, s latinságának választékos formáit csak azok érthették meg, akik előtt nyitva álltak a klasszikus ókor legjobb auktorai.

Harmadik nap delén Petrarcat visszakisérték lakosztályába, s a magas bíróság megkezdte a tanácskozást. A kora délutánban kigyúltak a nagyteremben a fények, gyülekezni kezdtek a meghívottak, mintha országos ünnepre készülének Nápoly rendjei. Az asztal lapját ítéletmondások fekete leple helyett karmazsin bársonnyal takarták le; kard s feszület helyett a Tudomány és a Hét Művészet jelképei kaptak rajta helyet.

Késő délutánba hajlott az idő, amikor Róbert király bevonult a Studio professzorainak élén, s az udvarmester követet küldött Petrarca úrhoz: jelenjék meg az egybegyültek előtt. Hangos vivát fogadta, amikor a ráeső fáklyafényben hosszú, fehér köntösében térdet hajtott a király előtt. Legtöbben csak most látták először a bűvös magisztert, aki feltámasztotta a régi, halott világot, s ezenfelül oly édes rigmusokat szerzett, melyek megolvashatják a legkegyetlenebb nemesdama szívét. Robertus lassú, ünnepélyes mozdulattal nyújtotta át a pecsétes írást az alkancellárnak, aki saját hangjában gyönyörködve kezdte meg a királyi allokúciót.

- ...Mi, Robertus, Isten kegyelméből Szicília, Nápoly és Jeruzsálem királya... helyet adtunk Avignon városunkban lakozó Franciscus Petrarca úr kérésének, hogy vizsgáljuk meg erényeit, művészetekben s tudományokban való jártasságát, s ha méltónak ítéljük erre, ruházzuk rá a királyi magiszter titulust. A Királyi Szék mindezek okáért kemény próbának vetette őt alá. Három napon át minden kedvezéstől, minden részrehajlástól menten vizsgálták jelenlétünkben országnagyjaink, doktoraink. Visszavonulva a deliberatio csendjébe, egybehangzó szóval határoztuk el, hogy mindazon grádusokra, melyekre tudományánál fogva felhághat egyházi vagy világi férfiú - Franciscus Petrarca úr méltónak találtatott.

Nem tudjuk, vajon mit dicsérjünk inkább e nemes férfiúban, mocsoktalan erényét-e, melynek fényében régi tisztasággal ragyog újból e poéta neve, megemlékezzünk-e arról, hogy távol élván hazájától mily hűségesen őrizte meg szülőföldjének s magának az egész itáliai földnek töretlen szeretetét? Valljuk, hogy e poéta versben s prózában egyaránt elérte a tökéletesség fokát. Miként kincskereső, úgy lelte meg az Aurea Aetas egy-egy becses darabját, Titus Livius nagy művének második dekádját, Plinius történetét s Marcus Tullius Cicero leveleit, nem is

beszélve Platón néhány ismeretlen dialógusáról s Homérosz nagy művéről, melyet szorgos kutatással ő tisztított meg a százados salaktól. Bár még a férfikor delelőjét alig érte el, mégsem tudunk senkit megnevezni, aki hozzá hasonlítható bőséggel ápolná a művészeteket. Tengernyi poémái, a tractatusok, fordítás és compilációi közt nehéz volt választásunk - mégis úgy hisszük, szelleme legtisztábban az *Africá*-ban tündökölt. Scipio Africanus, akiről költeménye szól, éppúgy e föld nemes szülötte volt, mint mi valamennyien, akiket a „gentil sangue italiano” egymással összeköt. Opusai rendjén - úgy véljük, erről is meg kell emlékeznünk - pihenésképp néha köznapi, vulgáris nyelven gyengéd játékszereket ácsolt, melyeknek moralitása a szigorúbb elmékben aggodalmakat támaszthat. E verseket, melyeket ő *canzonék*-nak nevez, amúgy is a múlandóság veszi körül, latin műveinek híre viszont örökre fennmarad.

Mindezeknek okáért azt valljuk, hogy amikor megjelentél e Városban, újból teljes fénnel ragyogott fel a hét művészet fáklyája, mely elaludt akkor, amikor Vergiliust Parthenope szívében sírjához kísérték. Érdemesnek találtunk tehát téged, provence-i városunkban, Avignonban lakozó Franciscus Petrarca, hogy az általunk kiállított mágiszter-diplomáddal megjelenhessél Róma városának szenátusa előtt, s személyünkre, mint Itália vikáriusára hivatkozva, kérhessed: homlokodat koszorúval díszítve adja meg a Populus Romanus számodra azt a jutalmat, melynél nagyobbat poéta számára nem nyújthat semminemű földi hatalmasság...

Róbert barát széttárta kezét:

- Láthatod már, hogy kóbor jokulátoroknak, rímfaragóknak lett tanyája a királyi ház, s mint gyom, úgy üt ki rajta a világi hívságok gaza.

- Miért kárhoztatod nagyatyát azért, mert Petrarcának kiadta a mágiszterlevelet?

- Még gyermek vagy, azért vezetlek kézen fogva ebben a világban, melyben lépten-nyomon eltévednél, oly sűrű s áthatolhatatlan az útvesztő. Nem veszed-e észre, fiam, hogy ez is csak az ellened irányuló szándék egyik formája, mely mint a Gonosz, szüntelen változtatja alakját? Valójában Petrarca úr felmagasztaltatása alantas hízélgés, s nem jelent mást, mint annak hirdetését, hogy akik kívül esnek a bűvös itáliai körön - sajnálatraméltó barbárok. Hallottad-e, amikor a király a „gentil sangue italiano”-t említette, s az alkancellár még erősen meg is nyomta e vulgáris mondatot, melynek hallatára az itteniek egymásra mosolyogtak, mint a cinkosok? Hidd el, hogy ez az ünnep ellenünk történt, s Petrarca mester fiának magasztalása valósággal triumphusa azoknak, akik benned betolakodót látnak.

- De hiszen Petrarca úr nem kapott semmi földi jószágot, legfeljebb néhány jó szót, melyet hasonló szóval viszonzott?

- Ha látod, jámbor egyházi köntösében, melyet mint javadalmas viselhet... ha olvasod néhány ájtatos tractatusát - azt hiszed, oly emberrel állsz szemben, aki Istennek tetsző dolgot művel. De már úton-útfélen hallod, amint kóbor lantosok az ő verseit gajdolják az erkélyek alatt, s úgy mondják, akik olvasták e szemérmetlen poémákat, hogy merészsége nem ismer határt.

- Napokban hallottam egyet... Johanna próbálta, lantkísérettel. Amikor kérdeztem, mi légyen, azt mondta rá, hogy szonett.

- Látod, Endre, hogy mindenkit kikezd a rontás? Vajon elegyedhetik-e jámbor szemérmű leányka lantosok, versfaragók, éjszakai danolászók közé? Hallott-e már valaki királyi leányszemélyről, aki saját hangjával verset énekel tiszteletből egy plebejus ablaka alatt?

- Róbert atya, én is ott voltam, harmadnapja este. Nem volt bűnös a szándék... csak zavarni akartuk Francesco urat a meditációkban. Róbert is ott volt, Lajos is, meg a kis Fülöp... Johannával volt Cabanis s még két kisasszonya. Vártunk, míg Petrarca úr eloltotta szobájában

a lángot, akkor zendítettek rá. Én nem énekelhettem, minthogy ők azt mondták, hogy hangom durva ahhoz, hogy velük együtt recitáljam a versezetet.

- Nem szakítottalak félbe, hallgattam, milyen mélyen kezdte ki már a te gyermeki szívedet is a Gonosz. Úgy vélem, hogy atyáid s Pannonia szent királyai nem így készültek, gajdolással s lantpengetéssel arra, hogy férfikorba lépve átvegyék a Regnumot. Te szolgálégényekkel elegedsz egy kóbor rímfaragó ablaka alatt. Te, aki e trón örököse vagy, beállsz azoknak csapatába, akik ellened szövetkezve magasztalják erkölcstelen canzonéit? Látom már, minden fáradságom hiába való. Ahelyett, hogy Johannát is kimenthetném e fertőből - Sodoma előbbutóbb téged is magával ragad. Hiába írtam meg könyörgéseimet Visegrádra, nem kapok támogatást abban, hogy Johanna nevelése is az én kezembe tétessék le. Ők is csak a földi javakkal törődnek... Atyád csak országait szaporítja, s nem érzi, hogy ragadós kórság az, mely megmérgezi mindenki lelkét, aki bálványként tiszteli az aranyat...

- Vajon nem Istentől való-e az arany s a drágaság is?

- Engem... hátam megett eretneknek mondanak, mert megvetem drágaságaikat. Érted-e, Endre... hogy miként élek én, e szörnyű bűnök fertőjében ebben a kastélyban, ahol a magam s mások bűnéért éjszakánként flagellálom magam, megvonom számtól a húsételt, szeges deszkán fekszem, csak hogy távol tartsam magamtól a mérget, mely itt belopódzik a test millió pórusán...? Heretikusnak mondanak, mert gyűlölöm a földi gazdagságot, megvetem az aranyat, nem kápráztat el a földi pompa, legyűrtem a hús örömeit... Én benned azt a leendő királyt látom, aki rátapos a hidra fejére. Sodoma s Gomorra földjéről kiűzi a világi hívságot, elűzi a fényes grófokat, kapzsi püspököket, s úgy fog uralkodni, miként Krisztus kívánta, az ő új országa felett.

- Hát mindenütt veszély környékezik, atya, ott is, ahol nem gondoljuk? Nem örülhetek már semminek?

- Aki a trón lépcsőjén áll, annak nem szabad az öröme gondolnia. Nézd meg a király urat. Lába dagadt, szemhéja minduntalan leesik, keze reszket. A láz egy fuvalma elviheti, s akkor elkövetkezik nehéz órád, amikor meg kell szerezned s meg kell tartanod a trónt. Hogyan akarod, hogy jó szemmel nézzem örömeidet, melyeknek néhanapján titokban s azt hiszed, tudtom nélkül, odaadod magad? Szívesen látlak-e a tarentói palotában, mely e Regnumnak egyik fekélye, Caterina asszony jóvoltából? Vagy azt hiszed, nem tudom, hogy ott voltál Maria d'Aquino grófasszonynál, amikor céda rableányok táncoltak? Vajon örömem teljék-e abban, hogy így készülsz hivatásodra, melyet egy napról a másikra be kell majd töltened?

- Mind kedvesek hozzám... hívnak. Nem mondhatom nekik, hogy nem megyek velük...

- Hiszékeny vagy, nem ismered még ezt a nápolyi nyelvet. Dörgölőznek hozzád s egyben lesik szándékaidat. Talán elcipelnének minden tivornyára, aranyat ejtenének tarsolyodba, hogy majdan a trón alsó lépcsőjéről bőségesen megkérjék jutalmukat. Meg kell magad keményítened, Endre, hisz most folynak a tárgyalások Visegrád, Nápoly és Avignon között, hogy mihamarabb megérkezzék a te királyi investitúrád, még mielőtt Róbert úr örökre behunyja szemét.

- Már hét esztendeje, hogy nem láttam sem apámat, sem anyámat. Azóta csak veled vagyok, atyám, s azóta mindig csak rémeket mutatsz nekem. Nekem nem szabad örülnöm... ha eszem, megköstöljätök előttem az ételt, ha vadászni megyek, nem haraphatok a sajtb, amit felém kínál a paraszt. Mindenkinek bűnös, alávaló szándékait kell keresnem... ha levelet írok anyámnak, arra kell gondolnom, hogy a levél s vivője idegen kézre kerül. Úgy irigylem Petrarca urat, akinek nincs ellensége, mindenki szereti, s ő azt teszi mindig, amit akar.

- Nehéz gyermekésszel gályát kormányozni. Értsd meg, Endre, hogy a király az Isten kegyelmének nagyobb részese, mint a földön bárki más. Egy napja sem múlhatik el anélkül, hogy ne kellene véghezvinnie emlétsreméltó dolgokat.

- Nekem mit kell majd véghezvinnem?

- Belülről s kívülről is ki kell verned a pogányt.

- Úgy mondják, alig tudja a fiscus fizetni a zsoldosokat.

- Róbert úr bölcsnek hívja magát, nem sokat törődik a vitézi virtussal. Az isteni gondviselés mindeddig megkímélte, hogy gyengesége miatt veszítse el országait. Ha te leszel a király, itt minden másként lesz.

- Úgy tanultam, hogy mindennél előbbrevalóbbak a Regnum törvényei.

- Ha gyenge a király... Ha te vagy az erősebb, te válogatod meg főszolgádat, s aki nem egyezik veled - letörheted.

- Hátha Johannával nem egyezem?

- A természet törvénye azt tanítja, hogy asszony tisztelje urát.

- Nagyatya őt minden világi dologba beavatja. Engem még sohasem hívtak be a kancelláriába, amikor országos ügyekben mondanak határozatot.

- Ha szóltam mindezekért, az volt a válasz, hogy te még nem sajátítottad el a Regnum szokásait s értelmed még azt sem engedi, hogy átvedd a calábriai hercegség ügyeit.

- Vajon hogyan viselkedjem, atyám? Mit kell tanulnom, hiszen már valamennyi nyelvet beszélem, mely itt használatos.

- A hamisságéban még akadozol, fiam, s ezért próbálnak elveszíteni. Látod-e, nem tolhatjuk elébbre az idő kerekét. Nem tehetünk mást, minthogy örködünk, sürgetjük királyi titulussodat, s siettetjük az országtanács határozatát, melyben kitűzik a menyegző idejét.

- És mikor fog bekövetkezni, atyám?

- Mihelyt mátkád kora megengedi... Talán a jövő tavaszon.

- Szeretném siettetni a napokat...

- Lám csak, belőled már kibújt a luxuria ördöge. De tudd meg, hogy a királyi nász egyetlen s mindenekfelett való célja az, hogy a királyi nemzetségeknek magva ne szakadjon, nem a gyönyör, miként a rímfaragók dalolják.

Egy apród jelentette, hogy Róbert király kívánja látni a calábriai herceget. Róbert végigsimított a fiú fején.

- Az Írás azt mondja, fiam, hogy „édes az ő szájában a gonoszság, mert el van rejtve az ő nyelve alá”. Vigyázz... hogy kivel mit beszélsz, s gondold arra, hogy a te világod komédiások s jokulátorok világával nem egyezhetik.

Lehajtott fővel ment le a lépcsőkön Endre, mintha vállán cipelné a barát komor terhének nagyobbik felét. Egy fordulónál kiért az árkádok alá, s egyszerre megcsapta a tavaszi este lehelete. Mintha mindent elfelejtett volna, egyszerre elmosolyodott... egy ág piros futóvirággal hajlott hozzá, ha felkapaszkodnék a karfára - elérhetné. Körülnézett, vajon nem látja-e senki, amikor átveti a korláton magát, letöri a virágot, beszívja illatát, s halkan, boldogan elkacagja magát.

Petrarca állt a kör közepén, s fogadta a királyi ház ifjabb tagjának üdvözlését. A magiszter Endre herceg karjába fűzte karját, elsétált a nyúlánk ifjúval az erkélyablak felé. Egy pillanatig nézte a csodálatos képet, mely innen, a Castel Nuovo magasságából teljes szépségében tárult elé.

- Vajon tudod-e, kedves hercegem, mikor tették sírjába a Posillipón azt a poétát, aki mindenkinél inkább megérdemelhetette a költők fejedelmének nevét?

- Ha kegyelmed Vergiliusról beszél, ő Krisztus urunk születése körül fejezhette be életét.

- Hallottál-e arról, miként szólt e nagy poéta sírjára, melyet már életében házának homlokára vésetett?

Csend lett. Endre zavartan hallgatott, a királyi kör hangtalanul hátrább húzódott, figyelve a különös jelenetet. Petrarca mosolyogva Endre vállára tette kezét. Körülnézett:

- Vajon hercegségtek közül meg tudná-e valaki mondani?

Tisztán csengő leányhang szólalt meg:

- Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc Parthenope: Cecini pascua rura duces!

Petrarca hátrafordult, s meglepetten ismerte fel a kis hercegnőt.

- Másodszor tüntetsz ki, hercegnőm... Hallottam, amikor igénytelen versemet tegnap este ajkadra vetted.

- Oly szépek a canzonék, mintha felszabadulna a szó, a köznapi nyelvet oly lággyá teszi a rím.

Endre szólalt meg:

- Ördög incselkedése is lehet, mert túl sűrűn használod a szerelem szavát.

- Kemény a beszéded, ifjú uram, de vajon még nem érezted-e, hogy szívbeli szerelmünk éppúgy az Isten ajándéka, mint emberi természetünknek számtalan egyéb jele? Enélkül csak állatok módjára kíváncsoznánk, anélkül, hogy vágyainkért cserébe kínálhatnánk lelkünknek jobbik felét. Vajon bölcs nevelődik kárhoztatták-e előtted a világi rigmusokat?

- Magiszter uram... Endre mindezt Róbert atyától hallja, aki nem kedveli a verset, s mindenben bűnös szándékot keres.

- Fékezd indulatodat, hercegnő, e nyilván tudós és jámbor egyházi férfúval szemben, akit nem ismerek. Neki az a hivatása, hogy seperje a tisztátalanságot, míg mi igyekszünk megszépíteni mindazt, amit az Úristen a földön meghagyott.

- Messere, ha én uralkodnék Nápolyban, nem engedném el most kegyelmedet. Vagy talán magam kísérném Rómába, s én vinném fel a Capitoliumra, hogy kezemmel tegyem homlokára a babérkoszorút.

- Nápolyban nem kaphattam volna ennél kedvesebb dicséretet. Kegyes nagyatyádról mondják: új hajlékot épített a didergő múzsáknak, s azok hálából továbbzengik azóta az aranykor dicséretét. De én azt hiszem, hogy az igazi Aurea Aetas csak ezentúl köszönt be, s aligha tévelyeg elmém, ha e ragyogó világnak küszöbén egy ifjú leánykát pillantok meg. Hiszem, Johanna hercegnő, hogy te vagy Itália virágoskertjének legszebb hajtása. Látod, meghajtom előtted térdem, pedig nem szoktam alázkodni földi hatalmasságok előtt. Kérlek, leányka, ne felejtse el a trón magasságából se mindazt, amit füledbe súgnak a múzsák, a te kedves nővéreid... Engedd meg, hogy az ítélt ítéljen, s megoszom veled, kegyes Johanna, ma este a babérkoszorú triumfusát!

A juhász szétzavarta az egymást öklelő kosokat, aztán kiejtette a botot kezéből, feje alá rongydarabot csavart, bocskoros lábát nekitámasztotta egy oszlopfőnek. Álom és ébrenlét küszöbén feküdt a tavaszi napsütésben. Körös-körül, mintha vért harmatozott volna a föld, az egyenetlen hepehupás mezőn foltokban tarkáltak a pipacsok. Egy arra vonuló zárandokcsapat megbontotta a csendet. Felült, végignézett az anyajuhokon, milyen keshedtek, kedvetlenek. Ezredszer gondolta végig, hogy sovány itt a fű, a sok hitvány kő eszi a földet, a régiek megbabonázták, halottak fehetnek alatta; akik itt éltek, ide is temetkeztek. A Campagnán kövérebbek lesznek a birkák, ízelesebb a húruk, telibb a gyapjuk.

A szeme ölelkezett éggel és földdel, megszokta, hogy messzire lsson. Egy ember ül a földön, kőhajításnyira tőle, rádől egy köre, mintha késével piszkálná, dörzsölgeti, lám most ráköp, előveszi kendőjét, újra csak dörzsöli, fölébe hajlik... Ez is csak kincskereső, mint a többi, akik jönnek esténként, amikor nem űz belőlük gúnyt az ögyelgő vitéz s nem látják a város-poroszlók, ha netán valamit kikapar. Ásna, kivetik a köveket, letörnek belőle, nincs-e aranyból, turkálnak mélyebbre. Apró csecsebecséket vet néha ki a föld, egy kőlábat vagy régi világból való szobor fejét... Úgy ismeri már, annyi éve, a turkálókat. Egyik veti a keresztet, másik az ördögöt űzi, harmadik hívogatja. Némelyik megvárja az éjfélt, akkor kezd keresgélni, a többi Luca-nap hajnalán veszi kezébe az ásót. De ez az ember, akinek nem látja az arcát, ez másként fog hozzá, mint azok, akik ide járnak. Nincs nála se ásó, se csákány, pedig vehetne magának szerszámot... lám csak, most táblát vesz elő, írószert, a vessző sebesen szalad a viasztáblán, most mondogatja a varázsigéket, jár a szája, ha nem vinné el a szél, hallaná, mit mormol... A köntöse olyan se póri, se úri, mintha klastromból ugrott fráter venne magára civil köpenyeget, gyér szakálla aranyosan csillan a napsugárban...

- Találsz-e aranyat, jó ember?

A hang elszalad. Mintha kövel hajítanák, hirtelen egyenesedik fel a kincskereső. Szeme a hang irányába téved, megleli a heverő juhászt. Egyszerre ő is nevetni kezd. A kacagás végigcsúsz a Forum Romanum pipacsai között.

- Azt hiszed, bátya, hogy aranyat ások...?

- Csak ássál, öcsém, még lejjebb... kicsivel, ott vannak a sárkányok, azok őrzik Augusto kincsét...

- Gyere közelebb, öreg. Ha római vagy, mutatok neked kincset.

- Bár ne születtem volna itt, hanem túl a hegyeken. Ott jobb a legelő, úgy mondják, Nápoly felé.

- Tudod-e, ember, hogy mi ez itt, amire a lábad teszed?

- Kő. Valaha talán nagy palota volt. A ház is meghal, mint az ember. Ilyenkor tavasszal szekérszám visznek belőle, akiknek az építésnél hiányuk nagyon.

- Itt csupa palota volt és templomok. Minden nagyobb volt, szebb, ékeesebb, mint most.

- Aztán te mindezt megálmodtad?

- Mindez rá van írva a kövekre. Ha ledörzsölöd róluk a piszkot, előjönnek. Mindezt el tudnád olvasni, ha ismernéd a betűt.

- Mit mondanak ezek az írások?

- Nem értenéd, ha olvasnám ősapád nyelvét.

- De nagyra vagy a tudományoddal. Pedig te se lehetsz bárófióka. Hogy hívnak?

- Colának. Mit érsz vele, ha mondom, hogy apámnak kocsmája volt a Tiberis túlsó partján, Szent Tamás templomával szemben? Az apámat Rienzónak hívták... De lehet, hogy nem is ő volt az apám.

- Talán bizony valami részeg nemesúr ejtette meg anyádat? Szavad után szinte azt hihetném...

- Együgyű vagy, mint a juhaid. Mióta legeltetsz erre?

- Vagy huszonöt tavasz óta.

- Emlékszel-e arra, amikor itt járt az a szőke német császár... Henrik... imperátor?

- Ifjú legény voltam. Itt, errefelé verekedtek. A Colonna urak fent álltak a Capitoliumon, az Aventinus felől jöttek a bajorok, pápa is talán kettő volt abban a rossz világban, de itt Rómában volt, s akkor bőségesebben folyt a víz, a bor is errefelé... Te akkor még nem élhettél, fiú!

- Már éltem anyám testében... Nézd csak, szőke a hajam és kék a szemem. Az apám fekete, idevaló ember volt... Henrik császár álöltözetben osont el Szent Péter sírjához, amit őellene szálltak meg a zsoldosok... a császárpártiak nem jutottak előbbre a Lateránnál. Egy tanácsúrral együtt mentek, ketten, álruhában. Mind a kettő szőke volt, teuton... Így térdeltek, amikor egy sekrestyés elkiáltotta magát: itt vannak a németek. Ők ketten kirohantak, a népek utánuk, elszórták köpenyüket, így ugrottak be anyám kocsmájába. Apám kint járt szüreten Tusculanum felé... Anyám egyedül volt, ahogy mesélte, amikor bejött a császár, köntöse alatt aranying fénylett, haja aranyból volt szőve, miként a colchisi juhoké...

- Aranyból nincs gyapjú, fiú. Eddig jó a mese... de a birkákhoz én jobban értek... De azért mondd csak tovább...

- Maddalena, az anyám, szolgálta a császárt, míg nálunk rejtezkedett. Ő mondta meg, hogy maga az Imperátor.

- Most kinek vagy te szolgalegénye?

- Rómának. Megyek a régiek sírjához, és megyek a templomok elé és oda, ahol követ vet fel a föld. Olvasom őket, leírom magamnak. Tudom, mit tettek a régiek. Elhiszed nekem, öreg, hogy nem kincset ásnak?

- Ahogy nézlek, elhiszem. Lehet, bolond vagy, Cola, de úri arcod van és szépen beszélsz... de hát mi hasznod azzal, ha ilyenfajta szegény ember, mint én, naphosszat hallgatlak...?

Egy kis erecske tört magának utat az egymásra roskadt márványívek alatt. Az öreg vizet mert a csobolyóval. Délfelé lehetett, megélénkült a mező, a Savelliek csapatnyi szárd íjásza készülődött céllövéshez, hadnagyuk nyers szavát idehozta a szél. Szőke örömlány ment az úton piros nadrágköntösben, megette kosárral szolgaleány. Egy kis cseléd szalad keresztül a mezőn, lehajlik pipacs után, benyomkodja kócos, fekete farkocsa. A Capitolium felől emberek kezdenek feketélleni, megnyitják a nagyerkélyt, poroszlók lepik el, a harsonák szavát megértik nagy messzeségekből is.

- Valami történt megint odafent!

Cola összeszedi köpenyét, írószerszámját, tarisznyáját, melyben érintetlenül rejtőzik a darab kenyér. Oldalt kerül, felkapaszkodik a dombon, a juhász egyet int utána, amikor a fiú eltűnik az emelkedő mögött.

A magisztrátus két jegyzője vonul ki, s hirdeti a Tanács határozatát.

- Krisztus urunk feltámadásának másnapján, húsvét ünnepének vasárnapján Róma népe és szenátusa előírt rendben s őseink hagyománya szerint minden tudományok mágiszterévé avatja a fiorenzai Franciscus Petrarca urat, s a költők fedelmének nagyobb dicsőségére fejére helyezi a babérkoszorút...

A nép hallgatja, az egyszerűbbek nem értik a latin beszédet, bár a nótárius igyekszik átformálni lehetőség szerint közbeszéddé. Egy varga, aki árasztja maga körül a cserlé orrfacsaró szagát, meglöki Colát: mit mondanak már megint odafent?

- Poétát fogunk koronázni, jó ember, Pasqua vasárnapján...

- Azt hittem, elfogtak valami híres rablót, s húsvéti ünnepként egész nap tartani fog a kerék-betörés... Ez a koronázás, meglátod, ez megint csak a nép bőrére megy. Valahányszor koronáztak, mindig meghasasodott az adó. Látod, fiú, ilyen a világ rendje. Már nem férnek bőrükbe az emberek. A régi világban csak az imperátorok jöttek ide koronázásra, s hajigálták ezüstdénárjaikat... Ma meg egy poéta kedvéért, aki Isten tudja, honnan került elő - ekkora ünnepre készülnek tanácsuraink...

Egy asszony beleszólt:

- Ha a pápa itt lenne, nem engedné, hogy jöttment ember legyen itt a király.

Cola di Rienzo elneveti magát.

- Ez az egy király nem marad a nyakatokon. Poéta annyit jelent, hogy szavai közt az igazságot hordozza. Így volt ez a régi világban is, amikor nagy volt Róma, a császárok korában. Akkor is koronáztak költőket.

- Sokat tudhatsz, fiú, de ha mégis pénzbe kerül a parádé, ahogy a saruid állapotát nézem - nem rajtad fogják behajtani a rendkívüli subsidiumot...

Olyan komor, olyan sivár volt a Capitolium nagyterme, hogy megdidergett benne az, aki először látta, s nem szokott hozzá a padlóján szomorkodó vérfoltokhoz. Petrarca korán kelt, hogy megnézhesse holnapi tisztességének színhelyét. Avignonra gondolt, a selymekre, bársonyokra, a nagy, festett üvegablakokon áttörő nap szivárványos színeire, az ezüsből ötvözött hatalmas kandeláberek százaira, a zászlókra, melyek hirdették a pápa s a kardinálisok dicsőségét. Itt csupa romlás, pergő vakolat, az ősi kövek közé beesik az eső. Néhány hosszú asztal, kopott posztóval, kinyúló fáklyatartó vasak, magas hátú tanács székek kopottan, törede-
dezve. Holnap majd a két szenátor jóvoltából megérkeznek a szolgálégyek, palotáikból elhosszák a szőnyeget, függönyt, ezüstöket, asztalt, kupákat. De az igazi Róma most tárul elé, amikor finom, apró szemekben esőzik le a harmat a Forum Romanum rommezőire. Kitámasztotta az ablaktáblát. Ismerte a képet, még nyolc esztendővel ezelőttről, nézhette, mennyit nyelt el ennyi idő alatt a régi relikviákból a mindennapos pusztítás...

Pompeius egykori színházából épült az Orsinik várkastélya, Marcellus teátrumában a Pierleoni grófok ütöttek tanyát, s most Flaminius cirkusza helyén is ott serénykednek építőmestereik... A Quirinál a Colonnáké, ők őrzik Augustus temetkezőhelyét... Crassus tornyát fallal vették körül a Gaetaniak... Minden csupa metamorfózis. A kő átváltozik, a lélek kiszáll belőle, s Rómának, úgy lehet, lassanként már csak a régi neve marad meg... Összehúzta köntösét. Még nyirkos, hűvös a reggel, míg ismeretlenül lejött a Capitolium lépcsőin, az az érzése: az a költő, akit holnap babérkoszorúval fognak itt megtisztelni - valójában már tizenkét század óta halott.

Róma két szenátora vezette fel a Capitoliumra a menetet. Orsim Jordán és Ursus, Anguillara grófja mentek elől díszköntösükben, mely fehér pompájában valamelyest emlékeztetett az egykori „egybeírt atyák” makulátlan tógájára, de a hímezett kesztyű s a lovagkard elárulta az alkonyodó középkort. A menet tarka és különös volt. Egy város ünnepelt, mely még csak nem is ország fővárosa, de neve egyedülálló a világon: Urbs. Sem király, sem pápa, sem császár lobogója nem ékesítette, s mégis a négy betű, mely gótikus szálkáival elborította a zászlók vásznát - a S.P.Q.R. - több volt minden fejedelmi címernél. A menet különös volt, tarka összevisszaságban vándoroltak fel meghívottak s érdeklődők, magisztrátusok tagjai, hosszú fekete, zöld vagy vörös talárjaikban, céhek mesterei, legényei, inasai, a papi kollégiumok tanárai, s köztük harcias csoport: a Sevelleiek nemzetsége, vazallusaik, báróságaik bérlői, udvari legényeik harci díszben, majd az Orsini s Gaetani nemzetség, kisebb nemesek a Campagnáról, akiket behajtott a kíváncsiság, itáliai városok követei, guelfek és ghibellinek egyaránt, akik e koronázás csodáját híven akarták megörökíteni követleveleikben. A városporoszlók, a szenátus írnokhada, a nótáriusok, köztük egyszerű magányos plebejusok, ifjú legények, akik csak befurakodtak, külországi nézelődők, zarándokok, fogadalmasok: mind békésen, egymás mellett hágtak fel e lágy, április elejei húsvétvasárnapon a Capitolium felé, mely előtt vas ketrechen szorongott Romulus és Remus emlékére Róma hatalmas anyafarkasa.

A magisztrátus elfoglalta helyét. Ursus gróf, homlokán babérkoszorúval - megadta az ünnepség megnyitására az engedelmet. Egyik oldalon tizenkét skarlát ruhába öltözött nemesapród, a legősibb patrícius nemzetségek sarjai. Másik oldalt ugyanennyi zöld habitusban levő polgárfiú, akiknek az előkelőségekkel szemben képviselniök kellett a „populus”-t. Ursus kesztyűs keze felemelkedett. Megszólaltak a harsonák, tarka lobogókat vetettek a levegőbe a zászlótartó legények, s az ünnepi küldöttség elindult, hogy bevezesse Petrarca urat.

Különös jelenség volt, amint Róbert király adományában, a földig érő, aranyliliomokkal hímes nehéz bíborpalástban hajadonfővel, éles római arcával megállt a Senatus Romanus előtt.

Hogy ki légyen Petrarca úr, milyen világi méltóság birtokosa, akit e szokatlan megtiszteltetés ért - erre talán az a vörössesszőke fiatalember tudott volna egyedül felelni, aki összeszorított ajakkal, övén írószerszámaival, fényben égő szemének eksztázisával hallgatta az *Africa* eposz hömpölygő latin ritmusát.

A tizenkét nemesifjú kórusban szavalta Scipio Africanus szavát, melyben Róma dicsőségét minden világi dicsőségek fölé emeli. Az iskolás latin hang tisztán csengett fel a fiúk ajkán, s a Capitoliumon szorongó nemesek, polgárok, a kisnép apraja-nagyja megrészegeedett e versek dübörgő ütemétől.

A költő felállt székéről, s lassú lépésekkel ért a két szenátor elé. Szép baritonja, nemes veretű latinsága betöltötte a nagytermet.

- Rómaiak! Amikor beléptem e megszentelt helyre, mintha a Carmen Saeculare versét hallottam volna, mely tizenkét századdal ezelőtt tiszta gyermekek ajakáról ugyaninnen szállt az egek felé. De amiként a mai Róma aligha mérhető össze azzal az Urbsszal, mely Augustus világának aranyfényét árasztotta a föld minden népe felé - éppúgy ki merészné az én igénytelen szavamat ama költőfejedelem szavához mérni, aki sohasem tudott betelni e Város dicséretével? Ha körülnézek közöttetek, látok diadalmas lovagokat, bölcs tanácsurakat, akiknek kezében nyugszik világi sorsotok. A ti poétátok nem ragadhat fegyvert érettetek, nem jegyezheti be nevét a törvénykönyvekbe. Csak éjszakáinak hosszú sorára hivatkozhat, mely alatt a lélek Via Sacráján bolyongott, hogy a halott világ emlékeiből keltse újból életre az elfeledett hagyományokat. Ti, rómaiak, dicső őseitek példája szerint idéztetek meg, megnyitottátok

előttem a Capitoliumra vezető utat. Miként az egykori szenátusbeli atyák előtt, úgy állok előttetek, s érzem, hogy nem változott semmi e világon, ti, Róma polgárai, ti vagytok minden jog örök kútforrása, ti emelhettek cézárokat magasba, s taszíthattok le császárokat, ítéltettek a világ minden nemzete közötti perben, s ti magasztalhatjátok fel szegény szolgákat azzal, hogy fejére helyezitek azt, ami minden világi koronánál több s ékeesebb neki - a babérkoszorút.

A bársonyvánkosra térdelt, Ursus szenátor lába elé. A sebhelyes, szabdalt arcú, őszbe csavarodó gróf körüljártatta tekintetét. Életét itt élte le ebben a teremben, pártviszályok, fegyverzörgés, tortúrázottak jajgatása, véres disputák között. Oly hihetetlen volt minden e pillanatban, e szelíd kép, olajágot ringató ifjak, csillogó szemű polgárok, koszorús szüzek s előtte a poéta, aki e szomorú, viszályoktól gyötört városról azt hirdeti messze hangzó szóval, hogy Róma még mindig a világ fővárosa.

A dörrenő arisztokrata hang megszólalt, a szenátor most majdnem meghatottan beszélt. A frakciók nyers, vulgáris nyelvét felváltotta egy távoli aranykor feléledt emléke: a latin.

- Te dicséred Rómát, s Róma nem hálátlan azokhoz, akik nagyságában vagy hanyatlásában megemlékeznek arról, hogy ez az Urbs volt valaha a világ szíve. Ma e helyen, mely a Respublica Romana dicsőséges századait láthatta - nem zsarnokot ültetünk a trónra, nem tirannus előtt hajolunk meg: a te koronázásoddal a tudomány nyeri el méltó jutalmazását. Vedd, Franciscus Petrarca e babérkoszorút, mely eddig az én homlokomon volt, s engedd meg, hogy úgy tegyem homlokodra erényed diadalául, mintha Roma Genitrix tette volna rá.

Anguillara grófja leemelte fejéről a koszorút, s miközben megölelte Petrarcát, a babér már a térdeplő költő fején nyugodott. A húsvéti napfény betört a nyitott ablaktáblákon, lent a Capitolium alján egybegyűlt tömeg hallotta az üdvívalgásokat. Minden ajakon Róma neve, minden kéz Petrarca felé integet, az ősi acclamatiók üteme csendül végig a szűk utcákon, az emberek a terekre tódulnak, egybefolyik az Ünnepe és Róma, pálmás gyermekek éneklő kórusa hordozza a feltámadás örömet, s Róma feltámadásának ünnepe, mint örök vágyódás árad a polgárok csodálatos körmenetéből.

A Capitolium kiürült. A nótáriusok most fognak a diplomához, mely rendre-rendre elmondja az édes szavú magiszter Franciscus érdemeit. A lovagok a Colonna-palotába mennek, ahol ma ezer személyre terített Stefano úr. A nép a szenátorok vendége, a városporoszlók hatalmas nyársakat cipelnek, melyeken nemsokára ökrök pirulnak. Az asszonyok eldobják hervadt virágaikat, míg felötlik emléükben a szép poéta egy-egy szerelmes sora. A csatlósok bontogatni kezdik a drapériákat. A Capitolium húsvéthétfője után visszanyeri szomorú habitusát.

A veres hajú ifjú megáll a pulpituson, ahonnan egy órával ezelőtt Orsini Jordán szenátor indította el a menetet. Széttárja karját, mintha szónoklatra készülne, s közben ajka hangtalanul mozog. Kinéz a nagyerkély felé, innen látni a halk ködben úszó Örök Várost. Mintha feloldódna benne az ölelés, a szó bugyogni kezd szájából, s a sekrestyések, akik kárpitot bontogatnak, leteszik szerszámukat, és nézik kicsit félénken az eszelős Colát, aki előrehajolva a capitoliumi emelvényről, beledörgi az üres terembe:

- *Velimus, nolimus, enim, rerum Caput Roma erit...!* (Akár akarjuk, akár nem - újból Róma lesz a világ ura...!)

A király Castellamarében töltötte a tavaszt. Itt megenyhült fojtogató köhögése, mely Nápolyban napestig kínozza. A várpalota nyirkos, bolthajtásos termeiből e kedves villába költözött, órákig sétált a kertben, majd a rózsalugasok, grották közt egy padon megpihent. Ő maga nevezte el Casa Sanának e nyári rezidenciát, s kiváltságokkal halmozta el a régi Castrum de Stabiis ad Mare városát.

A titkos királyi tanács tagjai ide siettek ki, uruk üzenetére. Riasztó híreket hallottak, szolgaszáj terjesztette, hogy hanyatlanak a király erői, szüntelen imádkozik, kegyes könyveket olvas, s jóformán sohasem veti már le komor barátköntösét. De amikor Rex Robertus unokájának, Johannának karján belépett a tanácsszobába - az egybegyűltek arcán öröm futott át. Ha nem is duzzadt a király ifjonti erőtől, mégis látszott arcszínén, mozgásán, hangja ércességén: egészségét megjavította a castellamarei magány.

Mosolyogva köszöntötte az országbárokat, maga mellé ültette a padra Nápoly bíboros érsekét, s aztán csendes hangon megindította a tanácskozást.

- Köszönöm, kedveseim, mert eljöttek hozzám, hogy harmincadszor megünnepeljük azt a napot, amikor fejemre tették a koronát. Bizony ma nem az anima gaudens tölt el, ha végig-gondolom mindazt a tengernyi megpróbáltatást, melyet végig kellett élnem az Úr akaratából e hosszú esztendőök alatt. Ha reátok nézek... apátok, nagyapátok jut eszembe, akikkel így ültem együtt, némelyikével még mint ifjú legény... s bizony az ő tetemeik már rég átadattak az anyaföldnek, csak én vagyok itt még az öregek közül... Ma azért kérettelek benneteket, hogy hűséges szívvel, bölcs elmétekkel számoljatok be a Regnum dolgairól, ne érezzem azt, hogy már mindentől távol esem, s nem tudom felfogni a világ dolgait.

Nehéz, fojtott csend támadt, a király elakadt, Johanna felugrott, átölelte. A pillanatnyi hallgatásba szinte vidáman csendült bele Acciajuoli Miklós firenzei szava.

- Kegyes Királyunk, én, valamennyiünk közül a legalantasabb s legszerényebb... én mondom ellent neked. Való igaz, hogy mindnyájunkra úgy tekinthetsz le, mint patriarcha törzse népére, de mi, gyermekeid, még mindig hozzád vándorolunk, ha meríteni akarunk a világi bölcsességek kútjából. Csak ennyit akartam mondani, s engedelmet kérek, ha megzavartam a tanácskozást.

Balzo gróf, a nagy ítélőmester vette át tőle a szót.

- Az éjjel érkezett a hír, hogy Benedek szentatya halott. A bíbornokok már összeültek a választásra, s a francia korona is képviselteti magát.

A csendben, mely a halott pápa emlékének szólt, felhangzott a király szava:

- Benedek pápa kegyes atyánk volt. Nem töltötték el lelkét harcok indulatok. Békésen megült Avignonban, s nem oldozta fel az átkot Bajor Lajos fejéről. Isten magasztalja fel halhatatlan lelkét. Számba véve a pápa halálát is, miként látja Grófságod házunk helyzetét az itáliai félszigeten?

- Az Anjou-ház, nagyuram, hatalmában zsugorodik. Ha ifjú korodban, amikor a Szentszék vikáriusa voltál, remélhetted, hogy jogarod alatt egyesíteni fogod majd Itáliát - ma már mindnyájan tudjuk, hogy ez a szép terv csak az álmok országába való. Milánót megülik a Viscontiak, egyre hatalmasabbak lesznek, már Lombardia kardinálisa is házukból kerül ki. Genua majdnem egészen elveszett. Ha Savoia s Monferrato békét köt - veszélyben forognak odavaló birtokaid. Lucca, Pisa, Volterra örökös rebellióban élnek, s nincs módunk arra, hogy

fegyverrel segítsük meg a guelfeket. Szicíliában a Chiaramonte grófok kegyelméből élünk, ha ők is elpártolnak tőlünk, elveszik az aragonok Messinát s néhány csekély birtokainkat.

- Hellászi városainkról mi a hír, Acciajuoli?

- Katalin császárnő nevében szívesen megindulnánk Korinthusz felé. A vállalkozás szép sikerrel kecsegtetne, de fenséged is tudja, hogy a hadjárat kiadásait aligha engedheti meg magának a Tarentói-ház.

- Elfogytak volna forintjaid, Niccolo, hogy a Regnum segítségéért folyamodol?

- Amikor, esztendeje, Albániában kikötöttek a durazzóiak - te nyújtottál segítséget nekik, Kegyes Urunk. Maguktól nem sokra mentek volna.

- Mindig így vagyon, minden tanácskozásnál. Mindig csak pénzt, aranyat, katonát, hajót kértek tőlem, ahelyett hogy ti mondanátok meg, miként erősíthetnénk meg a mi szegényedő országunkat. De most nehezebb és súlyosabb kérdést teszek fel mindnyájatok számára. Mi lesz itt, ha Isten akaratából behunyom a szemem?

Balzo gróf felemelte fejét. Hangja komor, nehéz szavú volt.

- Mindnyájan férfiak vagyunk, akik aligha félünk a haláltól. Szabadjon nagyuramtól azt kérdeni: mikorra tervezi Endre úr s Johanna úrnő közt a tényleges elhálást?

- Kérdésre kérdéssel válaszolsz. Miben változnak meg a dolgok, ha megtörténik a copulatio?

- Kegyes uram, mi itt voltunk már Nápolyban, amikor Anjou Károly elfoglalta a trónt. Azóta mi, Balzók, hűséggel szolgáltuk koronádat, s hűséggel örködtünk, hogy sehonnan se közelítsen veszély. Mi egyaránt félünk a német Impériumtól, az aragonoktól, a francia királytól is, de nem téveszthetjük szemünk elől azt sem, hogy házad magyarországi ága nemegyszer hangoztatta elsőszülöttségi jogát. Országos csapásnak látnánk, ha te, kegyes urunk, nem érhetnéd meg e gyermekek egybekelését, mely megbékíti Nápolyt és Visegrádot s örökre eltemeti a haragvó Erinniszeket.

- Ha hamarabb halok meg vagy később... mindegy. Johanna a király. Minoritása alatt az ország felett a királyi tanács rendelkezik.

- De mi légyen Endre herceg jogállása? Híreink voltak, melyek szerint Benedek pápa hajlott arra, hogy Johanna trónra lépésének esetére Endrének is megadja a királyi titulust.

- Veszélyes a kérdés, Balzo gróf...

- Egyszerű szavakkal beszélek, nagyuram. Te gyenge ágacskát ojtottál be királyi házadba, s nem veszed észre - erre az ágacskára sólyom telepedett. Bármerre járok a Regnumban, a magisztrátusok közt, püspököknél, országbáróknál - egyformán újul ki panaszuk, amikor Róbert barátra terelik a szót. Tiszttem azt kívánja, hogy vigyázzak e királyság rendjére, olyan eszközökkel, amilyenekkel lehet. Így nemegyszer módját ejtettem annak, hogy elolvassam azokat a leveleket, melyeket a barát Visegrádra küld. Kíméletből, nagyuram, nem szóltam ezekről eddig, de hidd el, kígyót melengetünk kebelünkön... egy ember él a Castel Nuovóban, aki szüntelen ellenünk izgatja Magyarország urát. Nem élek vissza türelmeddel, uram?

- Folytasd, Balzo... Míg élek, mindent el kell viselnem.

- Én nem korholom Róbert frátert. Megmondja nyíltan: gennyes sebnek tartja Nápolyt, melyet tüzes vassal kell kiégetni. Szeretne tűz s vas lenni egy személyben, s oly gyorsan orvosolni, hogy mire Endre úr elnyeri az investitúrát - úgy uralkodhassék Nápoly felett, mint ahogy a barát elképzei.

- S mi lenne Johanna?

- Mint jámbor feleség hímezne asszonyszobáiban... a természet rendje szerint nevelné gyermekeit, ha méhét az Úr megáldaná.

- Tele vagy keserőséggel, gróf úr... Ti mindnyájan gyűlölitek a barátot, mert erényes életű, szigorú erkölcsű, s nem rejti véka alá, hogy mit tart felőletek.

- Szent Ferenc köntöse a legjobb páncél, uram. Ellene tehetetlenek vagyunk. Meg nem győzhetjük s el nem pusztíthatjuk. Mindig védekezhetik azzal, hogy Isten szolgája, s mindig csak az Úr Országáért cselekszik. Holott másként vagyon sok minden, s ha közelebbről nézzük, azt hiszem, fel tudjuk fedezni e derék Róbert barát lelkében a féktelen ambíció ördögének nyomát. Nem származott egyszerű, paraszti házból... bár eredetére nézve nem egyeznek meg híreim. Úgy mondják, anyja a miletói grófok családjából eredt, atyja nemes kapitány volt a magyar Archiregnum délibb részein. Róbert barát ifjú éveiben maga is vitézkedett, részt vett várak vívásában, világi életet élt, s egyike volt az udvar lovagjainak... Hiába tért meg, hiába végezte el az universitást, hiába emelkedett magiszterségig, szava s cselekedete szerint kemény, engesztelhetetlen világi úr maradt.

- Vajon egész udvarom, egész országom tehetetlen egyetlen baráttal szemben?... Nincs senki, aki megvédje Nápoly igazát?

- Ki merne ellene szólni? Hisz Endre úrfi azt teszi, amit Róbert parancsol, s Endre lesz a király, ha behunyod szemed.

Durazzói Károly szenvedélyes hangja vágott bele a párbeszédbe.

- Gyalázatban él Nápoly, ez az igazság. A nép semmibe sem veszi régi urait, már minket, a korona hercegeit sem süvegeli meg. A nagy hűbéresek panaszkodnak, hogy vazallusaik megtagadják a köteles szolgáltatásokat. Fennen hirdetik: új világ készül, melyben minden nemes egészen egyforma, mert ez most így van a régi magyar Regnumban. Láthatod, uram és bátyám, hogy egyetlen gonosz demiurgos megbonthatja az ország alapvető fundamentumát.

Az érsek felemelte kezét:

- Ti világi szempontok szerint ítélték, ez a ti dolgotok. Mi azért vagyunk, hogy őrizzük az Egyház tanításainak tisztaságát, s e tekintetben Róbert barát, sajnos, alapos kifogás alá esik. Nem áll messze, úgy mondják, a *fraticellitől*, akik a szegénység tételében Corvarai Péter nyomdokán haladtak... Tudnak kapcsolatairól, melyek egybefűzik bizonyos heretikus rendházakkal is...

- Miért nem lép fel akkor eminenciád ellene? Miért nem érvényesíti jogait? Miért nem űzi el őt kolostor magányába, ahol penitenciát tarthat? Miért él egy a hamis alázatú szerzetesek közül udvarunk közepében?

- A magyar Archiregnum különösen kegyelt leánya az Egyháznak. Róbert barát nem egyszerű franciskánus, csak névleg az ifjú herceg nevelője, valójában több ennél, olyan tisztelet övezi, mint a korona első hercegének titkos kancelláriusát. Ha Róbertet fenýítenénk, ezt a Szentszék és Magyarország viszonya sínýlené meg.

- Anjou Károly testamentuma szerint én sem örökölhetem a trónt. Közönyösen nézhetném ezért, miképp garázdálkodik a barát? De Istenemre mondom, felforr a vérem, ha arra gondolok, hogy én is, mint vérbeli herceg, egy csuhással szemben tehetetlen vagyok.

- Károly... miért e hevedség, hisz magunk közt vagyunk. Nem bánt senki... egyet akarunk... Lássuk csak, azt mondjátok, hogy Róbert baráttal szemben tehetetlenek vagyunk, s ha hazaküldenénk, jönne más helyébe, aki még keményebben szeretné megfogni a nápolyi dolgok gyepölőjét... Miért ne hódolhatnánk, Károly, mi is, a korona hercegei, a barát előtt?

- Úgy látom, te még jobban gyűlölöd őt, Lajos, mint unokafivérid. Hallgattalak benneteket: úgy beszéltek, mintha én már nem is élnék, mintha egész Nápoly egyetlen üszkös seb lenne, melyet testébe égetett Róbert barát.

- Igazában, nagyuram, mi mindnyájan már úgy érezzük, mintha egészen kezében lennénk... Ki tudhatná, milyen napokra virradunk, ha egyszer te már nem leszel velünk?

- Miként vélekedel Endre öcsédről, Lajos?

- Hallgatag, magába zárkózott ifjúnak tartom, aki nem enged senkit sem bizalmába. Néha enyhül lelkének komorsága, ilyenkor beleveti magát a lovagi játékokba, barátkozik velünk, palotáinkban látogatást is tesz. Máskor hetekig alig látjuk, néhány szó mindaz, amit válthatunk... Nem mondhatnánk, hogy dölyfös méltóságára... hogy éreztetné uralomvágyát. Inkább úgy érezzük, nem vert még gyökeret Nápolyban - kegyes engedelmeddel, Endre idegen.

- Endréről beszélünk, ő nincs itt. De Johanna itt van velem, s úgy akartam, hogy unokám hallgassa végig a mai tanácskozást. Van-e szavad, Johanna?

- Köszönöm, uram, hogy szólni engedsz s nektek is, ha meghallgattok. Szíves figyelmeteket szeretném arra irányítani, hogy a leány nem tehetetlen báb a nápolyi királyságban, megvannak jogai, rendelkezhetik vagyonával, búvárkodhat tudományokban is, mint Monna Francesca, aki a salernói orvosok tudós magisztere lett.

- Mindezt miért mondod nekünk?

- Mert számos esetben hallottam már... tanácsurak szájából is, hogy nem illik asszony fejére korona. Engedjétek meg nekem a kérdést: vajon csak akkor lehetek én Nápoly királya, ha trónomat megosztom férjemmel?

- Nehezebb kérdést nem tehetél fel... Hallgasd tehát a választ: törvényeink sehol sem tiltják, hogy a Jeruzsálemi Királyság trónját leány foglalja el. A jurisprudentia doktorai búvárkodtak mindebben, s úgy tartják, hogy a Sali-törvény Nápolyban nem irányadó. Így állunk e kérdéssel jog szerint... de kérdezem tőletek, vajon bölcs dolog volna-e ily nehéz s zavaros időkben megengedni, hogy egy nő egyedül uralkodjék egy ország felett? Vajon nem támadnának-e fel ellene mindjárt a hatalmasok, akik megérzik, ha férfikézből kicsúszik a gyepölőszár? A természet rendje az, hogy férfikirály védje meg asszonyát.

- Nagyatya, én férfiak közt nőttem fel. Kezelem úgy a törvénykönyveket, mint ők kezelik, s ha kell, a fegyvert is kezembe vehetem.

- Én Endrének ígértem kezed, s ha betelik az idő, teljesíted asszonyi hivatásodat. Lehet-e király valaki, aki várandós vagy szoptat, hordozza magzatát, vagy épp vajúdik... vajon a bábaasszonyon keresztül kérjenek a tanácsurak sürgős és bölcs delibérációt?

- Én azt kívánom: legyen mellettem Endre, de én legyek a király.

Felugrottak. A szó félelmesen egyszerű s tiszta volt, nem hagyott kétséget az iránt, mi a szándéka a gyermekleánynak, aki izgalomtól piros arccal állt nagyatyja karosszéke előtt. A teremben nem lehetett már tisztán hallani a szót, egyszerre mindnyájan beszéltek. Végre az érsek erős hangja ütötte át a szobát:

- E leányzó szava eszembe juttatja Ambrus legendáját... amikor a pogány kormányzót egy tiszta gyermekhang kiáltotta ki püspökké... Vallom, hogy Egyházunk rendje szerint az asszonynak követnie kell jóban s rosszban férjeurát, de Egyházunk nem mondja ki sehol sem, hogy az asszony egymaga nem lehet király.

Róbert úr lehunyta szemét, mintha fáradt lenne vagy gondolkoznék. Olyan csend volt, hogy hallani lehetett a kertből idezümögő méheket.

- Testamentumot készítettem, melyben mindazok bennefoglaltatnak, amikről itt ma szó esett. Ha úgy halok meg, hogy nem tudtok halálos ágyamnál mindnyájan egybegyűlni - a temetés napján ültessétek Johannát az asztalfőre, s a kancellár olvassa fel utolsó akaratomat.

- De mi légyen Endre úrral, urunk-e ő, s ha igen, milyen méltóság illeti?

- Endre fogadott unokám, ha vele szemben a vér szerinti különbség nagyobb is. Mint Johanna férjét királyi előjogok illetik meg.

- De vajon király léssen-e?

- A testamentum megmondja mindezt, az Úr rendelése szerint.

Egymás után léptek a király elé, először Johanna, utána a hercegek, végül a tanács többi tagjai, s fél térdet hajtva csókolták meg kegyes szokás szerint kezét. Utána lassan oszladozni kezdett a consilium, vihar előtti szél szaladt át a fákon, hívták kocsisaikat, mások hátsólovukat sürgették, a hivatalbeliek visszavonultak a szomszédos villába, melyben a kancellária dolgozott. Róbert király magánál tartotta Gautier de Brienne herceget, hogy értekezzen vele a firenzei ügyekben, Durazzói Károlyt Sorrentóban várta valamelyik szép asszony, a hercegek közül csak Tarentói Lajos maradt ott, aki kénytelen-kelletlen búcsúzkodott. Róbert egy percre fején felejtette kezét. Nézte a sápadt, nyúlánk herceget, akinek arcán visszatükröztek Sánta Károly vonásai.

- Sápadt vagy, Lajos, látod, a ti életetek Nápolyban dorbézolás, luxuria... ahogy hallom, mintha feje tetején állna a világ, anyád se nagyon törődik veletek... Látod, engem Stabia mindig kisegít, jó a levegő, jó az egyszerűség, nincsen annyi köntös az emberen, tisztábban adják be reggel a tejet a majorosok, mint otthon, ahol mindennek a szolgák eszik le a tetejét... Maradj itt velünk, Lajos, pár napra, üzenünk majd haza. Ha kedved telik, úszhatsz a tengerben s lovagi szolgálatot tehetsz Johannánál, míg megérkezik vőlegény-ura.

Lajos tétovázott... a kert, király közele, a nagy megtiszteltetés, melyben ritkán részesülnek az egymásra féltékeny családok tagjai. Kérdően fordult Johanna felé.

- Vajon nem lennék udvarotok terhére, kegyes hercegnőm?

- Hercegséged tudja: jelenléte mindnyájunknak örömet szerez.

- Csak mulassatok, Lajos, könyveket találsz a kápolnához csatlakozó kisházban, most kaptam meg latin fordításban Platón néhány újabb dialógusát, s ugyanott vagy az egész *Aeneis* is - rád fér, mert úgy mondják, nem kedveled túlságosan a régiek nyelvezetét...

Mosolyogva, kegyesen intett utánuk, mintha egyházfő volna vagy biblikus paterfamilias. Amikor előrehajolt, Athén hercegéhez, csendesesen mondta:

- Látod, amikor Lajosra nézek, mindig eszembe jut boldogult atyám.

Ketten álltak a holdtalan égbolt alatt, s számolták a legördülő augusztusi csillagokat. A kert a sötétségben félelmetes labirintussá vált, bújóutak, lugasok szegélyezték, a nyírott fák egymásba ölelkező útja rózsáligetbe vezetett, a szélen kis csermely indult el, szabad útja volt a villa ágyasházához, ahol hatalmas kömedencében osont tova.

- Lajos, olyan szép, amikor reggel felébredek, ha a karom kinyújtom, beér a vízbe, rózsaleveleket halászhatok ki belőle.
- Így üzent Tristan szerelmesének...
- Isolda így kapta meg az üzenetet...
- Milyen kár, hogy ma már minden másként van, s nem szerethetnek szívük szerint azok, akik királyi ház sarjadékai...
- Van-e már választott jegyesed, Lajos?
- Nem magamról beszéltem, Johanna. Rólad.
- Miért gondolod, hogy szívem ellen való frigyben vagyok?
- A csillagok meséltek róla...
- Büntetésül épp azt a csillagot hajították le az égről...
- Zuhantában is rád mosolygott...
- Úgy beszélsz, Lajos, mintha olvasnál a *Roman de la Rose*-ből.
- Emlékezel-e arra, hogyan kezdődik...?
- Ha tudod, mondd el, Lajos!
- Nincs itt a gitár, engedd meg, hogy csak szívem dobogása adja hozzá a kíséretet...

*Au vingtiesme an de mon âge
Où point qu' Amors prend le page,
Si vi ung songe en mon dormant...
Or vieil cel songe rimaier...
Amors le me prie et commande
Et se nus ne nule demande,
Comment ge voil que cils rommanz
Soit appelez que ge commànz
Ce est li Rommanz de la Roze
Où l'art d'amors est tote enclose...*

(Épp hogy huszadik évembe értem
Apródszerelem küszöbén:
Álmom mélyén, révülés fokán
Ódon versre bukkantam, fűzfapoétaként.
Hisz Ámor ölel karjai közé, szava parancs:
Oldódj fel a te nagy sóvárgásodban.
Kérdezem, mi légyen a címe s
Miként kezdődjék hát az én románcom?
Légyen ám a Rózsa Regénye -
Fonja szép-szorosra szerelem művészetét...)

- Szép volt, Lajos... mintha régi-régi nyelven írták volna, aki írta, már régen nem él.
- Amikor írta, húszesztendős volt, mint én most...
- Megtanulnád szerelmesed nevére...?
- Te vagy az én szerelmem...
- Ezt nem merte nekem még senki sem mondani. Lovagi köntösben kellene jönnöd s mondanod, hogy dámádnak kívánsz lovagi törvények szerint...
- Én nem úgy gondoltam... Nem fogadalmas ajakkal akarok színed elé jönni, meghajolni előtted, bókolni kesztyűs kézzel, oldozva csomókat s mindenféle csecsebecsét, mely színeidre emlékeztet. Nekem nem ez a játék kell, Johanna.
- Mi kell, Lajos?
- A szájad...

A király pihenőpadja lett kísértőjük. Lajos sötétvörös köpenye lassan ráborult Johanna vállára, mint szerelmes lepel, mely alatt két karja átfonta Johannát. A lány reszketett. Mindaz, amit valaha hallott, tömjénillat különös félhomályában a luxuria sápadtan, kéjesen festett ördögéről, Francesca arca, ahogy szerelme, Paolo felé tekint, a thalamos, a nászágó képe, mely reá várakozik az ágyasházban, Aquinói Mária kacaja, ahogy leszórt egy rózsát az erkélyről Boccaccio felé... Reszketett. Kislánytestét mintha finom aranykapcsokkal szorította volna össze Lajos keze, szőkesége világított az éjben, arcának tejszíne egybeolvadt Johanna köntösszegélyével, hajának rózsaoajj illatát érezte, el akarta lökni magától, gondolatban töréhez kapott, valami fájdalmas szép volt mindebben, ami történt... míg ajka Lajos száján pihent. Hirtelen mind a kettő kibontakozott az ölelésből. Lajos sápadt arcáról lefagyott az örökös mosoly, szertartásos és ünnepélyes lett, leterítette köpenyét a virágágyások közé, s a szóval, könnyes szemű Johanna elé térdelt, megmeztelenítve fejét.

- Hercegnő, vedd fogadalmam, melyet jó szándékból, szívem szerint kínálok neked. Ha van benne, ami nem tetsző az égnek, csupán engem büntet meg vele.
- Hallgatom fogadalmadat, Isten bocsássa meg, ha vétkezel!
- Fogadom, Johanna, hogy nem lesz hites feleségem addig, míg te nem nyújtod nekem örök frigyre kezéd.
- Szörnyű, Lajos, amit beszélsz... hiszen én Endre hitvese vagyok...
- Az élet forgandó, Johanna. Három tarentói herceg van, legfeljebb nem aprózódik fel az örökség, s nem én leszek az első fogadalmas lovag, akinek távoli familiárisok zárják le szemét.
- Könyörgök neked, Lajos, ne beszélj így... Húszesztendős vagy, nem dobhatod el magadtól az életet. Én nem akarom ezt tőled... nem adhatok semmit neked cserébe...
- Mondd nekem, hogy szíved szerint engem szeretsz.
- Szívem szerint téged szeretlek. Ha látni fogjuk egymást, Lajos, hordd ezt az aranycsatot, melyet lefejtettél vállamról. Most pedig engedd meg, hogy felavassalak az én titkos lovagomnak.

Kihúzta a Lajos övéről lecsüngő hosszú, keskeny tört, s vállára csúsztatva karcolást ejtett a könnyű szöveten. Ráfektette arcát a térdelő arcára. Lajos átölelte, keze újból átfonta a friss, ruganyos leánytestet, s elárasztotta csókjaival. Johanna arca halk mosolyban fürdött, földöntúli ragyogás tükröződött tekintetében...

- Megtettelek, Lajos úr, ez augusztusi csillagos éjszaka lovagjának. Kérlek, e titulusodat el ne feledd...

Valahol messze feltárult egy ajtó, szolgák szaladtak olajlámpával. Késői horára kongattak. Ilyenkor tér nyugovóra a király s elvárja, hogy unokája, Johanna saját kezével készítse el éjszakára orvosságait. Az ablakban megjelent Róbert király kövér, szürke figurája, s kikiáltott a sötétségbe:

- Johanna... gyere már, Johanna...

A hercegnő felemelte fejét. Leheletnél könnyebb volt a csók, melyet Lajos arcára dobott. Aztán felállt, ágak súroltak köntösén végig, egy hajcsomó kiszabadult gyöngyös hálójából, keble tövén gyűrött ránc mutatta Lajos keze helyét. Arcán ott fénylett titokzatos mosolya, mely - már kisgyermek korától - megejtette, lebilincselte a nápolyi palotát.

Hajnal óta lovagoltak. A szikes, napsütötte tarlók közt alig volt élet. Néha-néha egy nyúl szaladt keresztül, ha meghallotta a közeledő paták zaját. Nyomorúságos parasztkunyhókat hagytak maguk megett, melyeket tarka rongyokkal fedett be a szegénység. Jó messze le kellett kerülniük a lápos felől. A miazmás, dögletes levegő megduzzasztja a májat, és sárga embert csinál abból, akit elkap, korai haláláig. Azok, akik egyenesen Pannoniából érkeztek, csodálkozva s szánakozva néztek végig a tájon. Egy-egy magányos pálma koronáját feltolja az égre, olajliget, ezüstöszöld levelekkel, a szél erre hozza a fák különös, meleg szagát. A szőlők fáról fára aggatva várják hatalmas duzzadt bogyóikkal éretten a szüretet. Egy tábla néha három-négyféleképp változik, gyümölcs, búza, szőlő, olajfa, parányi legelő, egy kecske, amott néhány juh, szegény parasztok jobbágyvilága. Detrefia László elkomorodott.

- Úgy látom, kevés errefelé a nemeslélek, uram. Mióta megyünk, alig egy-két helyen szakította meg cölöp a határt. Kegyes engedelmeddel, miként vagyon e nép osztozása a közönséges szabadságokban?

Róbert barát válaszolt. Hatalmas, csontos kancáján ülve, tartása, mozdulata elárulta a jóvérű lovasvitét.

- Endre urunk is tanulja, hogy e nehézségekben kiismerje magát, hogy megértse kegyelmed, úgy vagyon e királyságban elrendelve, hogy a korona nagybároinak valósággal minden szabad.

- Vajon a comeseket nem hú szolgái közül nevezi ki a király?

- A comes itt mást jelent, mint odahaza, Pannoniában. Itt apáról, nagyapáról száll át az első fiúra, néha másodikra is, s grófsága felett a gróf mint kis király, úgy uralkodik.

- Hallottam a korona báróiról is szót ejteni...

- Báró minden olyan nemesember, aki egy gróf hatalmának nincs alávetve. Ennélfogva a gróf urak is valóságos báróknak számítanak. Csak épp, ha egy gróf elveszti birtokát, elkockázza, idegen országbéivel elcseréli, vagy zálogba veti - azért ő még a korona bárója marad, de az egyszerű nemesember félig-meddig elveszíti privilégiumait.

- Hol tanyáznak az egyszerű nemesek, olyanok, akikből minálunk összetevődik a vitézi sereg?

- Látod-e, itt úgy rakták egymásra a nápolyi világot, mint odahaza, nálunk a szegényparaszt a vályogviskóját. Réteget rétegre kentek fel a sárból, alighogy megszáradt kevéskét, amire ráhányták. Ti valamennyien, akik hazulról jöttök, gyengék vagytok a históriában, talán téged kivéve, Apród János!

- Nagyuram, mióta királyasszonyunk akaratából idekerültem, azóta próbálom megtanulni ez ország történetét. De talán Noé apánk idejétől kellene kezdenem, hogy megérthessem, hányféle dominium volt itt azelőtt, míg az Anjou-ház át nem vette a hatalmat.

Endre herceg visszafordult az ifjú klerikus felé:

- Magam is sokat bajlódtam a tudományokkal. Nem egyszerű ez, mint ahogy odahaza vagy. Itt egyesek még római jog szerint élnek, s a városok ezért tagadják meg az adót. Vannak nemesek, akik sok esztendővel ezelőtt görög hercegektől kapták a privilégiumot. Amikor a mórok becsapdostak Szicíliából, megint másokat sodort ide az ár. Rendet először csak a normann urak teremtettek, akikről átvették a sváb császárok, s így került foltozva, ütött-kopottan valahogy mihozzánk.

- Engem királyurunk azért küldött, hogy megszerezsem magamnak a kancellária körüli jártasságot, de jöttem magamtól is, hogy kifoltozzam szegény apám szerencséjének repedt fazekát.

- Mi történt apáddal?

- Károly Róberttel vívta Csák Máté várát. Sebet is kapott. Király úr szánta, s neki adta donációját, Tót-Solymosra. De király urunknak elveszett nagyobbik pecsétje. Hírvivők mentek keresztül az országon, hogy mindenki mutassa be adományos levelét, merthogy latrok kezébe juthatott a sigillum. De ki hallott erről valaha Tót-Solymoson? Egyszer jött az ország bírása, nézte, forgatta a pecsétet, én csak gyermek voltam, mikor hazajött bírójárásból apám, s mondta: ebhátára kell kötni a gubát. Sógorunk fogadott fel, így maradtunk.

- Nem tudott olvasni apád?

- Nem tudott ott senki se, a legközelebbi konventig. Amikor Csák Máté urat füstölte, lándzsa kellett hozzá, nem betű.

- Vajh, ezért dugott téged klastromba s királyi kancelláriába apádurad?

- Így akarta, hogy keressem meg igazának elveszett fonálát. Ebben is bízva csukta le szemét...

- Látod, Róbert atya, ezek az idevalók mind böngészik a betűt. Ezeket nem lehetne kiforgatni, szaladnak menten prókátorok után, akik lelopják számukra a királyi palota fedelét is.

- Róbert atya, engedelmeddel, szavadból úgy látom, terjedelmes rés tátong az odahazavaló világ s az itteni között.

- Nézz meg engem, János fiam. Csupa csont, csupa bőr az ember. Nem is azért, mert korbácsolom magam és sanyargatásomhoz mérem testi porcióimat: a szüntelen vigyázás apaszt. Miként gyenge palántácskát, úgy engedé el velem Endrét király anyja. Eskünél erősebb fogadalmat tettem, hogy védem s istápolom igazát. Most nincs közöttünk nápolyi, elmondhatom neked: minden sarokban orgyilkosok tanyáznak. A nemesek civódnak maguk között, a hercegek néhány aranyunciaért egymás torkához kapdosnak. A király úrtól sem lehet megtudni, hányadán vagyunk? A nagyklérus az urak fiaiból áll, akik kiszorultak grófságaikból. Csak javadalmaikat gondozzák, maguk meg éppoly sólyomkedvelők, mint idősebb, tele szájjal zabáló testvéreik.

- Hogyan lehet hidat verni a hitványságtól a jámborságig?

- Ez lészen majd Endre dolga. Mihelyst behunyja Róbert király szemét, Endrét kell kikiáltani királynak, akkor is, ha késik a pápai bulla, mely ezt megengedi.

- A király népe minderről miként vélekedik?

- Fent, nálatok, Sárosban, kígyófészkek vannak az erdőn. Belenyúlsz, ha apád gombászni küldött, s talán észre se veszed, hogy halálos marással érsz haza. Ekképpen vagyon itt is, a Regiában. Csak hallod a kegyes szavakat, míg rá nem jössz, hol buggyan ki az üröm?

- Ki a feje mindennek az ellenkezésnek?

- Miként távol keleten falvak vannak, melyekben csupa bélpoklos vert tanyát, úgy vagyon a Castel Nuovóban is. Mindnyájára átragadt a gyűlölet. Mindegyik görbe szemmel néz ránk, mézes szavaival mérget fecskendez.

- Hogyan bírod, atyám, tartani magad?

- Mert ők egymást is gyűlölik, s csak egyet szeretnek: a vagyont. Ha aranytollal szalad Endre ajándékozó keze, megjuhászknak, s elmondják azt is, amit testvérüktől tegnap hallottak. Ezenfelül: ne feledkezzél meg a szakadékról, mely a tarentóiak s a durazzóiak között tátong.

- Most is gyűlölik egymást, amikor össze kellene fogniok?

- E nápolyiak gyűlölete nem olyan, mint a perbe szállt magyarok haragja. Itt mást se hallhatsz, testvérem, mint szép szavakat, gyönyörködnél bennük, mint mérges gombában. Dicséred jártasságukat a retorikában, s elfeleded, hogy a tudomány bírása még nem az erény... Ki kárhóztatná atyádat, mert nem tudta eligazítani balsorsát s ki mondhatná, hogy te több vagy apádnál, mert alaposan megtanultad a betűvetést?

- Pedig a nagy szellemek is errefelé néznek, akikhez nem is tudjuk méltón felemelni fejünket. Itt történt elmúlt esztendőben Petrarca úr egzaminációja is.

- Ez is ellenünk irányult, csak azt a célt szolgálta, hogy kikürtölje a nápolyi udvar dicsőségét, s új, hasznos barátot szerezzenek maguk számára Avignonban a hercegek.

- Igaz-e, amit mondanak, atyám, hogy itt asszonyok guzsalyán át szaladnak az országos dolgok szálai?

- Talán nincsen még egy ország, ahol annyi boszorkánykonyhán főzné szakácsnő a mérgeket. Itt nincs nyugvásuk a lányoknak sem. Korán érnek, tizenkét-tizenhárom esztendő csak, s már ott illeg, táncol, kelletti magát. A hatalomért akárki ágyába bekúsznék, az első jöttmentnek oda adná magát. De ez csak a paráznaságuk, melyről nem kell neked előljáró beszédet mondanom. Nagyobb átok az, hogy nem egy közülük oly hévvel elegyedik bele a világi dolgokba s olyan jártassággal, melyben nem mindig bővelkednek az ország tanácsosai.

- Naphosszat tereferélnek, ahelyett hogy házukat rendezgetnék s várnák férjükurukat?

- Rengeteg az özvegyasszony. Ki kutatja, fiam, ki vett be néhány csepp laudániumot, kit vetett le hirtelen megvadult lova... ki az, aki felhevült állapotában tüdőszakadást kapott? Szokásban vagyon, hogy élemedett, ötvenesbe hajoló herceg fiatal, tizenöt esztendőes feleséggel frissíti fel hanyatló erejét. Így vagyon a tarentóiaknál is, ahol az özvegy hercegasszony tizenhárom esztendőes volt, amikor a többször özvegyült Fülöp úr felesége lett. Özvegyi állapotra jutván, parázna vigassággal pótolja, amit néhai férje megtagadott. Olyan, mint a katlan, ha nincs tűz alávetve, hideg vas; ha felszítod alatta a szén - izzásba jó az egész terem.

- Valaki szitogatja?

- Profán dolgokat kérdezel, János. Neked mindenre vagyon praetextusod, az, hogy ez ország dolgát krónikába szeded. Én mindezt már leírtam királyasszonyunknak, de tudd meg te is, hogy az arany szolgája az, akivel e hercegasszony szerelmeskedik. Minden, ami Nápolyban történik, nem ellenkezhetik azzal az akarattal, melyet Acciajuoli Miklós képvisel. Hárman vannak a firenzei nagybankárok, akik uralkodnak Angliától Constantinopolisig - az egész Mediterránu-

mon. Bardi, Peruzzi és Acciajuoli uraknak frigye szorosabb, mint hűbéri kötelék, szorosabb, mint testvérnek testvérhez való viszonya. Mindegyik szereti pénzét, aranyát, melyet a szentatya jóvoltából megtoldhat kamatokkal is.

- Miként tartják kezükben a hatalmukat?

- Acciajuoli szép szavú, kellemes úr, készséggel áll szolgálatodra. Egyszerű szálláson lakik, melynek fénye meg sem közelíti a hercegi palotákat, nem is őrzik, ha úgy tetszik, besétálhatsz hozzá. Nincs is nála arany, nehogy félnie kelljen attól, hogy zsványok áldozata lesz. Keze írása maga az arany. Egy lap papírra váltólevelet állít ki, s ezt kifizetik neked bármilyen távol, a Nagy Kán országában is.

- Velünk szemben milyen érzülettel van ez a nagy hatalmasságú úr?

- Ellenünk dolgozik. Róbert király hatalmas summákkal adósa neki. Beszélnek négy- és ötszázezer forintokról, de senki sem látta a szerződések titkos záradékait... Ha a király behunyja szemét, zavar tör ki, melyben Miklós úr kezére kaparinthatja a koronajószágokat. Ha Johanna egyedül ül trónra - a gyámtanács minden egyes tagját külön vásárolja meg. De ha Endre úr lesz Nápoly igazi királya, akkor Acciajuoli úrnak velem lesz dolga, s Isten akaratából széttöröm plánumait.

- Nem látja akkor viszont pénzét?

- Módom szerint azon leszek, hogy igaz bírakkal átvizsgáltassam Acciajuoli úr kontraktusait. Ez így majd elhúzódik jó sokáig, de akármiként is berzenkedik a főkamrás, visszaszerezzük tőle a koronajavakat.

- Sok kiváltságot kapott?

- Selymet csak neki szabad behozni Nápolyba. A gyapjas állatot csak ő viheti ki az Angol Szigetre. Itt nemrég száz meg száz takácsot költöztettek egybe, hogy megfongják, megszöjék az idegen gyapjút, s amikor szép, tarka színekre is festették, Acciajuoli úr hajói szerteviszik az egész világban.

- Tengernyi hatalom korona nélkül. Nekünk őellene kell fegyvert viselnünk?

- Csábított, mint ahogy keresztényt lehet csábítani. Ahogy a Megváltó előtt megcsillant a világ dicsősége. Lehettem volna püspök e szép országban, királyi alkancellár, grófság ura, szépasszony szeretője, kaphattam volna vámokat, küldtek volna követségbe császárhoz vagy Avignonba. De Isten akaratából mindeddig elháríthattam a kísértéseket.

- Johanna kisasszonyunk mégis illatozik e tengernyi bűn kellős közepén.

- Szépen mondod, öcsém, hogy Johanna sápadt virág, mégis illatozva nyílik ennyi tenger rossz között. Nem mondanék igazat, ha halálos vétekkel vádolnám, de miként te sem mehatsz túl a platánsoron a láp közé, mert elkapod a miazmát - úgy nem élhet senki büntetlenül a nápolyi vétkezők között.

A két pap lassította a lépést. A francia fősolymász felnézett az égre.

- Aligha érünk már be Montechiaróba, nagyuram... Inkább vernénk tanyát az éjszakára, minthogy keresztülgázoljunk az ingoványokon.

Szép tiszta vidék volt, egy kis pálmaliget szegélyezte a látóhatárt, a naplemente kék fényében szelídek és kedvesek voltak a szomszéd jobbágyfalu vidám színű házacskaí. Néhány nyíllövésnyire innen hírhedt útonállók tanyája, akik a hegyekben meghúzódva lesik a városokat. Miért ne maradjanak itt éjszakára? A lovas csapat lekanyarodott a tisztásra, a patak mentén jelölték ki a sátraknak a helyet. A falubeliek kimerészkedtek, miután látták, hogy nem pusztító nép jött,

hanem díszes lovas csapat. A szokás kívánta, hogy kenyeret és sót hozzanak. A falu örege fatálcát tartva hajlongott, s kereste azt, aki előtt bemutatja hódolatát. Róbert barát odavezette Endre hercegehez.

- Ez lészen a ti királyotok, hódoljatok előtte, emberek.

A csupasz arcú öreg s két szakállas, fiatalabb társa leborult. Kopott, tarka köntösük szétesett, s látni engedte inas, sovány, kiaszott lábukat. A kenyér, melyet hoztak, száraz és korpás volt, ha valaki hozzányúlt, göröngyökre esett.

- Kinek a népei vagytok?

- Filippa grófasszony a mi gazdánk, ő uralkodik az egész határ felett.

- Láttad-e már úrasszonyodat?

- Még nem járt erre... nemrég kapott minket királyúrtól, s azóta még nem lett nekünk jobb dolgunk.

- Papotok van-e?

- Három-négyszer egy évben ha látunk barátot, nekünk magunknak kell eltemetni a halottakat.

- Mi terem a földeken?

- Olaj meg fű a birkáknak, kevés búza, a határban egy kis szőlő... alig elég arra, hogy lerójuk az úrasszonynak, amit rajtunk követel.

- Láttál-e már aranypénzt, öreg?

- Aranyat láttam, nagyuram, amikor fiúkoromban erre járt Róbert király hada... de pénzt, aranypénzt közülünk nem látott talán senki sem.

- Van bárányod?

- Valami kevéske... ha hódolattal ajánlhatnám, nagyuram!

- Itt az arany, ha megnézed, meglátod rajta kiverve a király urat. Most pedig hazamégy, öljetek le nyolc-tíz fiatal bárányt. Mindegyikért ezüstpénzzel fizetünk.

Ahogy ment, görbülő háttal, vidáman nézegetve a kapott aranyat, mindnyájan utána néztek, senki se vetett feléje parasztot ingerlő, gúnyos szót; a távozó, kopott ruhás kora öregben volt valami kimondhatatlanul szomorú. Róbert barát odaszólt Endrének:

- Ha meghal Róbert, amit késleltessen az Isten, ezeknek a népeknek javul majd sora.

- Miért javulna?

- Első dolgom lesz, hogy bekérem a Cabanisoktól számadásaikat, s amit jogtalanul összeparáználkodott Filippa asszony, a korona visszaveszi.

A magyar lovas katonák elemükben voltak. Szabad ég, csillagos világ, két szellős kis sátor, melyben épp a herceg s néhány főúr meg a két barát húzhatja meg magát. A többi kint alszik a szabadban, mely így, estéli állapotában a hazai világra emlékeztet. A fiatalabbak hegyezték a nyársat, ágast vertek a földbe, rőzsét tördeltek. Közben megérkeztek a bárányok, s a vitézek nyúzni kezdték a bőrüket. A sөvény megett csillogó szemű falusi gyerekek lepték el a környéket, akiket kivetett vackukból a csodálatos látnivaló. A falubeliek is tágra nyitották szemüket: soha nem látták, nem hallottak róla, miként sütik nyáron húsuikat a magyarok?

Volt a nyereg melletti iszákokban más étel is, noha nem készültek arra, hogy útközben kell tölteniük az éjszakát. Míg pirultak az állatok a friss tűzön, a kíséret tagjai vígan öntözgették

torkukat. A falubeliek közelebb merészkedtek a tűzhöz. Egy lányt elkapott egy katona, erővel szájába préselte a borosedény csőrét, s a visító lánnyal jó nagy korty bort itatott. Másként indult a hirtelen, parázs mulatság, mint amikor garázda zsoldos katonák vetődtek errefelé! Minden időtlen volt, messzi s közel is az otthonhoz, az ízes, hazai szóbeszéd, melynek hallatára Endre szemére felfutott a könny, maguk között magyarok, e végtelen idegen tájban, ahol idegen a föld, a fák formája, a kenyér, a füvek íze... Mintha megváltoznék a világ színe, ahogy sistereg a hús, a nyársat úgy forgatja a katona keze, mint az otthoni táborban... valaki játszani kezd egy kis lantfélén, néhányan összefognak és énekelnek. A papok megszentelik az alkalmi estebédet, előkerülnek a kések, ki-ki nekiül: egyszerű, boldog este.

A csend kiteríti őket egymás mellé a fűre. Jóllakottan végigheverednek, csak a rőzserakások parazsa villog, s őrszemnek állítanak ki két legényt.

Mintha nagyon-nagyon messziről jönné, lódobogás közelít. Az öregebbje felfigyel. Számolnak. Öt-hat lovas lehet csak, nem több. Megszakad a perc gyönyörűsége. Ki kantároz, ki fegyveréhez kap. A lódobogás egyre közelebb, ők a domboldalon vertek tanyát, meg kell várni, míg az érkező eléri a lankás közepét.

Négy-öt fénypont a lovas legények feje felett, a fáklya fénylő kört ír le a semmibe. Elöl vértbe öltözött lovag, jobbról-balról három legény, egyszerre lefordítják szövétnekeiket. A lovag pajzsot mutat fel, melyet fekete szövettel vontak be. Itteni szokás szerint a hírvívő gyász színeiben érkezik.

A baljós árnyék végigvonul a kis csapaton, egy hang messziről kiáltva keresi Endre urat. Róbert barát Endre mellé áll. Úgy érzi, ez a pillanat a betetőzés, az uralom kezdete: a diadal. Ha így üzennek értük, Róbert király halálhírét hozzák, Endre királyságát, a rég sóvárgott, várva várt diadalt. Átkarolja Endrét, úgy érzi: e nehéz percben örködni kell tanítványának királyi méltósága felett.

A herold leszáll lováról. Kezében a fekete pajzzsal előlép, majd fél térdre ereszkedik Endre herceg előtt. Felcsapja sisakellenzőjét, s a mélyről jövő, fátyolozott hang csendesén mondja:

- Endre herceg, rossz hírt kell átadnom neked. Ma érkezett Nápolyba a pecsétes levél. Meghalt Magyarország királya, Endre herceg - meghalt apád.

Róbert király a nagy horoszkóp felé támaszkodott, mely a két királyi gyermeknek jegyét egybefogta a Venus köreivel. Egypercnyi szünetet tartott, míg bevégzi a mondatot írődeákja, s aztán egyetlen lendülettel lezárta az episztolát.

„...mert miképpen a tavasz elindítja mindennemű állatoknak, füveknek s virágoknak gyarapodását, azonképpen ezekben a hetekben szökken az emberi természet is virágba az Úristen kegyelméből, mindkettőnk királyi házának üdvös gyarapodására...”

Még egyszer végigolvasta a levelet, mielőtt reá rakta a kisebbik királyi pecsétet. Az ajtónálló beengedte Johannes Pennát, az udvar medikusát.

- Magiszter uram, te ismered az emberi test titkos mozgását, többet tudsz mindeme világok titkáról, mint mi valamennyien. Vagyon-e kifogásod az ellen, ha Endre s Johanna egybekelését május calendájára tűzöm ki?

- Ritka öröm orvos számára, ha nem betegség az, amiben consultálhat, hanem ép és erős fiatalok dolgában adhatja meg tanácsait. Egyetlen kifogásom az lenne, hogy Johanna úrnő érettebb a szerelemre, mint Endre, de a természet bölcs, nagyuram, s könnyűszerrel kiegyenlítheti azt, amit látszólag még megtagadott. Ha az Úristen is úgy akarja, jövő tavaszra új lombokat fog eresztetni Nápolyban az Anjou-tölgy.

Acciajuoli palotájába hívta mindazokat, akiket komor sejtésekkel töltött el a királyi ház közelgő ünnepe. Hivatalosak voltak a Ház két ágának hercegei, Katalin megígérte, elhozza Johannát is, annál inkább, mert Endre Capuában időzik, hogy megszemlélje a vár új erősítéseit. Váratlan vendégként Talleyrand-Perigord bíbornokot is itt tisztelhatték, aki húgának, Ágnes hercegnőnek látogatására néhány nappal ezelőtt Nápolyba érkezett.

Mintha meglevenedett volna a letűnni készülő világ, mely két hosszú évtizeden keresztül uralkodott a Castel Nuovo felett. Filippa hajának ezüstje áttörte a fekete festéket, s bőre fáradtan esett össze a pirosító alatt. Fiával, Roberto de Cabanisszal, annak feleségével, Ceccanói Margittal s leányával, a szép Sanciával érkezett, aki ez idő tájt már jegyben járt Terlizzi grófjával. Megérkezett Artois Károly, Róbert király fattya, a szép Raimondo csak később jött valamelyik kalandjáról. Míg Katalin császárnő a Ház kegyes patrónajaként foglalkozott a vendégekkel, addig Ágnes hercegnő bíborosfivérével s fiával, Károllyal egy sarokba húzódott. Utolsónak Aquinói Mária érkezett hosszú uszályos aranybrokát ruhájában, mint távoli világból idereppt csodálatos madár.

Mór szolgák s tatár leányok szolgáltak fel, hogy előttük nyugodtan beszélhessenek a vendégek. Mindenki kedve szerint ült vagy hevert a puha szőnyegekben, s a pihenők megcsodálhatták minden sarokban a Hellászból Nápolyba hozott görög szobrok idegen, félelmes szépségét.

Már javában folyt a beszélgetés, amikor a majordomus széttárta az ajtót, s halk hangon jelentette: a két ifjú hercegnő, Johanna s Mária most lépte át a palota előcsarnokát. Mindenki felállt, amikor a két fiatal lány, egymást kézen fogva, mosolyogva nézett körül. Johanna felemelte kesztyűs jobbját, s úgy intett mindenkinek szíves üdvözlést. Csodálatos volt ezen az estén. Haja fedetlenül maradt, csak a vállon fogta a csigákba kényszerített hajsátort a Valois-k híres gyöngysora.

Acciajuoli megadta a jelt, s most már mindnyájan átvonultak az ebédlőterembe, ahol megkezdődött az ünnepi lakoma. Spanyol aszú keveredett ciprusi borokkal, a tálakban idegen világok ritkaságai díszeltek, melyeket karavánok szállítanak egyik világrészből a másikba. Míg a bor megoldta a nyelveket, provençe-i dalosok szórakoztatták a vendégeket. Mintha elreppent volna ezer esztendő, s a régi Parthenopében, Petronius asztalánál találkoznának Róma legkényesebb ínyencei. Acciajuoli házában nem voltak lovagi ceremóniák. Magával hozta Fiorenza levegőjét, minden könnyedebb, latinos formákat kapott. A férfiak fegyvertelenül ültek asztalhoz, az asszonyok virágos köntöseiket virágokkal szórták tele. Acciajuoli halk hangon kínálta a tálakat, s azzal fűszerezett minden ételt, hogy elmesélte történetét.

Artois gróf felemelte poharát, s keserű tréfával halotti beszédet mondott, mintha Róbert barát torára gyűlt volna egybe az egész vendégsereg. Acciajuoli kérlete: - Grófságod ne rontsa el a páva húsanak ízét... a sír gondolata akkor sem vidám, ha a hant az ellenségeink felett domborul... - Az asszonyok kacagtak a szokatlan tréfán, s lovagjaik felé dobtak egy-egy szál virágot.

Az asztalfőn Johanna ült, alig beszélt, csak különös mosolya villant fel. Acciajuoli, aki szemben ült vele, szótlanul gyönyörködött az ifjú hercegnőben. Szeme átsiklott egy görög márványtorzóra, melyet ott találtak, de Brienne úr akropoliszi palotája alatt. Csodálatos látomás volt, a fáklyafény megvilágította az imbolygó képet, mely egy percre mintha egybeolvasztotta volna Pallasz Athéné s Johanna rokonszépségű fejét.

Míg a szolgák a palota kertjében színes rőzselángokat lobogtattak, s ráhíntették a görögök vörös tűzének porát - bent a szobában lassan megkezdődött a beszélgetés. Durazzói Károly herceg hispán útjának emlékeit idézte, a temérdek vért, melyben fulladoznak a castiliai s aragon udvarok - Acciajuoli megkísérelte, hogy lassan a nápolyi ügyekre terelje a szót.

- Ha igaz, herceg úr, hogy Itália a világ édenkertje, akkor Nápoly a bűnös almafa, melynek gyümölcsei tilosak mindnyájunk számára. Ha körülnézek, valóban az Aurea Aetast látom magam előtt: e gyönyörű köntösöket, asszonyok virágkoszorúját, főrangú lovagokat... ha hallom vendégeim szavát, mely megint tisztán cseng, annyi évszázad barbársága után, azt hihetnem, hogy most kezdünk meg néhány boldogabb esztendőt... De mindez, kegyességek engedelmeivel, csak látszat, csalóka pillanat fénye, s e virágokon ki ne érezné novemberben nyíló rózsák fájdalmas illatát? Vajon hasonlíthatjuk-e aranykorhoz azt a világot, melyet összezilálhat az ős egyetlen jeges fuvallata? A Vezúv aljára építettük mindnyájan palotáinkat, melyeket tönkresilányíthat egyetlen eruptio. Egyszerű szóval beszélve, mi mindnyájan Róbert király kegyelméből vagyunk. Ha bölcs urunk lehunyja egy napon áldott szemét, kirobban a láva, s elborítja Nápoly rózsakertjeit.

Johanna felemelte kezét, jelezte: beszélni akar. A teremben csend lett, mindenki hallani kívánta Nápoly leendő királyasszonyát.

- Miklós gróf, úgy véljük, kegyelmed azért önt ecetet vígságunkba, hogy utána megint édesebb legyen az öröm. Mert egyébiránt nem tudnám véges elmémmeel megérteni, hogy miért parentálja el kegyelmed boldogabb világunkat, melyben megélünk, lombosodunk, jól érezzük magunkat? Mindenki tudja: nagyatyám a föld egyik legnagyobb uralkodója. De Házunk ősei már Carolus Magnus előtt uralkodtak, ezután is fognak uralkodni, s ha szabad magamról is szólnom, nekem eltökélt szándékom, hogy még szebbé teszem Nápolyt, s megőrizem minden elnyert privilégiumot.

- Szívem szerint márványba vésetném az ifjú hercegnő szavát. Már csak azért is, hogy emlékezhessék rá, ha beborul mindnyájunk felett az ég.

- Acciajuoli úr, kegyelmességedet feloldom az udvari illem tartózkodása alól. Kérem, beszéljen, olyanképpen, mintha mindnyájan körasztal lovagai lennénk, s egyformán tisztelné mindenki a másik szavát. Indokolja meg, kérjük, szokatlan gyászbeszédét, melyet ma este mondott el Nápoly felett.

- Nem szándékoztam ily ragyogó elmék s a Regnum főméltóságai előtt nyilvánosan szólni országos dolgokról, kis hercegnőnk kérésének is csak vonakodva engedhetek. A mi nemzetségünk szerény gyökerekből lombosodott ki Fiorenzában, ott szereztünk hajlékot, de palotát csak Nápolyban építhetett magának az Acciajuoli-ház. Ezért az én életemmel s minden földi javammal Johanna hűségére esküszöm. Hitem szerint, ifjú hercegnőnk bölcsessége már előreveti sugarát, s aligha csalódom, ha felismerem benne a jövő Nápoly egyik legnagyobb királyát. De mégiscsak asszony lesz, aki trónra kerül, s a természet rendelése szerint való, hogy az ő méhének fájdalomával szaporodjék a királyi ház... Őszintén beszélek, ha úgy érzem, hogy aggódnunk kell e Regnum sorsán, melyet talán tizenhat esztendő királynő fog kormányozni, s akinek férjeura nem fog bővelkedni sem világi bölcsességben, sem férfiúi tapasztalatokban.

- Mi bajotok András herceggel?... Látom arcotokon, hogy ellene fordul beszédetek. Miért áskálódtok szüntelen ellene?

- Heves vagy, hercegnő, s ilyenkor senki sem oszt igazságos kézzel. Mi Endre úrban nagy s kitűnő ősök ivadékát tiszteljük. Jövő reménységét tekintjük benne, szívünk megtelik örömmel, ha látjuk lova hátán, akkor is, amikor vezeti fegyvereseit. Ha ő lesz a trón mellett, melyet hercegséged foglal majd el - bizonytal nem kell drága pénzen felfogadnunk zsoldos kapitányokat: az ő vitézsége elegendő lesz ahhoz, hogy Nápolyt ne érje támadás. De nem is itt van szorongásunk oka. Egyikünk előtt sincs rejtve, hogy az ifjú herceg lelke nem szabad... ez a lélek rabbilincseket hord, melyeket reákovácsolt egy hatalmasabb, komorabb akarat.

- A barát egyszerű, tiszta lélek. Lelkiatyja Endrének... Ha én leszek uramnak hitvestársa, megküzdök vele, s nem félek attól, hogy e viadalban megaláztatom.

- A barát tiszta lélek. Ha nem lenne... nevét már régen megtaláltuk volna messer Bartolomeo titkos adóskönyveiben. Tiszta lélek, de Isten félelmét összetéveszti a vak gyűlölettel, mellyel Nápollyal szemben viseltetik. Ezért szólok, hercegnő, idejében. Én azt hiszem, ha nem távozik el innen még copulatiód előtt a barát, befolyása megronthatja nászod, miként megrontaná Nápoly sorsát, ha Endre úgy uralkodnék, hogy háta megett szüntelen érezné Róbert atya tekintetét.

- Lovagi illendőség úgy kívánja, hogy védjük azokat, akik távol vannak s nem védhetik meg magukat. Vajon azt hiszed, Niccolo gróf, hogy ellened nem emel vádat a népszáj, nem veti szemedre a magas kamatokat?

- Mindezt, hercegnő, el kell bírunk. Ez hozzátartozik ahhoz, hogy helyesen sáfárkodjunk. Nekünk, akik megszabjuk az arany útját, sok mindent kell tudnunk, s nem szabad igaznak hitt utunkról letérnünk sohasem. Ismernünk kell, miként szólnak hozzánk a királyok, mielőtt megkapják a kölcsönt, s azután... amikor először kell megfizetniük a kamatot... Tudnunk kell, miként csillapítsuk le a kikötő népét, ha éhínséges esztendőben meg akarja rohanni a gabonaszállító hajókat... Lehet, hogy uzsorásnak mondanak minket, de nélkülünk nem lenne selymed, ékköved, nélkülöznéd a drága kéziratokat, a bizánci faragásokat. Kinek lenne toledói pengéje, angol íja, cseh vászna, magyar bora? Építettek volna páncélos lovagok olyan hajókat, melyek már nem imbolyognak vakon a vízen, hanem a delejtű éjjel is látó szemével szelik át a tengereket? Vajon grófok s hercegek hoznak-e ide finom gyapjú birkákat, rezes és vasat? Kik visznek gyapjat Angolhonba, hogy ott megszöjék Edward takácsai? Egyszerű kalmárok vagyunk, hercegnő, évről évre viseljük a magunk titkos, csendes háborúságait... Mi tudunk

békét kötni, frigyeket ápolni, háborúba menni, ha így kívánják házunk érdekei. De egyet kell tudnod: amíg Fiorenzában a Bardi, Peruzzi s Acciajuoli-házak szövetségben élnek, Nápolynak mindig lesz annyi aranya, hogy megvédelmezze a te veszélyben forgó trónodat.

- Nápoly, mi mindnyájan úgy tudjuk, gazdag. Miért kellene betegágyához firenzei doktorok?

- Firenze kicsinyebb, de arányosabb. Ott minden ember egyforma, s a nép nem szokta meg az adószedők korbácsát, mint egynémely nápolyi tartományokban.

- Róbert atya úgy mondja: minden bajnak a luxuria ördöge az okozója, itt valójában a gonosz uralkodik, melyet nem tud Nápoly kiűzni soha.

- Az urak egynéhánya telve van drága jószágokkal. De szegényedik a kispép, s üresen marad a király thezauruma.

Katalin császárnő érezte, hogy veszélyes pontokhoz közeledik a disputa. Felállt, megbontotta az asztalt, s a vendégek kitódultak a kert lugasai felé.

Durazzói Károly megérintette nagybátyjának, Elia bíbornoknak a karját.

- Vajon nem rendelhetné-e el Avignon, hogy e gyűlölt Róbert barát valamelyik távoli kolostorban kezdje meg szilenciumát? Sokat beszélnek arról, hogy nem áll távol bizonyos eretnek tanoktól...

- A jámbor emberekről, fiam, gyakorta hoznak a Curiához ehhez hasonló híreket. A Szentszék, amíg nincs kezében bizonyíték, aligha hiszi el papi emberekről az eretnek felfogást. Ezenfelül, tudod-e, hogy Róbert ma egy a magyar Archiregnummal? Vajon kihez vonzódhatnék jobban a francia pápa, mint egy francia vérű keleti királyhoz, aki támasza az Ecclesiának, szemben a keleti s a nyugati Impériummal? Józan ésszel feltehetjük-e a szentatyáról, hogy a visegrádi udvar bizalmasát, Endre herceg nevelőjét fogja perbe inkvizitoraival?

- De Róbert izgat. Minden szava lazítás a javadalmas főpapok ellen, ostromozza a simoniát, irtózik a selyemtalároktól, s ő maga az udvar legnagyobb bosszúságára sohasem veti le a koldulóbarátok sírszagú köntösét.

- Ne felejtse el, fiam, hogy az apostolok sem jártak bársonyban, s az első pápák maguk is éheztek...

- Ismerem kegyes szavaidat. Ha mindez így vagyon, ahogy mondod, s egyformán tehetetlenek vagyunk, te, én, Acciajuoli, az egész nápolyi udvar... egyetlen csökönyös baráttal szemben, akkor mi célt szolgált a mai vacsora?

- Niccolo mester bölcsőbb annál, semhogy könnyen kifürkészhetnéd szándékait. Lehet: rendre puhatolózik mindnyájunk véleménye felől, hogy mindent egybeszűrjön, megvitassa honfitársaival, s mindebből kialakítsa plánumát... Hírt vettem arról, hogy Acciajuoli két vendéget kapott, akiket nem láttunk a mai vacsorán.

- Kik lennének ezek az urak?

- Tegnap este óta itt van a palotában Doffo, a Bardi-ház feje s társa, Peruzzi lovag.

- Ezért hívott ma össze bennünket a kalmár?

- Még nem tudom, de úgy hallottam, hogy a vacsorát tanácskozás fogja követni...

- Attól függünk, hogyan határoz a kufárok gyülekezete?

- Hiába gúnyolódol felettük, Károly, ha szükséged van ötven aranyunciára, megalázkodol előttük, zálogba veted valamelyik báróságodat. Mi Avignonból talán jobban látjuk Európa dolgait, mint ti, akik megszoktátok, hogy a Castel Nuovo falain kívül véget ér a világ. De látod, ha nem lennének kereskedők s navigátorok, megállana egyszerre az élet, visszaszűlyednénk azokba a századokba, melyekben mindenki csak azt hordhatta, amit asszonya megfont s megszöhetett, köpenyük sem volt más, mint cserzetlen állatbőr. Ma te brokátokat hordasz. A selyem onnan jött, ahol a messer Milione, Marco Polo úr járt. Kesztyűdet Norinbergában hímeztetted, a páncélotat Toledóban vagy Firenzében kovácsolták, bőrcsizmádhoz a bőrt a cordovai tímárok adják, s a lányt, akit bűnös indulattal megkívántál, mint hallom - a Pontus környékéről hozták le Genuába a rabszolgakereskedők. Nálunk a számszeríjasok maguk kéri, hogy Angliából hozassunk nekik fegyvereket, Velencében tudják az üveget fűjni és csiszolni, s Fiorenzában keretbe foglalnak olyan domború lencsét, melytől megint látni kezdenek a vaksi öregek.

- Mindezt mi teremtettük meg. A keresztény Respublica fejedelmei.

- Rokonotok, Brienne úr is így hitte, amikor Firenzébe indult, hogy uralkodjék a Madonna városa felett. Egy fél esztendő múltán már látta, hogy hiába lovagjainak számtalan öspróbája, ha szembehelyezkednek vele a *Lana* - a gyapjúfonók céhének - makacs urai. Ma már de Brienne is másként kezdene hozzá, hogy engedelmességre szoktassa Firenzét... Én azt hiszem, Károly, hogy ti túlságosan magatok között éltek, nem ismeritek, mi történik a világban... mindent ráhagytok Niccolóra... s talán magára Johannára is.

- Mit akarsz a gyermektől? Csúfsága lesz a Castel Nuovónak, ha leány ül a trónon, azt kérdik majd a keresztény országokban, castrálták-e Nápolyban a korona összes hercegeit? Johannáról beszélsz, mintha nem tudnád, hogy ha trónra jut, őhelyette is csak a barát uralkodik.

- Fékezsd magad, Károly. Szokd meg, hogy némán gondolkozol. Azt hiszed, nem látja mindenki rajtad... nem érzik-e ellenségeid, hogy téged csak egyetlen vágy tölt el... csak az után sóvárogsz, hogy Nápoly királyi lajstromában Bölcs Róbert után az ifjú Károly következék?

- Nem gyóntam neked, s te mégis feladod a penitenciát?

- Féltelek, Károly. Oly nagy benned a gyűlölet, hogy nem tudod elleplezni. Te egyformán kívánod Endre s Johanna halálát...

- Te bölcs vagy s öreg, bátya, aki nem tudod megérteni, milyen érzés, amikor férfi létemre hajlonganom kell a trón leányörököse előtt, s el kell ismernem, hogy esetleg egy idegen fiúnak nagyobb jussa lesz a koronához, mint nekem, aki a legidősebb vagyok a Ház hercegei között. Gyűlölöm őket... előttem nem tagadom.

- Ifjúkoromban még éltek vitézek, akik a Szentföldön hűtötték le haragjukat. Ti már csak egy plánumot ismertek, Károly - a pártütést.

- Úgy érzem, mintha le lennék láncolva. Érted-e, Elia, miként érzem magam, amikor ülök a palotában, s kínoz a semmittevés. Ha rajtam állana, ha én ülnék a trónon, innen, Nápolyból rohannám meg a ghibellineket, kiűzném a Viscontiakat... átmennék Hellászba vagy Constanti-nopolisba... megteremteném a *fleur de lys* hatalmas, déli Impériumát.

- Meglátod majd, fiam, hogy az idő jobban fogja gyógyítani nagyravágyásodat, mint a firenzei orvosnak, Alderotti mágiszternek csodaszere, mellyel kiűzi az epeköveket. Sajnálak... de hozzád hasonló láncokat visel minden herceg, akire nem vár a korona... Te az elébb Johannáról beszéltél... arról, hogy mögötte áll a barát, s ő csak báb, akin keresztül a visegrádi udvar fog uralkodni... Azt hiszem, tévedsz. Az utóbbi napokban többször váltottam szót az ifjú hercegnővel. Veled szemben védelmembe kell vennem őt, s ezt a véleményemet fogom

kifejthetni a szentatya előtt. Azt hiszem, Károly: ha az Úristen Johannát trónra segíti, egyike lesz Nápoly nagy királyainak. El fog törpülni mellette Endre, s Johanna meg fog ütközni Róbert baráttal. Nincs kétségem, hogy ebben az ütközetben Johanna lesz a győztes.

- Honnan szerezhetett a kölyöklány ekkora bölcsességet?

- Róbert királyt senki sem hasonlíthatja Carolus Magnushoz. De legnagyobb ellensége is elismeri, hogy mesterként kezeli az államügyeket. Mint hallom, már hosszú esztendők óta, napról napra oktatta Johannát, hogy felébressze benne az uralkodásvágy ösztönét. Tanult a nagyapjától akkor, amikor ti solymásztatok s kergettétek vágyaitokat, miként a Satyricon parázna Gitonja... Johanna ült Róbert király mellett, s böngésztek a régi okleveleket.

- Mégiscsak megalázó, hogy egy lány uralkodjék a férfiakon...

- Csendesen, Károly. Már amúgy is sokan vannak a Castel Nuovo nyugtalan kísértetei. Jó lesz vigyázni...

- Tudsz valamit... hallottál valamit, azért mondd?

- Az én koromban az ember csontjaiban érzi, ha beköszöntenek a borús idők. A gonosz nedvek összegyülekeznek a testben, s nyomást gyakorolnak az epére... Mindezt azért mondom, mert nem szeretném, ha lépre csalnának. Nővérem fia vagy, azt hiszed, nem kívánnám, hogy trónon lássalak? De Johanna ellen te nem emelheted fel a kezed, mert ezzel magad döntöd meg a legitimitást... Ha Johanna meghal, s Máriára marad a trón... mindez, persze, alaposan megváltozik.

- Mária még gyermek szinte... ma jött először az országnagyok közé.

- Nápolyban gyorsan érnek a narancsok... Én a te helyedben, Károly, erre gondolnék.

- Oly bölcs vagy, hogy mindig új irányt tudsz adni a gondolatnak. Beszélhetek-e anyámmal? Ő jobban ismeri Máriát... a gyermek látogatta néha, de én ügyet sem vettem rá.

- Beszélj anyáddal... Kísérje Máriát figyelemmel. Azt hiszem, véges elmémmel, hogy ebben nincs semmi bűn, semmi, amit kárhoznátna a Curia. Ha felmentés kell a házassághoz, Kelemen megadja nekem.

Acciajuoli kikísérte az utolsó vendégeket. A kerten át került vissza, egy törpebokorból leszakított maroknyi illatos levelet. Tiszta s békés volt minden a csillagos ég alatt. Kiszellőzhette hercegnők rózsajavillátát, a fűszerek aromáját, a bor gőzét, a sok, céltalan beszédet, melynek hulláma előntötte. Lassú lépésekkel ment vissza a palotaházba, s arra az éjszakai beszélgetésre gondolt, mely most fog következni firenzei érdektársaival.

A titkos, belső dolgozószobákban a két vendég már órák óta lapozgatta a kulccsal lezárt, pántos üzleti könyveket. Doffo dei Bardi úr betette az ablakot, melynek átlátszó karikáin keresztül nézte, miként vonul át a kerten a nápolyi udvar, mely annyi fényt kölcsönöz Niccolónak, s minden esztendőben annyi aranyat nyel el. Simone Peruzzi magába mélyedt, ilyenkor halkan összependítette sarkantyúját, frissen szerzett lovagi címének látható jelét.

Még boldogult atyja hozta létre az örök frigyét a három gyűlölködő bankház között. Igaz firenzeiekhez illően Miasszonyunk oltára előtt fogadtak egymásnak örök barátságot, saját maguk s minden leszármazóik nevében is. Megesküdtek arra, hogy amíg Bardi, Peruzzi s Acciajuoli-fajták élnek, úgy járnak kéz a kézben, mint egyazon atya gyermekei. Pontokba szedtek mindent, hogy milyen jogok s kötelezettségek illetik meg az egyes házak seniorjait. E

pontok közt volt egy, melyben elhatározták: súlyos s nehéz fordulatok előtt bármelyik társ köteles kikérni a másik kettő szavát.

Mielőtt belépett a dolgozószobába, Niccolo Acciajuoli arra gondolt, bölcs dolog-e tőle, hogy erre a pontra hivatkozással kérette Nápolyba Doffót s Simonét? Vajon sorsukba vágó fordulat előtt áll-e Nápoly, szükséges-e, hogy ő, Málta grófja gyengének mutassa magát a szerződő társak előtt, s tanácsukhoz folyamodjék, mintha már hosszú esztendők óta nem az történnék a három egyesült házban, amit ő, Niccolo Acciajuoli elhatározott? Levelében így írta: „Elmém gyarló, s kérlek benneteket, ne vonjátok meg tőlem a ti bölcs tanácsotokat...” Megértették-e a társak, hogy nem kell az alázkodását szó szerint venni, ez csak levelekben megszokott fordulat, inkább csak kegyes gesztus a firenzeiek felé?

Amikor beért a szobába, kiküldték a könyvelőket, íródeákokat. A tatár lány elvitte a nehéz, finom borokat, helyettük könnyű sert hozott, kanna hideg kútvizet, melybe az, akinek kiszáradt a szája, citromot csepegtetett.

Doffo dei Bardi kezdte a beszélgetést.

- Niccolo öcsém, kegyelmed a hercegekkel elegyedvén, nem áttall-e leülni a szegény plebejusok közé, amikor elmondhatná, hogy szívének aggodalma miért diktálta hívásunkat?

Acciajuoli Miklós hátradőlt székében. Most nem aranyra éhes hercegekkel játszik mint mester; valódi torna kezdődik, melyben tapasztalt lovagokkal mérheti össze a szellem fegyverét.

- Atyám után atyámnak őszinte szóval felelhetek, és Simon úr is elhiheti, hogy nyugtalan-ságomnak komoly alapja van. Úgy érzem, frigyünk szerint kegyelmetek bölcs tanácsát nem nélkülözhetem. Rövid leszek, nem használom a Nápolyban szokásos beszédet, mely sokrőf-nyire toldja ki minden mondat köntösét. Úgy vagyom a dolog, hogy Róbert király lábát dagasztja a víz. A fődoktornak, Penának famulusa jó pénzért közlé velem, hogy fokonyként emelkedvén a gonosz nedv, az öreg király őszön túl alig húzhatja már...

- Nézegettük a számadásokat. Ebben az esztendőben újból ötezer unciát kapott az Öreg. Kegyelmed könnyű kézzel mér, Miklós öcsém.

- Tízezret kért a király... alkudtam, alkudtam, de a messinai katonák már három hónapja nem kaptak zsoldot, s mégsem adhatjuk fel egész Szicíliát.

- Kegyelmed grófságai s tisztségei szerint a nápolyi korona vazallusa... de kontraktusunk erejénél fogva itt is csak Fiorenzát képviselheti... Ezért feleljen tiszta szóval: mi közünk nekünk ahhoz, győz-e vagy nem győz Róbert úr Szicíliában az aragonok fölött?

- Az elmúlt esztendőben, amikor Bajor Lajos Trientbe érkezett, s hír keringett, hogy meg-újítván frigyét Aragonnal, felülről s alulról támadják meg Nápolyt - itt mindenféle rendű és rangú ember reám esett, hangos szóval, aggódva kérte vissza letett pénzét, s ha nem szedtem volna több adót a kelleténél, nem tudtam volna hirtelenében visszafizetni letéteiket. Ezért fontos Szicília. Amíg Messinában fizetett katonáink vannak, addig nem kell félni attól, hogy Ferdinand száraz lábbal kel át a szoroson...

- Mennyivel tartozik tőkében Róbert király?

- Ha nem számítjuk a kamatokat, novemberi calendától talán... kitesz százezer unciát és valamennyit... Mióta itt vagyok, Nápolyban, alig-alig emelkedett...

- De nem is fogyott, öcsém!

- Simone, nézd csak... amikor ide jöttem, még nem volt a sókivitel a miénk. Még nem kaptuk meg a privilégiumot, hogy minden renyhe adósunkat itt perelhessük, Nápolyban. Nem szállíthattál tizenkétezer öszvértelhernyi búzát minden királyi tizedtől mentesen... és kérdezem, vajon mindenkinek, például a Buonaccorsiaknak is ölébe estek-e a városi vámok, melyek ilyen fényűző népnél, mint a nápolyi... megérnek még ma is egy-két carlinust...?

- Nem gáncsolni jöttünk ide. Te vagy itt mindhárman akarataiból, és úgy ítéltük, hogy jól végzed dolgodat. Te hívtál ide minket...

- Doffo bátyám, Róbert király úr egy esztendei jövedelmét háromezrezer unciára becsülik. Ha firenzei mértékkel mérnénk, bizony ez szegényes, de el kell gondolni kegyelmeteknek, mi minden tűnik el a bárók s a nagyklerus kezén. Lehet, hogy a kamat, melyet Róbert király fizet, nem sok. Ha számítom, alig éri el az esztendei huszonegy-huszonkét százalékot, de számolni kell a temérdek privilégiumot, kedvezést, könnyebbséget... a bírák jóindulatát, a behajtás könnyűségét, az állásokat, ahova behelyezik hű embereinket, hogy ők kezeljék a bevételek királyi könyveit.

- De azok otthon ülnek asszonyaik mellett, s nem akarnak hercegnők köntösével takarózni...

- Kemény beszéd, Simone. Mondd el, ha panaszod van rám!

- Kegyelmednek hozzá kell szoknia, mi így beszélünk egymással Firenzában. Magunkat sem kíméljük, mást sem, mégis élünk.

- Hogy élnek kegyelmetek... szeretném hallani élőszóval?

- Brienne kormányzásának már napjait számolgom. Alig hiszem, hogy van rajta olvasónyra való. Ha nem félnénk a tengernyi vértől, házdulástól, már erősítettük volna a mozgalmat. Athén hercege azt hitte, hogy kecskepásztorok között van, az Akropolisz alatt. Parádéztatja testőreit, oly udvartartást rendezett be magának, melyet nem láthatott Róbert úr udvarában sem. Amikor érezte, hogy hűvösödik a szél, a Tanácsban fordított egyet. Dörgölődött a kicsinyekhez, a jog nélkül valókhöz, mesterlegényekhez, akik céheken kívül kontárkodván tengetik napjaikat. Csak franciául gajdol, mintha megvetné firenzei nyelvünket. Mintha csak a francia lenne a valamirevaló beszéd. „Notre bon peuple” - mondta a minap is, amikor a takácsok béremelésért odasereglettek a Palazzo elé. Mintha bizony király lenne... úgy adta magának a fejedelmi többes számot, s a nép álmélkodva hallgatta, mert nem értette, mit mond gallus nyelven az ő szerelmes hercege...

- Ez is gyengíteni fogja Nápolyt, ha kitelik Gautier becsülete.

- Majd fogadunk magunknak olcsóbb urat. Firenze meglesz, mert ügyel a pénzre. De mi leszen itt Nápolyban, Niccolo, ha az Öreg lehunyja szemét?

- Ha lehunyja, százezer unciára kell adóst találnunk. Valakit, aki megfizesse a kapitalist, de legalább a kamatokat. Ha emellett még növeljük a firenzei forint s a nápolyi uncia között a különbséget, aranyban hajtjuk be a jutalékunkat...

- Apróságokból nem lehet megélni. Miként kegyelmed mondta, könnyen megrezzen a szél, s akkor megint rohan kegyelmedhez gróf, apát, polgár, hogy visszakövetelje letett aranyát... Nagyobb bizodalom kell, királyi hatalom, mely mellé megint csak megtelepedhetünk.

- Miként kegyelmetek hallották, a holnapi napon lesz Endre s Johanna éjszakája...

- Úgy mondják, Valois Mária vére buzog a leányban. Boccaccio Chellino fia pajkos történetet küldött róla...

- Kamarás vagyok a Castel Nuovóban. Tudom, mi történik a palotaházban; Johanna szüzlány.

- Csak a szél járásáról ítélünk, s most nem is róla beszélnek, hanem András hercegről. Miként tudja kegyelmed, nekünk nem szándékunk grófi koronával fejünkön megtérni Firenzébe. Simone ugyan lovagságot kapott Róbert úrtól, amikor megadtuk az előleget a pápai tizedre, de én magam nem élek ilyen drága orvosságokkal... A pénzünket féltem. Kértem kegyelmedtől, mi leszen akkor, ha Bölcs Róbert behunyja szemét, Johannát koronázzák meg s Andreasso ül mellette...?

- Doffo bátyám, ma még nem tudhatom. Mindazok, akik Johannához közel állnak, a Cataniaiak, Artois-k, Capece, a főfizikus, csillagolvasó, kameráriusok: a mi embereink. A kancellária számadói rendes fizetséget húznak. Johanna nem fogja elűzni sem a Bardi, sem a Peruzzi-házat, s nem kell félnünk olyan fenyegetésektől, mint amelyeknek Edward úr udvarában, Londonban nap nap után ki kell tennünk magunkat. De Endrét nem ismerem, s félek tőle. Mint kegyelmetek tudják, magyar kísérete igaz lovagokból áll, ők hordhatják a Regnum kardját, biztosabbak azoknál a zsoldosoknál, akiket a mi pénzünkön fogadhatnak fel az idevalók. De itt vagy ez a Róbert barát, akit az ördög miniszterének mondanak, s aki az egyetlen félelmes ellenfél. Keze közt van Pannonia birodalma, s Erzsébet királyasszony gombolyítja guzsalyán a szálakat, melyekből Róbert barát megszövi a szemfedőt.

- Voltak, akik megesküdték, hogy elpusztítják a barátot...

- Rosszabb lenne. Talán haddal jönnének Nápolyra, vagy aranyukkal ellenünk lázítanak a nápolyiakat. Könnyű itt mindig garázda népre találni, mindig akad pár ezer naplopó, aki szívesen kifoszt néhány palotát. Maga a Curia is védi a barátot, tudva, hogy Magyarország akaratából ő uralkodik Endre s Nápoly felett.

- A barát befolyásának nem lehetne gátat szabni a *magunk* módja szerint?

- Miként az algebra mesterei mondják, minden rezultátum componensek eredménye. Így vagy itt is. Én tudom, ki az ő fizetett embere, s mellé állítom a magamét. Felettébb hiábavaló vetélkedés ez, s annyi pénz ömlik így az udvartartásba, hogy vérszemet kapnak a tányérmosók és kukták is.

- Azt hiszed, a barát el akarja törölni kiváltságainkat?

- Érzésem szerint ilyesmit forgat elméjében. Miért kellenénk mi abban a Nápolyban, melyet Visegrádról igazgatnak, ha már megbékélt az Impérium császárával, megfizeti a pápai tizedet, s egy fráter tartja kezében a kormányrudat?

- Megtagadnák egyszerűen a fizetést? A kamatot s a tőkét?...

- Ha egyszer rátérnek az útra? Nem kell friss pénz, ha nem fizetik a régi tartozásokat, s visszaperlik a zálogba vett vámokat.

- Elég fekete hír ez. Ezért izent kegyelmed?

- Most szólok, amikor még nem sürgős az, hogy cselekedjünk. Lehet, mindez egy hét vagy egy esztendő múlva. Lehet: elég erős lesz befolyásunk, de tudják kegyelmedék is, az emberek hitvénya mindig az új úr felé tekint.

- Folyamodtak-e már Avignonba Endre királyi címéért?

- A kancellária pecsétetes levele elment Kelemenhez. Az érsek vitte, aki a magyar frigy barátja. Mások azt beszélik, hogy Talleyrand bíboros Róbert királytól ezzel ellenkező titkos instrukciókat kapott.

- Ma itt volt a kardinális...

- Házunk barátja, s már egynéhányszor szót emelt értünk Avignonban s Párizsban is.

- Olvastuk nevét a kapcsos könyvben... Szép summa...
- Mióta VI. Kelemen a szentatya, a bíbornok úrra nagyobb szerep vár. A pápa tudja: Talleyrand reá adta szavazatát.
- A pápa öszentségénél szavunknak van ereje. Nápolyban is vannak híveink. Itáliában tudjuk, mi történik, s a kezünkben tartunk néhány nagyobb német fejedelmet is.
- Csak a visegrádiak állnak velünk szemben. Ellenségnek tartanak minket, s vádolnak azzal, hogy mi késleltetjük a királyi investitúrát... Kérdezem kegyelmeteket: nem lehet-e tennünk valamit, hogy az új fiatal királynál, Ludovicusnál megalapozhassuk házaink becsületét? Annyi florinusa van-e a magyar kincstárnak, hogy csak úgy szórhatja? El akarja venni tőlünk a nápolyi üzletet?
- Kértem kegyelmeteket, adjanak tanácsot. Elmém ingadozik. Vagy igyekezzünk szép-szelídséggel egyezni a magyarokkal, s akkor nem fáj nekünk Róbert barát, Erzsébet királyasszony s ifjú Ludovicus... megadjuk barátságuknak árát, s marad, mint eddig - kezünk között Nápoly. Vagy hiábavaló minden próbálkozásunk, visszalökik kezünket, akkor harcolunk. Ha így lenne, egybeszedjük erőinket, s győzünk is, ha az Úristen megengedi.
- Akkor kereshet kegyelmed új férjet Johannának...
- Mi leszen a régivel, Simone?
- Emberi fajtánk kezdete óta mindig úgy történik, hogy a győzelmes azért győz, mert elpusztítja a gyengébbiket.
- Így vagyon... de mi még eddig nem folyamodtunk orgyilkosok töréhez s doktorok titkos patikaszeréhez. Legfeljebb a Buonaccorsiatokat vádoltuk meg vele, hogy eltették láb alól Verona urát... Mi nem veszünk s adunk el emberportékát, s rabszolga nem viselheti hármunk házának bélyegét. Immár talán száz esztendeje, hogy tisztességben visszük dolgainkat. Gyengének érzem magam arra, hogy elpusztítsak egy hercegfiat.
- Miklós, érzik rajtad, hogy gyakorta fordulsz meg poéták közt, barátod Boccaccio Chellino fia is... Te csak tartsd hüvelyben a törőd, s óvakodj attól, hogy orgyilkosságról beszélj. De használd fel hercegeidet. Cseppents fülükbe bűvös italt, melytől még nagyravágyóbbak, még hiúbbak lesznek, koholj híreket, terjessz pusztító fámaként egy-egy fenyegetést, melyet Róbert baráttól vagy valamelyik társától hallottál a minap... egyengess útjaikat, ha egymás kezét keresik... oldd meg nyelvüket kupázás közben... szerezz nekik alkalmatosságot arra, hogy már most is királynak érezhessék magukat... Te csak maradj kalmár, Niccolo, maradj hátul, ne menj előre, őrizd a privilégiumokat, s gondoldj arra, hogy mi lenne, ha terved nem sikerül?
- Ti, bátyáim, miben segítetek?
- Megpróbáljuk Pannoniában. Az ottani telepet kibővítjük, ügyesebb embert küldünk, szaporítjuk befolyásunkat. Kalmárok rakodnak majd, akik olcsó áron viszik a királyi udvarba Firenze céheinek legszebb portékáit... Én ügyelek, magam szabom az árt meg, én adom az utasításokat. Te, Niccolo, itt szövöd a hálót. Mi, odafent, egyezkedni próbálunk. Valamelyikünknek egyszer igaza lesz.
- Legyen meg a ti akaratotok, bátyám...
- Emlékezel arra az estére, Endre?
- Az első éjszakára, amit Nápolyban töltöttem. Félttem a sötét ágyasházban. Imbolyogtak a gyertyák, és Filippa vigasztalt, mert anyám után esengtem s reszkettem.

- Hány éve annak, Endre?
- Tíz leszen... Ezóta férj és feleség vagyunk. Ezóta kellett kerülnünk egymást, mert így kívánta az udvari illendőség szava.
- Most mindig velem leszel, Endre?
- Vitézi ember kalandra is indul...
- Alig engedtek hozzám, már el akarsz menni tőlem?
- Jó itt, nálad, Johanna, de nekem nem lehet mindig itt maradnom. Micsoda király lesz az, aki hagná, hogy vitézi népe szerteszéledjen?
- Mindig csak arra gondolsz, Andreasso?
- Mire gondoljak? Mindenik ösünk kardot hordott, Szent László égbeli pátrónusunk is...
- Nagyapa alig viselt hadat. A lábát törte a vascipő, és nagyon sokat sóhajtott, amikor páncélingét fel kellett vennie...
- Johanna... ha bemegyek nagyapához a kancelláriába, elfullad a torkom. Szörnyű szag terjeng, tele minden poros pergamennel, a diplomákra használt cserzett bőröknek messzire érezni a bűzét. A tollforgatók, pecsétes köntösökben, lerágott körömmel, borostásan ülnek, hegyezik lúdtollukat, összedugják fejüket, tanakodnak, mint kotnyeles verebek... Nem akarok bölcs fejedelem lenni. Te még nem láttál vitézi királyt. Olyant, mint apám volt, olyant, mint a magyar ösök, akiknek képe ott lóg az esztergomi palotában. Csak egy volt bölcs közöttük, Colomanus, de ő is több hadat viselt, mint a nápolyiak valamennyien.
- Én békeességben szeretnék veled élni, szeretném, ha udvarunk olyan lenne, mint ahogy Párizsról mesélik... Fülöp udvaráról, ahol nem hallani hangos szót, a dámák mindig bársonyba öltöznek.
- De országába egyre mélyebben fészkelik be magukat az angolok. Edward gyalogosokat küld a francia lovagok ellen, az angolok ezerszámra vannak, egyszerre lépnek, s egyszerre tudják felhúzni parancsszóra számszerijukat.
- Most nem akarok háborúról hallani. Sétáljunk még a rózsakertben. Úgy szeretek itt lenni, Castellamarében. Kértem nagyapát: erre a hétre adja a kastélyt nekünk...
- Olyan nehéz szaguk van a virágoknak... ha a szobámban volnának, megfulladnék tőlük.
- Olyan jó lenne, ha szeretnéd őket... meg a madarakat is... Látod-e, ha akarnád, kihoznám a lantom... most, hogy senki se hallja, énekelnék egy szonettet vagy madrigált. Endre... olyan szép volt, amikor kivágtattunk a tengerpartra... a nép... ahogy virágot szórt felénk... Endre, olyan jó egyedül lenni... nem kell félnem attól, hogy nyílik az ajtó, s belép Róbert atya...
- Szomorúságom oka, hogy nem szívelheted...
- Csak félek tőle... ha nincs velünk, egyszerre könnyebb lesz az egész világ. Mióta eszemet tudom, mindig közöttünk van... olyan, mint egy nagy, fekete felhő... mint a Vezúv felhője, mely mindig ott borong a kráter körül.
- Látod-e, nekem nincs senkim, csak Róbert atya, akit szeretek. Apám meghalt, szegény... anyámat nem láttam már több mint tíz esztendeje... Az apródjaim, a kamarásaim, testőrző hadnagyaim, akik velem jöttek Pannoniából, egymás után elhagynak... A minap is bejött a kis Gilétfi, s azt mondta nekem: eressz haza... itt olyan édes minden, a bor, a virág, a lányok, az ének. Mintha mézzel vonta volna be az Úristen ezt a Regnumot... Nem bírom, engedj haza, uram, vágyódom egy marék hó után... szeretnék szopogatni egy jégcsapot... medvére mennék

az erdélyi havasokban... szeretnék megvívni egy menyecske fejszés urával... szeretnék magyarul beszélni... eressz el, Endre herceg... Így mondta. S nem ő az első...

- Te is szeretnél hazamenni?

- Engem kivettek az anyaföldből, s beültettek ide. Arra kell gondolnom, miért nő fel gyermek anyja nélkül, amikor életben van az anyja, s mindketten vágyódnak arra, hogy lássák egymást? Nem láttam bátyámat, Ludovicust sem, mióta eljöttem. Úgy emlékezem rá csak, mint gyermekre, nem volt sokkal erősebb s izmosabb nálam, de uralkodott fölöttem, makacsabb volt, akaratosabb... Úgy szerettem Lajost, mindig csak utána mentem, kértem, hányszor kértem: ne rekeszen a játékból ki, ha kicsi vagyok is, játsszék velem. Mielőtt eljöttem ide, Nápolyba... velem együtt tanulta a latin köszöntőket...

- Én is tanultam, s amikor elmondtuk, egyik sem értette a másik szavát.

- Milyen régen nem beszéltünk így, egymással, Johanna. Milyen rég volt, hogy kettesben lehattunk... nincs körülöttünk az udvar... nem beszélnek ötféle idiomát, hogy a végén azt sem tudni, milyen nyelven válaszolsz... otthon ez olyan másképp van...

- Mindig csak odahaza van a gondolatod, Endre...

- Ilyenkor, amikor végigfut a szél... fáj bennem, édes is.

- Endre, olyan jó most csendben lenni...

Visszamentek a villaházba. Johanna könnyű, égszínkék bársonyruhát viselt. Övéen csat volt aranypillangóval, főkötőjét lerázta, haja kibomlott Endre vállára. Kis csipkekendővel letörölte arcáról a festéket, szájáról a pirosítót. Majdnem egyforma magasak voltak. Endre zömökebb, erős testű. Tafota selyemből köntöst hordott, zöld bársony harisnyanadrágot, veresbe játszó kordovai cipőket. Könnyű tör volt oldalán, s kis, lapos erszény, melyből szórta útközben a dénárokat. Flandriai takácsok szőtték ingét, Nápolyban mosták hófehérre. Kezén gyűrű, a jegyajándék, mely ma díszíti először kezét - a másikon kis, rubinszájú kígyó; ezt Erzsébet királyné vonta ujjára, amikor Endre elhagyta a visegrádi palotát.

Bementek az ágyasházba, mely igénytelenebb, egyszerűbb volt, mint a Castel Nuovo gótikus nászszobája, töltött az üvegkancsóból: mézédess ciprusival ott állt az asztalon.

- Szent Márk köztársasága küldte ezt az újfajta üveggupát. Átlátszó, láthatod, ha zavaros benne az ital.

- Nem adhatják el a rossz bort jónak...

- Miért nincs így lányok erkölcsével...?

- Sok leányt szerettél már, Endre?

- Ágyasházadban dicsekedjem azzal, amit bűnként sokszorosan meggyóntam?

- Nem bánom... most semmit sem bánok. Most itt vagy, enyém vagy, hercegem, királyom, Endre. Most mesélhetsz nekem... hogy csókoltad őket... akiket kerestél, a lányokat, Capua körül... Puliában, a táborúznél, amikor dobra szorítottátok őket... Mindent hallottam, mindent hallottam rólad, leselkedők hozták híredet, amikor elindultál a pajtásokkal, hogy estére leányt keress... azt hiszed, mindezt nem súgták meg nekem? De én hallgattam róla, mert úgy vélem, az erény s a bűn kergeti egymást, miként hullámok a kert tövében.

- Vajon azért mondd ezt, mert neked is van meggyónni valód?

- Nem értesz engem, Endre? Nem érted, hogy én nem a test paráznaságáról beszélek most, amikor vádolom magam... neked is tudnod kell, hogy erre az estére tartogattam magam, míg te játszottál férfi módjára az elébed hajtott lányokkal...

- Úgy beszélsz, Johanna, mintha férfi s nő bűne egyforma lenne. Amit én tettem, kaland volt csak, melynek emléke sem marad meg.

- S ha én tettem volna hozzád hasonlóan?

- Te tudod legjobban a törvényt, hogy a parázna lány máglyát érdemel.

- Miért nem kovácsoltattál fegyvermesterreddel szeges s kulcsos övet ölemre, hogy bezárhassál, míg nem vagyok veled? Úgy mondják, Frankhonban gyakoriak e szerkezetek... Miért nem gondoltál erre, Endre?

- Olyan félelmes vagy, amikor így beszélsz... ahogy kigyúl a szemed, olyan vagy ilyenkor, mintha gyűlölnél engem... egészen zöld a tekinteted, mintha a tengert korbácsolnád fel... Pedig én csak azt akarom, hogy minden úgy legyen közöttünk, mint az írás mondja, hogy az asszony szolgálja urát...

- A királyokra más versezet van megírva a Királyok könyvében.

- Ilyenkor... minden eszembe jut, amit felőled suddognak, hogy megbabonázod a Castel Nuovót, ismered a mágia bűvös jelét, s ha akarod, démonná változol, aki kiszáll a szoros záraikon is... Hiszed-e, hogy ostoba szájak ezt beszélnek? De most olyan jó, hogy nincs senki közelünkben... gyere egészen közel, Johanna... kérlek, bontsd meg a köntösödet.

Az utolsó szem is leszaladt a homokórán, alsó serpenyőjét senki sem fordította vissza. Endre végigjárt a koppantóval, s egyenként oltogatta el a gyertyákat. Az imbolygó mécses rávetette fényét a borra, mely kristálytartójában csillogott, mint a vér. Türelmetlen fiúkeze le akarta tépni az aranyfibulát, mely összefogta a brokátköntös két szárát, a tű hegye megsebezte, szisszent, ajkához kapta, amikor kibuggyant az első csepp vér.

- Látod, Endre... kedves, én sebeztelek meg téged először, s nem te engem... A te véred előtte járt az én véremnek, mert én vagyok a király...

Részegen s mámorosan szorította a fiú magához. A sebzett ujj vércsíkja lassan végighúzódt a nyak csodálatos vonalán, eltűnt, mint bűvő patakocska a szétfejtett aranyköntös sarkában, hogy előbukkanjon lejjebb, a mellkendőnél, mely fedetlenül hagyta a kebel tövét, elérje a halmok szelíd, titokzatos rejtekét... Johanna ajka kipattant, szomjasan s mégis idegenül szegte hátra fejét, arca most megint emlékeztetett a fehér szobrokra. Szemét lehunyta, fejét odahajította Endre vállára, keze lágy, megadó mozdulattal oldotta meg az öv aranyzárát, s a brokátra tűzött türkizek nagyot koppantak, senki se nyúlt értük, a nászöntös szétnyílt, a sebes ujj sajgott tovább, s amikor csókoktól fulladtan belezuhantak a homályosan tátongó nagy fehérségbe - csodálatos történt. Vér a vérrel egybevegyült.

HARMADIK RÉSZ
ENDRE ÉS JOHANNA

A kápolnában a katafalkon, Szent Borbála képe alatt feküdt Róbert király. Ahogyan ő kívánta utolsó akaratában, ferencesek köntösében, kezében olvasóval, csuklyával, egyszerű fakereszt-tel. Körös-körül bíborpárnákon heverték földi dicsőségének jelképei: koronája, a jogar, aranyalma, lovagrendjeinek ékességei, a pecsét, ország kardja, aranytoll, törvénykódex, a székre ráborul a palást.

A rendeket a halál harmadnapjára hívta össze Beltrando del Balzo, a királyság ítélőmestere. Kezében volt a király végakarata, ennek szavával kellett megnyitni a Regnum gyülekezetét. Már a halál éjszakáján végigrohantak a gyászba öltözött lovas legények, megszólaltak a harangok, szerzetesek, apácák gyűltek össze a templomokban, a föld népe elindult, hogy levett süveggel vonuljon el jó urának teteme előtt. A városok kiválogatták a küldöttségeket: a nemesek felvették jobbik köntösüket, amikor lóra ültek; a korona bárói is kitűzték várkastélyaikra a király gyászba borított címerpajzsát vagy a fekete lobogót.

A rendi gyűlés, mely a király véghatározatából a Castel Nuovóban tartotta ülését, egybefoglalta a korona egyházi és világi méltóságain kívül a nemesek, a mediocresek s a kispap Piazzáit is. Az első sort fenntartották a királyi hercegeknek s főméltóságoknak, akik kezükben tartották az ország hivatalait.

A vártemplomban feküdt a halott király, a kastély nagytermében készülődtek az ünnepi gyászülésre, a kancellária sarokszobájában pedig már kora reggeltől fogva egybegyűlt az államtanács. Az asztalfőn Aymerick bíboros ült, a Szentszék küldötte, aki a királynak feladta az utolsó haldokló kenetet. Az asztal körül tíz gondterhelt férfi ült s egyetlen nő - a király kifejezett akaratából Cataniai Filippa.

Amikor a kamarások jelentették, hogy megérkeztek a rendi gyűlés részvevői a trónterembe, a kardinális székéről felemelkedett. Kitérték az ajtókat, s az őrök ünnepélyes, lassú kíséretével vonultak át az országgyűlésbe a tanács tagjai.

A parlamentet Balzo gróf nyitotta meg. Fátyolos hangon, meg-megtörő mondatokkal búcsúztatta Róbertet, a kegyes édesatyát. Férfiak borultak le a fekete posztóval bevont padokra, s mint nagypénteki lamentációnál, sírásba fulladt a szó. Fáklyák lobogtak: egy-egy szélroham betört a hasadékokon, magával hozta a január fagyos leheletét.

Amikor az ítélőmester hangjából érezni lehetett, hogy a beszéd utolsó mondataihoz közeledik, lassan felemelkedett a dominikánusok házfője, a király gyóntatója, kezében pergamentekercsel, mely Rex Robertus végső akaratát rejtette. Már senki sem törődött a kegyes orációval, mindenki várta a végső szót: kire hagyja országát az, aki elköltözött? A rendek ráeszméltek arra: egy korszak fölé gördítik a sírkövet, s ami ezután következik - új és bizonytalan lesz, bölcs, öreg uruk nem fogja többé kezében a gyeplőt, s mosolya őszi napfényként nem árad már rá a nápolyi világra, mely egyszerre arra ébredt, hogy árva s elhagyott.

Dideregtek vékony köntösükben, hiszen a nagyteremben nem volt sem nyitott tűzhely, sem kandalló. Elcsendült Balzo gróf utolsó, kenetes mondata, egy percnyi csend támadt nyomában, majd előrelépett a Regnum három bírása, s tanúsították, hogy a királyi testamentumon a pecsétek érintetlenek. A királyi testőrség kapitánya kivonta törét, elvágta a tokot lezáró zsinórt. A prior kezével kisimította az összegöngyölt pergament.

Az első hangra felemelkedett a bíboros legátus, s az előtte fekvő párnára térdelt le. Az egész gyülekezet követte, s Nápoly rendjei térden állva hallgatták halott nagyuruk végső akaratát.

A mondatok először az erkölcs parancsairól szóltak. A király megvallotta sokszoros gyengeségét, engedelmet kért mindazoktól, akikkel szemben gyarlóságánál fogva valaha is vétkezett. A dominikánus megpihent az olvasásban, majd egyszerre felemelte hangját, mintha jelezte volna ezzel is, hogy Bölcs Róbert elhagyja már az égi tájékokat, s újból a földre ereszkedik le:

„Az Úr kifürkészhetetlen akaratából látnom kellett Házamnak pusztulását, s nekem kellett sírba tennem fiamat, akiben kedvem telt. De hálát kell adnom a Mindenhatónak, hogy egyetlen fiam nem halt meg magtalanul, s az ő emlékét is megtiszteltem akkor, amikor Szicília, Nápoly s Jeruzsálem királyságának örököséül az ő idősebbik leányát, Johannát jelölöm ki... Kívánom titőletek, királyságomnak világi s egyházi bárói, nemesei, polgárai s egyszerű népe, hogy egyetlen örökösömnek s királytoknak Johannát tekintsétek, és hódoljatok előtte isteni s emberi törvényeink szerint. Minthogy pedig Johanna még aligha töltheti be az uralkodói értelem teljességét jelentő kort addig, míg halálommal megnyílik előtte a trón, rendeljük, hogy életének huszonötödik esztendejéig álljon mellette minden segítségül a királyi tanács. E tanács tagjaiul utolsó akaratommal kijelölöm ítélőmesterünket; a királyság másodkancellárját: Provence szénésájlját; tengernagyunkat; a korona első jogtudorát; mindezek felül pedig Artois Károly grófot, Roberto de Cabanist, Eboli grófját s Filippa de Cabanis nemeshölgyet, Johanna első szolgálóasszonyát... Rendeljük továbbá, hogy másik szeretett unokánk, a királynő férje, Andreas úr a calábriai hercegségen felül nyerje el Salerno fejedelmi címét, mely őt a Ház mindegyik vérbeli hercege fölé helyezi...”

Egy hang élesen s szenvedélyesen vágott bele a barát szavába:

- Éljen... sokáig éljen Johanna királynő!

A Pipino grófok közül visszadörrent a válasz:

- Sokáig éljen Johanna s Endre: királyaink!...

A térdeplők felugrottak, mintha egyszerre felbomlott volna a rend, a latinul nem értők egy pillanatig talán csak találgatták a hirtelen támadt zsvajj okát. Elsőnek a Ház hercegei ocsúdtak fel... Ők voltak azok, akik reszketve, remény, félelem közt, szinte vérükön keresztül követték Róbert király utolsó heteit... a durazzóiak s a tarentóiak itt álltak, az üres trón számolyánál, gyászruhában, szemük alatt a virrasztás karikaival. Királyi vérük titkos ösztöne súghatta nekik, hogy ez az a perc, melyben még semmi sem alakult ki egészen, még forr a szenvedélyek lávája, ezekben a pillanatokban születik az új, még ismeretlen államrend.

A hercegek fiatalok voltak, mindenik egyet akart: ízét érezni a királyi hatalomnak, mely ott hever Róbert király elárvult trónszéke előtt... A legidősebb tarentói, Róbert, nem érkezett meg, így Lajos volt a Ház seniora, nála csak Károly volt idősebb, a durazzói princ. Minden szem feléjük fordult. Ha ők megegyeznek - Lajos és Károly -, az ország sorsa el van vetve, ha most szétszakadnak, szikrázó szemmel, tűrüket markolászva, holnap már két lobogó köré gyűlik a csöcselék, egymást gyilkolva, a veres kakas felfut a palotákra, kést vernek az apátok hasába is. Lajos megérintette Károly kesztyűjét. Házuk könnyed, sajátos franciájával szólt hozzá:

- Úgy illik, hogy mi vezessük be Szicília, Nápoly és Jeruzsálem *királyát*. Menjünk a kápolnába, ott térdel Johanna!

Károly villanása felelt rá. Az arc sötét és talányos maradt. Látszott, lassabban, nehezebben gondolkodik, egy percre elszállt tekintete a magyar párt csoportján, azok felett, akik most suttogó beszéddel újráták aggodalmaikat. Sem Róbert barátnak, sem a magyar uraknak nem

volt helye a nápolyiak parlamentjében, s az ajtókat Balzo intésére elzárták az alabárdosok. Nem volt mód tiltakozásra, senki sem sérthette meg az agg király végakarát... De hát semmis a szerződés, mely 1333-ban kötött magyar s nápolyi királyok között?... A frigy, melyet elfogadott Avignon s jóváhagyott a pápa; ebben bíztak az urak, akik megépülni látták az aranyhidat a nápolyi palota s a visegrádi vár között?

Károly átölelte Lajost, mutatván a Házak hercegeinek testvéri szeretetét. Harsány hangon, nápolyi szóval fordult az ítélőmester felé:

- Nagyuram, kérünk, hívd be mindnyájunk nevében Johanna királyt, hogy közöljük vele, mit rendelt Róbert úr s mit hagytak jóvá Isten akaratából Szicília, Nápoly és Jeruzsálem királyságának rendjei.

Az ifjú asszony ott térdepelt a halott koporsója előtt. Homlokát odaszorította a padhoz, szemét lehunyta, könnytelen gyászba folydogálva hullottak az órák. Mintha mindez kívül lett volna az időn. Az utolsó éjszakák virrasztó-fáradtsága, a csendes agónia: a lélek mosolyos szelídséggel, majd szenvedélyes vadsággal búcsúzott porhüvelyétől... Először látott meghalni valakit, akit szeretett. Ott állt ágya mellett, hallgatta a végső feloldozás szavát. Azóta nem mozdíthatta el senki nagyapja mellől. Nem volt többé Rex Robertus, dinasztia öregapja, kámzsában s fakereszttel mellén feküdt a januári kápolna közepén. Vigilia volt, egész éjszaka ültek vagy térdeltek, apácák váltották egymást, mindent mintha függöny vont volna el a való világtól, úgy maradt emlékében ez az éjjel... Nagyapa: anyátlan s apátlan, hirtelen serdült különös hercegkisasszony egyetlen jó barátja, nem akart tőle semmit, amikor homlokára tette kezét. Így búcsúzott nagyapától. Most asszony volt, a hősiesség elszállt belőle, csak a gyász, a válás fájdalomnak porölye zuhant le tompán, kibíráhatatlanul... feje fájt, álmatlanság marcangolta, nem törődött vele, mint ahogy megszűnt körülötte órákra minden... nem kereste férjét, udvarát, belekarolt nagyanya karjába, s két gyászba borult, sötét asszonyalak: Sancia királyné s Johanna vigyázták Róbert király álmait.

Bejöttek a hercegek, fegyvercsörgés előzte meg lépésüket. Az országos méltóságok utat nyitottak előttük, füstölő a szerpap kezében, Johanna fel se rezzent, meg sem mozdult. Különös, távoli világában álmolta végig újból és újból a régi órákat, ahogy szokta... Egy csepp hideg víz érintette. Lajos felvette a szenteltvíz hintőt, s kegyes szokás szerint meghintette a katafalk lábazatát. Egy csepp Johanna arcára hullott. Felijedt, a valóság ott állt előtte a két herceg képében, akik gyűlölték egymást, de most, a gyász és szertartás erejénél fogva kedves rokonokként közelednek felé, három lépés távolságból mellükre szorítják barátjukat, s könnyedén térdet hajtanak hűgük előtt. Károlynak, az idősebbnek hangja átzengett a gótikus ívek között.

- Légy üdvözölve, Johanna úrnő, Szicília, Nápoly és Jeruzsálem királynője, akinek igénytelen szolgálói elsőnek mutatják be hódolatukat.

- Johanna királynő, Isten vezérelje felségedet országunk s népünk nagyobb dicsőségére. Éljen a király!

Johanna felegyenesedett. A fekete köntösben még karcsúbb, még lányosabb volt, szépségének teljében, átszellemült, különös asszonyalak. Arcán nem volt pirosító, illat sem áradt belőle, fekete csat fogta át övét, s kesztyűtlen keze szinte álétan csüngött le. Révetegen nézett körül, a kápolnába tóduló fény aranszínű reszketése, a bíborköntösök a fény, drágakövek hivalkodó pompája - szemben a szelíd halottal, aki Szent Ferenc köntösébe burkolózva veti meg már a világ hívságait. Felegyenesedett: egyetlen pillanattal átemelte a múltat a jelenbe. Tudta: kik jöttek érte, mit akarnak. Ő Johanna, a király.

Átvette a szenteltvíz hintőt Lajos kezéből; néhány cseppet odaszórt a márványlábakhoz. Keze végigsimított a fekete csipkefőkötőn, a térdelésből két fehér folt maradt a ruhán. Szeme riadtan kérdezett:

- Mi van Endrével, Lajos?

- Salerno hercegura a csatlakozó teremben várja, hogy királynő-asszonya országunk rendjei előtt jelentse be szándékát: elfogadja a koronát.

- Csak Salerno fejedelme... Így szólt a testamentum?

- A bölcs király így intézkedett. Te vagy Nápolyban az *egyetlen* király...

- Így akarjátok?... Hiszen nem így volt akkoron a stipulatio, amikor idejött Endre? Vajon nagyatya nem öreges feledékenységből hagyta ki végakaratóból nevét?

- Miért beszélsz így, Johanna? Te tudod legjobban, hogy ennek így kellett lenni, és te is így akartad.

- Nagypára gondoltam, nem vártam semmit, csak az Úristen irgalmát. Most jöttök... mondjátok, hogy *csak* én vagyok a király, s mondjátok, vegyem át... És utána itt hagytok engem, és elhagytok engem, és megint csak farkasok tanyája leszen a Castel Nuovo, egyedül leszek, csak több lesz az ellenségem...

- Endre férjedre mondd?

- Isten irgalmára, nem őt gondoltam... a barátot... a távoliat, Ludovicust... mindenkit, aki őt akarja... aki férfit akart királynak, és azt akarták, hogy én mellette legyek, szolgálóleánya...

- Johanna, te csak az Úr szolgálóleánya lehetsz. Szicília királynőjének címét hordod. Fel-szólítunk téged, Johanna... kedves... szedd össze magad, tekints úgy minket, mint Háza-d oszlopait, akik ebben a nehéz percben melletted állnak, ebben a csodálatos percben...

- Lajos... Károly, mondjátok... ti, ti most nem gyűlöltek engem... és nem gyűlölitek egymást?

- Egy országban vagyunk, Johanna. Te vagy Nápoly királya. Ellened, ha akarnánk, sem lázadhatnánk. Csak férjed ellen... ha fejére akarná tenni a koronát...

- Miért gyűlölitek? Ebben a rettenetesen nehéz pillanatban is elszakítottok tőle... nincs itt, nem engeditek ide... kizárjátok mindenből, kizárjátok, és hagyjátok, hogy indulatában dörömbölni akarjon az ajtón, s hogy büszkesége riassza vissza?... Miért gyűlölitek Endrét, amikor ő az én uram, és ő hozzám tartozik, és nem lehet másként, mert ez vagyon a törvények szerint.

- Ő is gyűlöl bennünket... Most nem alkalmas az idő, hogy erről disputáljunk. Endre urat már bevezették kamarásai arra a helyre, mely őt méltóságai szerint megilleti. Te pedig, Johanna... siess... a nápolyiak türelmetlenek, hallod a vivát szavát, siess... Johanna, Nápolyban, sohasem tudhatod, mikor késő?

- Vigyetek.

A királyi menet megindult. Johanna a két herceg között, megette Sancia királyné, a kíséret: lovagok, apátok, familiárisok.

A nagy tanácssterem királyi ajtaja elé értek, melyet lelakatoltak. Hagyomány szerint ezen az ajtón át csak a király érkezhett. Lajos odaszólt az őrt állónak:

- Verd le a zárt!

Az alabárd rázuhant az ajtóra, a vas koppant egyet, engedett. A katona feltépte az ajtót. A tömeg meglátta Johannát, amint lassú lépésekkel jön át a királyi ajtón, majd megáll a terembe vezető lépcső legtetijén. Az ujjongás mennydörgő szava elnyelt minden más megnyilvánulást. Amerre ment, mindenki térdet hajtott előtte, amikor elért a trónszékhez.

Balzo felemelte a pergament.

- Úrnőm, boldog emlékezetű Róbert királyunk akaratából, hazánk törvényei szerint te vagy felettünk a király. Kérdezem Hercegségedet, kegyes indulattal elfogadja-e Szicília és Jeruzsálem rendei nevében a királyi méltóságot, s elküldi-e követeit a Szentséges Atyához, hogy tűzze ki a koronázás idejét?

Amikor Balzo elhallgatott, néhány lépést tett feléje. Olyan felséges, oly átszellemült volt, hogy maga Balzo is, a királyi háznak majdnem egyenlője, fél térden állva hódolt előtte. Johanna kezét csókra nyújtotta, amint ezt az öreg királytól látta. Johanna arcán fáradt mosoly villant át. Valami súgta benne, milyen csodálatos ez a pillanat... ez életed legszebb pillanata...

- A királyi méltóságot, melyet grófságod törvényeink szerint felkínált - elfogadom. Adja a Mindenható, hogy hibáim ellenére sikerüljön Bölcs Róbert királyunkat némiképp megközeleltítenem. Isten éltesse népeinket, Isten éltesse e szép királyság minden egyes lakosát.

Ez az éjszaka rosszabb minden éjszakánál. Mások didereghetnek, vasserpenyőkben izzik a parázs, az őrt állók feléje hajolnak, dörzsölgetik vastag, inas kezüket, forró bort nyakalnak, takarókat vesznek magukra. De bent, a nagy ágyasházban ők ketten, Endre és Johanna, szemben állnak egymással, tele kietlenséggel, kízó, bizonytalan indulatokkal. Johanna csak köpenyét vetette le, az övet, kesztyűt, Endre feltépett ingmellel, bársonyköntösét szétvetve áll a kandalló mellett. Nyirkos, nehéz hasábok sisteregnek, alig jó ki valami meleg.

Mintha minden ólomsúlyokkal lenne megrakva. Az utolsó három napban a halál, a gyász, a nemzetgyűlés, a testamentum, a királyi jelölés, az eskü. Napközben mindenkit köt a vasfegyelmű illem, az udvari rend, a kegyes szokás. Most éj van, először kerülnek szemtől szembe úgy, hogy Johanna király lett, s Endre nem. Ma még - miként ott érezte, bent a kápolnában -, ma még minden alakját változtatja, minden történhet, minden másképp lehet. Holnap már nem lehet változtatni a dolgokon. Így állnak szemtől szemben. Harmadnapja alig beszéltek egymással. Johanna ott virrasztott, ezt az éjét s az azelőtti együtt töltötte a nagyanyával... Endre számára csak fáradt intés, legfeljebb mosoly jutott. De most nincs menekvés, végig kell szenvednie ezt az órát, amikor látja a feldúlt vonásokat, a szenvedés fekete karikáit a szeme alatt... Endre tizenhét esztendő, lány, serkenő szakállával, kuszált hajával megbántott fiúhoz hasonlít, akit letepert a szomorúság, mely kora ellenére osztályrészéül jutott.

Állnak egymással szemben. Egy csók, egy szó sok mindent jóvátehetne... van-e közöttük valami, ami nem szakadt el? Ki tudja megnyitni a hallgatás zárát úgy, hogy ne keserűség ömöljék ki?

- Endre... én nem akartam ezt, és nem tudtam... hiszed-e, hogy nem tudtam?

- ...mintha ostorral csapdostak volna. Mintha hallottam volna kacagásukat. Mintha Károlyék és Lajosék lángot vetve fűjtattak volna körülöttem, mint kolostori komédiákban, húsvét előtt az ördögök. Így álltam... amikor jöttek, hogy Salerno fejedelmének mutassák hódolását, ahogy szemük sarkából láttam a gúnyt, az örömet... a vágyat, csakhogy elpusztíthattak engem...

- Nem tudlak hallgatni, Endre. Még nem történt semmi. Még nincs itt az investitura. Még Kelemen pápa engem sem erősített meg...

- Ne vigasztalj. A pápa tudja, miért küldte ide Aymericket. Tudta, mi lesz itt, ha nagyatya behunyja szemét. Tudta, hogy kezébe kerül minden. Talleyrand sem járt erre hiába. Róbert atya is mondta...

- Hol van az atya?

- Cellájában ül. Térdel, imádkozik. Nem szól egy szót sem, sem hozzám, sem máshoz. Ül és imádkozik. Hogy Isten világosítsa meg elméjét, mit csináljon? Be akartam hozzá menni, az ajtó zárva volt. Csak beszédet hallottam, valami idegen nyelven, melyet nem értek, mintha könyörgött vagy fenyegetett volna. Nem iszik, nem alszik, szeme kidülled, bőre sárga. Most meg ír. Végtelen sorokban. Ma éjszaka rohannak a lovas legények.

- Endre... nem hiszel nekem? Talán közelebb kell jönnöd az enyéimhez... Ők a nápolyiak... akármit írt nagyapa, akármit mondanak Avignonban... mégis ezek *itt* vannak, ők hallják az emberek szavát, amit nem hallhatsz sem te, sem én... Ők tudják, és azért kell velük is keresni a frigyét. Endre... Látod, most egyszerre együtt vannak. Lajos és Róbert és a másik Róbert és Károly, egyszerre kart karba öltének, Ágnes és Katalin sem gyűlölik egymást... minden változik, mint ahogy te mondtad, a kolostori játékokban... ha alulra nézel: pokol, középen vagy a mi világunk, fennen az égbolt... így van-e, Endre?

- Rokonaid ott pirulnak a Gyehennában...

- Úgy gyűlölöd őket, Endre... Én tudom, nem szentek; de mégis belőlünk, a mi vérünkből eredtek, apáink testvérek voltak, ha elpusztulnak - elpusztul Házunk.

- Ha a szégyen pirosra festi a lovagi orcát, akkor nincsen vérközösség.

- Így prédikálja Róbert a keresztényi alázatot?

- Ő is gyűlölködik. A minap mondta: Avignonban ülnek a potrohosak. Az aranykeresztesek. A szajhák szeretői. A selyemmel-bársonnyal-bélelték. Azt mondta, én nem alázkodom meg, mint egykoron Pietro da Corvara. Én tudom hordani csuhámat, s meztelen lábbal, egy szál bocskorban verem ki a Castel Nuovóból a gyalázatosakat. Nem alázkodom előttük...

- Majdnem haerezis ez, Endre, ahogy mondja... Csupa gyűlölet minden ellen. Vajon ezért teremtette-e Isten a királyságokat s benne a királyokat? Vajon Ábrahám atyának nem volt nyája és drágasága?

- Róbert atya tudja, mit csinál. Ő égi látomásokkal jár e földön, és Nápolyba akarja hozni az egeknek földi királyságát. Így vagy.

- Úgy kezdi, hogy irt, kaszabol, fojtat?

- Tisztogat. Gyomlál, mint kertész. Így mondta: ha te leszel király, Endre, jövünk ám a seprővel. Vége lészen selyemnek, bársonynak, illatoknak. Hercegi cafrák nem fogják bűnös Babilonná rondítani Nápolyt.

- Hiszel ebben, Endre?

- Egyetlen ember, akiben hiszek. Igaz, amiket mond és tudja, mi történik a világban; tudja, mi fog történni a Mennyei Országában.

- Ha azt mondanám, Endre, választanod kell közötte és én közöttem. Mit mondanál?

- Hites feleségem vagy. Asszony kövesse jóban-rosszban urát. Ez a világ isteni rendje. Nem értem a kérdést. Akár hiszek Róbert atyában, akár elküldöm, akár alávetem magam, akár elvetem magamtól: te egyazonképpen asszonyom vagy és maradsz.

- Endre... hát nem érted: itt nem országok rendje, nem egyházunk írott szava szerint vagyunk most! Itt mi vagyunk ketten, Endre, ebben a szobában, összezárva, nem azért, mert kontraktust csinált apád nagyapámmal, nem azért, mert teneked s a te ágadnak kell örökölnie Nápolyt... Hanem azért, mert mi itt ketten vagyunk az éjszakában, nincsen kívülünk senki, ha zaj van, azért, mert a te szíved dobban meg vagy az én szívem dobban meg... más nincs. Nem hittételt kérdezek tőled, nem törvényeket. Endre, küldd el a barátot. Amíg ő itt vagyon velünk, nincs kettőnknek boldogulása. Amikor csak kevéskét forradni kezd sebed, jó a barát, és sóval, méreggel meghintezgeti.

- Segíts te rajta. Lásd be, Sodoma és Gomorra ez a város, kéjelmékek fészke. Te felelsz majd mindezekért, ha nem engeded, hogy kézen fogjon téged az atya, aki felkészült a nagy söpörsére.

- Mit akar csinálni a páter?

- Átformálni a rezidenciát... hogy Sancia nagymama is jól érezze benne magát...

- Kolostort és siralomházat akar csinálni Nápolyból?

- Atyám és anyám háza odahaza, Visegrádon tágas volt, gyakorta volt vígság, zene és tánc, atyám szerette a lovagi tornákat, anyám hallgatta esténként az igricek énekét, diákok szavát. De nem volt szenny, mocsok benne.

- Endre... kicsi voltál, amikor eljöttél. Nem tudod te, milyen a valóság arca... Hiszen onnan is hallottunk történeteket, melyeket firenzei kalmárok hoztak, Alberti úr írta nagyapának... amikor szegény anyáddal megtörtént a baj...

- Záchra gondolsz?

- Nem tudom nevét, csak írták, vad, böszült odavaló nagyúr volt, s védte leánya erényét. Leányának Chiara volt a neve.

- Három esztendővel azelőtt volt, hogy eljöttem Nápolyba. Csak anyám sikítását hallottuk... Izabella, a dajkám berohant hozzám, elhurcolt, hogy ne lássam a vért... Ma már tudom, négyesztendő lehettem akkor, és láttam sápadó, ájult anyámat és apámat, akinek karköztösen elsiklott Felicián kardja... és mindenki sikított, és rohant összevissza, erre emlékezem, és amint berohantak, és keresték Klárát a poroszlok... Mi hallottunk róla, gyermekek... de csak Lajost engedték oda az ítélettevéshez...

- Úgy mondják, anyád öccse, Kázmér herceg tett becstelenséget e grófkisasszony erénye ellen?

- Én nem beszéltem erről senkivel. Csak láttuk anyácskákat, amint az udvari francia felcser gyógyítgatja ujját. Soká feküdt. Először féltek, hogy üszkösödik sebe. Láza volt, hideg rázta. Aztán írt raktak rá, meg pókhálót... engedett a kórja... lassan-lassan gyógyult. De a kacagását nem hallottuk többé... vagy talán sokáig nem hallottuk...

- Nagyon vágyol anyád után, Endre?

- Te emlékezel anyádra?

- Én talán ötesztendő lehettem, amikor az egekbe távozott. Csak az a képe vagyon, melyet üvegre füstött egy otthoni festő. De ez csak kevéskét hasonlatos hozzá. Nem olyan kemény, és arca is másféle. Magamban, esténként, idézgetem, amikor imádkozom érte. - Szeretnéd, ha idejönne anyád egyszer?

- Nem is tudnám elgondolni, milyen lenne....

- Ha anyád jönne, vajon magával vinné a barátot?

- Azt akarnád, ezért jöjjön?

- Ha akarnád így... írnék neki... íratnék nagypecsétes levelet asszonyanyámnak, a magamé helyett, hogy nézze meg a fiát és leányát... és hátha úgy leszen már, hogy egyszer többen is leszünk, Endre... ne sajnálja az utat tőlünk...

- Írnál neki, Johanna?

- Ha ígérnéd, hogy nem gyűlölöd népem. Ha hagynál békességben, tengernyi világok bajai között... Nézd csak, annyi gond van és annyi baj van, és mindenki el fog engem hagyni, és mindenki ellenem jön. Neked kell egészen mellettem állanod, Endre, úgy, hogy fogod kezem, és nem engedsz el...

- Amikor így beszélsz, egyszerre enyhül szívem. Nézd csak... népeim... kamarásom is, Csór Tamás... Róbert barát, még öreg Izabella is úgy mondja: te is azon munkálkodtál, hogy nagypa elfordítsa felőlem tekintetét, s testamentumában királyként engem meg ne nevezzen.

- Hiszed-e rólam, Endre? Hiszed-e, hogy én tizenhét esztendőmmel súllyal bírtam országos ügyeinkben?

- Amikor mi vadásztunk, mentünk a mezőkre és jártuk az országot igazságtevésben, te ott voltál nagyapádnál, mutogatta neked a titkos iratokat. Senki sem hallotta, mit beszéltek ti ott, ketten...

- Hát nem hiszed szavamat, Endre?

- Gyereklány voltál, megcsapott a hiúság. Egyszer gyerekkorodban mondtad, hogy Sába királynőjéhez leszel majd hasonlatos. Ezt rég-rég mondtad, amikor zálogos játékot játszottunk Baiában, mindenki kívánt valamit, emlékszel, Mária kislány volt... ő havat kívánt, amit csak egyszer látott még... te meg úgy mondtad: Sába királynője szeretnél lenni.

- Vajon gyerekjátékok után ítélsz-e, Endre?

- A jó kopó megkapja a nyomot. Szaglász... keres, és talál. Így kerestem én is, egyenként, éjszakák rendjén. Te egyedül akarsz uralkodni. Ez az igazság.

- Itt vagyunk ketten, Endre. Nagypa ott fekszik egy emelettel lejjebb tőlünk. Nincs senkink. Most magunkat gyötörjük és egymást gyötörjük? Ez maradt meg abból, amit ígértél Castellamarében?

- Ígértem, hogy jó urad leszek.

- Ígértem, hogy jó királyod leszek. Így tudok én is. Ha te csak ismétled a te fekete kánonaidat, én ismétlem országunk rendjét. Ettől nem lesz még szívünk körül melegebb.

- Elsőbben vagy az igazság. Utána jön csak a szív indulata. Ez a férfiigazság, s hitemre mondom, szerencse, hogy az igazságot még ez idő tájt nem leányok s asszonyok diktálják.

- Hát nincs benned egy csepp szeretet sem, Endre?

- Szeretet vagy, de lásd be, nem tudok galamb módjára turbékolni, amikor nyesegetik alattam a lócát. Egyedül vagyok, maroknyi magyarral, néhány kapitányommal, ötven ört álló vitézzel... A többiek, akik otthonról jöttek, elszóródtak szanaszerte, ki Amalfiba, ki Apuliába.

- Még mindig otthonnak mondd Pannoniát? Még mindig ott van a szíved, ha rágondolsz? Hát hogyan akarsz te nápolyiak királya lenni?

- Te sem vagy nápolyi, Johanna, nagyapád sem volt az. Magatok közt gall nyelven szóltok, lenézitek az italicus beszédet, s csak Párizs felé tekingettek, hogyan mosolyog reátok francia főpátrónus uratok?... Vajon ti miért vagytok nálam nápolyiabbak?

- Én már itt születtem. Sohasem voltam túl Itálián. Még Provence-ot sem láttam. Ha írok leánysógoroknak, asszonysógoroknak, Veronába, Torinóba, Milánóba... a Savoya lányokhoz, a Monferrato lányokhoz, ha levelezünk a szicíliaiakkal... a Morosiniakkal, akikkel Magyar Mária nagyanya ágán tartjuk a rokonságot - mind csak itáliai nyelven beszélünk egymáshoz. Mi nápolyiak vagyunk, Endre, ahogy te magyar vagy és Ludovicus magyar, és az apád magyar lett, amikor vérezett és harcolt azért a szép országért...

- Vajon eljönnél-e vélem Magyarországra, Johanna? Ha mindketten királyok lennénk, szép nagy gályákat szereltetnénk fel, nagy szőnyegekkel, címeres lobogókkal, zenészekkel, katonákkal, és így mennénk végig a tengeren Dalmáciáig, ott várnának hintók és lovak, s mennénk át a tengerparton, át Kroácián és Szlavónián, jönnének a vitézek, bánok meg a korona urai, és kísérenének, egyre többen... és úgy jönnénk feljebb, amerre az út visz Alba Regiába, ahol Szent István király vagyon eltemetve, és onnan mennénk Duna felé, úgy mennénk királyi Budára...

- Úgy mondják, másként élnek ott az emberek. Szüntelen hadakoznak, vitézkednek. Nem tudják, mi az illem, csak egynéhányan, akik a király körül forgolódnak.

- Tele vannak vitézséggel. Ha ott körülviszik a kardot, lóra ül mindenki... nem úgy ám, mint itt, hogy csak egymás ellen tudsz nyeregbe ültetni lovagot... Húszezer, az semmi... harmincezer és negyvenezer... ha apám intett egyet, ha most Ludovicus int egyet... százezer lovasvitézig meg sem állunk, ha akarjuk, van ennyi...

- Ne bánts minket, Endre. Te a nápolyi királynő férje vagy, magad is leendő nápolyi király. Ne bánts minket. Nagyapa negyven esztendeig uralkodott ezen az országon. Idegen nem tette be a lábát, amikor egész Itáliát tépte, marcangolta hadak dúlása. Bajor Lajos imperátor menekült a nápolyi hadak elől. Mi másként csináltuk s ti is másként csináljátok. Mi tengerre küldjük a hajóinkat, nektek nincsen hajótok, csak csónakjaitok. Ti a hajókat veszitek bérbe a velenceiektől, mi a katonákat. Ki tudja, melyik jobb? Ti sok-sok ezer harcossal vitézkedtek, és mégis folyton-folyvást dúlja hol német, hol pogány, hol lengyel, hol cseh... meg Isten tudja, milyen keleti nációk Pannonia országát.

- Én mondom neked... a história, amit tanultam, másképpen beszél, mint szavaid, mert ha csak a moldovai becsapást vesszük...

- Endre, nagyon fáradt vagyok. Le szeretnék feküdni. Nem aludtam éjszakákon keresztül. Fáradt vagyok. Nem bírom tovább...

- Feküdj le...

- Nem maradsz mellettem, Endre?

- Átmegyek még a baráthoz...

- Miért hagysz egyedül?

- Levelet ír Visegrádra. Nem mehet el anélkül, hogy ne nézzek bele.

- Maradj velem ezen az estén... Hozatok neked bort, fűszert teszünk bele, forraljuk. Úgy didergek egyedül, olyan nehéz éjszakák voltak, és olyan nehéz nappalok jönnek...

- Ígértem Róbertnek, hogy bemegyek hozzá... Sietek majd visszajönni.

- Aki visszajön onnan, nem az az Endre, aki elment tőlem!

- Különöseket mondasz, Johanna. Asszonybeszéd, mellyel szemben férfinak meg kell keményítenie a szívét... Ha nagyon akarod, hogy csak holnap...

- Köszönöm, Endre... nem kell áldozat. Szaggassad meg köntösöd, s keresd a barátot. Nékem meg add ide azt az elefántcsont táblájú könyvet, melyet nehéz óráiban olvasott anyám.

- Miért van nehéz órád?

- Úgy fáj a fejem, mintha korona abroncsa szorítaná... Menj, Endre, siess... már vár pecséttel, gyertyával, lúdtollal s méreggel Róbert, siess, el ne késsél tőle, Endre!

Olyan rideg volt a cella, mintha siralomház várná, egyéjszakás vendégeit. Csak a hosszú deszkaasztal, a halálföbe foglalt kalamáris, a vaspántos iratosláda mutatta, hogy e nyirkos, sötét falak közt literátus ember lakik.

A barát bevégezte az írást, s odatámoltygott a feszülethez. Ő sem aludt napok óta, mióta megremegett alapjaiban mindaz, amit hosszú-hosszú fáradozással, tíz esztendő óta téglánként egybehordott. Róbert király utolsó hónapjai... ájtatosságba burkolt beszéde, a végzetes testamentum, a nápolyi rendek lázadása, mellyel megtagadták a két király között megpecsételt egyezményt... Endre hercegi címe s Johanna királyi esküje... Minden összedőlt, kezdhet mindent előlről.

Vedd kezedbe a keserű poharat, s hajtsd ki, fenéig. Még keményebb lett, még engesztelhetlenebb. Kezdjük előlről. Keze ökölbe szorult, ahogy fogta a lúdtollat, és serényen tisztázta, mit elméje háborgásában először papírra vetett. Most másolt, itt-ott még keményebbre, még súlyosabbra kovácsolta, megállt, hadd tudjon meg mindent a Domina Regina, s hadd tudjon meg mindent Ludovicus, akik azt hiszik, Nápolyban az igazság szőnyegén lépdelnek a hercegek... Tűzeső hull itt mindenkre, Vulcanus parazsa zavarja az elméket... A sodomiták nem térnek észre, a gomorrabeliek nem látják ítéletüket. Domina Regina, hadd kellene ezekre reájönni, hogy belássák arcátlan tévelygéseiket... Először visszariadt a képtől... „Curarum mearum fluctus vides...” így enyhítené, mintha csak szókép lenne, de aztán egyre erősebb lesz benne a vágy, valahonnan, messziről felcsapnak a vitézi emlékek, a metafora leveti álköntösét, az idézet, melyet lázas elméje feldob, majd elveszti Tacitus szavát, s olyan lesz, mint valami harci kürt rivalgása, mely hevesebben dobogtatja az egykori vitéz szívét... A szó elragadja, a kezét most már víziók vezetik végig a papírlapon. Sodoma megérdemli vesztét, a nápolyiaknak vétkei betetőződtek, nem állták ki a megpróbáltatást, gyengéknek bizonyultak s könnyűeknek, miként a pelyva... Domina Regina s te, Ludovicus, ha meg akarjátok tartani magatoknak Nápolyt, ne késlekedjete, ne fecséreljete időt azzal, hogy követeket küldtök Avignonba s őutánuk új követeket. A hatalom és az erő itt az egyetlen erény, melynek láttára begörbed derekuk...

Endre keze a kilincsen. Lépését megismeri, a leheletét megismeri, szeme villanását, szavát, kedvét, arca színét. Mit tudnak erről a többiek, a magyar kapitányok, Csór Tamás, az otthonvalók, Drugeth és Gilétfi... mit tudnak erről a rettenetes harcról, melyben pusztá szavával formálgatja Endrét, saját képe s hasonlatossága szerint? Tudta: eljön. Szólt hozzá. Éjszaka utolsó horája előtt nálam légy! Ott hagyja ágyasházát, ott hagyja asszonyát. Egy villanás mindez, míg Endre lenyomja és kinyitja a vasfogantyút, a zár feltárul, az ajtó nyílik.

Sápadt, a szeme körül mintha láng égne, melyet egy könny könnyen olthat el. Fegyvertelen, ingeleje felszakítva, a posztóköpeny csak épp hogy fedi köntöse ziláltságát.

Most még az asszony erősebb. Róbert érzi, s ahogy ocsúdik a test az írás görcsös fáradtságából, úgy kap erőre a lélek. Keze ökölbe szorul, a harc gyönyörűsége, küzdelem a sátán ellen, kísértetek óráján küzdelem a kísértetek ellen.

- Atya, eljöttem, mert ígértem. Mit akarsz tőlem?

- Olvasd anyád levelét, de előbb tisztítsd meg szíved indulattól s luxuriától.

- Nincs bennem. Mintha lázam lenne, ráz a hideg. Kint is hideg van, nálad is. Nem fűtenek sehol sem... nem tudják itt, miként kell hasábfákat lánggal égetni... hanemha nagypiacon, nagybűnösök alatt...

- Talán sajnálsz őket?

- Mit bánom most őket. Mondd meg, mit írtál anyámnak és mit akarsz ma tőlem? Fáradt vagyok. Én sem aludtam éjjel.

- Vajon magam örömeire írom, velem esett-e injuria? Hisz ha akarnám, riasztgatnám udvartartásod összes embereit, Tamás urat s a többi, rendre-rendre, tarthatnék egész éjszaka consiliumot. Kíméllek. Csak kérem, nézd meg, Endre, mit írok anyádnak?

- Add ide, Róbert atya... De mondd meg, kell-e keseríteni mindezzel, ami történt, az otthonvalókat, elsőképp kedves anyámat?

- Aki koronát visel, Endre, ne azért viselje, mert árnyékot s hűvösséget ad az arany. Szenvedjen érte, ha úgy hozza sorsa.

Olvasott, ujjával végigbaktatva a szöveget, ajka megmozdult, ment sorról sorra, megállt ott, ahol az értelem hidakat keres s az egymáshoz tartozókat szerterepíti a latin mondatrend. Szálakra van benne hasogatva az egész udvar, a hercegek, az udvari népek. Mögöttük a pénz alantas szolgálói, kapzsi kezüket kinyújtó florenzaiak. Johanna. Itt... mintha hajszálnyit óvatosabb lett volna, bő példázatokkal, ótestamentumbéli fordulatokkal fonja a szó szorosabban körül.

- Johanna ártatlan. Nem tudott semmiről sem.

- Hiszed-e?

- Hites asszonyom. Nem vétett ellenem. Gyenge gyermek volt, amikor a testamentum készült. Őt kiáltották ki, de nem tehetett róla. Így mondta.

- Ha így lenne, szép lenne. De ő is hordozza mindazon gonosz csírákat, melyektől a lélek s a test elfekélyesedik. A többi gonoszok öregebbek, őket jobban kikezdte a kárhozat. De a mészely megfészkelte már benne magát. Miért nem állt Johanna nyíltan melléd? Miért nem hirdette hangos szóval a rendek előtt: te vagy a király, s ő csak teutánad? Miért hallgatott, s miért fogadta el a koronát?

- Asszony. Most egyedül van, félelem bántja, reszket, és imádkozik. Visszamennék hozzá...

- Így pusztul az egészséges is a mészelyestől. Mert asszonyod, s benne találsz húsbéli örömeidet, már megáll a gondolat józan censusa. Már nem tudsz nélküle látni, nélküle hallani, nélküle ízlelni. Nápolyi lettél... maholnap lanttal kezdedben végiggajdolsz karneválkor az örömházakat... ezt várták tőled, Endre?

- Atyám, ma nem bírom el szavad. Olyan nehéz és szomorú minden. Nem tudom, hová jöttem és hová megyek. Nem tudom, mi vagyok. Olyan nagyon egyedülvaló vagyok. Szeretném, ha anyám és Lajos jönne...

- Olvasd...

A fej rácsuklik a tintatengerre. Ujja fürgébben szalad a betűn, egyszerre megáll, kört ír le, visszafordul. Kezdi előlről. A barát feszülten figyeli minden rezzenését. Endre megáll, felnéz Róbertre.

- Káprázat játszódik vajon velem, atya? Vagy te hadakat kívánnál Nápolyra ráereszteni, s vérrel szennyezni királyi széket?

- Itt nem lenne ellenállás...

- De így jöjjenek rájuk, tirannus módjára, miként a fejedelmek a keleti birodalomban?

- Az ő lelkük üdvére történnék...

- Az országnak törvénye vagyon, melynek megtartását magunk is vállaltuk.

- Isten országa mindennél előbbrevaló.

- Honnan tudod, hogy jobb világ lenne, ha tűzzel-vassal pusztítanánk mindent, s vér alvadna meg a vár pádimentumán?

- Fiatal vagy még, amikor megpróbáltatások érnek. Hagyd, hogy befejezzem az episztolát.

- Én fejezem be.

- Akarsz írni anyádnak?

- Adj külön lap papírt. Ha elfogják útszéli leselkedők az írást, ne lássa senki: egyszerre írtunk.

- Dicsérendő óvatosságod. Írj hát...

- Atya... valami úgy szorongatja a szívemet. Most másként szeretnék írni anyámnak... pár szót csak... úgy, hogy azt ne értse senki, csak otthon értsék. Valamit az anyámnak... Te, atya, mondd csak... lehet-e betűt vetni hungaricus nyelven? Még sohasem próbáltam, most oly nagyon kedvem lenne... Most fáradt vagyok ahhoz, hogy keressek citátumokat, ahogy az illendőség megkívánja.

- Odahaza egyszerű barátok róttak egynéhányszor magyar nyelven betűket. Én nem láttam s nem próbáltam. Az Úr nyilván úgy akarja, hogy Krisztus népének nyelvét használjuk írásra. Odahaza talán nem is értenék...

- Akarom, hogy Lajos lássa, még nem feledtem el a nyelvet, melyen egymással beszéltünk Visegrádon... Adj tollat!

„Anyá... kedves anyá, kívánnám látásod. Fiad és leányod mindkettő várja. Árván vagyunk itten. Szemem könnyel árad. Utánad epedek, édesanyá.”

- Olyan jó volt... így írni, atya. Mintha megkönnyebbültem volna. Várj csak... még írok hozzá deákul is.

„Szívem indulata szerint írtam, Domina Regina, e gyermeki vulgáris sorokat. Amikor látásod után vágyom, nem hadak járását kívánom velük s nem vértengert. Így kívánja Johanna is, aki szerfelett óhajtaná maga részéről is látásodat...” A toll nehéz és engedetlen volt, a gondolat ólomlábakon járt. Olvassa a betűt, s megtoldja: „Nos vero mandatis vestris obedire cupientes...” Az írószerszám kiesik kezéből, a fej lecsuklik a gyalulatlan asztalra. A barát áll felette. A vérekes szem megszelídül. A földre hullott köpenyt ráteríti Endre vállára, halkán elkoppantja a gyertyát. Csak a mécs ég a Mária-képnél. Nézi. Lesz-e belőled valaha nápolyi király?

A jószeműek, akik felkapaszkodtak a tengerpart körüli píniák tetejére, már mutogatták egymásnak a láthatár ködös, homályos pereméről előtűnő három hajót. A süllyedő s emelkedő hullámok távoli taréján úsztak magas kastélyukkal, két sor evezőslapátjukkal, kibomló hármashatlatin-vitorlájukkal, példázva a velenceiek tengerjáró művészetét. Most egyszerre kisütött a nap. A messzeségből aranycsillogással verődött vissza a gályák fedélzetén tündöklő fegyveres sokaság, a zenészek kezében tartott kürtök, a kibomló bíborszőnyeg, mely jelzi, hogy fejedelmi személy érkezik.

Már két napja várta Manfredoniában Endre az édesanyját, és itt várt asszonyanyjára Johanna is. A lovas legények végigkísérték a pápai birtokok vonalától kezdve a gályákat, s tudták: csak a viharos idő akadályozza meg a hajókat, hogy elérjék előző napon a nápolyi kikötőt.

Johanna első éjszaka vadászsátorban aludt. Meleg, párás kora nyár volt, füstölőkkel elűzték a moszkítókat, különösen szép volt reggel felé a tengerpart, háttérben Manfredonia bástyaival, előtte a végtelen, virágba borult mezők, a fákról fákra szaladó szőlők éretlen gyümölcseivel. Hajnalban beúszott a tengerbe, s aztán egy kiálló sziklára fekve szárította kibomlott, nedves haját. A halászok, akik errefelé jártak bárkáikkal, keresztet vetettek, amikor látták a fehér karú, fehér lábú nőszemélyt. Olyan volt könnyű selyemköntösében a sziklán heverve, mint a parti emlékek mélyén lappangó istenasszony, akit felvetettek a hullámok. Olyan szép volt, közel járt a varázslathoz, amint kiemelte a habokból fejét, nevetett a tovaevező halászok felé. Ők vihart, nehéz időket, rossz fogást jósoltak, amikor látták tovaúszni a tengeri tündért, aki háton fekve próbál belekapaszkodni a tarajos hullámokba.

Endre a parton állt, már reggel óta. A közeledő gályák minden mozgását szemmel követte... úgy leste azt a pillanatot, amikor már arcokat... alakokat is ki tud választani, s a távolon mozgó, talán integető úszó nép közül ki tudja választani a legkedvesebbet, az egyetlen - az anyát. Irigyelte a halászokat, akik titokzatos szemmel fürkésznek ki minden távollevőt. Egyszer Acciajuoli mutatott domború üveglencsét, melyet Fiorenzában csiszolnak. Azzal tisztábban lehetett látni. Most szeméhez illeszthetné, s kereshetné vele azt, akit álmaiban ezerszer és ezerszer felismert.

Mellette álltak a magyarok. Küküllői János pirospozsgás, vidám arcával hunyorgatva nézett a napsütésbe. Homlokán kiduzzadtak az erek, a talár, melyet még Pannoniából hozott magával, túl vastag volt azokhoz a könnyű semmiségekhez képest, melyekből nápolyi reverendát fabrikálnak a szabók. Róbert nem jött el. Betegségére hivatkozott, de mindenki láthatta, szerzetesi szerénységből vette magára e nagy penitenciát, hogy távol legyen akkor, amikor kegyes pátrónája, bizalmasa s jóakarója, Erzsébet királyasszony megérkezik. Mindjárt kedvesebb, vidámabb volt a hang, nem borult mindenre rá a sötét árnyék, mely nyomon kísérte Róbert atyát.

A hajók fedélzetén már megzendültek a kürtök, s a kikötés előtti percek zsibongása kezdődött. Tengerészek másztak fel az árbocfára, leeresztették a vitorlákat. Az evezősök félütemmel dolgoztak. A kormányt kerék hajtotta, s mellette delejtű állt. Az asztalon feküdt, hártypapírral beborítva, a csodálatos pergamen, Sabaudó világmappája, melyből ügyes kezek a velencei arsenálban kirajzolták a Mediterráneum tájékait.

A magyar urak ott álltak a fedélzetén, Erzsébet királyné körül. Reggel mindenik parádés dolmányt, tiszta gyolcsot, fényes fegyvereket viselt, a csatlósok fényesítettek bőrt, páncélt, fegyvereket. Gilétfi Miklós, a nádor, karját Nagymartoni Pál országbíró és Apponyi Tamás

ispán karjába fűzte, s nevetve mondogatta: az ő francia ősei jobban bírták mindig a tengert, mint a magyarok, akik legfeljebb egyszer száz évben úsztatták át tömlőkkel a Dunát.

Egy csónak eloldódik a partról, hat-hat evező csapja az öböl szennyes dagályát, a hátsó padokon lovagi ruhás ifjú, a csónak kormányosa integet, valamit kiált, amit csak tengeri emberek érthetnek meg, a gálya irányt változtat negyedfordulóval, oldalát tárja meg az érkező csónak felé, s közben a hajókastély tetejéről, a lépcső mellől kezdik a kötélletrát leengedni.

A királyasszony áll, kezében a fehér kendő, most száraz a szeme. A magyarok körülállják, s számítják magukban, még hány csapás, amíg az evezősök elérik a gálya oldalát. Egyszerre eltűnik a csónak, a nagy hajótest árnyéka ráborul, nem látni, ki kapja el a hágcsó alsó fokát; mint feszítik ki tengerészmárkák az imbolygó kötélletrát, mint lendül meg egy fiatal test, a többi szem alulról kíséri útját, felülről kezek nyúlnak érte, eléri a peremet, átugrik a korláton, szeme végigszalad a sokaságon, a láb megremeg az erőfeszítéstől, megkerüli az útjában álló árbocot, átkanyarodik a trónszék felé, s amikor odaér, térdre borul.

Az anya, mintha vak lenne, behunyta szemmel, szomjasan cirógatja fiát. Az egyik kéz csonka barázdát szánt a bal orcán, örökösen kesztyűben pihenő, megmaradt két satnya ujjja görbülten hordozza Zách Felicián vasának emlékét.

Aki elébe térdel: majdnem idegen, tafotaköntösében, testhez illő bársonynadrágban, kard helyett könnyű törrel, süveg helyett illatos kenetű fűrtjein nyugvó cseppnyi baréttal, széles mellű ifjú vitéz... Ő lenne Endre, akit melengetett emlékében, mintha meghalt volna, éjszakáról éjszakára? Akinek képét odatette mécsese mellé, szöghajú, hétéves kisfiú, ijedt-kérdő szemmel, szóval szájával, gyerekhanggal... köntöse kisdolmány, hímekkel kivarrva, bő nadrágocska, csizma, zsinórral teleszórt felsőköntös... így látja, amikor Visegrád alól elviszi a gálya, s ő az öregtoronyból kendővel lobogtat fia után. Ő lenne Endre, aki most elébe térdel, homlokához szorítja kezét, valamit mond?... de a szó olyan tört, olyan idegen, mintha egyenként, betűnként kószolna végig minden nyelvet, melynek tudását Isten büntetésként róttá rá a királyokra... keverve magyart, olaszt, franciát, egy-egy latin szó jó fel... még lengyel is van közöttük, egy dal foszlánya csak, amivel gyerekkorában altatta, ahogy Erzsébet emlékezett nagyanyja istenes énekére. Az ölelés... így, mindenki előtt, a gályarabok alulról felpislanthatnak, az árbocok tetejéről a velencei tengerészek, a dereglye nápolyi evezősei, a magyar országnagyok. Anya öleli fiát. Olyan csodálatos ez a perc, hogy senki se mozdul. Csak a nap törte át a párakat, rásüt Erzsébet kicsit hervadó szépségére, aranyként ragyogtatja a gyászruhára ráhullott port, s tarka csillogásba borítja könnyeit...

- Hol van... Johanna...?

- Ott vár a kikötőnél, már ő is türelem híjával vagyon, hogy láthassa érkezésed.

Csend volt. Megint csak simogatta rossz kezével, másikkal fogta fia bal kezét. Lassan, mint bűvő patak, apró, szürke kis szavak bugyborékok, érthetetlen szavak, melyeket nem ért meg más talán, mint egyik udvarló lengyel kisasszonya, aki elsírja magát, s átöleli a nagyasszony szoknyáját.

- Milyen volt az utad, anyám?

- Zengig jöttünk magunk emberségéből. Onnan Velencébe. A Doge adott három gályát. Még sohasem láttam tengert. Sohasem jöttem ekkora vízen... Istennek legyen hála, hogy elérkeztem, és hogy neked nincs bajod, fiam.

- Miért lenne bajom, anyám? Azt hitted, beteg voltam, s előttem titkolják?

- Nem tudom... olyan nehéz volt szívem... nőtt az aggodalmam... Azt hittem, megszakadok az utolsó éjszakán... már alig bírtam ki hajnal óta... amikor királyságod határát elhagytuk.

- Salerno hercege vagyok csak, anyám...

- Nincs most itt az ideje, hogy erről beszéljünk. Magyar népem, lásd, úgy tisztel, mint király urat.

A Comes Palatinus, Gilétfi Miklós jött elébe, mint a király személye. Nem hajtott térdet, könnyű fejbólintással hódolt előtte, megnézte, majd két erős karjával átölelte, s jobbról-balról csókkal illette orcáját.

- Ludovicus urunk küldte neked, uram, Pannonia szép országának üdvözléseképpen, fogadd hát szeretettel.

Miklós, az egri püspök teljes ornátusában rajzolta feléje a kereszt jelét. Latinjának hangja kemény, érdes volt, de úgy ütötte szíven, mint a gyermekkorról érkező emlékek szava. A magyarok előbbre jöttek, kóstolták, az idegen köntös, az idegen pelyhező ábrázat, göndörített haj, csupasz száj, testhez simuló gúnya... vajon magyar herceg-e... aztán látták fiútekintetét, ahogy felnézett rájuk, az arc pirosságát, az akadozó mozdulatokat, melyek inkább félszegek, mint nagyúriak. Előbbre ment, elkapta, s ajkához emelte Vásári Miklós prépost kezét... Egy perc, amikor valami csodálatos és váratlan történik, megszólal a hallgató, és Endre elkacagja magát. Őérte jönnek, az egyedüliek, magyarok. Állnak szakállasan, melegben is mentésendelmányosan, kucsomásan, komoly kardokkal, a hangjukat átjárta a tenger, krákognak, köhögnek, köpködnek a tengerbe, melynek nehezen szokják meg sós leheletét... magyarok, kicsit meggömbült lábbal, ahogy megmaradt a gyermekkori vágta után, hatalmas, nehéz kezekkel, melyeken egy-egy gyűrű karbunkulusa izzik, vagyont érő aranyláncaik tompán esnek a posztóköntösökre... sehol selyem, bársony, brokát, szalag, könnyű kesztyűk, hálóból font barét vagy borostyánkoszorú. Ezek a nagy, nehéz tenyerek ráfeküsznek testére, vállára, fejére, homlokára, kezére, nem görbülnek be a lábak, nem térdelnek s nem fordítják ájtatos-hízalgőn ég felé tekintetüket, mint kívánja az illendőség a Castel Nuovo termeiben; állnak az inogó deszkákon, embercövekek, férfiak, akik közt úgy érezi magát Anjou Endre, hogy egyetlen magyar dédanyja révén test a testükből, vér a vérükből, azok, akik most ölelik, csókolják, simogatják: azokkal az idők eleje óta apa, fiú, testvér és rokon.

Az anya áll a trónszékbe kapaszkodva, arcára kent pirosítónál szebb pirossággal ömlik el rajta az öröm. Ezek mind, Miklós püspök, Duim gróf, Apponyi Tamás, Kanizsai István, Nagymartoni Pál, a nádor... mind, akinek rangja, méltósága van, most egyszerre egyformák lettek, Endre szemén át, aki tekintetével szinte végigöleli, csókolja az udvarlására érkezett magyarokat.

A hajó lassan befut a kikötőbe, a szelídülő tenger apálya ringatja tovább a partig, az evezők félcsapásokkal dolgoznak, a rector kiáltására előszedik a horgonyokat.

A parton sátrak vannak, a kikötőhelyig szőnyegetek terítettek, körös-körül tarka rét terül el. A hajóhídnál magányosan és egyedül áll Johanna hófehér köntösében, melyről válltól a saruja hegyéig egyetlen keskeny bíborcsík szalad le. Mihelyt elérték a dereglyék a partot, s a legények előtolják a mozgatható fahidat - Johanna megmozdul. Mintha rejtett zene ritmusára lépne, oly ünnepélyes járása, ő az első, aki rálép a hidra, megáll a pereménél, várja, hogy az országnagyok keze előresegítse a padok közül Erzsébet asszonyt, aki most előlép - Johannával szemben a szőnyegekkel takart palló másik felén.

Erzsébet királyi gyászába öltözött, koronából leomló fátyollal fején. Kesztyűs kezében kis csipkekendő, amikor felér a partra, kendőjével kitörli szeméből a könnyet, s felvillan meleg lengyel-mosolya. Tizenharc esztendő asszonyt lát maga előtt, korona nélkül, ékkövek nélkül, fiatalságának időtlen, félelmes szépségében... oly köntösben, melyhez hasonlóan egyszerűet odahaza nem merne senki sem hordani. Talán régi képeken látta vagy imakönyv tábláján, mely ékkövek közt ábrázolja a bizánci ég szent asszonyait... Erzsébet egy pillanatra mintha meginogna... mintha babonák szakadnának fel valahol az öntudata alatt... valami szíven szorítja... menekülj, szaladj vissza, ne engedd fiad megint partra szállni, húzd fel két kezedd a horgonyt, bontsátok ki a latin vitorlákat, csapjanak végig a korbácsok a tikkadt rabokon... menekülj, menekülj ez elől a tündér vagy boszorkány elől, aki itt áll, veled szemben... talányos arcán végigszalad a nap, szeme kitágul... talán most mondja a varázslatot. Barátok s nehéz kucsmák villannak fel, kócsagok lengenek, menték szárnyát kapja fel a szél, kürtök és fanfárok, hajósnépek, urak, asszonyok szava, fegyvercsörgés, mindez egy pillanatnyi kábulat, míg két asszony egészen egymáshoz ér. A mozdulat olyan, mint templomi szertartás: Johanna meghajtja könnyen térdét, anyósanyjának kezére borul, Erzsébet felvonja magához, csókkal borítja el orcáját.

Az anya hangja az első, e kedves, meleg, puha hang, összefolyó, lengyeles francia, melyet odahaza, Vlnában beszélhetett a távoli gyermekkorban.

- Olyan szép vagy, leányom. A képek, melyek elébem kerültek, szépségednek nyomába sem értek. Szívemből örvendek látásodon.

- Mindennél jobban kellene örülnöm kedves szavának, ha elhihetném úgy, mint anyám szavát.

- Isten legyen irgalmas szegény anyád lelkének. A szépséged bizonyára tőle örökölted. Amikor Nápolyba kísérték, úgy mondták a követek, hogy Frankhon megsiratta a legszebb hercegisasszonyát.

- Vajon könnyű szívvel engedett-e el téged, kedves anyám, Ludovicus, vajon nélkülözheti-e segítő kezed?

- Istennek legyen hála, nyugodt lélekkel jöhettem el Pannoniából... az országban mindenütt béke volt.

A két királyasszony egymást átölelve jött keresztül a hídon, virágosóben. Egy percre még álltak a parton, szemük odasiklott a hajók közt fürgén cikázó csónakokhoz, melyekről izmos tengeri népek cipelték le a királyasszony málháit. Johanna a sátor bejáratához lépett, félrevonta a szőnyeget, s szíves szóval tessékelte be a derengő félhomályba magyar Erzsébetet.

- Kedves leányom, ti nehéz idöket élhettetek át, mióta szegény nagyatyád behunyta szemét?!

- Anyám... minden oly nehéz, ha a kéz tapasztalatlan, mely egy országot vezet, Istennek kell hálát adni, hogy a szentatya kegyelme oly bőségesen árad az országra.

- Egy ifjú király keze... miként otthon is látom... bizony elkelne, leányom, a szentatya áldása mellett is.

- Nagyatya szoktatott hozzá, hogy mindennap, a nap bizonyos órájában az ország ügyeinek szenteljem időmet. De ő sem számíthatott arra, hogy néhány hónap alatt ennyire megváltozzék Itália képe, miként a csillagzatok, melyek ott mozognak égi pályájukon.

- Úgy mondják... leányom, hogy nincs hercegnő, aki világi tudományokban hozzád lenne hasonlítható...

- Ne hidd. Én lassan s nehezen igazodom el a világ dolgai között. Csak szeretem a betűt, melyhez nagyatya szoktatott, s az istenek megadták számomra a jó emlékezetet.
- Milyen istenekről beszélsz, Johanna... nem értem szavad?
- Nápolyi szólás ez, asszonyom... melyet újabban hoztak divatba ifjú poéták, akik felkutatják a régi auktorokat. Mi is már nimfákkal, faunokkal, latin istenségekkel díszítjük beszédünket, különösképpen, ha az ősök nyelvén ered el a szó... Valójában ez csak játék, alakoskodás, melynek jámbor keresztény érzésünkhöz nincsen semmi köze.
- Mi is játszunk odahaza kegyes játékokat, legfőképpen a nagyböjt utolján, húsvét körül a kolostorokban. Minálunk nem alakoskodhatnak a komédiások pogány köntösben.
- Magyarországnak jámbor híre van... elsőik között áll buzgalomban a keresztény nemzetek között. Hitbeli erőnyekben kitűntek a nálunk járt magyar egyházi férfiak... kivált az egyik...
- Tudom, Róbert atyáról szólsz. Az ő tiszta lelkével éles elméje párosul.
- Fájdalom, nincsen hozzám való barátsága. Ellenem való indulatát alig leplezhette Magyar-honba küldött leveleiben.
- Mint igaz, jámbor lélek, mindenkit korhol, mindenkiben talál kivetni valót. Gyóntatóatyám volt, ma is nyögöm penitenciáit, melyeket egykor feladott.
- Róbert atya talán túl is megy buzgalmában azon, ami javára szolgál az igaz hívőnek... Gyűlölete uralkodik rajta... gyűlöl mindenkit, aki nápolyi.
- Szomorúsággal hallottam a követektől, valamint országos méltóságaidtól is eddigi nápolyi utam alatt. Talán ez is egyik oka érkezésemnek, hogy saját kezemmel, gyarló asszonyi módra építhessem meg a hidat kettőtök között.
- Kedves anyám csak engem dicsér... vélem foglalkozik. Holott égnék a vágytól, hogy halljam, mit csinál a magyarok ifjú királya, akinek hírét zengi az egész keresztény Respublika...? Vajon szabadna-e asszonyi szóval kérdezni, nem népesül-e be az ifjú királyné palotája Visegrádon, melyet kicsiny Luxemburgi Margit oly korán üresen hagyott?
- Kedves kérdésedre anyai szívvel felelek. Ha Nápolyba érünk, látni kívánom Mária húgodat, akiről azt hallottam, hogy legszebb hajadon-virága a nápolyi földnek... olyan ifjú palánta, melyet könnyű lesz megint elültetni a mi országunkban.
- Mária most lép tizenötödik esztendejébe. Úgy mondják: szebb leányka még nem nevelkedett az Új Kastélyban. Minap is azt mondta Ágnes néném, illenék már fejére a főkötő.
- Nénéid virágoznak, élnek-e még vidám életüket?
- Gyermekeikkel bajlódni, mind a ketten... de maguk sem vetik meg még a cifra köntöst. Leányi s asszonyi szóval mondhatom: szépségben egyik sem érhet kedves anyám nyomába.
- Oly jó vagy hozzám, Johanna... kedves szavad megírom Ludovicusnak, hogy örvendezzék ő is neki. Az ifjú hercegek János és Fülöp ágából hű támaszai-e trónotoknak?
- Inkább a tarentóiak... Róbert és Lajos... hívebbek... Károlyról úgy mondják, tüskét hord szívében, mert nem ő a király.
- Ha férjed is uralkodnék, könnyebb lenne a pártos herceggel megküzdened.
- Tudom, Visegrádon nehéz szívvel fogadták nagyatya testamentumát...
- A te királyi investitúrádat elhozta Beltram kardinális, Endréé... lemaradt.

- A hatalom teljességével engem sem ruháztak fel. Egyik oldalamon a legátus áll, a másikon a királyi tanács.
- Endrét még a tanácsba se hívták meg...
- Úgy hallom, hogy a Szentatya nem vonakodnék megadni férjemnek a királyi titulust...
- Csak a címet?
- Ha megjönne a breve... kivehetnénk a hűbérurakból az esküt, Endre nevében is... ha Endre egy kicsit kedvükben járna, ha nem makacsolná meg magát.
- Baljós szavakat hallok tőled, leányom. Vajon fiam alázkodjék meg a rendek előtt, mintha nem jog szerint illezné őt a korona?
- Aki Nápoly királya, annak közöttük kell élnie Meg kell mondanom, anyám, nem tudom, kinek hibájából, de Endre egészen idegen. Nem jár közöttük, elkerüli a processziót Szent Januarius napján... nem táncol velük Lucia ünnepén. Hazátok szentjeit, Istvánt s Lászlót invokálja, az ő tiszteletükre emeltet oltárt, s egyszer sem rendezett a nép számára neve napján komédiás játékokat. Lehet, hogy mindennek a barát az oka...
- Róbert Isten szolgája, aki csak szívének sugallata szerint cselekszik.
- Őszintén szólok, asszonyom, Róbert a béke kerékkötője, miközöttünk s a Regnumban. Mindenki tudja: Endre azt cselekszi, amit a barát tanácsol neki... Róbert hatalmában tartja a királynő férjét, az ország első hercegét... korholja, flagellálja, penitenciát ad, melyet az alig viselhet el.
- Míg odahaza volt Visegrádon, egyetlen jámbor lélek sem neheztelt meg rá. Talán a túl nagy hitbuzgalma az, amit nem viselhetnek el a nápolyiak?
- Ha csak rólam volna szó, anyám, elébe vetném magam, kérnék tőle büntetést s egyben feloldozást. De a Regnum dolga az, melybe Róbert atya szüntelenül beavatkozik. Ő jámbor a lélek hányattatásaiban, megőrzi a gyónás titkát, de menten papírra vet mindent, amit hall, amit elébe hoznak hírhordói az ország ügyeiről. Senki se tudja, hogy a szó, amelyet ma valaki a Castel Nuovóban vagy saját palotájában kiejt - nem száll-e holnap már galamb szárnyán Avignon vagy Visegrád felé?
- Vajon nemcsak a rossz lelkiismeret az, mely szüntelen rémképeket mutat?
- Róbert atya a minap azt mondta az ifjú Caracciólónak, hogy ideje lenne elválni már a barátság szálait, melyek hozzáfűzik tarentói Lajoshoz. Közeleg már Endre investitúrája, s akkor Nápolyban megváltozik a világ... Ezenfelül egynéhány főurat szemben is fenyegetett...
- Mivel tudna fenyegetni egy egyszerű, védtelen szerzetes?
- Két karját egymásra fektette, s így mutatta atyám hű tanácsosának, az agg Capece grófnak, miként fogják viselni a bilincseket.
- Ha Róbert letöri a pártütést, te is csak erősebb leszel. Miért keresnél támogatást a nápolyi hercegeknél, amikor itt van a férjed s mögötte az egész magyar impérium?
- Anyám, így őrlődöm szüntelen, két malomkő között. Endréhez köt az esküm, de esküdtem a nápolyi rendek színe előtt is. Az uramat jóban s rosszban kell követnem, de meg kell védenem a rendek szabadságait. Hogyan egyeztessem össze mindezt, gyenge asszonyi elmémmel?
- Épp ez a bizonyossága annak, hogy súlyos a korona, nem bírja el egy asszony egymaga...

- Segít-e nekem Endre? Kérdezte egyszer, amikor a kancelláriában virrasztottam át az éjt, hogy gondjaimból valamit átvegyen? A barát megtiltotta, hogy segítsen nekem. Rosszall mindent, ami a Castel Nuovóban történik, nem akarja, hogy mindabban, amit elhatározzunk Endrének bár csak parányi része legyen. Olyan a páter, mintha arkangyal lenne, aki ostorral áll felettünk, s máris kimondja az ítéletet.

- Csendesedj, kedves. Magam is udvarban élek, én is ott álltam uram s fiam mellett, ha nem is kellett leveleket körmölnöm a világ hatalmasságaihoz, mégis tudom, miként folynak a dolgok a kancelláriák szobáiban. Lehet, hogy Róbert barát túloz... feketén lát... azt hiszi, csak úgy gyógyíthat, ha előbb tüzes vassal kiperzseli a beteg részeket... Mert hát minden királyi kastély egyformán bűnök melegágya, egyformán dédelgeti paráznságát. Lehet, hogy valaki idegen szemmel egy s másban kivetni valót találhatna Visegrádon is, de azt te sem állíthatod, Johanna, hogy a Castel Nuovo szentek gyülekezete... Így csak példaképp említem őt, akiről annyit beszél a fáma s aki közvetlen közeledben vagyon... Cabanis asszonyról szölok, ha megengeded...

- Mellét szoptam, amikor anyámnak elapadt a teje. Ő pólyált engem, ő adta rám a gyászruhát, amikor négyesztendő koromban itt hagyott anyám. Ő hajtotta fel a nyoszolya takaróját, amikor gyermekként Endrével egy ágyba fektetett. Filippa bontotta meg a nyoszolyámat ott kint, Castellamarében is.

- Látod-e, te Róbert barátot tartod kerékkötőnek... Sok hívünk Filippát. De én kerülni akarom, hogy házsártos asszony módjára zavarjalak meg benneteket...

- Kegyes anyám, gyakorta olvastam leveleidet, melyeket Endréhez intéztél. Boldog voltam, amikor meghívásomra elküldted kedves, beleegyező szavad. Nekem nincs anyám, akit hozzád hasonlíthatnék... Én megvallom, nagyon egyedül vagyok. Endre alig van velem, s ha férfiúi kedve hozzám is üzi, a lelke akkor is távol van, ha teste vágyik a testem után. Ilyenkor úgy érzem, mintha messze járna tőlem, nagyokat sóhajt, s én nem ismerem gondolatát, nincs közös vágyunk, közös tervelésünk. Mintha fal épült volna az én világom s az ő világa között, s ezen a falon kúszik néha fel éjszakánként... míg meg nem enyhül s el nem pihen... Ilyenkor nézem... Alvónak tettetem magam, de ha elszunnyadt, felkönyökölök, s árva mécs világánál nézem... Ilyenkor, anyám, keze ökölbe szorul, vagy két karja egymáson, ahogy Róbert atya mutatja az engedelmetleneknek, bilincsbe verten, félelmesen... Felneszelek, órákon és órákon át nézem, mint fekszik mellettem, bontott köntösében az én szép, fiatal uram... keze neki magának is béklyóba van zárva, s a zár kulcsát ott tartja magánál hideg, fekete cellájában az idegen barát.

„Első este, hogy nyugodtan, ágyban alhatom, Ludovicus, édes fiam, de nem vihetem törődött testem nyugovóra, míg nem írok megint neked. Ha jól számolom, ez már a tizedik levelem, azóta, hogy elhagytalak. Talán ünnep vigíliájára megkaphatod, s tudhatod, hogy anyád imádkozik érted... olyan féltve és olyan aggódva, mint akkor Endréért, amikor veled együtt Visegrádon vagyok. Mert, látod-e, most úgy érzem, míg itt vagyok, Endrét nem fenyegetheti veszély, s most te vagy, Lajos, akire szüntelen veszedelem leselkedik, mert én nem lehetek veled.

Tamás úr s Miklós nádor rendre szedik majd úgyis az országos praktikákat, nekem nézd el, ha ide-oda szökdécselek, mint madár, egyik ágról a másikra, mint ahogyan az episztoláimban szokásom. Szerfelettvaló nagy pompa, mely osztályrészemül jutott már az első napokon. De ha aprójáról nézem a fogadás rendjét, úgy látom, a nápolyiak nem nagyon bővelkednek aranyban s drágaságokban, tarkaságokkal pótolják, drága kelmékkel, virágokkal mindazt, amit minálunk, magyarok közt pompának nevezhetünk. Virágokról írván, nem feledkezhetem el róla, hogy ne

írjam meg szívbeli örvendezésemet e sokszínű flóra láttára, melyet megterem itt a föld. Gondosan oltják őket, mielőtt hazamennék, néhány kertészt s magvakat kívánnék Visegrádra vinni, hogy otthon, a mi kertünkben is megmutassák művészetüket.

Ha a kíséretről írok, mellyel megtiszteltek, aligha mondhatok sokat. Vitézi ember kevés akad köztük, inkább parádés, udvari mihasznák, akik három nyelven hadarva mondják el cifraságaikat. Valamennyien sólymot hordanak, új szokásuk szerint valódi nemesember itt nem is lovagol ki, ha madarát nem viszi mögötte csatlósa. Maguk a lovagok oly színesek, szalagosak, tarkák, hogy legtöbbjük köntösét inkább leányok hordhatnák.

Mai szállásom Manfredonia kastélyában van. Tiszta és rendes, jó illatú. De ha lefekszem az ágyba, látom a terjedelmes pókhálót, melyeket elfeledtek eltakarítani. Egyebekben le kellett reteszelnem az ablaktáblákat, s egész este füstölni, hogy reám ne szálljon szúnyogok raja, mely e vidéket megszálló egyiptomi csapás. Az estebédet a vár nagytermében szolgálták fel. Dicsérem kell konyhájuk művészetét, sokféle s jóízű ételleket adtak, halat és rákot, melyeken nem lehetett érezni a tenger állott, poshadt ízét. Különösképp édes ételeik formája tetszett, ha lehet, szakácsot is viszek haza, aki érti, miként kell e cifraságokat udvari szokás szerint tálalni. A marha húsa szálas volt, s a kappan íze sem közelítette meg azt, ami a mi visegrádi asztalunkra kerül. Boruk sok s bőséges, de tudod, hogy anyád alig iszik egy-egy kortyot, egy egész pohártól nem kerülhetném el a gonosz szédülést.

Kérlek, fiam, nézd el, hogy világi hívságoknál ennyit időzöm, de elsőben ezeket otthoni, kedves fehércselédeknek írom, akiket e passzusok felettébb érdekelnek, s kérlek rá, hogy mutasd meg azoknak, akiknek akarod. Most pedig rátérek arra, ami velem és Johannával esett. Elsőben is sógornő asszonyod nagyon szép. Hallottunk otthon eleget róla, leírták, miként nyaldossa körül a paráznság lángja, mintha pokolbéli hatalmak tartanák őt kezük között. Én ma őt inkább olyannak láttam, mint a falba illesztett márványkép, mely Isten virágoskertjének szépségét példázza. Ma van első este, amikor szót váltottunk, s így még alig írhatok róla egyebet, mint szépségének dicséretét. Viselkedésében kedves volt, szelíd beszédű, kézcsókkal illetett, s kezdettől anyjának nevezett, bár módját ejtette, hogy szóba fűzve rám ruházza a királyasszonyi titulust.

Kettesben hosszú beszédünk volt. Arra gondolok, amikor szegény atyád behunyta szemét, te már embernyi ember voltál, Lajos, s engem az Úr megkímélt attól, hogy egyedül üljek a trónon, s kezem közé fogjam asszony létemre az Archiregnum gyeplőit. Itt - meg kell mondanom neked, minden bizony másképp vagy. Ha meg is jó Endre számára a királyi titulus - a valódi király Johanna marad, s Endrére aligha jut majd több, mint az országos dolgok gyenge fele. Johanna nem hasonlít egyetlen nőhöz sem, akit ismerek. Alig múlhatott tizenhét esztendő, de értelmét hosszú esztendők óta már kihajtotta a korai napsugár. Argumentumai szerfelett változatosak. Te tudod, hogy anyád is forgolódott elégszer már világ dolgaiban, országok praktikája sem egészen idegen tőlem - de leányelme ily sebes mozgását még nem tapasztalhattam soha. Hol szelíd s alázatos, majdnem könyörgő, hogy szívem szerint lehajolnék hozzá, becézném, mintha ő is méhemnek gyümölcse lenne. Máskor lángol szeme, szikrát vet, azt hiszem, elemészt majd, s motusában oly királyi, hogy szinte félelmes. Látod-e, ezt az asszonyt soha falak közé nem zárhatod. Gyengítheted, adhatsz mellé tanácsadókat, de amíg él, a mi utainkat mindig keresztezi.

Endre itt alszik, jobbról tőlem. Ha odamegyek halkan az ajtóhoz, megismerem lélegzését... most is olyan, mint tíz esztendővel ezelőtt, amikor az utolsó éjszakán alvását hallottam. Erős, szép lovag lett belőle, haja megbarnult, de még mindig aranyban játszik, ha rásüt a nap. Nálad valamivel kisebb, de talán erősebb, melle domború. A köntöse olyan, mint az idevalóké - inkább asszonyforma, nem látszik meg rajta lovagi virtusa. De amikor vezeti vitézeit, láttam:

valamennyi közül csak az én fiam tudja valójában, magyar módra megülni a lovat. Láttam azt is, mint követi csillogó szemmel, gyönyörködő tekintettel Johanna az ő urát... Endrével még eddig alig válthattam szót, csak a kíséret, a többiek előtt, mert úgy kívánta az illem, hogy első beszédem Johannát tisztelje. Arcomon sokszor éreztem Endre tekintetét, lehet, ráncaimat nézte, melyeket bizony arcomra rajzolt a közeledő vénségem. De én bűnös módon ezt a vénséget még nem érzem, cseppecskét sem, holott ez idén röppent el felettem harminckilencedszer a nyár. Kell is testi erősségem, mert nem közönséges fáradozásokkal jár az út. Naponta ötször is köntöst kell váltani, s ügyelni arra, hogy ne maradjak mögötte semmiben a nápolyi dámáknak, akik, miként te is képzelheted, minden mozdulatomat lesik.

Róbert barát levélben kimentette magát, írta, hogy az ő durva szőrcsuhája rontaná az ünnep fényét, s inkább majd cellájának mélyén imádkozik azért, hogy utam Nápolyig szerencsés legyen. Én úgy hiszem, nem szerfelett való szerénység parancsolta csak ezt, hanem bölcs szándéka, hogy olyankor készítse elő egy s másban jövetelünket, amikor kiürül a Castel Nuovo, s akik otthon maradnak - azokra most is ügyelhesen. Ez újabb jele annak, mennyire gondos, körültekintő ember, aki szívén viseli Házunk ügyeit. Mégis, meg kell írnom neked, fiam, hogy útközben nyugtalanító híreket hallottam Róbertről, melyekről odahaza nem lehetett tudomásom sem. Úgy mondják, Avignonban kevésbé kegyelt. A bíborosok, akik sűrű vendégei a nápolyi Regiának - bevádolták őt a szentatyánál, azt mondják róla: titokban haereticus, osztja némely kolostorok tévelygését Krisztus igaz Egyháza tekintetében. Fennen hirdeti, hogy az Ecclesiának vissza kell térnie az apostoli szegénységhez, s ki kell űznie a javadalmasokat... E tanításokat - én mindehhez keveset értek - eretnekség számba veszi a Curia, mert úgy mondja, ez csak a szegény nép nyugalját zavarja, s a turbulentiát arra használják a főkolomposok, hogy - miként Pietro da Corvaranál történt - saját malmukra hajtsák a vizet.

Én mindehhez nem értek, csak azért írom neked, fiam, hogy Róbertet ne küldjük követségbe a szentatyához, mert ott alaposan elronthatja nápolyi tervezéseinket.

Mert Róbertről írok, szerettem volna egyet-mást elmondani még abból, amit Johanna beszélt róla, de érzem, hogy testem mégiscsak törődött a hosszú úttól, s kívánom már a pihenést. Így mindezekre talán már holnap szó kerülhet, ma estére lezárom leveletem, s küldöm neked, Lajos, e sorok alján Erzsébet anyád forró áldását...”

Erzsébet kitérte kezét a tenger felé. Egy percre gyönyörködött a képben, a magas bástyákra rásütött a fogyó hold, a tenger ijesztően szép volt, hogy órákig nézhette volna. Megbontotta a kapsokat ruháján. Szolgálóleányait elküldte, míg írta levelét, s most egyedül hámozta ki testét a suhogó selymekből.

Eloltogatta a gyertyákat, miközben elmondta az esti imát... Még szája mormolta az utolsó Avet, amikor füle valahonnan, az éjszakából ismerős, erősödő zajra lett figyelmes: egyetlen száguldó ló zajára. Ezt a hangot nem lehet mással soha összecserelni. Ha eltévedt lovas érkezik vagy őrség hadnagya, megérkező lovas - az mind csak csendesíti lovát; mire elér a palotapalánkhoz, megjött, megnyugszik... pihen... Csak a hírhozó rohan az utolsó mérföldön is, mert csak úgy kapja jutalmát, ha tajtékos lováról ugrik le, ő maga pedig lihegő, elfúlt szóval nyújtja át az üzenetet... Minden hírhozó egyforma, a zaj félelmes, s aki kapott már fekete pecséttel lezárt levelet - sohasem felejtethi el az éjszakai, baljós lódobogást. Már nem volt messze a lovas... hallotta elnyúlt kiáltását, mellyel riasztja a várkapust... a csikorduló zárat... a szó törten, értelmetlenül érkezett az idegen tengerpartról, s Erzsébet asszony most állva, reszketve imádkozott, hátha könyörgése talán még elriasztja a gonoszt. Az udvar kövén felpendül a legény sarkantyúja, végigharsan a várnagy hangja, egy fáklya kigyúl... kettő... három... egy egész sor követi, a fény betör az ágyasházba, a betett táblák közein.

Abbahagyta a vetkeztést. Éji köntöse fölé nappali köpenyét vette. A nyugtalanság mintha hatalmába ejtette volna a várat, ajtók csapódnak, izgatott szóváltás távoli zaja szűrődik ki, végigrohannak a folyosón. Valaki bekopogtat az ágyasházba, melyben Endre s Johanna pihen. Egy halk sikoltást hall... vajon kinek a hangja volt? Egy percig csend van, megint nyílnak az ajtók, a szél nyikorgatja a rozzant tetőt, most egyszerre hozzá, szobája felé közeledik a lépések zaja, egy percre elhalkul ajtója előtt, mintha tanakodnának, hogy szóljanak-e, verjék-e fel az alvót álmából? A hang rekedten, fátyolosan tör elő torkából, amikor kikiált nekik, jöjjenek beljebb.

Endre s Johanna lépett be a szobába. Fia kezében szétteregetett levél, mögötte a királynő, ő is pergament szorongat.

- Mi történt... az Isten irgalmára kérlek, mondjátok meg, mi történt?

- Rossz hírt vettünk, anyám. Róbert atya írja: ma reggel Durazzói Károly gonosz ürüggyel palotájába csalta Máriát, erőszakot tett rajta, s a consummált vétek ürügyén a Ház káplánjával megáldatta frigyüket.

- Neked is küldtek üzenetet, Johanna?

- A levél Bertrando Artois-tól, Sant'Agata grófjától érkezett. Nagyjából így írja le a szörnyűséget, mint Róbert atya. Kérdezi, vegye-e körül a hadnagyokkal a durazzói palotát, nyisson-e ostromot ellene, s mentse-e ki belőle Máriát?

- Küldd vissza friss lóval az üzenethozót... Vessenek üszköt az áruló palotájába...

- Bertrando azt írja, az esküvő után Mária s Károly kikocsiztak, így mutatták be nászukat Nápoly népe előtt. Mária virágokat dobált a hintójából... nem mutatta, hogy mártíromság áldozatául esett. Károly... a gonosz Károly jól számított... Ezek után mily joggal ostromolhatnám San Giovanni in Mareban a durazzói palotát?

- Nem küldöd rá hadaidat?

- Már késő. Károly és Mária frigyét csak a Szentatya bonthatja fel.

- De nincs felmentésük a vérrokonság alól... nincs kezükben a pápai breve... enélkül semmis a nászúk, érvényét veszti, mielőtt megkötötték.

- Artois levele úgy szól, hogy Károly felolvastatta a Santa Chiara templomában a pápai diszpenzációt, mely egy esztendeje kelt, s amelyet, úgy látszik, Talleyrand bíboros küldött el öccsének.

- Hát minden ellenünk fordul, leányom? Azt se tudtátok, hogy Avignonban mit határoz Házatok ügyében a Curia?

- Nem tudom, anyám... nem tudok semmit, csak hűgomat siratom, aki ennek a cselszövénynek ifjúkorában áldozatául esett. De sirathatom magamat is... Mária mögött áll már Károly, aki kinyújtja koronám után kezét.

- Fiamnak, Ludovicusnak megszeplősítették mátkáját. A törvény szerint ezt igazi lovagnak meg kell bosszulnia.

- Szegény Mária... nem lesz magyar királyné, csak a durazzói herceg megtiport asszonya.

- Dönts, Johanna. Ne késlekedj sokáig... Ne várd, míg helyetted Ludovicus cselekszik...

- Károly vazallusom. Házam becsületéért csak én állhatok helyt. Idegen nem teheti be lábát akaratom ellenére Nápolyba. Ha Lajos királyt megsértette Károly, bajvívásra hívhatja, mint férfi a férfit, de nem bosszulhatja meg magát, mint király az alattvalón.

- Szavadból úgy hallom, mintha megbékéltél volna már azzal, hogy fiam helyett a Durazzói lesz a sógorod?

- Anyám, ha ismernéd Károlyt... ha látnád örökösen komor, tépelődő arcát... ha hallanád szavát, melyben mindig rejtett tűr szúrását érzem... nem mondanád ezt nekem. Ha van valaki, akitől félted a koronámat, csak Károly lehet... Hiszen ha engem elemésztenének, nagyapja testamentuma szerint Mária örökölné a koronát, akkor a hatalom Károly kezébe kerül... Károly bitorolni fogja Nápoly trónját...

- Úgy beszélsz, mintha nem lenne melletted férjed, mintha ő nem tudná megvédeni a trónt?

- Ha én elpusztulok, elpusztul Endre is. Ha én nem uralkodhatom Nápolyban, ő sem uralkodhatik.

- Lépj a hidra fejére. Ha Károly minden bajodnak kútforrása, vétesd körül még ma éjjel a durazzói palotát. Házatok becsületéért harcolsz, ha megsemmisíted a házasságot Károly és Mária között.

- Vajon mátkájául kérné-e Lajos fiad húgomat, ha meghallaná, hogy milyen gyalázat esett? Ki venné őt feleségül a keresztény fejedelmek közül? Én hiába ostromolom a palotát haddal, hiába küldöm bajvívásra legjobb lovagjaimat. Ha elválasztom Károlytól Máriát - a Házamat ért gyalázat még nagyobb marad.

Cataniai Filippa kísérté San Giovanni in Mareba, a durazzóiak palotájába Máriát. A küszöbön megállt, rárótt az ajtófélfára a kereszt jelét, előreengedte a karcsú, nádszál hercegkisasszonyt, ő maga Ágnes hercegasszony udvarlására sietett. A nagyteremben jött feléjük Ágnes. Magas, vékony alakján feszült a köntös, s negyven esztendejének francia szépségével még mindig elvarázsolta a látogatókat. Máriát rangja s trónt öröklő méltósága a Ház hercegei fölé emelte, most mégis hajtott térdrel, kézcsokkal hódolt nénje előtt. Mögöttük ott állt Károly karmazsinvörös köntösében, melyet egészen elborított az aranyhímzés, haján könnyű, drágaköves baréttal. Édes illat áradt belőle, mintha távoli hercegségéből, Hellászból szedtek volna virágot, s küldték volna ifjú uruknak. Kézcsokkal köszöntötte Máriát, mint felnőtt, nagy kisasszonyt, akit a legnagyobb hódolat illet meg. A délebédre terített asztal már ott állt a hercegnő szobájában, s nem volt több teríték rajta, mint csak négy. Filippa szabódott, illem okáért, hogy túl nagy megtiszteltetés ez, melyben részesítik, s egyébiránt is országos dolgokban sürgősen el kell távoznia. Tiszte csak annyira kötelezte, hogy elhozza magával Máriát, átadja hercegasszony nénjének, s utána elbúcsúzzék, s este megint majd érte jön, ha a hercegkisasszony befejezi egy napos látogatását.

Mária szeme rávillant az asztalra. Mintha a keleti világ minden csodáját ide küldte volna, mintha szégyenbe akarnák ejteni a királyi asztalt, mely hétköznapiakon nem volt valami bőséges. Sorakoztak a tálak, aranytestükkal gögösködve, a hideg ezüst, melyben csillan a mártás, fűszerek garmadája, langyos borok. Tizenöt esztendő volt a kis hercegnő, talán még szebb, mint Johanna, a legszebb hercegkisasszony, aki Nápolyban született. Kortyolta a bort, melyet kristály pohárban nyújtott elé Károly, s Filippa nem láthatta, vajon több van-e betöltve, mint amennyit az udvari illem megengedett... Fojtó, fűszeres illat terjengett, a hercegasszony kedvelt rabszolgája szolgált fel mosolyával, melyet még a Tartarus mellől hozott magával. Károly nekicsendítette poharát Mária poharának, játszott vele, mint ifjú húgával, mutatta, miként isznak az egyes nációk, a nehézkes bajor, a pókhasú flamand, a firenzei polgár, a titokban dözsölő szaracén, kiszáradt spanyol, asztalhoz ereszkedett magyar báró, kényeskedő gall, sima görög, mindezt mutatta, kacagott, vitte a beszédet, szinte észrevétlenül töltögetett kis szomszédja kelyhébe, aki átszellemülten, tágra nyílt szemmel vigyázta s csodálta e fejedelmi

komédiát. Mária a második gyereklány volt. Az udvarnál Johanna számára nyílt dicsőség. Ő mindig hátul maradt. Míg Johanna, gyermekkorától mint Endre herceg hites asszonya élt a palotában, Máriának csak Ludovicus halavány, bizonytalan képe jutott, s e frigyre senki sem számított biztosan. Most is elment Johanna Manfredóniába, ahonnan hírek jöttek, hogy kikötésre készül a magyar királyasszony, s ő egymaga Nápolyban maradt, a kiürült kastélyban, s Johanna alig mondott többet búcsúzóul, mint annyit, hogy nézze meg, rendbe szedték-e a kertészek a castellamarei kerteket?

Most mégis ő a vendég. Első vendég, aki előtt bókolnak, aki előtt leeresztették a nagykapu felvonóját, tiszteletére felrakták a nagyezüstöket, üvegtálak játszanak a szivárvány fényében, s a palota halk pompája mind mintha odaömlött volna a tizenöt esztendő leány elé. Minden szép és új volt a palotában. Oly ritkán jött ide, nem engedte volna az illem, hogy túl gyakran tüntesse ki a Ház egyik ágát, amikor a másik ág kastélya zárva marad. Már reggel óta cicomázta magát, felrakta anyjáról maradt ékköveit, fehér tafotába öltözött, melyet Johannától születésnapjára kapott. Nézte magát az egyetlen tiszta fényű tükörben, mely a velenceiek hódolataképpen díszítette a leányok szobáját. Nézte magát, egy fehér virágot dugott hajába, hogy hajadon lány módjára, fejkötő nélkül lévén, ez ékesítse fűrtjeit.

Vendég volt. Mintha ezer fáklya gyúlt volna fel, úgy csillogott a szeme; a nehéz, fűszeres borok párája részegítette, vagy a szép szavak, melyeket távoli bátyja, Károly sugdosott fülébe? Alig beszélt, csak mosolya csillant át nevetésbe, lopva ránézett Filippára, vajon nem korholja-e szeme sarkából. De a természetes, hanyatló bájú asszony jóakaratóan bólintott. A hercegnő kézsókra nyújtotta kezét... Filippa mélyen lehajolt, míg elkapta a kezét. Mária sokszor emlékezett arra: valami különös fényt látott, mintha sugár csapódott volna ki mindkettőjük szeme sarkából... különös, cinkos mosolyt, ahogy a két asszony között végigszaladt. Perigord Ágnes átölelte a kislányt.

- Mária, orvosaim úgy rendelték, hogy étkezések után egy órácskára nyugodni térjek. Károly majd megmutatja mindazt, ami új és látnivaló a palotában, felvezet a díszterembe, vagy kimehetnek a kertbe a szökőkutakhoz. Akkor már majdnem délután lesz, amikor újból dolga lesz a szakácsnak, hogy megkoronázza e kedves napot.

Olyan csillogóan szép volt minden, ahogy megindultak felfelé a lépcsőn. Károly átölelte, hogy meg ne botolják... így vitte kézen fogva, a csigalépcsőn... milyen különös, sehol egy lélek, mintha kihalt volna Szent János palotája, nem látni ajtónállókat, díszruhás szolgákat, vitézeket... mindenütt Károly nyitja ki az ajtót, ő maga csukja be. Mennek előre a folyosókon, ahová csak ritkán szűrődik be a nap, megállnak a kiszögellésekben, melyeket egy-egy oltárkép, tágra nyílt ablak vagy bársonykárpit tesz színesebbé. A csúcsíves kisterem küszöbén Mária visszariad. Ilyen szobát még sohasem látott. A falak bordái eltűntek, helyükben selymes lágyságú kép bontakozik ki: csupa szőnyeg a falakon, a márványpadlón, az alacsony bútorokon, sehol sincs szentkép, fészület, mécses. Csak néhány falra szegezett fegyver, hatalmas rézkancsók, a földön heverő selyemszőnyegek, az ablakkárpit megszűri a fényt, s csak tompazöld sugárban ereszti be a napot. Minden zöldes, különös fénnel táncol a napsugár is, melyben smaragdszínben úszik a túlvilági por lehelete...

A kelyhet szájához emeli, mintha különös pezsgés áradna belőle... az utolsó csepp józanság elszáll, boldog, tompa kábultságot érez, valami különös a testén... egy kar ölelő játékát, egy kezét, mely megérinti ott, ahol még senki sem érintette: átfogja keble tövét.

A szoba idegen és soha nem látott.

- A bagdadi kalifa küldte ajándékba atyáknak...

Ez volt az utolsó szó, melyre Mária még emlékezett. A szó olyan volt, mint bor mérge, fűszeres s ámitó, egy korty, a részegség s kábulat küszöbéről, ital és szó, ahogy egybeolvadt, úgy hajlott lankadtan lejjebb s lejjebb karja, mely szétfeszítette volna Károly karját. Mintha vér csurrant volna végig, a fehér köntösön végigömlött egy korty malváziai... mintha vér csurgott volna kebelére, mely most már kibuggyanva rejtekéből ott verdesett s reszketett Károly mohó, parázna keze között. Semmire sem emlékezett. Így jobb volt álomnak s penitenciának egyaránt... Minden tompa volt, homályos, a szőnyeg selymét érezte, melyre rázuhantak, a kapocs szúrását, ahogy feltépte a ruhát, a haj szagát, amint fölébe hajol, valami észbontó hidegséget, ahogy közelebb jó, egyre közelebb a kéz, mely ijesztő messzeségekben táncolt még egy perccel ezelőtt... egy kéz, ezer kéz, valami félelmes van benne, nem lehet eltaszítani, minden öntudat kihamvad, vége... vége... így kiált, harangoz benne a lélek, amikor még elején volna, amikor még lehetne küzdeni, kisasszony-gyalázata ellen. Egy szó valahonnan, egy arc, a dülledt szemű barát arca, amint felemeli csontos, félelmes mutatóujját, a kéz, mely egyszerre meghajlik, lágy lesz és horgas, mint Acciajuolié, amikor kínálja legszebb barackját, aranyporral... így jön közelebb az öröm, véresre csókolt száján keresztül, s minden oly jó lenne, ha a fájdalom nem bénítaná meg fiatal testét, s ha puha lenne minden, s nem érezné a fekete márvány keménységét, a nászalommá gyúrt, egymásra tornyosult rózsailatú perzsaszőnyegek alatt.

Fojtottan, majdnem hangtalanul beszélt. A szomszéd szobából rokkák egyhangú zaja szűrődött ki, szolgálányok szótték a királyi ház végtelen szóttéseit. Ahogy szemben álltak, nem volt közöttük már semmi illem. Filippa sápadtan meredt Katalin császárnőre, aki az udvar francia beszédébe keverte a nápolyi nép közrendű utcai szavát.

- Pokolra való vagy, te is, a lányod is, menyedasszony is. Ha nem félnék, hogy veletek égek, már rég a Gyehegnára taszítottalak volna. Ilyen szörnyűség, amit ti készítettetek, mintha kezeitekben tartanátok Nápolyt, mintha ti lennétek királyai, szajhátokkal, szeretőtökkel... egy rakáson...

- Csendesen, császárnő. Fékezd magad, nagyasszony, ne kívánd tőlem, hogy elveszítsem illendőségemet... Mondd szemembe vétkem, melyért úgy piszkolsz és korholsz, mint hosszú életemben még soha, senki sem.

- Miért kerítetted Károly ágyába Máriát?

- Nem én voltam... Császárnő... ne bánts érte. Nem tudtam semmiről semmit. Nem hallottam róla... nem vettem neszét. Bűnhődöm érte, fejem a falba verem... nem tudtam...

- Aranyat kaptál, pénzt kaptál... úgy mondják, száz unciát számoltak le elébed, amikor kikísérték a palotából.

- Dénárt sem láttam... egyetlen aranyat sem. Hazahívtak a Castel Nuovóba, csel volt csak, hogy ott hagyjam őrizetlenül a kislányt. Nem tudtam semmiről, nem adtam el Máriát...

- Minden ellened szól, mindent te rendeztél, mint komédiás, aki zsinorra fűzi s rángatja bábjait. Te akartad, hogy Ágnes kezére jusson, az ő águkra szálljon Nápoly... Ha elszámolnám, hogy istápoltalak, tanítottalak, miként lepleztem tudatlanságodat, elrejtettem fattyú csecsemődet, amikor urad halála után esztendőkkal szüled, s nem tudtad, kitől is lehet... akkor jó voltam Császárásszonynak. Most Perigord Ágnessel együtt ketten ellenem összefogatok... Róbert ellen, Lajos ellen... Fülöp ellen... Megvárod, amikor nincs itt egyik fiam sem. Jól rendezted, Filippa, jól elrendezted...

- Asszonyom, ha nem hiszel nekem, talán hiszel más szavának. Én is megcsalatkoztam, mint ahogy mindenki megcsalatkozott. Akarod hallani gyónásomat?
 - Tegnap szentelt húszéves barát se hinné el, hogy igazában vered melled.
 - A bűnös: fiam felesége volt, Margit. Bevallotta. Látod-e, úrnőm kezédbe adom magam.
 - Gonoszak, sóvárok, paráznák vagytok. Ez az igazság.
 - Kérlek, nagyasszonyom, ne ítélj túl hirtelenül. Nem vagyunk rosszabbak, mint a herceg-asszonyok.
 - Ceccanói Margit adta el Máriát?
 - A tervet együtt főzték ki Ágnes hercegasszonnyal. Ebédre szóló meghívót hozott a durazzói palotából. Nekem kellett elkísérnem a kis hercegnőt. De nekem nem szólt semmit... nem tudtam semmit, amikor koholt ürüggyel hazahívtak a Castel Nuovóba, hogy Mária egyedül maradjon, szabad prédájukul.
 - Pénzt kapott?
 - Egy báróság jóvedelmét ígérték, ha minden úgy sikerül, amint tervezik.
 - Beszélni kívánnék Margittal.
 - Ha megígéred, asszonyom, hogy nem esik bántódása.
 - Hívd be, hiszen itt van a palotában.
- Ceccanói Margit vékony, fekete alakja megjelent az ajtónyílásban. Körülnézett, a falon virágfüzérek, tarka zászlók, címeres selymek, az ablak előtt ül sápadtan s gőgösen Katalin. Hagyta, hogy leboruljon előtte, csókkal illesse köntöse szegélyét.
- Grófnő, kevésbé törte magát gráciánkért.
 - Madame, tudom, asszonyanyám elmondott mindent. De az is lehet, hogy sok dologról megfeledkezett. A tervben, mely Ágnes hercegnőben fogamzott meg, én csak egyszerű eszköz voltam. Mióta megtörtént az esküvő Károly s Mária között, úrasszonyom kerül engem, s egy szót sem ejtett arról, hogy be akarná váltani ígéretét.
 - Most nemcsak a szégyenről beszélek, mely az egész Anjou-házat érte... minden keresztény udvar gúnnnyal emlegeti nevünket... de arról is, hogy Mária elragadásával elvesztettük a reményünket, hogy megszerezhetjük a nápolyi koronát.
 - Endre s Johanna mindketten élnek... Mária csak akkor örököl, ha túléli Johannát, s a trónnak nincs vér szerinti örököse.
 - Nem azért hívattalak, hogy disputáljak veled. Néhány nap múlva megérkezik Erzsébet királyasszony... Úgy mondják, haza akarja vinni magával fiát. Ha Johanna egyedül marad - Károly herceg Mária jogán kinyújtja a trón felé kezét. Azt hiszed, mindezért nem neked kell felelned, aki szántszándékkal eladtad a királynő hűgát?
 - Asszonyom, irgalmat kérek. Nem tudtam, mit teszek s ma sem tudom, miért tettem? Én itt nőtettem fel a Castel Nuovo környékén, ismerem a veszélyeket. Kérlek, Asszonyom, ne neheztelj rám, s fogadd el jó szívvel szolgálataimat. Látod-e, ott éltem a durazzói palotában... Ágnes hercegnőnek ismerem szokásait... tudom, hol s miként szerez kölcsönöket... tudom köntőseinek titkát... ismerem vénasszonyait, akik készítik a főzeteket...
 - Milyen asszonyról beszélsz?

- Javasasszonyról, aki ismeri a füveket.
- Látod-e, engem epém kínozt, hátha arra is tudna a boszorkány gyógylevest?
- Kegyességed be merne venni idegen orvosságot, amit vénasszony kotyvasztott?
- Az epefájás különös fájdalom. Néha magától is megszűnik, máskor meg a nyugtalan léleknek kell előbb megbékélnie.
- Vajon olyan cseppekre gondol kegyességed, melyeket nem asszonyom, hanem valaki... más... vesz be?
- Sok mindenhez nem értenek a magiszterek. Néha az öröm is gyógyít, s ehhez jobban értenek a méregfőző vénasszonyok.
- A javasasszony cseppjeinek árát a betegség nagyságához méri, számba veszi azt is, ha főrangú személy az, aki az orvosságot igénybe veszi.
- Egy báróság jövedelmét ígérte neked Ágnes úrnő?
- A báróságot előbb el kell vennünk a szicíliaiaktól... Nagyasszonyom, Ágnes hercegnő megfenyegetett, amikor kértem, gondoljon szolgálataimra. Nem is merek Nápolyban megmaradni, félek, elemésztet, mert ismerem titkát.
- Ha akarod, Durazzo helyett Tarento lesz az otthonod... de csak titokban... Ágnes visszakérte-e tőled kulcsait, melyeket kezeltél?
- Nem még... azokat még őrzöm...
- Menj vissza hozzá. Vesd magad lába elé. Mondd neki, hogy megbántad merészségedet, boldog voltál, hogy szolgálatára lehettél, ha elősegíthetted Háza diadalát... Menj vissza hozzá, Margit. Vigyázok rád, megvédelek... s ha mindent úgy csinálsz, ahogy mondom... annyi aranyat kapsz tőlem, amennyiről nem is álmodhatsz.
- Mikor kaphatnám meg az aranyakat, nagyasszonyom?
- Hathetes gyászt rendelnek el a palotában, ha elhalálozik egy hercegnő... Aranyakkal hálhatnál, Margit, mielőtt letelik a hathetes gyász a durazzói hercegnőért.
- Ha kegyességed firenzei aranyokról beszélne, kérhetnék-e hozzá még egy kegyet... Vajon Miklós úr is szavatolná az ezer unciát, melyet a halál utáni napon kapok?
- A pénz Sienában fog feküdni. Ha akarod, átíratom nevedre.
- Ki véd meg attól, hogy az úton ne támadjanak meg orgyilkosok?
- A pénz a te nevedre, anyád és férjed nevére fog szólni. Mindhármukat egyszerre nem fenyegetheti veszedelem.
- Kegyes asszonyom, milyen cseppekre gondoltál... vajon gyorsan vagy szelídebben gyógyítsa Ágnes hercegnő fájdalmait?
- Az orvosok, mint hallom, erős kúrának vetették alá. Minap is panaszkodott nekem, szédülései vannak, kihagynak vérzései, minduntalan rosszullét fogja el. Ő is említette javasasszonyát... Neked csak össze kell cserélned a tinkturákat, végig kell nézned, mily erős a hatása, s szaporítod a cseppeket, ha úgy látod, hogy megszokhatja...
- Megértettem kegyességed szavát. Kérem a császárnőt, írassa meg Acciajuoli úrral az aranyra szóló adóslevelet.

Kelemen pápa lehunyta szemét. Elmerült a hallgatásban, arca mintha felragyogott volna. Odahajlott Talleyrand bíborshoz:

- Figyelje, eminenciád, mily művésze a szónak ez az ifjú ember, aki most beszél. *Novitas dicendi* - újszerű varázs van szónoklatában.

Június második hetébe lépett az idő, ilyenkor gyönyörű a Rhône völgye, mintha a tavaszi esők megtisztították volna minden téli szennyről Avignon városát. A szentatya hallgatta Róma új tanácsának fiatal jegyzőjét, aki a követséget vezette. A Curia csak vonakodva ismerte el az új magisztrátust, mely tizenhárom mesterségbeliből állott, s amelyből kimaradtak a főrangú nemzetségeknek, a Colonnáknak, Orsinieknek, Savellieknek tagjai.

Ezek a plebejusok, akik önmagukat a „jó emberek kormányának” nevezték, esetlenek, de illedelmesek voltak, ezt első látásra megállapíthatta a szentatya. Hallgatta nevüket, ahogy felsorolta az udvarmester, Cola, Giovanni vagy Petrus, utána atyjuk neve vagy mestersége, esetleg falucska, ahonnan eredtek. Kelemen arra gondolt: fiatal korában soha nem kerülhettek volna a pápai Curia elé... ki mert volna követséget rábízni olyanokra, akiknek nincsen grófi pajzsuk, kastélyuk, Jeruzsálemért harcolt lovagösvük? Változik a világ, egyszerűbb lesz, egyre több ember ismeri meg a betűt. Itália-szerre a kispap, zsírospolgárok, céhatyák kormányoznak, s az Urbsból is úgy jöttek először követségbe, hogy nincs közöttük egy patrícius sem.

A lapról, melyet az udvarmester tartott elé, olvashatta, hogy a szónok Cola, Rienzo fia, aki magát Rómában tribunus plebisnek nevezi, valójában a magisztrátus jegyzője.

Tekintete, mely a Rhône-on végigkísérte a ringó hajókat, elfordult az ablaktól; megnézte a legényt, aki magát ily ősi, római címmel ékesítette fel. A hangja mint valami új zenei instrumentum, a Rómából hozott szó szétárad, megtölti a kihallgatások termét, zeng és uralkodik. Még ifjú ember, erős, húsos testtel, hatalmas fejjel, melyet vereses-szőke haj övez, s a haját úgy hordja, mint látni a régi, földből kiásott szobrokon. Fehér köntöse is a tógát utánozza, ráncokban hull alá... A hang emelkedik, nem akad meg, nem vár biztatásra, nem szorongatja izzadt kézzel a beszéd manuscriptumát, hogy istápolja a kihagyó emlékezetet... Egyszerű név a Cola, s az apja Rienzo volt... csupa paraszti név, melyet használhattak az ősök, s megtartottak a barbárok vándorlása alatt... A pápa szerette a finom beszédet, a szépen csengő rímeket, a szó nemes szárnyalását, maga is szívesen írt szonetteket. Először csak Cola hangjára figyelt fel, de alig törődött azzal, ami e nyilván betanult mondatokban rejtőzik. Évről évre ugyanazt hallja, s már kívülről tudja, hogy ebben az esztendőben megint szárazság pusztított a Campagnán, a lappangó mocsárláz betört a városba, az adókat nem lehet összeszedni, ezért a Szentatya irgalmát kéri, engedjen el valamit a tizedből, s fogadja jó szívvel kevesüket... Mászor alig hallgatott oda, várta, vége legyen a beszédnek, válaszol rá néhány kegyes mondattal, s reájuk adja a pápai áldást. De most felfigyelt... a beszéd csillogó éke alól komor szó feketesége bontakozott ki, egy fordulat új s mégis ismerős volt... Clemens kutatott a régi emlékekben, hol hallotta ezt a mondatot, mely fenséges és mégis alázatos? Lassan megvilágosodott elméje: megismeri Sallustius szavát, s most már tisztán áll előtte a beszéd egész merész szerkezete.

Szembenéztek egymással, Isten szolgáinak szolgálja, a francia király barátja, számtalan uradalom született ura, Kelemen előrehajolt, s úgy figyelte a plebejus szavát. Ez a latin más volt, mint amit Párizsban tanítanak, de különbözött Petrarca hűvös, gondosan elemzett mondataitól is. Eleven volt, élő és teljes, megtöltötte az Audienciák termét, felszállt a karzatokhoz, s visszaverték a bolthajtások. Úgy beszélt latinul, mintha ez lett volna az első szó, mely elhagyta

ajkát, így fecsegett volna gyermekkorában pendelyes öccsei között, e nyelven mondta volna el az első szerelmes szavakat, így álmodnék, latinul kérné a kocsmában sörét s vasárnap sültjét, ha erszénye megengedi... Az élő, tiszta latinnak ez a félelmes áradása elborította a Curiát. A bíborosok egymásra néztek, a gúnyos mosoly lefakult az ajkáról, úgy tekintettek Colára, mint különös csepűragóra, akibe valamelyik távoli latin ős lelke költözött.

A Plebejus beszélt. Így szólhattak a Szent Hegyen, amikor Agrippa maga köré intette a hangadó kisembereket. Így beszélhettek azok a római népvezérek, akiket a tömeg emelt feje fölé... A szó mágikus varázsa ült a termen. Cola beszélt. A képek úgy tükröztek, villantak, tűnedeztek, mint Fata Morgana a hegyvidékeken. Nem volt szabályos oratio. Maga a szónok sem tudta, merre viszi zabolátlan szava? Még sohasem mondták el mindezt latin nyelven a Trastevere ősi kocsmáiban? Cola szava szétbontja a csend kárpitját, egyszerre minden tele lesz az élet ízével, nem menekül el tunya megadással a túlvilág reménységei mögé, plebejus, aki megvetette lábát Róma hét halma között. Megveti lábát, s nem akar elmenni. Itt voltunk, itt maradunk, ahogy mondja, amikor gúnyosra fordul szava, először csak köröz, mint óvatos vívó, aztán egyre közelebb jó az ellenfélhez, s kimondja, kire célozott. Colonna. A bíbornokok egymásra néznek. Giovanni úr nincs itt, öreg és fáradt. De estére tudni fogja, hogy Cola, Petrarca úr pártfogoltja majdnem szentségtörően bírálta Háza nevét. Bírálta? Mi ez? A Consistorium felneszelt - a paraszt könyöröghet, a kispolgár esedezhetik. A nemesek valamivel feljebb állhatnak a hanggal... de ez az ember, Cola nótárius kinyújtja ezüst tollát, mintha döfni akarna, s hangosan, tagolva, félreérthetetlenül mondja el Cicero szavával az accusatiót. „Szentatya, tudd meg, vadállatok, farkasok, gyilkosok módjára leselkednek életünk és szabadságunk körül. Gyalázzák leányainkat, elragadják fiainkat, szétszedik az ősök palotáit, hogy maguknak bástyákat építsenek, nem járulnak hozzá semmivel az Urbs állapotának javulásához, sanyargatják a náluk gyengébbeket. Alázatosak azokhoz, akik hatalmasabbak. Hitszegésre, haeresiára, árulásra mindig készek, egymás ellen acsarkodók, orgyilkosok gazdái, méregkeverők fő pátrónusai. Szentatya, a Gyeheña kevés lenne nekik, ha már ezen a földön nem vennék el büntetésüket. Vajon ki bánhatna el velük, ha nem az ő Istentől feléjük rendelt uruk? Ki bánhatna el velük, ha nem az Urbs örök pátrónusa: Te! De te, Szentatya, itt ülsz Avignonban, szemed nem a Tiberis hullámaira téved, amit látsz magad előtt, az csak a Rhône. Ájult szárnyú madár szavad, mire eléri a Campagnát, s fáradt lesz a vándorlástól, míg szózatodat Rómába viszi. Merre tekintsenek a rómaiak, Szentatya? A császár felé, aki meggyalázta őket, s mindenek nevetségéül hamis pápát rendelt, akivel egymás fejére tették a koronát? Nápoly felé, ahol asszony fátyla borítja el a trónt, melyen egykor Robertus, Itália vikáriusa ült?... Merre nézzen...? Honnan várjon védelmet, ha gazok és hatalmasok páncél-öklükkel arcul vágják, s a népnek nincsenek liktorai, akik vesszőnyalábjaik közt kifent bárdot vihetnek? Avignon messze van Rómától, Szentatyám. De van-e szentebb hely a világon, mint a Capitolium, s lehet-e nagyobb csodatétel, mintha a porból, a gyalázból újraépíted az Urbsot, melyet már-már elhagynak dicső múltjának sápadt emlékei is? Ha közelebb jönnél, Szentatyám... ha erőt vennél indulatodon, mellyel gyászoló s árva Rómánkat sújtod... megváltoznék egyszerre a világ képe, megnyílnék az ég, a hegyek széttágulnának, a halmok leborulnának előtted, a síkságok szőnyeget terítenének a Hazatérő lába elé... Exultent in circuito vestro montes: induantur colles gaudio et universe planities... Ecce namque coeli aperti sunt.”

Kelemen végignézett a jelenlevőkön. A literátorok, jegyzők s magiszterek padjain keresztülsuhant tekintete, s a tógás, magányos Petrarcát kereste. Vajon felháborodás pírja önti-e el, hogy a szó freccsenő gyalázata sárba rángatja a Colonna-pátrónusokat, szétnyílik-e tiltakozásra keze, amikor a plebejus vissza akarja üzni Rómába a pápát, a héthalom miazmás mocsarai közé? Petrarca ült magányosan. Szemében valami volt... mintha láng égett volna, égi

malaszt borítaná el, álom és ébrenlét percei közt imbolyog a földi eksztázis határterületein. Petrarca itta a plebejus szavát. A pápa tekintete most átfordult a bíbornoki karra. Egyetlen pillanatban fogta el valamennyiük mozdulatát, mint ahogy festők képén az örökkévalóságig jegesedik ki egyetlen pillanat. Volt, aki felemelte méltatlankodásában kezét, volt, akit leverte a vénség, s szunyókálását nem törte meg semmi elokvencia, volt, aki összeszorított szájjal, márvány arccal hallgatott. Kérdően nézett Talleyrand-ra, aki mellette foglalt helyet. A kardinális mintha felrezzent volna álmodozásából, odafordult a Szentatya felé, s halkán, alig hallhatóan fülébe suttogta:

- Sanctissime Pater, azt hiszem, ennél jobban érdekli majd szentségedet, hogy ma hajnalban megérkeztek a magyarországi követek.

A pápa hallgatott, csak szemével intett: megértette, amit a bíboros mond. Talleyrand folytatta:

- Kérem a Szentatyát, nyújtson módot arra, hogy a kihallgatás után magunk között beszélhessünk.

Halk *bene* röppent el a pápa ajkáról, tekintete most megállapodott Colán, aki hirtelen fordulattal befejezte beszédét, melynek utolsó mondata még ott bongott, visszhangzott a boltajtások között.

Kelemen rögtön válaszolt, szokása ellenére. A néhány halk, inkább suttogott kegyes mondat helyett, mellyel el szokta küldeni békében a követeket - most egyszerre megerősödött a hangja: felrezzentek néma elmélkedéseikből a curialis bíborosok. Ő is a Városról, Rómáról beszélt. Megemlítette Petrarca szavát, mely szerint, ha Rómából csak a Tarpei szikla marad meg, akkor is itt lesz a világ fővárosa. Kicsit rosszállva mondta ezt - azzal az avignoni tézissel szemben, hogy *ott van Róma*, ahol Péter választott utóda tartja székhelyét. Kelemen beszélt Rómáról, annak siralmas állapotáról, az örök viszályról, a békétlenség szelleméről, a mételyről; ezek a bajok hatalmukba kerítették a jámbor, istenfélő népet, mely tizenhárom századon át tisztelte s félté a szentatyát... Sajnáljuk Rómát, szánjuk s szeretjük... a pénzt, amit magatokkal hoztatok, vigyétek vissza, vegyétek kezetekbe dolgos, hasznos szerszámaidat. Miként fogtok az emberek szemébe nézni... az idegenek szemébe, akik nemsokára meglátogatnak ezrével s tízezérel benneteket, hogy térden kússzanak az Apostolok sírja elé? Vajon előttük is szégyenben akartok-e maradni, vagy úgy fogadjátok majd őket, miként Krisztus nevében kell fogadni a vendégeket... Rómaiak, készüljétek, mert az idő közeledik!

Kelemen kihirdette e szavakkal az Úr születésének 1350-ik fordulójára a jubileumi esztendőt.

A terem felmorajlott, a rómaiak térdre borulva köszönték meg a váratlan bőséggel reájuk záporozott kegyet. Kelemen szeme még egyszer végigsimogatott a sokaságon, intett szerpapjainak, akik magasba emelték a mozgó, pápai trónt. Amikor áldást osztva elhagyta a termet, még látta, amint Francesco Petrarca odalép a római tribunushoz, s magához öleli, csókkal illeti Cola di Rienzo izzadt, verejtékes arcát.

Egyszerű, mázas limoges-i korsó volt a szentatya előtt, könnyű borral, melyet a hazai szőlők termeltek. Ha elvonulhatott a világ zajától, levetette a pompát, bíbornokaival könnyed, francia szóval érintkezett, a régi barátoknak elengedte a címet, hisz legtöbbször bíbornok vagy püspök korában együtt szolgált Avignon első pápáit.

Talleyrand bíbornokhoz intézte szavát:

- Jól választottak a capitóliumi vargák. Szépen beszélt ma a követük.

- Én is figyeltem szónoklását. Legfőképp az ragadott meg, hogy sohasem vesztette el a beszéd fonalát... ha kicsúszott kezéből, felkapta, rögtönzött. Olyan volt, mint valami alkalmi színjászó, élénk, de bárdolatlan taglejtéseivel.

- Ez az ember *hitte* mindazt, amit mondott. Szava nem volt betanult beszéd. Ha rajta tartjuk szemünket, hasznos szolgája lehet a Curiának. De ha az ilyen emberbe belefullad a szó - még eretnekké... szakadárrá változhat.

- Megérdemli ez a fickó a túlárado kegyességedet?

- Szóltam a protonotáriusnak, keressen számára valami kisebb itáliai javadalmat, mely évente száz aranyforintnyi jövedelemmel jár. Lehet, hogy valaha még szükségünk lesz rá... az ilyen ember *gyűjtani*, de oltani is tudja a tüzet.

- Bevallom, nem szenteltem túl nagy figyelmet arra, amit mond, hisz ismerem eléggé az Urbs bajait. Ezenfelül tudomásomra jutott, hogy megérkeztek a magyarországi követek. Úgy hallom, vezetőjük, Gergely prépost már járt a Curiánál, és sürgős kihallgatást kért.

- Eminenciád tudja, mi a szándékuk?

- Harcolnak, mint eddig, Endre király címéért. Úgy mondják, most is több mázsányi ezüsttel támasztják meg az argumentumot.

- Mi volna a kívánságod?

- Róbert király testamentumában nincs szó Endréről. A Szentszék se másítsa meg a bölcs halott király akaratát, aki az egyház kardja, vikáriusa, mindenkori hű szolgája volt.

- Félek... hogy te nem annyira Ecclesiánk üdvét, mint inkább Házad s öcséid diadalát tartod szemed előtt. De öcséd, Károly, gyalázatos módon visszaélt jóságunkkal, pedig épp a te kérésedre állítottuk ki múlt ősszel azt a dispensatiót, mely feloldja őt a vérfertőzés alól... Amikor kérték, egy szó sem esett Máriáról...!

- Valamennyien esendőek vagyunk... Én sem helyeslem, amit Károly csinált, de lehet: kényszerűség hajtotta, s másként nem cselekedhetett.

- Mi hajtotta volna?

- Erzsébet királyasszony annyi arannyal érkezett, mint amennyi nem volt soha talán abban a Regnumban, mióta Augustus császár behunyta szemét. Romae omnia venalia esse - miért lenne másként Nápolyban? A mi derék fra Robertónk aranyat tölt a csatornába, a puliaiak lehasalnak, s nagyokat kortyolnak belőle. Ez az igazság. Ha nem sietünk, elvész a nápolyi Ház számára Szicília királysága, s olyan király ül a Castel Nuovóban, akinek hónalja alatt zsinór van, melyet Visegrádról rángatnak. Ecclesiánk hadat viselt II. Fridericus ellen, mert Észak és Dél közé szorította Rómát. Kiátkoztuk Bajor Lajost is, mert Isten akaratának nem felelhet meg, ha északi királyok Nápolyba küldik uralkodni a fiaikat.

- Itt déli király küldte fiát Pannoniába, ha jobban ismerné Eminenciád a históriát...

- A Ház, mely a miénkkel s Szentségedével is egybe van szöve, olyan erecskékből táplálkozik, melyeknek valamennyije francia földről eredt. De Caroberto néhány esztendő után, amikor megszokta már a magyar Archiregnumot, maga is hungaricussá vált, Poloniából vette gyermekei szülőanyját, feledé gall beszédét s a köntöst, gyermekeivel magyarul társalgott, udvarában alig van egy-kettő a mi vérünkbeli, a többi mind magyar... Az Ecclesia engedelmes szolgájaként küldtük el Duna vidékére Carolus Robertust, hogy sohase tagadja meg a Szentszék iránti köteles hódolatot. Ma ivadéka s özvegye akar regulát szabni, csillogtatja hatalmát, mindent eláraszt aranyával, s legközelebb talán már azt akarja, hogy maga a pápa is honfitársa legyen...

- Kegyelmességed most nem egyházunk bíbornokának ajkával, hanem Házának sáfáraként beszél. A magyar Archiregnum kegyes gyermekünk, s örömeinkre szolgál, ha az ottani bajok csillapodnak, melyekkel annyit bajlódtak elődeink. Nem lehet fülünk süket akkor, ha kérelemmel járulnak elénk...

- Hallám dübörögni társzekereiket... Így csak arany alatt remeg az avignoni híd...

- Csak nem vádolnád meg simoniával magát a szentatyát?

- Sanctissime Pater, curiális korából tudhatja, édeskevés az, ami adófillérekként ide kerül. A többi szétárad, mint szúnyog petéje, amikor megerjed ősszel a Rhône. Ha sine ira et studio mérlegelnők dolgunkat...

- Eminenciád mit kér tőlem?

- Az Ecclesia javát akarom. Semmi mást.

- Mielőtt szót ejtettünk, már határoztam. Johannának adom meg az investitúrát, elismerve őt Szicília, Nápoly és Jeruzsálem királyának, Provence grófnőjének. Ifjú Endrének megerősítem titulusait, de úgy formulázom, hogy olvasván a kancelláriában, reményt meríthessenek belőle, miszerint rövidesen megkapja a királyi címzést is. Próbát teszek. Johanna gyermeklány, becsülöm értelmét, melynek jelét láthattam már uralkodásának rövid hónapjai alatt is. De régi idők óta nem kormányozott asszony egyedül *nyugati* keresztény ország trónusán. Alá van vetve sexusa gyöngeségeinek, s ha bekövetkezik a természet rendje, gyermekágyból aligha igazíthatja országának dolgait. De hagyok néhány hónapot neki, amikor ő lehet egyedül király... Ez erősíti akaratát, lezárja a vitát a prioritás kérdésében, megalakíthatja tanácsát, ha kell, végezhet azokkal, akiket cselszövőknek tart... közben hallgathatja Endre panaszkodását, s néhány hónap múlva tiszte szerint cselekszik, amikor ő maga kéri a Curiától, hogy a herceg számára is adjuk meg a királyi titulust.

- Szentséged mikor fogadja Ludovicus követét?

- Ünnepek következnek. Az audiencia napját hamarább, mint jövő hét dereka, ki nem tűzhetem. Az investitura szövegén tegnap este óta dolgoznak a kancelláriában. A hajót felszerelték, minden pillanatban indulhat Nápoly felé. Elégedett-e most Eminenciád?

- Szentatyám, jósága és kegyessége meghat. De szavai, őszintén szólva, nem egészen megnyugtatóak. Úgy érzem belőlük, hogy csak néhány hónapnyi nyugodt lét az, mely Johannának biztosított.

- Eminenciád szerencsés, hogy csak Házának ügyeit kell itt képviselnie, s ezt meg is teszi, szíve és indulata szerint. Én a szolgák szolgája vagyok, s ez azt jelenti, hogy tárházául rendeltettem minden gondnak, mely eltölti a keresztény országokat. Egyelőre minden úgy történt, ahogy kegyelmed akarta, s kedvem szerint történhetett. A jövőmondás nem a Szentszék dolga, s a pápától ne várjon senki semmiféle próféciát...

Csend volt. A harangok Angelusra csendültek, az avignoni harangok, melyek a harangöntő cég büszkeségeiképpen megszépítették a provence-i alkonyatot. Kelemen pápa felemelkedett, ajka szélén kegyes mosoly derengett, kinyitotta a francia órákönyvet, s két tenyerébe fektette fejét; halkán imádkozott. Talleyrand elhallgatott. Sok szó rekedt benne, melyet ki szeretett volna mondani, érezte a félbeszakított vitának lankadó erejét. Szeme rátévedt a térdepelő egykori apátra, akit klerikus kora óta ismert, s aki most orbi et urbi fölébe került. Mert Angelus szólt, ő is keresztet vetett, s aztán bíbornokok lassú, méltóságos lépésével elhagyta a pápai dolgozószobát.

Arcához emelte a gyöngyházzal berakott számszeríjat. A lesből zörrenő levelek halk neszt hozta feléjük a szél, mely elterelte a vad elől a vadászok szagát. Az őzbak szelíden és csendesen kilépett a tisztásra. Néhány száz lépéssel tovább egy lovas vágatott, az őz csodálkozva, önfeledten nézte az esős párában úszó paripát. Az íj ravasza elkattant, az acélhúr zizzenésére fájdalmas, hörgő zaj felelt. Torkában királyi nyílveesszővel ott hevert az őzbak tört, üveges szemmel Johanna előtt.

- Nagyobb vadra is mehetnél, húgom... olyan szép volt lövésed!

Szattyáncipőjének orrát megfestette a halkan csergedező vér, lehajolt, hogy megmártson benne néhány tölgylevelet... a hang váratlanul érte a les halálos némasága után. Megfordult... most nézte meg először társát a vágatásban, akivel együvé került a vadászszerencsében, a sorshúzás különös szeszélye szerint. Most ért csak fülébe Róbert herceg szava, a hang, mely játékosan húgomnak szólítja, elhagyja a királyi titulust, a fejedelmi többest, te-szóval szól hozzá, mint gyermekkorukban, amikor Róbert már nagy volt és erős, ő meg Máriával együtt riadt szemmel sóvárogta a fiúk játékait a Quisisana kertjében. Esztendőök óta nem látta, mióta Tarentói Róbert harcolt hellászi birtokaiért. Egy-egy levél, néhány soros kérés, pénzt vagy hajót szeretne, egy rabszolga érkezik, hatalmas amforában ciprusi bort hoz, mézet, szokásos hűbérajándékokat, párolt rózsaoiljat, mely távoli szigetek illatát lopja be a selyemköntösbe... Róbert, Lajos bátyja, a legidősebb tarentói herceg, a konstantinápolyi császárcím ura van mellette, mint vadásztársa, a véletlen akaratából. Kopott, viszontagságoktól cserzett zekében, hatalmas íjjal, könnyű süveggel olyan, mint valóságos mesevadász, arca széltől járt, sötét, napbarnított, nem olyan tejfehér, mint ahogy divatba jött az itteni hercegek között, keze széles, tenyere hatalmas, hangja reccsen, nevetésére megrezzennek a bokrok, ahogy közelebb jön hozzá, átöleli, lehajol, s nevetve mondja: kishúgom...

Először néz fel Róbertre. Mintha keresné... kutatná arcán Lajos, a lelkéből száműzött Lajos vonásait, a tarentói arcot, mely egy kicsit az övé is, a sajátját, ahogy lehunyta szeme mögött megjelenik a castellamarei este képe... Lajos... Róbert is ugyanazt az éles sólyomorrot, keskeny ajkat, magas homlokot hordja apjának emlékéül, mint Lajos, de homlokára rá van már írva az idő s a kaland. Egy sebhely barázdája, amint végigszalad az orcáján, kardvágás árka, a halántéknál ezüstös csík, mellkasa széles, a köntösön alig van cicoma, egyetlen széles aranyláncát szkarabeusz kapcsolja össze. Úgy mondja: kishúgom... akkor, amikor a többiek hajlonganak, térdelnek előtte; kérnek, hazudnak vagy fenyegetnek... Róbert tegezi, átöleli, s ahogy testét érinti kesztyűtlen keze, érzi, mint lüktet benne a vér, s forrósága átüt a könnyű florenci ingen, melyet ma hord először a vadászon.

A szél meglengette a címeres zászlócskákat a nyílveessző fején, mely megakadt az őz torkában. Róbert felnézett az égre.

- Nagy eső lesz... vihar... ilyenkor érzem combomban a naupliai nyíllövést...

- Sok harcban állhattál már, Róbert...

- Sokban... de a legszebb mégis egy vadászat volt... Ez volt a legnagyobb lovagkaland...

- Hellászban?

- Távolabb. Egy mongol herceg jött át Bizáncból. Együtt ittunk s beszélünk egy éjszakán át. Hajókról, lovakról, fegyverekről. Hívott... Múlt ősszel elmentem hozzájuk. Te nem is tudod, merre van Kaukázus vidéke? A föld határos már a Tartarusszal. Láttam, miként vadásznak a

mongolok, három hónapig. Lehetek talán tízezren is a vadászok. Törzseik minden férfira. Hetekig szűkítették, szorították szorosabbra a kört. Nem volt szabad állatot ölni. Beküldték a fiúkat a medve barlangjába, pusztá kézzel birkózhattak, de megölni nem lehetett... csak kihajtani. Így vadásztak a mongolok... mintha csel lett volna minden s háború művészete, úgy mentek a körben... sok-sok napi lovaglás volt még, de már a vadak érezték a halál lehetőségét. Próbáltak kitörni, de nem lehetett... de még mindig nem emelhetnél rájuk sem nyilat, sem kopját, csak mikor kánjuk... a főkán akarta, s amikor megmondták a szerencsés napot jósaik... Akkor kezdődött el a harc. Mintha valóságos harc lett volna... rengett a föld, medvék és szarvasok, párdúc és tigris... ahogy megszorultak, mind harcolt az életéért, és az öreg kán, aki talán negyedik unokája ama félelmetes Dzsingisz kánnak... ő ereszté egy tigrisbe az első kopját. A második lövésre én tarthattam igényt.

- Ott szerezted e súlyosabb forradást?

- Egy medve volt... gyenge volt a nyílám...

- Fájt?

- Feküdtem, az arc lobot vetett, a testem könnyű lett a láztól. Aztán elmúlt.

- Minden olyan szép lesz... ha messze történik, Róbert. Én sohasem fogok Apuliából kiszakadni, legfeljebb Provence-ba... Olyan jó nektek, Róbert, férfiak vagytok, és mehetek, szabadok vagytok, nem vagytok asszonyok és nem vagytok királyok, nincs semmi, ami vágyatoknak útját állja...

- Szépen beszélsz, Johanna... Hallom szavad, olyan, mintha szél szaladna keresztül az erdőn... Olyan, mintha nem is lennél a húgom, talán nem láttalak volna soha eddig, mintha nem lennél királyné asszony, házunk magasztos pátrónája...

- Ne bánts, Róbert... olyan szép így, a csend... a többiek most messze vannak, senki se törődik velünk, senki se tudja, merre vagyunk... csak az erdő van körülöttünk, olyan szép ez... egyedül lenni a csendben, Róbert...

- Nem félsz, Johanna?

- Miért félnék? Fegyverem van s veled vagyok.

- Vihar lesz, Johanna. Nem félsz tőle?

- Menekülnek... Királyasszony-anyám valahol messze, talán hintóba ült már... a férjemet ott tartották a most érkezett követek, nekem is ott kellett volna maradnom... Avignonból jöttek... még nem a fő követek, de már hozták a jelentéseket, s egybegyűlt holnapra a kisebb tanács... de most nem akarok erről tudni, most olyan jó, ahogy zúg az erdő, én akartam, hogy ma kijöjünk, körülöttem legyen az erdő, simogassanak a fák... és a sors akarta, hogy te légy mellettem, Róbert, akinek még nem ismerem minden szavát, minden mozdulatát. Olyan szép ez így most, Róbert!

- Térdelnék előtted, trubadúr módjára, ahogy apáink s nagyapáink tették, mi már csak kacagunk rajtuk... nem merték kézzel, se csókkal illetni asszonyukat, kendőjét szorongatva hulltak el Saint Jean d'Acre poklában, s meg se csókolták volna azt, akinek nevét hordozták kardlapjukon... Most, látod, jó lenne trubadúrnak lenni, s emlékezni verseinkre, mint egykoron...

- Menjünk tovább, Róbert, oly szép az erdő, ahogy majdnem ránk borul, most már én is érzem a vihart... a lovak is érzik... küldd előre őket a lovással, mi menjünk be ezen a csapáson. Talán találunk egy kunyhót, melyben az erdőőr megpihen... ott megvárhatjuk, amíg a vihar elhalad.

Gázoltak az avarosban. Körös-körül senki se volt, nagymessze kürtök hívták a portyázó vadászokat. A csapás tisztán mutatta az utat keresztül az erdőn. Tört gallyak, fák kérgébe nyesett jelek... egy vízmosás szélére gurított gázolókö, kapaszkodó a másik parton... házacska, néhány otromba, ácsolatlan gerendából, fatörzsből összeróva, benne hatalmas deszka nyugovónak. A vihar elvonult, csak az eső kezdett rá vigasztalanul. Mintha cérnaszálakat feszítettek volna ki ég és föld között, úgy állt a víz a tisztás feletti égen. Ketten voltak, Róbert leoldozta övét. A tör mellett kis tömlő volt. Eltörülte széles tenyerével. Odakínálta. Johanna nevetett. Édes, nyugtalan kacagás. Kortyolt. Ahogy itta, ügyetlenül, kislány módjára, szeme rávillant Róbertre, aki úgy hajolt feléje, mint nagy, félelmes barna s zöld árnyék. Úgy hajolt feléje, s míg ivott, átölelte. Nem volt szó közöttük. A bor félrecsurgott, és sörtés arca, mint forró párna arcához tapadt, az édes görög bor ízét elmosta Róbert szájának különös illata, mely friss volt s mámorító, mint az erdei fű szaga. Olyan forró volt minden körülöttük, szó se esett, a hasadásokban kis erek gyűltek meg, pára szürkült végig a kunyhó levegőjében, a fűalom szénája nedves, tapadós volt, mintha nyúlós, tegnapi testek hidege érné meleg testüket... Ahogy átfogta, már ölelte is, szorította, ezek a szörnyű hatalmas, erős karok, hatalmas férfi karja, a melle, mintha bolond kovács fujtatója lenne, úgy emelkedik és süllyed, még sohasem látta így férfimellnél, amint reszket és táncol, a perc örömeivel, melyet nem lehet felmérni egyszerre, ahogy végigvágódnak az avarban, a levelek zörögnek, a vadászcipő koppan, a tör kiesik hüvelyéből, a szkarabeusz érinti mellét, valami különös, babonás van e sír mélyén rejtőző kő kékségében, mely titokzatos módon egybeolvad a feléje hajoló Róbert szemével... Egy pillanatra nem érez semmit, mintha halálos ájultság fogta volna le minden tagját, félelemtől s gyönyörtől lebilincselve hagyta, hogy szaggassa, tépje, ölelje ez a férfi, akinek arca, szaga, beszéde idegen, akiben csak egy csodálatos: hasonlít Lajosra... olyan a szeme, olyan az ajka... olyan forró a lehelete, mint Lajosé, amikor megcsókolta Castellamarében... A szeme... félelmes férfiszem, mint ragadozó, úgy lopakodik közel az ő tekintetéhez, s amikor eléri, már ott vergődik karjában, a szem mosolyog, s aztán lecsukódik az aléltóság küszöbén.

Ahogy csókolja, vadul s lihegve, alattuk megzörren az avar, idegen, síró asszony hangját hallja, amint üzen a távollevőnek:

- ...kedves... kedves Lajos...

Az idegen hangra, mely az ő szájából szökik ki, felnyílik szeme, s szembe találja magával Róbert vad, kutató, fájdalmas tekintetét.

A királyasszony megállt a térdeplő barát előtt:

- Mióta Nápolyban vagyok, Róbert, szüntelen nyavalyákkal kínlódom. Görcs fog el, szédülök, s amikor az udvari fő fizikust kérdeztem, ő csak az emberi s az asszonyi kort és ezenfelül Galenust emlegeti.

- A lélek hánykolódik benned, kegyes asszonyom. Annak betegségeit kellene kúrálnod... nem a testét. A nápolyi fizikusoknak nehéz dolguk van, ha alaposan akarják felismerni a testet elöntő mérgek természetét. Mert ezeket szüntelen használják e városban...

- A bárók között sok agg, fehér szakállas férfiút láttam, s maga Róbert király is szépszámu esztendőt hagyott maga mögött.

- Ha Kegyes Asszonyom szeme egyszer Ágnes durazzói hercegnő arcára téved, látni fogja: a gyógyfüvek nem mindig ártatlanok Nápolyban.

- Magam is láttam... arca sárga, szeme alja telehintve szarkalábbal, termete görnyedt, mintha egyszerre pótolná ki rajta a vénség, amit eddig elmulasztott. Itt méregről beszélnek?

- Az orvosok, úgy mondják, tanácstalanok. Valaki hosszú időn keresztül cseppenthetett gonosz nedveket a poharába...

- Így megy ez itt, Nápolyban?

- Mióta mi vagyunk itt az udvarnál, kevesebb az éji les, a törszúrás, hajadonok elragadása. De a mérgező néne halkán, puha talppal jár, mint az éjszakai ragadozó. Senki sem tudja, mikor mit kóstol? Az udvari dámák mindegyikének van bizalmas javasasszonya, aki fület hoz, porokat, tinkturát, szépítőszernek, magzatelhajtásra, gyorsan vagy lassan ölő méregnek. Nem szent ezek előtt semmi, nem félvén a földi büntetéstől, nem reszketnek a Gyehenna tüzétől sem.

- Ha őszintén beszélsz, ez erősíti, keményíti a lelkemet. Mit mondanak Ágnesről, ki akarja őt megöletni... kinek áll útjában?

- Eleinte féltem attól, hogy valaki ellenünk fordítja siralmas állapotát. Megöletik Durazzo asszonyát, s minket vádolnak azzal: mi bosszultuk meg a sérelmet, mely rajtunk Mária elrablásával esett... Be kell vallanom, asszonyom, lelkemben egy pillanatra gyanakodtam, hátha királyi kegyességed ejtett el egy szót, mely valamelyik alávaló lélekben a kelleténél mélyebb gyökereket eresztett... De most már hírem s bizonyosságom van afelől, hogy a gyilkos Katalin úrnő udvarában rejtőzködik.

- Katalin bérelte fel a méregkeverőt?

- Híreim úgy szólnak: hosszú beszéde volt nemrégiben Filippával s annak menyével, Ceccanói Margittal, aki Ágnes hercegasszony legbensőbb szolgálatában állt, de nemrégiben egyszerre csak kegyvesztett lett. Látták egy-ketten a pozzuoli javasasszonyt, aki bejáratos a durazzói házhoz is, amint kopogtatott Margit grófasszony ajtaján. Én már tizenkettedik esztendeje élek e fertelmes Babilon közepén, tudom, hogy minden kút mérgezett, minden tál fenekén üröm van, minden borospohárban gyorsan ölő port oldanak fel... Most már értheted, asszonyom, miért voltak komorak, baljósak leveleim. Nápoly nem változik.

- Megerősítettél újra akaratomban. Magammal viszem Endrét.

- Hová vinnéd?

- Rómába... először csak oda jön velem... Ott betegséget fogok színlelni... úgy kérem majd, ne hagyjon egyedül... jöjjön velem, jöjjön haza Visegrádra, ahol nem leselkednek minden lépése nyomán gyilkosok.

- Asszonyom, ezt nem teheted. Anya vagy, s megértem, szíved reszket a fiadért. De boldogult Carolus Robertus úr s mindazok, akik fáradoztak e tervben, nem azért alapozták meg Endre nápolyi királyságát, hogy mindezt szerterombold asszonyi gyengeséged percében. Nem azért köveztem ki Endre útját... nem azért tettem tenyeremet minden lépése alá, nem azért töltöttem éjeimet vigiliában, hogy magaddal vidd, mint gyenge bábút, s mögöttünk összeomolják Endre reménye, hogy valaha még egyszer hatalmába kerítheti a Castel Nuovót.

- Temettem már gyermekeket, gyenge korukban. Megsirattam őket, megnyugodtam az Úr rendelkezésében. De Endre más... ha elmegyek, nincs pillanatnyi nyugodalmam sem, folyton őt látom, amint skorpiók környékezik. Élete forog kockán... ez fontosabb, mint száz korona s királyság. Azt kívánod, barát, szakadjon meg a szívem mindennap a félelemtől?

- Csillapodj, nagyasszonyom. Ma kaptam levelet Gergely préposttól, aznap este írta, hogy a Szentatya elé kerülhetett. Kelemen pápa kegyes szavakkal beszélt hozzá, jóságosan méltatta a magyar Archiregnum érdemét. Úgy mondta: a brevet, mely Johannát jelöli ki a nápolyi trónra, már magával vitte legátusa. Ezt megmásítani nem lehet. De ünnepi szóval megígérte, mihelyt a korona érinti Johanna fejét, ha így beteljesedik Rex Robertus testamentuma - a szentatya késedelem nélkül kibocsát újabb diplomát, mely Endrét királynak, conregensnek ismeri el. Tudhatod, asszonyom, hogy én mindig sötétnek látom a szemhatárt, hamarabb megérezem a vihart, mint bárki más. Most mégis azt mondhatom, oszlasd el lelked aggodalmát, végy magadon erőt. Bírjuk a pápa ígéretét, s Clemens pápa meg fog segíteni.

- Én mégis félttem Endrét... haza szeretném vinni. Megvárnök, míg megjön javára az investitura. Úgy térne vissza, hatalomban és dicsőségben.

- Gondolod, hogy visszajöhetne? Nem üznék-e ki mindazon hűségeseket, akiket itt-ott hivatalba tettünk? A nemesség elfordulna, s válogatni kezdenének durazzóiak és tarentóiak között... Endre helye nem maradna üresen...

- Trónja se... Ágya se...

- Súlyos a szavad. Miért mondod?

- Az adulterium nem bűn Nápolyban. Alig serdült lányok s vén kancák egyformán viszik piacra buja testüket. Így mondják. Te kegyes voltál hozzám, barát, s nem itattad meg vélem az anyaság keserű poharát. Tedd szívedre kezed, s mondd meg, mit beszélnek Johannáról, akit leányomnak nevezek... Mit beszélnek róla, vajon úgy ment-e nászba, miként Isten rendeli?...

- Endre úr nem volt gyermek, amikor elérte a consummatiót. Johanna úrnő elméje élesebb, mint Endréé... tudását nagyapja is öregbítette napról napra. Nem gonosz lélek, csupán mérhetetlen nagyravágyás lakozik benne. Féktelenség, mely jóra s rosszra egyaránt hajlamossá teszi. Minap, amikor kilovagolt, egy latrot vittek veszíteni, aki meglátta, s hangosan kurjongva kérte gráciáját - egy szóra megkegyelmezett neki. Szereti állatait, virágai között napokat tölt. Nem hallám, hogy üldöznék s bántaná szolgálóasszonyait. Néha hirtelen, féktelen a haragja, tör s zúz maga körül. Máskor meg ül egymagában, s könnybe lábad a szeme, ha valahol egy kőszalantos goliárdikus énekére rázendít. Hiszem, asszonyom, elhálásáig nem esett áldozatul a bűn szavának.

- Vajon azóta, Róbert?...

- A falak, asszonyom, a Castel Nuovóban körbeviszik a hangot. De ez a hang nem mindig ugyanolyan, mint ahogyan elindult...
- Úgy beszélsz te is, szent ember, a legjobb emberem... mintha nápolyi báró lennél?...
- Világi életemből tudom... a szív dolgai közt tekervényes a járás. A pap könnyen ítélhet, ha büntet...
- Hallottál valamit?
- Nézd meg magad szemével. Mintha hetek alatt hirtelen kivirított volna. Nem olyan halott-halvány, az élet rózsája arcán, a hangja végigszalad a termeken, kacagását, ha kinyitom ablakomat, idehossa a szél... Gondolod-e, hogy nem koptatják szájukat asszonycselédek, amikor keresik-kutatják e metamorfózis okát? Gondolod-e, nem szimatolnak vizslák módjára titkai után?...
- Mi lehetne gyanújuk oka?
- A múltkor... a nagy vadászaton, így hírlik, sokáig elmaradt a legidősebb tarentói herceggel, s órák teltek, míg meglelte őket, nem messze egy erdei kunyhótól a kutatásukra küldött csapat. De azóta Róbert úr nem túl gyakori vendég a Castel Nuovóban, s ellene mondana eme híresztelésnek, hogy Róbert úr hosszú esztendők óta alig-alig járt Nápolyban, aligha beszélhetett Johanna úrnővel, véletlen, sorshúzás szeszélye volt, mely Róbertet a királynő mellé helyezé... Így hát a fáma mást is keres... keresi Lajos úrban, aki most hetek óta Apuliában igazgatja birtokait, s úgy látszik, mintha sértődés érte volna, mert múltkoron is kitért, amikor az udvari vadászatra hívták, s maga helyett csak bátyja érkezett... Gondolnak másokra is. A fattyú fiára.
- Van itt annyi, se szeri, se száma... s oly nagy a becsületük, mintha hites ágyban vajúdott volna anyjuk. Melyik az, akiről beszélsz?
- Artois gróf fia... Közös nagyatyjuk volt. Rex Robertus. De Beltram szerelmes, nyöszörgő epedését ismeri mindenki, aki beteszi lábát e szégyenletes világba, melynek csak irántad való illemből nem mondom ki valóságos nevét. Nézd meg, Regina, hogy forgatja szemét, hogy jár Johanna után, mint igyekszik figyelmét magára vonni, mint édeskedik apró ajándékokkal, cifrálgodik tarka ruhákban, reá záporozva lovagi szolgálatait, s úgy mondják, Johanna királynő csak nevet rajta, néha-néha elejti keszkenőjét, s hagyja, hogy hódolattól fuldokolva emelgesse fel ez a bolond...
- Visegrádon más világ járta.
- Nem minden hír jutott el ott sem hozzád...
- Isten legyen irgalmas minden bűnösöknek. Emberek s asszonyok, ha összekerülnek... De öcsém, Kázmér, nem volt Zách Klárával bűnös...
- Klára meghalt, időknék elején. Nyugodjék szegény pora békében. A többit meg ki tudhatja?...
- Ne ezekről beszélj, barát, hanem arról, hogy veszély fenyegeti-e Endrét?
- Mindenkit veszély fenyeget, aki nem szegény s alázatos, akit kirendelt az Úr valami méltóságra. De különösképp még nem hallottam semmiféle szövetkezéstről ellene, nem is tudnám, miért akarná őt valaki elemészteni? Többen vannak s hívebbek még embereim, mintsem tudtom nélkül Nápolyban megzörrenjen egy levél.
- Te vagy az egyetlen, Róbert atya, akiben megbízhatom. Én haza akarom vinni Endrét. Te vagy az egyetlen, aki megfordíthatod szándékomat... Te vagy az egyetlen, akire hallgatok és akire hallgat Lajos fiam. Lelkedre mondod, Róbert, hogy itt hagyhatom Endrét?

- Az élet, asszonyom, csak olyan játéka Istennek, mint akármi más, melyet nem mér ki az ő kegyelme egyforma kézzel. Lehet, az én gyertyámat hamarabb elkoppantják... Akkor jöjj ide, királyasszony, magad, s óvd meg Endrét. Míg én vagyok itt Nápolyban, fiadat e városban baj nem érheti...

Most rakosgatták ki hamis ereklyéiket a kegyeszerárusok, a sekrestyés végigcsoszogott a templomon, rekviemleső öregasszonyok végignyújtották fáradt tagjaikat, s vereses szemmel tekingettek a napfényt szűrő sárga biforák felé. A fiatalasszony megállt a kisajtó bejáratánál. Kocsiját elküldte, asszonyai kint maradtak. Fejére fátyolt vetett, s hosszú, barna ruhája fölé boruló köpenye nem mutatta, hogy Nápoly királynője látogatja meg e kora reggeli órában Santa Chiara templomát.

Néhány nap választotta el a koronázástól, s jó templomi szokás szerint még egy kéz sem mozdult, penészes drapériák aludták őszi álmukat a templomládák fenekén, az udvarmesterek kopogtattak Bardiék és Acciajuoli bankházainak ajtaján. Mire eljön az utolsó óra, fényben és bíborban fog hömpölyögni a menet, arany és smaragdok ragyogását szítják fel majd a fáklyalángok, kórusok crescendója csendül fel a templomívek alatt, a padlót teleszórják biborszőnyegekkel, térdepelőpárnákkal, ahová ájtatosságukban leereszkedhetnek a külföldi követek. De ma még csak néhány öregasszony kémlel a gyér, szűrt világosságok felé, s hunyorogva mered a belépő szépasszonyra, aki talán valami szerelmi légyottja után róttá magára a penitenciát.

A csendben éles, elnyúló kalapácsütést hall, melyre dacosan, keményen visszacseng a márvány szava. A pöröly csendül a véső hátán, ütemes csattanással veri ki a munka ritmusát. Johanna számára Santa Chiara nem volt egyszerű templom. Őseinek, kisvilágának, familiárisainak találkozó-, ünnepelő-, majd nyugvóhelye. Hányszor látta, húsvét delén virágok illatában felhőzve, melyek elkeveredtek délszaki pompájukban a tömjén szagával s gyertyák átható melegével. A bíboros intonálja a nagymisét, az udvar szépei imakönyveik fölé hajolva lopva nézik a lovagokat, amott elől Maria d'Aquino felemeli szépséges fejét... a trónszéken üldögél magányosan, gondolataiba vagy szendergésbe merülten nagyatya, kényelmetlen udvari köntösébe burkolva, míg nagyanya az apácák kórusán foglal helyet kedves klarisszái között, maga is apáca módjára; gyér ezüstös haján átvetett fehér gyolcskendővel, merev, megközelíthetetlen áhítattal, majd a hercegek, rangjuk szerint, ország nagyjai, brokátjaikban. Az öregebbek, akik túlmentek azon a mezgyén, melyet Alighieri mester az élet közepének nevezett, még emlékeztek arra a napra, amikor Santa Chiarát felszentelte a szentatya legátusa.

Állt a küszöbön, mint magányos látogató, aki nagyon messziről érkezik: meg sem meri kérdezni, ki van életben azok közül, akiket egykoron szeretett, csak a szegletekkel barátkozik, szeme szalad szét, de még nem ért el odáig, hogy otthonos mozdulattal bontsa szét köpenyét.

Mintha végtelen messzeségbe veszett volna el a templom, mintha nem lett volna se eleje, se vége, úgy terült el a szürkés reggeli áhítatban. Kereszthajó nem vágta ketté, s a kápolnák koszorúi is csak lépésnyi zsákutcákba vezettek, melyek nem bontották meg a szerkezet harmóniáját. Csupa kedves, aki itt pihen. Az első, kegyes szállást a meghitt öreg orvos, Antonio da Pena kapta, akit még nagyatya tisztelt meg ennyire, mint belső, bizalmas familiárisát... Pár lépést ment előre. A napsugár ráesett a kegyes Anyára, aki fáradt ölébe fogta a keresztről levett fiát. Mintha Borbála testvére lenne... rámosolyodott, ahogy közelebb ment hozzá. Milyen ritkán látta e képet. Mindig csak elől ült, az oltár mellett, hercegnők ünnepi helyén, égnek emelt tekintettel, ahogy megkövetelte az udvari rend. Most látja csak sok-sok idő óta először a fáradt Madonnát, melyet, úgy mondják, még maga a kedves öreg mester, Giotto tervezett s egyik mesterlegénye fejezett be. Zúgott a feje, az éjjel megint mintha elszabadultak volna a

fűriák. Endre szava felverte a csendet, ökle rázuhant az asztallapra, táncoltak tőle a kupák és poharak. Minden csak fosztó hangok fájdalmas szava, sóvárgás valaki után, aki nem Endre, nem Róbert, nem Lajos, nem a bolondos Artois, de valamennyi, mindegyikükből egybegyúrva, fájdalmas lobogás, melynek hevét talán le tudta volna fékezni a bölcs öreg Antonio, ha hozta volna gyíkporból szűrt csillapító főzeteit... Álmatlan éjszakája volt. A párnák tömlőként vették körül, a derékalja fojtogatta... így riadt fel, mintha valami puhaság ért volna szájához, a fehér toll mint gonosz, sűrű folyam felfoghatatlanul zúdul fulladó, hörögő torka felé, hogy elnyelje és betemesse. Itt veszkődött s hánykolódott pirkadás óta, amikor hallotta a nyitott ajtajú szobából, hogy Endre kilép nyoszolyájából, lábára húzza saruját... Ilyenkor lemegy az istállókhöz, elővezeti paripáját, vágatásban hűti le vérét, végigrohan a tengerparton. Még néhány percig hanyatt feküdt, mint a halott. A csengő keze ügyében volt, már rázta volna. De nem akarta látni szolgálóinak álmos, átéjszakázott arcát. Féktelenül tombol a Castel Nuovóban a luxuria. Minden sarokban titkos jelek, a folyosókon megzendül az őrt álló vitézek hívogató füttyjele...

Tino di Camaiano... hasas, ízes beszédű firenzei volt. Bőrkötényében, kövek közt, derékgig porban hajol meg, homlokába csapódó hajával végigtapogatja torzóit. Az arc már elmosódik, alig marad meg belőle más, mint egy-egy mozdulat emléke, a kéz, ahogy megsimogat egy kiálló, kemény szögletet, s tőle egyszerre szelíd, gömbölyű, kecses lesz a márvány; mosolya, mely úgy világítja meg az arcot, mint a nap, amikor a középső hatalmas monoforán áthalad. Tino is elment azok közé, akiknek ő építette a nyugalmas hajlékot. Apja és anyja között állt meg, a szentély korlátján belül. A zaj elhallgatott... mintha siető alakok osontak volna el a sekrestye felé, egy apáca fehér fátyolos feje... utána senki, csak a csend, mely őrt áll a koporsók között. Egyikről másikra szaladt szeme. Apja harmincon alig haladt át, anyja még ennél is jóval kevesebb lehetett... Mintha mosolyogna a márvány, táncra kelnének figurái, olyan könnyed, olyan halk az alak lépése, aki elindul hosszú útjára a Santa Chiara küszöbéről az örökkévalóság felé. Illustris Károly csendben békíti a bárányt a farkassal, s az Igazság kardja törten hever. Az angyalok körültáncolják Máriát, mintha égi nyelven kacagnának vele, a kedvessel, akinek távoli kacagására néha éjszaka felriad.

Egyedül volt halottai között. Mintha félig készült volna még el a márványköntös, mintha csak most öltözködnék végtelen útjára a halott... ott fekszik hatalmas kőszarkofágban Rex Robertus, a nagyapa. Az egyetlen, aki életében jó volt hozzá. Messziről úgy látszott, mintha csak szenny s porfelhő borítaná, de már készen állhat az egész hatalmas síremlék. Ez volt első királyi akarata. Temetés napján - azon a jeges, januári napon -, amikor idehozták nagyapát, este levélben kérte meg a firenzei Signoriát, küldje el neki a sírfaragó mestert, akit a kedves, öreg Tino örökébe beiktathat. Hetek múlva megcsendült Giovanni és Baccio szerszáma, amikor kijelölte Róbert király földi maradványainak végső nyughelyét. Szívós, kemény firenzeiek voltak, akiket csak egyetlen földi dicsőség kápráztatott el: a kialakított arany. Fiatal s vidám testük nekirugaszkodott a munkának, aminthogy megszokták otthon vagy Pisában még, Andrea Pisano alatt.

Mintha élne... úgy fekszik, szemén a halál rezzenése, barátkámzsában, mely durva esésével elfedi a Bölcs tagjait. Úgy fekszik, alul szeretteitől körülvéve, majd emeletről emeletre magasabbra szállva, trónusán ülve, koronával fején, nyitott szemmel. Ahogy nézi, a könny elfutja szemét. Halkan tapsol. A sekrestyeajtó mögül két szökés, nagy kezű fiatal mester lép ki, leemelték bőrsapkájukat, s talán szenteltvízben meg is öblítették fekete foltos kezüket. Johanna rájuk mosolyog. Fiatalok, erősek mind a ketten, a két Berlini testvér, akiket a Signoria úgy küldött hozzá, mint a márványfaragás legjobb mestereit. Mosolya nagyon fájdalmas lehet, hogy nem mernek közelebb lépni, várják, míg kinyújtja kezét, s hagyja, hogy elkapják, ajkukhoz emeljék, miközben ügyetlenül, bizonytalanul roppan meg térdük a hatalmas bőrkötények alatt.

- Mintha valódi testet rejtene a köntös, faragjátok úgy a halott királyt.

- Kegyes királyné asszony, így tanított minket pisai Andrea, aki apjaurától tanulta ezt a művészetet. Nézze meg, Serenissima... miként próbáljuk kiformálni köntöse alatt a tagokat... itt... mintha emelkednék a melle... az ülő szobor meg kieresztette a lélegzetét. A szemét nyitva hagyom... a szem a világ tükre, miért ne legyen nyitva? Miért ne nézzen rád, ha szembe fordulsz vele? Őseink, római őseink is kinyitották néha, ha a lehuny szemhéj álmosná, halottá tette a követ. Mi csak úgy csináljuk, ahogy magiszterünk, az élet tanít... Lehunyjuk szemünket, s úgy nézzük, vajon élhetett volna-e... mozoghatott volna így... vajon erekkel szórjuk-e tele arcát, melyet megkeményített a halotti álarc... az egyetlen, amiből láthatjuk: milyen is lehetett az istenben boldogult úr...

- Ezelőtt nem csinálták így. Nem hasonlítottak az előre. Hosszúak voltak, szakállasak... Miért nem csinálják kegyelmedék úgy... miért másként?

- A világ megyen előre, úgy mondják. A piktorok kezdték. Ők jártak oda, ahol az orvosok boncoltak. Ők próbálták ki először az emberi s asszonyi test meztelenségeit. Most már Sienában senki sem tudna megélni, sem piktor, sem kőfaragó, aki nem tudna mást, mint csak a régi mesét...

- Itt, Nápolyban miért nem csinálják még?

- Serenissima Regina, itt még békések, nyugalmasak az emberek. Mindenki csak bora-söre után jár, tömi hasát, tisztelettel... s nem érdeklik a közügyek. Fiorenzában, ha új templomot építenek, húsz-harminc mester ostromolja terveivel, rajzaival, viaszfiguráival a Signoriát. Megtudják, kinek van a tanácsban nagyobb szava, annak zaklatják házát, bizonygatják, hogy az ő rajzuk szebb s a legméltóbb arra, hogy feldíszítse a templom falát...

- Úgy mondják, gyakorta vér is folyik...

- Már a régi rómaiak is köpölyöztek, ha az emberi orgánumban megszorult, feketedett a vér. Fiorenzában is így csapolnak, amikor sűrű... s Isten legyen megmondhatóm, egy kis csetepaté után eltűnnek a hetvenkedők, a gézengúzok, tisztább lesz a levegőég, miután megvívta a maguk argumentumait.

A két angyal leheletkönnyen tartotta a márványfüggönyt, mely mögött szelíden és csendesen aludt a király. Felnézett a márványhalottra, akiből a véső fakasztott új életet. A kör bezárult, mely elkezdődik az első öleléssel, azon az éjszakán, amikor a magzat megfog. Miért nincs gyermeke? Miért nincs gyermeke Endrétől, és miért nincs... Itt elijedt. A gondolat kigyújtotta halántéka megett a lobogást. Miért nincs méhében még magzat, s miért szórja el hónapról hónapra asszonyságának hiábavaló kincseit? Nagyapa... ha most itt lenne, és nagy, fehér kezébe vehetné kezét, s mondana valamit, reszketeg hangján, úgy, ahogy egyedül vele, Johannával beszélt. Valami hiányzott az emlékről, szó, mely a kései korokban reávilágít majd arra, ki volt az, aki itt fekszik, miért öleli porait márvány, miért nevezték Bölcsnek azok, akik vele együtt élhettek?...

- Vésnétek-e rá halotti rigmust?

- Ha kegyes asszonyom megadná textusát...?

- Várj csak... Baccio... amikor meghalt nagyatyá, levelet kaptam Petrarca úrtól. Hallottátok-e hírét? Onnan írta, messzi Avignonból, Szentatyánk mellől... Várj csak, hogyan is kezdődött levele?

Egy perc csend lett. Az írószerszám megvillant Giovanni kezében. Johanna lehunyta szemét. Most újból a márvánnyal hűtötte forró homlokát.

- *Cernite Robertum regem virtute refertum!*

- Írd ezt... hisz értesz deák nyelven? Annyit tesz ez, Francesco Petrarca szavával: csodálja mindenki Robertus urat, a királyt, aki visszahozta az erényt...

A bőrkötényesek utána néztek, amint megfordult, megérintette a szarkofág alját, keze távolin, búcsúzóan intett, mintha megint idegen világokban kalandoznék tekintete. A sienai Pieta előtt megállt. Bement a kápolnába, s a térdeplőre ereszkedett. Holnapután hatalomban s dicsőségben fog itt ülni, koronával fején. Harmadnapra hatalmasabb lesz, mint a világ bármelyik asszonya. Szeme rajtafüggött a Madonna szelíd arcán. Ilyenek lehettek egykoron a jámborak. Nem jártak kedveseikhez éjjeli órán, nem gyilkoltak, mérgezték egymást, nem esengtek egymás jószágá, trónja, gazdagsága után! Nézte a kedves, egyszerű képet, mely meleg, aranykék s ezüst-veres színeivel szinte derűssé vidámmá tette a legszentebb halál komor jelenlétét. Mintha köntös hímzését bontaná szálról szála, úgy bomlik fel minden körülötte. Egy sugár aranysárga csikkal világította meg keze fejét. Valakire gondolt valaki alaktalanra, aki régi-régi idők óta már a szerelmese. Ahogy közeledett az ajtóhoz, hallotta az udvari lovász hangját, asszonyoknak perlekedését, az őrt álló lándzsája koppanását. Kint kendőiket lobogtatják, virágot szórnak felé... vagy elfordulnak tőle fekete tekintettel, ha nem dobál ezüstdénárt, réztarikat. Szeme kereste a sírokat. A véső koppant, a pöröly ráesett a szerszámra, a márvány csengett, a csiszolópapír hangja átsüvített a zajon. Így nő Rex Robertus síremléke emeletnyi magasságokba, így válnak epitáfiummá a gyér, halavány mondatok. Így borul kupola az államszerkezetre, melyet asszony tart a kezében, aki ijedős-babonás szemmel még egyszer térdre rogy a templomajtóban, mielőtt elhagyja Carolus Magnustól eredt őseinek pihenőhelyét.

Egy hét telt el a koronázás után, s ez alatt a hét alatt sohasem aludtak ki hajnal előtt a koronaterem gyertyái, futva söpörtek csak a cselédek, s roskadásig megtöltötték a vendéglátó házakat a követségek és kíséreteik.

A fiorenzai követ, Villani úr nagy bölcsességével fölébe hajolt a parádés, lovagi világnak, mintha minden szavával, minden mozdulatával csak védeni akarná a Respublikát. A Posillipo alján francia íjászok ölelgették a leányokat, ha megunták, beültek a kocsmákba, lármáztak, verekedtek, s szidták a Vezúv környéki bort.

A fejedelmek árasztotta fény átszaladt a szürke, komor bástyafalakon, megszűrve, bágyadtan mégiscsak kiáradt a népre, mely reszketett az újság s ünnep lázában, tudta, ha jól megy az uraknak, számára is kerül valami konc. Egész nap ott hullámozott a palota körül a tömeg. Tarka rongyaikat lengette a szél, ők maguk nyomon kísérték a vendégek érkezését, ismerték a lovagok színeit, s otthonosak voltak mindenféle udvari mendemondában, mely bőségesen áradt ki a kisajtók mögül.

A lovagi tornák előtt a nápolyi egyetem, a Studio hirdette meg az új király első doktori avatását. A kar tanárai, a magiszterek s doktorok reggel óta fogadták az érkező vendégeket. A diákok cipelték beszédes jelképeiket, s homokóra, csipesz, klistér és olló ott szerepelt a göredek és fiolák között. A népet kevésbé érdekelte a sok fekete tógás alak. De annál inkább megéljenezte a királynőt, aki ünnepi köntösében déltájban hajtattott az Aula elé, hogy megnyissa a promóciót.

Nagyatyjától hallotta, hogy a fejedelemnek legszebb éke, ha pártfogolja a tudományokat. Így elhelyezkedett, köpenyébe burkolózva a Rector széke felett, s intett, hogy a magiszterjelölt megkezdheti téziseinek kifejtését, mely az emberi szervek nyolcszáz csoportja s az égitestek mozgása közt keresvén összefüggést, idézi bőségesen Galenust és Hippokratészt, s az egészség arany szabályait belekényszeríti Arisztotelész rendszerébe. Mintha figyelmesen hallgatta

volna, kicsit lehunyta szemét, s csak akkor neszelt fel, amikor a kandidátus példákkal bizonyította, hogy a gyíkfőzet oltja a vágyat s a teknősbékaé erősíti. Castellamare képe villant fel, a rózsalugasok... a végtelen, szabad tenger, s míg felsorolták a csodatévő szereket, Johanna arra gondolt: valódi szerelemnek aligha lehet köze a reptiliák porából készített főzetekhez.

Miként a Studio ünnepsége, úgy kapcsolódott királyi személyéhez a háromnapos nagy torna is. Az első nap csatlósok gyalogvívását mutatták, bolondok kopjatörését s dámák könnyű viadalát. A nép már egész éjjel ott szorongott a hatalmas gyep szegélyén, morzsolta magával cipelt kenyerét, s itta a vizes bort. Hullámoztak, mint ősi, latin tömeg, mely tudja: nélküle nem ér semmit a játék arisztokratikusan zárt formája, a hanyatló középkor osztályrendje - neki kell biztatnia a lovagot, ha gyengül, kiáltása sarkantyúzza a lovat, tetszése kérés nélkül is eldönti az ünnep sorsát, s a névtelenség félelmes erejével csap le haragosaira, de szenvedélyének ereje égis emeli kedvenceit. Kellett a plebejusok mozgása, a végeláthatatlan, tarka félkaréj, mely csak ott szakadt meg, ahol lándzsások retesztették el az utat a páholyok előtt.

Egy hét óta tartottak a játékok, anélkül hogy belefáradt volna a tömeg. Mintha minden érette lett volna, úgy belenőtt, beleszépült e ritkán ismétlődő szerepbe, s észre sem vette, mily nehézkesen, mily vontatottan tudja csak kielégíteni vágyát a nápolyi államszerkezet. Ha Acciajuoli nem állt volna ott a kormánykeréknél, már napok óta csúfságba fulladt volna a parádés napok sora. De a bankár mint valóságos mágus irányította az ünnepek folyását, s az utolsó napig biztosította a sikert.

Kürtök rivalgásában, hulló virágkoszorúk közt, ernyedő s újrászülető harci zajban mosolyogva mondta Erzsébet királyasszony, hogy Johannával beszélni szeretne. Virágot nyújtott felé, melyet hajából vett ki, szeme csillogott, s szalagot adott egy fiatal luxemburgi vitéznek, aki kivetett nyergéből egy nehéz lotharingiai lovagot...

Így kellett végigülnie a tornát, nyomasztó gondolatokkal, chimaerákkal harcolva. Csillogó vérték, fanfárok, díszmenetek közt, bandériumok zászlódíszében, heroldok pajzsjátéka között fel-felújrázott a tömeg üvöltése, mely nem tudott betelni annak gyönyörével, hogy most az egyszer szeme láttára püfölik, döfködik, szabdalják egymást urai. Jó néhányat törött tagokkal visznek el lepedőben, valakit keresztülszúr egy kettétört kopjaszál, egy ifjú vitézt levett lova... csupa élmény, urak egymás közötti közbjátéka, melynek egyszer a kisember is örvendhet...

Kisértalt Erzsébettel az elkerített kis bástyakertbe, melyben parányi ágyásokban illatoztak Johanna virágai. Ketten beszéltek csak, s Johanna megint megcsodálhatta a királyasszony könnyű, röppenő szavát, mely mégis ősi ösztönnel kormányozta az egész beszélgetést.

- Látod-e, lejár itt, nálatok az időm. Nem hagyhatom egyedül oly sok időre Lajos fiamat, annyi gond között. Nem... mintha baj lenne... de körös-körül folyvást fékezni kell a hűbéres tartományokat... mert Hungária nagykirálysága talán hússzorosa a te országodnak, s bizony nagy gond ez akkor is, ha béke van, akkor is, ha háborúra készül, s fegyverbe hív százezer lovast... Kéri, anyja segítsen neki... nem mondhatok neki ellent, szegény jó uramnak is így ígértem meg. Úgy gondolom, látod, hogy mielőtt gályára szállók, előbb elmegyek Rómába, mint már sokszor kiterveltem magamnak, s leborulok az Apostolok sírja előtt... Levelet kaptam Rómából. Most ott Cola úr, Rienzo fia a tanács első jegyzője. Ő írta nekem, hogy amióta a szentatyák a Rhône mentén székelnek, Rómában alig járt fejedelmi személy, s ezért úgy kívánna fogadni, mint a Napkelet leghatalmasabb királyasszonyát... Látod-e, milyen botorok az emberek, azt hiszik, én világi hívságaimat szeretném legyeztetni Rómában? Írtam neki, hogy egyszerű, vezeklő asszony érkezik, aki teljesíti fogadalmát, s szeretné odacsúsztatni adományát Szent Péter lépcsője elé. Úgy gondolom, jó sietni azzal, ha az embernek be kell váltani

fogadalmát... Ki tudhatja, mikor s melyik pillanatban szakadhat meg az életem? Hiszen Ágnes nénéd is nemrég még oly viruló volt, s most az arcán megjelent a halál...

- Kegyes anyám is látta? Hallott róla, hogy Ágnes méregtől kornyadoznék?

- Látod-e, odahaza, nálunk is gyakorta mérget emlegetnek, ha nem tudják valakinek halála okát. De nem hisz azért senki sem benne, mert még senkit sem ítétek el Magyarországon, akire rábizonyult volna, hogy méregkeverő. De itt... nálatok kevesebb a népeknek bizodalma, s lépten-nyomon hallom: nénédet ismeretlen méreg nedve emészti lassan.

- Méregtől való félelmében hagyná el Nápolyt, kedves anyám?

- Kinek állana útjában ilyen öregasszony, mint én?

- Boldog lennék, ha nálam is így megmakacsolná magát a szépség, mint asszonyanyámnál...

- Kedvesen szólsz, s érzem, szívedből beszélsz. De most már utazásomról kell szólanom... Úgy tervezem, hogy jövő hó elején felkerekednék Róma felé.

- Róma: Örök Város, még várhat anyámra... Miért oly nagyon sietős az útja?

- Majdnem fél esztendeje már, hogy terhetekre vagyok... Tudom én, minden látogatásnak egyszer csak vége szakad. De látod, Johanna, én nem megyek el innen egyedül...

- Oly lovagi kíséretet adok, amilyent nem látott sok esztendő óta Róma.

- Csak egyetlen lovag fog kísérni...

- Vajon szerelembe esett-e országunkban, asszonyanyám?

- Ezzel a szerelemmel jöttem ide, lányom. Ezzel tartottam kezemben először gyengécske Endrét, ezzel sirattam meg, amikor hatesztendős kora után Visegrádról útra engedtem... Ezzel a szeretettel vártam, hogy enyhüljön a világ folyása s eljöhessek Nápoly felé...

- Endrével akarnál Rómába menni?

- Rómaig, s még tovább is...

- Ahol elválík Itália a barbár világtól?

- Mindenik ország Nagy Károly öröksége... Innen is, túl is. Johanna, én *hazaviszem* innen Endrét.

- Vajon tudja-e, anyám, mit beszél? Józanul szólott?

- Még senki se tudja... a híveim sem. Én forgattam ezt éjszakákon át magamban, míg hánykolódtam...

- Endre elmenne innen?... Itt hagyna engem?

- A por, mely Ágnes poharát mérgezte, nincs messze asztalunktól. Én félek. Endre még nem tudja, de ha az anyja akarja, nem hagyja eltávozni egyedül.

- Vajon gondol-e, anyám, arra, mit fog mondani az egész világ? A keresztény Respublica fejedelmei?... Hallott-e már valaki ahhoz hasonlót, hogy hites, ifjú férj hazamegy anyjához, világcsúfjára hagyva asszonyát?

- Bevallom, lányom, nem hittem, hogy tenálad e szándékom ellenzésre talál.

- Vajon rossz hitvese voltam Endrének? Ártottam-e neki? Beszennyeztem nevét?

- Csendesebben, leányom. Nemcsak ágyban lehet megszegni a hitvesi hűséget... A házasságkötésnek megvannak a maga spirituáliai is. Hiszed-e, hogy boldog volt Endre, amikor mint Salerno hercege foghatta királyi uszályodat? Lehet-e boldog egy férj, aki feleségének vazallusa?

- Mindezt így írta elő nagyatyá testamentuma. Gyenge és tehetetlen vagyok arra, hogy megmásítsam az ő akaratát.

- Sajnálalak, érte, leányom, ha más az érzésed, de nem tudtad kimutatni. Elviszem Endrét. Te magad is tudod, boldogult uram e trónnak jogszerű örököse volt...

- Anyám kétségbe vonja, hogy koronámat jog szerint hordozom?

- Minden sebet lassan behegeszt az idő, s a vita a nápolyi trón dolgában már idestova félszáz esztendeje folyik. De látod-e, nagyatyád épp ezért tervelte ki mátkaságotokat, azért ültette el gyermekként Endrét nápolyi földbe, hogy örökre megszűnjék a trónöröklés vitája, ti ketten együtt uralkodjatok. Vajon mi történt vele, amikor reáborult a vénség, vajon kik adhattak rossz tanácsot neki? Csak egy a félő, ha elmegy innen Endre... akkor újra felszakad a seb... vérezni fog.

- Zavarban vagyok, anyám. Míg nem szóltál státusügyekben királyasszony módjára, elébed vethettem magam, könyöröghettem: ne ártsd magad kettőnk dolgába. Fiatalok vagyunk, megszeretjük lassan egymást, Endre is növekedik elméjében, megérti, hogy hitvesét az Isten rendelte trónra... Könyörögtem volna neked, de szavamat elvágja szavad, mellyel felszakítottad e régi, áldatlan vetélkedés sebet. Ha most esdekelnék, azt hinnéd, már csak a félelem adja számba a szavakat.

- Vajon szereted te Endrét?

- Együtt nőttünk fel, egyforma korban. A természet rendje, hogy a leány előbb érjen meg, mint az ifjú. Míg én a kancelláriában másoltam a régi írásokat, Endre vadászott, s nem mutatta, hogy örömet lelné abban, ha egykor Nápoly királya lesz.

- Pannoniában nem szokásos az, hogy férfi alázkodjék asszonya előtt, lantot pengessen ablakánál, s gajdolja parázna rímeit.

- Asszonyanyám... ne ítélj el a lant szaván szálló szerelmet, mert akkor nem beszélsz te sem szíved szerint. Olyan szép, ha virágokat szed valaki, s elküldi egy szép szonettel, vagy postalamb érkezik, nyakán kedves lovag levelét hozza, sólymot kapok, mely színeimet viseli... De látod, én nem kaptam Endrétől semmit... csak ékköveket, melyeket tetőled hozott el a követség, s neki kellett ünnepkor átadnia. De nekem nem arany kellett... Endre kellett, akivel együtt nőttem fel, akiről tudtam, ő leszen az, aki megtépi lányságomat, ő lesz az én hites uram... Ezért nem nézhettem én rá, mint kisasszonylányok más lovagra, idegen fejedelmekre, gyermekkortól tudtam, nem lehetek senki más mátkája, nem álmodozhattam torony ablakában, nem hallgathattam idegen lant pengését... Csak arra várhattam, hogy Endre szívéen megolvad a pecsét... eljön értem, ő lesz az én szerelmesem. Erre vártam.

- Ily nagy eszű dáma, mint te, miért nem kormányozza lovagját kedve szerint?

- Közöttünk állt a barát. Ő zárta el az utat. Ő épített közibénk akadályokat... Érted-e, anyám, mindig ott volt *közöttünk*... mint a rontás, sápadt arcával, düledt szemével, okosan és félelmesen. Mintha falon keresztül lesné el szerelmes szavunk elejét, s már korholna is érte, felemelné ujját... mintha megvetné s paráznaságnak mondaná mindazt, ami a természet rendelése szerint esik... mintha ő akarta volna, hogy mindeddig ne foganjon bennem Endre magja... úgy legyenek

itt, szégyenben, asszonyanyám előtt, hogy meddőségem hírével kelljen hazamennie... Azt hittem, ő vert meg szemével... amikor... anyám... épp most, amikor... szólni akartam.

- Amikor?

Johanna lehajtotta fejét. Szeméből valami villámló dac, félelmes elszántság tört ki, mintha megváltozott volna benne minden, mintha ott ingadoznék élet és halál mezsgyéjén. Csak asszony érezhette meg a mélységes változás okát. Odament hozzá, egészen-egészen közel. Lehajlott a dacosan ülőhöz, két kezébe fogta Johanna fejét. A villogó, gyűlölködő Anjou-tekintet most egyszerre eltűnt könnyes fátyola mögött, a kevély, fejedelmi tartás megenyhült, a fej lehanyatlott, s Johanna odaborult anyósának brokátköntösére, s halkán, feltartóztathatatlanul zokogott...

Délben érkezett Castellamaréba. Csak az öregek szolgálták, akiknek terhes már a nápolyi udvar, s télen-nyáron itt húzódnak meg, a királyi villa körül. Mindent úgy látott viszont, ahogy Bölcs Róbert hagyta, a bútorokat, virágokat, embereket. A fák terebélyesre nőttek, az encián beborította a sziklákra hajló meredek részt, olajfák suhogtak a szélben. A szél keresztülszaladt a fákon, minden nedves volt a sok párából, eső, sós íz keveredett a levegőben, a lovasköpeny alatt, szoknyaalján lassú cseppekben gyűlt meg a nedvesség. Egyetlen csatlós kísérte, tudta, csak fel kell nyitni a hatalmas, pántolt ládákat, s kivehet magának friss ruhát. Az aggastyán udvarmester kopogtatott, betepegett, botjára hajolva kérdéssel: hány személyre terítsenek a vacsorához, s milyen halat és húst kíván a királynő, hogy a hosszú út után eloltsa éhségét? Halk hangon folytatta, szolgálatának rendjében, hogy az elmúlt este tarentói Lajos herceg is stabiai lakába érkezett, s vajon nem kívánná-e a királynő, hogy átüzenjen a herceg úrhoz: együtt költthessék el a vacsorát? Valami megenyhült benne. A pillanat fojtogató szorongása, az eső csendesebb lett, a szürkesség ritkásabb. Letette könnyű barétját, melyet lovaglásnál viselt, lassú mozdulattal lehúzta a nehéz bőrkesztyűt. Felnézett az öregre.

- Köszönöm figyelmét, gróf úr! Vigye üdvözlőnk a tarentói hercegnek, s közölje véle, szívesen látjuk asztalunknál, ha ideje s foglalatosságai megengedik. Kegyelemességed pedig jelentse nekem, vajon lesz-e így vendégünk, hogy alkalmas időben még ruhát cserélhessek.

- Küldjem be feleségem, Serenissima Regina, hogy segítségére legyen?

- Köszönöm, Adelmonte... Ne fáraszson a grófasszonyt. Fáj a fejem, s örvendek, ha most kis időre magamban maradhatok.

Várt. Párnába fűt fejével, égő homlokkal, valami furcsa émelyedéssel. Mintha számolta volna a lépéseket, ahogy tipeg az öreg, koppan botja... most lelép a nagy kőlépcsőről, a szolga előre-szalad, kitarja a kaput... innen vagy kétszáz lépés a nagy, szomszédos villa, melyet még Fülöp herceg építtetett családjának tagjainak. Ha kinéz, láthatja, imbolyog-e lámpafény, vagy nehéz vaspánt zárja el odaát az ablakokat? Várt. Szívta a virágok szagát, melyek betörték a gótikus rácsok közé, s odahajlottak hímporos orcájukkal az ő arca felé.

A válasz gyorsabban érkezett, mint remélte. Lajos herceg halát mond a megtisztelő kegyelemért, s egy óra múlva felkeresi a királynőt. Feltépte magát az ágyból, s a láda fölé hajolva válogatni kezdte köntőseit. Csupa nyári, könnyű kelme, csak olyankor hordja, ha nem jönnek mások hozzá, mint leányok s asszonyok. Úgy suhog egyik, nehéz, különös esése van, a színe is aransárgában játszik, a perzsa követ hozta, aki e vég selyemmel rótt le ura tiszteletét. Olyan vékony s mégis oly erős... ha napfény felé tartja, minden átlátszik rajta, de ki tudná elszakítani, talán még a legerősebb lovag sem?

Öltözködött. A nagy acéltükör a régi idők óta állt itt, amikor még csak Velencében csiszolták az üveget. A tükör mutatja az alkonyatban figuráját, amint lehántja magáról a nehéz posztót, s aztán aransárgán veri vissza a selyembe burkolt alakot. A nap kiszívta az úton, a tengeri levegő felcsípte arcát. Kendővel, illatos vízzel eltörölte a port. Közelebb hajolt a tükörhöz. Csillogott szeme, friss volt arca, a nyakon a bőr üdén, ruganyosan feszült, a váll kibújt a gombolatlan köntös alól, s fedetlenül hagyta melle tövét. A festék halavány pirosságára ma nincs szüksége, inkább hajával kínlódik, míg beszoríthatja a színes kövekkel kirakott, ezüstszálból font háló alá.

Mire kiment a nyitott tornácra, Lajos már ott ült, világos harisnyanadrágjában, aranybrokát zekével, fedetlen fővel, fegyvertelenül. Kezében hatalmas virágcsokrot tartott, most, jöttében

téphette le, s úgy szorította össze aranyláncával, mely épp keze ügyébe esett. Egy pillanatig álltak egymással szemben. Lajost nem látta hónapok óta, nem jött el a nagy vadászatra, Erzsébet udvarlására... lent maradt a csapatoknál Dél-Apuliában akkor is, amikor koronázták, s csak annyit üzent az ajándékvívővel, hogy nem engedik meg távozását a hadiállapotok.

- Köszönöm, hogy megtiszteltél, Lajos. Másként egyedül lettem volna, bár azért lovagoltam ide e késői napon, hogy megpihenjek egy kicsit a sok ünnepség után.

- Egyedül jött ki a kegyelmes királynő?

- Hagyd el, Lajos... ketten vagyunk...

- Egyedül vagy itt?

- Egészen egyedül. Királyasszonyanyám, Erzsébet, negyednapja ment el tőlünk. Egy napig én adtam néki kíséretet, s utána visszafordultam, mert nem engedtek több nyugvást az otthoni ügyek. Endre anyjával ment Róma felé... vele lesz, míg megteszi zarándoklását, s utána... talán tíz nap múlva ő is hazatér.

- Én is egyedül vagyok.

- Már azt hittem, mátkával térsz vissza... vagy legalábbis jó hírrel, mely megengedi a nápolyi udvarnak, hogy tiszteletedre ünnepet rendezzen?

- A várat néztem meg Amalfiban. Erősebb minden várnál, melyet eddig láthattam. Acciajuoli úr nem kíméli a pénzét, ha a sajátjáról van szó. Úgy mondják, Párizsból hozatta el a legjobb építőmestereket. Ezt néztem meg, s nem leányokat.

Megállt vendége előtt. Követte tekintetét, ahogy végigvillan rajta, köntösén, a testén, megáll nyakánál, keresi szemét. Olyan jó, hogy itt van közelében Lajos. Nem ült le, megindult lassú, imbolygó lépésével a belsőbb szobába, s Lajos udvari illem szerint meghajtott fővel követte.

- Ülj le, Lajos... még minden rendetlen itt, nem készültek arra, hogy kijövök. Váratlanul lovagoltam ide. Fáradt voltam. Így vedd jó szívvel, amit adhatok, s ne keress ma nálam semmiféle ünnepélyes fogadtatást.

- Oly jó, hogy itt lehetek nálad... Úgy vágyódtam utánad... mindenki csak a te tekintetedet kerestem, és nem találtam... egyszer sem találtam... Szonettet írtam rólad, s megint egyet...

- Rég volt, Lajos, amikor ketten sétáltunk a kertben. Nagypapa élt még. Nekem még nem volt korona fejemen.

- Keveset hallottam az udvari dolgokról. Róbert bátyámat elhívták Franciaországba. Úgy mondják, neki szánták Bourbon Mária kezét.

- Így mondják...

- Hallottam, hogy ünnep ünnepet követett nálad, de én nem kívántam ott lenni. Mindenki idegen, aki körülöttes táncol. Legfőképp a magyar urak.

- Ne bántsd őket. Védik, ami az övék, s hűségesek ahhoz, akit szeretnek.

- Szép s fiatal biztosan volt köztük...

- Endre lovagjai nem emelik rám szemüket. Magyarok s hűségesek.

- Erősen hitükre tértél... Hiszen Erzsébet asszony tartotta kezében a sceptrumot... így mondták, az alatt csak az történt, amit ő akart s Robertus, a mindnyájunk által hön szeretett barát.

- Ne bántsd őket. Endre anyját sem. Ki tudná megmondani, jobbak-e, rosszabbak-e, mint mi vagyunk?

- Egyeztek Endrével?

- Férjem. Fáj neki, hogy nem lehetett király. Másnak is fájna.

- Aki rajta ül a trónon, az a király...

- Merészen beszélsz, Lajos. De látod, ez most a trón, ahol ülök, s itt nincs kettőnek hely... látod... itt sincs.

Lajos felnyúlt két karjával, félig térdelve, félig ülve elhelyezkedett Johanna lába előtt. Derekánál átfogta. Az asszony magasan ült, különösen s majdnem könnyesen mosolygott. Lajos fogta, feje egyre közelebb jutott Johanna arcához, olyan halkán s észrevétlenül, mint ahogy az eső szivárog be az omladékos fal rovátkái között. Arcuk egymáson pihent, Johanna felemelte kezét.

- Várj, Lajos... most terítik az ebédlőtermet... Bejöhetnek...

- Rekeszd ki őket királyi szóval... Mondd, hogy államügyekről beszélünk, melyeknél senki jelenléte nem kívánatos... Menj, mondd meg!

- Ilyen kései órán státusügyeket... ki hinné el...?

- A tarsolyomban pergamenek vannak... Acciajuoliéktól kaptam. Hajolj föléjük, ha bejönnek, s elalszik gyanújuk.

- Mit akarsz tőlem, Lajos...?

- Téged. Egészen, nem úgy, hogy csak epekedem érted, hogy csak messziről láthatlak, egyszer-egyszer elérlek, s aztán kisiklasz, mert te vagy a király, s az történhetik mindig, amit te akarsz...

Johanna csengetett. Az öreg Adelmonte érkezett.

- Kérem kegyelmességedet, hozza be kalamárisomat s az írószerszámokat. Vacsoráig nem zavarhat senki, s a vacsorát későbbre kérem, amikor a nyolcadik hora leszáll. Ezenfelül kérek pecsételéshez alkalmas viaszt. Utána nincs szükségem már kegyelmed szolgálatára, s grófságod szíves üdvözléssel ma estére visszavonulhat.

Amikor kiment az öreg, gondterhelten berekesztette az ajtót, ellenőrizte a zárat, kint, az előcsarnokban felállította alabárdjaikkal kivénhedt csatlósait - Johanna röviden, kemény hangon elkacagta magát.

- Így kívánta hercegséged... hogy fegyveres őrizet alatt csak ketten legyünk... Így kívánta... Hát akkor halljuk, miféle státusügyeket kell még elintéznünk, vacsora előtt.

Lajos kigöngyölte a pergament, melyet tarsolyából előhúzott.

- Olvasd...

- Ki írta, Lajos?

- Cino... pistoiai Cino... ez volt, úgy mondták, utolsó szonettje, melyet számkivetése alatt szerzett... ez maradt belőle. Egy jokulátor pengette el előttem Amalfiban. Megvettem tőle, s most neked adom, ha fennhangon elolvasod...

*- Nel man vostre, o dolce mia donna
Raccomando lo spirito che muore
E se ne va sì dolente, che Amore
Lo mira con pieta che l'manda via...*

(Ó, én édes asszonyom, néked
ajánlom hódoló lelkem, mely
oly fájdalommal rebben el, hogy maga
a szerelem is - mely elűzte - szánalommal nézi)

Johanna ráhajlott Lajos vállára, a versmondáshoz nem szokott hang most egyszerre elértette, megízlelte a költemény fájdalmas, merengő ritmusát... a vers csengett, s az utolsó rím úgy halt el a szobában, mint amikor lantjáték után utolsót peng a húr.

- Szeretném tőled hallani, Lajos, az utolsó terzinát...

*- Gentil Madonna, mentre ho della vita,
Accio ch'io moia consolato in pace,
Non siate agli occhi miei cotanto avara...*

(Ó, édes Madonnám, míg még élek,
arra kérlek, hogy így békésen halhassak meg,
ne légy legalább szemeim előtt ennyire könyörtelen...)

- Szeretnéd, Lajos... ha nem lennék szűkmarkú... fukar hozzád?

Lajos elnevette magát. Ahogy ültek, felnyúlt hozzá, elérte. Így ültek az eső, az ősz, a virágok között, csendben, míg Johanna érezte: Lajos keze egyre szorosabban fonja magához, s vékony selyemköntösén keresztül átsüt az állhatatos férfiszerelem tüze... Valahol megszólalt a kisharang, s egymást váltó örök hosszú, nyújtott kiáltása jelezte, hogy az éjszaka Castellamare di Stabiába megérkezett...

Talleyrand bíboros egyenként leszámolta a lovas legény elé a pápai aranyakat.

- Hajnalban indulhatsz, Provence-ban sietsz, míg el nem éred a tengert s hajóra nem szállsz. Ha nagyon viharos a tenger, úgy az első kikötőtől bérelj újra lovat, siess, hogy mielőbb átlépd a nápolyi Regnum határát.

Gyertya fölé tartotta a papírszeletet, mely alatt ott ékeskedett Kelemen pápa titkos kézjegye. A Consistorium ülése után kapta meg az írást, melyen ő nem vehetett részt. A gyertyalángban lassan elhamvadt a papír, a pernyét kifújta a hatalmas, csúcsíves ablakon... A szél elvitte, de a rövid, pár soros levél minden szavát emlékezetébe véshette. A szentatya a maga könnyű, gyors francia szavával tudatta: nem állhat többé ellen a magyar akaratnak, s Endre herceg számára a bíborosokkal egyezően megadja a királyi titulust. A brevet legátus viszi, aki kiveszi majd az investitura alkalmából Endre szájából a királyi esküvést.

A bíboros lenézett Avignonra, úgy érezte magát, mint megvert sereg kapitánya, aki bezárkózott magános várába. Most hangos triumfussal ihatnak áldomást a magyar követek, vágatnak kelet felé a lovas legények, viszik a jó hírt Pannoniába, hogy Endre mégis nápolyi király lesz.

Talleyrand tudta, a győzelem nem ment könnyen, sok fáradságba, de még több aranyba került. Sok-sok ezer márka ezüstöt, sok ezer flórenci aranyforintot küldött ide a visegrádi kincstár, megdöntötte a Castel Nuovo gyengébb hadállásait, mely aranyra nem tudott hasonló argumentummal felelni. Ezenfelül nincs Nápolyban semmi egység, mindenki a másiknak ellensége, még akkor is, ha napközben mézes szavakat váltanak. Acciajuoli Miklós külön utakon jár; durazzói Károly vigyázatlan, szinte nyíltan sóvárog a korona után, talán megmérgezné magát Johannát is, vagy elátkozná méhét, hogy Mária jogán őrá jusson a korona. Minden, amit tehet a Curiánál, amit még megbír a Kelemennel való barátsága - az csak némi halasztás, a királyi diploma szűkkeblű fogalmazása, Johanna jogainak védelme, a trónöröklés rendjének épen tartása... semmi több. Az itáliai urakra alig lehet támaszkodni. Mindenki csak önérdékét nézi, mintha elmosódott volna guelfek s ghibellinek között az az éles határ, mely ifjúkorában még keresztül-kasul szabdalta az egész félszigetet. Ma mindenki csak hasznót szeretne húzni a zavaros közállapotokból. Mindenki csak a jó szerencsét várja, s úgy állítja fel horoszkópját, hogy abban az erősebb számára megtalálhassa a kedvező jeleket.

Utolsó hírei úgy szóltak, hogy Erzsébet királyasszony nyugtalanul ment el a fővárosból. Megtorpant elhatározásában, nem vitte magával fiát. Hírek szerint Johanna távolodik a durazzóiaktól, nem bocsátja meg Károlynak, hogy csellel kerítette kezére Máriát, s nem bocsátja meg Károlynak azt sem, hogy itt-ott elejtett szavai szerint ő tart a trónra igényt. A tarentóiak erősebbek, hátuk mögött a firenzei pénzeszsákok, melyeket néha megold Niccolo. Róbert herceg Párizsban jár, a francia király kishúga a tét. Lajos utolsó időben Johanna legkedvesebb familiárisa, mióta visszaérkezett Apuliából még erősebben a Acciajuoli-hitre adta magát, erősíti fegyveresei számát, hír szerint szabad kompániákkal tárgyal, melyek bérbe adják számára fegyvereiket. Johanna hadainak parancsnoka, ő lesz a szicíliai hadjárat fővezére... Vajon Tarentói Lajos lenne a választott, aki bevette Johanna szívét?

Ült magába roskadtan Talleyrand kardinális. Finom, fehér keze szétmorzsolta a pernyemaradványokat. Kelemenre gondolt, aki maga köré gyűjtötte a limousinokat, a gascogne-iakat. Háza népe, öccsei, sógorai, távolabbi familiárisai mind itt vannak Avignonban. Az új kardinálisok közül legtöbbjéhez vérségi vagy hűbéri kapcsolatok fűzik. A Consistorium többsége francia, s

ma, amikor senki sem tudhatja, hogyan dől el az angol háború, a szentatyának is ügyelnie kell, hogy ne erősítse kelet felől túlságosan a francia király ellenségeit. Az Antikrisztus, Bajor Lajos, akit annyiszor átkoztak ki, mint Canossa óta talán egyetlen német imperátort sem, ott tülekedik vazallusaival, választóival, Kelemen pápa kijátssza ellene a Luxemburgokat. Az új, kiszemelt császár ott ül nevelője, Kelemen lába előtt, s hallgatja áhítatosan a szavait... De mégiscsak római császár lesz egyszer, az impérium titokzatos törvényei úgy kívánják: ne kösse le magát Róma vagy Avignon felé. Ezek az ősi bölcsességek kívánják, hogy álljon szemben a nápolyiakkal is, forralja a bátorságot az itáliai ghibellinekben. Magyarországi Lajosra szükség lehet, ha az új német király dél felé fordul, vagy fel akarná emelni pajzsát Avignon felé. A Szentatya, mint Kelemen mondta, egyformán törődik a keresztény közösség minden népével. Ez... a Consistoriumban másként hangzik, de a pápa számol a keresztény fejedelmek erőivel, s nem hagyhatja, hogy a nápolyi ügyek miatt felboruljanak legszebb tervei.

Írt neki a pápa, ő legyen első, aki megtudja. Hűséges híve volt mindig, Kelemenre adta szavát, s nem utolsó hely az, mely a Talleyrand-okat megilleti a francia pairek közt. De a vége mégis az, hogy elveszett a nápolyi sakkjáték, s Endre mától néhány hónapra, amikor megjön a pápai legátus a koronázásra - Nápoly királya lesz. Így szerfelett erősödik Endre pártja, Róbert barát lesz a főminiszter, a durazzóiak aligha kapnak újabb javadalmakat, hacsak... Itt elgondolkozott, ezen a váratlan fordulaton... hacsak meg nem térnének Endre hűségére, abban a reményben, hátha meddő marad Johanna s Endre frigye? Próbáljon meg mindent Károly, ne üssön pártot, ne közeledjék a tarentóiakhoz, kerülje a Cabanis családot, őrizkedjék a turbulensektől, sűgion be minden való vagy álhírt Endre fülébe, igyekezzék kedvében járni, erősíteni, ha kell, Johanna ellen is... hátha ez az út lehet a könnyebb s egyszerűbb... hátha ezen az úton gyorsabban éri el azt, amire sóvárog s amit anyja is akar?

Visszahívta a lovas legényt. A toll sebesen szántott a fehér folyadékkal a papíron, mely csak akkor kezd sötétedni, ha kéntartalmú gőzök fölé kerül. Nápolyban minden gőz kénzagú, gondolta; sok-sok szép, derűs napra s estére emlékezett, melyet régen... esztendőkkal ezelőtt élt át abban a kis aranyvilágban, mely oly szívesen kérkedett azzal, hogy örökölte Augustus fénykorát.

A barát vitte Endréhez Gergely prépost levelét. A szentatya döntött, hosszas tanácskozás után. A breve most készül. Még nem lehet tudni, vajon miféle korlátok közt fog mozogni Endre úr regia potestasa, de a királyi esküt kiveszi a legátus, aki legkésőbb az ősz első napjaiban megérkezik.

Róbert atya belesápadt a győzelembe, melyet ennyi ellenség felett aratott. A legnehezebb megpróbáltatás akkor volt, amikor Erzsébet királyasszonyt eltérítette attól, hogy hazavigye Magyarországra fiát. Hogyan viaskodott, mintha angyalokkal kellene ütközetbe menni... cselcselekre halmozott, megnyerte még Filippát is, boruljon le ő is a nagyasszony elé... az egész udvar esengett: ne vigye el Endrét, s csak így sikerült elhárítani a plánumra leselkedő végső veszélyt. Most minden fáradozásáért megjött a jutalom. A breve készül, a koronázást nem tartóztathatja fel már semmi földi hatalom. Végre eljön a nagy nap, minden gonoszok bűnhődő s számadó napja, amikor Sodoma felett beteljesedik az ítélet.

Nem tudott alázatos és megalkuvó lenni. Nem borult tanítványa elé, nem illette kézcsókkal vagy hangos hozsannával, hogy mégis, mindenek ellenére - ő lett a nápolyi király. Térdre nyomta, állt felette, míg fenyegetően kiáltotta: „imádkozzál.” - Ne bízd el magad, Endre, légy még alázatosabb, még jobban tiszteld az Ő törvényeit, s kövesd a legfelsőbb útmutatást. Látod-e, a jók elnyerik jutalmukat, a gonoszok büntetésüket. Látod, hogy az igazság útját nem állíthatja meg semmi hatalom! Parázñaságból nem születnek légiók, s a bűn csak aranyat

termel, de a világ mérges dicsősége hamarosan leáldozik. Örvendj szívedben, de legyen néma a szájad. Ne mondd meg, merre készülsz, ne mondd meg, mi a szándékod mindaddig, míg öklödben nem tartod a jogart... Ne mondj semmit, Endre, csak készülj arra: ha már fejedben a korona - az evangéliumbeli tisztogató seprővel fogod megtisztogatni e vétkeknek, bűnöknek pitvarát.

Endre ököibe szorította kezét, emlékezett. Minden tűszúrásra, minden bántó szóra, minden gúnyos mosolyra, mely azóta érte, hogy a Castel Nuovónak átlépte küszöbét. Mindenre emlékezett, amit hallott, amit látott, amit elhallgattak előtte. Imádkozott... de a gondolat szerteszaladt, az ájtatosságba belereppt csodavárása, lesi, hogy meghasadozzon az ég, ledőljenek a gonoszság kárpitjai, a latrok levessék álorcáikat, reszkessenek paráznaságuk fészken, válják örömmé a bor s epévé az étel... Az Apokalypsis lovagai fogják megzúgani a harangokat azon az ünnepen, amikor e szép város felett végre Endre lesz a király.

Károly megállt a sápadt, gyermekágyban pihenő Mária előtt.

- Filippa jött el hozzám, beszélni kívánt velem.
- Nálam is járt, mielőtt téged meglátogatt.
- Sógorod... Endre... király lesz, ezt újságolta. De nekem ezt a hírt már megüzenték az avignoniak... Amiről most beszélünk, temesd magadba.
- Király unokája vagyok, Károly!
- Filippa lassan szólt, s nehezen hámozhattam ki beszédének értelmét.
- Pénzt akart?
- Nem kért... ilyenkor talán még veszedelmesebb... Keverik a vénasszonyok a mérget... valamelyik ezek közül segített elemészteni szegény anyámat...
- Filippa méregről beszélt?
- Nem ilyen egyszerűen... de ez volt értelme... kérdezte, tudom-e, hogy csodatévő amulettet visel nyakán Endre, mely megvédi a méreg s a törszúrás ellen is.
- Ki állhat Filippa mögött? Saját magától aligha gondolhatna arra, hogy hercegekkel szövetkezék Endre vesztére.
- Hátha maga Johanna az, aki urától szabadulni akar?
- Nem lehet... nem eredhet Johannától... Johanna viselőse... Endre magzatját hordja, a gyermek télire megszületik.
- Ha fiúgyermek lesz, uralkodni fog Nápoly felett... ha ugyan megszületik s életben marad.
- Miért tűnődsz e kisgyermek sorsán? Mit változtat ez a te szándékodon?
- Megváltozik a konstelláció. Így hát Endre halálával még megtörténhet, hogy magzatára marad a korona... A terv sántít...
- Miféle terv... Károly? Te is tervről beszélsz? Hát odaadtad magad a gyalázatosságnak?
- Nekem nincs részem semmiben sem. S ha lenne, akkor sem mondanám meg egy gyenge asszonynak, mit határoztak a férfiak.
- Filippa üzenetet hozott?

- Katalin nénénk szeretné, ha összetartana a Család. Sötétek a fellegek Nápoly felett. Ezzel kezdte... Hagytam, kedves szavakkal bátorítva. Néhányát említette azoknak, akik egymás közt parolát adtak. Az egész Cabanis-ház. Róbert, Margit, Filippa, a lánya... Terlizzit említette, a bastardot, Artois-t és fiát... mondta Squillace nevét is...

- Valamit tervelnének Endre s Johanna ellen?

- Miért Johanna ellen? Ő nem idegen...

- Endre fiát hordja... a férje...

- Hátha...

- Károly, nem lehet... nem lehet. Johanna nem dobhatja oda prédának Endrét. Lehet... irtózik most tőle... de nekem nem szólt soha rossz szót rá, éretlen gyermeknek tartja csak, akire nem bízhatja országát, mert minden plánumát menten felfedi Róbert barát előtt. Nem volt benne gyűlölség... nem kotyvaszt mérget Filippával, azokkal, akik Endre vesztét szeretnék... De mondd meg nekem, Károly, ha így lenne... ha mindenki ellene lenne, Endre ellen, miért nem engedték őt haza Pannoniába? Miért nem küldték, amikor az özvegy királyasszony kérte, bocsássák el vele Endrét?

- Endre biztosabban tartja a nápolyi királyságot Visegrádon, mint a Castel Nuovo ágyasházában. Mögötte áll Ludovicus, mögötte állnak a magyar seregek. Kérésére a pápa talán új legátust is küld, aki Johanna fejére olvassa bűneit.

- Milyen bűnei vannak Johannának?

- Lajos a szeretője!

- Ki látta... ki tud róla? Már te is vénasszonyok nyelvével piszkolod a királyi reputációt?

- Az öreg Adelmonte látta, amint egymásba hajoltak.

- Hazug hír! Johanna nem lehet Lajos szeretője...

- Ő lenne egyetlen Nápolyban? Ő lenne egyetlen, aki megcsalja urát...?

- Úgy fáj, ha így beszélsz róla. Testvérem, egyetlen testvérem, fáj minden bántódása.

- Az én asszonyom vagy, Mária. Ha Johanna meghal, s nem marad utóda - te vagy a király. Érted?

- ...hogyan ülj rá a trónra... erősebben, mint szegény Andreasso... Károly, tudd meg, nekem nem kell ez az átokverte Regia... a korona, ami után ti mind nyújtogatjátok kezeteiket, nekem nem kell más, mint az élet békessége, a gyermekem békessége... Johanna békessége...

- Asszony vagy, s ne akarj férfiak dolgába belelátni. Pihenj most, fáradt vagy, erősödik a lázad.

- Csak annyit, mit mondtál, Károly, Filippának?

- Durazzo hercege vagyok s a kereszt lovagja. Orgyilkosságokkal nem foglalkozhatom.

Megállt a meredek kapaszkodónál, mely a tenger felől erős emelkedőben a kolostor felé vezetett. A szem ellátott messze, a nápolyi öbölbe, s e félreeső fokról meg lehetett közelíteni a várost. Nagyatya körül akarta venni falakkal, ha netán a tenger felől éri támadás. Nagyanya nem engedte. Az Isten véd - mondta -, s minden falnál erősebb a hit, mely a szeretet leányait minden rossztól őrizi... Így maradt a kolostor sziklalépcsőivel, kis kápolnájával, bolthajtásos celláival. Amikor felért, kiegyenesedett. Szíve erősen, hevesen vert. Mióta méhében megmozdult a gyermek, gyakran előveszi a félelmes szívdobogás. A két fegyveres kísérő lent

maradt a kiskapunál. Ide csak asszonyoknak s lányoknak volt szabad bemenete. A fakopogató ráesett a nehéz tölgykapura, s a kis nyíláson át egy apácaarc tekintett ki.

- Chiara di Santa Croce nővért keresem...

A kémlelőnyílás kitágult, ijedt szem látott rá az érkezőre, egy hang végigszaladt. Kicsapódik az ajtó, s három öreg apáca hajol be, hogy elkapja s csókkal illesse a királynő köntösszegélyét. Johanna mosolyogva intett; elengedi nekik a tiszteletadást. Három soror, amint hajlonganak, sopánkodnak, hogy miért nem is tudták előre a fejedelmi látogatást, nem készülhettek illőképpen, mert hisz Chiara soror... azazhogy Sancia királyasszony úgy parancsolta, hogy ő csak egy legyen a szegény nővérek közül... Egy percig hallgatta őket, aztán türelmetlen mozdulattal nyitott magának utat a kolostorkert felé, ahol csendes sarokban, meditáció közben, apácaruhában találta a nagyanyját.

Arcon csókolta Johannát, s csak úgy nyújtotta kezét neki. Szép, tört fényű szeme kicsit távollátóan szaladt szét a kerten, amikor alkalmas ülőhelyet keresett, ahol elhelyezheti Johannát.

- Nehezen jöttél fel, látom. Hamar fáradsz?

- Pár hete, mióta jobban érzem... A szívem rendetlen, és néha úgy alszom, hogy azt hiszem, ájulásban voltam, amikor felébredek.

- Az Úristen rendelése, hogy szenvedjünk, Johanna... Ezen mi mindnyájan túlestünk, akik földi bűnök közt hánykolódtunk egykoron. Másként nem értenéd meg, miért is szereted a gyereked... De kérдем tőled, ilyen állapotban miért másztál ily magasra... csak nem azért, hogy lássad a szegény öreg nagyanyját?

- Te vagy az egyetlen, akihez jöhetek. Beszélni szeretnék, itt talán nincs füle a falaknak...

- Csak az Úr hallgatja meg annak szavát, aki hozzá fordul. Ezek a kedves sororok egész nap csak dédelgetnének... a maguk módjára, bizony kíváncsiak, lesik szemed járását. Beviszlek, kedveském, a magam cellájába.

Csendes kis fehér szoba volt ágygal, asztallal, kereszttel s egy székkal.

- Nálam maradsz estebédre, Johanna...?

- Ha szabad maradnom. Küldesd el az őrt állókat, s én holnapig nálad maradok.

- Valami bánt téged... rossz hírek jöttek valahonnan?

- Neked nem fájtak soha nagyon az országos ügyek. Nagyatya kímélt tőlük, nem kellett magadnak hánykolódnod, nem voltál sohasem egyedül... nem kellett küzdened, ellened nem volt senki...

- Az Úristen mindennek mondhatója. Senki sincs hívságok, vágyak, bűnök nélkül...

- De te Rex Robertus hitvese voltál, aki maga volt a király. Én itt vagyok magzattal testemben, gyűlölten... egészen elszakadva hitvesemtől, néha úgy, mint üzőtt vad, aki ellen már körben felálltak az íjászok.

- A vad oktan állat. Te imádkozhatsz, hogy segítsen ki mindebből a bajból az Úr.

- Nagyanya, hírt vettem, hogy Endre megkapja a királyi címet... Kelemen pápa engedett. Úgy mondják, Bertrand bíbornok hozza diplomáját, aki a szentatya nevében fejemre tette a koronát... Most is ő jön, s ő veszi ki Endre királyi esküjét.

- Asszony ossza meg urával dicsőségét. Endre jámbor, derék ifjú volt mindig, úgy éreztem, mintha ő is unokám lenne. Engedelmes s illedelmes volt mindig... Nem látok injuriát.
- Engedelmes, főképp a barát előtt. Most is csak neki engedelmeskedik. Nem nekem.
- Királya vagy-e vagy asszonya?
- Én vagyok nagyatya akaratából Nápolyban a király. Ha nagyatya így rendelte... az egyetlen, aki tudta, milyen a világ forgandósága... ha nagyatya kirekesztette Endrét, akkor én... én a magam jószántából dobjam oda nemcsak a felét... hanem magát az egész királyi hatalmat?
- Miért az egészet?... Ha jól vettem ki szavad, Endrét conregensnek jelölték?
- Ha az Úr akaratából én egyedül lehetek az isteni kegyelem teljességében, asszonyi mivoltom ellenére, miért kell megosztanom, miért kell másnak... Róbert barátnak átadnom a sceptrumot, melyet nagyapa olyan szépen, olyan bölcsen hordozott?
- Mit tehetsz a végzések ellen? Ha így döntött Kelemen szentatya, meg kell hajtanod fejed, s kérnéd az Istent, fordítsa lelked üdvösségére lelki megpróbáltatásodat.
- Ha én is nagyanya lennék... ha megtérhetnék én is ezek közé a falak közé, így mondanám én is, nagyanya... De én még nem vagyok húszesztendő... most hordom első gyermekemet... alig három esztendeje vagyok asszony... Én nem vagyok szent, nagyanya, bennem minden lázadozik, minden fáj, én nem alázkodhatok uram előtt, aki Isten akaratából az én vazallusom.
- Hallgattalak. Belőled, Johanna, a gőg beszél. Királynő vagy, s férjed melléd akar ülni. Ebben lássak injuriát?
- Nagyanya... nézd csak, én gyerekekkel leszek, nála lesz a pecsét... hozzá jönnek az ország rendjei, a csapatok kapitányai, a követek, a prelátusok... mindenki Endréhez jön, és én nem leszek más, mint dajkáló asszony, aki csak a Castel Nuovo ágyasházában király.
- Miért jöttél hozzám, gyermek, hiszen tudod, én nem mondhatok semmit, hímezem szemfödőmet, melyet ítéletkor akarok viselni, s nem bántanak s nem örvendeztetnek már a világ dolgai... Miért jöttél?
- Farkasok közt vagyok, nagyanya. Olyan minden, mintha elborítának a sebek. De ez a kisebbik megpróbáltatásom... A nagyobbik az, hogy körbenjárnak a farkasok. Ahova érsz, mindenütt csapdák vannak... mindenki árulni akar, mindenki koncot vár, mindenki keresi kegyemet, alázatos módon, hogy még valamit kifacsarjon belőlem, míg meg nem érkezik az investitura, s mindent meg nem kaparintanak az ellenpártiak. Róbert barát fennhangon hirdeti, amikor kedve telik: rövidesen jó a nagy leszámolás... Rövidesen jön a Nagy Seprő, Sodoma és Gomorra megszűnik...
- Minden barát így prédikálja, lányom. Sohase jó Nagy Seprő.
- Nagyanya, új zászlót készíttetett Endrének.
- Királyi koronával?
- Nem a korona a fontos. A bosszú. A lobogója fehér lesz. Fekete rajta a bilincs és a nyakazó bárd. Ezt találta ki, nagyanya, a barát.
- Honnan tudod ezt? Tőle magától?
- Mindenki tudja már. Sokan hímezik... a városban, Nápolyban, az én Nápolyomban, az én trónom árnyékában, az én örökségemben hímeznek fekete zászlót, bilincsel és nyakazó bárdal... Kit akar nyakaztatni Róbert, s ki felett töri el vesszejét Endre? Azt mondd meg nekem, nagyanya... hiszed-e, hogy kis latrokat akarnak irtani, akik az Abruzzókban leselkednek

a vásárosokra? Gyilkosokat, akik elállják az utakat a déli grófságokban? Ezeknek szánják a pallost?... Nem mindazoknak, akik Anjou Károly ideje óta szolgálták a két Szicíliát? Kit írthat Róbert? Téged és engem. Lajost és Róbertet. Károlyt és Fülöpöt, az ország nagyjait... Csak azokat hagyná, akik híven hozták hozzá hazug híreiket s azokat, akiket új királya majd szolgálataikért megerősít. A többi...? Nagyanya... a többi ne számíton kegyelemre, így mondják, mert szörnyű lesz a bosszú s hetedizigleni...

- Ezt a biblia mondja, fiam. Ilyen messze csak az Úristen tekint.

- Anyjától tanulhatta. Tudod te is, hogy ítélték azt a bárót, aki levágta királyasszonyom ujját? Hogy tépessék szét háza népe, harmadíziglen, asszonyaival, gyermekeivel. Azt gondolod, nagyanya, nála nagyobb lesz az irgalom...? Mindenki el fog vérezni, aki valaha vele szembekerült, aki akadályozta királyságát, aki pénzt küldött Avignonba, aki egyszer beszélt Talleyrand-nal, aki szidta a Pannoniaiakat... Kinek lesz nyakához nőve a feje, nagyanya?

Az öregasszony hallgatott. Kint megkondult a harangocska. Sancia, az özvegy királyné letérdelt a térdeplőre. Intett Johannának, kövesse példáját. Míg szólt a harang, térdepeltek. Sancia mosolygott.

- Johanna, az Úristen mindenkinél erősebb. Ha ő azt akarja, hogy tisztogatás történjék, a büntetés, bárki kezével essék, nem ér senkit céltalanul. De - most egyszerre kemény, erős lett a hangja, olyan mint amikor fiatal királyasszony korában régensként vitte a Regnum ügyeit - ha ártatlanok vádoltatnának, Johanna, légy erős, s ne tántorodj meg. Eljöttél nagyanyádhoz, hogy kiöntsed szíved. Nagyanya gyenge, erőtlen, tehetetlen. De unokámért *még egyszer* használok királyi pecsétemet. Ma este írok Kelemenhez Avignonba, s kérem... látod, kedves, én ismerem Kelement, amikor fiatal volt... Luxemburgi Károly nevelőapja, sohasem kértem tőle semmit... Ma még, ha van gyorsíró, vigye levelemet... írunk Kelemennek, egy öreg apáca kérésével, hogy ne bántsa Johannát... úgy szövegezzé meg a brevét, hogy Endre királysága ne jelenthessen többet, sem szóban, sem tettben, sem hatalomban, mint csak e szép ország gyengébbik felét. Elég ez neked, Johanna?

- Isten a tanúm rá, nem akarom megvonni Endrétől címeit. Megbékélek azzal is, hogy ő nem lesz vazallusom. De azt tedd meg, nagyanya... te tudod csak egyedül megtenni, hogy mindenki felett uralkodhassék Endre... de felettem soha ne lehessen király.

A secretarius egy pillanatra letette a tollat, pihent. Acciajuoli szokása szerint az ablaknál állt, kinézett a tenger felé, összeszorította ajkát, s halk, színtelen hangon diktálta a Firenzébe induló levelet.

„...Kegyes Doffo, ideje, hogy rátérjek mindezek után azokra a státusügyekre, melyek ma megnehezítik Nápolyban boldogulásunkat. Őszinte szóval kell említenem, hogy, ha volt is kevéske bizodalmam a dolgok jobbra fordulásában, ez a bizalom most lassanként elpárolog. Miként a régiek mondták, bellum omnium contra omnes az, ami itt, a Castel Nuovo körül dühöng. Talán kegyelmedhez is eljutott híre annak, hogy nem maradt hiábavaló magyarországi Lajos király szüntelen buzgólkodása, készül az investitura, melyet híreim szerint San Vittorio bíborosa hoz el. E hír itt, Nápolyban talán egy hete terjedt el, de elegendő volt ez a rövid idő ahhoz, hogy megváltoztassa az ügyeket. A magyar párt, mint kegyelmed hiheti, napról napra erősödik. Robertus fráter triumfuszát látja, régiek szavával élve, megkettőzteti légióit. A királyi udvar nem egységes. Durazzói Károly látszik valamennyi között a legerősebbnek. Némely jelek azt mutatják, szálai elhúzódnak Ludovicus király felé is, és sokan látták az utolsó napokban, amikor mosolygó szájjal, tárt karokkal Endre herceg üdvözlésére sietett. A tarentóiak szomorúbban vették a hírt, s nem tudják egyhamar leküzdeni kétségbeesésüket. Róbert már

megjött Franciahonból, elismerték császári címét, melyet anyja után örököl. De mindez csak üres titulus, a való igazság az, hogy grófságaikból még vékonyabban csurognak az unciák, s az achaiai birtokok évről évre több aranyat nyelnek el. A császárné akarata az lenne, vegyem szemügyre a dolgokat, s próbáljak valamit segíteni. Ez alatt ma, meg kell mondani, Doffo, hogy lassanként e nápolyi világban csak egyet értenek. Ha Endre úr elköltözik az élők világából, akkor ki-ki úgy marakodhat tetszése szerint a nápolyi koncon, ahogy legjobban bírja a foga. Így, nyíltan írom, de kérem kegyelmedet, ha megjö levelem s olvasta, égesse is el. Én mindezen dolgoktól szokásomhoz képest távol maradok. Firenzében meg sem értenék, miként élnek e fejedelmek, akik ahelyett, hogy egybefognának - saját házuknak legmérgeesebb ellenségei. Úgy látom, néhány hónapig még jobbra-balra fog ingani a szerencse mérlege, míg megállapodik. A királynő teherbe esett, harmad-negyedhónapos, s ez megint csak megmásítja a dolgokat. Minap beszéltem vele, már a hír megérkezése után. Sápadt, szeme karikás, hangja ijedős. Tárgyalt államügyekben, olvasta számadásainkat is, kemény szóval rám támadt, miért nem sietünk a só-tizeddel, aztán csendesebb lett, mosolygó, mint aki úgy érzi, hogy e nagy háborgásában nem akarna egyedül maradni.

Endre herceg most naphosszat szállásán van, sorozatosan tanácskozik honfitársaival. Innen... a dolgok természete szerint, kevesebb szivárog ki. Úgy mondják, Róbert barát már felkészült rá, hogy a maga módja szerint tisztogassa Nápolyt, mihelyt az investitura megérkezik. Ezért is írok különösképp, Doffo, hogy kérdezzem bölcs véleményed, melyet megcsiszolt, mint forrásban heverő kavicsot - az idő. Vajon nem kellene-e nekünk valamit tennünk, hogy elhárítsuk magunkról s házukról a fenyegető veszélyt? Bizony, kölcsöneinknek dolga nem a legvigasztalóbb. Edward Londonban egyre húzza a fizetési terminusodat, gorombán támad agendáriusunkra, amikor az emlegetni kezdi a lejárt kamatokat. A nagy háborúban Frankhon ellen... ez idő szerint az angol bizonyul erősebbnek, egy okkal több annál, hogy hozzánk forduljon megint, ha nem tudja felszerelni hajóit, vagy már nem szállítanak hitelbe páncélt és fegyvert a barcelonaiak... Ilyenkor kellünk majd megint, s azt hiszem, Doffo, el tudunk megint ragadni valamiféle privilégiumot, mely befektetéseinknek legalább tisztességes kamatát meghozza. Az Impériumban zavarokra van kilátás. Bajor Lajosról rossz hírek járnak, úgy mondják, gyenge az egészsége, s lassan-lassan hajlik a sír felé. Szeretne békülni a pápával, s világi dolgait szegre akasztva a lelkiek felé hajolt. Utóda, ma már alig kétséges, hogy Luxemburgi Károly lesz, aki meg fogja kapni a választóktól - ebben mi is segítünk - az összes szavazatot. Károly hajlik a szentatya szavára, nem kívánja megtámadni sem az északi, sem a déli Itáliát. Magyarország, az Archiregnum a legkeményebb dió. Híre sincs pártharcoknak, urak közötti csetepatéknak, melyekről gyermekkoromban hírhedt volt Pannonia. Lajos hódoltatja a körülfekvő tartományokat. Keze mélyen belenyúlt a bosnyák s szerb ügyekbe, hatalmáról azt beszélnek, hogy majdnem eléri már a Tartarust, de legalábbis a Fekete-tenger idefelé eső partjait. Ezért én még habozok. Fontolgom, vajon merre lenne bölcsőbb megkísérelni a kitörést? Közeledjünk-e Endréhez, s ami e pillanatban még lehetetlennek látszik, magához a baráthoz is, vagy ejtsük be aranygolyónkat abba a tégelybe, melyből bátorságot olvaszthatnak maguknak az egybegyülemllett összeesküvők? Róluk most nem szólok, mert nem szeretném, ha alkalmatlan helyen s időben nyitná fel titkát ez a levél... de mondhatnám, hogy ez a szövetekezés nemcsak kisebb méltóságokat fog össze. Doffo bátyám, látlak magam előtt; mintha hallanám bölcs szavadat, mellyel intesz, ne térjek le Johanna hűségéről, melyet már örököltünk Róbert királytól, szép, nyugodt évei után. Másrészt, egy utat se hagyjak nyitva, s ha úgy gondolom, hogy Andreához lehetne közeledni, próbáljam-e meg, s ez meg is érne némi áldozatokat. Úgy vélem, helyesen cselekszem, ha így teszek, kérek kegyelmedtől előre is jóváhagyást, ha ez a kísérlet több aranyat csapolna belőlünk, mint amennyire számítunk. Kegyelmedet kérem, beszéljen barátainkkal, meg kell érteniök, hogy a mi hatalmunknak legerősebb vára Nápoly, innen húzzuk jövedelmünk javát. Ha úgy történik minden, ahogy a barát akarja, minden egyik

napról a másikra megszűnik. Egy tollvonással keresztülhúzhatja Endre minden privilégiumunkat, kiűzheti Nápolyból a kompániát, s ha nem akar fizetni, mit tehetsz...? Nem vonhatod ellene össze a titkárok, szolgák, pénzváltók csapatát. Kérem kegyelmedet, nézzen szét Fiorenzában, mit hall, mit mondanak az emberek, mire várnak... hallhatok talán valamit a magyar királyról, akinek most Zára körül sűrűsödtek meg bajai... Hátha Velence felől lehetne megélnéteni a mozgást, nehogy Lajos királynak eszébe jusson az, amiről hallottunk, hogy Róbert barát Itáliába csalogatja, s ezen a régi földön megjelenjenek újból az Apokalypsis lovasai. Így zárom levelem, várom a választ. Ha időközben történék valami, szokásomhoz híven kegyelmeteknek tudtul adom...”

Kibontotta a posztódarabot, s odahajította a nagyasztalra.

- Nézzétek, urak, ezt a zászlót használja majd Endre s a barát!

Akik ültek a Cabanis-palota nagyszobájában, most rámeredtek a különös zászlóra. Hatalmas fehér lepedő volt, fekete hímzéssel bilincs és bárd, felettük királyi korona Andreas kezdetűjével.

Terlizzi gróf sápadtan nézte a zászlót.

- Honnan szerezte, Filippa grófné?

- Ismertem egy hímező lányt, akihez munkába adták. Andreas inasa, Tommaso Pace hozta hozzá... Pace szólt Margitnak, ez elhozta a lánytól munkáját...

- Sokat csináltatnak ilyet... hátha talán csak ijesztés... egy zászló, maskarára...?

- Ezzel a jellel fognak ellátni minden csapatot, mihelyt a kardinális Gaetába megérkezik.

- Kinek a kezére kerül bilincs, s ki ellen akarják ezek kifenni a bárdot?

- Kegyelmed ellen, gróf úr, éppúgy, mint ellenem vagy fiam ellen. Sem Eboli grófja, sem Squillace, sem Terlizzi nem menekül meg a vad haragtól, melyet egy évtized óta melenget magában a barát, s amellyel táplálta Endrét, aki most már vágyik arra, hogy gyakorolja a regia potestast.

- Beszélj, Filippa, mit mondott Durazzói Károly?

- Hallgat. Ha a gondolat beszélni tudna, ilyenképpen hangzana: „Jó híveim, s kegyelt barátaim, ti tegyétek azt, amit legjobbnak gondoltok, én ülök a kastélyomban s várakozom. Ha minden úgy történik, ahogy szándékotokban állt - elvárom, hogy elsőnek nekem küldtök üzenetet...” Károlyt gyermekkor óta ismerem. Tudom, mindaddig, míg nem szaladt le az utolsó szem a homokórán, rá nem számíthatunk. Csak ha sikerülne minden, azután érkeznek.

- Miért nem jött el hozzánk Katalin?

- Acciajuoli van ma nála... a császárnő üzenetet küldött nekünk. Szívvel s lélekkel a miénk. De fiai közül egyiket sem akarja tervébe beavatni. Lajos nincs Nápolyban s Róbert Frankhonba készül, hogy királylányt hozzon haza...

Artois szólalt meg:

- Azt hittük, Filippa grófasszony, hogy kedélyes vacsorára gyűlünk össze, s most azt látom, tort kell ünnepelnünk - de előre.

- Kevés szóval, beszéd nélkül is ismerjük egymás szándékát, nagyuram... még akkor is, ha a plánomat asszonyok szerkesztették.

- Így van ez, grófasszony. Kegyelmed innen és túlról csupa nőtsemélyt kever bele az összeküvésbe... leánya, menyé, a többiek... mind a két oldalról...

- Johannát melyik oldalra állítja kegyelmed?

- Veszélyes kérdés... csendesen urak... Johanna a király.

- De melyik oldalon áll... a miénken-e, Filippa, erre felelj?

Cabanis özvegye halk lépésekkel az ajtóhoz ment, kinyitotta. Csak a siket tatár szolga állt a folyosóvégen, kezében lándzsával. Visszaült székére, a bőrre festett címer alá.

- Johanna gyermeket vár, urak. Ily állapotban ti is tudhatjátok, az asszony fecsegő lesz, ájulás fogja el nehezebb pillanatban, s alélt állapotban szája szóra nyílhatik.

- De mégis ő a király... Endre asszonya. Tudnunk kell, minderről miként vélekedik Johanna, hogy ehhez szabjuk mindazt, amit cselekednünk kell.

- Kegyelmed miért nem firtatja mindezt Durazzói Károlynál, aki a korona leggazdagabb vazallusa, férfi, s a természet tiszta ésszel, értelemmel ruházta fel? Miért kell Johannának az első szóra színt vallania?

- Tudnunk kell, miért történik minden... ki akarja? Mi lesz a mi jutalmunk, ha Endre elpusztul, s Johanna egyedül, félelem s veszély nélkül uralkodhatik Nápolyban? Mit várhatunk mi akkor tőle, jutalmat-e vagy büntetést?

- Minderről semmit sem mondhatok. A szájamon lakat van. Elégedjenek meg kegyelmetek annyival most, hogy Johanna nem tud semmiről semmit, s nem fog senkit sem meggátolni abban, hogy ott s úgy keresse igazát, ahogy akarja... Johanna sokat szenved, a magzat nyomja szívét, gyakran napokig kell feküdnie. Ilyenkor szerfelett szeszélyes. Ha idejét látom, hogy szóra bírjam, nem fogom elmulasztani.

- Mikorra tervezitek mindezt, urak, hiszen ma határoznunk kell?

- A pápai legátus augusztusban hagyta el Avignont. Úgy számítottuk, hogy ide a szeptemberi napéjegyenlőség előtt nem érkezhetik meg. Én úgy gondolnám, azelőtt kellene... miért várnánk meg a bíborost? Miért nem végezhetünk hamarabb? - Hátha az Úr vagy a Gonosz addig csodát mivel? Hátha meghal a pápa... hátha a Consistorium mégis az ellen foglal állást, hogy Endre megkapja a koronát? Hátha vihar támad, elsüllyed a legátus hajója, nem érkezik meg Endre oklevele... Hátha a természet segít a maga titokzatos módján? Ezért nem tanácsolnám előbb, mintsem a bíboros indulásáról megkaptuk az üzenetet. Később pedig... Endre koronázása után túl merész s túl veszélyes lenne mindez, hiszen akkor már ő s a barát rendelkezének az országos főhatalom felett.

- Bizonyos-e, hogy vér folya, ha Endréhez kerülne a hatalom?

- Ismered Endre zászlóját, melyet száz formában hímeztet a Vomero-negyedbeli munkás-lányokkal? Nem sok jóval biztatnak a bilincsek s a csontváz... a sújtó igazság keze elkap mindenkit, akit valaha Róbert barát felírt titkos lajstromaira.

- Mi is szerepelünk-e rajta?

- Mindnyájan, hölgyek és lovagok. Ha Endre trónra lép, s nektek nincs erőtok szembeszállani - mindannyian elvesztetek.

Gyűlölte a férfiköntösök nehéz, dohos szagát. Elviselhetetlen volt minden, ami hímre, nászra, csókra emlékezteti. Endre behúzódott éjszakánként a másik ágyasházba, hogy ne zavarja Johanna nyugtalan, nehéz álmait... A királynő alig tűrt meg maga körül valakit, legkevésbé a férfiakat. Ahogy nőtt testében a magzat, szinte borzadállyal gondolt arra, hogy a gyermek fejlődését talán megakadályozhatná egy ölelés. Nem volt anyja, aki segített volna nehéz állapotában, melyben gyakran élet és halál mezsgyéjén ingadoznak az asszonyok. Ha vért látott, alig bírta rejtteni iszonyatát. Elrendelte, tegyék ki a város másik végébe a vesztőhelyet, mert elviselhetetlen lenne számára, ha ott nyakaznának s törnének kerékbe a nagytéren, a Castel Nuovo előtt. Néha vendégül látta kedves asszonyait. Eljött Aquinói Mária, aki alkonyodó szépsége őszi színeit hordta, s gyakran beszélt a távoli Boccaccióról, aki szép, fiatal leánykát örökít meg változatlanul Fiammettában, s közben fiorenzai kisasszonyokkal szerelmeskedik.

Gyermekek, melyben árnyékok, emberek imbolyognak. Petrarca, amint belekezd az orációba... Tino, felemeli kalapácsát, egy régi-régi emlék, Giotto bíborfestékével s a kobaltkéssel, melyet szeme láttára porból s olajból kevert, Borbálának csak fél arca látszik még a kápolna falán, egy torna, melyben ő is hölgydárdával lovagolt előre, leeresztett rostéllyal, mint a többi lovagok, sólymászás az erdő szegélyén, mely olyan álomszerűen szép, mintha ő állana egy helyben, s mellette szélesebben vágatnának el a piniák.

Mindez messze van, s boldog, gondtalan világot hoz vissza, amikor megbújhatott Filippa karja közt, s nem kellett félnie attól, hogy ez az asszony előáll fekete rémmeséivel. Gyűlöli. Ez a valódi szó, gyűlöli Filippát, aki itt áll mögötte, mintha korbács lenne kezében, szüntelen üzi, sarkallja, benyit hozzá hússzor is egy nap, mintha csak nehezíteni jönne dajkamesékkel testének nyomorú állapotát. Így jön Filippa s Cabanis... A kis Sancia, akit még nagymama tartott keresztvíz alá, onnan kapta nevét, még alig töltötte be tizenhatodik évét, de már végigszeretkezett az udvar testőreivel és lovagjaival. Ahogy perdül és reppen... valami van benne a cataniai parasztösökből, fekete és zsíros a bőre, ha nem éri festék, ragyog a szeme, a melle úgy buggyan ki, ha a forróságban megoldja övét, mint két vidám fehér galamb... itt van Margit, Ceccanói Margit, az ifjú Cabanis felesége, Eboli grófnője, akinek kezéhez, így mondja a fáma, lépten-nyomon bűn, mérge, szenny tapad... Hosszú, vékony asszony, ha a királynő elé léphet, eltakarja fátylával arcát, s nem látni mást, mint fényben úszó, forró tekintetét. Mindenki felett Filippa trónol, aki egyedüli úr a Castel Nuovo felett. Szava nyers, ha a nápolyi nyelvet beszéli, s nem igyekszik a kásás, furcsa francia szóval, mely évtizedek óta reá ragadt. Őtöle, Filippától tanulta meg a nápolyi nyelvet, s oly jól beszéli, hogy észrevétlenül elegyedhet - hányszor megtette - kofák, piaci asszonyok, mesternék, borozgatók közé. Ha nagykendő takarja el arcát - senki sem ismeri fel, hogy Johanna az a viselős asszony, aki alkuszik a tengeri rákra, s csípősen odavág, ha valaki nápolyi szokás szerint vidám éji óráját emlegeti.

Szereti mégis Filippát, talán parasztnyugalma miatt. Nagy, testes, fekete némben, ilyen lett volna akkor is, ha cataniai mosóasszony marad, széthízott arcával, ringó, hatalmas keblével, oszlop lábaival... kemény, ütésre emelt kézzel, mely pörölyként sújt a szolgálók közé. Hiába szeretne százszor és százszor szabadulni tőle, elkergetni birtokaira - amikor itt van, érzi, nem tudna nélküle megmozdulni. Kell ez a mély hang, az erős kéz, a hangossága, mellyel életet s forgást hoz be minden múlandó dolog közé. Kell nápolyi kofaszava, mely kikívánczozik a fényes díszebédlőből, kiáltása, mely felterli az udvart, érezteti, hogy ez a nagy, fekete asszony az egyetlen, aki ebben a palotában rendet tart.

Filippa megleszi, mikor riad fel a délelőtti szunnyadásból, amikor pótolni próbálja az álmatlan éjjeleket. Ilyenkor odaül ágya fejéhez, kezébe veszi erőtlenséggel kezét, felfogja fejét, ha hirtelen

megoldódik az émelység, vizes ruhát tesz szívére, ha dobogni kezd. Mikor megered szava, mindig van valami benne, ami lassan mérgez, mintha lelkébe cseppentené. Egyszer Róbert barát ellesett szavát hozza, mely sötét és fenyegető, miként bosszúálló próféták mondása a bizánci képeskönyvekben. Megered szava, ha a királyfi beteszi hallgatagon maga után este az ágyasház ajtaját. Ilyenkor illatos kenőccsel dörzsöli homlokát, befonja haját, elkeni arcán a titokzatos balzsamot, melytől elmúlik a bőr petyhüdése, a szem karikái, a halánték szarkalába, aki használja, örökösen fiatal marad. Csak ne beszélne... ezzel a szapora, bőséges beszéddel, ezzel a plebejus nápolyi szóval, melyből úgy érzi, nem is egy, nemcsak Cataniai Filippa beszél, ide áramlanak a nápolyi nagypiacok, halászaszonyok, a kikötőmunkások alkalmi szeretői, a polgáraszonyok vasárnapi tereferéje... mind áramlik, zajlik Filippa szavából, ahogy ezerszer és ezerszer királynőnek mondogatja, egyetlennek, mindenki felett valónak. Így mondja: ne engedj, légy te az erősebb, gondolj nagyapádra, gondolj a testamentumra... ha egyszer engedsz te leszel a letaszított, mindenki szánakozik majd azon, hogy elkergettek egy királynőt trónjáról, saját népe közül... Hallod-e, Johanna, hallod-e, mit mondanak az asszonyok, akik uruktól hallják... akik harsányan ordítják: szégyen az, ha olyan királyunk lesz, aki nem itt született, nem beszél az a nyelvet, amit mi beszélünk, nem eszi ételünket, nem szeret minket. Így mondják az asszonyok, és félnek... Kérdezed, Johanna, mitől félnek?... Ahogy végigszalad a borzongás, félnéznek a Vezúv felé... valami van a levegőben. Az öregek emlékeznek rá, hogy sokszor folyt itt a vér, amióta Corradinónak, az utolsó sváb királynak a nápolyi piacon leütötték a fejét... azóta béke volt Nápolyban, azóta nem járt itt ellenség... most jönnek az északiak, a kegyetlenek, akiknek erős az öklük és erős az ölelésük. Csupa ostoba, szószátyár beszéd, de azért vagyok közöttük, azért járok reggelenként egyedül közöttük, hogy halljam, mit beszélnek a nápolyi piacokon az asszonyok.

Így fekszik behunyt szemmel, hallja a piaciak mormolását, mely mint a tenger dagálya: Nápolyban örök. Hallja az asszonyokat, amint reggelenként keserű szóra cihelődnek, igazgatják porontyukat, férjüknek odalökik a híg borba mártogatott kenyeret, szurtosak és ápolatlanok, szavuk nyers, csak templomban láttak valaha betűt... Ezek az asszonyok rámutatnak, nevetnek rajta: Johanna... te lennél a király? Aki hagyod magad letaszítani, hagyod, hogy mindenki nevéssen rajtad? Egy asszony, akinek az Úristen minden férfinál erősebb hatalmat adott, jószántából bevárja, hogy valaki hátrapenderítse, vállára tegye vasba öltöztetett férfi kezét, idegen szóval kiáltja, úgy, hogy mindenki hallhassa: hátrább, asszony!

Endre... kedves Endre... Ha most jó lenne hozzá, ha eljönne hozzá, és mondana valamit. Egy verset? Valami régi szonettet, melyet még Bertrand de Born szerzett Provence-ban, egy szót... hogy mókust hozott az erdőből, kagylót, mely úgy fénylik, mintha ezüsből lenne... egy szál virágot, melyet most szakított. Endre összeszorítja száját, hallgat. Ha bejön hozzá esti órán, dolgaik felől értekeznek. Beszámol neki a calábriai herceg terveiről, elébe ad pergameneket, valamelyik kedvelt híve számára aláírat egy privilégiumot. Mintha ilyenkor mosoly játszana ajka körül. Tegnap este azt mondta: „Már nem sokáig zavarlak, Johanna...” Vajon ezt is a barát mondta... hogy éreztesse vele, mint pergő szírom, úgy fonnyad el királysága az őszben... Ha itt lesz a breve nem kell Johanna névírása, nem kell pecsétje. Endre fog írni és pecsételni, Endre lesz Nápolyban a király.

Hallja a másik szobában, amint peng sarkantyúja, leteszi kardját, könnyebb köntöst vesz fel. Megcsobban a víz, most mossa kezét, hallja a törülőkendő friss suhogását. A lépés errefelé tart, ismeri keze nyitását, ahogy lenyomja a kilincset. Most felnyitja szemét. Mintha valami nagy, barna felhő feküdnék felette. Ott áll Endre. Arcán nincs semmi mosolygás, kezében feltört levél.

- Írt bátyám. Tengernyi gondja között törődik azzal, miből fedezzem koronázásom költségeit. Húszezer márka ezüstöt kínál, mert hallja, hogy a nápolyi kincstár nem tudná kifizetni az ünnepet. Kínál köntösöket is. Prémeket, aranyhímzéssel palástot.

- Mintha alamizsnára szorultál volna...

- Calábriai s salernói herceg vagyok, de ha anyám nem hagyott volna itt aranyakat, nem tudom, miből fizetném meg a köntösöket, amelyeket viselek.

- Miért osztod el pénzed embereid közt? Miért nem fordulsz Acciajuolihoz, hogy adjon a jövő esztendei termésre előleget? Miért kérsz Ludovicustól, aki azt hiheti, hogy mi itt, Nápolyban, hamu közt ülünk, rongyokba öltözünk?

- Ha tudnád, mennyivel szívesebben fogadok el tőle egy dénárt, mint Acciajuolitól egy aranyat... Istennek legyen hála, megalázottságom nem tart már soká, ezeket a jó urakat mi fogjuk alaposan elszámoltatni.

- Mindig csak arra gondolsz, Endre, mi történik akkor, ha kezédbe kapod a Regnumot... miképp teszel ítéletet azokon, akik hűségesen szolgálták nagyapát?

- Mindegyik ellenem mesterkedett... Ha nem lett volna mellettem bátyám, ha anyám nem adott volna az aranyaknak lelket, úgy álltam volna előtted, mint szánalmas, rongyos herceg, akit épp hogy megtűrnék a többiek. Miért szeressem őket? Szeretnek ők engem? Amikor gyenge voltam és tehetetlen, ki állt mellettem más, mint Róbert barát? Volt-e nekem közöttük egyetlen barátom? Mondott-e valamelyik jó szót nekem?... Csak nagyapa: ő jó volt, kedves volt hozzám, megsimogatta fejem, ha látott. És látod, mégis... a testamentum úgy szólt, hogy engem *kitagadott*.

- Fáradt vagyok, Endre... Olyan mindegy most minden...

- Mihelyt én szólok országos ügyekről, fáradt vagy. Ha apródjaid gajdolnának vagy Filippa jönne boszorkánymeséivel, Lajos herceget jelentenék... vagy Alifei Miklós érkezne pergamenekkel... Egyszerre megváltoznék minden... felkelnél, megélnék... De ha én jövök hozzád, és kérlek, segíts nekem e nehéz órákban, akkor te fáradt vagy.

- A barát a segítő társad. Kedve szerint eddig is ő igazgatta volna a Regnumot. Ezentúl mindnyájan kezében leszünk. Te is, én is, Nápoly is. Ha megjön a breve...

- Ludovicus írja: az én királyi méltóságomon nem esik csorba.

- Mondd, Endre, Ludovicus gyűlöl engem? Miért nem ír nekem sohasem levelet? Miért nem tisztel meg engem úgy, mint hűgát a bátya?

- Miért gyűlölné? De Ludovicus olyan, mint a napkeleti király. Hódít országokat és tartományokat. Északon oroszok és lengyelek... már békéért könyörögtek, Kunország felől... a dalmaták segítségét kérik Velence ellen, a bulgár kenézek Budára érkeznek, s a szultán nem mer Ludovicus ellen hadat indítani... az osztrák herceg, a morva örgróf, a cseh király, az új német király s a régi császár... Odaérkeznek követeik Visegrádra, leborulnak Ludovicus előtt, mindegyik hódol a magyar Archiregnumnak. Csak én ülök itt, szégyenben és megvetésben. Ha új köntös kell, alázatos lélekkel fohászkodhatom a kincstartódhoz, fizesse ki a calábriai hercegség elmaradt járandóságait. Otthon Ludovicus uralkodik hatalomban és dicsőségben. Nápolyban én csak idegen, jöttment, kitaszított lehetek? Ezért legyek hálás nektek? Te is tudod jól, hogy Anjou Károly akarata szerint sem téged, sem engem nem illet a nápolyi királyság, egyes-egyedül Ludovicust, csak Lajos rendelkezhetik a trónussal, ezen nem segít Bölcs Róbert hagyakozása, nem segít Kelemen pápa szava, sem a családi kontraktusok. Ezt a törvényt talán még százévekkel Carolus Magnus előtt hozták, e törvény szerint atyáról fiúra s innen megint a

legidősebb fiúra száll a trón, kizárja az asszonyokat az öröklésből, s aki kilép az ősi, megszentelt rendből, az nem uralkodik, csak bitorol.

Még sohasem látta ilyen halotthalványnak urát, amint állt előtte, kezében a levéllel... Hangja fojtott, reszkető volt, mint olyan ember beszéde, akiben az indulat széttörte a zsilipeket, a szó szerteárad, ősi ösztönének engedve, akkor is, ha már fékezni kívánja.

Johanna felkönyökölt az ágyra. Két kezével feltámasztotta fejét, úgy nézett Endrére. Szeme sárgás fényben csillogott, idegen és félelmes volt, mint a tenger, melyet nagy mélységekből kavart fel a vihar.

Egy szót sem szólt, csak nézte Endrét. A szem kutatott a lélekben, vádolt, kérdezett... Endre tanácstalanul állt előtte egy percig, nem bírta el a tekintetét. Ingadozott, gyűlölet, félelem, önvád között. Egy mozdulat keresett formát, az ősi békítő gesztus, hogy fölébe hajoljon, megsimogassa, csókkal illesse. Egy szó után kutatott, mely megbékítené a gyermeket váró asszonyt, feloldaná az áthatolhatatlan hallgatást. Keze végigsimított Johanna homlokán. A homlok olyan hideg, élettelen volt, mintha földből kiásott, ezeresztendős márványszobor hordozná.

Terlizzi gróf felemelte ezüstbotját. Harminc kürtös zendített rá egyszerre az indulás jelére. Langyos szeptemberi hajnal volt, a párok alacsonyan úsztak, s nagy, vöröses korong jelezte, délben tűző napsugarakat fog rájuk vetni a majdnem tropikus nap. Az urak közül legtöbben előző nap indultak, estére beérkeztek Aversába, hogy innen hajnalban kerekedjenek fel. Hadviselés rendje szerint kitervelt nagyvadászat volt, melyben részt vett az udvar.

A vadászat Johanna kedvéért történt. Javult állapota, ritkultak az ájulások, nem kínozták már az émelygés. Mielőtt gyermekágyhoz köti testi állapota - most van az utolsó alkalom, hogy a harmatos őszi réteken még egyszer megkeresse a vadat. Endre boldog volt, élvezte, hogy nem kötik Nápolyhoz államügyek, szabadon lehet vágatni csatlósai, vadászai, apródjai között, kiszaladhat a Castel Nuovo dohos, fekete köréből, s ölelkezhet a végtelen mezőkkel, melyek a királyi vadászterületeket övezik. Majdnem hadjárat volt, ahogy felkészültek rá, társzekerekkel, sólymászokkal, udvari jokulátorokkal, több naposra tervezték, miként Artois Bertrand mondta: csak akkor hagyják abba, ha sikerül elejteniük az erdőség legendás, egyetlen unicornisát. Endre nevetve kérdezte, vajon valójában szalad-e ilyen állat, vagy csak az Artois-k címerén ágaskodik? A vadászok egymásra néztek, Eboli grófja halk hangon csak annyit mondott, hogy a herceg nézze el nekik, ha a vad elejtéséhez - vadászszokás szerint - nem kívánnak neki se szerencsét.

Mielőtt Endre elindult, valami aggodalom támadt benne. Féltette Johannát, s kétszer is megkérdezte az udvari orvost, vajon miként állította fel plánumait a csillagjós? Vajon nem fut-e be a szeptemberi aequinocium a fekete körbe, amikor a magzat rossz csillag alá kerül? Az udvari asztrológus ingatta fejét. A magzat plánuma még nem világos, hisz nincs hová lerögzíteni még érkezésének idejét... A herceg kívánjon mást, megfoghatóbbat, s arra majd szívesen, bőven válaszol. Az orvos annyit mondott, hogy terhes asszonynak nem árt a mozgás, de kímélje magát a királynő az erős lovaglástól. Nézzék meg jól a nyeret, biztosak-e a szíjak, legyen kocsi készenlétben, ha múltó rosszullét környékeznél, s legyen mellette mindig egy tudósasszony, aki - ha Isten úgy akarja - megteszi a szükségeseket. Az udvar készült már a vadászatra, ilyenkor meglazul az illendőség, hangosabb a szó, vidámabb az élet. Johanna vágyódik a szabad levegő után, elmúlt sápadtsága, örül, ha elhagyja a hetek óta őrzött asszony-szobát... Az itteni tudós asszonyokban nem bízott. A királyfi félt tőlük, mióta látta, miként sorvadt el Perigord Ágnes. Az orvosok bevallották: az ismeretlen méreggel szemben tehetetlenek. Ilyenkor megérintette az amulettet s a gyűrűt, melyet Erzsébet asszony Visegrádon adott, s amelyet örökölték, számlálhatatlan idők óta, a Lokietek-család tagjai. Abban az egyetlen asszonyban bízott, aki dajkaként jött Magyarországról vele. Izabella már jócskán kiöregedett, özvegy állapotában úgy terebélyesedett el, mint odahaza a királyi vitézek asszonyai. Az udvar körül él, kis kertet gondoz, néhanapján arra jár Endre, ilyenkor bemegy hozzá, tréfál, magyarul szólnak egymáshoz, egyetlen nyelven, melyet Izabella asszony beszél. Ilyenkor megered szájából a panasz a világ itteni rendje ellen, simogatja egykori neveltjét, s szeret hozzá még mindig úgy beszélni, mint amikor ő maga mosta, szárította pendelyét. Az orvos szava után hívatta Izabellát, akit orvosi titkokban járatos, füvekhez, főzetekhez értő asszonynak tartott, s akire, úgy gondolta, rá lehet majd bízni a kisgyereket is.

- Velünk jössz - mondta, s egy mozdulattal elsimította Izabella asszony szégyenkező mosolyát, melyben felszáradt könnyek, titkos bántódások emléke éppúgy kísértett, mint a titkolt és féltett öröm, hogy most egyszer... most megint, annyi esztendő múlva, hasznos lesz Izabella tudománya. A félretett öreg dajkára, lám csak, a fényes udvarnak megint egyszer szüksége lehet.

- Nézd csak, Izabella, a királynőnek nem szóltam semmit, azt hiszi majd, hogy az udvar rendje kívánja ezt, én nem akarom ijeszteni azzal, hogy rosszra is fordulhat állapota. De te mindig légy közelünkben, kocsit kapsz, kíséRHeted a vadászatot, parancsot adtam, a te szobád mindig annak közelében legyen, ahol én és a királyasszony töltjük az éjszakát. Hozz magaddal mindent, amit ilyenkor szokás. Tudom, te vagy az egyetlen, aki ha baj van - nem veszti el sohasem a fejét...

- Miért kell a királyasszonynak rázódni, hurcoltatni lóháton magát, amikor egyszerűbb lenne, ha kocsiba ülne, s nem keltené fel heves ügetéssel a magzatot a szíve alatt?

- Kedve telik benne - úgy mondják, hogy ő kívánt még egyszer vadat üzni, még egyszer szeretné kilőni nyílát, míg gyermekágyba esik. Az orvos úgy mondta, ne szegjük, ha lehet, örömét. Az eljövendő hetekben már úgysem vadászhatunk.

- Miért nem, Endre úrfi, amikor odahaza is az őszi avarban üzik legjobban a vadat?

- Egész Nápoly beszéli okát. Október elején nagy napokra virrad a város. A pápa is úgy akarta... hogy Nápolyban én legyek a király.

- Egyedül, uram?

- Johanna mellett... De látod, természet rendje, hogy asszony hordja magzatát, ágynak essék, szüljön, szoptasson. Férfi dolga, hogy hordja ország dolgát, vitézi sorban vagy koronával fején.

Mosolyogva végigsimított a ráncos arcon, elkapta kezét, amikor a dajka ajkához akarta emelni. Mintha még valamit akart volna mondani, egy pillanatra tétován megállt a kerti kisajtóban, aztán csak kezével intett, s elindult Róbert barát szállása felé...

A kürtök hangja végigszaladt az erdőben, s valahol, a rengeteg mélyén makkoló vaddisznók ijedt, kurta rőfögése felelt. A királyasszony úgy kívánta, ma maradjon élve minden kisvad, madarak, őzek, dām vadak - a valódi verseny vaddisznósörtéért folyjék, az legyen győztese a lovagi játéknak, aki a legszebb kant elejti. Mint csillogó mesefolyam, úgy vonult végig a lovasmenet az erdő szélén, bíborköntösbe öltözött apródok, marcona csatlósok, fegyvermesterek. Bent, az erdő mélyén dorongjaikkal csapkodják a fákat a paraszthajtók, az urak közül némelyik már átveszi vadászatát a fegyvert, az ifjú Bertrando Artois, Stella grófja felemeli őt láb hosszú angol ívét, melyből egyszerre három nyílve szőt is lehet repíteni. Legtöb b jük új szokás szerint könnyű vadászszámszeríjat tart kezében, melynek letekerése csatlósi munka - az urak csak a megtöltött fegyvert veszik kezükbe. A nyereg mellett két-három könnyű gerely, hajtódárda, övükben hosszú, egyenes tör. A vaddisznó vadászat nem vértelen játék, s mindnyájuk emlékezetében ott derengenek szomorú kalandok, ahol a vadász egy feldühödött állatnak áldozatul esett.

Johanna könnyű kalapot visel, melyről lelóg a fátyol; ha erősödik a szél, nyakára csavarja, máskor meg úszik utána a lágy, redős selyem. Köntöse vadászruha. Sötétzöld színű, ezüst hímzésekkel fogja be a ruha szegélyét, ez a ló hasa alá ér, hisz nem lehet az erkölcsnek nagyobb veszedelme, mintha a szoknya alól kivillanna a kengyelbe fogott szattyánsaru. A nyereg széles, öblös s biztosan tartja testét annak, aki gyerekkora óta hosszú, kitartó lovaglásokban vett részt. Szeme megcsillan a reggeli fényben, mintha elsimulnának a terhesség keserű, fájdalmas vonásai; a nap, a fény, a levegő simogatja, pirosság önti el, keresztbe fekteti könnyű vadászíját, megpengeti a húrt, elsimogatja a királyi színekben játszó tollat a nyílve sző fokán. Endre mellett lovagok, most megint merev, kemény az arca, nincs rajta csepp öröm sem... Aztán lassan Endre is felderül, a ló úszik a levegőben, a párás, puha szőnyeg selymesen ring a lábaik alatt, az erdő szegélye lehúzódik a melitói útig, mely a vadaskerteket keresztezi. A

sólymok nyugtalanul csavarják fejüket a gyöngyös kissipkákban, hallják a kürt jelét, fekete vakságba zárva már repülnének a fény, a préda felé, de a királynő nem engedi még el sólymait, most halad el az erdő mellett. A nagy, fehér ló ritmikusan, egyenletesen üget, a kép felejthetetlenül szép, egy kunyhó ajtajából szőlőmunkás nézi: mintha tündérek csapata lenne, lovagi urak, nemes dámák, s elől, mindenki előtt lilimos, égszínkék takaróval borított kancáján lovagol az asszonykirály.

A királynő adja a lakomát. Zsákmányának szemét fúrta át nyílveesszője, s most már mesterek perzselik szőrét, hasítják húsát, szeletelik sonkáját, s a tisztás közepén fellobban a máglya. Endre előhívja magyar szolgáit, akik a nyitott tűzű konyha utolérhetetlen férfimesterei. A szeptemberi nap emelkedik. Egyszerre fojtó, tikkasztó lesz a világ; a tompa, rezzenéstelen kánikulai hőség beesik a lombok közé, egy levél sem rezzen meg, mindent átölel az ernyesztő forróság. A dámák észrevétlenül megoldják övüket, széjjelnyitnak egy fibulát, mely egybefogja mellükön köntösüket, a szempillák itt-ott lecsukódnak a déli melegben, melyben elnémulnak lassan a szavak.

Artois Károly megérinti fiának, Bertrand-nak karját. Egymásra néznek. Sant'Agata grófja halkán bólint. Terlizzi feláll, kicsit nehézkesen, mintha dolga üzné ki az erdő szélére. Egy ágat tör le mentében. A pihenő másik szárnyáról percek múlva Eboli grófja, Cabanis Rajmondo is arra veszi útját, amerre Terlizzi, a főudvarmester ment. Beérnek egy csapásba, innen néhány lépés már csak az erdő széle, ahová az út vezet. Az íjászok, akik szétterpeszkedve rágódnak a közebéd maradékán s pirítják a vaddisznószalonnát - felugránának, tisztük szerint, de az úr int egyet, visszaheverednek, s az erdőt újból belepi az álmos csend. Ők négyen, Terlizzi, a két Artois s Cabanis Rajmondo kint állnak az erdő szélén. Cabanis felnéz az égre, s a nap állásából méregetni kezdi az időt.

- Itt kell már lennie lovasomnak... - mondja halkán, s azután, percek múlva a láthatár szegélye felől feltűnő fekete pontocskát kezdi figyelni, mely egyre nő, egyre jobban gomolyodik, ki lehet venni a lovat s lovast. Percek telnek el így. A csend olyan átható, ólmos lesz a déli hőségben, hogy nincs ember, aki ásítás nélkül, nyitott szemmel ki tudja tartani. De ők mereven, feszülten állnak, gyalogszerrel, s várják a lovast. A hírhozó már messziről lobogtatja a pecsétetes írást. Cabanis veszi át. Megnézi a pecsétet. A kikötő kapitánya nyomta bele Gaeta címerét. A levél sértetlen, s a lovas derekasan igyekezett. Tarsolyába nyúl, ezüstdénárt vet felé. A fiatal lovas legény elveresedik, mintha tiltakoznék a pénz ellen, aztán kinyújtja tenyerét, boldog, önfeledt, lihegő nevetésben oldódik fel feszültsége, s ez a kacagás az egyetlen emberi hang, mely e különös, fojtott csenden uralkodik.

- Menj, fiam, a többi közé, még találsz magadnak falnivalót. Jól lovagoltál...

Elnyeli az erdő. Cabanis feltépi a pecsétet. A kéz, mely írta, aligha szokta meg a kancelláriai munkát. Lehet, alkalmi baráté, aki odavetődött, s egy jó falatért lekörmölné halálos ítéletét. Mindaz, ami benne van, alig több egy sornál. Csak ennyi:

„Kegyelmes gróf úr - a pápai legátus, aki a koronázásra jön, Gaetában kikötött.”

A papiros összetépett darabkái, mint álmos, fehérítő foltok, úgy szállingóznak egy csomóban. Terlizzi bekaparta egy kupac friss avar alá. Egymásra néztek, egy percig hallgattak.

Az öregebbik Artois, Rex Robertus fattyúja, halálosan sápadt. Amikor megszólal, hangja remeg.

- Úgy akarsz mindent, Rajmondo, ahogy megbeszéltük...?

- Kegyelmességed kívánja, hogy elismételjük újra mindent?

- Beszéltél-e már a celestinus atyákkal? Előkészítették estére a kolostori szállást?
- Tiszttem szerint cselekedtem, uram. A mai nagy vadászatért én vagyok a felelős.
- Vadért s vadászért egyformán, Terlizzi?
- Csak a vadászért, nagyuram. A vad... miként láthattátok, menekülni igyekszik. Nyíl nem fogja, sem tör, se méreg.
- Adtál pénzt az ajtónállóknak?
- Tommaso Pace szolgálatunkra áll.
- Ki fog szolgálni még Andreas mellett?
- Bort itatok velük. Délben is bővebben adtam a csatlósoknak. A magyarok, látjátok, sokat ettek, nekik kínáltam a nyitott tűzhelyet. Ismerem őket. Ilyenkor nekiheverednek, sütnék, csepegtetik zsírral kenyerüket, kortyolnak melegben is hozzá, s akkor rázendítenek azokra a barbár énekekre, melyeket mindig hallunk tőlük, s amelyeket senki nem ért. Ma énekeljenek... erősebb bort adtam nekik, nem azt, amit szolgák kapnak... előhozattam a tizenöt esztendőös falernumit, megfestettem kicsit veresre, hogy ne ismerje meg senki a színét... ebből nyakalnak... Még alkonyatig jó a futás, a királyasszony fáradt, hamar lefűjjük a vadászatot... Aequinoctium van holnap, urak, a nap már hamar alkonyodik... Még csak egy-két órácska, egy kis lovaglás... sólyommal madarakat üzünk... Innen egy óra San Pietro in Majella, s ott már vár bennünket, mindannyiunkat Capece prior.
- Jártál már ott?
- Napokban, amikor kértem a celestinus atyák vendégszeretetét. Megnéztem mindent. Kevés a hely az uraságoknak. Nincs több tíz szobánál, még akkor se sok, ha mindegyikben két-három úr helyezkedik el. A szolgalegénység, csatlósok csak a hátsó udvarokban kaphatnak helyet. Ott fog ránk esteledni ma az idő.
- Láttad a királyi szobát?
- Csak egy van. Király s királyné ma egy nyoszolyában hálnak.
- Királyt mond kegyelmességed?
- Ma érkezett meg Gaetába a legátus. Tiszteljük, egy napra vagy egy éjszakára... öszentsége akaratát.

Ott ültek körben, mint fekete varjak. Négy gróf, Niccolo da Milazzo, a királyi jegyző, Tommaso Pace, az ajtónálló s a vitézi kíséret két hadnagya. Az asztalon hatalmas kancsóban bor, tálban sült étel, alig érintve, homokóra, melyből lassan, feltartóztatlanul pergett az idő. Lassan elhalkult a kolostori élet, a celestinus atyák fatáblán eldöngették a késő esti órát, a kápolnában kialudt az esti imádság fénye. A barátok elhúzódtak a kolostor távolibb szárnyába, hogy helyet adjanak a kegyes donátoroknak, akik e falak közt pihenik ki vadászszerencséjük fáradságait.

Kincstárnok, fővadászmaster, első ajtónálló, udvarmester. Címük szerint ülnek, az asztalon szétgöngyölve hatalmas számadás van, a nagyvadászat kiadásait rója egymás alá Milazzo mester... Az írószerszám elakad a kézben. Valaki ránéz a homokórára, melynek alját már jócskán ellepte a finom, szitált por.

- Még kétszer kell lefordítani, s hagyni, hogy peregjen, úgy vélem...
- Még kétszer. Hosszú az éjszaka, gróf úr.

Terlizzi töltött. Az ezüstpohár odaverődött fogához. Hallani lehetett szaggatott kortyolását. Hallgattak. Egyszerre megszólalt Tommaso Pace, majdnem síró suttogással.

- Nagyuram, mi lesz akkor... ha valami mégsem úgy történik, ahogy kegyelmességetek kitervelték? Ha netán felijednének a vitézek?

- Esküdtél, Pace, s megkaptad aranyaidat. Mondd el neki mindazt, jegyző, amit nekünk mondtál, hadd nyugodjon meg.

Éltes, fekete ember volt, termetes, talárba burkolva, övén tör függött kalamárisa mellett, ez mutatta nemes eredetét. A királyi ház jegyzője volt, örök lázongó s elégedetlen. Eltolta magát az asztaltól, kicsit hátrahajlott a széken, s a nótáriusok édeskés hangján inteni kezdte a remegőt.

- Mindaz, amit mondok neked, annál erősebben legyen lelkedbe vésve, minthogy tőlem ered, aki Bernardo Gui úr, a toulouse-i nagyinkvizitor mellett szolgáltam ifjúkoromban. Figyelj rám, Pace: mi most valójában egy eretnekkal végzünk. Mint tudod, eretnekkal érezni, őt segíteni, az igazság útjába szalmaszálat is tenni - már maga is haeresis, hisz mindnyájan tudják kegyelmeitek is, hogy a tévtan ragályosabb, mint mindazon dögvész és pestilentia, mely megmérgezi a levegőt... Kérdezed, hogyan lehetne Endre úr eretnekekkel cimboráló, hiszen őt korona fogja ékesíteni a szentatya akarata szerint? Igen ám, barátom, az eretnekség olyan, mint a titkos betegség, melyet megkaphat minden főrangú, lett-légyen az király vagy fejedelem.

- Egyszerű ember vagyok, uram. Félek, ha hallom a szót, hogy szent Inkvizíció... Nem akarok semmire sem gondolni, ami áthághatja a hit parancsolatait. Mondd meg, uram, miben lenne vétkes a herceg?

- Hányszor mondtátok magatok közt, hogy Róbert fráter a gyehenna küldöttje a mi Nápolyunkban... De nem hittétek, ki hinné, hogy papi köntösben lakhatik haereticus? Holott így vagyon, s ez nem is vitatható, senki által. Még kevesen tudjuk, s nem voltak együtt még mind a bizonyítékaink... Most halljátok meg, urak: Robertus eretnekségéhez nem fér kétség. Titkos üzeneteket váltott egy kolostor ferencrendi gárdiánjával, aki a szent Inkvizíció tudomása szerint is a spirituálisok tévelygését vallja, s kolostorának fráterei fraticellinek neveztetnek.

- Nem értek, könyörgöm, mindehhez... barát az barát, nagyuram, s mi, egyszerűek, járatlanok vagyunk abban, hogy ítélhessünk felettük.

- Azt hiszed, hogy ment téged együgyűséged? Ha annyiszor álltál volna ott, mint én, amikor a kínzószobában megkezdtek a vizsgálatot... álltam jegyzőkönyvvél kezemben, hátha megszólal a vádlott, mielőtt még nyögnek a csigák, ráakasztják a nagyobbik súlyt lábára, meghúzzák...

- Rettenetes, amit mondasz, uram... Egyszerű ember vagyok.... nem tudok semmiről. Nem tudom, kik azok, akiket, te, uram, spirituálisoknak mondasz, s kik azok, akik fraticellik...

- Mindez nem ment, Tommaso, attól, hogy ne érezd magadon az Inkvizíció tekintetét. Én mindezt jobban tudom... A spirituálisok esztelenségükben odáig vetemedtek, hogy tagadják a vagyon, a jószág, a tulajdon s birtok isteni eredetét. Tagadják, hogy többre lenne valaha is jogunk, mint a dolgok egyszerű használatára, merészen állítják: mindenki bűnös, aki valamely jószágához ragaszkodik...

- Nemes uram, hogyan jön Endre herceg mindehhez? Ő bizony ragaszkodik mindenéhez, eleget mondja, ha kifogy erszényéből a dénár, királyasszony anyjának aranyát őrizgeti, most meg ország után nyújtja ki kezét. Nem foghatom fel, miként helyezheted el Endre urat e szegény eretnekek között?

- Minderre felel Ince pápa. Ő mondta, az is bűnös, aki irgalommal van a tévelygő iránt. Vajon ki hívebb híve s igazabb barátja Robertus fráternek, mint maga a királyfi? Ergo: ő is álcázott haereticus, mert hiszen ki tehetné fel róla, hogy nem ismeri a barát tévelygésének valódi, benső szándékait? Ki hinné el róla, ha az Inkvizíció elé kerülne, hogy nem ketten főzték ki, sok éjféle órán, nem híveiknek mentek levelek, nem az lebegett célként előttük, hogy letaszítják a pápát, miként azt a megtért álpápa, a corvarai barát hirdette? Vajon nem az ő titkon lappangó népéből akartak választani maguknak szentatyát... ha ugyan nem Robertus akarta saját magának a hármaskoronát?

- Nagyuram, mondd meg még egyszer, mit kell tennem? Te eligazodsz a világ dolgaiban, s nálamnál jobban tudod, a járatlan lélek hol véti el az igaz utat. Kérlek, nagyuram, hidd el nekem, nem értek semmit az eretnekségből, mindenkor követtem Egyházunk parancsolatait, nem gondoltam boszorkányságra, nem ismerek senkit, aki ebbe keveredett volna. Egyszerű, közrendű nápolyi népek vagyunk...

- Bemégy, vigyázol, hogy lefeküdjenek. Királyasszony és Andreas úr egy szobában fognak pihenni. Adhatsz kevés altatót a borba, ne sokat, mert akkor nem tudod felrázni a herceget... Johanna úrnő is ihat belőle... jobb lesz, ha... nem hallja...

- Ha vele jönne, uram? Ha a királyasszony jönne ki előre?

- Ne törődj ezzel. Nem fog kijönni!

- Mit csináljak akkor?

- Mi megadjuk a jelt, még mielőtt pirkadna a reggel. Akkor zörgetsz addig, míg bebocsáttatol. Felvered a herceget. Kint hallani fogod, amint messziről lovas legény érkezik. Bemégy az ágyasházba, és mondd: Robertus atya sietős üzenettel Nápolyból futárt küldött, s a parancs úgy szól, hogy azonnal, még éjszaka alatt adja át uradnak a levelet.

- De így megint csak belekerülök az eretnekek hálójába, ahogy mondtad, uram... Ha a barát üzen, s én segítek neki, én is társa lettem tévelygéseiben.

- Bízzál bennünk. Elhárítod fejed felől a nagyobbik bajt, ezenfelül élvezed bizalmunkat s támogatásunkat. Meg aztán nem is jó semmi üzenet a hercegnek Róbert baráttól. Senki sem jön...

- Hát miért hívják ki kegyelmességtek?

- Tudod-e, hogy aki álmából veretik fel, az árulja el magát a legkönnyebben. Hányszor cselekedtük... Toulouse-ban úgy, hogy rácsaptunk a vádlottra éjjel, amikor hanykolódott, egyszerre rácsapott a kérdés... Most is úgy lészen. Torkára forrasztjuk eretnekségét. Úgyesen téve fel a kérdést, csapdába esik az, akinek bűnös a lelkiismerete. Ha elárulja magát, menten felfesszük, látod, a protocollumot, melyet itt, előtted szorongatok. Akkor felemeli kezét az Inkvizíció, s nem lehet Endre herceget megkoronázni Nápolyban. Érted-e, Tommaso?

- Félek, nagyuram. Egyszerű legény vagyok, és messze van tőlem mindaz, amit mondtok. Eretnekek tanítása, a fraticellik, a szegénység. Csak az Inkvizíció van közel. Úgy félek mindettől, imádkoznék vagy énekelnék napestig litániákat, elmondanék száz rózsafüzért, csak ne kellene részt vennem mindebben...

- Igyál bort, istennek tetsző dolgot fogsz művelni, nyugtatod lelkedet, csendesíted a gonosz indulatokat. Ezenfelül, fiam, mi nem leszünk hálátlanok... már eddig is kaptál húsz carlinust... most meg, látod, egy egész aranyunciát kínálnak neked nagyuraink, ha mindaz úgy történik, ahogy előírtuk és rendeltük. Az uncia nálam van, hites személynél. Nem kell félned attól, hogy tényleg megkapod-e.

- Mutatnád meg legalább őket, uram... hogy lássam, s erősödjem tőle.

A jegyző előhúzta bársonyiszákját. Kendőből kicsavarva ott fénylett tíz nehéz nápolyi arany.

A csendnek nincs arca. Róbert felállt a térdeplőről, kinézett a keskeny, lőrésszerű ablakon, mely felszabadította tekintetét a tengerig. A szürkületben ijedt sirályok keringtek, kergették egymást. Ember embernek farkasa, hullt rá a gondolattalanság percében az öregek keserű szava. Sirályok kergetik egymást, s ő már órák óta kémleli a tengert, már akkor odaállt, amikor végezett a hajnali imádsággal, még alig-alig derengtek csíkok a láthatár szélén, szeptember hónapja, egyenlő a nap az éjszakával. A kikötőben fel kell lobbannia a tűznek, ha megérkezik a legátus hajója. Olyan fáradt volt, összetört, mintha angyalokkal viaskodott volna. Mindent elért, amit akart. Minden vágyának, megfeszített akaratának itt van a summája. Mégis hideg és üres minden körülötte, mint anyamadar vissza-visszaröpdös, nincs-e baj, nem támadták-e meg a fészket? Sirályokat látott, és szárazföldi emberben e kergetőző, különös fehér madarak csak a baj képét, a veszélyt, az ismeretlent idézik fel. Mintha boszorkányok lennének körülötte... Erre a gondolatra önkéntelenül is keresztet vetett. Bezárta a kört, melyen belül nem közelítheti meg a sátán. De most nem róla van szó. Endréről. Hogy kérlelte: most ne menj, kedves, két nappal a ceremónia előtt... Holnapután jön a legátus, meg kell tanulnod a beszéded, próbálni kell a díszruhákat, ki kell tervelni első dekrétumunkat, szövegezni a hitlevelet. Kérte, ne menjen. Nem mintha féltene... hisz csatlósok, kipróbált vadászbarátok állanak oldala mellett. Aversánál kisebb csapat csatlakozik, udvari nép, a fővadászmester és udvarmester, ezek a bárók most jönnek hozzá, egymás után. Ónála is, e rideg cellában egy hét óta több méltóságot, rangot s hercegséget látott, mint az elmúlt tizenhárom esztendő alatt összesen. Mind jönnek, van olyan, aki gazságával telítődve gyóntatószéke elé vetné magát, hogy - mint gyanakvó bűnös az Inkvizíció priorja előtt - a gyónás titkával leplezze s enyhítse földi sorsának veszedelmeit. Mind jönnek... még a tarentói hercegek is, Róbert, Lajos, Fülöp, s a durazzóiakat is látja, a kisasszonyok most egyszerre ájtatosak lettek, egyszerre otthagyják apátjaikat, hogy kezükbe vegyék csuhájának szegélyét, döngessék mellüket, mondván hamis meaculpákat.

Miért ne ment volna még egyszer vadászni Endre, mielőtt király lesz? Könnyű hajítódárdával vagy számszerijjal kezében, dāmvdát űzni, szarvast... Ellágyult, amikor erre gondolt. Endre, kisfiú, ahogy vezeti először a kastély felé, megbicsaklik térde a gyerekek, kezében érzi kezének remegését, majdnem hogy kiszakítaná a magából, ha nem fogná erősen, ha nem szorítaná s nem adna erőt neki a magából a vér különös forróságával, ott, ahol legközelebb érintkeznek egymással. Erősíti, s lehetét leheli belé. Nincs gyermeke, egy volt, valaha világi, távoli életében, aki meghalt. Nagyobb lenne négy-öt évvel, mint Endre. Milyen rég nem gondolt rá, arra, akit letakart Isten akaratának fekete szemfedőjével. Most előjön kis habos szájával ezen a hajnali, őszbe fagyó órán, s néz rá. Mi baja lehet a gyerekeknek a túlvilágon? Az eredendő bűn megtört rajta. De a szája... ahogy a kis, sápadt ajak elpetyhüdik, lassan-lassan, és akkor nincsen semmi. Miért gondol e régi, negyedszázados sorscsapásra, melyre hálás szívvel emlékeznék, hisz ez vezette lépését a béke, csend s a hívságok tagadása felé?

De csend-e ez, és béke lenne, mely most körülveszi? Imazsámolyánál megtörnek-e a világi gondolatok? Nem rajzik körülötte örök kavargásban, mint haláltánc zörgő, ijedt figuráinak köre - a pápa, hercegek, a legátus, szép asszonyok, megettük a szolgák, sorvadtt inyök kilátszik a halottas csuklya lebbenőjéből. A sirályok se tépik úgy egymást, gondolta, mint ezek a fenevadak. Ő csinált királyt Endréről. Felemelte fejét. Senki se látja. A hajnal első pirkadásában fellázad az alázatos Robertus. Ecce Ego qui... itt megszakadt. A hét bűnre gondolt. Kevélységére, mely vérében áramlott a csuha, durva ing, cilicium, kínzóöv alatt. A vér, mely ősei eréből áramlott benne, szilaj s féktelen volt, harcos és bosszúálló, könyörtelen. Mint örök gúzst, úgy viselte magán a szellem erejét. Az akarat erejét, mellyel fékezte, törte, irtotta

passzióit. A vágyat... a test bűnös vágyait, a hús örömeinek sóvárgását vetkezte le leghamarabb. Ez volt a legkönnyebb, hogy szűz s tiszta barát maradjon, parázna nép között, hogy lepattanjon páncéljáról kísértők sóvár villanása, elreteszelve ajtaját, nehogy éjjeli órán kísérteni jöjjön fiatal szolgálénya, mint történt ez missziójának első hónapjaiban... Az öröm megérte a fájdalmat. A gög és a nagyravágyás volt a valódi ördög. Bujkált benne, forró lett tőle a cella. Angyalszavakkal közelített, Isten országa volt rigmusa. Isten országának útjait járod s szélesíted. Ezerszer és ezerszer végigmondta a saját magára való absolutiót: én nem akarok semmit, és nem vágyom semmi után, szegény, egyszerű barát vagyok, kemény fekhellyel, böjttel és tisztsággal, sápadt vagyok az álmatlanságtól, és nincs más örömöm, mint a munka, mellyel viszem nehéz keresztemet. Ilyenkor szállta meg a kétség. A borisszák, nyakalók, falánkok világa szerencsésebb, a paráznak elalélnak a gyeheña kékjéttől. De nem vágyódnak *felfelé* ilyen bűnös indulattal. Nincs bennük a féktelen akarat: mindenkit magam alá gyűrni, mindent kezembe kapni, minden fonalat én gömbölyítek. Ők gyönyörködnek kertjeikben, leszakítanak egy virágot, játszanak ebeikkel, simogatják lovaikat. Robertus, e néven Szent Ferenc rendjének tagja nem néz rá virágra, nincs mosolya a földi teremtmények légiói felé. Nincs öröme abban, ha tavasz van, és bimbókat ver a Castel Nuovo falához a tengeri szél. Nincs kutyája, nincs lova, nincs köntöse, nincs rabszolgája. Nincs könyve sem, melyet gyűjtögetne. Nincs senki, aki írna neki levelet, az egykoriakból... Nincs, aki azt mondaná neki: amice... s valami melegség simogatná, ahogy világban élő, egykori emberek orcája emlékében még néhanapján felédesedik... Nincs senki és semmi körülötte, csak a gondolat, mely pörölyözi, mint kovácsok a rúdvasat, ha belőle kardpengét edzenek. Nincs senkije. Endre van s a hatalom van, melyet most itt tart görcsös, téltől fagyos keze között. Halálfejes olvasóján keresztül gombolyodik a sors, melyet Moirának mondtak a görögök.

Én, Robertus... Isten akaratából... Elszégyellte magát. Mivel s hogyan flagelláljon már, amikor megszállja a sátán, s magával mondatja szajkó módjára, önmagához címezve, önmaga átkozott nevével, hogy Én, Isten kegyelméből, Robertus, Jeruzsálem, Nápoly és Szicília királya, Provence grófja... én, a barát, a mezítlábas, veres kezű, düledt szemű barát, gonosz magyar, ahogy mondják, holott nem születtem Pannoniában, s csak anyámtól tanultam ezt a beszédet... Úgy kell ez a gyűlölet, mely között élek, a félelem, mely elfogja őket, ha hajnali órában látják imbolyogni mécsesemet íródeszkám előtt, a vádolás szava, mely áradni fog belőlem, mint memento. Mindenre emlékezünk, in nomine Endre királyunk, mindenre emlékezünk, ami történt, mióta ráléptünk Manfredoniában a kietlen nápolyi homokra. Mindenre emlékezünk, jó urak s hölgyek, minden bántásra, a gyanakvásokra, a félelemre, a reszkető éjszakákra, ezer levélre, mely jött, szaladt, zizegett nótáriusok karma között... A gyűlölet szava fog belőlem áradni, s nem lesz megállás, mert én, Endre, a király, mindenre emlékezem. Mögötte fogok állni akkor is, amikor az élet szivárványai közt bolyongana, amikor simogatná asszonya kezét s szopós gyermeke fölé hajolna. Az egyetlen fölé, akitől félek. Erősebb leszek-e, mint a gyermek, aki most tépi anyja méhét? Az egyik fehér madár elkap egy halat a gyengébbik hím-től, odahullatja asszonyának. Vajon azt hiszed-e, Regina, hogy senki se tud terólad semmit...? Azt hiszed, nincs szeme, füle, tapintása itt minden kőköckának, mely elhozza szerelmes sóhajodat, amikor megsimogatod Lajos herceg haját, kibontakozol Róbert bőrzekéjének szárnya alól, amikor virágot vetsz a gyengeelméjű ifjú grófnak? Bertrando Artois letérdel előtted, ki tudja, vajon oly siketen hangzik-e el bűnös, szerelmes könyörgése, mint ahogy ő fennhangon udvarszépeinek füle hallatára hirdeti? Szeretkezz, csalj, törj házasságot Johanna, Nápolyban, Szicíliában, Jeruzsálemben, Provence-ban s mindazon széles tájékokon, ahová elvisz az akarat, holnaptól kezdve Endre lesz a király. Endre legyen a férfi, bárd és béklyó, miként hirdettük a zászlón, legyen irgalmatlan bosszúálló, félelmesebb, mint az Inkvizítor... Tegye önmagát királlyá, legyen tűz, vád, gyűlölet körülötte, álljon magasan, félelmesen. A

többi reszkessen, hunyászkodjék, hajtsa meg fejét. Utolsónak kerül a Serenissima Reginára majd a sor.

Roskadozott, a cilicium belevágódott derekába. Az akarat jajgatott belőle, az akarat, mely romba döntötte volna a százados, imádságtól fekete cellát, melyben egykor vesztetni indulók lesték az egyetlen holnapot. Az akarat ott tombolt vérében, mely fekete, nagy bajuszú törzsfők hegyi világából eredt, anyja bírta-e szelídíteni, bírta-e az imádság, a böjt s vezeklés, bírta-e a hallgatás, mely ijesztő árnyékokat dob a falra, melyek közt mintha szarvak imbolyognának, s kecskepatáján újból és újból fölébe hajol, vérét csiklandja a kevélység démona. Holnap bezárul a kör. Látta önmagát, amint bíborcappát visel, szerpapok s diakónusok cipelik karmazsin uszályát, előtte s mellette nemesapród, fejét hajtja a montecassinói apát... s aztán megváltozik a kép, Robertus tonzúrás fején kinő a beretvált üstök, komor, nagy hollószárnyat vet, tetején őrgrófi koronát hordoz, oldalán kard, melyet megszokott, otthonos mozdulattal zörrent, nehéz, délvidéki vitéz kardja, kiböki az aranyos palástot, mely vékony, szívós, inas tagjai fölé borul... Robertus előrehajol, int, hozzák a vétkest, aki várja reszkette ítéletét; körös-körülötte sápadtan a szajha grófnők, festetlen homlokukon cseppekben gyöngyözik végig a félelem... És mindenki felett Andreas Rex Dei gratiae... akinek nevében ő, csak egyes-egyedül ő, Róbert, a mezítlábas uralkodik.

Flagellált. Az ostor ritmusban csattogott a meztelen háton, s néhány csepp vér hullt a többi folt közé. Így lett reggel. Szeptember huszadikának reggele. Eleredt az eső, s lehet, hogy a part felől közelített már a legátus hajója, lehet, hogy északabbra, a partoknál vetett horgonyt, s ide csak hintóval érkezik.

Valaki dörömböl a tölgyfa kapun. Az ör lenéz a bástyafalra. Szavak zuhannak alá a mélybe, onnan fel a magasságba. Róbert nem hallhatja, hiszen a szél elviszi a hangot. A koppantó hevesebb, riadtabb lesz, mintha valaki egész testével be akarná döntené a kaput... A hang szélesedik... először csak egy veszi át, utána rikoltják, valaki lerohan, a rekesztékek csikorognak, a hajnal beoson a tajtékos legény után, a hang... őrt állók, szolgák, fegyveresek, szolgálok, majoros gyereke, tejhordók... hajnali népek, akiket kiűzött szennyes vackaikkal a reggel, melyben nem lelhetnek semmi jót, valami elered, fekete kórus, hömpölyög, mindent árként magával ragad, nem menekülhet előle senki. Mint a láva, amikor megindul a Vezúv tetejéről, perzsel és rombol, zúdul a Hír, betör a Castel Nuovo fekete kastélyába, szertetépi a sirályok rikoltását, eltépi a csendet... hömpölyög... árad, betör minden ajtón, megbont minden csendet... mintha minden barát egyszerre mondaná a misererét, úgy zeng és jajgat a tömeg, mely viszi ellenállhatatlan sodrával ajtóról ajtóra a Hírt.

Harmadszor kopog, most már a gyűrű fejével Pace, az ajtónálló sápadtan várakozik a hangra, mely megszólal bent, az ágyasház mélyéről. Valami megmozdul, egy reccsenés a csendben, valami nagyon-nagyon halk hang. Tommaso Pace próbálja az ajtó reteszt. A zár enged, az ajtó nyitva van. Megriad, hátranéz, vajon mit tanácsolnak most urai? De egyedül van, olyan egyedül, hogy hallhatja, mint dörömböl mellében a félelem. Minden fekete körülötte, csak kezében imbolyog az olaj mécses, ez vet parányi világot körülötte. Hátul, a folyosó hajlásáig minden fekete és sötét. Ott ráveti fényét a kanyarodóra egy falhoz vasalt fáklya...

- Én vagyok, fenséges király uram... én vagyok, Pace... engedelmeddel...

Megbontja a szoba feketeségét, a nyílás nő, bent van fél testével, még mindig menekésre, visszahúzódsra készen. Az aranyra gondol, s benyit. A szoba keskeny, mélyre nyúló. A kolostor legszebb vendégszobája, melyben fejedelmi vadászok szoktak meghálni, szarvasles után. Az ágy sötét, gótikus formája lezárja a teret. Mire belép, a herceg fél kézzel könyököl az

ágyban, látja fehér köntösét, a test lassan ébredni kezd, egy kéz kitörli szeméből az álmot, a nagy hullámú fürtöket hátraveti, míg másik kezével ösztönösen kap a hosszú, háromlú tör után.

- Én vagyok, uram... Pace...

Endre hangja. Még fojtottan és majdnem dadogón a hirtelen riadástól, mely nehéz, testi kimerültség utáni álmot szakít meg. Már eszmél, míg szeme körüljár a szobában, ismerkedik az éjszakával, szeme a mellette alvóra téved. Johanna arcára ráesik a fény. Mintha viaszsárga lenne, halottsárga. Az arcán nincs ránc sem, oly sima a bőre, s most, ahogy fölébe hajol Endre, látja, így lesz majd öreg, így vénül majd meg, amikor sok-sok gyermeket hoz világra, megőröli a királyasszonyt is a vénség... lehuny, csodálatos szeme, halk pihegése, ajkának alig észrevehető rándulása, egy folt, fény és árnyék kergetőzik rajta.

- Miért zavarasz, Tommaso?

A hang suttog, már emelkednék is, még mindig határozatlan, fény és fegyver között. Látja, a szolgálégény egyedül van, mögötte nincs senki, lábujjhegyen jár, saruja alig érinti a földet. Int neki, hajoljon közelebb, úgy mondja:

- Valami történt, fiam?

A legény megretten. Ágya elé vetné magát, s átölelné két kezével, ahogy nézi urát és hercegét ágybéli fehérségében, az ismert arcot, az ismerős szavakat, ezt a suttogó, különös nyelvet, mely sohasem utánozza a nápolyiak szavát, úgy beszél, mint a fiorenzabéliek... az ajtónálló feléje hajol és suttogja:

- Nagyuram... könyörgöm, lovas ember érkezett Nápolyból sürgős hírral. Úgy szól parancsolata, hogy verjenek fel téged éjjel, amikor ideér. Így hagyta meg néki Robertus páter, aki kezébe adta levelét.

- Így mondta... verjen fel éjjel?

- Percet se várjon. A hír, melyet hoz, nem tűr percnyi halasztást sem...

- Kelek már. Csendben menj innen, nehogy felébredjen a királyasszony. Menj a futárhoz... adj neki bort, pihenjen. Megyek már. Hol vár az ember?

- Fenséges úr... a folyosón, ha kiérsz... a nagyteremben ültettük le... ott vár, amerre a fáklya fénye veti a világot...

- Menj csak...

Az árnyék eltűnik az ajtó mögött. Pace kilép. Mellén összekapja egy kezével a köntöst. Mintha kersztet vetne, félúton elakad, törét kaparássza. A homlokán nagy verítékcseppek gyöngyöznek. Mire kiér, meglóbálja a mécszet. Ez a jel. Nem megy tovább, visszahúzódik a folyosó hajlásának kiszögellőjébe. Vár, beleolvadva a feketeségbe. Kint... messze, a hajláson túl halk beszéd, mintha emberek járnának, fegyver pengene...

Endre. Széles ujjú, bomlott elejű éji köntösben. Ahogy jön, kezében gyertyával, Pace látja, nincs nála fegyver. Egyet köhög, öblös hangját visszaveri a bolthajtás. Túlról elcsendesedik minden. Pace lehajol... macskalépésekkel visszaoson az ajtóhoz...

Lépések. Először csak a puha ágyelői cipő csoszogó hangja, melyben kijött a herceg... utána valami különös, sercegő zaj, ahogy kőkockákhoz vasat súrolnak. A hajlásban megnyúlik egy árnyék. A fáklya fénye tört, furcsa figurát vet ki, mintha szellemek járnának a celestinus atyák házában. Endre megy, amerre a fáklyafény vezet, meggörbül a folyosó, oldalt hajol, mintha kígyómód tekerődnék. Itt hajlik be a nagyterembe az út... Emberek. Felemeli a gyertyát. Kik

ezek? Mi történt? A szem szélesebben rebben egyiktől másikig. Kik ezek? Csupa vadászpajtás... lám csak, öreg Artois és Bertrando... és Terlizzi, és most előrehajol Cabanis... a jegyző, hátul. Milazzo... a vadásztársak... két udvari tiszt... valami történt? Valami baljós hírt hoztak hozzá, melyet már mindenki tud, s most kisereglettek az éjszakába, vagy csak vadat üzni indulnak... mert már jön a virradat, s ilyenkor, őszi fordulóján oly szürke és setétes a hajnal függőnye? A csend olyan mély, hogy nem lehet előle menekülni... a csend, melyben már szinte ordítva kérdi:

- Miért vagytok már fent... hiszen még nem kezdődik a hajtás? - Az arcok borostásak, szemük kidagadt, vérben úszik, borgőzös lehetük... valami van, valami forog körülötte, az egész világ... valami vaskos, otromba tréfa, ahogy Bertrando mögéje lép, elkapja köntöse ujját, magához szorítja... de nincs fegyver egyik kezében sem, csak a jegyző kap töre vagy kalamárisa után... mi történt? Az arcára ráfagy a mosoly, mintha ízetlen gyermekcsínyt gyanítana, részeg vadászok kompániája, akik átdorbézolták az éjet, s most őt se kímélnék, rajta mulatnának, hogy felverték... a szavak... messziről, alig-alig érkeznek, mindez pillanat tizede alatt, ahogy mögéje kerül Artois és Cabanis, elkapják kezét, valaki nyaka felé kap... mi ez? Mi történik itt... egy rántással lerázza őket, még mindig szabad, még vissza lehetne rohanni... mi van itt... a fegyver... kinek van fegyvere... senkinek?... Pace... Pace... a hangja zúg végig a folyosón, ez az irtóztos hang, ahogy sebzett állat torkából jő ki... Pace... Pace... egy rántással megszabadul, még lerázza őket, de látja szemüket, látja kidagadt brávótekintetüket, a gyilkolás fekete ösztönét, amely elkapja őket, lehet-e innen menekülni?... Kiszakad Artois markából a csipkés ing eleje, melynél fogva megragadta, kitépi, félvillanással hátratekint, a fáklya ég még, szabad hátrafelé az út - a szobáig, ott van kardja, töre és a lándzsa... ha feltépi az ablakot... lent vannak a lovászok, kísérete, a magyarok... vitézei... Ezek örültek, részegek és gyilkosok... így zihál a lélek és hörög, ahogy kitépi magát, eliramlik... mindnyájuknál fiatalabb. Az erő most irtóztos benne, ahogy visszaverekszi ököllel magát, most már minden összeborul, ahogy csimpajodnak bele, rángatják, öklözik, egy kép villan fel, kopók támadnak vadkanra, de neki nincs agyara, csupasz öklével sebezheti csak őket, de jól verekszik, mert lassan-lassan visszafelé hajlik az út, mind utána, nyomában, hörögnek az indulattól, szennyes, fekete nápolyi szavak, sikátorok és szajhák szavai, orgyilkosok és brávók szavai, ahogy zuhannak, záporoznak ebben a halálos csendben, melyben alszik a kolostor, alszik a világ, alszik-e az Isten, hogy nem hall semmit, ahogy végigkínlódja magát a folyosó tekervényén? Nincs mécs a kezében, csak tapogatja a reteszt, az ajtó... ott van a menekvés, az ajtó, melyhez most elért... már nyitná... már tapogatja egyetlen reszkető jobbja, míg baljával valamit keres, egy széket, ablakrámat, melyet leszakítna, s feléjük vetné. Az orgyilkosok most megriadnak, egy pillanat, most bemenekülhetne... az ajtó... az ajtót hiába próbálja, hiába... a retesz... závarok, régi záruk... kívülről-e vagy belülről?... Zárva... most lehajlik, az ajtózár felé... nincs más, egyetlen őrrítő gondolat, a menekvés kapuja... ahogy hajlik, valami zizzen a levegőben... egy selyempányva... aranykapoccsal, zizeg, amint biztos lendítéssel kiveti az orgyilkos keze. Roberto mint bőszi, gonosz Herkules, úgy veti nyakába a kötelet, Endre érzi, hogy szorul valami, elhagyja az ajtót, nyakához kap, ahol aranyláncába gabalyodik a selyem, megkapja, dulakodnak, valaki beleharap kezébe, mind rajta vannak, ráugranak... a hang még egyszer félelmesen sivít, irtóztos, soha nem hallott hang... halálra sebzett emberállat, amint utolsó szavát rivallja neki, az égnek... anyját hívta-e vagy inasát, asszonyát-e vagy a sorsot, Isten után könyörgött?... Nem tudta, nem hallotta senki már, a hang végigbődült a bolthajtások között, aztán lelankadt, hörgés és csuklás lett belőle. Cabanis elkapja a hurok másik szarát, Bertrando Artois letépte kezét, öreg Artois feléje hajolt, majd odakiáltott Terlizzinek:

- Fogd te is a szarát... Társakra, nem tanúkra van szükségünk...

Terlizzi kesztyűben van. Így nehezebben csúszik le a kéz a nyakról, puhábban, kényelmesebben dolgozhatnak az orgyilkosok... az ajtó felől néma, halálos csend, hang sem szűrődik ki, senki sem riad fel... egy kakas a távoli udvaron, mintha már hajnal lenne... Még egymáson hörögnek és dulakodnak a nemes lovagok, csípnek, harapnak, rugdálnak, öklöznek, tépik Endre kezét, de talán babonából, senki sem nyúl késéhez, senki sem akar vért látni, csak a pánya szorul egyre szorosabban, a fuldokló elereszti Bertrando torkát, melyet féltében, ösztönében megkapott... azt fogja, amibe belekap, már az utolsó lobbanó, életen túli mozdulat, ahogy kalimpál még egyet, elfordul... hörög, a nyelve kéken, dagadtan előreesik...

A pányvát fogják. Egyre szorosabban, amikor látják, hogy most reppen el a lélek, amikor a zihálás lecsendesedik, elvégezték a fekete munkát, az életet lebírta a halál... még mindig szorítják, még mindig szorosabbra... majdnem hogy ujjnyi mélyen vág bele a finom, egybesodort, elszakíthatatlan selyem a nyakba... s az ő szemük is görcsösen, ijesztően dagad ki, mintha ők is végigélnék a halál fulladó, szörnyű processzusát... Így állnak egy percre az orgyilkosok, valaki feláll, az öreg Artois, aki eddig térdelt. Egymásra néznek. A bolthajtás mögül előlép Pace.

- Nyisd ki az ablakot!

Szó, az első szó, mely valamit mond, valami hang. Egy tör, a jegyző töre megvillan. Kegyelemdőfés. A királyfi oldalába meríti acélját. Alig szivárog már ki belőle vér a fehér köntösre. Halott.

Grófok és királyi fattyak hullahordozó barátok módjára ragadják meg a holttestet... lám csak... még nem halott... mégsem... még egyet hörgött... még egy kalimpálás... A jegyző töre még egyet villan... most megemelik, az ablakdeszkát széttárta a szolga, tíz kar belelendül, leengedik, ijesztő, ólomnehéz, ilyen nehéz lehet-e maga a halál? Még egy rántás, ahogy valaki letépi a pányvát nyakáról, az áldozat nyakáról, zsebébe dugja, utána lendül egyet Endre teste, s kilódítva az emeletes magasságokból - a kolostor kertjének őszi virágai közé zuhan.

A hang. A csúcsívek néma tanúkként sorakoznak Pace s a gyilkosok mögött. Hallották a kiáltást, mely lassan elhal a semmibe vesző folyosók tekervényei között, a nyöszörgést egyre tompábban labdázza fordulóról fordulóra az echó. A test zuhan. Senki se látta, senki se volt itt, a fáklya fénye hirtelen elalszik, két kis mécs próbálja átütni a sötétséget. Terlizzi kihajol, alant a kertben senki, egy folt, melynek nincs eleje, se vége a földön.

- Kapát hozzatok... vagy a körmötökkel is, az ördögbe... - Egy gyertya magasba emelkedik: merre a lépcső e pokoltornácában, a kanyargós, nyaktörő csigalépcső, mely egybeköti az emeleti termeket, kerteket, a refektóriumot... Nincs emberi beszéd, mely utol tudná érni lihegő, szétesett félszavukat. Lökdösik, taszítják egymást, mindenki ügyel a másikára, el ne illanjon, hogy ő ordítson gyilkos után, megtévén a szörnyűséget, csak alája hasaljon a hordócskának... innen a körből, közülük, senki nem mehet el. Most leosonnak, feltépi a virágágyás szegélyét, ahol puha a föld, s lovagi kardjuk belenyúlik giliszták és lárvák közé, gyűrűjükkel kaparják a madártrágyát, körmük alá feketedik az alvadt vér, a nagyurak most egymás után osonnak a csigalépcső felé, amikor megszólal a hang.

Asszonyé. Valami idegen hang. Nem olasz beszéd. Mintha anya hívná fiát, mintha a távoli, ismeretlen Dunától szaladna ide a szó. Így beszélt Erzsébet asszony, a királynő. Így beszélt... Erzsébet. Valaki meglöki Roberto Cabanis karját... a babona. Egyszerre cöveket ver a láb, a kéz lehanyatlik, a gyilkolásba fáradt izmok most zsibbadt, halálos ájulásba esnek... a hang? Erzsébet hangja? A babona mindennél erősebb Nápolyban... Éj van, gyilkosság közjátéka, a kolostor s a szellemek bőségesebben kísértnek, mint valaha is, elmúlt időkben. Anyját hívja a

halott, s az anya válaszol?... A hang még egyszer felsikít... most már erősebben, ellenállhatatlanabban. De mégse jön a Duna felől, nem jön Pannoniából. Itt van, élő, egyetlen néber hangja, öregé, aki sikításba gyömöszölte be reszketését, mindent, ami még halandó testébe szorult. Az asszony, ki ez az asszony, aki hazai szóval üvölti a „segítség”-et? Ördög szava, ahogy végigfut magyarok hívogatója, magyar beszéd... senki sem érti azok közül, akik a folyosón megrekedtek.

Izabella ott áll az ablaknál, gyámoltalanul és sötétben tapogatózva. Nincs keze ügyében tűzszer szám, az ablaknyitástól elaludt mécse... tapogatva nyújtja ki kezét arrafelé, amerre sejti, hogy pihennek vagy dorbézolnak a sátoros magyar katonák. Valami szörnyűség szorítja össze torkát, melynek nincs neve, nincs alakja, nincs szó, hogy megmondhassák... Endre... hallotta hangját, azt a hangot, melyet ezerszer és ezerszer hallott nevetve, vinnyogva, pici módjára gögicsélve, zümmögve, énekelve, dacosan és fortyogón, kamaszkor akadályán keresztültörve, felemásan, lágyan és szelíden, sokféle nyelven, sokféle változatokban... Endre... millió hang közül is ismerné, ahogy hallotta, legelőször, amikor anyja testéből kiszakadt e világra. Első hangját hallotta Izabella, és most vajon nem ez volt-e az utolsó... a hang... Az ajtóhoz botorkál... mintha valami súlyos feküdne előtte, mintha valamit keresztbe tettek volna, nem lehet kimenni, bár ha feszítené, nyílna... a hang... a sikítás, rettenetes jajkiáltás, melyet nem hallott más senki? Hát nem hallotta senki? Úrasszony, aki ott fekszik, a harmadik szobában, mellette grófasszonyai... körös-körül főméltóságok, udvarmesterek, kamarások, ajtónállók... hát nem hallotta senki a kiáltást? Senki sem neszelt fel, azok sem, akik óvatos fülükkel felfogják a vad selymes lábának alig hallható nesztét, végigkísérik az ágak titokzatos dalát, amikor élőlény kúszik keresztül a bozóton, hogy mentse nyomorult irháját, s most ezt a zajt nem hallja senki?... Vajon ólommal telíték-e meg a gonoszok fülét, vagy mind gyilkoltan hevernek, s valahol pogány ostromolja a fekete világot, melyből már nem emelkedhet ki a celestinus atyák kicsiny szigete sem? Senki se neszelt fel. Most valami visszhang ideér... egy fatábla dörrenve, csapdosva megszólal. Nem a hajnali harang hangja, valaki csapdossa, aki eloldotta a végzetes zajt, most dörren a tábla, valahonnan barátok suhannak ki, de ezek messze vannak, a hátsó öreg kolostorban, az újat odaadták a királyi társaságnak... a kapuk bereteszelve éjszakára, a népek, vadászok kívül a falain... most azok is felneszelnek, valaki rőzsét vetett a tábortűzre, egyszerre fellobban a fény, rőt, veres szikrázásában. Gyenge, öreg szeme csak ugráló, karjukat rázó figurákat láthat... most mintha bent is megzendült volna valami... a hang, a szörnyű hang elhalt, az éjszaka továbboson, de már nincs csend, ajtók nyikorognak, reteszeket tolnak előre és hátra, mindenki ruhát kapkod magára, az éj bontott nyugalma most egyszerre, százszoros zajjal támad fel. Izabella nekidől az ajtónak, az ajtó enged. Egy alabárd volt keresztbe állítva, most végiglódul, hanyatt esik, s a vas nehéz, zuhanó csengése végigfolyik a folyosón.

Valahol feldörren Franciscus Capece, a gvárdián hangja. Mint ijedt madarak rebbennek elő a szerzetesek. Izabella tapogatva, vaksin bolyong a térben, melynek számára nincs eleje, se vége. A hang Endre s Johanna szobájából szólt? Tapogat... a másik szoba az udvarhölgyeké... innen a harmadik, a díszesebb, az a királyi páré... A zárt próbálja tolni gyenge, erőtlen kezével, mely most mégis bontja, oldozza, csavarja az ellenszegülő vasat. Érthetetlen zavar, rugók és reteszek kapcsolódnak egymásba, kívülről és belülről egyaránt, aki nem érti, nem tudja sohasem megbontani... Nem kínlódhat, öreges lába viszi valamerre, az ösztöne után, mely hívja, kergeti, botorkálva, roskadozva a csigalépcsőn lefelé, a kertbe, ahol most már egyre több lesz, egyre szaporább az árnyék... mintha gyülnének félelmes tömegekben a népek, akik elűzik, talán most már mégis elűzik a kísértetjáró éjszakát...

Így ér le a kertbe. A papok némán nyitnak az öreg dajkának utat. A vénség, mint görnyeteg ember kezében a bot, úgy csoszog, tétovázik a kövek között. Aztán föléje hajlik. Inkább kezével nézi, mint tekintetével. Valahonnan eléri egy fáklya lángja. Ott fekszik, duzzadt, kékes arccal, szörnyű nyakkal, élettelenül és tágra nyílt szemében a végső rémület képével. Ott fekszik Endre. A szeme vádol, ahogy riadtan, iszonyatos félelemmel mered vissza a világba, melynek már átlépte túlsó küszöbét. Endre homlokán még nem fagyott meg az agónia veritéke, a test... mintha most élne még, egy csepp vér alvadtan s feketén esik ki a szája széléről, a bordák közt vércsomó, alig parányi. A dajka lehajlik hozzá. Amulettjét keresi s csodatévő gyűrűjét. Az amulett méreg ellen véd, a gyűrű a gyilkot tartja fel. Így mondta Erzsébet királyasszony, amikor elindultak Visegrádról, hogy hajóra szálljanak Calábria felé. A lánc s a gyűrű vigyázott Endrére. A nyaka fedetlen volt, s ott érte el a gyilkosok keze. A hang, e tört, fekete hang úgy bugyog belőle, mintha kénköves gázok törnének elő egy megnyitott erecskéből a vezúvi kráteren. Nem tudja, mit mond, gyermekét sirató anyja, egyszerű dajka, aki most ijedten néz körül, vajon az ő parányi életét védhetik-e ezek a jámbor csuhások, akik riadt, éjszakai szemmel, áhítatukból kilódulva s örök mozdulataikkal hajladoznak, imbolyognak a kertben, melynek alját valami alig-alig halavány, különös fénnel kezdi derengetni a pirkadat.

Endre ott fekszik, s a barátok fekete kórusa elered. Valaki intonálja a misererét, az örök szót, mely előbb-utóbb mindenkit elkísér. Már együtt mondják végül az őrt állók, udvari vadászok, csatlósok, akik megbontották a nagykaput, kulcsot szereztek, s ijedten, félmeztelen testtel, de fegyveres kézzel berohantak a vitézek. Egyik megáll, leveszi süvegét, s vár, míg az utolsó vers fájdalmas lebbenéssel el nem száll az ágyások közül.

Izabella látja a fekete árnyékokat. Egyszerre megoldódik a hangja. Egy bajuszos legény arca ijesztő és félelmes lesz, ahogy homlokán kiduzzadnak az erek. Magyar arc... magyar katona arca. Izabella beszél. Magyar szóval, mely csak imádságát őrizte, s ezer és ezer hosszú gondolatláncot, mely özvegy óráiban betöltötte életét. A bajuszos megáll előtte, ismeri. Mindenki ismeri Endre dajkáját.

- Mi történt, anyám... mi történt itt... ki ölte meg?

- Hallottam sikítását... a hangját... Sikított... Úgy sikított... mint amikor gyerek volt, úgy sikított, lejttem... itt fekszik... emberek szaladtak... arra szaladtak... menjetek... arra szaladnak, a lépcsőkön. Engem sem engedtek ki... jaj... jaj... királyasszony, Erzsébet királyasszony... rám bízta Endrét...

- Menj utunkból... nő... jövőnk utána... próbáljuk elfogni a gyilkost... zárjátok le a kapukat... hahóha... hó... zárjátok le a kapukat, mindenki álljon meg, ha asszony, ha barát... senki nem mehet ki innen... Én kiáltom, halljátok, György, a kapitány... én mondom, emberek... emberek... kardot a kézbe. Senki se meneküljön, csak a kardot a kézbe... álljatok el minden ajtót, senki se menekülhessen, barát se... nézzétek meg, nem bújtak-e csuhába... emberek... emberek...

Valami felöltlik az öregasszonyban. Endre? Csak Endre? Hová lett a másik, a királyasszony... a gyermek... ígérte, mellette lesz, nehéz órán, percig sem tágit mellőle, percig sem megy el tőle... Hátha... hátha kell majd mindaz a bölcsesség, melyet évről évre az Úr roskadásig reá rakott... Johanna? Hol van most Johanna? Miért nincs itt, miért nem hallja hangját, miért nem látja... Hol van Johanna? Valami szörnyű gyanú cikázik át rajta... hátha Johannát is...? Hátha az úrnővel is végeztek azok, akik... Egyszerre ólmosan, ijedten érzi, hogy nincs vége még mindennek... hátha előlről kezdődik a baj... az asszony... Valaki, az ő ajka motyogja, mintha kifáradt volna a sikítástól:

- Johanna... nem láttátok a királyasszonyt? Johanna...?

Már megy fel a lépcsőn, melynek árnyékát most csak szobrok kitárt, nehéz kőkarja keskenyíti. Megy fel, ahogy lába viszi, e dagadt, visszeres lábak, melyek nem szokták meg már a lépcsőjárást. A második fordulónál kiakad szíve, liheg. Meg kell egy percre állnia. Felér, húzza magát, majdnem vonszolja, a gondolat dörömböl, és ijedten kering szegény, zavart asszonyagyában. A závárok... Megáll az ajtó előtt, már valami ideesett a reggeli fényből, az ajtó most enged, egy reteszt félretol... ezt belülről is talán meg lehet oldani... az ajtó nyílik... Belép. A keze keresztet formál a mellén, mintha lágy, olvadó matériát szorongatna, s most félennie kellene, hogy eliramodik tőle. Bemegy a szobába. A gótikus ágy hatalmas teste lezárja a szobát, de már a tér szürkülő foltjai mutatják, merre vezet az út. Johanna fekszik az ágyban. Mozdulatlanul. Kicsit keresztben... mintha sok-sok helye lenne azóta, hogy Endre elhagyta fekvőhelyét. Első gondolata: őt is meggyilkolták? De most hallja pihegését. Erős, szívós pihegés. Terhes anyák pihegése, akik két életért szívják be a levegőt. Sápadt az arc, de nem küszködik kórral vagy halállal... Nem hallotta? Ez az asszony nem hallott semmit? Nem hallotta a sikítást, Endréét s az ő sikítását... az emberek zaját, a misererét, a fatábla döngő, rémült szavát... Nem hallott semmit, s most, kísértetek óráján nyugalomban szenderedik tovább? Johanna... Ébredj, Johanna... most már cibálja, rázza, tépi, mintha életre hozná, s vigyázza, hogy önti el lassan az arcot a vér, a szem felnyílik, ijedten s kérdően ránéz, a sárgaság lassan-lassan lefakul a szemek környékéről.

Izabella megfogja Johanna kezét. Rázza. A szem tüze erősödik, az arc ereiben erősen kezd lüktetni a vér. Halálos ájuláson innen ér el a hang, mintha gonosz mákonyt itattak volna vele, úgy néz maga elé; meredt, élettelen tekintettel néz, de még nem zárkóznak egységes cselekménybe a képek, még minden új s idegen. Az ismeretlen ágy, körülötte az ismeretlen szoba, mely egyre jobban tágul, imént még tarkóját szorította, most meg már lassan-lassan emelkedik belőle, mintha ködpárák tengernyi világát hagyná maga mögött, amikor a szörnyű, valódi létbe visszabilen.

- Asszony, úrasszony... királyné, valami nagy baj történt... valami szörnyű baj, Serenissima... ébredj, nem hallod-e, szörnyű baj történt!

Johanna néz, olvasni akarja a dajka szájáról tört, rossz olasz szavának valódi értelmét, a rémület hangját, mely értetlenül is ott vibrál minden mozdulatában, a kidagadt szem, a véreres tekintet, a reszkető, öreg kéz kékes ércsomói...

- Mi történt, Izabella... mi van, Izabella?

- Endre... Endrét... Uradat... Gyilkolták... jaj, Istenem, gyilkolták gonoszok... uradat. Endrét, a királyt...

- Gyilkolták...?

Ugyanazon tört, magányos szóval mondja, mint a dajka. A szó különösen, fénytelenül szakad le ajakáról. Nem riad meg, nem lepődik meg, nem sikít fel, nem üvölt, nem tépi haját. Halk, megnyomja szavát, formálja, csak a szeme mered előre, élettelenül, mintha messze-messze nézne, s nem kívánna visszafordulni.

Valamit magára kap, melle meztelen, a köntös lecsúszik róla, a válla szabad, a nagy, ijesztő fehérségekre egyszerre ráborul az ágyi köntös. Még mindig... nézi a dajka... valami szörnyű van benne, az asszony... ezek a mozdulatok, a szem... semmi sem változik... a dajka keze még jobban reszket. Valami elindul benne. Még nincs neve, még nem vallaná be lelke egyetlen gyóntatójának sem, de oldódik, ahogy oldódik lassan, mintha fekete vizek partjairól indult volna el, s úszna a végtelenségben. Gyanú. Az úrasszony ül az ágyában, maga elé néz, nincs szava, nincs könnye, nincs mozdulata. Nem szól semmit. Nem sír, nem jajgat. Ül. Mereven és mozdulatlanul, maga elé meredve. Ül, s Izabella valami görcsöset, valami szörnyűt érez...

mintha két öreg, inas keze most fojtogatásra ébredne, mintha gyilkosság ösztöne kerengene benne, mintha valaki súgná s ösztökélné: gyilkos... gyilkos... Nézi. Olyan közel vannak egymáshoz, hogy a lehelet is áthallatszik egyik szájról a másikra. Közelébb megy... még közelébb, Johanna néz maga elé, s aztán halkán, észrevehetően csúszni kezd, elernyed a test tartása, az arc hirtelen megint halálos sápadt lesz, petyhüdt, majdnem élettelen. Johanna elnyúlik az ágyban, s a pillanat szörnyűségét belepi a halálhoz hasonlatos ájulás.

A Durazzói ül a palotában. A lovas legény beesik sárosan, csatakosan az őszi esőtől, amint szélesebben nyargalva San Pietro in Majella kolostorából hozza hozzá a szörnyűséges hírt. Már nincs életben anyja, aki kezébe vehetné kezét, s mondhatná francia szavával: Károly, te leszel Nápolyban a király. Mintha vissza akarná hozni anyja szavát. Mintha görcsösen szeretné megidézni a túlvilági létből. Legalább a kardinális lenne itt, s hallatná szavát, adná töredékét bölcsességének. Most minden pillanatokon múlik. Most talán hamarabb, könnyebben kézhez tudja kaparintani azt a csodálatos, illó valamit, mely füstből, aranyból, vérből és levegőből áll, s *királyi hatalom* a neve. Feláll. Egy perce van még, mielőtt megfűvatja a várórség trombitáit, mielőtt félrevereti a nápolyi harangokat, fellármáztatja a várost, őrseget állít a tarentóiak elé, mielőtt még tudja, mit fog s mit kell mondani, ha fekete, tépett gyászkontösben kilép a néphez, s fennen hirdeti: a bosszúálló Isten lépését senki se tudja feltartóztatni. Ki lehet ellene? Kezében van a hatalom, kezében van minden, a palota emberei, az őrség, a testőrző osztagok, a tengerészek, a gályák... Ő a Királyi Ház legidősebb hercege, s Johanna letétele után Mária jogán király. Egy gondolat villan fel. A pápai legátusnak most kell megérkeznie. A legátus döntő személy Avignon nevében, s bár élőt jött koronázni - ítéletet tarthat a halott gyilkosai felett... Egy perce van még, hogy önmagával megegyezzek, mit kell tenni? Vajon lekaszaboltassa-e a magyarokat egy szálig, vettessen tört a gyűlölt barátba, nyakasztassa le János prépostot, György kapitányt, a magyarokat, akik egy lelkek Endrével, s most testük riadtan, sápadtan bolyong a bizonytalan világok között... gyilkoltasson, s akkor Vivát Johanna, Nápoly egyetlen királya, térdre előtted, kishúg...

Durazzói Károly fekete, szakállas arcán átszalad a megváltó gondolat: Lajos erős, Magyarországi Ludovicus százezer lovast ültet nyeregbe, ha úgy akarja. Johanna gyenge, erőtlén. Lajos sohasem lehet Nápoly királya - Avignon nem adja meg sohasem a magyar koronának az investitúrát Nápolyra... Vikárius kell... Ha letaszítják Johannát. De miért taszítanák le trónjáról? Ki tudja, hogy bűnös-e valójában? A dajka csacska rémképe, vénasszony szava, mely végigszalad az őrt álló legények között, imbolyog a kastély hajtásaiban, míg ideért... már hírlík, alighanem, végig a városon, mert kint morajlik a nép, a veszélyes, ingatag Plebs kiszámíthatatlanabb, mint a Vezúv. Károly már menne előre, valami visszarántja. Tétovázik. Még egyszer végiggondol mindent. Valaki dörömböl az ajtón. Ordítják, hogy lent, a kastély előtt gyűlik a nép, jajgatnak, hozzák Endre fekete zászlóit, kórusok erednek el, melyek fekete szavukba gyömöszölik a gyászt.

Most kilép. Felmegy a bástya alsó fokára, egy kiugróig, ahol keskeny a fal, lelátni. A hang szélesen, feltartóztathatatlanul hömpölyöghet, s Durazzói Károly herceg odaáll az egybegyűlt sápadt, indulatában lázongó, reggeli nép elé, s vádolók örök egyforma kézmozdulatával az ijedt, botránkozott magasságokba lódítja fel fekete kesztyűs kezét.

Rohan, mint a szélvész. Estére már Firenzébe akar érni, holnap meg tovább... nyolc napra végig Italián Zára felé, onnan majd csak hazajut, váltott lovakon. Hisz ő a gárda legjobb lovasa, ő volt a királyfi hív testőrzője, akit hazaküld üzenettel a barát. Magyar Miklós egyszerű fiatal nemesember, ura s királya szolgálatában, most aggodalmasan simogatja lovát, nem dől-e

ki addig, amíg válthat, hogy beérjen Toszkánába, s hajnalhasadáskor friss lóra pattanva, vigye tovább, Pannonia felé a halálos üzenetet.

Fiorenza. Mire alkonyatkor bejut a kapun, vérveresben úszik az Arno jobb partja, a hegyek felől lángol a szelet ígérő ég. Ahogy kifáradt az állat, úgy fullad ki maga a vitéz is. Felnéz az égre, teste sajog, a fájás lerángatja, néhány óra csak, amit pihenőre megengedhet magának, csak épp beszélhet a Villani-portán, melyben jövő s menő magyarok megkapják maguknak s lovuknak a tisztességes éji pihenést.

- Consul úr - mondja, és szeme könnybe lábad, amikor a gesztenyeszakállú Máté kitárt karral elébe lép, hogy vendégként megölelje. Ez az egyetlen titulus, mely hirtelen eszébe jut. Valaki, aki hivatalbéli, de nem gróf, nem lovag, mégis uralkodik tanács és ország felett. - Consul úr... - mondja neki, s mutatja köntösét, mely meg van tépve a gyász sötét, külső jeleként. A szó lassan tör elő szájából. A szó, mely Firenzében hatalmat jelent, világot annak, aki először keríti birtokába, aki először fogja üstökön, s többet tud belőle, mint a tanácsház urai. Villani rákönyököl az asztalra, amely mellé odatuszkolja vendégét, maga tölt kupájába, kizavarja szolgálait, hogy senki se leshesse el a szörnyűséges nagy újságot, melyet e pillanatban még senki, de senki nem tud azok közül, akik itt lélegzenek Firenze városában.

- Mondja, nemesuram... ki tette... Ki akarta... kik valának a felbujtók... mit mond a nép, kik a tettesek...?

- A gyilkosság hajnalhasadás előtt történt. Én egy óra múlva lovagoltam el. Csak annyit tudok, amennyit addig láttam. Elfogták, a katonák ott fogták meg a házak körül azokat, akik osonni akartak... csupa gróf, országos emberek, a vén szajha Filippa fia s vőura, két gróf, a Sant Agatá-i s a másik, Eboli ura... jegyzők... ott álltak, egy csomóban, vádolták egymást hangos szóval, egy ajtónálló szolga, Tommaso... aki mellette vala... mind ott voltak, amikor trombitálva jöttek a durazzóiak, zászlóval... mi magyarok kevesen voltunk, mi őriztük őket, s vívtunk velük, alighogy vér nem csurrant végig a tisztos kolostorban...

- Hol van a királyasszony... Mit csinált Johanna Serenissima?

Csend lett. Miklósnak kigyúlt orcája. Irtózatos tenyerében lassan-lassan elgörbült az ónkupa fedele.

- Úgy mondják... Nagyuram, én azt mondom, amit hallottam... úgy mondják, hogy ő adá ki a parancsot, végezzenek Endre királlyal.

- Emberi szájnak is szörnyű, amit kegyelmed mond... ha nem lenne benne igazság. Ezt mondják Nápolyban a népek?

- Mikor indultam, már ott rajzottak, nyüzsgöttek, a Castel Nuovo körül. A Durazzói mondta, Johanna a gyilkos... ő hirdette a bosszúálló Isten közelét. Ő indította el a lovas legényt Avignonba, magához hívatta a kancellária diákjait, éjjel és nappal körmölnek a barátok, s ha elkészültek egy levéllel, ráüthetik Károly herceg címerét. Aki ezekben az órákban ott élt az udvarnál, csak azt láthatta, hogy Károly herceg kaparintotta kezébe a Regnumot.

- Kegyelmedet is ő indította útnak?

- Magamtól jöttem. Szélnél sebesebben megyek Budára, ha kell, Visegrádra, hogy király uramnak s úrasszonyomnak megvigyem a szomorú hírt. Csak attól félttem, nem tudom baj nélkül magam mögött hagyni a nápolyi országot...

- Lovagságod ott volt, ahol mindezen dolgok történtek. Látt-e Johanna királynőt a gyilkosság után?

- Mi nem láttuk. Úgy mondták, ájultan találta Endre herceg öreg, magyar dajkaasszonya. Mások azt mondták, szívébe állt be a görcs, mert a magzat nyugtalankodott. Biztosat senki sem tudott felőle... Ha ártatlan volt, akkor az Úr könyörületből vette el néhány órára eszméletét.

- Hát lehet-e, hogy bűnös volt ő is a gyilkosságban?

- Tudatlant faggat, kegyelmességed. Csak azt mondhatom, amit ott hirtelenjében beszéltek összevissza a katonák és az udvari emberek. Mi, magyarok, *pereat*-ot kiáltottunk neve hallatára... hadnagyunk szajhának nevezte, mint a többi udvari rongyokat.

- Ha Nápolyban mondta volna mindezt... fejével játszhatna szavaiért!

- Ezért kaptam sarkantyúba lovam, hogy túl legyek már átkozott határukon. Kérem kegyelmedet, nézze el nekem, ha most megszakítom szavamat, s Nagyuramtól elköszönök. Holnap, ebben az időben új hírvívő jön Róbert atya levelével, s úgy tudom, ő sem fogja elkerülni a Villaniak portáját. Kegyelmednek olyan híre van köztünk, hogy legbölcsebb ember Firenze városában... Hisszük, hogy mindezekből a kósza hírekből ki tudja szemelgetni mindazt, ami a tiszta igazság.

A festék lefakult a császárnő arcáról. Keze idegesen remegett, ahogy végigszaladt a székek karfáján. Szemben vele Acciajuoli ült. Ilyenkor, amikor senki sem látta őket, felegyenesedett a merev tartás, a beszéd udvari máza alól előtörték a fekete szavak. Már hosszú ideje egyikük sem szólt. Két egymáshoz támasztott tenyeréből úgy nyílt ki Katalin arca, mint fáradt, túlérett virág. Még mindig szép volt, gyönyörű szeme, az arc nemes formája, a finom, hajlott orr, keskeny száj, a test harmóniája... de a bőr, mely valaha patyolatfehér volt, most kérgesen, petyhüdten fakult el az örökös festékek, oldatok hatása alatt.

- Hát nem érted, hogy mindent, de mindent éretted csináltam, Niccolo?

- Magam szeretem intézni a magam dolgát. Nézd csak, Cathérine, te a hitványakkal... a legutolsókkal szövetkeztél... udvari rongyokkal, akik bizalmadba férkőztek, s alighogy elvégezték bűnüket, már jönnek, hogy behajtsák rajtad vérdíjukat.

- Hiszen még minden jóra fordulhat. Endre halott, s Johanna a király. Nem te akartad ezt mindig így, Niccolo?

A plebejus arca, mely egyszerű, rusztikus volt, de lágy és érzelmes is tudott lenni, most egyszerre szoborszerű, merev lett. A ránc ajka két oldalán mélyebbre árkolódott - egyszerre látszott, nehéz gondokkal küzdő férfiember, aki közeledik az ötven felé. Hangja halk, fojtott volt.

- Nézd csak, Cathérine, te sohasem tanulsd meg a bazilisszák udvari művészetét. Grófok, országnagyok estek neki Endrének, mint utolsó latrok, a főudvarmester tartotta a pányvát... Ezekkel kellett szövetkezned? Velük, s ezenfelül Margittal és Sanciával, akik fiaid szeretői, s ezt mindenki tudja is. Ezek voltak a cinkosaid...

- Hát te, Niccolo, minderről semmit... de semmit se tudtál?

- Semmit. Az orgyilkosság nem firenzei szokás. Ha a *salus reipublicae* mégis rákényszerítene erre - nem országos méltóságokat bérelnék, csak egyszerű brávókat, akiket megfizetek, s aztán eltételek láb alól.

- Hát nem te vágyódtál az után, hogy Endre csendes, hideg halott legyen? Hiszen neked üzent a barát, készülj a vezeklésre, mert nem tudod, mit hoz a holnap!... Izente, hogy menekülj, míg tudsz, Nápolyból. Köszönj le méltóságaidról, hiszen az investitura után úgy szórják majd szét a pénzed, mint szennylét a kloákák körül. Ha Andreasso ül a trónra - nem számíthattál volna több megértésre, mint angliai Edwardnál... Miért vagy kegyetlen hozzám... épp most akarnál elhagyni?

- Csendesebben, asszonyom, még nem történt semmi. Még van idő a fontolgatásra. E pillanatban védtelen vagy. A Durazzói emberei tartják a várost, ő rendezti a temetési menetet, ő fogadta a legátust mint testvér, aki bosszúért liheg. Látod-e - ő okosan csinálja. Akármiként is volt, eltereli magáról a gyanút... s ez az egyetlen most, Cathérine... amit neked sem szabad egy pillanatra sem elmulasztanod...

- De mit tehetek? Lajos fiam lent van a hadakkal Puliában. Egy hét, míg ideér velük. A férfiakat... Cabanist, Terlizzit, Milazzanót... már a magyarok s a durazzói csatlósok kísérik... Mire megjön Lajos, ezeket már tortúrázzák, s vallanak majd a gyávák Károly kívánsága szerint.

- Kit vontál be bizalmadba?

- Filippát, Sanciát, Margarétát.

- Hol vannak ezek az asszonyok?

- Ülnek a Cabanis-palotában, üzengetnek, hogy nyújtsak feléjük segítő kezet. Reszketnek, hogy csatlósokat küld értük Róbert barát... Mert látod-e, erre senki sem számított, Niccolo, hogy Károly az ördöggel kössön paktumot. Ahelyett, hogy ő végzett volna az átkozott baráttal - hódol előtte, s kínálja frigyét.

- Ludovicustól fél...

- Hány heti járás, míg onnan ideér a levél? Olyan messze van Visegrád, ki félne Lajostól?

- A magyar király nagy és erős. Lehet, Károly jól számol. De lehet az is, hogy csak alkalmanként eszeli ki terveit. Lehet, tortúráztatni akar, s ellenetek fogja hozni, ha kell, magát a külvárosok népét is. Csakhogy letaszíthassa Johannát, s Mária jogán ő foglalhassa el a trónt.

- Mit hallottál Johannáról, Niccolo?

- Ott volt a menet élén gyászban, amikor ravatalra vitték Endre holttestét. Arca, mindenki láthatta, merev s kemény volt, mint a kő. A nép vádolja... s a Durazzói emberei a kocs mákban széthintik cinkosságáról a szót.

- Miért nem beszélsz vele?

- Veszélyes lenne... S vajon mit válaszolhatna nekem arra a kérdésre, melyet én tehetek fel? Akik válaszolhatnának, maholnap a kínzókamrákban vallják meg valódi vagy csak kiagyalt vétkeiket.

- Johanna tudott mindenről?

- Te sem tudtál mindenről. Ő semmiről sem tudott. Egyformán ártatlan mindenki, míg nem keveredik bele e szörnyűségbe. Johanna nevét e vétekkel kapcsolatban nem vehetem ajkamra.

- Elöttem beszélhetsz... Te mit tudsz... mit hiszel?

- Akarod tudni... akarod, hogy őszinte szóval beszéljek? Én azt hiszem, nem tudott semmit. Talán valami végigborzongott rajta, amikor felverték éjjel... egy szó hozzá érkezhett a suttogásból... éreznie kellett valamit oly éles elmével, mint az övé. Talán nem kellett volna

fegyver nélkül kiengednie Endrét, hogy úgy fogassa meg magát, mint lépre csalt madár... Talán valamire célozhatott Terlizzi... vagy epedése közben baljós szót ejthetett el a derék Bertrando... Ennyiben vétkes, de nem súlyosabb vádban. Vagy hallottál-e többet Johannáról? Beszéltek volna vele *mégis* az asszonyok?

- Úgy mondták nekem, míg érik a gyümölcs, nincs szükség rá. Terhes, nehéz álmai vannak, fecseghet... csak az utolsó órában váltanak vele szót, amikor az óra közeledik.

- Cathérine, itt napról napra több a fecseghés. A dajka sikított egyet, s néhány órára rá már fellázadt Nápoly, a hír ma még Itáliát veti szét, egy hét múlva Ludovicus is tudni fogja, holnap megérkeznek Avignonba a gyászlovasok. Nekünk most nagyon gyorsan és biztosan kell cselekednünk...

- Mit csináljak? Nincs katonám, nincsenek itt a fiaim. Tehetetlen vagyok, érzem szándékodat, hogy most, amikor mindenki elhagyott már, most te is ingadozol...

- Melletted vagyok. Tanácsom így szól: hívd ide a reszkető, cinkos asszonyokat. Üzenj nekik: félted őket, hírét vetted, hogy a Durazzói már holnap érettük küldi zsoldosait. A Tarentói palota az egyetlen, ahol ma még menedéket lelhetnek. Ajánljad fel nekik, hogy még ma... még ma este költözzenek ide.

- Megőrültél? Most hívjam őket ide?

- Ha bezárult mögöttük a kapu, mindegy, cellába záratod-e őket, vagy szobákat nyitatsz nekik, s az elé állítod az én siket fegyvereseimet. Ők azt is hihetik, hogy mindez érettük van, te csak őket védelmezed... De kifelé... Cathérine... kifelé szálljon a hír, talán szolgálók száján, akik szanaszét viszik Nápolyban, hogy te voltál az, aki gyanú alapján elfogattad őket, s nem adod ki a gonoszokat másnak, csak a szentatya ítélőbíráinak.

- Hátha Johanna váltja ki Filippát, s akkor mindnyájan ellenünk fordulnak?

- Johanna... egyedül léssen, mint vihar után a magányos szálfa. Hálás lesz, ha megszabadul a méregkeverőktől, akik túl sokat beszélhetnének ahhoz, hogy kellemes lehessen neki, még akkor is, ha ártatlan. Addig kell kihúznod itt ezekkel a szajhákkal együtt, míg Lajos fiad a hadakkal meg nem érkezik. Nekünk óvnunk kell Johannát is, Cathérine, mert vele együtt mi is elveszünk.

- S ha Johanna lesz az erősebb, miért menekülünk akkor meg?

- Két fiad közül valamelyik Nápoly királya lehet...

- Te tervelted így ki, Niccolo?

- Talán te is... kedves. Mi ketten ezt így akarjuk, ha a veszedelemből megmenekülünk. Küldj sietve üzenetet a reszkető asszonyoknak, hogy már nálad tölthessék a mai éjszakát. Üzenj nekik: te véded őket. Ha megjönnek, zárasd le a kapukat, s úgy bánj velük, mint foglyokkal - de hitesd velük el, hogy mindez csak a külszín miatt van így...

Acciajuoli, a hatalmas ember most fakó, pergamen orcával, kezébe temette fejét. Oly fáradt lett egyszerre, mint vezér a körülostromolt várban, az utolsó támadás előtt. Az asszony megérezte. Hajlékony testével közelebb jött hozzá, ösztöne megborzongott, kínálta magát.

Acciajuoli felnézett rá. Szemében kialudt a régi tűz, ajka kékes, színtelen volt, s a szélén megremegett. Csendesen eltolta magától szeretőjét, amikor mondta:

- Siess, írd meg leveled a Cabanisokhoz... egy pillanatig se késlekedj, Katalin.

Halotthalvány volt Kelemen arca, s ahogy tenyerét végighúzta homlokán, egy ezüst tincs kiesett a fehér sapka alól.

- Ily szégyene rég nem volt a keresztény világnak. Krisztus népének kellő közepén orgyilkosok ölik meg azt, akinek épp most kellett volna kezünkbe letennie királyi esküjét. Te ismerted Endrét, Petrarca?

- Szentatyám, a hír oly váratlanul talált rám, hogy nehezen s tétován tudom csak összeszedni a gondolatokat. Kérem Szentségedet bocsásson meg érte. Ahogy emlékezem Endrére... kétszer is láttam Nápolyban, két esztendeje talán, hogy utoljára... Egy episztolámra gondolok, amelyben azt írtam róla: „puer alti animi...” Így írtam, de ha Szentatya kérdez, a halotról mit mondhatok? Nehezen érő fiú volt, más fajta, mint a nápolyiak, kevés beszédű, nem gondolt Afrikára és Asia Minorra, mint a durazzóiak, nem volt benne semmi Robertus bölcsességéből... Talán más volt benne. Kemény volt, akaratos, makacs, de nagy- és széplelkű ifjú. Lovakat szeretett, jól vívott, úgy kezelte a balestrát, mint akármelyik vitéze. Hitünknek pajzsa lett volna, ha felnőtt, s ha sorsa úgy kívánta volna, hogy pogánnyal mérhesse össze fegyverét... Mi, alázatos szolgálói a szellem humánusának, fejünket meghajthatjuk korai sírja felett, de nem mondhatjuk el, hogy Endre a miénk volt.

- Poéták sokat látnak, tisztábban, mint minden földi halandó. Francesco, miként láttad a nápolyi Reggiát? Gonosznak, mételyesnek?

- Szentatya: én a Castel Nuovóban sok-sok farkas őrizetére bízott két szegény bárányt láttam. Láttam országot király nélkül... amikor Róbert úr behunyta szemét.

- A hír tegnap jött. Durazzói Károly küldte. Talleyrand hozta hozzám. A levél úgy mondja: árnyék esett a Regia Potestásra. A vox populi bűnösnek kiáltozza Johannát.

- Így kiáltottak akkor is: feszítsd meg... Nem Isten szava, amit a turbulens nápolyiak kiáltoznak... Én nem hiszem Johanna bűnösségét.

- Hévvel védi kegyelmed. Lelkem öröme szolgál, ha hallom szavát, s támaszkodhatom rá, amikor megrendül bennem a lélek, hiszen beszennyezték legkedvesebb országunkat. Vajon való-e, hogy asszony uralkodjék országokon s férfiakon? Hogy szépszerével kiűzze a legátusomat, akit Robertus halála után azért küldtem, hogy ő vezesse a királyasszony ifjúkora alatt az ügyeket. Alig lett tizenhét esztendő, már kezébe fogta a gyeplőt, s úgy vágott az ország lovai közé, mint valóságos király.

- Az ingenium sugárzott belőle. Nagyatyja is erre nevelte. Hordta Isten nehéz áldását, mely emberi értelmet, észet jelent. Johannával többször szót ejthettem. Dicsérem elméjét, gyors ítéletét, mellyel dönt elmúltak, a régi világ nagyjainak alkotásai felett. Ha mindent egybevetek, amit tapasztaltam, esendő elmém nem tudom felfogni, hogy az ifjú regina e szörnyű vétekben részes legyen.

- Nápoly állapotai szomorúak voltak...

- Nem kellett jósnak lenni ahhoz, hogy megérezsem a Castel Nuovo felett a fekete felhőket... Néha azt hittem, a felhő maga a barát.

- Kegyelmed sem szívelheti?

- Testben s lélekben száraz, kegyetlen elméjű, de nagyakaratú férfiút láttam benne. Endre földi királyságáért talán feledte lelkének üdvösségét is... Ámbár úgy mondták róla, Clarenó híve volt, titokban talán hajlott a spirituálisokhoz, az eretnek ferences kolostorok szelleme a szegénység kérdésében nem volt tőle idegen...

- Azt hiszi, messere, nem tudtam? De miként ezt mondtam egyszer Talleyrand-nak - a pápának egyformán kell szívére szorítani Krisztus nagy respublicájának minden egyes fejedelmi személyét. E Róbertről nem bizonyosodott be soha eretnek hajlandósága. Ha inkvizíció elé utaltam volna a királyfi nevelőjét - ezt a Szentszék s Pannonia viszonya sínylette volna meg. Ki tehet itt igazságot, Petrarca?

- Csak egyetlenegy... Maga a Szentatya... Szentséged az egyetlen, aki a kereszténység e nagy pörében ítélkezhet, abban a perben, melyben maga az áldozat is király, színhelye egy egész ország, vádlottja számtalan, s gyanúja alatt áll maga a koronás király.

- Balzo gróf szavunkkal s pecsétünkkel holnap este már hajóra szállhat Nápoly felé.

- Tíz napja történt mindez Aversában... A Curia szokását tekintve, túlságosan gyorsan hozza, meg Szentséged határozatát. Igénytelen elmémnel nem foghatom fel e sietség okát.

- Budán vagy Visegrádon négy-öt nap múlva fogják csak megtudni, s az anya gyászában a Curiát fogja váddal illetni, s megtetézi a vádat, ha nem vesszük kezünkbe bírói pálcánkat, melyet Krisztus nevében a föld valamennyi királya fölé emelhetünk. Ítélmesterünk viszi bullánkat, mely átkot mond mindazokra, akik valamelyest is részesek Endre gyilkolásában. Az anathema, Francesco, olyan mint maga az igazság - vak és könyörtelen... mint maga a halál, mely elragadott egy ifjú palántát, amely a keresztény Ecclesiának hűséges fejedelme lehetett volna. Hogyan is mondta az előbb kegyelmed? Látott a nápolyi kastélyban két fehér bárányt, melyet farkasok őriztek? Endre s Johanna volt a két szelíd bárány... Ma este könyörögni fogok az Úrhoz, erősítse meg kegyelmed poéta-szavát s Johanna királyasszony, miként fehér bibliai bárány, oly tisztán álljon színünk előtt, mert felette e világon egyedül csak *mi* ítélhetünk.

Egy pillanatig egyedül maradt. A halott ott feküdt San Gennaro egyházának hatszáz esztendő s ívei alatt. A nép, mint felbolygatott méhkas, ellepte a szeptemberi utcákat, felhágott a várfalak meredélyére, onnan leste, jön-e már a gyászoló menet? Úgy találta Nápolyt, mintha megbomlott volna az elemek rendje, s titokzatos mélységekből özönlene elő a gyűlölet. Kit gyűlölnék? Vajon András oly kedves volt nekik? Testükből való testnek érezték-e idegen hercegüket, aki nem beszélte sohasem a kikötők, bárkások, kofák és vargák nápolyi nyelvét, nem táncolt leányaikkal, mint megkövetelte volna a régi szokás? Mégis... valami elemi erő volt a megdöbbenésben, mely ellepte Nápolyt, átszakította az illem gátját, hangot adott a hangtalan-nak, mely a lélek mélyén eddig csak suttogva merte bírálni világi urait. Az indulat kiömlött, a szenvedély eltépte láncát, a tömlöcök mélyén nyugtalankodtak a rabok, az ebek vonítani kezdtek, a reggeli felhőszakadásból itt maradt felhőrongyok mögül váratlan támadásra készült a vihar.

Szerették-e Endrét a nápolyiak, vagy megéreztek a végzet suhogását, s most vak, példa nélkül való gyűlölettel akartak rátörni mindazokra, akik közt gyilkosait keresnék? Miért van mindenki száján a királyasszony neve? Miért emelkedtek égnek az öklök, amikor kinyitották a kaput, páncélosainak lándzsákkal kellett megtisztítani az utat. Egy virágot se dobtak kocsijába, egy hang se kiáltotta a szokásos „sokáig éljen”-t, hol volt az öröm, ahogy máskor leányok s asszonyok tekintetükkel simogatták, mint aki felszabadította a férfirabságtól a nápolyi asszony-nemet? Hol voltak a hunyászkodók, a leborulók, az alázatosak? A lovagok, akik letérdelnek az út porába, s csak akkor lépnek kicsit távolabb, ha a királyné lova súrolja a köntösüket. Nápoly nagy, dühödt, félelmetes volt, mint a tenger vihar előtt.

Kísérte halott urát. Nézte a ravatalon fekvő testet, melyet csak félig takart el a sebtében ráhajtott halotti lepel, s az arc, e szörnyű, duzzadt arc, lecsukódó szem, kékült s félreesett száj - mintha mindenünnen rávetné könyörtelen tekintetét. A hullát átengedte a orvosoknak,

akik most mérkőznek az enyészettel, amikor beleoltják földi örökkévalóságot ígérő balzsamait. Kísérete, bárói, grófjai szorosan körbevették, s így mentek vele kocsijáig, így kísérték be a Castel Nuovo kapuján át, melynek hídját megettük újból felvonatta a várkapitány.

A kíséret tagjai számba vették azokat, akik nincsenek itt. A nagy csarnokban, ahol máskor udvaroncok léha, bársonyos serege lopja naphosszat az időt - most riadt, komor öregek járnak csoportról csoportra, mérlegelik a sors forgandóságát, kiutat keresve a bajból, mely hirtelen reájuk szakadt.

Acciajuoli épp hogy lepecsételte Firenzébe írt levelét, amikor jelentette a palotaőr: mindenki, aki a tanácsnak tagja, a királynőhöz hivatalos. Egy pillanatig kinézett a tenger felé. A palotából le lehetett menni a kis kert végéből nyíló öbölhöz, melyhez hozzásimulva ott állt mindig egy könnyű, gyors járatú vitorlášhajó. Acciajuoli felállt. Egy pillanatig tétovázott. Hívja-e be két mongol szolgáját, emeltesse-e ki a nagy, záros ládát, szökjön rá a hajóra, oldassa el a horgonyt, s fogja be vitorlájába a megelevenedő északi szelet? Szaladjon-e Nápolyból, mely most olyan lett egy szemvillanás alatt, mint a pokol egyik köre...? Meneküljön-e, amíg nem késő, amíg minden elsimulhat, vagy nézzon szembe a végzettel, ahogy férfira reá méretett? Arra gondolt: nagyapja kovács volt. Ő grófságok ura, ha akarja, holnap herceg. Láta az idegen kézjegyet, mely Johanna szavával körbejárta a tanácsurakat. Bólintott a hírhozó felé, felvette udvari palástját, még egyszer végigsimogatta szeme a fehér vitorlát, s megindult a Castel Nuovo felé.

Johanna állt. Még nem adta meg a jelt, hogy elébe bocsássák a tanácsurakat. Még nem jött meg hangja. Valami kimondhatatlan csend szállta meg, melyben kín még a légy zümmögése is, a magzat mintha felsírna szíve alatt, ez az egyetlen hang, amit érez, amit fájdalmas is, jó is elviselni. E pillanatban mindenható Domina Regina még, akinek élet s halál minden szava. Ez a gondolat erősítette, tartást adott, s fényesebb lett tőle szeme. A tekintet már nem vándorolt élő s holt tájakok közt, magára talált körmével, kapaszkodott meg a trónszék szegélyében, elrendezte ruháját, utána halkán, háromszor tapsolt. E jelre benézett a második udvarmester, aki Terlizzi után rangban következett.

- Kéretjük királyságunk tanácsadóit, akik szavunkra megjelentek!

A hang lebbenő, foszlányos volt. Caracciolo úr, közelebb menván a királyasszonyhoz, megismételtette vele parancsolatát. A kendő felrebbent a kezében, a csipke szakított széllel repedt ketté, a hang, mely most felcsattant - ingerlékeny, magafeledett volt. Aztán megcsillapodott, megjött mosolya, s intett a fél térdre ereszkedő felé:

- Ne csodálkozzék kegyelmed, Caracciolo... Vajha mindnyájan egy parányit csak tudnátok segíteni nekem...

Az udvari ember lehajolt, kezét csókolt. Míg ajka érintette a jéghideg, élettelen húst, az villant végig agyában: vajon nem igaz-e mégis az, amit reggel óta kiált a népszáj... nem illette csókkal egy gyilkos kezét?

Felállt. Széttárta az ajtót. Udvari tiszt volt. Látott sok halált, nagy tanácskozásokat, koronázást, születést és nászt. Mindenre megvolt arcának változása, s most mindegyikből hozzákevert, amikor elmondta az egybegyűltek előtt a hagyományos formulát.

Johanna ott állt a trónszék előtti kis emelvényen. Ruhájára még rátapadt az út pora. Nem volt ideje köntöst cserélni, s ha körütekintett tanácsosai közt, vadászruhájukról rögtön láthatta, kik azok, akik vele együtt megjárták a gyászos Aversát. Előrement az emelvény széléig. A keze nem reszketett, a hangja sima, majdnem egyhangú volt. Arca sárgásabb a szokottnál, szemhéján mintha halálos fáradtság ült volna, s aki ismerte, láthatta: erősen fogódzik a karfába, hogy el ne veszítse erejét.

- Országunk urait üdvözljük s köszönjük, hogy nehéz óráinkban segítségünkre sietnek. A hír gyorsabban szalad, mint minden élő ember, s kegyelmességtek tudják: a hír igaz. Férjem, Andreas, a Szentatya kegyelméből immár uralkodótársam is - gonosz gyilkosok kezétől holtra gyötörtetett. Uralkodói szavunkat most nem nyomhatja el asszony könnye, s nem őrizhetjük, miként illenék, Endre ravatalát. A gyászra nem enged időt az ország gondja, mely most súlyosabb, mint bármikor volt, Házunk uralkodása alatt. A korona kéri kegyelmetektől, szálljanak magukba, emlékezzenek Robertus királynak tett esküjükre, emlékezzenek fogadkozásaira, amikor fejemre tették a koronát. Kegyelmességetektől, tanácsosaimtól várom a bölcsesség szavát.

Bizonytalanság ült az arcokra. Ki merjen szólni először, ki üsse meg először a lélekharangot...? Halk beszéddel ösztökélték egymást, zsongó félszavak repkedtek, a királynő sápadtan állt egy percig, aztán meglátta maga előtt Acciajuoli urat, aki fél térdre hajlik, elsepri drága palástját, s az okosak rögtönzésével orációba kezd.

- Serenissima Regina, engedtessek meg nékem, hogy most ne mint ez ország alázatos szolgálja, ne mint a tarentói hercegség kamarása, hanem mint Firenze követe beszélhessek. Nekem jutott a szomorú szerep, hogy a külső országok nevében e nehéz órában részvétem fejezzem ki. Domina Regina Clementissima, mi szívünkben siratjuk az ártatlan nagyurat, aki orgyilkosok selymével nyaka körül korai sírjába szállt. De ha egy pillanatra elnémult bennünk a részvét hangja, csupán Reád kell tekintenünk, hogy újra erőre kaphassunk. Királyasszony, tested állapota ismert s örömteljes mindenikünk előtt. E nehéz gyászban mindnyájunk gondja a gyermek, aki a Nápolyi Státus nagyobb reménységére, hisszük, fiúörökös lesz. Erre a születendőre, a méhedben növekvő egészségére kérünk, kegyes Asszonyom, ügyelj magadra. Ne izgasd magad, s hidd el, vannak még tanácsosok... vannak még tanácsadód Nápolyban, akik szívüket, életüket is odaadnák azért, hogy a Domina Regina arcát árnyék ne fátyolozhassa el...

Ahogy beszélt: egyszerre alakot öltött a káosz. A grófok egymásra néztek, a hang kimérte már a királyság porcióit, gyermeket említett, aki maholnap uruk lesz. Endre életét elsiratta, de egy perc múlva már államügyekről beszélt, mintha a halál maga is jól ismert, országos aktus lenne, melynek helyet kell szorítani a királyi udvar örök törvényszerűségei közt.

- Acciajuoli gróf úr, mindig emlékezni fogok kegyes szavára. De most mondják el saját tanácsuraim, hogy mi történik Nápolyban, miért háborog az utca, mi az, amit a város népe követel?

A tropeai püspök lehajtotta szaraz, kopasz fejét.

- Clementissima Regina... bosszúért esengenek... véres megtorlásért. Mindenkit halálra akarnának hurcolni, akinek Endre úr halálában bárcsak parányi része lehet. Vért akarnak.

Az ablakokból látni lehetett a tömeget. Aki felkelt, lenézett a térre, többet nem kérdezett. Nápolyt korbácsolta a vihar, népe lázong, s a bástyákat a Durazzói hadai őrizik.

Minden szem a sápadt, összetört fiatal nőre szegeződött, akinek az arcára ráncokat rajzolt az előrehaladott terhesség. Johanna intett, hogy beszélni szeretne. Megint kiegyenesedett, az akarat ereje megfékezte a test gyengeségeit.

- Köszönjük, püspök úr, az őszinte beszédet. A nép kívánsága egybevág akaratunkkal. A pallós, mely lesújt a bűnösökre, legyen éles, és senkit se kíméljen. Királyi jogaink szerint nekünk kellene kezünkbe venni a büntető főhatalmat, de mindez túlmegy testi erőnkön, mely most egyre gyengül a természet rendelése szerint. Asszony vagyok, nem tudnám megkeményíteni magam, nem bírom a tortúrákat, a jajgatást, ha kínozzák a vádlottakat. Épp ezért úgy gondoltuk, bírói hatalmunk teljességét - ha a Szentatya mint felsőbb hűbérurunk nem rendel-

kezik másként - reáruházzuk kegyelt hívünkre, Avellino grófjára. Kérjük őt, vállalja magára e nehéz gondot, s mindnyájunk előtt erősítse meg esküjével tiszta szándékait.

Az ősz országnagy felállt székeről, melyet kiváltsága szerint a király jelenlétében is elfoglalhattott. Róbert király kedvelt híve volt, sorsának osztályosa, hetven esztendeje felé közeledvén, otthagytta az udvart, s a mai tanácsülésen is csak Johanna kérésére jelent meg. Botjára támaszkodva lépett előre, meghajlott. A fiatalabbak, akik most látták először, megcsodálhatták ódon habitusát.

- Úrasszonyom, ha úgy akarod, hogy én vegyem kezembe az igazság kardját, visszaköltözöm a kolostor csendességéből e gonosz világba, s gyakorolni fogom a megtorló igazság kéréletlen hatalmát. Az élő Istenre esküszöm mindnyájatok előtt: nem fogok ismerni sem rokont, sem barátot, ha úgy látom, hogy gyanú hull fejére, s nem lesz oly földi erő, mely megakadályozhat majd abban, hogy fellebbentsem e szörnyű vétek belsőbb kamaráiról a fátylat, s ott találjam meg a gyilkost, ahol az találtatik. Az Úristen ereje lesz kezemben.

Mindnyájan felemelkedtek az esküvésre. Johanna valamit mondott Ugo grófnak, hangja halk volt, csak ő hallhatta meg. A sápadtság megint előmlött rajta, valaki hívta szolgálóasszonyát, egy korszóban vizet hoztak a trónemelvényhez, míg megérkeztek a komornák, s a tanácsurak komor rendje közt kicsit támolyogva, az elkínzott arc tompa mosolyával intett búcsút Johanna.

- Aequinoctium hetében mindenkor bajt zúdítanak a földiekre a csillagok. A horoszkópok bizonytalanok, s aki ismeri a planéták járását, már semmin sem csodálkozhatik.

Töttös István, a királyi ajtónálló mester csendesesen megfogta Laczkfi vajda kezét.

- Már órák hosszat állunk, és várunk, vajon nyílik-e ajtó, s beengednek-e minket, hogy legalább odatehessük eléjük a vigasztalás gyenge szavát...

- Csak ketten vannak bent... amióta megjött a hír.

- Ki hozta?

- Miklós vitéz... amonnan délről. Pokolországából. Ültünk a vacsoránál, ahogy szoktunk. Gilétfi palatinus, Nagymartoni Pál, Haraszi Miklós... Tóth Lőrinc kimentette magát. Dámák is ültek az asztalnál, a királyasszony körül. Kicsiny vacsora volt. Keveset beszélünk. Kint, úgy látszott, elered a Duna felett a vihar, sirtak a szélkakasok a dél felől érkező forró szélben. Mint mindig, most is Endréről beszélünk... A pápa... meg a királyság... meg ott lent, az avignoni urak... ilyesmire emlékezem, hogy szót ejtettünk. Ludovicus vidám volt, szokása ellenére a második pohár bort is megkóstolta, mert Erzsébet asszonyunk felettébb unszolta. Hogy merről jött a lovas - nem tudhattuk. Senki se hallotta. Mi ültünk a vacsoránál, amikor egy szolgálégy Gilétfi mögé került, s valamit súgott neki. Így történt, hogy a nádorispán ment ki először, megbontva az asztal rendjét. Már akkor mindnyájan tudtuk, valami súlyos bajnak kellett bekövetkeznie, hogy így megfélekezvén az udvari illemről, szó nélkül elhagyja helyét. Aztán bejőve. Sápadt volt orcája, szeme könnyben. Ha, nagyuram, láttad volna, nem kérdeztél volna magad sem többet. Csak állt, állt Miklós, ahogy én teelőttem; ment királyasszonyunk elé. Ott aztán letérdelt, tudod-e, hogy nem látta Gilétfit senki se térdelni, még Úrasszonyunk oltáránál is csak áll, egyenest... most megrogyott térde. Elkapta asszonyunk csonka kezét. Magához szorítá. Valahogy úgy lehetett, hogy eddigre már mindenki felugrott, mindenki kereste, ki s mi hozta a bajt... így volt, Gilétfi Miklóst, ahogy fogta a csonka kezét, csak rázta a zokogás, nem tudott szót ejteni... Aztán csak egy nevet mondott...

- Endre?

- Endre. Csak ennyit. A csázmai prépost volt még ott. Ő fogta kegyes kezébe Erzsébet asszonyt, s megindítá bennünk a miserere szavát. Így volt, nagyuram...

- S utána?

- Beengedték a vitézt, aki eddig lemosta keveskét az út porát. Hozta az írást, melyet először a nádor olvasott el. Mondta, amit tudott... Hogy hány napja nyargalt, veszködött, úgy jött árkon-bokron át, úsztatott lovával, hajón vitorlázott. Elmondta mindazt, amit tudott, de ettől Endre úr, szegény, nem lett előbb, s olyan mindegy már a holtak, mit mondanak róla a gyászolók.

- Most meg csak ülnek, s nem engednek be senkit?

- Senkit. Az ételek úgy mennek ki, ahogy beviszik őket. Haraszti étékfogó mester csak küldi be tálaikat, igyekszik... de bánatot nem kerget el az éhség, nagyuram.

- Várjunk még?

- Várjatok, urak. Egyszer csak elernyednek a csendben, meg fogják ők is bontani a hallgatás rendjét, hívatnak deákot a kancelláriából, megszólal a király csengettyűje, asszonyát kéri majd Erzsébet. Várjatok csak, ha kell, végig az éjszakán át. Mire valók lennénk mi, magyarok, ebben a bánatos házban, ha még a végső dolgokban sem adhatnánk szegényeknek asszisztenciát...?

Összegubbaszkodtak a nagyteremben. Tízen, tizenketten az első zászlósurak. Magyarország nagyurai most elfeledték a vetélkedést, a gyűlölködő udvari játékot, a csend egyformán borult rájuk, mint fekete árnyék, melyben mécsek fakó fénnel lobognak. Süvegben voltak, legtöbbje széket kerített, egy szőnyeget hajított rá; leültek. A nehéz kard zörrent egyet, aztán lecsukódott a szem, egyet mozdult a száj még, a kéz keresztet szántott a mellen, s aztán halk, álomba hajoló hallgatásba mélyedtek a király szobája mellett virrasztó nagyurak.

Bent ült Lajos és Erzsébet. A király fekete köntösben, sápadtan és fiatalon, Erzsébeten végigszántott a szörnyű elmúlt éjszaka, az egész nap, s ez a kezdődő, második virrasztás. Csak ült, könny nem volt szemében, mintha távoli mosoly derengett volna az arcán, mintha együtt szaladoznék lelkében kis Endrével, kísérné le a visegrádi partra, megállna a szeszélyes kanyargó előtt, ahol kérésére korlátot építettek az udvari hajóácsok.... úgy vigyázza lépését, ha Lajossal vagy Istvánnal mennek, a szeme kíséri... úgy félt itt, Visegrádon, valahogy el ne ragadja fiait a kalandvágy, ne lopózkodjanak fel sajkáslegények közé, ne oldhassanak el dereglyét, ha ott horgonyozik. Oly széles a Duna, hogy alig látni a túloldali partot, csak a harang szavát hozza át a szél... Kicsi Endre, ahogy visszafordul hozzá, mindig őt keresi tekintetével... a szeme... ez a mély, barna szem, melyen nem változtatott cseppnyit sem az idő; fényes, dióbarna volt, amikor elébe érkezett Manfredoniába... ahogy várta, ölelte... Kicsi Endre... két Endre, ahogy egybeolvad, a gyerek s a fiú, s mire férfi lett volna, ember és király... most ott fekszik... Ilyenkor reszketés szalad keresztül testén. Lajos megérezte, hisz már órák és órák óta tartotta anyja csonka, fájdalmas kezét, s érezte, amikor átszalad rajta a lélek, mely most hánykolódva szeretné kipattantani hüvelyét.

Erzsébet királyasszony felemelte a fejét.

- Viperafészek.

Lajos hallgatott. Keskeny ajkát még jobban összeszorította, a kiserkent szakáll elborította arcát, szemhéja duzzadt volt a virrasztástól. Most ő szólalt meg. Magyarul beszélt, míg Erzsébet gyakran keverte a francia nyelvet ilyenkor, amikor nagy mélységekből érkeztek a szók, azon a nyelven emlékezett, ahogy boldogult urával beszélt. Lajos hangja szintelen, egyforma volt.

- Csenedesedj, anyám. Endre most nyugszik. Ma nem tehetünk semmi mást, mint hogy gyászolunk. Most ne gondold, anyám, a bosszúra. Erre még lesz időnk. Minél jobban fontoljuk, annál szörnyűbb lesz. Most neked kell, édes, nyugodtnak lenned. Légy erős... meglátod, az Isten is segít, hogy könnyebben vedd. Látod, itt vagyok melletted, segítelek, nem vagy egyedül...

- Endre, kicsi Endre... Mindennek én vagyok az oka. Lajos, én vagyok az oka. Ha nem hallgattam volna a gazokra s koronás méregkeverőkre, a latrokra, orgyilkosokra... Ha elhoztam volna magammal Endrét, ahogy akartam, ahogy súgta nekem a lélek, testemmel védtem volna egész úton... kóstoltam volna ételét, vigyáztam volna a levegőre is... Érted, Lajos, én vagyok mindennek oka...? Miért nem hoztam haza Endrét, amikor mondták, hogy orgyilkosságra készülnek, suttogták nekem, úton-útfélen, hogy vesztére szövetkeznek... De akkor jöttél te is, Lajos... ahogy írtad: nem adunk fel egy szeszélyért országot, anyám... Házunk nagyobb dicsőségére élünk... Így írtátok nekem. Ezt mondotta a Barát is, aki nem engedte, hogy elhozzam Endrét... Ezt mondta az a koronás némbor, Katalin... és maga... az irtózatos... ő is, akit szerettem, akit nagyon szerettem... mintha lányom lett volna, Lajos... Johanna sem engedte.

- Kérted, hogy engedje?

- Beszéltem véle. Letérdelt elém, asszonyanyámnak hívott. Könny volt szemében. Akkor... amikor beszélünk, nem hazudott. Akkor még nem volt gyilkos... akkor még nem azért törleszkedett hozzám, hogy megmártsa kését... akkor még nem volt pányvája... Nem hazudott. Látod, Lajos, én Johannára hallgattam. Így mondom neked, fiam, hogy a többi... annyi volt nekem, mint a pelyva. Az, hogy te féltetted Nápolyt, a szép Szicíliát, hogy Róbert barát megint hidegre börtölte magát, hogy a kardinális megijedt, s egymásba haraptak a hercegek - mindez semmi sem volt. De Johanna leborult elém, és sírt. Én arra gondoltam, vajon Istennek tetszhet-e, ha hites asszonytól elszakítom urát...? Ki tudja, nincs-e már magzat szíve alatt, akit gyanú árnyékával illethet mindenki, ha elhagyja anyja ölét...? Ki tudja... ott sírt s vergődött előttem, és én szántam. Nagy, országok felett való botránkozástól nem féltem volna, de asszony asszonynak nem mondhatja: elviszi tőle hites urát... Így voltam, Lajos, látod, s ezért vert meg engem az Isten, mert hittem... én voltam az, aki hittem nekik, neki... annak a sátán fajzatának, aki hálóbba kerítette... elvakította, megfojtotta fiamat... Látod, Ludovicus, kisfiam, ezért nem bírok továbbmenni... mert mindig csak magamra gondolok, az én hibámra... mindig csak arra, amit én hibáztam...

- Anyám, hiszed, hogy Johanna bűnös?

- Hiszen a hírt hozó vitéz mondta, hogy Nápolyban halálát ordították...

- A nép kiált, ez még nem mindig az igazság! Azok, délen, kiáltoznak, de ritkán kapnak fegyverhez. Hátha mégsem igaz mindez, anyám...? Nekünk még várnunk kell, mielőtt vádat emelünk. Te mondd, hogy Johanna bűnös. Én is úgy érzem. De még nem tudjuk... még nem jöhetünk elő a váddal. Hiszen te is tudod, gyermeket vár. Még örvendeztünk minden levélünkben. Jó hónapja írtuk az utolsót, amikor a kis magzatnak gyöngyös ingecskét küldtél. Hátha nem volt asszonya vele...? Hátha eszméletlen volt, hátha védte? Egyetlen lovas érkezett, aki egy órával azután nyargalt el, hogy megtörtént a gyalázat. Ő nem volt ott, s csak Izabella mondta azt, amit elmondott előttem... De mindez nincsen benne a levélben. Róbert még nem ír semmit arról, hogy Johanna bűnös lenne. Még in secretis sem. Talán maguk a bűnös szájak vádolnak? Gondold meg, anyám, hogy asszony a mi emlékezetünk szerint a nyugati keresztény világban ura nélkül nem hordott koronát. S hallottál-e olyat, hogy koronás asszony megölette urát, mert ura, a férj is uralkodni akart? Ezért ülök veled, anyám, s könyörgök neked: várj

még. Még ne sikoltsd el magad. Még ne kiálts ki mindent, még ne szennyezd be Johannát szavakkal. Az Úristen hatalmas, kezünkbe adja, ha a bűnben vétkesnek találtatik.

- Mit csinálsz, Lajos?

- Írok minden keresztény fejedelemnek, s bejelentem nekik a gyalázatot. Azoknak, akikkel követséget váltottam, a leveleim elmennek még a Tartarusba, a pogányok közé is. De leges-leginkább Szentatyánknak... Kelemennek... De neki nem fog kedve telni benne. Szentatya, servus servorum... nem civakodhatom véle, nem mondhatom meg nyers szóval, amit érzek. De fogadom, anyám, hogy a Curia összes bíbornokait kiveri a veríték, ha olvassák, miként vádolom meg én magát Kelement sok mindenért, amit Endre ellen elkövetett.

- Lajos... itt ülünk, ketten. Mintha koporsója felett virrasztanánk... Nem beszéltünk senkivel. Nem engedtünk magunkhoz egyetlen embert sem. Gyászoljuk Endrét, s te már akkor leveleket mondogatsz magadnak, deákot hívnál, felvernéd éji órán a kancellárt?... Nyugodj meg, kisfiam. Ez az éjszaka legyen még Endréé. Úgy szeretett téged, mindig rólad beszélt Nápolyban. Ha felnőtt volna... jó testvér marad. Engedelmes. Úgy beszélt rólad, mintha Szent László lelke szállt volna beléd Váradon. Lelkem nevetett, amikor látta: sok-sok keresztény udvar gonosz szokása helyett milyen szép szeretettel vannak egymás iránt az én fiaim. És most itt ülünk ketten, amikor kérlek, ne gondold a pápával, én se gondolok a viperafajzatokra. Majd holnap reggel. Bemegyünk a kápolnába, megkezdődik a rekviem. Utána írhatsz, szövegezhetsz, szidhatod a királyokat, hercegeket, perelhetsz Clemensszel, s én csak sírhatok megint, ha lesz könnyem... De ez éjszakán másról ne essék szó közöttünk, fiam, mint csak arról, aki megboldogult.

Lajos hallgatott. A fonnyadt, csonka kéz mint hervadt virág pihent hatalmas tenyerében. Fölébe hajolt. Anyja magához emelte, megcsókolta a férfi kezét, s Lajos érezte: egyszerre minden megtelik lágy, langyos nedvességgel. Betört a száraz bánat gátján, Erzsébet asszony zokogni kezd...

„Lajos, kedves Lajos, fogadd üdvözetem, messze Capuában. Kegyes hívem, most in secretis írok, s egészen bizalmasan, láthatod, hogy csak titkos pecsétem van a levélen. Nem írja más - én írom, nem olvashatja más élő, csak te, Lajos, akinek írom. Üzeneteidet vettem, s hiszek benned, Lajos, tudom, nem hagysz el engem, s eljössz értem, ha úgy kívánom. Vajon kívánom-e, Lajos? Minden lángba borult körülöttem. Az egész látóhatár mind veres. Mintha Posillipo ormán ütött volna Vulcanus tanyát magának, s Polyphemus ki akarná billenteni e világot sarkaiból. Mindez bátyánknak, Carlónak mesterkedése. Eljutott hozzád is a hír, Lajos, hogy gyilkosnak hirdetnek, s a kiáltók durazzói pólyákat viseltek címeres ruháikon. Így kiáltoznak, hogy talán meghallják a Duna mentén is, hogy eljusson a hír Erzsébet és Ludovicus elé.

Kérded, Lajos, miként vagyok? Még ülök a gyászban, még nem ocsúdtam fel. Mindarról, ami történt, nem tehetek papírra semmit, túlon túl nehéz és fáradtságos lenne. Csak ülök itt, asszonyaim között, s ha nem fűjnek litániájukat, már felhallanám a kínzottak kiáltását a palota pincéiből.

Elfogták őket. Roberto Cabanist, Terlizzi grófját, Milazzanót, a jegyzőt, Catanzarót, Pacét, a többi... Csak Artois menekült el fiával, s most bezárkózott várába. Károly elindította ellene fegyvereseit, s a bastard védheti magát, mint űzött fenevad. Én itt ülök a Castel Nuovóban. Nem mozdulok ki innen, mióta visszatértem Aversából. Lajos, kedves Lajos, olyan szörnyű az egyedüllét, magasra nőnek az árnyékok. Ülök magamban, ha elfog a szorongás, már nagyon nehéz bennem a magzat... ilyenkor feledem asszony voltomat. Bemegyek nagyatyá elárvult

könyvei közé, s keresek valamit. Augustinust vagy Cicerót. Egyszer kezembe akadt Petronius is, akinek nevét először Giovanni Boccacciótól hallottam. Neked írok, Lajos, ezért vallhatom meg dolgaimat, mert másoknak szemében egész nap sírnom kellene. A gyermek már nem hánykolódik bennem. Ahogy számítá főfizikusunk, karácsony körül meg kell érkeznie.

Kedves anyádat hetek óta nem láttam. Ugo gróf, akit megbíztam azzal, hogy szedje ki búvóhelyeikről a bűnösöket - kedves anyád palotájából fegyveresekkel vezettette el Filippát, Sanciát, Margitot s egynéhány szolgálójukat. Okét, te is tudod, kedves anyád tartotta zár alatt. Már ítélt volna felettük bírám, ha nem jött volna meg Clemens levelével Balzo gróf, akit a Szentatya küldött, mint a bosszúálló igazság legfelsőbb vikáriusát. Balzót ismered. Sértődött, gögös ember, aki jobbnak s nemesebbnek tartja magát, mint bárkit miközülünk. Avellino grófjával első napon összetűzött, úgyhogy a jó öreg letevét tisztségét, s most már Balzo egyedül szállhat alá a tortúrázó kamarákba, hogy meghallgassa a vallomásokat.

Minderről nem írhatok többet. A falaknak fülük van, s a láthatatlan írást is el tudják olvasni. Hírem vagyon, hogy Filippa, Sancia s Margit is kínvallatásnak vétettek alá. Úgy mondják, kedves anyád próbálta, hogy elvágja nyelvüket, ha a kintől hazudni kezdenének, ne legyen emberi fül, mely megérti szavukat. Mindebből mi igaz, nem tudom. Nekem, a királynőnek - nem szólnak a bírák, néha azt hiszem, magam is vádlott lettem, akivel nem közlik, mi bűnben vádolják? Ezért írok neked, Lajos. Félek. Olyan egyedül vagyok, nincs senki mellettem. Csupa farkas. Csupa fenevad, aki testemre, koronámra leselkedik. Ki véd meg, kérdezem, ha holnap reám akarnák törni a kapukat? Durazzói Károly, aki egy üstben kevergeti a mérget minden ellenségemmel, s aki megszállta a Castel Nuovo környékét, hogy még éjjel, álruhában se lopódzhassak ki, s közben küldi üzeneteit, melyekben tiszteletét s hódolását jelentgeti. Kiben bízzam? Abban a pár száz fegyveresben, aki szét van osztva a bástyafalon? A báróimban, akikről nem tudom, mikor adnak egymásnak kezet elvesztésemre?... Hiszen elég, ha csak annyit mondanak: Johanna a gyilkos, s menten elfordul tőlem mindenki, aki eddig mellettem állt... Lajos, kedves Lajos, látod-e, anya nem hozta még nehezebb szívvel világra magzatját, én így hordozom a magam kicsinyét. Apját elemésztették, s úgy híreszteli Nápolyban a rágalmazó fáma: én, Johanna... én ölettem meg.

Királyod vagyok, Lajos, te vagy Szicília királyságának legnagyobb hűbérura. Tietek a tarentói hercegség, s ha akarod, átmehetsz Achaiába, ott igazgatod grófságaidat. De én kérlek téged, Lajos, azokra a szavakra gondolok, melyeket megőrizett Castellamare kertje... azokra gondolk, melyekben ígérted hűséged és ragaszkodásodat. Jöjj. Látod-e, nem tudom, vajon mint regina kérlek-e, aki érzi szorongatását, érzi, hogy elhatalmasodnak veszedelmei s nem tudja, mi borul feje fölé holnap? Nem tudom, úgy kérlek-e, mint aki félti gyerekét, az elsőt, akit a természet rendje szerint világra kell hoznia. Vagy magam vagyok, Johanna, aki kinyújtja kezét Capua felé, s mondja Lajosnak, kedves rokonának, hogy irtózatoss ez az egyedüliség, e nápolyi fogság, s kéri asszonyi szóval, szedje össze fegyvereseit, induljon meg királyasszonya nevében... induljon meg Johannával szívében Capuából - Nápoly felé...”

Csengetett. Magas, száraz ember, Alifei Miklós, a titkár lépett be. Különös, magas homloka volt, mélyen ülő szeme, keskeny ajka. Mintha árnyék lett volna, oly simán, nesztelenül járt.

Ha ketten voltak, megenyhült az alázatos, udvari tartás. Miklós leülhetett, az alacsony széken előrehajlott, kicsavarta a tintatartót, elővette a tollat s papírt. Aztán várt... szemét asszonyára függesztve. Johanna kinézett az ablakon. Ezek voltak a csendes percek, amikor megfogant valami gondolat, melynek lényegét Miklós mesternek kellett levélbe beillesztenie.

- Clementissima Regina írni kegyeskedett, látom.

- In secretis, Lajos hercegnek.
- Kevés dámája van országunknak, aki saját magának írdeákja.
- Nagyatya nevelt így, Miklós. Jobb így. Ki tudja, merre visz az Úristen rendelése. Nem szorulok senkire. Magam deákja leszek.
- Ha meghalok, Regina... csak akkor.
- Hű ember kegyelmed. Ha lesz módomban, jutalmazom. Ha kívánja, örömét leli benne, címet rajzoltatok, lovaggá üttetem. De úgy hiszem, kegyelmedék mindnyájan lenézik a mi nemeseinket. Garázda, ostoba népnek tartják őket, s többre becsülik sarkantyúnál s címerpajzsnál a saját pennájukat.
- A szándék, Serenissima, az, ami legtöbbet jelent. Ha a királynő gondolt rám, méltatlanra, már majdnem annyi, mintha nemesi koronát ajándékozna.
- Miklós, mit mondanak... mit beszélnek az örök... azok, akik a vizsgálat után vitték őket... tortúra után...? Mit mondanak Bertrando del Balzo legényei...? Mindenki mindent tud itt a palotában, csak én ülök egyedül, elzártan, mintha bélpoklos volnék vagy süketség környékezne, melyben elhalványulna minden emberi szó.
- Kegyes asszonyom, sokat nem tudok. Csak annyit, hogy a gyalázatosok gyengén viselik sorsukat. Zokognak, jajgatnak, vádolják egymást.
- Egymást...?
- Így mondják, s ezenfelül... Engedelmeivel, sok mindent mondanak.
- Miklós, ketten vagyunk... Ismerjük évek óta egymást, legyen kegyelmed oly őszinte, mint amilyen hű emberemnek tartom.
- Katalin császárnőt vádolják. Sancia is, Filippa is, Cabanis Róbert is... Terlizzi is... „Katalin akarta”, így mondják, amikor felhúzzák a csigát, s lábukat beszorítják a pecek közé.
- Tortúráznak?
- Még csak gyengén. Először csak mutogatják szerszámaikat, majd kicsinykét sütögetik őket vasakkal. Ez az első. Visszamennek börtönükbe. Jó a második tortúra. Ne feledje, Clementissima: most nem az Inkvizíció cselekszik, nincs a világi hatalom keze megkötve. Nem kell protocollumot vezetni, mint az eretnekeknél, bizonyítva, hogy csak folytatása ez az elsőnek s nem ismétlés az újabb kínvallatás. Filippa már félholt... Folyton téged emleget, királyasszony... Folyton-folyvást neved invokálja.
- Miért az én nevem... mit mond... mit mond Filippa?
- Kiáltozza... segíts meg, Johanna, segíts meg, Johanna... ölj meg, öless meg, Johanna...
- Ezt... csak ezt kiáltozza?
- Asszonyom: csak ezt... Kegyelmet, Clementissima... így hallják az örök, akik locsolják s a pribékek, akik nehéz húsát tépdésik. Úgy mondják, nem szoktak hozzá, hogy öreg s meztelen asszony bőrét égessék. Félnek tőle, boszorkánynak, bűbájosnak tartják, talán nem is kínozzák nagyon, nehogy reájuk hozza a Gonoszt, ha egyszer kiszabadul.
- Mit vall Filippa... mondd, Miklós úr, mit beszél?
- Könnyörög folyvást, fiát, leányát, unokáját emlegeti.
- Van-e, akit vádol?

- Katalin úrnőt... de a bírák úgy vélik, ezt bosszúból is teheti, hiszen a császárnő a Cabanisokat törbe csalta, amikor magához hívatta őket a gyilkosság után, s őrt állíttatott az ajtajuk elé...

- Nézz szemembe, Miklós, mondd meg őszintén... engem nem vádol Filippa... nem kiáltja nevem, csak azért, hogy megfélemlítse a bírákat s ő maga megmenekülhessen?

- Egyetlen szót sem hallottam erről, asszonyom. A jegyzőkönyvekben sincs egyetlen utalás...

- Miklós... te engem szolgálsz, hűséggel... Mondd szemembe: hiszed-e azt, amivel áltatsz... Nézz ki. Menj az utcára... azt ordítja egész Nápoly, hogy én bujtattam fel a gyilkosokat, én taszítottam előre a reteszt... Erre válaszolj, Miklós... mit hiszel te, aki egy lélek vagy Nápoly népéből... miért hallgatsz, ha kérdezek?

A titkár közelebb ment. Megállt a királynő széke előtt. Lelkében mély szánalom volt, amint látta e magából kikelt arcot, reszkető kezét, árkolt homlokot, melyet kikezdett a gond.

- Clementissima Regina, most csak ketten vagyunk... ilyenkor beszélhetek, anélkül hogy megsérteném az udvari illemet. Isten legyen tanúm arra, hogy igazat mondok, s véremmel pecsételtem meg, ha kell. Én felségedet ártatlannak tartom abban, amiben vádoltatik... amiben elítéli a népszáj... de, engedelmeddel szólva, nem tartalak minden dolgokban hiba nélkül valónak...

- Ha te ítélkeznél felettem, Miklós, miben találnál bűnösnek?

- Domina Regina, sorsodat vonnám perbe, mely a megboldogult Endre úrral egy nyoszolyába fektetett. Mi... mindannyian, akik az udvarnál voltunk, de talán mások is... sokan a nemeségből... tudtuk, hogy Kegyességed nem vonzódik úgy hites urához, miként asszonyok szoktak, s lehet, ezért gondolhatták a bűnösök, hogy könnyebben menekülnek, lomhább lesz a hatalom büntető karja, mert hiszen ők nem saját örömeikre, kedvükre gyilkoltak, hanem megvédték a salus reipublicae-t.

- Endre halála lett volna az ország üdve... ezt gondolhatták?

- Ők maguk ordítják ezt, amikor felocsúdnak ájulásukból, meztelenen, pörkölt tagokkal, amikor csikorognak a kötelek, s csigákkal húzzák fel széttört tagjaikat. Mindegyik úgy mondja: Endre halála az ország szava volt.

Johanna nem válaszolt. Kezében forgatta a kisebbik királyi pecsétet, mialatt a secretárius beszélt. Ráhajlott a címerrajzra. Nézte a dombokat, a keresztülszaladó pólyát, a vidám méheket s mindezek szívében a szomorú liliomot, az egyetlen védelmet, mely számára még megmaradt. Megcsendesedett. A hangja szelíd lett. Megint mosolygott, ahogy Alifei Miklós felé fordult.

- Messere, ma este eljön a tropeai püspök. Nyolcadnapos a gyász, s ideje, hogy követségem Pannoniába útra kelhessen.

- A püspök viszi asszonyom szavát?

- Őt választottam. Járt már korábban Magyarországon. Ismeri az embereket, valamit ért a nyelvből, szokásokból. Gilétfi, a comes palatinus francia végről rokona. Nekünk hűséges hívünk, mindenkor szívesen vette, ha kikértük tanácsait. Kegyelmed egy véleményen volna velünk?

- A püspököt felséged jól választotta. Most meg kell választani a szót is, melyet magával vihet.

- Ezért hívtam kegyelmedet, messere...

- A királyasszonyhoz vagy Ludovicushoz szóljon-e levelünk?

- Úgy vélem, mindkettőhöz. Anya gyászolja fiát s bátyja az öccsét. Másként írok az anyának s másként a királynak. Kegyelmedet én most kegyelemben elbocsátom, s várom estebéd előtt, hogy elhozza conceptusait.

- Megroskadok a bizodalom alatt, hiszen nehezebb feladat még nem súlyosodott írődeákra. Kegyes asszonyom, ne hagyj engem segítség nélkül. Mondd meg egyszerű szóval, mit írjunk egyikének s másikának is.

- Anyámnak... nehezebb. Könnyei nem apadnak még el, míg elér hozzá a levél. Hallja a gonosz hírt, átkozni fog engem. Bármit írok, taposni fogja, Gyeheennába kíván majd asszonyanyám, aki itt szeretettel simogatott. Kegyes szóval írj neki. Mint gyermekét vesztett asszonynak, akinek nincs ura, hogy pótolja azt, amit elvett tőle az Úr. Kegyes szóval s egyszerű szóval. Minek a világ minden bölcsessége... szegény nagyatyáról mondták, hogy furor praedicandi az, amiben szenved... Úgy írj, hogy mindenki megértse... magyarjai, akik előtt olvassa. Ne legyen benne semmi más, minthogy asszonyanyám könnyét szárítom, értem bánatát, s nekem magamnak sincs más, amellyel ideig-óráig megfedkezhetem gyászomról, mint a magzat, aki ha felnő, talán mása lesz atyjának, s akinek a számára az Úristen talán nagyobb kegyet tartogat, mint amelyet elvont szegény apja s szegény anyja felől.

- Így legyen hát fogalmazva az egyik levél. Ludovicus úrnak mit írjunk?

- Írj szorongattatásaimról. Arról, hogy Nápolyban minden ember a másik farkasa. Írd, hogy Károly az, aki felidézi a testvérátkot. Hívd Lajost kegyes bátyámnak... De ne alázkodj túlságosan előtte. Ő is király, én is az vagyok. Nincs felettünk más... csak Clemens pápa s az imperátor... De úgy írj neki, ahogy kancelláriánkban készül a levél. Lehet egy s más benne még a szicíliai készülődésről, a pogányról, aki előbbre húzódott Afrika partjainál, Málta veszedelméről, melynek védelmére Acciajuoli uramnak adományoztuk a szigetet... Így írj... ne alázkodj, ha olvassa, érezze: királyasszony kezétől ered a levél.

Ő maga töltetett olajat a mécsekbe, hogy ne aludjanak ki, ha megint késő éjszakába fordul az idő. Álmatlanság gyötörte, s úgy kívánta volna, néha kegyetlen örömmel, hogy megelevenedjék estére az egész Castel Nuovo, s reggelig ne hunyja le senki sem szemét. Ilyenkor sétált a magányos folyosókon, mint köpenybe burkolt őszi kísértet, aki vigyáz a kapuk zárára, riogatja az őrt álló vitézt, s megvárja az első kukorékolást, hogy végre lehunyja fáradt, meggyötört szemét.

A tropeai püspök jött be hozzá. Ahogy ránézett, már tudta: magára veszi követségének keresztjét. Kicsit roskatag volt, megropogtatta száraz kezét, ujjai táncoltak a levegőben, s ösztövére mellén - míg beszélt - ide-oda himbálózott az aranykereszt. Az asztalon levelek feküdtek, követutasítás, királyi pecséttel ékeskedő ajánlólevél, mely minden keresztény fejedelmek s városok lakóit arra kéri, részesítsék illő vendéglátásban küldöttségét. Tele papír és pergamen, egy zsákocska arany, melyet a misszió céljából összekaparhatott. Néhány episztula a magyar lovagokhoz, akik valaha Nápolyban jártak, s most elfoglalták Visegrádon bárói széküket. Ezeknek íratott, kinek-kinek megadva a nagyúrnak járó tiszteletet. Napok óta már csak ez az egy gondolat fűtötte: készüljön el a püspök, vegye magára az ország keresztjét, s ha elindul roskatag lábán, elszáll minden átok talán innen, megenyhülnek a gyűlöletek, eloszlanak észak... Pannonia felől a viharfelhők, s a Castel Nuovo önkéntes foglya újból kezdheti régi életét.

A püspök olvasott. Szeme átszaladta a sorokat, melyeket díszes pergamenre vetett nápolyi veres festékkel a legszebb rajzú deák. Négy oldal volt, előre-hátra hullámozott a mondat, hűvös formái beburkolták a szó kegyetlen értelmét. Könnyű a kancelláriában mesterkedni, cicerói

fordulatokkal. De állj csak ott egyedül, egy idegen előtt, aki most indulna felgyújtani a világot. Nincs semmi más benne, csupa szó, melyben vádoltatnak az ismeretlenek, szó esik arról, hogy kínozzák már az összeesküvőket, az igazság útban vagyon. A püspök olvasta, de Johanna látta rajta, hogy apró szeme rendre elkalandozik.

- Nem egyezik szándékkal e levél, püspök úr?

- Az írás jó, Clementissima, de én fogok ott állni, Isten segítségével, a haragvó király előtt, én leszek ott csak egyedül, felszaggatom a friss sebeket, olajat öntök a tűzre, amikor rendre-rendre elmondom: mit vallottak a tortúrázottak?

- Honnan tudja kegyelmed?

- Balzo gróf mutatta a protocollumot. Kértem tőle, írasson másolatot arról, ami a vádjának alapja.

Johanna közelebb ment hozzá.

- Atyám, ismertél akkor, amikor gyermek voltam. Gyóntam is neked. Akaratomból most felkeresed a külszágokat. Kérlek, bízzál bennem. Akármit hallasz, bízzál bennem, mert ha nem hiszed te sem, amit mondasz, ki hinné el, hogy igazat beszél egy királynő prókátora? - Atyám, mondhatnám, hogy kegyes missziód után sürgetni fogom a Szentatyánál számodra a biborkalapot... mondhatnám: úgy jutalmazlak, mintha világi báróm lennél... mondhatnám, hogy könnyű út ez, szép a téli tájék, ott messze Hungáriában fehérbe, zúzmarába öltözik a világ. De én megfogom, atyám, a kezed, s kérlek, mint amikor te voltál az egyetlen, aki beengedtél a kápolnába, ahol Giotto mester festette Szent Borbálát. Apámat ismerted... nagyatyát szolgáltad... te fogtad le Sancia nagyanya szemét... Igaz hittel felelj: hiszel nekem?

- Johanna... az Úristen lát csak bele a mi gyarlóságainkba. Én útra készülök. Életem lefelé fordul, nem félek attól, hogy az út s viszontagságai megőrlik erőmet. Ludovicustól félek, hideg, átható szemétől, mellyel ifjúkorában, amikor követséget vittem Budára - esztendőkkel ezelőtt találkoztam. Lajostól félek, attól, hogy nem tudok neki mit mondani. Űl, miként egyetlen úr a magyar főkirályság trónján, körülötte hevernek hűbéres országoi. Távoli őséhez, magyar Szent Lászlóhoz hasonlíthatja magát, s szereti, ha világi orcáját glorióla övezi.

- Erzsébet anyától félek. Endre anyja. Elvesztette fiát. Égneke emeli csonka kezét, s így hívja tanúul az eget arra, hogy betetőzi bosszúját.

- Elmegyek hozzájuk, ha az Úristen úgy engedi. Amit letettél gyarló kezem közé, igyekszem továbbvinni, keresztény fejedelmek nagyobb dicsőségére. De az ember, asszonyom, tehetetlen, ha nincs vele a kegyelem... Az én imám egyedül kevés ahhoz, hogy elhárítsa a veszedelmeket...

- Az enyém kellene, atyám?

- Tudsz te még imádkozni, királyasszony... és hiszel az imádságban?

- Miért kérded... miért épp te kérdezel, aki ismertél engem, vezettél, amikor a benedictinák kolostorában tisztítottam meg lelkemet... miért kérded te, atyám?

- Látod, a világ gonosz nyelve füstöt okád, mint máglyára hányt rőzse, úgy hamvad el benne az igazság. Tudod, asszonyom, miről beszélek? Tudod, ugye, hogy nemcsak tettel, akarattal, temagad testével vétkezhetsz... néha a hallgatásban, mulasztásban... renyheségben, elnézésben is lehet bűn... a lélek néha sóvárog, hogy tisztára mossa köntösét...

- Milyen különös ez az éjszaka, atyám. A királynő kérette alkancellárját: menjen követségbe Magyarország urához. Te meg kinyújtod felém kezedet, és én letérdelek előtted az éjszakában, s arra kérlek, hogy mint nagyon-nagyon régen... igen, atyám, mielőtt hajnalban útrakelsz majd... hallgasd meg Johannától azt a gyónást, melyet nem hallhat senki soha.

A főpap felállt. Körülment a szobán, gondosan bereteszte az ajtókat. A pergameneket összezsavarta, beillesztette tokjukba, kis ládácskába zárta az aranyakat. Kint fekete éj volt; csak egy-egy imbolygó fénypont, az őrség fáklyája mutatta: Nápolyban még nem halt meg a világ. Visszajött a szobába. Középre húzta a széket, mely eddig az asztalhoz támaszkodott. Johanna nehéz testét odacipelte a székhez, a pusztá padlóra térdelt. Fejét, melyet most sem fátyol, sem csipke nem ékesített, odahajtotta a merev, kemény karfára. A mécsesek imbolyogtak, s ahogy egyik rávetette arcára a fényt, a püspök látta: az anyaság fáradtsága ólom-súllyal nehezedik rá. Így maradtak. Talán percekig, talán tovább, ki számolta a homokóra szemcséit, melyek halkán, feltartóztathatatlanul csörgedeztek lefelé. Élet és halál közt imbolygott, s a püspök tudta, hogy nemcsak ő indul el hajnalban a nehéz utazásra, de a vergődő, hozzá hajoló lélek harcot vív önmagával: a messzire induló fülébe súgja mindazt, amit nem hallhat meg senki sem.

A pap ült, hallgatott. A csend áttetsző volt, mint amikor nyitott ablakon bejön a köd, s fehér párájával betölti a szobát. Túl voltak a penitencián. Az élet, mely Nápolyban oly ellenállhatatlanul, oly hatalmasan lobog, betölti a nappalokat, a Vezúv torkából lángokat szór az ég felé... most keskeny pallóval volt csak hozzákötve az elmúláshoz, egy mozdulat elég volna ahhoz, hogy Johanna ájultan zuhanjon el. A pap emelkedett fel először. Ösztövére teste megremegett az erőfeszítéstől, amikor felemelte az elalélt királyasszonyt, s ahogy a csengőért nyúlt, hogy behívja szolgálóleányát, irgalmas lélekkel rárajzolta gyűrött, fehér homlokára a kereszt jelét.

NEGYEDIK RÉSZ

A NAGY PER

Leszedték a drapériákat. A zöld, sárga és bíbor kárpitok, melyek néhány órával ezelőtt még harsány nyelvükkel hirdették a Populus Romanus el nem múló dicsőségét, most petyhüdt rongyokként heverték a Capitolium előtt. Ünnepi vasárnap után jött el a hétfő, az Urbs születésnapját szürke, esős hételeje követte. A jegyző, akit most Tribunusnak, sőt már Augustusnak is hívtak - ott ült karosszékében, émelygő gyomorral a hatalmas ünnepi lakoma után. Arra gondolt: Róma sohasem fásul bele Trimalchio kedvtelésébe, gyönyörűségét leli a fűszeres ételekben, finom s nehéz borokban, hogy aztán hajnaltájt el kelljen viselni a pávatollas torokcsiklandást s a keserű levelű gyógyelixíreket.

Ült, kezében elmaradhatatlan ezüsttollával, tanácsosai, az egykori írnokok, fráterek, goliardusok között. A reggeli órákra már egészen kijózanodott. Elszállt a köd, mámoros óráinak megszálltsága, eksztázisa, mely csodálatos képekbe burkolta Rómát, regényes múltat épített köréje, képzeletének játéka szerint. A székből le lehetett látni a Városra. A Forumon tehének legeltek, a gaz benőtte a törmelékeket. A háztornyok barna torzói úgy meredtek egymás fölé, mintha életre-halálra harcoló hímek ágaskodnának, vértől borított testükkel. Elszállt a mámor, s nem érezte magában az éjszakák mágikus erejét. Szelíd, kövérkés nótárius lett újra, aki körbejártatja szemét, egyszerű, gyanakvó kérdéseket tesz fel a külvilághoz, melyek zavarba ejtik a körülötte gyűrűző, hű plebejusokat.

Végignézte őket. Nincs egyetlen Colonna, Gaetani, Papazurri, Orsini se közöttük. Csupa alantas kisember, aki hajlandó elébe térdelni, s csókolni köntöse szegélyét. Azok, akik Colát, Rienzo fiát reggelenként Augustus címével üdvözlötték, javarészt a szellem csavargói voltak, akik a legkülönbözőbb tartományokból gyűltek össze, hogy istenítsék új, hozzájuk hasonló urukat. Kiugrott papok, ártatlan rajongók, nagyurak diákjai, vándorköltők akadtak közöttük. Mindnyájan titkos s reménytelen szerelmesei voltak a betűnek, melynek bűvös titkát versben és prózában ők hordozták végig egész Italián. Most - Cola jóvoltából - mindnyájan hivatalbeliek lettek; együtt: az Urbs új magisztrátusa. Halkan s fontoskodva beszéltek, óvták méltóságukat, érzékenyek voltak a nép gúnyjával szemben, ha egy-egy vasárnapi népgyűléskor, melyet ők pompás szóval Comitíának neveztek - fennkölt, de zavaros beszédüket kikacagta a tömeg.

Ezek közt ült Cola di Rienzo, s turkált a keserű orvossággyökerek között. A hatalmas kalamáris s az ezüsttoll új méltóságaiban már kicsinyes játékszernek látszott, amikor pompás skarlát köntösben ott áll széke mögött a városbakó. Elnézett a Campagna felé, sóhajtás szakadt ki belőle, könny lepte el szemét, úgy nézte a várost, mintha Róma Isten báránya lenne, mely ezer esztendő óta hiába próbál ráállni gyenge, tehetetlen lábaira. Valahonnan, messziről eleredt a szó. Soliloquiának szánta, mintha jós módjára hömpölygetné a világ minden bölcsességét... de szeme sarkából szemmel tartotta a plebejusokat, s azok is tudták: áhítatos hallgatással, égnek emelt tekintettel hálálhatják meg a bizalmat, melyet Cola, az egykori bajtárs, beléjük helyezett.

- Látjátok - mondta -, a világ lassan-lassan egy akol lesz, s az, aki ezen a széken ül, a Pásztor vikáriusa... Az akarat olyan, mint őseink kardja, a gladius. Két éle volt, jobbra-balra használhatták, de csak az tudta forgatni, aki tanulta a vele való bajvívást. Ha barbár kezébe került - az első római gyerek kiűthette parittyakövével markából. Ilyen az akarat, látjátok, ha innen sugározik ki, mely minden birodalmak közepe. Ti csak arra néztek, hogy komámasszonynak kenyere legyen, sör s bor illesse a céhek mestereit, tarka ruhában vonuljatok ki vasárnaponként, s asszonyaitok elégedettek legyenek veletek... Vajon ki volt közületek messzebb, mint a Campagna...? Járt-e egyiketek-másiktok Perugiában, láttátok Siena kapuit, ismeritek Sziciliát,

volt közöttetek, aki Genuába is tévedt, vagy ette San Marco urainak kenyerét? Ki járt messzebbre, mint a félsziget? Ki volt már Frankhonban, ki látta Norimbergát, a német Impérium városait, Viennát, északabbra a hideg svecus világot... vagy Budát, mely előtt a Danubius folyik? Ugye, egyiketek sem?... Látjátok, ezt mind ismernetek kellene ahhoz, hogy segítőtársaim lehessetek. Hogyan adhatnátok tanácsot nekem, ha azt sem tudjátok, miként választják a németek királyát, s miként lépzen belőle a Populus Romanus akaratából az Impérium császára? Látjátok... ki merte volna közületek megtenni, hogy magához idézze a két császárt, a bajort s a morvát, hogy tribunusi székünk előtt vitassák meg földi igazukat. Én megtettem, értitek? Levél ment Róma nagyobbik pecsétjével, mindkettőjüket csak „rex”-nek, németek királyának címeztem, úgy beszéltem velük, mint egykor e helyről a consulok. Értitek-e: levelet küldtem, felszólítva őket, hogy határnapra jelenjenek meg Rómában, fegyvertelenül, illendő kísérettel, hozzák magukkal prókátoraikat, akik Róma ítélőszéke előtt bizonyíthatják, melyiket illeti meg inkább a császári méltóság?

- Nagy ember vagy, kegyes urunk... Valóban, ez mindennél jobban mutatja magnificentiád erejét... Csak épp esendő elmével kérdezzük, vajon jobban fog-e menni mindnyájunk sorsa, ha az Impérium egyik vagy másik német király kezében pihen?...

- Vártam... ezt vártam tőletek, ezért érzem magam közöttetek egyedül. Egyiketek sem érti, hogy mindez csak jelkép, mely fennen lobog a keresztény nációk között... betölti a világot, s minden nemzetek félve tekintenek közös anyjuk, Roma Mater felé. A gonoszak összefűznek félelmükben, a jók esdve nyújtják majd kezüket felénk... Hónapok múlva már hallhatjátok a föld moraját, mely megremegetti a nemzeteket: a Tribunus üzent, a föld hatalmasai meghajtották előtte fejüket, Róma örök s megint mindennél hatalmasabb...

- Kegyes urunk... némelyek mindezt nem értik meg, imént is, amint jöttem, a takácsok közül néhányan, a mesterek csekélységért kunyoráltak, valami előlegért, hogy tovább tudjanak dolgozni, mert kelméket szállítottak az ünnepségre, s már a múltkorról is akad tartozás...

- Hallgass. Nem rám tartozik. A takácsok majd megkapják pénzüket, s ha itt lesz a Szent Év, megindul a keresztény népek árja, mely bűnbánatért Rómába zarándokol... térdig aranyban fognak járni a mesteremberek. De hogyan akarjátok ellátni a temérdek idegent? Miként remélnétek, hogy hálóhelyet találnak? Eljön-e valaki, ha hallja: itt farkasok lepik el az utakat, miazmásak a kutak, meretrixek húzzák odúikba a vezeklőket, a flagellánsoknak hitvány kócból szőtt, gyenge ostorokat adnak el, hamis ereklyékkel kufárkodnak, s előre vizezik a bort, melyet megítatnak azokkal, akik itt hagyják nálunk sokféle pénzüket... Mindezzel a takácsok nem törődnek. Míg én építem a Művet, egyesítem az Impériumot, harcolok balgaság, pogányság, gonoszság ellen, itt állnak a takácsok, s sunyin lesik, fakult rongyaikért mikor fizetek arannyal nekik... Holott nehéz idők járnak felettünk, megvallom, szüntelen ezen töprengek néhány napja, s oly nagyok gondjaim, hogy ezredrészét se tudnátok magatokra venni, akárhogy igyekeznétek is megosztani velem.

- Augustus is meghallgatta hív barátait, uram!

- Vajon voltak-e barátai Augustusnak s hívebbek voltak-e azok, mint az enyéimek? Hát hallgassátok meg... emberek, akik mindnyájan emlékeztek arra, amikor Bajor Lajos eljött Rómába, hogy Pietro da Corvara kezéből fejére tétesse a császári koronát. Tudjátok, emberek, mi az, ha hadak zúdulnak le Itáliára, nem akadnak fenn a guelf városokon, nem állítja meg őket Velence, nem törik meg hatalmuk Milánó falainál... lejönnek Rómába s azon is túl?

- Hiszen te magad hívtad, uram, a császárokat... magad mondtad, hogy fegyvertelenül idézed őket... Talán nem akarod, hogy itt vívja meg garázda hadinépük a végső ütközetet?

- Most nem erről beszélek. Ez csak jelkép. Lehet, hogy jönnek... idéztem őket... de az is lehet: csak udvaroncokat küldik, országuk nagyméltóságait, csak alázkodó levelekben jelentik hódoltságukat. Ez a jelkép, de az, amiről szólok, kézzelfogható valóság. Tudjátok, hogy a magyar Archiregnum ura, Ludovicus király küldött üzenetet hozzám, melyben jelenti: öccse halálának bosszulására haddal keresi fel a nápolyiakat.

Az álmos jegyzők egyszerre kijózanodtak. Ez érthető, kemény szó volt. Ismerték a körülöttük levő kisvilág ügyét, Johanna koronájának fénye ellátszott Latiumig, s tudták, hogy ha valaki hozzányúl Nápolyhoz - feljajdul menten Avignon. A titkárok Colához hajoltak, a tág, ködös mondatok helyét most apró, szaggatott dialógok egymásba ölelkező sora váltotta fel. A főtanácsbeliek közül egyik kiment, megnézte, nem ólálkodik-e az ajtóknál oda nem illő kíváncsiskodó? Cola felegyenesedett. Eltűnt szeméből a fény, a megszállottság szinte beteges csillogása. Józan lett, száraz, fontoló szava visszabillent az oskolanyelvbe, melyet erősen keverve a polgárok szavával, egymás közt használtak a hivatalbeliek.

- Magyarországi Lajos frigyünket kérte, hogy megbüntethesse Johannát, akit ő házasságtörőnek, felbujtónak nevez. Kifejtette indokait, ajánlva annak bizonyítását, hogy Andreas halálában a királyasszony a főludas. Levelében megadta nekünk a tiszteletet, Róma urának címzett, s előre biztosított arról, örködni fog privilégiumaink felett... Ludovicust keményakaratú úrnak mondják, s cseppet sem csodálkoznék, ha kardjával akarná szétvágni a nápolyi per csomóját.

- Vajon bele kell nekünk, rómaiaknak, elegyednünk e hadjáratba?

- A magyarok királya szárazföldön át kíván jönni, erre vezeti hadát. Reméli, barátságos földre talál. Kéri, hódoljunk előtte, mint Szicília és Nápoly jog szerint való ura előtt, s ő frigyre lép a mi Rómánkkal, mely az ő kegyelméből szebb s hatalmasabb lesz, mint valaha...

- Ki hitte volna, hogy oly messzeségből, idegen magyar világból ereszkednek alá hadak? Mit tehetünk öellene, uram, ha Isten felvilágosította elmédet, válaszolj.

- Halasztgatás útjára lépek, Ludovicus hadjárása nem illik bele a tervekbe. Mit csináljak én a magyarokkal, akik ide jönnek, megelőzve a szent esztendőt, megelőzve minden készülődést?... Ha arannyal fizetnek is katonái, mégis garázdák, s ki akadályozhatná meg, hogy ne a mi földünkön csapjanak össze a seregek? De Ludovicusnak nem írhatom, hogy tágas a világ, keressen magának más utat Nápoly felé. Nagy úr, a keresztény Respublicának egyik legnagyobb fejedelme, számos királyságok ifjú ura. Hódol Rómánk előtt, búvik hozzá, mint gyermek anyja kebelére - ezért segíteni kellene szándékában, hogy kegyes indulatát minél inkább hasznunkra hajthassuk...

- De Nápoly közelebb fekszik, s régi idők óta közöttünk béke van.

- Johanna a koronás király, s a Szentatya áldóan tárja ki feléje kezét. Johanna is illő módon tisztelt meg már minket, ezüstpoharat s ételszerszámot küldött lakománkhoz, s üdvözlő levélben Petrarcát citálta, aki a poraiból megújuló Urbs nagyságával foglalkozik.

- Mindent tudsz, uram, mondd meg - vajon tényleg bűnös-e a királynő?

- Az Úr megbénította azoknak nyelvét, akik beszélhetnének. Fecsegésüket elnyelte a kínzókamra fala. Senki sem tudja Itáliában, tőlem is hiába kérdezitek, én sem tudom. Nem a római Senatus s nem a Capitolium feladata, hogy döntsön idegen fejedelmek perpatvarában, melyet nem hoztak bírói széke elé. Ha a Szentatya jónak látta elküldeni saját bíróját, meghajtjuk fejünket, s alázatos, keresztény lélekkel fogadjuk az ítéletet, akármiképpen hangzik majd el.

- Már elhangzott... a vádlottakkal szemben.

- Már elhangzott kiáltásuk is, amikor testüket belepte a máglyafüst. Cataniai Filippát haldokolva cipelték a vesztőhelyre, Sancia kiáltozott... Terlizzi grófot kitepte a tömeg, úgy kövezték meg. Cabanis Róbert s a jegyző széttépett tagokkal, megpörköelve kerültek a Nagy Bíró elé... Látjátok, én is tudom, mi történt Nápolyban... Tudom, hogy Durazzói Károly üzengetett Ludovicus királynak, hogy - ha kívánja - kezébe teszi le Johanna királynő fejét, de csak akkor, ha a király támogatja az ő trónigényeit... Látjátok, mindent tudok, ami még ma mások előtt titok... Tudom: Ludovicus nem adott Károlynak választ, holott már bőségesen jöhetett volna levél... Johannának ideje volt izenni Tarentói Lajoshoz, aki hadaival megszállta a Nápoly előtti vidéket.

Látjátok, vannak híreim Nápolyból is, mint mindenünnen, s úgy használom fel őket, ahogy nekem épp jólesik. De Andreas és Johanna pere nem a Populus s a Senatus Romanus ügye, ti is óvakodjatok attól, hogy belekontárkodjatok. Tudom, ti Johanna ártatlanságáért kardoskodtok, neki adtok igazat, szeretnétek látni a szép királynét, ha rajtatok állana - nem kapna Ludovicus ítéletet. Hallgassatok. Legyetek némák, mint mondja az írás, s ne elegyedjetelek bele akkor, ha egymásnak mennek a farkasok. A mi Respublikánk gyenge palánta, csak a hit növeli nagyra, s úgy kívánjuk, hogy még kicsiny ideig ne bántsa semmi szél. Ludovicus király megkapja válaszat, melyben én őt nagy s igaz királynak nevezem. Kérem, közölje szándékait velem, s minden módon rajta leszünk, hogy plánumaiban ne történjék fennakadás.

- És Johanna... Johanna tudja?

- Üzenek neki. Messziről halljuk a lovak robogását. Messziről láthatjuk az Apocalypsis lovasait... A világ nem tud megbékélni, s a világ közepében véres seb van. Róma. Én láttam ma álmomban, hogy kinyíltak a hegyek, melyek katlanba zárják Latiumot... a sírok megelevenedtek...

A tanácsurak egymásra néztek. Delet harangoztak Sopra Minervában. Az étel öröme szállta meg őket. Cola beszélt... szeme most messzire tárgult, hangja extatikus lett, a kéz szaggatott, vonagló íveket rajzolt a levegőben, a szó hömpölyödő, elállíthatatlan árja nem érintette a földet. A Tribün álmodott.

Amikor újra kezébe vette az ezüstkupát, Johanna kupáját, hogy korty boritallal hűsítse magát, csendesebb lett. Nézte az Anjou-címert, melynek kivert liliumai úgy borították el az edény gótikus testét, mint amikor virágokat szórnak Corpus Domini körmenetén a szentséget vivő pap elé. Cola di Rienzo arra gondolt: e kecses virágnak, asszonynak s királynőnek sorsát most ő fogja bütykös, veres keze között.

Priapus ünnepe volt. Forró lett a karnevál utolja, egyszerre kivirágoztak a bokrok, sárga illatok felhőztek fel a tengerparton véges-végig, az olajfák mentén. Nápoly részeg lett e korai, bűnös tavasztól, s mintha lázában delírálna, úgy forrongott utcáin a tavasz. Farsang volt, a mámor és gyönyörűség ünnepnapja, s a Bolondok Püspöke már ott celebrálta bohókás, szentségtörő rítusát a nagy tömegben, egy gallyakból, szőnyegek, pálmalevelekből összerótt házikó előtt, melyet a tömeg Futinus bazilikájának nevezett, s amelyben időtlen ősök pogány szertartásával imádták a gyermeket s gyönyört sóvárgó asszonyok a kirobbanó férfierőt... Mintha a távoli Lupercáliák levegője ömlött volna el a városon... festékek s illatszerek szaga keveredett a korai virágokkal, a férfiak tarka barettokat, színes tollakat hordtak, a legények páváskodtak rövid ujjasukban, harisnyanadrágban, csupasz képpel, zörgetve tarsolyukat, törüket... Így farsangolt Nápoly, napok óta. A tréfás processziók egymást érték. A Bolondok Püspöke úgy rendelte: hozzák el a hagyományos örök formát, melyet ősidők óta rejtegettek Trani közelében, antik isten testét, mely százestendők óta kísértett meddő asszonyok álmaiban, életet és feledést osztott minden földi bajokban, el nem pusztuló volt, örök új. A szobortag márványát ezer

formába kicsinyítette le a farsangoló tömeg. Kenyérbélből gyúrták, amulett formájában gyermekek nyakába akasztották, kifaragták fából, vagy tészta formájában majszoltatták fiatal lányokkal. Antik ünnepek önfeledt örömeivel táncoltak az alkonyodó napsugárban, ha forró volt a levegő, egy asszony megbontotta testén a köntöst, kibuggyant melle, egy sikítás, már száz és száz asszony táncol, őrzöng tépett köntössel, körbefogódzva, készülődve az éji karneválra.

Az udvar leereszkedett a néphez. Rideg s üres lehetett a Castel Nuovo ezen az estén, fekete folyosóival, vérfoltos sarkokkal, kínzókamrák fölé épült nagytermével, megközelíthetetlenül, bástyafalán poroszlókkal, akik magasságokból nézik a mindennapi kisember életét. Ma üres lehetett a Castel Nuovo, nem hozott bele színt a rossz nők vendégjárása sem, akiknek az év egyetlen napján szabad volt hódolniuk Nápoly királya előtt. Ez is bolondos szokás volt, de az udvarmester engedte, hogy megjelenjenek Johanna előtt Nápoly meretrizei cinóbervereseikben, tengerkében, arannyal, ezüsttel szegélyes kirívó ruhákban, letérdeltek Johanna előtt, hogy megköszönjék az ő ügyükben hozott kegyes statutumát. Farsang volt, illet foglalkozni azokkal, akik a kéj vegyes öröméért mindenkinek odaadják testüket. Pajzán vulgaritással ma kolostor virágának hívták magukat, minden bűnklastrom élén fejedelemasszony haladt. Köszönni jöttek, s meghívni a királynőt a ma esti ünnepségre, melyben a Bolondok Püspökének zsolozsmáját ők, a kiközösítettek éneklék.

Mióta egyedül ül trónján, ez volt az első farsang, mely rászakadt Nápolyra. Arra gondolt: ha most itt hagyna mindent, elvegyülne a tömegben, menten csókra éhes férfiak karjába esne, táncolna, szeretne egy éjszakára, s a legények nem tudnák, hogy királynőt öleltek...

Ezen a farsangon kegyeit élvezte Nápoly. Megkegyelmezett a főbenjáró bűnösöknek, a hajóépítő munkások három napra a pihenésért is kaptak bért. Új szabályokat rendelt a házakba zárt széplányok számára, melyek kevésbé voltak terhesek s megalázóak, mint Róbert király alatt. Ezen a héten nem árvereztetett a Bardi bankház, az írnokok felváltottak egy carlinust, s a borbélynál kigöndörítették zsíros fűrtjeikét. Gonosz, öreg boszorkák ólálkodtak a tehetős aranyifjak portáján, s alig bimbózó leányportékát kínálva hívták őket Futinus temploma elé. Mintha mindenki megrészegeedett volna a hirtelen tavasztól, mely ily nehéz tél után rámosolygott Nápolyra. Mintha elfeledték volna a komor, ijesztő téli napokat, amikor máglyák lobbantak fel, s a bűnösök elvették büntetésüket. De vajon valaki elfeledte-e már, hogy az egykori cataniai dajkát cipelték utolsónak a vesztőhelyre, előtte háza népét, Terlizzit, Milazzanót, Robertót, Margitot s Sanciát is? Csipkékbe, selymekbe öltözött fantomokkal gördült tovább a szomorú kordé, pribékek vitték utánuk lefordított címerüket, úgy kellett végighallgatniuk ítéletüket, perzselt tagokkal, bíborköntösben, grófi koronákkal, ahogy megkívánták e gyászos színjáték szabályai... Vajon emlékeznek-e a nép a dominikánus atya szavára, aki még egyszer, utoljára exhortálja a kitépett nyelvű hörgő asszonyt, hogy szánja és bánja mindazt, amiben vétkezett... elfeledhették-e a pernye keserű emberszagát, melyet felkapott a vesztőhelyről, s ablakok hasadékaiba sodort a szél? Van-e a farsangoló, önfeledt tömegben emlékezés arra, ami egy órája történt, tegnap... száz évvel ezelőtt? Emlékezhet-e fájdalomra, dögvészre, vesztőhelyre indulók jajsavára, lovagok menetére, koronázásra, halálra... Vajon van-e most valaki lent, a tömegben, aki minderre gondol, s nem hull bele egészen a mámorba, mely most talán még önfeledtebb, mint akkor, amikor Augustus boldog világa terült el a Posillipo tövén.

Lenézett a Várból. Az ő Nápolya volt, Johanna Nápolya, melyet nem zaklatott fel a régi istenek ébredése, mint a firenzeieket. Parthenope népe soha nem felejtette el egészen, hogy a régi istenek változatlanul vele élnek rejtett formáikban, amulettak, tréfás hagyományok, bölcs igék és szemverések között. *Mater abundantiae*-nak csúfolták kezes boszorkányaikat, fajtalan deáknevekkel illették a mágia portyázó doktorait, képzeletük, e féktelen, színekben látó

délszaki fantázia egybemosta a régit s az újat, színeket vitt a gótikus komorságba, jámbor, istenes nevekkal aggatta tele a nagy Pán játszi hagyományait. Olyan szép volt Johanna Nápolya, e szegényszagú, szurtos, bérodúkba gyömöszölt város irtózatossá nyomorával, zsákmányoló, féktelen grófjaival, uzsorás polgárhadával, korhely mesterembereivel, idegen zsoldosok kényére adva, szinte teljesen védtelenül, sokat szerető leányaival, tejfelesszájú hímjeivel... olyan szép volt, amikor elcsendesedett a nappali poros szél, mindenki felvette jobbik köntösét, megelevenedtek a terek, minden virágba borult, mécseseket tettek ki az ablakokba, melyekből tréfás képeket lógattak alá. A magisztrátusok eldugták a pallost, nyájas képet öltött az univerzum, mintha a vén tűzhányó is szelídebb lenne ezen az estén, kevésbé borította el a várost a kénköfűst.

Johanna készülődött a karneválra. A tükrök kétoldról vetették vissza alakját. Közelebb ment. Az arc sápadt volt, kísérteteket látó, majdnem fakó, ha ledörzsölte a festéket, s keskeny arcán megcsillant a bőr. Nézte ajkát, mely ma sápadtabb volt, mint máskor, a szem alatt apró, kék erek vonultak végig, mint nehéz éjszakák árnyékai. Mióta elhagyta a szoptatást, újból nyúlánk, karcsú lett, majdnem lányos, alig hihette volna valaki, hogy ez a test nemrég végigélte az anyaság misztériumát.

Apró fények villannak fel lent a téren. Ünnepelek az estét, a sötétkék, holdatlan eget, a vágyat, mely úgy lobban fel bennük, mint az ablakokba kirakott mécsesek. Johanna felállt székéből. Mintha csak lassan tért volna vissza az élők világába, szemében megint kigyúl a fény. Végignézett az udvarlására váró dámák során. Mindegyikét rútnak, kövérnek látta, mintha valamennyi részese lenne az átoknak, mely fojtó ködébe burkolta hónapok óta a Castel Nuovót.

Aquinói Máriaért üzent. Hiszen Mária az egyetlen, akivel elindulhatna, hogy szívére ölelje a karnevált. Most érezte, mennyire szereti e kedves, könnyelmű dámát, örök kacagásáért, a puha szóért, a belőle áradó szelíd hervadás illatáért, mely elűzi a komor államgondokat.

Ha ketten voltak, ő is csak Fiammettának hívta, mint egykor Boccaccio, a firenzei poéta, aki kóbor lovagként hordta szét Itáliában Aquinói Mária dicséretét. Ezen az estén Johanna elkergette a keserűséget, tükrébe nézett, puha, illatos kefével törölte át bőrét, s a pirosítót úgy kente fel, hogy ne hervadjon le orcájáról a hosszú éjszaka alatt.

Átölelte Máriát, felemelte a színlelt térdhajtásból, intett asszonyainak: nincs szüksége szolgálataikra, a grófnővel kettesben marad. Dereka köré fonta a karját, egy pillanatig így álltak a tükör előtt, mely visszavetette alakjukat. Egy ágból fakadt királyi vérük rokonságával néztek egymásra, s mindegyik tudta, hogy a másik is a hasonlatosságot kutatja. Úgy álltak egymás mellett, mint két nővér, akik a meredély szélére értek, s most riadtan fogják egymás kezét.

- Látod-e, Mária, egykori lovagod is hűtelen lett hozzám.

- Kire gondolsz? Színeimben sok lovag küzdött a tornán...

Maguk közt voltak, megszűnt minden udvari illem, kedvükre kacagtak az élet dolgain. Johanna felemelte ujját:

- Most a szellem világára gondolok... Giovanni Boccaccióra, aki először mutatta meg neked Baiában, miként kell álorcában a szerelmeshez lopózni...

- Amikor együtt láttuk, akkor még jámbor s illendő volt... De... ma már elmondhatom... néhány hét múlva majdnem halálra rémített. Néhány ezüsttel megvesztegette a szolgálóleányomat, aki becsempészte őt az ágyasházba, s ott várta meg elrejtve, hogy eloltsam a mécseseket.

- Ezt sohasem mesélted nekem, Mária... miért nem szóltál soha erről?

- Amikor történt, még gyermek voltál... s ezenfelül nem oly nagy dicsőség, egyszerű plebejus volt, aki rajtam csúfot tett.

- Kiűzted szolgálóiddal?

- Csókjára riadtam fel, testemen éreztem érintését... egy hangot hallottam, mely toszkánul mondja, hogy megőrül... úgy szeret... szavakat mondott, melyeket ilyenkor elmondanak a férfiak... Reszketett...talán a szerelemtől s talán a félelemtől is, hogy megrázom a csengőt, bejönnek szolgálóim, s őt eléri a megérdemelt büntetés...

- Mit tettél vele, Fiammetta?

- ...olyan egyedül voltam akkor... oly szörnyűek a riadt arcok, ha bejönnek, éjszaka közepén... mindenki rajtam kacagott volna Baiában. Úgy tettem, mintha megrészegedtem volna poétaszavától, engedtem, hogy nálam maradjon, míg az első nem kukorékolja a kakas... Másnap... harmadnap verseket küldött. Először kíváncsi voltam játékos elméjére... kerestem, miként szövi át a vágy a jámbor vagy tudós történetet. Egyszer Ametónak, máskor meg Caleonénak írta magát, s engem is elnevezett minden névvel, melyet egykor nimfák viseltek... Eleinte én is küldtem levelet... írtam neki, s engedtem, hogy eljöjjön... ha kedvem engedi... Aztán elmúlt a nyár, visszajöttünk Baiából; az udvari világban szerfelett terhemre esett Boccaccio... Látod-e, oly jó megint beszélni e régi, elfeledett dolgokról, melyekre kettőnkön s e makacs szerelmesen kívül már senki sem emlékezhetik. Te miért hoztad nevét szóba... valamit vétett ellened?

- Poémát szerzett, melynek hasonlatossága éppoly áttetsző, mint egykor azé a versé, melyben az ifjú pásztor bűnös szerelemmel öleli Fiammettáját. De itt súlyosabb, gonoszabb vétekről van szó, a vádról, Mária, mely körém csavarodik, fojtogat... A gyanúról, mely ott fénylik még azoknak a szemében is, akik itt vannak körülöttem... Látod-e, azt hittem mindig: Boccaccio hívem, gyermekkorom barátja, nem árul el. S most kezembe adták eklogáját, melyben egy Alexis nevű pásztorról ír, akit egy várandós nőtényfarkas a szakadék előtt megtámadott. A pászornak átharapták torkát, s úgy halt meg... Érted-e? Alexis lenne Andreas, én vagyok a nőtényfarkas, aki lestem rá, s meggyilkoltam... Ezt érdemeltem én tőle, hogy így gyalázzon meg?

- Írok neki még ma... vagy holnap. Szemére lobbantom szégyenét. Ha kívánod, új eklogát szereztetek vele, s arra kényszerítem, hogy rímekben és anélkül hirdesse saját álnokságát s a te ártatlanságodat.

- Azt hiszed, Mária... használna még ez valamit? Azt hiszed, azért szóltam, mert kívánnám, hogy újból elem vesse magát...? Ne hidd, hogy ő az egyetlen, aki eltagadja: hízelkedett előttünk... De látod, Mária... nem akarlak szomorítani ily komor beszéddel, épp ma, amikor úgy szeretnék kiszökni innen a kastélyból úgy, hogy senki se lásson kettőnket, amikor elhagyjuk a kaput... Mária, ha arra kérnélek, töltsd velem ezt az éjszakát... jöjj velem a térre, az utcák sodrába... a farsangolók közé... úgy, ahogy én szeretném... ha kérnélek, ne hagyj ma éjszakára egyedül... eljönnél velem, Mária?

- Egészen egyedül menni, kíséret nélkül?

- Szólnék Alifei Miklósnak... jöjjön utánunk, őrizzen bennünket. Más senki se tudná... elküldtem a dámákat, a titkos lépcsőn mennénk le, nálam a kisajtó kulcsa... magunkra vennénk köpenyünket, nem ismerne meg senki, s ha már kint vagyunk a téren, elnyel a tömeg.

A hátsó titkos csigalépcsőn indultak el, úgy kerültek le a cselédek fertályába. A kastély népe kint tolongott az utcákon, bábosok, szemfényvesztők hullámozó tömege között. Beolvadtak a képbe, mely szép s ijesztő volt annak, aki sohasem kóstolta az élet különös, középkori örömét. Mintha az aszkézis utolsó órája ütött volna, feltört a bűnös, élvsóvár életöröm, mely kámzsát

húz magára hétközben, s évente egyszer látogatja meg a szaturnáliákon táncolt ősei emlékét. A gótikus lélek különös szabadulása volt egy éjszakára, mely kicsúfolta a szentet, torzította a magasztost, számárfület illesztett a fennkölt homlokához. Kapósak lettek a boszorkányok s titkos kéj nők, akiket egy hete még ujjongva cipeltek volna máglyára, ádámisták tárták ki szektárius meztelenségüket, ha megtorpan valaki sikátoraik előtt; flagellánsok kínálták egymásnak ostoraikat, s fehér lányhátakon végigcsapott az ólomvégű zsinór... Fraticellik járták be a tömeget, hangosan átkozódva minden világi pompa, rang, fény, vagyon ellen, idézve Pietro da Corvara tanításait... Most tehetetlen volt az Inkvizíció, lankadt figyelme, mely a vétkekre éjjel-nappal vigyáz. Titkárai - úgy mondták - maguk is álarcot vettek, s hangosan kiabálták ki magukból a bűnt s a vétket, melyet esztendőkön át belélegeztek a tortúrakamrák hideg falai között.

Más Nápoly volt, olyan, mintha orkán söpört volna végig rajta, s üde, apró levelecskéket hagyott volna a girbegurba köveken. Gyerekes és féktelen volt. Az arcon áhítatos elragadtatás tündöklött, ha csepűrágó körbetáncoltatta kopott bábjának fejét, s ez az elragadtatás visszatükrözte a nép örök, csodálatos, délszaki gyerekkorát: nem változott. Ősi Nápoly volt, melynek forgatagába került Johanna, Mária s egyetlen férfikísérőjük. Tompa fények kísérték őket, ahogy besodródtak a végtelen folyamba, mely körülölelte, simogatta, biztonságba ringatta azokat, akik összeolvadtak vele. Melléjük került táncra egy alkalmi, gáláns lovag, akit aztán elsodort egy utcakereszteszés tolongása, mások tűntek elő kakastollas fővegükkal, húros szerszámukkal integetve, messziről mutatva egy ezüstcarlinust, mely kijár az éjszaka dámáinak...

Sodródtak, egyre messzebbre, s csak az érzés diktálta, hogy Alifei Miklós valahonnan, a távolból vigyáz rájuk, s talán lehetnek mögötte titokzatos kezek, akik kiragadnák az eltipratás veszélyéből, ha a két nő megbotlanék, s fejük felett összecsapna a tömeg. Tömeggé váltak, besodródtak a kocsmaudvarokra, egy pillanatra kifűjták magukat Sant' Agata templomának udvarán, ahol padok s csapra vert boroshordók fogadták azt, aki megtiszteli a mai parochiális ünnepet. Minden régi szokás kiújult. A kerületek vitték színes jelvényeiket, a szomszédos, versengő utca lehurrogtá, galacsinokat vágta egymáshoz, a sár szétfreccsent az aranybikán, s izmos hímségét a körülállók gaudiumára bemocskolták az utcagyerekek. Egymásnak zúdultak az ellenségesek, füttykösök emelkedtek, a környezők biztatták őket, a perpatvar nőtt, vér szivárgott egy betört koponyából, a játék szebb lett, örök érvényű, mert vér folyhat, az egyetlen nedű, mely nem hiányozhat karneválkor sem. Akik a házak fala mellé sodródtak, azok csendes, alkalmi nézők lehetnek, míg a beljebb állókat már magával sodorta a szédült, öklöző, csúf szavakkal birkózó tömeg. Johanna s Mária egy kapumélyedésbe rejtőztek. A kapu kinyílt mögöttük. Valaki átkarolta őket. Megfordultak. Fiatal legény, a diákok gúnyájában, most jöhetett haza farsangra Salernóból, kirurgusok hegyes fővegét hordta, füttyörészve hajolt feléjük, odáig, hogy megláthatta őket, elérte arcukat a parányi fény, mely a ház falán lobogó mécsesből rájuk esett. Mária öregebb volt, de ragyogóbb, Johanna fiatal, de szépsége nehezebb, félelmesebb. A legény habozott... oly kedves e csodálatos tűnődés, karja összezárja őket, szeme mosolyban fürdik, mintha most valakire emlékeznék. Barétja lerepül, elkapja Johanna arcát, egy csók, olyan puha és mégis fájó, ahogy serkenő szakálla végigborostázza selyemarcát... szomjasan csókolja az asszonyarcot, s már ragadná magával, egy percre... már húzná a házba. Szemük egybevillan... Miért ne? A játék szép, Johanna intett Alifei Miklósnak, aki odakerült Mária grófnő mögé. Két pár, lám... a szűk kapu elnyeli őket, a diák meghajlik, mintha dámáknak járó tiszteletet igényelne a két nő, akit házának kapujához szorított az emberár... Meghajlik, széttárja az ajtót, mely a szobával határos. Karnevál... a királynő belép egy szobába, melyhez foghatót sohasem látott. Polgár tanyája, a falak fehérek, az ablakon régi tölgyfa deszka, a szék egyenes, kemény, az asztal feketére festett, egyszerű deszka.

Homokóra, könyvek, a sarokban csipeszek, kések mutatják: mágiszerségre készül az ifjú studiosus... ahogy bejönnek, megtelik ragyogó szépségükkel a szoba, a legény kinyitja az ajtót, percre egyedül maradnak. Már hozza a bort, farsangi téstákat, s - hogy fitogtassa tudását - latinul köszönti fel a jelenlevőket. Johanna valami csodálatos melegséget érez, felemeli a nehéz önkupát. Ajakán megvillan az örök mosoly... egy pillanatig habozik... vajon élnek-e még benne a régi szavak:

*Sunt tamen et doctae, rarissima turba, puellae
Altera non doctae turba, sed esse volunt...*

A diák tágra nyitotta szemét. A ritmusáról megsejtette, hogy az ismeretlen, különös viráglány a tiltott Ovidiusból félig önfeledetten recitál sorokat. Kezére tévedt szeme. Különös, zöld gyűrű fénylett rajta, olyan mély és haragos zöld kövű, amelyet még sohasem látott asszony kezén. A kéz finom, kecses volt, mint gyümölcsfa fehér virágzó ága. Ha fellebbenti a hosszú fátyolkendőt - a köntös nehéz selyme látszik ki alóla. Mintha varázs játszanék vele, a fekete mágia mágiszterei varázsolnának ide gyönyörű boszorkányt. Az emberi test különös rejtélyeibe vitték el tudós professzorai, akik a csillagok járását talán elhanyagolták, de nyomon követték az emberi nedvek vándorlásait. Most megriadt. A hang... ez a csengő, csodálatos hang, latinságának biztonsága, a vers, mely az Ars Amatoria szavát nevetve recitálja... Keze önkéntelenül az amulettre tévedt, jobbjaival keresztet rajzolt, mint gyerekkorában, ha úgy érezte, rontás fenyegeti. A szó elcsuklott ajkán, a „te” szó, mely az utcavirágát, könnyed ismeretlent illeti - egyszerre megmerevedett:

- Egy szegény diákot akar megréfolni kegyelmed álruhában?... Vajon ki lehet az a dáma, akit e szerény hajlékban tisztelhetek?

Sírni szeretett volna. Látta - a kereszt jelét, melyet a levegőbe rajzolt a studiosus - hirtelen elrebbent a jókedv, a kacagás mámore, a csók szomja, a vágy, hogy megbontsa köntösét, e kedves, idegen fiúnak plebejus módjára odaadja magát. Mindennek vége volt, a szó egyszerű fiút mutatott, a szoba szegényes lett, a kérdés veszedelmes... a varázs elszállt, s most magától kérdezhetné, vajon boszorkány módjára szálljon-e ki a kulcslyukon, vagy ejtsen képét hordó aranyat az asztalra, mert ónpohárból boritallal hűsítette a nápolyi királyt? Sírhatna ezen az egyetlen estén, melyben el akart menekülni önmagától, belevetni magát az emberárba, izzadsággal, porral dörzsölni le testéről az unt hercegi szerelmeket, s illatot vinni egy szűk szobába, melynek lakója majd Salernóban az ismeretlenről ábrándozhat, hosszú-hosszú szemesztere alatt. A könny előtötte szemét. Valami keserű és megfoghatatlan volt mindebben, ahogy elszállt a varázs. A gyertyafény mutatta: szeplős a fiú, zekéje kopott, nadrágján folt van... Könnyes volt a szeme, még mosolygott, amikor megsimogatta, a kendő, a koronával hímezett kendő elvillant, a fiú csak valami különöset, alig sejthetőt érzett, mintha távoli istennők játszanának vele, a csók, melyet búcsúzóul kapott, anyás és halk volt, cseppet sem szenvedélyes. S amikor kilibbent, arcára hajtott maszkkal a jelenés - tétován s görcsösen szorította Johanna alkalmi ajándékát: egy liliomos címerű, ezüst markolatú tört.

Mintha könnyes lenne szeme, s rejtett, tétova mozdulattal törölné le arcát kendőjével... Az utcán felhangzott Johanna szava:

- Visszamegyünk a Várba, Fiammetta. Ideje, hogy hamvazzunk, vége a karneválnak. Látjátok... most az egyszer megpróbáltam, hogy én is olyan legyek, mint a többi... mint a salernói diákok kedvese... mint a lányok, akik táncolnak a tengerparton... De mindenki megérzi rajtam az idegent, egy perc elég hozzá, hogy érezzék, más vagyok, csak gúnyolódok... így mondta a diák... nem mert megölelni. Térdet hajtott előttem, pedig ott voltam a szobájában, azt tehettem volna, amit akar... Vége a farsangnak, Miklós. Hazamegyünk a Castel Nuovóba, s reggelig

még átolvassuk a ma érkezett követjelentéseket. Hamvazunk, Miklós, amikor a hajnal első sugara beesik.

- Domina Regina, ne végy mindent a szívedre... nézd csak, még mindenütt boldogak a népek, örvendeznek... még nem gondolnak arra, hogy holnap szerda legyen.

- Holnap hamvazószerda, s egész Itáliában megszűnik a farsang, csak Milanóban mulatnak szombatig, ahogyan ezt egykor Szent Ambrus engedte... Miklós... fázom, add ide a köpenyed!

A széles hollószárny szétnyílt, s a secretarius nehéz posztókabátja eltakarta a virágos selymet, Így észrevétlenül mentek végig a parton, a lassan néptelenedő utcák között, melyekben már csak egy-egy bolondos, mámoros pár járta a táncot, a többi eltűnt az éjszakában, hogy a farsang örök rítusa szerint ünnepeljen éjfélig, s ne gondoljon arra: virradóra hamvazószerda következik.

A szeretők elbújtak a part mélyedéseiben, az ég letakarta őket, a bokrok reájuk hajoltak. Oly féktelen s ősi volt most Nápoly a csók bűnös, pogány ünnepében, mintha megállt volna az idő, lepergett volna Parthenopéról ezer keresztény esztendő jámborsága, hetérák lejteneinek füzértáncot s bíborszegélyes szenátorok állnák körül Priapos templomát... Hárman mentek végig a szerelemtől szinte remegő tengerparton, s Johanna érezte, hogy fojtogatja valami. Mintha mélyről, szörnyű mélységekből érkeznek ez a fájdalom hozzá, mintha egy szó lenne csak, ami belülről éget, s mindjárt minden jó lenne, ha ki bírná mondani.

Lehajtotta fejét, engedte, hogy Alifei Miklós vezesse át a rejtekajtón, mely a királyi termekhez nyit utat. Máriára nézett, vajon elbúcsúzzék-e tőle, egyedül maradjon-e Miklóssal a kancelláriában, vagy vigye magával asszonytársát, hogy ne kelljen átvirrasztania egyedül, reménytelenül az éjszakát? Felmentek a csigalépcsőn. Szólt Miklósnak, készítse tűzszerszámát, hogy meggyújtsa a kancellária gyertyáit. De mire kinyitották az ajtót - már mindenütt égtek a fáklyák, a diakónusok virrasztva vártak a királynőre, s a sarokban ott ült, elborítva az út porától egy üzenetet hozó lovas legény. Roskatagon kapaszkodott a székre, s aztán esetlenül, lovas ember módjára meghajolt.

- Ez királyasszonyod, hódolj előtte! - mondta neki a barát. A legény nehézkesen térdet hajtott, elkapta a királynő kezét, ajkához emelte, s már keze húzta elő kebeléből a pecsétes írást, melyet titkaként rejtegetett.

- Pannoniából jöttem, asszonyom. Kegyelmes uramnak, a tropeai püspöknek vagyok szolgálja. Uram úgy akarta, ezen episztulát csak maga a királyasszony bonthassa fel.

Johanna kezébe vette a levelet. Hátán a nagy, episcopalis címer, elől a püspök régies, szálkás kézírása, melyben elmondja a királyasszony összes használatos címeit. Miklóssra nézett. A keze reszketett. Valami belső remegés volt benne, mely elfogta, áterjedt lábára, a fog vacogni kezdett, mintha delirálna vagy lázas lenne. Hangtalanul nyújtotta át a levelet az udvari titkárnak, aki megbontotta a pecsétet. A papiroson nem látszott írás nyoma. Miklós bólintott. Az udvar hagyományai szerint láthatatlan tintával rótták rá a betűket. Egy szekrényhez ment, kivette a bűvös folyadékot, bekente vele az üres lapokat, s aztán odahajtotta az olajlámpa fölé. A betűk, mint félelmes sárkánytojás fiókái, lassan kikeltek a semmiből. A barnálló sorok összeértek, Alifei Miklós elővette a gyertyát, magasra tartotta, majd megindult a kis, királyi benyílóba, melynek asztalánál Johanna szokott dolgozni. Mintha álomban járna, úgy követte, mintha csodát várna tőle, aki még el tudja taszítani a rontást, engedelmesen hallgatta volna csendes, szelíd, altató szavát. De Miklós sápadt és nagyon csendes volt: ő tekintett be elsőnek a levélbe. Hangja olyan volt, mint távoli, egyhangú harang szava, mely bevezeti a temetőmenetet.

„Királyasszony, alázatos híved és szolgád nehéz híreket bízhat csak a hűséges lovasra, s mély szomorúsággal közli, hogy útja teljességgel hiábavaló volt. A magyar király már egybegyűjti hadát, prédára várnak vitézei, s ha az Úr csodával nem fordítja el tőlünk, szegény nápolyiaktól a veszélyt - Góg és Magóg hadai tavaszon meg fognak ellenünk indulni...”

Csend lett. Alifei Miklós letette a levelet. Minden nehéz volt, minden hiábavaló. Az éjszakák, a levelek, a kínlódás, a hitegetések, hazudozások, fogadkozások, fenyegetések. A hónapok, melyeknek közén annyiszor, de annyiszor virradt sápadt, szomorú életére a felkelő nap. Egy pillanatra odaejtette szürkülő fejét két keze közé. Valami megdermedt benne. Egy egész világ. Johannára nézett. Az arc talányos, messzenéző volt, majdnem mosolygott. Most, hogy itt volt a veszély, háza s kapuja előtt, majdnem megnyugodott. Halk, biztos királyi szóval mondta:

- Ne féljen kegyelmed...

A bacchanália lent halódott, égnek szaladtak a fáklyák, s tűzcsóváik köröket rajzoltak az éjszaka felett. Johanna állt, ablakhoz támasztott fővel, s próbálta végiggondolni életét attól kezdve, hogy verset mondó üdvözléssel meghajlott Carolus Robertus, a magyarok királya előtt...

Fra Moriale könnyedén térdet hajtott a királynő előtt. Talpig feketében volt, lovagi köntösének Nápolyban szokatlan komorságát csak az aransarkantyú törte meg. Éles metszésű, csupasz arcával, elnyújtott arcélével, nyugtalan, fürkésző szemével ragadozó madárra hasonlított. Szerencse kapitánya volt, az egykori narbonne-i nemeslegény, akit csupaszon vetett partra a Tiberis torkolatánál egy hatalmas vihar. Ma Nápoly egyik fekete hatalmassága, mindenható zsoldoskapitány, aki kétezer könnyű gyalogosának s ötszáz lovasának élén fejedelmi biztonsággal szabja meg feltételeit. Fra Morialénak hívták, hisz övé volt Szent János lovagrendjének vitézlő priorsága s számos fogadalma között a Szent Sír felszabadítása is szerepelt.

Johanna elébe ment, könnyű mozdulattal felemelte, kezét nyújtotta, s a szerzeteslovag kézcsoókkal illette. Most látták egymást először szemtől szemben. A sebhelyes lovag, könnyű vértjében, bársonyában. Kardja fekete tokban lóg, kesztyűjének hajtókája fekete. Szemben vele Johanna, átvirrasztott arcának különös, fakó szépségével, mintha elhalványodna az opálarc, s csak két nagy, izzó szeme világítana ki. Az első szó után franciára fordult a beszéd. Így könnyebb volt, fél szavakkal értették meg egymást, s a kalandor egy villanásra végigélhette gyerekkorát, a tágas dél-francia udvarházat, mely most mintha vissza-visszaverte volna a régi, elfeledett, otthoni hangokat.

- Köszöntjük kegyelmedet mint lovagunkat. Egyenes szóval szeretnénk beszélni. Kérjük, udvarlásunk helyett tiszteljen meg minket férfiszóval, azzal, hogy őszintén fog szólni.

- Reine Jeanne, nagyobb boldogságot nem tudok elképzelni, küzdelmes életemben, mintha Madame-nak szolgálhatok.

- Ismeri kegyelmed szorongattatásainkat. Híreink szerint Ludovicus király kibontotta ellenünk fekete lobogóját. Nem használt Kelemen pápa szava, nem használt nagy cousinunknak, a francia királynak kérése, lépését nem állította meg a kereszténység számos fejedelmének óhaja sem. Hadainak egy része már átlépte Itáliát, másik része úszik gályákon a tengeren... Ezenfelül úgy hírlik, Urslingen herceg leszerződött Corrado Lupóval együtt négyezer németjével a magyar király hűségére...

- Híreink egyeznek, asszonyom!

- Kegyelmed látja nehéz sorsunkat. Nagyatyánk, Rex Robertus dúskált a szellemi kincsekben, volt idő, amikor földi kincseket is halmozott a Bona-torony kamaráiban. Ő úgy vélte, Krisztus szava szerint cselekszik, ha nem tör haddal senkire, s bölcs szóval fordítja el a viszályokat, ha azok országa felé közelítenek...

- Felségednek kevés a katonája.

- Hadaim Tarentói Lajos herceg alatt állnak, de lent táboroznak Apuliában... Szicília felé, a fárosznál... Itthon kevesebb van. A vazallusaink seregét bármikor egybehívhatom. De először parlamentet kell tartanom, melyben el kell mondanom a hadra szállás okát. S ezenfelül... kegyelmed is tudja, hogy a hosszú béke alatt berozsdásodtak az urak s csatlósok fegyverei...

- Nápoly gyenge, Regina.

- Kegyelmed éles szavakat használ. Nem azért kértük, hogy hízogó szavakkal fedje el előttünk a valót. Kegyelmed most kinek a szolgálatában áll?

- Ez idő tájt még Durazzói Károly herceg hűségére tart a szó. Hat hét múlva telik le szerződése, s akkor embereimmel, ha akarom, eltávoztok.

- Károly herceg kegyelmedet ellenünk fogadta fel...?
 - A herceg, felséged tudja, hallgatag. Nem mondta meg, kinek ellenében kell majd kompániám vitézeinek harcolniuk.
 - Koronajóságokkal fizetett Károly...
 - Még adós... az utolsó hónapokkal...
 - Kegyelmed eljönne hozzám?
 - Ha letelik szerződéselem... s jobb nem kínálkozik.
 - Hallhatnánk feltételeit?
 - Három nap múlva, királyasszonyom. Addig kötve vagyok.
 - Külföldről?
 - ...Külföldről... ha úgy vesszük. Három nap múlva felséged vagy fogadja igénytelen szolgáját, s én boldog leszek, ha pengémet szépséges lába elé rakhatom... vagy el kell mennem Nápolyból.
 - Akkor nem lesz segítségemre, lovag úr?
 - Akkor nem... Akkor nem leszek Nápolyban. Én kérem felségedet, ne vegye rossz néven, ha erre az esetre gondolva ajándékot adok...
 - Kegyelmed nekünk ajándékot kínál...?
 - Egy kulcs csak... Madame megbocsát, hogy nincs aranyból, nem is olyan kecses, mint újabb időkben szokás. Nehéz, iromba, olyan, amilyent száz esztendővel ezelőtt kalapáltak a fálusi kovácsok...
 - Milyen zárt nyit, messere?
 - Szerény lak kulcsa... olyanféle, mint amelyet Narbonne táján már kastélynak mondanak. Ez a mi narbonne-i házunk kapujának kulcsa...
 - Fra Moriale... kegyelmed azt akarja értésemre adni, hogy... meneküljek el Nápolyból?
 - Semmit sem, Regina. De én már sok világot láttam, sokszor találkoztam Fortuna jó s rossz kedvével. Ha bezárkóznának a városok, ha összeomlanának a kastélyok, ha zátonyra szaladna a gálya... de felséged mégis száraz lábbal érne el a francia földre... egy szerény hajlék mindig lesz, mely különös tisztességnek veszi, ha Nápoly úrnője oda beköltözik.
- Meghajlott... a finom, sápadt arcon átszaladt a mosoly... ahogy jött, véges-végig bókolva haladt kifelé, Johanna utána nézett. Olyan lehetetlen, olyan riadt volt, kezében a nehéz, otromba vaskulccsal, a szégyennel s alázatással, mely most egyszerre úgy áradt keresztül rajta, mintha valaki csóvát vetett volna bele.
- A szégyen. Körülnézett. A Castel Nuovo sértetlen. A bástyafalon vitézei. Amerre szeme ellát: az ő népe. Véges-végig, két tengerpartján: országa. Végtelen messzire nyúló birodalmak. Provence s Avignon, birtokok Piemontban, Genuában s Toscana földjén. Egy kalandorlovag, egy zsoldos ide merészkedik hozzá, Nagy Károly ivadékához, s kezébe nyomja - csúfságból vagy talán mégiscsak irgalomból - távoli házának kulcsát. Ha menekülni kellene... Fülébe csengett a hang, valami irtózat fogta el... kémlelni kezdett. Nem hall-e hangokat, nem hallja-e félrevert harangok jajsavát?... Nem lehet-e, hogy már mindenki tudja, elveszett, csak ő maga áll itt, mindenkitől elhagyott-egyedül? Feltépte az ablakot, úgy, hogy majdnem beszakította kezét, a szeg véres karcolást tépett, a vér szivárogni kezdett. Nem érezte a fájdalmat. Lenézett,

ágaskodva, mert magas volt a párkány s széles. Lent éltek emberek, akik tarka vagy rongyos mindennapi köntösükben nyüzsgöttek a macskakövek között.

A tűz magasra lángolt. Mintha megfestette volna a csillagtalan, fakó eget, s aztán lecsapott volna, s veres foltjait szétszórta azok közt, akik körülheverik a hatalmas rőzserakást. A tűz fölé hajló edényben lassan forttyogni kezdett a víz. Az egyik katona megbontott egy fekete kendőt, mely oda volt kötve a nyereg mögé. Vereses, porhanyó matéria volt benne, megpiszkálta ujjával, aztán közelebb hajolt hozzá, beszívta illatát. Hárman is megszagolták a vitézek közül. Az öregebb csendesen mondta:

- Otthoni étel.

Senki se szólt. A szem követte a kezet, mely jó tenyérrnyit merített ki a vörös porból, beszórta a forró víz közé. Valaki fakanalat vett elő, kevergette. A diák, aki övén hordta írószerszámát, ott lézengett a tábornokok körül, elsőnek kóstolta.

- Hogyan készül porotok, legények?

- Ahogy a többi... Szép, fehér marhák húsa fő, egyre kevesebb vízben, egyre szárazabbra. Addig főzzük, míg olyan kemény nem lesz, hogy törni kell, nem darabolni. Megtörjük. Vitézi munka ez, nem értenek ehhez az asszonyok. Ahogy beöntök egy marékkal, egyszerre ízes lesz tőle a csupasz víz, borra szomjazol.

A diák felemelte fejét. A tájékon végigszaladt a napéjgyenlőség lehelete. A vitézek mohón, fáradtan kortyolták az ételt, melynek csípős, fűszeres ízében parányit bennefeledkezett az otthon.

- Mi vagyunk az elsők a nápolyi vidéken?

- Magyarok közül elsők.

- Hányan vagytok ti, onnan túlról?

- Vagy háromszázan. Uram, a vajda küldött hozzátok, hogy megnézzem, nincsen-e valamiben szükségetek... A vajda üzeni, maradjatok ma este ébren a tűznél, szedjétek rendbe fegyvereiteket. Lehet, hogy erre vezet az útja. Mindenütt álljon őrség, a portyázók legyenek a lovakon.

Az öregek bólintottak. Ki alszik ilyen éjszakán, amikor megcsapja az újabb világ íze, a préda talán... valahonnan az ősvilágból, mint fakó, tétova emlékezés? Így ülnek, heverészve, mindegyike készen, hogy egy halk füttyszóra elkapja lova kötőfékét, húrta illessze a vesszőt, vagy gonddal végigsimogassa a szekerce életét. Mindnyájan, akik itt vannak, tiszaháti kisnemesek; hosszú, keserves tengeri út után negyednappal ezelőtt léphettek szárazra. Ők az elsők. Fent a dombon, ha arra húzza a szél a lángot, még látszik a tétova homályban a zászló. Fekete. Mint az éj, ahogy rázuhan erre a tájakra, alig azután, hogy leszáll a nap. Fekete, csak halott András képe van fehérrel kivarrva. Udvari asszonyok hímezték Visegrádon százszámra, úgy, ahogy megtervezte az udvari képfaragó. Mindnyájan ezt a zászlót használják, Endre zászlaját... Hogy ki volt Endre, s mi bántódása esett, nagyjából hallotta mindegyik. Király úr dolga, merre viszi a hadat. Ha az országos rendek jónak találták, hogy otthagyják a hazai földet, lelkük rajta. Rég nem járt már magyar errefelé. A portyázók pályázott patájú lovai tompán dübörögtek, de csak közvetlen közelségből. Minden dombhajlás, minden erdőcske veszélyt hozhat, mindenünnen leselkedő nápolyiak figurái osonhatnak elő. A portyázó lehajlik a földre, a fáklya végigrebben az úton. Jelet vizsgál.

A magyarok tudják, merre vezet a kispárt útja. Előttük nem jár senki, távoli falvak füstjét hozza feléjük a szél, nagy messzeségből idehallani a kutyaugatást, de nekik nem szabad megszállni a lakott vidékeken. A parancs úgy szól, nem prédálhatnak, nem mehetnek lakott vidékek közelébe, hajnalhasadáskor induljanak, alkonyatkor lapuljanak meg, csak leselkedők szóródjanak szerte, akik hozzák s viszik a híreket. Volt közöttük néhány öreg harcos, negyvenesbe hajló. Legtöbbje felült már egyszer kunra, törökre vagy rákra. Volt olyan is, aki észak felé járt, amikor Lajos király megkergette az osztrák herceget. Az öreg tizedes körüljár a tüzek körül. Megnézi a lovak kötőfékét, pár legényt odaint, vizsgálja fegyvereiket. A bőrpáncél domborúan fekszik a mellen, a kard s a nyíl keze ügyében. Éhesek. Napok óta csak ez a töröttpor leves járja, gyökerek s gyümölcsök meg gombák. Az arcok komorak, tréfa alig hallatszik. A hang kialszik. Csillagtalan, csendes éjszaka van, amikor messziről felnyerít egy ló. Akik értik beszédét, felneszelnek. Fél perc múlva a kis tábor nyeregben ül, készenlétben. A lovas legény beejti a tűzkörbe fejét:

- A vajda...

A szomorú kis tisztás hirtelen eleven színpad lesz, melynek pázsitján végigvonulnak a nagyurak. Laczkfi István erdélyi vajda szép szál ember, jó harmincas. Könnyű páncélt hord, magyar zekét, lóva nincs páncéllal terhelve, fegyvere is könnyű. Sisakján két hatalmas hollószárny, pajzsa ott lóg a nyereg kápán. Csak a mentekötő ragyogó, hatalmas köve mutatja a nagyurat.

Hárman lovagolnak mellette. A vitézek szeme egyiktől másikig reppen. Különös szerzetek, ilyeneket nem láttak soha hazai földön. Egyik tetőtől talpig vértben, maga is, lóva is. Csak a sisakrostély van hátratulva, s kilátszik az arc, vörös képű, szőke, szeplős óriás. Aki érti a címerek nyelvét, olvashatja pajzsáról a tizenegy ágú koronát. A diák halkán súgja a hadnagy fülébe:

- Ez Urslingen... úgy mondják, herceg.

A másik ismerős. Tetőtől talpig feketében. Bokáig leomló palástján Szent János lovagjainak keresztje, sisakját csuklya fedi el. A tábortűz ráesik arcára. Mintha vérben izzadna a hosszú sebhely. A vitézek felnéznek rá. Az arc előrenyúlt, keselyűprofil. A kézen kesztyű, a kard vékony, mintha felcser szerszáma lenne. Az arc merev, mozdulatlan. Fra Moriale, Albano lovagja. A harmadik vitéz borotvált arcú, gyors beszédű, sebes mozgású. Tarka köntöst visel, kétféle színű harisnyanadrágot, játékos aranykarpereceket, nyakláncot, rövid köpenyének bíbora beleolvad az ezüstvértbe, melynek bal sarkában grófi címer aranya.

- Ismered ezt a szerzetet, diák?

- Lando grófnak hívják. Kétezer szakállas ura. Úgy mondják, ő a legkapzsisbb valamennyi közt.

- Pénzért adják s veszik a vitézséget?

- Gyalogos legény: két florenus egy óra, ha íja is van, három. Lovas legény négy florenust élvez, nehéz páncélos: alku szerint, de legalábbis hatot.

- Annak a zsoldjába szegődnek, aki többet fizet?

- Amelyik többet... Ha kedvük tartja, elpártolhatnak csata közben...

- Miért kell ilyen hitvány népség a mi királyunknak, ember? Miért fogadja őket, mint facér cselédeket, amikor odahaza csak meghurcolja a kardot, s ötször tízezer kopja gyűlik be?

- Látod-e, fiam, te itt idegenben vagy. Más világba kerültél, mint amit megszoktál otthon, asszonyanyád kötője mögül. Ha ellövöd nyilad - idegen formájú vadat lősz le, ha szólsz, senki sem érti szavad. Ha nem tudsz verekedni, várat vívni, kopját törni - a király úr nem veheti semmi hasznodat. Bezzeg mások ezek a zsoldosok... e mercenarius katonák. Ők itt egyformán szolgálnak barátot, ellenséget, s mint a tenyerüket, úgy ismerik Itáliát.

- Pénzt kapnak azért, mert vitézkednek?

- Ebből élnek. Mert láttad te is, hogy szegény nép közt jártunk, a paraszt nem visel fegyvert, s bárói csak akkor vonulnak hadba, ha azt egymás ellen tehetik. Akinek pénze van, fogad magának erősebb vagy gyengébb kompániát. Ha a nápolyi koronás fenevadnak, Johannának annyi tengernyi aranya van, mint ahogy hírlik - ellenünk uszíthatja a fél világ zsoldoshadát.

Fent, a domboldal emelkedőjén lóháton tanácskozott a négy vezér. Laczkfi volt a gazda köztük, kincstárnok s szállásmester egy személyben, aki bölcs, óvatos szavával egyengette az utat, ha Moriale, Urslingen hercege vagy Lando gróf összekaptak, zsoldosvezérek örök szokása szerint. A vajda lekiáltott a lovasokhoz. Egy legény feljött, felhozta fazékban levesét, megtörölte köntösében a kanál száját, s odakínálta Laczkfi István felé. A vajda ránézett Fra Moriale arcára, s csendesen elmosolyodott:

- Kegyes atyaságod csodálkozik azon, hogy én megkóstoltam az ételüket? Bizony, ez közöttünk szokásban van, minthogy e vitézek nemesurak, akik egy és ugyanazon szabadság szerint szolgálják urukat, mint az ország bárói.

- Vajon zsoldjukból nem telik-e bőségesebb ételre, mint e vérszagú leves, melynek faggyúíze van... Miért nem sarcolják meg a falvakat?

- Királyuk kérésére jöttek, igaz ügyünk segítségére. Nem kapnak zsoldot s tilos a préda is, mert nem akarunk úgy érkezni a nápolyi határba, mintha sáskák lennénk, melyek kipusztítják az élő vetést. Néhány marhát hajtottak ide a környékről, azokat megvettük... holnap már húst esznek a lovasok.

- Különös hadinépet vezet kegyelmed. Távol országuktól dicsőségért harcolnak, még a sarc s a préda is el van tiltva nekik. Mintha keresztes lovagokat hozott volna kegyelmességed a nápolyi tartományba, akik talán azt hiszik önmagukról, hogy ott fognak táborozni Saint Jean d'Acre előtt. Mi... akik magunk toboroztuk össze vitézi kompániánkat, másképp élünk... kevésbé a mennyekben, inkább itt a földön. Ha én nem adok zsoldot a szakállasaimnak, mindent felprédálnak, s nem kímélnének meg engem magamat sem. Ezek a legények, akik velünk vannak, nem nyúlnak az ácsszerszámhoz vagy meszeskanálhoz, nem tudják megjavítani sem köntösüket, sem sarujukat, ha elszakad. De az íjhoz, lándzsához, szekercéhez annál inkább értenek. Ez az ő mesterségük, s ennek megvan az ára mindaddig, míg háborúskodni fognak egymással a kereszténység fejedelmei.

- A mi hadainknak ez az első távoli útja. Úgy hiszem, hasznát veszik annak, ha itt-ott elegyednek a kompániák népével, elleshetik, miként művelik Itáliában a haditudományt. Van-e kegyelmednek híre a mai napra?

- Tarentói Lajos herceg megindult Apuliából. Úgy mondják, Capua környékén akarja összevonni hadait.

- Nápoly segíti?

- A királynő zálogba vetette ékköveit, összekaparta minden aranyát. Fogadtak maguknak katonákat, s kifizették az elmaradt zsoldokat. Nápolyból csatlakozott hozzájuk a városi íjászok nehéz zászlóalja... azok, akik vasárnaponként kiállanak a tér közepére, s célba lönek a számszerűjakkal... Jó lesz sietni, nagyuram, ha el akarjuk vér nélkül foglalni Nápolyt...

- Nem félünk, fra Moriale, egy kis vértől sem.

- Nekem kímélnem kell szakállasaimat. Ha egy közülük fübe harap, a többinek össze kell adni a részét, haza kell küldeni asszonyának, mert így kívánja a kontraktus. Mindez örökös civódással jár, számolgatnak, néha megverik, kifosztják a számtartót... Zsoldfizetés estéjén leisszák magukat, beözönlének a nőszemélyek, s reggelre olyan a tábor, mintha ellenség járt volna benne, s az dúlta volna keresztül-kasul. Kegyelmességed seregében mi jut az elesett vitézre?

- A többiek hazaviszik a kardját... ha főrangú, a király nevében én küldök üzenetet... otthon a pap megemlékezik róla, s gyereke, ha felnőtt, ő is így akarja majd szolgálni a királyt.

- Attól félek, nagyuram, hogy Ludovicus úr rosszul választott, amikor Nápolyba, s nem a Szentföldre vezeti a seregét.

- Miért mondja grófságod... mi a rejtett értelme e beszédnek?

- E derék haddal meg lehet ostromolni s el lehet foglalni Nápolyt, de a vitézeket itt, délen, örökösen nem tarthatod. Ha elunják magukat, s elcsendesedik a harci zaj, mindegyik haza fog kíváncskodni, hogy bevesse a földjét, ölelje asszonyát... Vajon akkor kire marad Nápoly, ki fog őrködni a bástyákon, ki fogja fékezni a nép szüntelen turbulenciáját...? Félek, hogy addigra nem lesznek már kegyelmességeddel e becsületükre kényes nemesurak, mi leszünk csak... a kompániák vezetői, akiket ma kegyelmességed nem becsül sokra... a zsoldért harcoló, óvatos martalócok, akik Ludovicus nápolyi királyságát valahogy megvédelmezhetjük...

Az erdélyi vajda sarkantyúba kapta lovát. A hang fölényes volt, kioktató, s csúfondáros. Úgy érezte, egymaga szét tudná verni mind a hármat... katonái egyetlen szavára szétszórának a „szakállasakat”... De vajon nincsen-e igaza a zsoldoskapitánynak, aki talán csak merő csúfságból viseli köpenyén a jeruzsálemi lovagok veres keresztjét...? Vajon nincsen-e igaza Urslingennek s Moriálénak abban, hogy egyszer elszáll a dicsőség, s nem marad más hada a királynak, mint csak ezek az ingatag, pénzen vett, óvatos katonakompániák?

Az elnyújtott hang végigszaladt a boltíves kolostorfolyosón. A fráterek, akik hármásával, négyesével ödöngtek a kerekas kút körül, megtorpantak a hangra, s tekintetükkel végigkísérték a kései látogatót.

- Fra Roberto...

Így adta tovább a szót a kapus-testvér, átvették a folyosón sétálók, a vedret cipelő háziszolga, a gvárdián íródeákja. A látogató fekete köntöse nem árulta el a beburkolódzott nagyurat. A homályosságból csak aranykeresztjének csillogása, a kardtok ezüstje tetszett ki s a szeme... A szeme, mely tűzcsóvát vetett a fráterek közé, s egyszerre világi nyugtalanságok izgalmaival töltötte meg az időtlen békesség négy falát.

A cella előtt megállt. Mintha túlságosan sietett volna, mintha időt engedne önmagának, hogy csillapítsa a szív hánykolódását. Levette kesztyűjét. A gyűrű smaragd fejével megkopogtatta a tölgyfa ajtót. Várt. Percekig tartott, míg áttört a vastag, nehéz falakon a hang, kiért az ajtón a válasz. A zár lassan, nehézkesen csikordult tenyere alatt.

Hatalmas deszka volt hosszában, két kecskelábon, mely majdnem elnyelte a boltíves kis szobát. Pergamenek összecsavarva, nagy, kapcsos könyvek ékköves díszükben, fehér disznóbőrbe kötött kódexek, megint papír és papír. Mintha kísértetet látott volna, úgy nézett rá vendégére a barát. Először csak testének szabálytalan körvonalait kapta be a fény, aztán közelebb jött, már kivehette köntösének redőjét, kalapját, egy csipke fehérségét. Látta arcát, ajkának kemény, akaratos metszését, melyet nem gyengített, nem lágyított meg semmiféle szakáll. Egy pillanatra szótlánul nézték egymást. Acciajuoli Miklós fürkészve tapogatta végig tekintetével a szürke fejet, az időtlen arcot, mely valaha szép lehetett, férfi feje, aki démonokat kerget, viaskodik égi s földi erővel, megroppan, feltépi magát, harcol. Valaha daliás lehetett, most aszkétaember. Lat zsír sincs rajta, a kámzsa fedetlenül hagyja sovány, eres nyakát. Keze veres és csomós, mintha marokra fogná, fegyver módjára a tollat, úgy harcolna. Nézték egymást. Két ember, akik úgy gyűlölték egymást a hajdani Nápolyban, esztendőök óta titkolt nehéz, fojtó viadalukban. Az Antikrisztus megjelent a barátcellában, s Niccolo Acciajuoli meghajolt a ferences barát, Roberto előtt:

- Miért jöttél ide hozzám, Acciajuoli? Nem tudod, hogy súlyosabb a szilenciumom, mint volt valaha, amíg a Castel Nuovo fertőjében éltem? Nem tudod, hogy nincs bennem szemernyi sem a világi hívságokból?

- Atya, mindezt tudom. Mégis merészelttem zavarni csendedet. Mióta elhagytad a kastélyt, nehéz idők estek Nápolyra. Vajon e csendes falak közé, ahol Isten békéjével élsz, nem szívárogtak be a hírek...?

- Azért jöttél, hogy szemeddel láthassad: még élek? Azért jöttél, mert nem hitted, mindaz után, ami reám szakadt, még eleven ember lehetek? Vagy úgy gondolod, hogy hiába vezeklek?

- Atyaságod tiszta s makulátlan. Nem tudom, miért vezekelné?

- Endréért. Én vagyok mindennek oka, gróf úr. Én vagyok az oka annak, hogy nem ment el Erzsébet királyasszonnyal... én vagyok az oka, hogy nem álltam mögötte, hogy felfogja kámzsám a gyilkosok ütését. Érted-e, miért vezeklek s miért keresem nyitját mindannak, ami történt?

- Atyaságod itt töménytelen betűt halmozott fel. Vajon bennük van-e az arkánus, mely megőrzi a lelket a gonoszságtól?

- Látod-e, Petrus Lombardust olvasom - a démonok világáról... Amikor jöttél, azt hittem, csalóka játékot űz velem a varázslatok mestere. Azt hittem, ő maga jelenik meg előttem. Azt hittem, te vagy a Sátán.

- Köszönöm, hogy megtisztelsz ezzel. De akkor miért nem tárod ki az ajtót, s miért nem vetsz ki a kereszt jelével? Atya, hidd el: én soha nem káromoltam a szent hitvallást. Egyszerű lélek vagyok, nem ismerős a teológiában.

- Jobban ismerlek, Acciajuoli... Apátjaid vannak és fogadalmas kolostoraid, kegyura vagy számtalan istenházának. De te voltál a fő gonosz Nápolyban.

- Tudtam, hogy gyűlölsz. Hányszor próbáltam hozzád közelebb jönni. Küldtem követeim, jöttem volna magam is. Hányszor vettem volna elébed magam... hányszor meztelenítettem volna meg fejem, kértem volna irgalmadat, atya... De te kemény és kegyetlen voltál. A többiek megvetted, kijátszottad... játszottál velük, csejt szóttál... nem, ne tagadd, atya, úgy keverted a betűket s úgy forgattad az embereket, mint vénasszony mérges fűvét... Én is ismerlek, atya, azért, mert szent életű vagy, mert megvetted a világ hívságát, lemondál az asztal s ágy örömről... A többi megvetted, de engem gyűlöltél, Róbert barát, mert mi ketten egyenlő erősek voltunk.

- Mint gonosz demiurgos...

- Mint kegyes demiurgos, te olyan voltál. Látszatra. De most vezekelsz. Elbújtál a világ lármájától, elbújtál a kolostorodba, most magadra húztad Szent Ferenc köntösét, s azt hiszed, az Assisi lelke fogja betakarni gyűlölködő lelkedet? Azt hiszed, hogy szeretethez segít a démonológia, melyet végigsillabizálsz...? Ha mohó ujjal keresed az igazat... Azt hiszed, Miletói Róbert, hogy te vagy az áldott, a szelíd, az ajándékozó, aki Istenbe vetett hittel segít a kicsinyeken? Ha látnád tükörben az arcod, barát... milyen feldúlt... milyen kétségbeesett. Mintha azt is gyászolnád, hogy nem uralkodhatsz többé szegény Andreas helyett. Ne fojtsd belém a szót... azt hiszed, nem ismerlek, nem tudom: te jobban sóvárogtál a trón után, te akartad a hatalmat, s ezért ösztökdélte, korbácsoltad Endrét, hogy tegye minél hamarabb fejére a koronát? Azt hiszed, nem tudom, hogy gyehennára való indulattal tombolt benned a nagyravágás?

- Miért zavartál meg: bűnbánatot tartasz vagy vádolni akarsz?

- Azt hittem, megtört, szelíd embert találok a régi Róbert helyett, megteltél a kolostor csendjével, Krisztus szelíd igéjével, s kezded elfeledni földi hanyattatásaidat. Talán csak azért jöttem, hogy lássalak... én egyedül, azok közül, akiket te gyűlöltél s akik téged gyűöltek. Azért jöttem, Róbert, hogy megmondjam neked - kettőnk közül te voltál az erősebb... te voltál a makacsabb... te voltál sokáig a hatalmasabb.

- A bűn tudata kerget hozzám, Acciajuoli, te is vétkesnek tudod magad. Éget-e Endre vére, mely grófi köntösödre esett?

- Megzavarodtál-e a betűrágásban, barát? Engem vádolsz a cinkossággal? Te, aki ismerted a nápolyi Babilont, s tudtad, a gyilkosok engem is gyűöltek, engem is el akartak emészteni, józan ésszel mersz-e vádolni engem, atyám?

- Látod-e ezt a sok pergament asztalomon? Csupa perirat, melyet egykor saját kezemmel jegyeztem fel a toulouse-i istenítéleteken. Varázslás, megejtés, boszorkányság, az incubus és succubus vádjai. *Ismerem a matériát.* Tudom, ha akarod, te is meg tudod nyergelni a Sátánt, s az könnyebben engedelmeskedik neked, mint a mágia fekete doktorainak... Jöjj közelebb, hogy senki se hallja, Acciajuoli. Azt hiszed, nem tudom, hogy nem lehet semmit reád bizonyítani? Nincs földi bíró, aki el tud ítélni azért, mert segítettél Endre gyilkosainak... Te nem fogadtál fel

senkit, nem fonattál pányvát, nem vetettél mérget a kutyáknak, nem a te törödet használta a jegyző. Nem is te csináltad, nem is azok, akik szolgálatodban állanak... De azt hiszed, nem tudom, hogy mégis te vagy a főkolompos? Hallgatok, mert így parancsolta a provinciális, a szilenciumot jóváhagyta Avignon, mely most rám tette nehéz kezét. Nem beszélhetek, szóra nem nyílnak az ajkam. De én most megszegem a fogadalmat, megtöröm a penitenciámat, melyet jószívvel magamra vállaltam. Acciajuoli, lelkemre mondom: te voltál igazi gyilkosa Endrének. Féltél tőle, s féltél tőlem... féltetted hatalmadat, jószágaidat, palotádat, féltetted hitvány, szennyes aranyaidat. A másik... aki koronát visel, s akit most habzó szájjal vádol a Durazzói s a femina - csak engedelmes játékokot volt, szinte gyermeket ejtettetek hálótokba... Hallgass meg: én nem tartom főbenjáró bűnösnek Johannát... E cella magányában ezerszer és ezerszer egyberaktam minden gyanús szót, mely elhangzott az utolsó években, magam szűrtem meg minden argumentumot, mely mellette vagy ellene szólhatna. Asszony volt, gyenge, terhes s fiatal. Hogyan fonhatta volna egyedül a kötelet, mely szegény fiamnak nyakára esett? Johanna nem adta kezükbe a fegyvert... csak hagyta... hagyott téged és hagyta a többieket... hagyta a némbert, akinek nevét nem akarom kiejteni előtted, mert itt nem tisztel, hogy vádoljak, Johanna bűnös volt, de nem volt egyedül. A mágikus kört, melyben Endrének el kellett pusztulnia, Niccolo Acciajuoli úr vontta meg.

- Mi okom lett volna, hogy elpusztíttassam Endrét?

- Udvarban éltem, s együgyű elmém előtt nem maradhatott rejtve egy s más dolog. Féltetted hatalmadat s féltetted aranyaidat. Igaz-e, Acciajuoli?

- Számos keresztény fejedelem élvezi aranyunkat. Hallottál-e már arról, hogy valamelyik méreg vagy hurok áldozata lett? Kamatra veszünk s kamatra adunk, ezt tudod te is, barát. Ha új király jön, átveszi a jót s rosszat, amit a tesaurumban talál.

- Tudtad te is, hogy Endre úr egy vonással el akarta törölni Rex Robertus szégyenletes tartozásait, mely őt hozzákötötte a firenzei uzsorásokhoz. Te is tudtad. Siettél... Ügyeltél pénzedre, ügyeltél aranyaidra... vérrel és bűnnel szerzett aranyaidra. Itt az igazság, nagyuram!

- Nem disputálni jöttem hozzád, Fra Roberto. Tűrtem, hogy nehéz szavakkal támadj rám, mi ellenségek voltunk, s nem lehetünk barátok... addig, amíg nem beszéltünk őszintén. Ha én valamiben vétkeztem, az csak a szeretet vétsége volt. Szeretem azt az asszonyt, akinek te sem mondtad ki nevét. Szeretem fiait, úgy, mint a magamét. Leges-legjobban Lajost... Látod-e, ha van vétkem, csak az, hogy őt óvni, dédelgetni kívánnám... Nem az én vérség szerint való fiam, nem is lehetne... alig vagyok nála tíz-tizenkét esztendővel öregebb... De úgy szeretem, ahogy te szeretted Endrét... Talán így... ebben megérthetjük egymást, barát?

- Mit akarsz? Ezért jöttél ki Nápolyból? Ezért oldattad fel erre az estére szilenciumomat? Ezért kényszerítesz rá, hogy utolsó cseppig merítsem alázkodásomat, meghajoljak előtted, vigyázsam szavad, grófnak mondjalak? Miért jöttél, mondd meg, miért jöttél ide, hogy felkeverj bennem mindent... azokat az esztendőket, melyek közt oly egyedül voltam, egy egész bűnös, fertelmes világ kellős közepén? Mondd meg, mit akarsz, és távozz!

- Nápoly veszélyben van, Fra Roberto. Körös-körül füstfelhők égnek. Már itt van a határon... már nem lehet elfojtani... már körülnyaldosnak a lángok...

- Ludovicus...?

- A király... Már megérkezett Itáliába. Egy hét múlva eléri a Regnum határát.

- Sodoma és Gomorra utolsó napjai közelegnek. Hitvány, festett világotok úgy fog szétesni, gróf úr, mint pernye és hamu.

- Ezért jöttem hozzád, atya... érted-e?
- Bűnbánatot akarsz-e tartani, s ide akarnál-e költözni e falak közé, hogy megóvjanak téged attól a szörnyűségtől, ami bekövetkezik?
- Firenze szabad polgára vagyok. Lemehetek a tengerpartra, felszállok valamelyik gályámra, kihajózhatok a tengerre, s ha unatkozom, magammal viszem a legjobb poétát... elviszem Giovanni Boccaccio urat, aki navigációnk útját megédesíti meséivel. Azt hiszed, ha rólam... ha csak magamról lenne szó, megalázkodnék előtted, barát?
- Te voltál az egyetlen, akitől féltem Nápolyban. Most eljöttél hozzám, segítségemet kéred. Mit akar a nagy és hatalmas attól, aki gyenge és tehetetlen?
- Te vagy - Ludovicus. Hány lovas legényedet fogattam el vagy vettem meg arannyal. Leveleid másolatát ott őrizem a levelesházban. Te vagy Ludovicus szava, Erzsébet úrnő szava. Te vagy az omnipotens, te vagy az egyetlen, aki ma még megmentheted Nápolyt.
- Gyermekes képzelődés ez, uram. Senki és semmi vagyok. Az élet, melyet tartottam, kiesett kezem közül. Reszketek arra a gondolatra is, hogy még egyszer a világ dolgai közé keveredjem.
- Fra Roberto, téged nem fog az arany csábítása, asszonyok csábítása, a hatalom csábítása. Szent vagy... De te is ember vagy... neked is érezned kell valamit... Talán te is sajnálsz azt a harmóniát, mely Nápolyból megteremtette az Ecclesia egyik legszebb országát.
- Sodoma és Gomorra...
- Azok már megbűnhődtek... Ne büntesd meg az ő bűneikért Nápolyt. Te vagy az egyetlen, akire hallgat Ludovicus... Értsd meg... nem magamtól jöttem hozzád. Johanna kért meg... a királyasszony szavával jöttem...
- A Koronás Szajha követet merészel küldeni hozzám?
- Gondolj a kis Johannára... ahogy együtt nőttek fel Endrével, amikor kezdet csókolta exhortatio után... ahogy rád nézett, amikor könnye buggyant ki, mert megkorholtad... Gondolj Johannára... az estére, amikor megmondta neked: anyának érzi magát... amikor mind a ketten bejöttek a celládba Endrével... elűzték a komorságot... tréfáltak veled, kikergettek magányodból... lóra ültettek... velük mentél... Akkor is gyűlölted Johannát, fráter?
- Ember, ne kínozz... ne kísérts... Én nem akarok semmire sem emlékezni. Senki másra, csak Endrére... Nincs más emlékem... nincs semmi más emlékem...
- Látod-e, hogyan sápadsz... hogyan reszketsz, Roberto, olyan egyformák vagyunk, ha szenvedünk. Én nem kívánok senkinek sem rosszat... Nem vagyok démon és nem vagyok démonok szolgája. Én mehetnék innen... semmi sem köt ide... mehetnék Achaiába, Hellászba, ahol birtokaim vannak... De nézd csak... még alig választotta el Johanna a kis Martell Károlyt... Az anya még nincs is húszesztendő... Könyörgök neked, barát, letérdelek előtted, az Isten irgalmára kérlek... Menj el Ludovicushoz, és tartsd fel... ne árásszon el hadakkal, ne forgassa fel ezt az országot, ne tegye földönfutóvá Johannát. Johanna nem bűnös... érted-e, barát, mindnyájan vállalunk valamit a bűnből, hogy Johanna tiszta maradjon. Te vagy az egyetlen, Róbert, aki vállalhatod e nehéz missziót.
- Ha serpenyőbe tenném azt a szegény boszorkányt, akit, mert szeretkezett a Feketeség Urával, érdeme szerint megégettek Toulouse-ban s a másik serpenyőbe beleejteném Johanna casusát - mit gondol, magas grófságod, melyik húzná le a másikat?

- Hagyjuk, atya, a hereticusok s a botor módon tisztulok dolgát. Felettük örködik a Szent Inkvizíció. Javítja s téríti őket, míg lehet, s óvja, hogy el ne ragadja őket túl korán a világi hatalom. De Johanna rex s regina egy személyben. Nem vétkes, de ezenfelül mint keresztény fejedelem a közönséges igazságszolgáltatás felett áll. Johanna perében csak Péter utóda mondhatja ki az utolsó szót, s nem te, aki celládnak magányában kovácsolod egybe vádjaidat. Kérlek, szakítsd meg hallgatásod. Szakítsd meg a clausurát. Hozom felmentésed, ha akarod. Mindnyájunk nevében... kérlek, menj el Ludovicushoz. Légy te Nápoly követe, te, aki legjobban gyűlölted, aki bibliai sötétség fekete fészkeként mondtad, az egyetlen, aki ismered s aki tudta, minden emberi közösség, melyben hatalom s világi hívságok burjánznak, egyformán s egyazon módon megérett arra, hogy Isten büntesse. Nápoly se volt bűnösebb, mint más város... Itt forró a nap, forróbb a vér... több ember lakik, talán ezért rosszabb Nápoly, mert szerette békességét, szerette a víg estéket, a táncot, egyszerű, testi örömeit... Még nem érett meg a mézsárszékre, de neked kell Ludovicushoz menned, hogy mindnyájunk fölől elfordíthasd a gyalázatot.

- Nem tudom, Acciajuoli, nem vagy te mégis maga a démon? Én menjek el könyörögni Johanna nevében, én, aki gyűlölöm őt, óvtam tőle Endrét, letérdeltem, amikor halálhírért hozták, és könyörögtem az Úrnak: nyíljk meg a föld, nyeljen el mindent s mindenkit... Én, aki magyar királyasszonyomnak ígértem, hogy minden lépését vigyázom, percre sem hagyom magára, úgy éreztem, egyszerre minden összeomlott. Végtelen bűnösnek éreztem magam, cinkosotoknak, Acciajuoli, ne tagadd, én is cinkosotok voltam, mert mégsem gyűlöltelek benneteket elég erősen, szemet hunytam, engedtem Endrének, mert ifjú volt, kérte, ne legyek túl szigorú... Azért kérsz, Acciajuoli, mert te is cinkosodnak, tettestársadnak tartasz, talán én is reszketek Ludovicustól, én is védem az irhám, próbáljam hát menteni a tiéteket is? Ezt hiszed, gróf úr... ezért jöttél most hozzám, hogy zsoldba fogadj talán engem is?

- Atya, cserélnék veled. Neked adnám grófságaimat, ha rád ruházhatnám gondját annak a tenger népnek, amely mind tőlem várja a mindennapit. Beköltöznék celládba, körülvenném lelkemet szelíd, békés pergameneiddel, nem törődnék vele, mi történik Nápolyban. Törödsz-e azzal, Róbert, hogy Endrének pici fia maradt? Alighogy karon ülő...

- Vajon ki volt apja?...

- Ne rágalmazz! Tudod, hogy vétkezel, ha főbenjáró bűnökkel vádolsz ártatlant. Mindenek tudója csak az Úristen lehet. A gyermek... Roberto... szakasztott Endre. Arca, szája, szeme. Csodájára járnak. Anyja, ha látja, néha felijed. Mintha a boldogult nézne rá sötét szemével. Endre magja volt, mely Johannában megfogant s kikelt.

- A gyermek uralkodjék Nápolyon. Illő, hogy bátyja, Ludovicus kimentse a bűnök hajlékából. A gyermeket magamhoz váltom, ha kell, s vigyázok reá, míg át nem adhatom nagyanyjának, aki vérség szerint gondot visel rá.

- Johannának nem irgalmazol? Nem könyörülsz meg rajta... nincs benned semmi szánalom?... Gondolj az Assisire... Vajon visszalökte ő valaha az alázkodót, aki elébe vetette magát, aki fel akarta cserélni a szőrcsuhával világi bársonyát?

- Csupa szimuláció ez, uram. Johanna trónon ül. Egyetlen vágya, hogy tovább is egyedül uralkodhassék. Tíz körmével kapaszkodik a hatalomhoz, asszonyállat módjára szédítené meg Ludovicust. Szívesen segítene neki, elhiszem, üldözni azokat, akik fogták a pányvát, míg biztonságban menekülhetnének a koronás felbujtók.

- Endre meghalt. A holtat Ludovicus sem támaszthatja fel. Akit elérhet a földi büntetés, már meglakolt azért, amiben vétkes volt. A magyarok királya azért jön Nápolyba, hogy dédanyja jogán letaszítsa Johannát, s maga uralkodjék Dél-Itálián. Ezért kérünk téged, barát, menj

Ludovicushoz, mondd meg neki, hogy meg lesz a bűnösök vétke tetézve, ha az asszony s a kisdéd trónját foglalja el, s nem öregbíti hírét a keresztény fejedelmek sorában, ha erre öccsének szomorú sora ad ürügyet. Reád hallgat, Roberto, te vagy az egyetlen, akire hallgat... Ezért jöttem hozzád, hogy kérjelek: keresd fel a királyt.

A barát hallgatott. Két sovány karjával rátámaszkodott az imázsámolyra, mintha sok-sok száz esztendő nehezedett volna rá, s szürke porral havazta volna be fejét. Roskatag testébe csak a szellem vetett lángot, mely féktelen erővel tombolt a megbolygatott emlékek között. Amikor megindult Acciajuoli felé, szinte égi fényesség volt arcán, nem lehetett tekintetének ellenállni. A vert Gonosz hulló szárnycsapását hallotta, biblikus városok vonaglását, a Nagy Szajha puha szavát. Olyan félelmes volt ebben a percben, hogy a királyság nagykancellárja eltakarta előle szemét, térde megroggyant, benne is felébredtek gyermekkorának áhítattal kevert babonái, mágikus erők játékát érezte, valami félelmes és transzcendentális volt a barát mozdulatában, mely most, a cella homályában formát kapott. Roberto keze után nyúlt, hogy ajkához emelje. Talán azért, hogy reákényszerítse homlokára a kereszt jegyét. De a szerzetes lassan, álomjáróan lépett el mellette, elért az ajtóig. Kitérte vendége előtt. Egy percig nézték egymást. A barát ajkán halkán, alig hallhatóan lebbent el a szó, amikor mondta:

- Szent Ferenc nevében elmegyek Ludovicushoz.

A gyaloghintóban, mely a máltai grófra várakozott a kapu előtt, görnyedt, fáradt urat cipeltek vissza, aki bűvös formulákat mormolt vagy imádkozott, míg beértek a palotába, a Posillipo fokán.

Megkereste, hol válik el a páncélinge érdes széle a lágy bőringtől. Félrehajtotta a hullámos szőke haját, a nyak tövében véres horzsolást talált, a bőrrel érintkező acélfonat nyomát. Mintha kegyes nővér volna, úgy simogatta a feltört, fájdalmas bőrt, elővette kendőjét, egy fiolából balzsamot töltött rá. Lehajolt a vérhez, avatott ujjal kereste nyitját, harcolt az anyaggal, mely ellenáll gyenge asszonyerejének. A kapocs engedett. Tarentói Lajos hátrafordult, felmosolygott arra, aki felette állt, simogatta.

- Milyen jó vagy hozzám, királynőm... édes...

- Olyan fáradt lehetsz, Lajos. Kiserkent szakállad, tele vagy izzadsággal. Láttalak jönni, egészen előrehajoltál a nyeregben. A többiek... Messziről jöttetek?

- Portyáztunk... előre kellett lovagolni, hogy lássuk, meddig szabadok még az utak... Ott vártak a hírhozók, akik a magyarok minden lépését követik... Nem számoltuk a mérföldeket... De legalább tíz órát nyeregben ültünk...

- Mondd meg, Lajos, őszintén... nyakunkon Ludovicus?

- Senki sem tudja. Olyan, mint a felhő... mint a zivatar. Mindenütt van, és még senki sem látta. Megelőz mindent a híre. Mindenki róla beszél. De még nem látta senki. Csak anyák ijesztik vele a gyerekeiket. A zsoldosok jönnek, hogy emeljük fel bérüket, mert szörnyű a hatalma. A mi katonáink vetik a keresztet, ha nevét hallják. Mintha kiásták volna a krónikákból, milyenek voltak a hunok. Úgy mesélnek a magyarokról. Nyeregben alusznak, nincs éhség, fáradtság, félelem bennük, két nyíllal hadakoznak, sebesek, gyorsak... Így mondják az előőrsök s portyázók.

- Mi benne az igazság?

- Ki tudná? Még nem ütköztünk meg velük. Még ott állnak a Regnum határában. Kímélik a falvakat, marhát nem hajtanak el. Mintha parancsra várnának. Ha közelebb merészkedünk hozzájuk, nyílzápor fogad. Még annyi nyilat nem láttam sohasem. Könnyűek, vékonyak, de félelmesen célba találnak. Sereget nem látni. Nem sorakoznak fel lovagok módjára. Ha keressük őket - eltűnnek. Nem foghatjuk meg őket.

- Sokan vannak?

- Úgy mondják. De soraikat senki sem számolhatta meg. A mieink közül sokan mentek át hozzájuk...

- Hallottam... Carracciolo is... az egyik Capece, Pipino grófja, a fiatal Balzo is hajlik... Látod, mindent tudok, csupa gyötrelmem az egész napom, mindenkitől félhetek, nem ellenség-e; aki tegnap még udvarlásomra sietett - ma már ott kószál, s lesi Ludovicust.

- Rég nem voltak hadban a nápolyiak. Ha nincs pénz zsoldosra, az urak bandériumával bizony nem sokra mehetünk. Csak ígérnek. Parasztjaiknak nem mernek fegyvert adni. A város népe szüntelen szajkózza privilégiumait. Nekik a falakon túl sohasem kellett kivonulniuk. Ha az urak népét csapom egybe, vigyáznom kell, kik vannak egymás közt gyűlöletben, mert még egymásnak szaladnak a kompániák. Egymást ölik Ludovicus helyett.

- Van valami reménységed, Lajos, hogy ellenállhatsz?

- Még nem mértük össze fegyverünket. A király kis haddal érkezett. Magyar portyázóit alig néhány ezerre teszik. Apró hajókon hozzák őket, úgy jönnek százasával. A sereg nagyobbik része most érkezik csak. Fő erősségük három-négy zsoldoskompániából áll. Urslingen, Moriale, Lando, egy angol csapat. Ezekkel tudnánk beszélni, Aranyunk, s nem vasunk nyelvén.

- Lassanként ékszereimet is zálogba kellett adnom. Hívtam a zsidók főbíróját, s tágítottam privilégiumaikat. Így kaptam háromezer unciát. Szóltam az érsek úrnak: vessen ki rendkívüli subsidiumot. Egyszerre tele lett panasszal. Előráncigálta az eklézsia sérelmeit. Ő csak leckéztetett. Majdnem hogy kiűzettem, oly nagyon elfutott a méreg. Szemére hánytam: napsütésben csak hajlonganak a regia potestas előtt. Ha rájuk szorulnak - farkasok lesznek. Arany- és ezüstjóságokat ígért. Begyűjteni egyházmegyéjéből. Az ítélőmester előhívatta a gazdagabb rabokat. Megválthatják tömlöcük éveit. Az inkvizíció börtöneiből kiengedték azokat, akiket még nem egzamináltak. Mindez, amit így összekapartam... talán tízezer uncia... Lajos... te többet kérsz... Mit csináljak?

- Acciajuoli mindig ad előleget. Ez az igazság, hogy ebből élünk. Hétszámra így fizetem a zsoldot. Amit kapok tőled, amit magam szerzek, szép szóval, sanyargatással - mind csak hozzá vándorol. Ő is panasolja, hogy súlyosak dolgai. A keresztény fejedelmek csak kamatjukat fizetik, de megtagadnák a barátságot, ha kérni merné a kapitálist.

- Ha elvész Nápoly - elvész Acciajuoli. Róbert király kölcsönét sohasem kapja meg Ludovicustól.

- Acciajuoli... tanácsolta nekem... vagyis hogy inkább neked, Johanna, hogy gyűjtsd össze Nápolyban a gályákat, lassanként vitesd rájuk jóságaidat, minden feltett ékességet, testre való holmid. Szép lassan, hogy senki se vegye észre. Nagy ládákba rakodj, mintha külföldi országokba utaznál. Készülj... így mondja Niccolo.

- Meneküljek? Én meneküljek el Nápolyból?

- Nem... Még nem... Csak készülj rá. Minden eshetőségre. Gondolj arra, mondta, hogy te Provence grófnője is vagy, nemcsak nápolyi király. Acciajuoli úgy gondolja: ha visszatér biztonságunk, könnyebb lerakni mindent megint a hajókról, mint veszély óráiban cipekedni, amikor talán megrohanna a prédanép.

- Elhagyni Nápolyt, Lajos? Sohasem mozdultam innen el. Sohasem volt ez gondolatomban sem. Azt mondod, néhány ezer emberrel jött csak Ludovicus. Még Nápolyban is vagyon nép... még ezrek s ezrek telnek belőlük, ha nyilat vesznek kezükbe s lándzsát adatunk nekik...

- Közöttük járok. Embereim is. A kocsmákba küldtettem, hogy megtudjam, mi az igazság. A tavernák népe... nincs melletted.

- Nem szeretnek a nápolyiak?

- Ludovicus pénzt szórattott Nápolyba. Deákok jöttek, akik beültek a kocsmákba... bemerészkedtek a lupanarokba... Énekeket szórtak szét... dénárokat... itattak... Mindig csak Endre s mindig csak a Koronás Asszony... Aki fizeti serüket, arra mondanak vivátot. Ez az igazság.

- Koronás Némber... Meretrix, világszajhája... Tudom, Lajos, tudom, így kiáltják. Parázna özvegy... Mindez én vagyok. Mintha üldözött vad lennék. Mindent értük csináltam... ezekért, akik most megátkoznak. Itt volt a Fráter, aki vaskézzel szorította volna őket, virgáccsal verte volna rájuk a jámborságot. Ha Endre élne, Isten akaratából... ma Robertus fráter uralkodnék Nápolyban.

- Egyedül vagy. Egyetlen keresztény nácio királya sem asszony, nincs, aki férfi nélkül ülne ősei trónján. Az emberi elme úgy tartja: nemzetek nyomorúságában gyenge támasz az a trón, amiben asszony ül. Ha egyedül vagyon...

- Mint üzött vad, Lajos, úgy vagyok... Azok, akik eddig udvarlásomra siettek, most rendre-rendre elhagyogatnak. Esztendeje még Sveciából jött követség... a castiliai király fia... a bretagne-i herceg... Egymásnak szájából szedték ki az orációt. Most meg, Lajos... mintha dögvész ülne a Regián. Csak öregek ödöngenek benne, néhány asszony. Miért veted szememre, Lajos, hogy egyedül vagyok? Mindenki elhagyott. Te vagy mellettem s Acciajuoli.

- Míg boldog voltál s Regnumod úgy virult, mint virág - nem kínálhattam fel neked kezem. Rokonod vagyok, herceged, hadaid kapitánya. Országod vazallusa. Még nem állunk egész a meredély szélén, de abyssus abyssum vocat... Talán nem tudunk Ludovicusnak ellenállni. Lehet, hogy gyengék a falak, ha ellenük megy a hadinéppel. Ha ketten vagyunk, Johanna, erősebbek vagyunk...

- Asszonyod vagyok, Lajos. Mit akarsz még? Nem érzed, hogy minden nap közelebb hoz? Nem érzed - mindennap jobban szeretlek?

- Hites asszonyul kérem Szicília és Nápoly királynőjét.

- Te tudod, Lajos, hogy nem szabad a kezem. Kelemen atyánk rendelkezik véle. Annyira sem szabad, mint az utolsó parasztleánynak. Annak is csak első éjszakája uráé. A másodikkal már azt csinálhat, ami neki tetszik... De hol találsz papot, aki nem kéri tőlem a pápai hozzájárulást? Van-e olyan érsek vagy kardinális, aki meg merné cselekedni, ha nem látja a pápai brevét, mely megadja a felmentvényt rokoni állapotunk alól?

- Hadak ideje van, Johanna. Egy napról másikra elsodorhat a vihar. Én kimegyek a csapatokhoz. Lehet, nem látsz többé. Te felszedeted a horgonyt, ha közeledik Nápolyhoz Ludovicus. Szétszóródunk... Én hozok hozzád egy prelátust, aki összead minket. Tanúként hívom a kompániákat. Ők lesznek a násznép. Követet küldesz Avignonba, a Szentatyához. Megírod: a szükség törvénye mindennél erősebb. Szorongattatásodban kellett, hogy férfi keze fogja

kezedet. Így írd. Kérd Kelement, adja meg frigyünkre a benedictiót. Bocsássa meg, ha vétettünk ellene. Írd szépen, úgy, mint az én hites asszonyom.

- Mit kívánnál tőlem, Lajos... ha megtenném?

- Te nem tehetsz királlyá, csak Calabria hercegévé. Ha valahogy legyőzzük Ludovicust - hadaim együttmaradnak. Nápolyban az az úr, akinek több katonája van. Ha szétszóródunk, várakba vernek... menekülnék, mindegy, hogy milyen titulust hordozok. Ott van Avignon. Leborulhatsz Clemens lába elé, kérheted, adja meg a dispensációval együtt azt is, hogy melléd ülhessek.

- Király akarnál lenni te is, Lajos?... Úgy, mint Endre?

- A te akaratodból. Te már király vagy. Te vagy az első, te vagy az omnipotens, Johanna. Most mondom ezt... amikor lehet, hogy napok alatt elhajlik szerencsénk rúdja. Amikor csak én állok melletted hitvány erőmmel. Ha felemelsz magadhoz, melléd ültetsz - nem esett Házunkon injuria. Anjou Károlynak beteljesedett akarata, és szent Lajosunk mosolyog az égből. Nápolyt ne add idegen kezére.

A Durazzói megsimogatta bizánci aranykeresztjét. A hang mézédés volt, amikor a lakoma után megszólalt.

- Hercegségeket ezen az estén azért kérttem, hogy fontolóra vegyük, mi válhatik Házunk s a Regnum üdvére? Azért kértelek titeket is, Róbert és Fülöp, hogy ti, tarentóiak, tegyétek félre a régi haragot. Gondoljunk arra: egyazon fa hajtásai vagyunk, s ha kivágják a gyökeret... mi, az ágak is elsorvadunk.

A gótikus székekben ott ült a három durazzói és a két tarentói: Róbert, a címzetes császár s a legfiatalabbik, Fülöp. Lajos herceg hadait szedte össze az ország végein, meg sem kaphatta volna a találkozóról szóló hírt. Durazzói Károly elemében volt. A szálak ott feküdtek keze között. Tetszésén múlt, melyiket emeli fel, hogyan szövi őket, az államművészet tudománya szerint.

Az esti találkozás Katalin császárnőnek talán utolsó diadala volt. Mióta hóhér kezére adta a hozzá menekült három asszonyt, s Filippa, Sancia és Ceccanói Margit hamvát is széttiporta a felizgatott tömeg - palotájába zárkózott, beborította ágyasházát sötét kárpitokkal, hajnalig járt-kelt, gyertyát égetett. Katalin félt. Félt attól, hogy egy nap meghozzák Balzo gróf pecsétjét, mely perbe hívja őt magát is. Félt attól, hogy Acciajuoli már csak unt kegyből simogatja. Félt az öregségtől, attól, hogy foszlányokban szakad ki kezéből az udvari hatalom, melyet egykor tetszése szerint gyakorolt. Johanna uralkodik. Egyedül van, nem kéri tanácsát akkor sem, ha két fia, Róbert és Lajos között válogat. Lajost, a legkedvesebbiket a három közül - már hetek óta nem látta. Érezte rajta: fia irtózik tőle, csókját alig adja vissza. Mintha borzadna attól, hogy gyilkos anyja van.

Minderről Katalin nem beszél senkivel. Csak magában tűnődik éjszakai órán, hogy egyedül csak asszonyok fonták-e Endre köré a halálos pányvát, vagy része volt-e benne a salus reipublicaenak, a politika torz bölcséletének is? Vajon milyen távoli, álorcás akarat vezette hozzá a némbereket? Kik voltak azok, akik kimondták Endre fölött a titkos, halálos ítéletet? Fiai ártatlanok a gyilkosságban. Vajon éppilyen ártatlan-e Károly herceg, s cinkosuk volt-e mégis Johanna?... Balzo, az ítélőmester az egyetlen, aki mindent tud, de hallgat, famulusai néma barátok, akik halálukig nem törhetik meg a fogadott szilenciumot.

Egyetlen fájdalma volt, hogy ő maga nem jöhetett el asszony létére a mai hercegtalálkozóra, s nem hallgathatta végig, hogy Károly mit beszél? Valamennyiük közt Károly volt világi s állami ügyekben a legjáratosabb. Ismerte a kancelláriák pergamen-nyelvét, beszélt királyok szavával, s lapozta a régi auktorokat. Szava óvatos-bizonytalan volt, mint vívóé, aki előbb kicsalja ellenfelének fortélyát. Hosszan beszélt, eleinte Anjou Károly francia lovasairól, akik a sváb császártól elzsákmányolták e szép tartományt. Károly ága lombosodott, ág ágat eresztett, mindegyik hajtása egyformán van arra hivatva, hogy hordozza a koronát. Ludovicus áll kapuink előtt. Ne áltassuk magunkat. Mindnyájan tudjuk, napról napra fogyatkoznak azok, akik megmaradnak, mint mi, a korona hűségén. Egy hete egy Caracciolo ment el, tegnap Gaetani, holnap Capece... Mint lovagnak pálcát kellene felettük törnünk, kitepni nevüket a vitézi aranykönyvekből... Ha csak lovagok lennénk, nem mondhatnák mást, minthogy készüljünk arra, hogy karddal kezünkben essünk el Nápoly védelmében, mint hajdan de Brienne Athén falai alatt. De mi nemcsak saját becsületünk őrei vagyunk... nem tehetjük mindig azt, amit lelkiismeretünk diktálna. Olyan közel vagyunk a koronához, mi magunk együtt jelentjük e szép országot, bár Róbert király testamentumában egyikünkéről sem emlékezett meg.

- Johanna gyenge nő, mi vagyunk férfibátyái, akik védelmezik.

- Csak annyira rokon, mint magyar Ludovicus. Ha szorosan vennénk az ősi törvényt, akkor azt mondhatnánk, hogy Johanna ez idő szerint csak fia, Martell Károly helyett uralkodik. De keresztény fejedelmekre jó erkölcsöt kényszerít a törvény, melynek hatodik parancsolatát aligha tartja be kedves cousine-unk.

- Ne gázolj Johanna becsületében, Károly!

- Ha özvegy lenne, s palotájának magányában élne, minden bűne felől csak Istennel kellene utolsó napján elszámolnia. De Johanna a keresztény világ egyik legékeesebb trónján ül, s kinek telik kedve abban, hogy Párizstól Trapezuntig úrnőnket szajhának csúfolják?

- Károly... azt mondják, te terjeszted... a te embereid kiabálják mindezt, szerte az ivókban...

- Csillapodj, Róbert. Emlékezz arra, megígértük egymásnak, hogy ma kerülni fogjuk a civódást. Itt most komolyabb s nehezebb argumentumról van szó, mint Johanna erkölceiről. Tudnotok kell: Ludovicus terjeszti Johanna rossz hírét. Ha az ő kegyeibe akarsz bejutni - el kell hagynod Johannát.

- Beszélj egyszerűbben, Károly. Mit csináljunk?

- Ismeritek az ország állapotát. A zsoldosokat nem tudjuk rendben fizetni. Ha eltelik újból egy hét, anélkül hogy pénzüket látták volna, szétolvadnak, mint a hó. Az északi vidékek urai odaesnek Lajos elé, aki feloldozza őket régi hűbéri fogadalmak alól, és saját maga köti meg az újat. A nép pénzért mindent odaad a magyaroknak, s azok minden elhajtott marháért busásan fizetnek. A polgárokról... kisépről jobb nem is beszélni. Talán ötven esztendeje nem volt senkinek kezében fegyver, az urak nem állítják ki a bandériumokat. Szemben... a határon a magyarok csapatai egyre nőnek. Mindennap hajókon érkeznek, Velence nem zavarja őket, a vörös Cola, a római tribün, aki hódolatát küldte a királynak, átengedi katonáit, s nem áll útjában akkor sem, ha Romagnában zsoldosokat toboroznak. Úgy mondják, a király serege felmegy negyvenezerre...

- Lajos öcsém ott áll a nápolyi hadakkal. Ne felejtse el, hogy ő még nem ütközött meg... még nem vesztett csatát...

- De elvesztheti. Akkor szétesik a Regnum s minden királyi hatalom. A várak vívása következik. Talán Aversa kitart ideig-óráig, de ha az is elesik, akkor Nápolyig nincsen akadály. És ha már egyszer itt van a városban Ludovicus, akkor mit ér számára a te hódolások? Mit

törődik azzal, fogadja-e őt itt bíborral szegélyezett köpennyel valaki, amikor hadai előtt megnyílt a kastélyig az út? Nekünk most... habozás nélkül kellene meghódolnunk.

- Elárulnád Johannát?

- A királyság rendje azt kívánja, hogy ne üljön Anjou Károly trónusán idegen. Ludovicus még nem lebbentette fel szándékai felől a fátylat, csak bosszút hirdet, boldogult öccsét emlegeti. De hírem van arról, hogy Nápolyba érve a királyi székbe kívánczik, hiszen mindig is hirdette elsőszülötti jogát. Nekünk mindezt meg kellene előznünk... sietni, hogy mire ideér, már ne Johanna legyen a király, hanem az, akivel szemben Ludovicus tehetetlen - öccsének gyermeke.

- Martell Károlyt akarnád trónra ültetni?

- Talán... de nem hamarkodnám el ezt az elhatározást sem. Csak betenném tarsolyomba ezt a plánumot is, ha elmegyek a magyar táborba. Meglátnám, miként fogad bennünket Ludovicus, ha szükség kényszerít rá, előállnánk vele.

- Mindnyájan elmennénk hozzá? Így gondoltad?

- A Ház hercegei atyafiságos látogatásra mennek, hogy megtiszteljék az Anjou-család fejét. Ez nem lenne még hódolás, s neki nem kellene tudnia, miként vélekedünk mi a Regnum felől. Hivatkozhatunk arra, hogy sereg van mögöttünk, király a Castel Nuovóban, érintetlen az országos rend. Acciajuolinak nem apadt ki pénzesládája, s ezenfelül ott állanak a gályák, melyek minden eshetőségre biztosítják a királyi személyt... De mindezt csak akkor lehetne, ha hatalmunkban tarthatnánk a gyermeket.

- Miért lenne fontos Martell Károly?

- A csecsemő nem veheti ki kezéből a pálcát, mint tette édeshúgunk, amikor mindegyikünknek megköszönte a tanácsot, s a saját feje szerint rendezte dolgait. Mint mondtam, Ludovicus mindenkit letaszíthat a trónról, mindenkit elűzhet, csak a *gyermeket* nem... öccse gyermekét.

- Hátha megtagadja a gyermeket? Hátha őt is bűnösnek mondja, mert bűnös méhből született?

- A gyermek a gyilkosság előtt fogantatott. Endre arcát s vonásait viseli. A gyermek nem lehet bűnös, s ezenfelül a korona már ott lebegett fölötte, amikor anyja fogadta a nászágyban a férji ölelést.

- Vajon nem lenne-e bölcsebb dolog előbb titkos követséget küldeni Lajos királyhoz, mely kipuhatolná szándékát...?

- Mi forma szerint ma még ellenségek vagyunk. Nem fogadhatja üzenetünket. De én már elküldtem táborába embereimet, s híreim vannak, melyek arra indíthatnak, hogy mindegyiketeknek azt ajánljam: ne habozzunk sokat... Lajos király, ha tudni akarjátok, a gyilkosságban részesnek tart mindenkit, míg ártatlansága ki nem derül.

- A bűnösöknek kitépték a nyelvét, hogy kínzásuk alatt se beszélhessenek...

- A némák is adhatnak jeleket... Mi mindannyian egyformán tiszták vagyunk e szörnyű bűnben, s ezért ajánlhatom fel mindnyájatoknak, hogy lépéseinket közösen fontoljuk meg.

- Nem vonnád be Johannát a tanácskozásba?

- Miért vegyünk magunkra olyan terhet, amely alatt mindnyájan leroskadunk? Mi csak menjünk el a királyhoz, mutassuk néki hódolásunkat, mintha ő messziről, kegyes szándékkal érkezett bátyánk lenne, s ne mi legyünk az elsők, akik Johanna sorsa felől határozunk. Hagyjuk, hogy először Lajos király beszéljen.

- Mi a szándékod akkor? Mi legyen Johannával?

- Ő még mindig Provence grófnője maradhat... akkor is, ha Nápolyból menekülnie kell. Ha itt hagyja fiát, Martell Károlyt, fegyvereseim a városból elengedik.

- Elválasztanád az anyát gyermekétől?

- Johanna jószántából hagyja itt Károlyt. Nem fogja kitenni a viszontagságos útnak. Mária asszonyom szerető nénje lesz s a durazzói palota otthona.

Csend lett. Senki sem szólt, mindnyájan Róbertre, a címzetes császárra néztek, aki hatalmas tenyerébe hajtotta fejét. Johanna, a szó s a vágy oly forró, oly féktelen volt még benne, hogy egyszeriben szerte tudta volna vetni e nyápic hercegeket s az egész gonosz tanácskozást. Mintha itt hasogatnák már szét Johanna palástját, s kockát vetnének öröksége felett... mintha nem élne s nem uralkodna még a Castel Nuovóban, szétverték volna már Lajos herceg hadát, s Kelemen pápa felmentette volna őket egyenként hűbéri esküjük alól. Ellentétes indulatok küzdtek benne. Egyfelől a lovagi hűség, a Ház becsülete... Johanna forró, önfeledt csókja, ott, a tisztás mélyén, a vadászkunyhóban, szakadó eső alatt. De aztán elnyomta mindezt bosszúvágya, aláztatásáért, a mellőzésért, felvillant előtte Johanna tekintete, mely hűvös és idegen, nem akar emlékezni többé arra, hogy Róbertnek egyszer kedvese lett... Forgatagba került, megint idegen hatalmak játszanak vele. Tegnap még Acciajuoli, ma Durazzói Károly... mindig mások azok, akik megszabják sorsát, elküldik Hellászbba, hogy hódítsa vissza a latin császárok örökét, Bizáncba, hogy próbáljon egyezkedni Andronikossal, Párizsba, egy sápadt királylány gyűrűjéért... Így akarja a hatalmas Acciajuoli, aki Házuk felett uralkodik. Így akarja Niccolo... hogy ne legyen útjában Lajos öccsének, akit a kalmár talán már Johanna férjének szánt. A kalmár, aki megrontotta anyját, szüntelen kalandokba hajszolta a Tarentói-házat, nem enged egy pillanatnyi nyugalmat sem, megkeserítette ifjúkorukat... sohasem tehette azt, amit szeretett volna, most sem maradhat békességben Nápolyban. A felhők kergették egymást... Róbert súlyos ökle végigzuhant az asztalon.

- Hajnalban én is veletek indulok!

Lajos király szemtől szemben állt a baráttal. Nézték egymást. Róbert látta a korán érő értelem barázdáit az ifjú homlokán, sápadt arcát, melyből lángolva világított szeme, arányos alakját, bal vállát, melyet gyermekkori szokása szerint kicsit magasabbra emelt, finom, izmos kezét, melyen egyetlen rubin villogott. Lajos... az egykori tanítvány, visegrádi séták örök nyugtalanja, nagy kérdező s talányos hallgató. Amikor elvált tőle, ő volt, Róbert, az atya, a gyóntató, aki fogékony lelkébe ülteti a keresztény moralitást. Tanította szép, latin fordulatokra, melyeknek hasznát veheti, ha idegen követeket fogad. De tanította Dante szavára is, amikor először recitálta neki a Commediát abból a szép, képes kódexből, melyet Scala úr küldött Veronából. Róbert volt a tanító, a világi s lelki vezető, Lajos a gyermek, akinek értelmét korán szökken-tette virágba a magyar napsugár. Így emlékezett rá, a tízesztendősrre, a féktelen vágyódóra, erős-akaratossra. Endre előtte nőtt fel. Nem vette észre idők múlását, napról napra látta, vigyázta növekedését. Minden napja - napjának árnyékmása volt. Mióta nem élt Endre - úgy érezte, nem marad más hátra számára, mint a csendes, kolostori sírvilág.

Délszaki vére féktelen s indulatos volt neki is, mint annak az ifjúnak, aki tekintetét fürkészve szemben áll vele. Kámzsája durva, facipője esetlen, keze bütykös, veres. De arcából ősi nem-zetségek sólyomtekintete villogott, s Ludovicus úgy jött elébe, kitárt karokkal, ahogy sohasem cselekedte otthoni tanácsadóival. Feléledt benne ezer emlék, mihelyt a barátot meglátta. Távoli gyermekkora, amikor még nem kellett roskadoznia világok súlya alatt... gyermek volt, s e vaskezü atya szava gyakorta hűtötte benne a szenvedélyt. Látta Róbertet, amint halk szavával

felfejezte előtte a hit alapvető igazságait... még fülébe cseng vitája a prelátusokkal, akik megrótták, mert hirdette a szegénység dicséretét. Ismerte leveleit... e számtalan, évek alatt felgyűlt episztulát, melyet csak később, serdült korában volt szabad a kancellária hűs falai közt olvasnia. Ismerte gondolatának örök menetét: a bűnökben heverő Nápolyt, az élet tobzódását, örömek fertőjét s a felcsapó lángok közepette Endrét, a testvért, akit megbosszulni jött Itáliába, de akit valójában nem ismert s akit nem tudott már maga elé sem képzelni.

Hányszor sóvárogta titokban azt a Nápolyt, melyről az atya oly félelmes, gyehennára illő képet adott. Elöntötte a vér hulláma, amikor látta a betűk mögött a nápolyi karnevál paráznaságát, hercegnők csókját, a test bűnös örömét. Talán kérte volna anyját, hogy ő is mehessen testvérlátogatóba... megnézhesse kicsi Endrét, törhessen kopját a lovagokkal, láthassa szemtől szembe városaikat, melyek sok tízezer embernek nyújtanak biztos kőhajlékot. Vágyódott puhaságuk, romlottságuk után, mint a gyermek, aki nem hallgat az írásra, keresi a veszélyt - melyben elveszhetik. De tudta: ő nem veszhet el ebben a veszélyben. Féktelen örömét érezte a tettnek, nem tudott betelni Alexander Magnus cselekedeteivel, olvasta, újra olvasta a régi világok hőseinek emlékezetét, tele volt távoli látomásokkal, melyek mind a dicsőség bíborfényében csillogtak.

Most itt állt előtte a barát. Nem alázatosan, nem is atyáskodón. Fejét meghajtotta, de nem görbült be térde, arca a régi volt, haja fakó, öreg lett az arc, elkínzott, ráncos, csak szeme világított, e sötét, nehéz szemek, melyek egyedül hordozták a féktelen, szüntelenül háborgó lélek indulatát. Amikor a barát beszélni kezdett, megismerte a régi fordulatot, a kemény szintakszist, a különös latint, melyet Montpellier növendékei sohasem vethetnek le. Elébe ment, s megpróbálta, vajon érti-e még Róbert a magyart? A barát akadozva, nehezen kereste a szót. Mintha most szakadoztak volna le a pecsétek, csikorogna a fiók... Lajos szétnézett a szolgálattévő kamarások között. Ott vártak a nagy, tágas sátorban, uruk parancsára lesve, mint ahogy ezt megkövetelte a tábori udvari rend. Szeme róluk a barátára tévedt. Milyen mások, milyen gondtalanok, egyszerűek, szépek... nincs elkínzott ábrázatuk, nehéz, vergődő gondolat bennük, sejtelmek nem rémítik el tekintetüket. Rámosolygott a barátára, s szólt Gilétfinek: hagyják kettesben azzal, aki vendégként érkezett.

Keskeny, kényelmetlen ülések voltak, egyszerű lócák, az egyiken megpihent a távolról érkező. Róbert nem kezdett orációba. Nyers, egyszerű mondatok voltak, súlyosan zuhantak, mint a pöröly.

- Százszor is írtam, hogy Nápoly hasonlatos a bűnös városokhoz, melyeket paráznaságuk merített alá. De te, Lajos, nem vagy az Úristen s nincs is hatalmad arra, hogy szétrombold, amit sok-sok száz esztendő óta emberkéz Isten segítségével alkotott.

- Büntetni jöttem, atya. Amikor elindultam, kiteptem szívemből az irgalmat.

- Lajos, én néhány órával később... már délelőtt tudtam, amikor megtörtént Endrével... Te tudod, ki volt Endre s mi volt mellette az én életem... Én letérdeltem, és imádkoztam az ő életéért, és imádkoztam azért is, hogy Isten legyen irgalmas azokhoz, akik bűnösök.

- Mint Szent Ferenc szolgálja, odatartod feszületed a veszteni vitt bűnösök elé. Ezért tettél fogadalmat. Én azért tettem királyi eskümet, hogy kigyomlálom a gonoszságot, melynek mérges kelevénye Nápolyban felfakadt. Miért jöttél... miért jöttél úgy, hogy elfulladt a lélegzeted, láttam a dombról vágatásodat. Kevés rendtársad lehet, aki úgy megüli még a lovat. Mit akarsz tőlem, Róbert... azt, hogy siessék?

- Eljöttem hozzád, hogy megmondjam: gyermek van Nápolyban. Endre kisfia. Az egyetlen, aki hozzá tartozott, aki magjából eredt.

- Fattyúnak mondják. Úgy hírllett - Johanna kanca módjára szeretkezett.

- Ne ítélj! Ha látod a gyermeket - öcsédet látod... Johanna bűnös. Mindnyájan tudjuk. Te is, én is, e Regnum nagyjai. Balzo gróf is... Clemens pápa. Mindenki tudja, hogy bűnös. Csak épp abban nem egyeznek meg: miben is légyen a királyasszony crimene. Te azzal vádolódsz, hogy az ő tettével, szavával, akaratával emésztették el Endrét. Vannak irgalmasabbak, akik úgy hiszik, hogy csak siketnek tettette magát, amikor a gonoszok szája példálózott a halállal. Szerintük Johanna sejtette volna... érezhette volna: baj fogja érni urát. Mindenki vet rá követ, kárhoztatja, piszkolja, szeretné elemészteni. Mindenki vesztét kívánja, mindenki kergetné. Utolsó, üzőtt, hajszolt asszonyszemély. Ezért jöttem én hozzád, Ludovicus, hogy gráciát esedezzek száma... olyan gráciát, melyet ez a bűnös asszony valójában megérdemel.

- Hallgattalak. Felsoroltad az opinio publica hajtásait. Irgalmas vagy, mert Szent Ferenc rendje úgy akarja, hogy csak eretnekekkel szemben keményítsd meg szíved. Lám, belőled is bűnök palástolóját faragta Nápoly...? Már te is leplezed a vétet, homályt viszel az orgyilkosságba, melynek szörnyűsége napnál is világosabb?

- Lajos, nem volt senki, aki tanúként bizonyíthatta volna, hogy Johanna saját tettével, saját szavával bujtotta fel a gyilkosokat. Nem ő kívánta a vadászatot. Nem ő vezette a népet San Pietro di Maiellába. Terhes volt, ájulások kínozták. Én magam láttam, amikor elszédült kihallgatásai során. Az ajtó zárva volt, de oly nehéz s bonyolult a szerkezete; sokat kinlódott véle a dajka... míg kinyithatta. A dajka az ágyon ájultan lelte... Mindez, uram, mutatja: nincs elég argumentum a bűnösségre a jurisprudentia szerint.

- Ti, barátok... ferencesek s dominikánusok száz és száz embert küldtök minden esztendőben a világi hatalomhoz, hogy elnyerjék ítéletüket. Vajon minden esetben kézzelfogható bizonyíték kellett ahhoz, hogy őket bűnösöknek tartsátok?

- Ludovicus, emlékezz mindarra, amit még Visegrádon tanítottam neked. A tiszta ész erejére, mely uralkodik az indulaton. Én sem tudtam sokáig uralkodni felette. Ma csendes barát vagyok, s szeretnék vezekelni. De világi soromban, Nápolyban... én is gyűlöltem, fenekedtem, küzdöttem a világ minden fegyverével, kevesebb imádsággal, mint kellett volna, hogy Endre legyen Nápolyban az egyetlen akarat. Tisztítom lelkem, sokszorosan azóta. Vétkes vagyok-e Endre halálában... elragadt-e engem is az indulat...? Ezt kérde?

- Nem rólad van szó, Róbert atya. Magamról s a Regnumról. Anyámról s Házunk becsületéről, melyet Aversában sárba tiportak. Néhány cinkosnak kitépték nyelvét, hogy ne szólalhassanak meg. A némbereket máglyára küldték, de szájukon ott feszült a vaspecék. Artois, a bastard, fiával együtt elmenekülhetett. Valahol az Abruzzókban bujdokol. Azt hiszed, ezzel véget ért minden? Azt hiszed, hogy bünt bűnre lehet halmozni akkor, ha a vétkes asszony koronát visel?

- Én hívtalak Nápolyba, éveken át. Én akartam, hogy vedd kezébe az ország dolgait. Kértelek, ne hagyjátok egyedül, védtelenül Endrét. Szemben álltam a gonoszokkal. Gyűlöltem a tarentóiakat és a durazzóiakat. Megvetett Petrarca, kigúnyolt Boccaccio, emberszámba sem vett Acciajuoli. A pápai legátusok máglyára küldtek volna, ha nem nyugtatja kezét fejemen atyád. Eretnek voltam, egy a fraticellik közül - barbár, északi, gonosz szellem, aki nem telik be praktikáival... Engem jobban gyűlöltek... mindenkinél jobban, mert csak rajtam keresztül értek Endréhez. Emlékezel, hányszor hívtalak Nápolyba? Most itt állok előtted, és kérlek, ne tégy tönkre mindent, ne rombold le ezt a világot. Kérlek, adj helyet szívedben az irgalomnak, s idézd széked elé Johannát.

Lajos rátámaszkodott az asztallapra. Féktelen akarat uralkodott benne, indulatának erejét csak ez az akarat szelídhette meg. Az asztaldeszka megreszketett, ahogy egész súlyával rátámaszkodott. A hang felcsattant. Először élesen, szinte ellenségesen, mintha nem is régi, hú udvari

emberéhez, hanem a kimérákhoz intézné, amelyek ellen hadakozik. Aztán elhalkult, fojtott lett, szenvedélyes; akkor is, amikor érvelt, önmagát győzte meg, megadva szavainak a végső lendületet...

- Ha nevükben... az ő szavukkal jöttél, Róbert, menj vissza. Vidd üzenetemet. Az egyetlen üzenetet, amit küldhetek. Én vagyok Anjou Károly elsőszülött ágának elsőszülött hajtása. Bonifácus pápa emlékére mondom: hajdani hagyományok, testamentumok, rendeletek szerint én vagyok egyetlen törvényes ura Nápolynak. Őseim jogán jöttem, és nem a fegyver, a hódító jogán. Nem félek az avignoni szentatyától, mindaddig, amíg Házunk törvényei szerint keresem a magam igazát.

- Szó szerint ezt üzened?

- Mondd, ahogy akarod. Legyen benne, hogy Lajos jog szerint Nápoly királya, s mindenki pártütő, aki nem jön engedelmes szívvel hódolni elé. Kisebb lovagoknak, szegényebb nemeseknek elengedjük a személy szerinti tisztelgést. De a korona bárói járuljanak hozzánk egytől egyig, hogy kezünkbe tehessek le hűségesküjüket.

- Mi lesz Johannával?

- Egy útja van: ha töredelmes szívvel elébem áll. Leteszi koronáját, míg ítélet nem készül s nem tisztázta magát súlyos, főbenjáró vétek vádja alól. Ha eljön székünkhöz, aláveti magát ítéletünknek - számíthat irgalmunkra, ha igazak azok a mentségek, melyeket szörnyű bűnére... a szörnyű gyanúra felhozhat.

- Johanna nem maradhat király?

- Nem! Akaratunkból legfeljebb a kisdéd uralkodhatik. Johanna láthatja-e fiát...? Ez az ítélettől függ, mely mérlegre teszi a vallomások, kutatja, kik voltak a vizsgálóbírák, s azokat is vallatásnak veti alá.

A barát várt. Láta, mint kergetik a gondolatok egymást, mint szorul indulatosan ökölbe a kéz, mint vonaglanak meg a keskeny ajkak, mint hatalmasodik el Lajos lelkében a szenvedély. Kint, a sátor előtt hosszú, elnyújtott kiáltás jelezte, hogy megfőtt az étel; a sok koplalás után a harcosok meleg ételhez jutottak. Lajos a barát felé ment. Valami hajtotta, hogy hajoljon meg előtte, mint régen, helyezze kezét homlokára. Egy pillanatra lehunyta szemét. Valami régi emlék, mintha ködfátyolon át derengene, felszakadt benne. A régi mindennapi esték a csendes, hétköznapi királyi várban, Carolus Robertus megbontja az asztalt, s esti buzgóságában kíséri őt a barát...

Nézte Lajost, s kereste benne az egykori tanítványt. A mesékre sóvárgót, aki naphosszat böngészne krónikákat, ismeri a lovagregények mesevilágába vezető utat. Súlyos szavú fiatal királyt talál, aki az Archiregnum, a birodalomra nőtt magyar királyság fényében talán már meg sem érti az emberi gyengeség, irgalom szavát. Önmagát látta, Róbertet, a barátot. A démonokkal csatázót, aki eltiporta volna a nápolyi világot, hogy felépítse Endre trónja körül Isten szegényeinek örök országát. Egy ezüstpajzsra tévedt tekintete, mely sátordíszként ott lógott az asztal mögött. Meglátta önmagát domború tükrében. Fáradt, ráncos arcát, a barázdákat, keserű árkokat.

Körülötte nagy, nyitott ládák heverték, amilyenekben kufárok szokták szállítani tengerentúlról portékáikat. A szolgálóasszonyok halk, szinte gyászoló lépésekkel jártak, vigyáztak a királynő szeme intésére, hogy hová rakják el ruháit, melyikbe kerüljenek drágaságai? Johanna állt az ablak mellett, kendőjét szájához szorította, hogy fel ne törjön belőle a zokogás. Anjou Károly vérei ritkán keltek útra a Castel Nuovóból, a költözés az ő nyelvükön valójában gyászt,

csatavesztést, menekülést jelentett, az utolsó pillanat bizonyosságát, amikor az ellenség már itt van, majdnem a kapuk előtt. Egyik szolgáló nehéz, durva munkájú vaskulcsot szorongatott, s kérdezte, vajon eltegyék-e ezt is a többi értéktelen limlom, családi emléktárgy közé? Johanna kezébe vette, s megismerte Fra Moriale különös ajándékát, melyet félig gúnyból, de talán mégis szánalomból adott. Miért gondolt erre a komor, szomorú francia martalócra úgy, mintha lovagi sereg vezére lenne? Miért fáj épp az ő pálfordulása, hogy Ludovicusszal egyezett meg? Hiszen itt nem lehet árulásról beszélni, a zsoldosokat hős számra fogadják, s ha letelik szolgálatuk utolsó napja, felvették utolsó arányaikat is - mehetnek, ahová akarnak, sem testüket, sem lelküket nem kötik a lovagi rend szabályai... Miért fáj mégis a szíve, ha Fra Morialéra gondol, s miért simogatja önfeledt fájdalommal a durva kulcsot. Valahol a világon egy kis ház kis kapuját nyitja meg, melyben néhány éjszakára megpihenhet az üldözött.

A sarokszobában áll, ahonnan látja a tengert s örök barátait, a sirályokat. Arra gondol: végig fog-e döngeni a folyosón Ludovicus vaslépése, fog-e székében ülni, keresni fogja-e ő is a tengerpart szélén a vitorlákat, melyek pillangó módjára röpdösnek a láthatár szegélyén? Vajon mit fognak szólni a Castel Nuovo kísértetei, akik most, az utóbbi éjszakákon oly nyugtalanok, mintha előre éreznék, megváltozik a ház gazdája, új urak jönnek, akik még nem ismerik az ő bevett, százados szokásaikat? Mit fog szólni Lajos királyhoz Conradino, aki havonta egyszer megy végig a folyosón, s viszi kezében levágott fejét... mit fognak mondani a többiek, az elemészett hercegnők, a megmérgezett kisdedek, lesből leszúrt szeretők, ha látják, hogy széles vállú tengerészek cipelik ki a királynő ládáit, és síró asszonyok menete kíséri ki a gálya hídjáig az első Anjout, akinek Nápolyból, ősei trónusáról holnap hajnalban menekülnie kell?

Ő maga rakosgatott: csipke, kis ékszer, fejdísz vagy lovaglopálca. Egy tör, fakult brokát, egyszer, egy ünnepen hordta, s aztán idekerült, a többi mustrált holmi közé. Ezzel veti meg alját, tetejébe kerülnek gálaruhái, a palást, koronázási köntös, a könnyű, tarka ruhák, melyeket Baiában hordott, ha kivitte magával tavasszal. Fekete folt: gyászfátyola. Mintha mázsás teherrel húzná le a ládát, eltakar minden más színt a fekete selyem. Csupa emlék. Egyikéhez Lajos csókja tapad, másik Róbertre emlékezteti, van, amelyik az ifjú Artois szalagját hordja, ha beszívhatná illatát, még ott felhőznék a boldog, bolond Nápoly karneváli lehelete, barátnők emléke, Sancia, Ceccanói Margit, Aquinói Mária... Filippa... Gazdagon redőzött, sárguló brokátköntös. Ezt hordta Castellamarében azon az estén, amikor először maradt kettesben Endrével... Megremegett. Rég nem beszélt vele, a halottal. Most itt tartotta kezében az avított, omlatag fehér selymet, s barnuló foltot látott a vállon. Mintha férfiújj nyomát marasztotta volna rajta az idő.

Beszélt a ruhákkal, amikor búcsúzott. Nem kellett sietnie. A bástyafalon az ő katonái voltak; veretlen sereg éléről küldött hírvivőt Tarentói Lajos. Csak a hírek lettek szomorúbbak. Nem volt bennük a győzelmes herceg virtusa: szorongó kapitány kér pénzt, segítséget, vádolja a vazallusokat, akik cserbenhagyták a koronát. Egy szó, valahol... félénk, bűjtatott szó, készülődjék, legyenek indulásra készen a gályák, fedélzetükön tengerésznép, eleség a rabok számára, a kincsesládák legyenek a hajón. Csak arra az esetre, ha minden másképp menne, mint ahogy szeretné s ahogy ma még remélni lehet. Vergődő ember keze írása, akit hadak útjára állított a vihar.

Mária jött, a fiatalabbik testvér. Hónapok óta ritka látogató. Amikor megölelték egymást, mindkettő reszketett. Eltűnt egy pillanat alatt a lappangó rokonharag, mely nemzedékeken keresztül annyszor szaggatta szét az Anjou-ház fiai s leányait. Két síró asszony találkozott, egy nappal a katasztrófa előtt. A szolgáléányok kiosontak. Mária szeme veres volt. Ahogy egymásra néztek, reszketett.

- Károly tegnap indult...

- Nem tudtad jobb szándékra bírni?
- Bezárt, hogy ne is kerülhessek elé. Elzárta tőlem asszonyaimat is. Csak üggyel-bajjal jöhettem ide, álrúhában. Egy percre. Ment Károly... Ludovicushoz. Viszi hódolását... Johanna... Johanna... tudod-e, hogy Károly nem ment egyedül?
- Ki ment vele... a hercegek közül?
- Róbert is, Fülöp is, az ő két öccse... Öt herceg... ilyen szörnyű megalázás. Két tarentói és három durazzói herceg. Ha nagyatyja megélte volna...
- Ha nagyatyja megélte volna...
- Mit csinálsz, Johanna? Menekülsz?
- Lajos... az egyetlen, akiben bízhatok... Lajos még ott áll a hadakkal. A gályák a kikötőben vannak. Én Lajos nélkül nem megyek.
- Hátha törbe csalják? Hátha foglyul esik? Hátha előreszaladnak a portyázók, s ostrom alá fognak téged. Ki felel a nápolyiakért? Johanna, menekülj. Ne törődj senkivel, velem sem... Senkivel... Menekülj!
- Mi lesz a kis Károllyal... Ha elviszem, ismeretlen tenger veszélye vár rá. Ha itt hagyom... ki fogja gondját viselni?
- Hallottam Ludovicus szándékáról, hogy fiadat hirdeti majd ki Nápoly királyának. Ha itt hagyod, Johanna... megmentheted a trónját.
- Kinél hagyjam...? Kiben bízhatom...? Ki törődik vele? Azt hiszed, olyan könnyű idegen kezekben hagyni a gyermekem, aki körül most felcsapnak a lángok... Párizs és Avignon követi egymást váltják. A szentatya üzeni: egyedül csak én vagyok a király. Másnak nincs joga Nápolyra. Bátyánk Párizsból azt írja, hogy nápolyi cousine-jai az ő királyi segítségére mindig számíthatnak. Mi az igazság, Mária? Ki segít engem...? Ki van mellettem? Az a pár nemes, aki letette kezembe az esküt ma éjjel, ígérve, hogy soha nem hagy el... A többi megy Aversába... uraddal... Károllyal, aki gyűlöl, s aki szeretne elemészteni, és a fiamat elemészteni, hogy nagyatyja testamentuma szerint, a te jogodon kaphassa meg a trónt.
- Én nem árulak el, Johanna. Add nekem a kisfiút.
- Károly elemészti.
- Ha a gyermekhez hozzányúl - meghal. Isten légyen tanúm rá. Ha akarod, esküszöm.
- Esküdj a saját gyermeked életére!
- Isten úgy irgalmazzon, hogy óvom a gyermeket. Saját lányom fejére esküszöm.
- Mit teszel, ha Ludovicus akarja?
- Lovagi szavát veszem, hogy úgy fog bánni velem, mint a sajátjával. Csak akkor adom oda neki a gyereket. Ha megígéri, hiszek szavában...
- Akkor is csak nagyanyjának... asszony vigyázzon rá... ne csak a férfiak... Menjen vele a barát... Róbert... csak akkor add ki, ha Róbert megy a kisgyerekekkel!
- Róbert atyában bízol? Hiszen ő volt legnagyobb ellenséged... amikor meghalt Endre, az ő világa is összedőlt. Benne bízol?

- Ő keresztelte Endrét... Ha a gyermeket kezébe adom, arra fog gondolni, hogy Endre ivadéka... Istenem, milyen szörnyű, hogy nem tud senki sem segíteni, tanácsot sem tud adni nekem, mit csináljak a fiammal?

- Fogoly vagyok én is a saját palotámban. Károly körülvétetett engem is fegyvereseivel. Bennem sem bíz... Pedig az én nevemben nyújtja ki kezét a *te* koronád után.

- Hányszor gondoltam arra: én magam eldobom ezt a szörnyű terhet... visszaadom az ország báróinak, tegyék fejére annak, akinek akarják, és én mehetnék oda, ahová akarok, nem kellene pápai diszpenzáció, hogy egybekelhessünk Lajossal, mehetnék Provence-ba, élhetnénk békeségben... Mit gondolsz, nem forgattam ezt százszor és százszor fejemben? És akkor arra gondolok, hogy nem lehet senkinek sem elhagynia trónját jószántából. Az Isten akarata az, hogy akit megkentek a karizmával - az uralkodjék.

- Szegény nagyatya talán most azt tanácsolná, mégis tedd le a koronát... kérd meg Károlyt, beszéljen nevedben Ludovicusszal. Ha megüzenéd neki is azt, amit nekem mondtál, hogy asszonyak az uralkodás csak teher...

- Nem mondok le, és nem adom át jószántamból senkinek, a fiamnak sem a trónt. Így rendeltetett, hogy én legyek és én maradjak a király.

- Most megint egészen más vagy, Johanna, mint néhány perccel ezelőtt. Nem tudom, mit csináljak... hogyan segítek rajtad, mikor teszek jót s mikor rosszat? Te mindig más vagy, te vagy egyetlen testvérem, és mégsem ismerlek, nem tudok semmit mindarról, ami itt történik a Castel Nuovóban. Nem tudom... érted-e, én sem tudom, miért kellett meghalnia Endrének... ki akarta... mondd, Johanna, most ketten vagyunk, és te tudod, hogy én inkább meghalok, de nem árulak el téged soha, most mondd meg - miért kellett Endrének elpusztulnia?

- Már te is gyilkosnak tartasz engem, mint az urad?... Ahogy híresztelik a durazzóiak, széltében-hosszában a városban, miként levelekben áll ez, melyek kirepültek a ti palotátokból Erzsébet viseigrádi színe elé? Vajon a testvérem is azt mondja, hogy orgyilkos, felbujtó, pányvavető vagyok?

- Kedves, miért gyötrőd magad? Mintha mindenütt hangokat hallanál, mintha az egész város vádolna, mintha én csak ezért jöttem volna, hogy erről a szörnyűségről beszéljek veled? Vádoltalak-e én, hihettem egy percig is, hogy gyilkosságra bujtottad a szeretődet, csak azért, hogy Endrétől megszabadulj, egyedül bujálkodhassál... ahogy mondja a népszáj, melyet nem Durazzo indított el, magától nőtt, mint a gaz, egyetlen éjszaka alatt... De én százszor mondom, mindenki előtt... egész nap mondom, hogy nem igaz... nem igaz, neked nem volt részed benne, te nem tudtál semmiről, Johanna... esküszöm, ártatlan vagy... ezt mondtam uramnak, amikor elébe vettem magam... Hitttem benne, de most, amikor beszélek veled, Johanna, amikor te útra készülsz, és én alig tudtam elvonszolni magam hozzád, mert érzem, közeledik nehéz óráim... most elfog a kétség... hátha... hátha nem vagy mégsem egészen ártatlan... hátha valahol, valamiben vétkeztél, hogy a lelkedet rágja valami... valami történt, ami ott áll a vétek és ártatlanság között, amit nem lehet kimondani... amit csak érezni lehet... Érted-e? Gyűlölöm Károlyt, csellel ragadott el, szégyent tett rajtam, rám tört csalfasággal, úgy esküdtünk meg, szégyenszemre... És mégis, ha tudnám, hogy most halálba megy, amikor elindul Ludovicushoz, elébe vetném magam, és mondanám, ne menj, mondanám neki... maradj itt... De Károly csak nevetne, s azt hinné, hogy a te szavadat hordom... félsz, hogy úgy jó vissza Károly Lajos királytól, hatalomban és dicsőségben... mint Nápoly régense... vagy talán királya is... Látod, mégis szorongok érte, mert uram és mert a gyermek apja. Ezért nem tudom elképzelni, hogy te bűnös vagy abban, hogy Endre nyakára kötél feszült.

- Mi sohasem beszéltünk erről. Gondolod, Mária, hogy alkalmas pillanat ez arra, egy perccel a búcsú előtt, hogy felidézzük a halottakat?

- Mindig megszégyenítesz. Mindig okosabb voltál nálam. Csodáltalak, de sohasem tudtalak elérni. Ne haragudj... szeretném tudni, Johanna, hogyan imádkozzam érted... mint ártatlanul meghurcoltért... vagy pedig... mint bűnös asszonyért?... Ezt akarnám tudni, mielőtt elbúcsúzunk.

- Mindnyájan bűnösök vagyunk. Én is... Három éve már, ami történt. De mindenki másban vétkes, mint amivel vádolják. Én nem gyilkoltattam meg Endrét... nem bujtottam fel senkit. Nem zártam be az ajtót. De Endrét megölték. Szinte karjaimból hurcolták el. A gyilkosok ott voltak körülöttem. Szerettem őket. Jobban, mint Endrét. Lehet, hogy itt sok bűn van... senki sem ment tőlük... Lehet, egy szavammal, egy csókommal, melyet másnak adtam... egy intésem-mel küldtem a halálba... Lehet, azt hitték, hogy terhemre volt... hogy gyűlölöm s megvetem, hiszen róla is tudtak mindent Nápolyban... Ezért... látod, ezért... nem tudom... mire kérjelek, Mária, hogy úgy imádkozzál értem, mintha báránként állanék az Úr előtt, vagy mintha veszteni vinnének, mert megcsúfoltam Teremtő Uramat.

- Mindent elviszel?

- Ezt a kulcsot Fra Moriale adta. Menedék, ha már mindenütt körbevesznek az üldözők. Ez maradt meg és három gálya, mely nápolyi zászlókat visel. Ha kimész, Mária, nézd meg kis Károlykát... menj be hozzá, barátkozz vele, ne légy neki idegen, ha kezédbe adom.

- Úgy búcsúzunk, mintha sohasem látnánk többé egymást. Mintha már elesett volna Nápoly... Mintha már ott járnának a kapu előtt a lovasok.

- Ketten voltunk, Mária. Senkink sem volt. Anyánkra én még halványan emlékezem. Te nem emlékezhetsz. Ketten maradtunk. Ha minden összedől, s te leszel mégis Nápoly királynője - gondolj arra: te voltál az egyetlen, kis testvér, akit ebben az életben szerettem.

A hercegek közeledtek Aversához. A tájék szelíd és békés volt, a vészek elkerülték, a nép évtizedek óta nem érezhette hadak dúlását. Télbe hajló késő ősz volt, ezek talán az utolsó szép, derűs napok lehettek, amikor a juhok békésen legelésznek, az aszúnak szánt szőlőfürtök még duzzadtan csüngenek alá, hajnaltájt lepi be őket a csillogó dér.

Károly herceg úgy ment a kis csapat élén, mintha őt illetné meg joggal a diadal. Bölcsnek s előrelátónak érezte magát azért, hogy még idejében elvágta a vér minden kötelékét, mely Durazzót Johannához fűzheti... Csak asszonyára, Máriára gondolt borús kedvvel, akiből nem lehetett mindeddig kiölni a szeretetet koronás nénye iránt, pusztá létével is keresztezi Károly szándékait.

Holott mindenkinek látnia s hallania kell, hogy Johanna országa elmúlt. Ludovicus kardjának hegye a Castel Nuovo felé mutat, szava leghevesebben a *feminát* ostorozza. Ki küzdhetne meg a föld egyik leghatalmasabb királyával, s milyen célt szolgálna egy ilyen küzdelem? Aki idejében megegyezik Lajossal, számtalan előnyt kaparinthat kezébe, aki megmakacsolja magát, talán már napok múlva kezébe veheti a vándorbotot.

Egy pillanatig megint azon gondolkodott, miért hozta magával e címeres, ezüstvértés hercegi csapatot? De ebben is számítás volt, úgy gondolta: az első, négyszemközti beszélgetés alkalomával, melyet Lajossal folytatni fog, feltárja előtte a való igazságot, hogy egyedül neki, Károlynak köszönheti a magyarok királya, ha a Ház valamennyi hercege úgy köszönti, mint királyi bátyját, s bemutatja a Ház seniora előtt atyafiságos hódolatát.

A nép kiszaladt elébük. Szó nem hangzott el ajkaikról, mereven, üresen nézték az elvonulók ragyogását, mely mellett az ő szennyes, nyomorult világuk még fénytelenebbnek, még szomorúbbnak tűnhetett fel. Károly kenetesen rajzolta a kereszt jelét az útszéli bámészkodók felé. Mintha már király lenne, népének ura, kegyes jótevő, aki Bölcs Róbert emlékét is el szeretné temetni, s kemény férfikézével építene országot ingatag világa helyett. Királynak érezte magát, legalább régensnek, aki Martell Károly nevében időtlen időig fogja kezében tartani a hatalmat. Ludovicus kiveti majd a sarcot, megégeti az utolsó cinkosokat, bünteti, ha eléri, Katalint is. Ez néhány hónap. Utána elhagyja Nápolyt, hajóra száll, üres lesz a Regnum. Johanna sohasem jöhet többé vissza. Ludovicusnak választania kell a hercegek között. Kivel köthetne frigyet? Kivel köthetné meg mással, mint vele, aki Mária jogán Bölcs Róbert testamentuma szerint uralkodik Nápoly felett.

A mosoly nem halt el ajkán. Kicsit gúnyosan, leereszkedően beszélt a többiekkel, ha kérdéssel fordultak felé, firtatták szándékait, szerettek volna többet tudni Ludovicus szokásairól, ismerni a magyar király természetét, melyet Durazzói Károly nyilván már kipuhatolt, mielőtt megindult az aversai vár felé.

A zúzmarában lovak nyoma látszott. Az előre küldött vitéz lehajolt, vizsgálta a letaposott, deres fűvet.

- Magyar lovak, kegyelmes herceg!

Portyázók járhattak erre, az útszélen elszórt ételmaradékok, egy tűzhely fekete, hamus korongja, földbe vájt lyukak, sátorkarók helye. Itt gyenge csapatok álltak meg egy éjszakára. Túl hirtelenül érte a hercegeket az érzés, hogy közelednek az ismeretlen, talányos rokon felé.

Hadak szokásán vitáztak. Róbert dicsérte a katalánokat, a gyalognépet, mely szekerei, sátor-tábora mögül támad, s szekercéinek erejét nem múlja felül semmilyen fegyver sem. Károly közbeszólt:

- Láttátok volna az angolokat. Ott voltam Edward derékhada előtt. Nekik vannak a legerősebb nyilaik, hét lábnyi magasak s akkorák vesszőik, mint egy kisebbfajta gerely. Az íjászok mögül egyszerre félelmes csodaszerszám hangját hallottam. A lovam bokrosodni kezdett... táncolt, négy-öt embert is elkaptak, s ha senkit sem találtak el - lyukat fúrtak a földbe. Ez is az angolok mesterkedése. Bombardáknak hívják e szerszámokat, melyeket titokzatos porral töltenek meg, abba teszik a kőgolyókat, tüzes kanócot dugnak a vascső végéhez, akkor eldördül a bomba, s a kőgolyó kirepül.

- Lovagi seregek ellen hitvány jószág. Lehet, lázadó parasztjaikat megfélemlítik ezek a bombardák is.

- Láttam, amikor Soult grófját derékba kapta egy golyó. Széttépte valósággal, úgy szedte le a lóról, hogy magának az állatnak nem történt baja. Mi csak nehezen nyugtattuk lovainkat, melyeket szétszórt ez a szokatlan zaj, a föld remegése, a fény, ahogy kivillant a bombardák torkából - s akkor már megint nyakunkon voltak az íjászok, akiket nem tudtunk magunktól távol tartani...

- Miért nem használt bombardákat a francia király?

- Ütközet után, másnap, amikor összeszedték a szétszórt hadat, tanácsot ültek, a Connétable vetette fel ugyanezt a kérdést. A francia király úgy döntött, hogy lovag szégyene lenne, ha ilyen hitvány praktikákkal akarná megvesztegetni Marsot, mint a gyáva görögök, akik tüzet fecskendeznek hajóról hajóra, s azzal tartják távol a velenceieket. Lovagi vért becsületét nem érheti nagyobb sérelem, mintha messziről célzott kőgolyó mocskolja be úri címerét.

- Vajon máshol is használták e golyókat, vagy csak egyszer...?

- Berry hercege mondta ki az utolsó szót: ez egyike az angolok praktikáinak. Mire legközelebb szembe kerülnek, már senki sem fog emlékezni ezekre a bombardákra. Mire valók e nehézkes, otromba szerszámok, bűzükkel, füstjükkel, lármájukkal, amikor hang nélkül, halálos biztonsággal lehet kezelni a számszeríjakat?

- Ha nekünk ilyen bombardáink lennének, talán megszalajthatnánk Ludovicus lovasait?

- Ne kívánd a magyarokat sohasem harcban látni... Úgy felhőzik nyiluk, miként meg volt írva a régi litániákban. Nincs páncéljuk, bőrvértet hordanak, szalajtatják apró lovukat úgy, hogy lovagi módra, páncélban nem tudod követni őket.

- Hogyan lehet a magyarok ellen harcolni?

- Ha megbonthatod a zsoldosok sorait. Ha van aranyad, s üzenhetsz a kompániáknak, hogy magasabb hópénzt fizetsz, mint a magyar király.

- Kinek van itt közölünk annyi unciája? Ludovicusnak könnyű, Pannoniában bányái aranyat izzadnak.

- Azért kell frigyet kötnünk vele, mert akkor se tudnánk elemészteni, ha mindnyájan... a nápolyi korona minden erejével összefognánk ellene. Ő lenne még mindig az erősebb...

- Frigyet kötsz vele, vagy hódolsz előtte...?

- Meg kell hajlanunk előtte. Ő éppúgy Házunk hercege, mint mi magunk, mégis *primus inter pares* - megkoronázott király, ha mi nem is vagyunk a magyar korona vazallusai.

- Ludovicus kihirdette, hogy nagyatyja jogán őt illeti a Castel Nuovóban a trón.
 - Megengedi-e Clemens, hogy akarata ellenére foglalják el a Szentatya hűbéres országát?
 - A pápa sohasem járulhat hozzá ahhoz, hogy Észak és Dél egyesüljön egy korona alatt, s így módon a kettő közé essenek az egyház jószágai. Levelet kaptam Avignonból. Bátyám, a kardinális írja: Kelemen pápa naponta fontolgatja, ne állítsa-e meg messze hangzó, tiltó szavával Lajos királyt? Ne fenyegetse meg egyházi átokkal, ha kinyújtja Nápoly után kezét? Még egyelőre türelmes... Ludovicusban nem lát mást, mint lovagi bosszúállót, aki vitézi jogán keresi öccsének gyilkosait. A pápa ma még csak azt látja, hogy az Anjou-ház kebelében tört ki a viszály a nápolyi s pannon ágak hercegei között. De ha kicsap a láng, s el akarná emészteni a mi nápolyi trónunkat - Clemens atya is kiengedi villámait, s Lajos királyt átokkal fogja sújtani.
 - Megállhat-e a kő a lejtőn, ha egyszer gurulni kezd?
 - Hozza el Talleyrand bíboros az anatómát, melyet nemcsak Nápolyban hirdetnek ki, de belereszket Pannonia is. Nekünk addig kell magunkra vigyáznunk, amíg a bíboros meg nem érkezik.
 - Ha megérted Lajos bánatát, elismered jogát, hogy öccsért bosszút állhat, ha magad is úgy hiszed, hogy Johannának el kell veszítenie a koronát - eleget tettél mindannak, amit Lajos király kíván.
 - Johanna... míg mi egyezkedünk, megyünk rokoni látogatásra... ő már ezalatt elmenekült, gályái úszhatnak a Mediterránumon.
 - Ne sajnáld. Koronát hordott fején, három évig uralkodott. Volt három szép esztendeje... s megmarad Provence grófságában is.
 - Amíg él - mi mindnyájan veszélyben forgunk, attól a perctől fogva, hogy Ludovicus hűségére adtuk magunkat. Az idők forgandók, mindig jöhet új szövetség, egy új pápa, aki újból trónjára installálja az elűzött Johannát. A mi érdekünk az, Róbert, hogy ha hűgünk egyszer elment Nápolyból, oda többé vissza ne térhessen.
 - Sokáig nem éltem közöttetek, Károly. Bizáncban ilyenféle szó azt jelentette: el akarjátok tenni Johannát láb alól.
 - Én csak annyit mondtam, hogy Johanna többé Nápolyban nem uralkodhatik. Semmi többet.
 - Meg akarnátok ölni?...
 - Vére sohasem szállhat a mi fejünkre... de látod-e, Róbert, én már sokszor tapasztaltam, hogy az, aki sokaknak útjában áll, hamarosan eltűnik az árnyékvilágból. Endre is így járt... ez volt a veszte. Az utca népe, azok, akik halált kiáltanak a gyilkosokra, csak azokat látják, akik pányvát dobtak, tört szúrtak bele, sírba kaparták... De ki ismeri a többieket?...
 - Ha Lajos király Nápolyba ér, ő veszi kezébe Endre pörét.
 - Ha Johanna elmenekül Nápolyból, ki tudja, ki marad még ott... mi lesz a per néma szereplőivel... hová viszik a vallomásokat?
 - Minden Balzo kezében van. Andria grófja pedig talán csak akkor beszélne, ha felkínálnád a nápolyi koronát *neki*.
- Hallgatagon lovagoltak tovább, felfelé egy kis domboldalon. Fülöp herceg fölemelkedett nyergéből, ellenzőt formált szeme elé, hátraszólt:
- Ott... látjátok, Károly... porfelhő közeledik... jönnek a magyar lovasok.

Egy pillanatra egymás szemében kutattak. A kéz ösztönösen a kard markolatára tévedt, szemük az ég felé villant, mintha imádkoznának. A csatlósok hadnagya megfűvatta a kürtöt. Róbert Durazzói Károlyon felejtette tekintetét. Károly arca halálsápadt volt, szája széle remegett. Keze görcsösen markolta meg a kantárt, mintha küszködnék a gondolattal, hogy egy rántással megfordítja lovát, s vad vágatásban visszarohan Nápoly felé. Róbert látta: Durazzói Károly fél.

De a porfelhő már ott gomolygott, pár száz lépésnyire előttük, kivehették a vassüvegek, lándzsák, ékkövek villanását... egy perccel később a lovak takaróját, sisakforgókat, a pajzsokra festett címereket. S az utolsó fordulónál már a vitézek tekintetét is.

Alig lehettek többen négy-ötszáznál, csupa könnyű lovas, majdnem mind fiatal, szakálltalan vitéz, tarka címerképek díszítik könnyű pajzsukat. A fiatalabb hadnagy elindult feléjük. Ezüstös sisakot viselt, rajta hatalmas tollforgót. Arca napbarnított volt, de szeme kéken, üdén csillogott, oly könnyen s rugalmasan ült nyergében, mintha ez lenne az élet egyetlen formája, melyet meghatároznak a mozgás szabályai.

- Királyom nevében köszöntelek benneteket, ha békés a szándékokot. Nagyurak lehettek, ahogyan olvasom a címerekről. Mondjátok meg, urak, kik vagytok?

Róbert előbbre lovagolt. Mosolyogva nézett rá az ifjú hadnagyra, aki állta nézését. Lassan, tagoltan beszélt Róbert, hallatszott, hogy csak néhanapján veszi szájába az ősök latin szavát.

- Kegyelmedben kit tisztelhetünk, nemesúr?

- Én a sárosi comes vagyok. Megyénk felkelő népével küldött portyára Ludovicus király. E legények nemesurak. Legtöbbjük Aba király véreből ered. Mondd meg, jó uram - ti kik vagytok?

- Figyelj ide, comes: hadaitok közül még senki sem ért meg akkora tisztességet, hogy a *Domus Angevina*, az Anjou-család öt vérbeli hercegét, közöttük engem, akit a constantinopolisi császár méltósága ékesít - királyod elé kísérheted. Rokoni látogatásra érkeztünk a magyar királyhoz. Találkozásunk öröme fogadd tőlem, vitéz, e csekély emléket.

Kis, zománcos keresztet vett elő, mely egyforma két szárával, gyöngyház berakással, kék türkizével, topázával példázta a bizánci udvar fölényes művészetét. A vitéz meghajolt. Szájával megérintette Krisztus testét, s aztán ráfűzte a keresztet féltényér széles aranyláncának egyik kiálló horgára. Egy pillanatra csend lett. A sárosi ispán leoldta övéről aranyos markolata, görbe kését, s lova különös, táncoló mozdulatával odalépett Róbert elé.

- Kérlek, tisztelj meg engem is, nagyúr, hogy elfogadod szerény ajándékomat!

A hercegek összenéztek. Nápolyi vazallus sohasem merészelt volna hűbérurának ajándékot nyújtani, de azt is tiltotta az udvari illem, hogy hadban álló vitéz fedett fővel köszönjön, s viszonozzon ajándékot, melyet vérbeli hercegtől kap. Csak Róbert emlékezetében villantak fel éjszakák a nagykan táboraiban, kínai hercegek s perzsa királyfiak sátra, bizánci szép asszonyok palotái... sokfajta világ, mely más és más törvények szerint igazodik. Lám, a magyaroknál úr a szolga, s úgy látszik, nem ajándékozhat úgy senki, hogy tiszteresét ne kapja cserébe.

Végignézett a magyar lovasokon. Az egyszerű, könnyű köntöst, a bőrvértet drágaköves fibulák, csatok, láncok tartották össze, a hosszú hajban ékköves fésűk ragyogtak, a lószerszám legtöbbször ezüstösen csillogott, s a fegyveren látszott: drága pénzzel fizették kovácsaikat. A hadnagy mondott valamit azon a mély rezgésű nyelven, mely semmi máshoz nem hasonlított, távoli, idegen. A lovasok oszlopa kétfelé nyílt, s hosszú, elnyúlt formációban vették közre a nápolyiakat.

Róbert herceg az őrcsapat vezére mellé került. Szeme elkapta a magyar vitéz tekintetét, amint hosszan, fürkészve vizsgálja az arcán végigvonuló sebeket. Látja a széltől átjárt arcot, a sima bőrt, az ezüstvért kiverő aranycirádáinak fényét, a kesztyűs kézen virító smaragdot, a lószerszám tarka pompáját, a fegyverek könnyű ékszerét.

Két világ ér össze Aversa előtt. A magyarok néhány felszedett olasz szavukkal évődnek, ingerkednek a nápolyiakkal, kínálják bortömlőiket, cserébe nápolyi kenyeret kérnek, pengetik íjukat, egyik röptében leszed egy felrebbenő foglyot, a többi nevet rajta, széles, zabolátlan vígság ömlik el, a lovasok, akik fél perccel ezelőtt mint cövekek álltak meg hadnagyuk egyetlen, félhangos szavára, most mindmegannyi nagyúr, ahogy táncoltatja, parádézza lovát, töri a latin szót, melyet kicsit félvállról vet oda a hercegi zsoldosok felé.

A kép lassan elevenedik. Egy dombhajlás felől előtűnnek új lovasok. A sárosi ispán hangja átfogja az úrt. A lovas és a ló újból beleolvad a semmibe. Egy fű tetejéről, a korona mögül, óvatosan kikémlel egy arc. Amikor arra lovagolnak, süvegét lóbálja az érkezők felé. Néhány sátor... másfajta, mint azok a könnyű, drága kelméből készült vadászlakocskák, melyeket dámák kényelmére magukkal visznek Nápolyból a szarvaslesre. A magyar sátrak nemezből készültek, egyetlen ékességük a lobogós kopja, mely mutatja a nemzetségfőt, aki hadnagyaival együtt éji szállásra vonul. A kép egyre színesebb. Csapatok száguldanak végig a síkon, magasba lövik nyilaikat, vágtaból megállnak, visszafordulnak, szempillantás alatt eléri céljukat. Odább lovagi páncélban akaszkodnak össze, kopjaik megzörrennek a vértén, s egymás felé ágaskodnak a lovak.

A szelíd, dél-itáliai tájék bukolikus képe megváltozik, mihelyt a következő fordulónál a domboldalról előtűnnek Aversa bástyái. A napsugár veres csíkokat szabdal, egy-egy falrész látszik, égnek emelkedő torony, csúcsíves istenháza. Falakkal, erődművekkel körülvett védelmi rendszer, mely Nápolynak kulcsa, és sáncai előtt meg kellene törni az északi támadás első hullámainak. De Aversa megadta magát Ludovicusnak, a magyar király birtokba vette a várat, s az előtte fekvő nagy térségen üttötte fel udvari táborhelyét.

A hadnagy mintha búcsút intene, keze levegőbe emelkedik, a lovas és ló úszik a párás, ködös alkonyatban, eltűnik a sátorváros tarka útvesztői között. Most, hogy közelebb jönnek, látják a hatalmas kiterjedésű vitézi tábor. Fülöp herceg némán mutat a magasan ágaskodó vezéri lobogóra, melynek komor fekete négyszögében ott fehérlik Endre feje.

Kísérőjük újból feltűnik a messzeségben, de az ispánt most már sisakos vitézek követik. Mintha hatalmas ezüstkígyó indulna felfelé a domboldalra, úgy imbolyog a testőrző vitézek rendje, akik urukat, a vajdát kísérik. Mihelyt a hercegek elé érnek, lassul a menet, s Laczkfi István, Erdély vajdája üdvözlésükre előrelovagol. Teljes hadi pompájában van, ékszer nem díszíti a páncél sötét tónusát. Könnyű lovával a hercegek sora elé ugrat, kesztyűs kezével lekapja barétját, megszólal; azt a könnyed olasz volgarét használja, melyről érezni, hogy a vajda Bolognában lehetett diák.

- Mint a tábor vezére, hódolattal fogadom kegyelmes hercegségeket, akik e vitézi rendet megtisztelik. Minthogy követ nem jelentette kegyességeitek érkezését - elnézéseket kell kérnem, ha a vendéglátás az első napon nem lesz tökéletes.

Mintha egyenrangú lett volna, vérbeli herceg, oly könnyed s közvetlen beszéde, nincs hangjában semmi a vazallus alázatából, melyet ura rokonainak számára tartogat. Károly vette át a szót.

- Vezér, jelentetted-e érkezésünket uradnak?

- Felséges királyunk felőletek már hírt kapott. Hozom kegyelmességeteknek üdvözlétét. Üzeni: pihenjétek ki mihamarább a hosszú út fáradalmait, s addig megállapítja a királyi kancellária a fogadás napját s óráját.

- Vajda úr, te felségesnek mondod királyodat. A mi udvari szokásunk szerint e titulus csak a római s a görög császárt illeti meg.

- Urunkat mi éppoly nagynak tartjuk, mint a németek a magukét. A magyar Archiregnum, herceg úr, maga is valójában Impérium, annyi tartomány, ország, hódoltság övezi ifjú urunk magyar címerpajzsát, hogy hatalmát nem mérhetjük ahhoz, aki adót fizet Bizáncból a pogánynak, de ahhoz sem, aki csak a pápa kegyelméből kap koronát, ha előbb megvette a hét választó voksait... Kérem hercegségeket, jöjjenek velem.

Megálltak a sátorváros szélén. Minden idegen volt, a fegyverek, az arcok, a mozgás ritmusa. Minden lassúbb, halkabb, mint az olasz zsoldostanyákon szokás. Hiányoztak a féktelen martalócok, tábor virágai, a tarka sátorvásznak, cifra gúnyájú apródsereg. Minden egyszerű volt, tisztább, takarosabb.

Laczki hatalmas sátor elé vezette vendégeit. Mór szőnyegetek cipeltek, asztal s székek kerültek, ágydeszkákra állatbőröket terítettek, kínálták a bort s az ételeket. Egy pillanatig úgy érezték, mintha minden tekintet feléjük irányulna, láthatatlan kör közepében állnának, úgy vette körül őket a gyűrű, míg megint feloldódott a lovasnép zárt formája; a hercegek egyedül maradtak, sátorukon belül.

Reggelre forró, fűszeres bort hoztak, illatosított mosdóvizet. Mintha a kisütő nappal együtt elrebbent volna az éjszaka különös feszültsége, e sejtelmes komorság, melyet minden lépésüknél érezniük kell - a meleg, ismeretlen ital végigszaladt ereik közt, s a riadt félébrenlét állapotából kivette őket - az ellenkező végletbe. Egyszerre életvidámak, magabizók lettek. Borbély beretválta ábrázatukat, a szolgák s öltöztető legények már kikéfélték a drága palástot, mellükre kapcsolták az ezüstpáncélt s a tarka köpenyt.

A királyi nagysátor körül tíz óra tájban adták meg a jelt: egybegyűltek az országbárók, Ludovicus fogadja a nápolyi vendégeket. Mind az öten nyeregbe szálltak. Mögöttük kürtösök, csatlósok serege igyekezett a királyi szállás felé. Az illendőség úgy kívánta, e rövid távolságot is lóháton tegyék meg. Félúton kürtszó verte fel a csendet. A tábor ellenkező oldaláról magyar csapat indult el, melynek élén komoly, feketébe öltözött ifjú, Rex Ludovicus lovagolt. Károly és Róbert, mint a két hercegi ág szeniorja, előreléptetett. Míg lassú, megszabott udvari rendben közeledtek egymáshoz, a hercegek tekintete befogta az unokafivér alakját. Látták izmos, közép magas figuráját, amint szinte ércbe öntve ül a ló hátán. Fekete köntöst visel, köpenyét achátok tartják össze, kardjának tokja is sötét.

Ludovicus is nézte a szembejövőket, akiket oly jól ismert udvari követjelentésekből, utazók híreiből, mendemondákból, de talán leghívebben Róbert barát Visegrádra címzett leveleiből... Egyenként nézte s megismerte őket: a karvalyarcú Durazzói Károlyt, a napbarnított Róbertet, a fiatal Fülöpöt s a lányos arcú, tömzsi Durazzói Lajost. Valami közös vonás volt mindnyájukban: a keskeny ajak, magas homlok, hajlott orr - francia földről Nápolyba hozott örökség, melyet mindegyikük megőrizett.

A vendégek felé Lajos király mondta ki az első szót:

- Üdvözljük hercegségeket, amikor táborunkba megérkeztek.

A hang szép csengésű volt, itáliai szó, és mégis idegen. Itáliai fül észreveszi, hogy aki ajkára veszi Dante nyelvét, messzi országokban tanulhatta meg. A fekete kesztyűs kéz üdvözlést intett, utána Lajos király leugrott lováról, s várta, hogy a hercegek gyalogszerrel mutassák be

hódolásukat. Míg a magyar király segítség nélkül szállt le a nyeregből, a vascipős hercegek talpa alá csatlósok tartották tenyerüket. Róbert volt az első, aki földet ért, néhány lépéssel Lajos király előtt. Pillanatra eszébe villant fogadkozásuk: Ludovicust csak mint Házuk hercegét köszöntik, akinek nápolyi földön nem jár királyi üdvözlés... Károly szava: barátját fogja lóbálni Lajos felé, egyenrangú módjára át is öleli... Így találkozott szeme a király tekintetével, mely éles, mosolytalan volt, rezzenés sem futott rajta át. Lenyűgözhetetlen erő áradt e fiatal lovagból, akit a természet nem halmozott el bőkezűen testi adományaival... Róbert elébe lépett, s mielőtt még a szó elhagyhatta volna ajkát, féltérdét meghajtotta Ludovicus előtt.

A király odalépett Róberthez, mintha lovagjáték szabálya lenne, lassan, jelképesen felemelte a térdeplőt. A kesztyűs kéz egy pillanatig vállán nyugodott, érintés volt, de nem ölelés, s éppúgy atyafiságos üdvözlés is lehetett, mint a hűbérúr köszöntése, amikor vazallusa elébe térdel.

Róbert volt a legidősebb, őt díszítette az üres császári cím. A többieknek át kellett tőle venniük a rítust, mely most már megmerevedett, udvari formulává alakult. A magyar urak, akik jártak már Nápolyban, vagy Erzsébet asszonyt elkísérték itáliai útjára, igyekeztek feloldani a jelenet keménységét, a tábori élet könnyedebb, kötetlenebb formáival vették körül a vendégül érkezett hercegeket. Így indult meg a csoport - elől a király, jobbján Róbert, valamivel hátrább Károly, utánuk a többiek. A tábor bejáratánál Lajos király Durazzói Károlyhoz intézte szavát:

- Öröömre szolgálna, ha hallhatnám kegyességedtől, hogy Mária hercegnő s a gyermekek, akiket otthon hagyott, egészségesek.
- Fenséged megtisztel azzal, hogy emlékezetében tartja családomat, s tudja azt is: leánygyermek atyja vagyok. Mária boldog lesz, ha megírom neki, hogy keresztény Respublicánk egyik legnagyobb ura nem feledte el asszonyunknak Mária nevét.
- Emlékeznünk kell a hercegnőre, hisz ifjúkorunkban nekünk ígérte Bölcs Róbert király ifjabbik unokája kezét. Lám, e tűnő évek alatt mi minden megváltozott...
- Királyi bátyám, Nápolyon is keresztülszaladt a vihar.
- Lehet, hogy csak sirokkó volt, mely pusztít, de nem tisztítja meg a levegőt...

Csend lett. A hallgatás súlyos volt, mindenki morzsolta magában a kevés beszédű király mondatát. Ludovicus most Róberthez fordult, a hangja valamivel melegebb, barátságosabb lett.

- Clementiád engedjen meg nekünk, ha csupán akkor szólítjuk a császárokat megillető címmel, ha már a Szentatya is megerősítette titulását. Addig meg kell elégednie mindazon méltósággal, melyet sok s dicső vitézi tettei után is joggal követelhet.
- Csekély s elenyésző volt az a hadi vállalkozás, melybe mindeddig Hellászban s Achaiában belefoghattam. Ha fenséged hadait látom, irigyelnem kell a kapitányokat, akik ily vitézeket vezethetnek.
- Hercegséged járt a nagykán táborában is, ott mérhetetlenül nagyobb hadierőt láthatott.
- Rabszolgatörzsek s fogoly fejedelmek heverték tábortüzeik körül. Uraik pogányok voltak, ferde szeműek, sárga bőrűek. Itt keresztény katonák között vidul fel lelkem, mert arra gondolk: kegyességed Archiregnumát sohasem veheti meg a hitetlenek hada.

Lajos arcán futó mosoly szaladt keresztül, az első a hosszú üdvözlés alatt. Most ő maga vezette vendégeit egy domboldalra, szólt a tábor kapitányának, hogy kezdjék meg a csapatok vitézi játékaikat. A lovasság sűrű porfelhőbe burkolva rohant elő. Titokzatos jelekre megálltak a vágatásban, egymásnak rohantak, szétoszoltak, hogy néhány fordulón túl megint össze-

tömörüljenek. Az ősi vitézi forma itt, idegen földön bontakozott ki a maga csodálatosan új ritmusával a páncélos lovagok szertartásos tusáiban nevelkedett nápolyi hercegek előtt. A lovagjátékok, vívások, nyíllövések próbája betöltötte délig az időt. A király felnézett a felhőktől árnyékolt, bágyadt delelő napra. Kezével intett, hogy fejezzék be a harci játékot, s megindult vendégeivel az ebédlőátor felé.

A Castel Nuovo pompája után itt minden rusztikusnak hatott. Mindnyájan hosszú, bőrökkel letakart lócákon ültek. Lajos király is, előtte sem volt külön teríték, mint vendégei előtt. A beszélgetés a magyar s nápolyi urak közt lassanként megindult. A fiatalabb főurak jó néhány tanult itáliai főiskolákon, némelyikük Frankhont megjárta, s az öregebbekkel szembeni diskurzusban maradt a mindent áthidaló latin. Csendes férfibéd volt, nem nagy lakoma, hisz váratlanul állítottak be a hercegek. Dámák sem díszítették apró kacagásukkal, vidámabb tereferéjükkel az ebédlőátorat, hogy a férfiak homlokáról elűzzék a komor árnyékokat.

Országos beszédet kerültek az ebédnél. Szarvast és mártását dicsérték, a felszolgált ritkaságokat, a nehéz magyar borokat. Mintha ragaszkodtak volna az illem arany szabályaihoz, hogy senki sem ronthatja meg disputájával az asztal örömeit. Így hát népek szokásairól vitáztak, az italok erejéről, velencei üvegekről, melyek ez idő tájt kezdték Itáliában kiszorítani a nemesfémeket. Fűszerekről, melyeket távoli mesészerű tengereken, sivatagokon át hoznak Nápolyig a kufárok, s ízük szinte észrevétlenül oldódik fel a tálak körforgásában.

Lajos megbontotta az asztalt, halk szóval vendégei engedelmet kérte, mert a mai napon többé már nem lehet velük. Holnap Aversába szándékozik menni, s kéri az egybegyűlt urakat, kísérik el mindannyian, akik ma vendégei.

Egyszerre üres, céltalan volt a poharazás, mintha köd ereszkedett volna le, mely belepné a sátor légkörét. A magyar urak megvárták, míg felállanak a hercegek, sátraikhoz kísérték őket, s átvéve kívánságaik rendjét, hagyták, hogy a táborra ráboruljon az est.

Ludovicus lovagolt az élen, mögötte az urak csapata. A nápolyi magyarpárti bárók egybekeveredtek az észak-itáliai városfejedelmek apródjaival, a fiatal Carrarával, Scalával, Ordelaiffival, akiket apjuk Lajos király szolgálatára küldött el. Beértek Aversába. Végighaladtak a városbástya kapuja alatt, átkeltek macskaköves piacán, betekintettek szűk sikátoraiba. Ez volt az első nagyobb nápolyi város, ahová hódítóként érkeztek a magyarok. A templomajtóban apát állt ornátusában, ministráns lóbálta a füstölőt, Te Deumot intonáltak, amikor a székesegyházba belépett a király. Mindenütt éhség, nélkülözés jele. A vajda intett az udvari kincstartó diáknak, megoldta iszákját, s félmarék dénárt szórt a báméskodók közé. Az urak játékos kedvvel követték példáját. Szomorú kezecskék nyúltak ki rongyaikból, majdnem nekiugrottak a lovagnak, csak hogy hamarabb kapják el a vékony ezüstpénzt, mely veretében északi Mária irgalmával enyhíti nyomorúságukat.

A király egyedül lovagolt, mindenki előtt. Így kapaszkodott fel a hegyoldalra, alulról mindenki láthatta szoborszerű figuráját, fekete köntösben, fekete lótakaróval. Ajkát összeszorította, lassított a várbástyához vezető ösvény előtt, s megszólalt:

- Innen a kolostorba lovagolunk!

Csend lett. Mindenki érezte, hogy a király most csak egyetlen klastromra gondolhat, s ez az atyák Pietro di Maiella-i székháza. Mintha valami irgalmatlan kéz újból felszakította volna a kötést a majdnem három év óta hegedő sebről, ebben a pillanatban mindenki a tragédiára gondolt, halottnéző útra, melyet esztendőik óta kitervelt magának Lajos király.

Az út nem volt hosszú, a ködös, párás réteken szinte zajtalanul húzott el a könnyű lovascsapat. Senki sem beszélt, a babonások megborzongtak, hisz senki sem járt azóta vadászni Aversa környékére, ki mert volna szállást kérni a gvárdiántól a kolostorban, melyet a babonás hiedelem szerint látogatni szokott Endre nyugtalan szelleme. Lehet, a királyt fogadalma viszi a kolostorba, hátha ő maga keresi a szellemmel a találkozást? Lehet, hogy most, amikor némán morzsol valamit szája, Endre lelkével beszél.

Pepino gróf merte csak megzavarni a király csendjét.

- Legkegyelmesebb urunk, jelenteném a gvárdiánnak e kitüntető látogatás hírét. Ő volt az, aki... megadta szegény Endre hercegnek a végső tiszteletet.

Lajos bólintott. Mintha ezt is tudná, már hosszú-hosszú idő óta, mintha minden ki lenne számítva előre ezen az úton, mely kálváriaként reá méretett. Míg a követ előrelovagolt, betért a kolostorba, Lajos s a kíséret kint, a kapu előtt várakozott egy domboldalon.

Az északi szél hideg levegőt, finom port szórt szét, a lovak nyugtalankodni kezdtek, idegesen kapáltak, érezték az istállók közelét. Innen magasról látni lehetett a kolostort, a körbenjáró folyosók árkdárait, a kert közepén álló kutat. Minden szürke, szomorú volt e téli kietlenségben, melyben egészen elmosódtak a dolgok körvonalai.

A király leszállt lováról. Kesztyűs kezével maga kopogtatott be a kapun. Az ajtónyílás mögött megjelent a sápadt prior. Lajos meghajolt előtte, a pap reá adta az áldást, s elmondta az üdvözlés ősi, latin szavát. Ludovicus előrement. Amikor átlépte a küszöböt, szemében különös fény gyulladt ki. Ott állt a kertben, nem törődött udvartartásával, kísérőivel, vendégeivel, akik szorosan utána nyomultak, ellepték a folyosóhajlásokat. Lajos előrement a kútig, megfogta kávéját. Szeme fürkészőn szaladt végig a kopár ágyasokon, mintha azt a helyet keresné, ahová a holttest lezuhant. Akik most látták, aligha ismerték volna meg halk szavú, kevés beszédű, erős önuralmú ifjú urukat. Arca kipirult, szeme könnyes lázban égett, melle zihált, úgy csavar-gatta lovaglópalcáját, hogy az hangos pattanással kettérepedt. Az idő megállt ezekben a percekben, némán léptek Ludovicus mögé a nagyurak, akik részt vettek gyászában Visegrádon; úgy érezték, joguk van ahhoz, hogy most is egyek legyenek királyukkal e néma megemlékezés alatt.

A hercegek csoportja Lajossal szemben állt. Sápadtan, értetlenül nézték e szokatlan tetemre-hívást, hiszen a testvérhalált Nápolyban még hercegek között sem gyászolták túlságosan. Durazzói Károly arcát árnyék borította. Lajos felrezzent, mintha hirtelen valami megroppant volna benne, a hangja távoli, fátyolos volt, amikor váratlanul a Durazzóihoz intézte a szót:

- Hercegséged meg fogja mutatni azt a helyet, ahol szegény öcsénk árulók kezétől bevégezte korai életét.

Károly hátratántorodott. Hangja riadtan, bántódottan csattant fel:

- Fenséged éppoly jól tudja, mint bárki más, hogy én nem voltam Aversában *azon* a vadászaton. Talán a jámbor barátok közül valaki megmutatja az utat...

Most már szemtől szemben álltak, mindketten sápadtan, reszketve. Mintha a testvérharc százados indája tekeredett volna körük, lobbort vetett a gyűlölet. Lajos közvetlen közelébe lépett a hercegnek:

- Kegyelmességed ugyanolyan jól tudja, mint mindenki más, hogy a bujtoogató éppoly bűnös, mint az, aki kezével fojtogat. Az orgyilkos számára pedig nincs sem az égből, sem e földön irgalom.

- Milyen joggal mondod ezt nekem, őseim földjén, Ludovicus? Mi joggal sértegetsz engem? Te éppúgy Házunk hercege vagy, mint ahogy én hercege vagyok, azért, mert északon, idegen országban koronát viselsz? Mi joggal bántasz engem?

Ludovicus elnézett felette. Egy percnyi csend támadt.

- Herceg úr: a Mindenható rendelése folytán csak a király uralkodik, őreá szállt le az isteni kegyelem, s vele egyenlő senki sem lehet. Én joggal jöttem e földre ítéletet hirdetni, mert Anjou Károly legidősebb hajtásának legidősebb sarjadéka vagyok. Őseim földjén állok, melynek koronáját jog szerint csak én viselhetem. Nekem itt nincs vazallusom, rokonom, nem osztok privilégiumokat: én most csak alattvalókat ismerek. Arra a kérdésre feleljen hercegséged, vajon megismeri-e saját írását?

Károly reszketett. Keze önkéntelenül a kardmarkolat után kapott, szeme sóváran fürkészte a kijáratot, mintha latolná magában, nyílik-e valamerre rés? Egy ugrással kint teremhetne, valahol áll talán felkantározva egy ló? Körös-körül a kör bezárult, a kapu csukva, a mezőn ott táboroznak Lajos király vitézei. Előtte a sárgálló írás, melyen baljóslatúan sorakoznak a fekete sorok.

- Nem ismerem e manuscriptumot...

- Saját kezével róttá hercegséged a betűket... kezével, mely nyilván gyenge volt ahhoz, hogy maga lóbálja meg a hurkot, s elseperjen minden nyomot, mely a valódi gyilkosokig vezet. Lám csak... e levél ama latornak szólott, aki királyi fattyúként viselhetette Sant'Agata grófjának címét. Hercegséged Artois úrnak írt. Vajon emlékezik-e kegyességed arra, miként buzdította őt e szép episztulában: tegyen meg ő is minden megtehető, hogy megszabaduljon Nápoly *tirannusaitól*... Persze burkolt az értelme, csak az olvashat belőle, aki ismeri a levélíró szándékát... E szándék érdekében hercegséged nem átallotta kedves cousinnak címezni e fattyút... csakhogy elemészthesse legitimus, vér szerinti rokonát.

Durazzói Károly előtt most felvillant egy este képe... egy nehéz, szomorú nap után, a Castel Nuovo termeiben... Róbert barát baljós szavát hallotta, a hírt, hogy közeledik a pápai legátus, aki a brevét hozza el... előző nap befutott Talleyrand levele, melyben írta: a Szentatya nem állhat ellen a magyar instanciáknak, el kell ismernie királynak Andreast... A bastard akkor Capuában volt, s néhány kölcsönadott aranyuncia ügyében kellett neki válaszolnia. Akkor írta, ezen az estén, háborgó lélekkel... Lehet, benne volt a szándék, de nem öltött formát, nem volt szava a tetre, csak a fekete ösztön mérgezhetette sorait, ebből lehetett talán kiolvasni a titkos értelmet, mely most mint lázadó hadsereg támad ellene.

Az erdélyi vajda egy pillanatig tanácstalanul nézte őket. Urát akarta kímélni s elsimítani, ha lehet még, a kínos jelenetet. Ismerte Lajos nehéz belső háborgását, szenvedélyes lobbanását, melyet nem tud megfékezni a mindenben uralkodó akarat sem. Lajos hangja úgy záporozott, mint a jégeső.

- Lehet, hercegséged úgy gondolta, hogy tegnapi hódolása már jóvátehet minden vétket, s számíthat könnyű engesztelődésünkre; ám nem őrizünk-e egyéb keserű emléket? Gondolt-e arra Clementiád, amikor Mária hercegnőt elragadta, hogy Róbert király akaratából a királyleányt mátkámként tekinthetem? Vajon nem írták-e követeim, hogy Durazzo öcsém királysága ellen áskálódik az avignoni udvarnál... talán nem Talleyrand bíboros volt az, aki utolsó pillanatban még gyengíteni, másítani akarta a Szentatya késői jó szándékát? Vajon ki hirdette itt és Nápolyban, Avignonban s Párizsban, hogy a Ház magyar ágának nincs mit keresnie Nápolyban, s hogy hercegségedet illeti meg a királyi korona, Johanna halála után.

Károly fegyvere gyenge volt: a lovagi forma, melyet megsértett a király, amikor az ország első hercegét idegen zsoldosok, katonák előtt korholta.

- Kedves cousin, hatalmadba ejtettél, s én vitézeiddel nem mérközhetem. Ha fenséged úgy érzi, bemocskoltam becsületét, vérségi kapcsolatunk ellenére készséggel ajánlom a bajvívást.

A király arcán lángot vetett a harag. Szavát latinra fordította, hogy mindenki a jelenlevők közül megérthesse.

- Magyarország királyát kötik országának törvényei. A törvény úgy szól: mindenkit bírāja ítéljen meg, s senkit ettől elvonni nem lehet. De éppen úgy senki saját ügyében önmaga bírāja nem lehet. Én így csak vádlok. Vádolom hercegségedet, hogy részes Endre öcsém meggyilkolásában. Vádolom mindazokban a punktumokban, melyeket felsoroltam az előbb. Nem kívánok úgy ítélkezni, mint e Regnum koronás és hercegi despotái, akik kényük-kedvük szerint irtják azokat, akik útjaikat keresztezik. Én saját személyemben mint fivér vádolom hercegségedet s a többi hercegeket, a bírák ítélni fognak. A király megerősíti vagy elveti az ítéletet.

Az ítélőmester előlépett, fejet hajtott Károly előtt, halk szóval s kérő mozdulattal nyúlt kardja és töre után. Károly körülnézett. Körös-körül csupa idegen. Egy kar sem mozdul segítségére, öccsei hátrahúzódva, sápadtan várják az istenítélet végét, a barátok kápolnája messze van, hogy odamenekülve kérjen azilumot... Ólmos fáradtság vett rajta erőt. Mintha álomban járna, úgy engedelmeskedett a király emberének, hagyta, hogy leoldják fegyvert hordó övét, valaki karonfogja, s mintha ájultat támogatna, kísérje Durazzo hercegét egy barátcella felé.

A bírák a refektóriumban ültek össze. Ludovicus akaratából fele magyar, fele nápolyi főúrból állt. A vajda elnökölt, s az első órában végig kellett hallgatni a per rendjéhez tartozó hozzászólásokat. Caracciolo s Gaetani tortúráztatni kívánták Károlyt, a nápolyi procedúra szabályai szerint. Ezenfelül azt kívánták, ne láthassa vádolóit, ne hallhassa a tanúkat, akiket megfélemlítenek, nehogy a vádlott javára valljanak.

Gergely prépost ismertette a magyar jogot. Mindenki szabadon, lánc és bilincs nélkül vallhat, ha nemesember, bírái előtt. Választhat védőt is, ha az argumentumok közt gyengének érzi magát. A tanúvallomásoknak a terhelt előtt kell elhangzaniuk, úgy, hogy szemébe mondják a vádlottnak a vallomást. Hogy esküre bocsátják-e azt, aki súlyos vád alatt áll, az a bíróság tetszésétől függ, de tortúra közben a megkínzottból senki esküt nem vehet ki. A magyar urak bölintottak. Nálunk nem kínoznak meg senkit, a per ilyenfajta vitele nem magyar szokás szerint való...

Pipino gróf halkán kérdezte:

- Vajon miként vallják be Pannoniában praktikáikat a boszorkányok?... Talán bizony mézzel traktálják őket is?

- Nálunk, gróf úr, nem égetnek boszorkányokat. Egy rég porladó bölcs királyunk hirdette ki: ilyenek nincsenek... Lehet, hogy kegyelmességed hibánkul rója fel, de mi a határainkon nem eresztünk be a Szent Inkvizíciót.

Laczki István összegezte a vád pontjait. Szerepelt ebben Károly s a többi hercegek bűnrészesége az aversai gyilkosságban, a Durazzói-ház gonosz praktikái Endre ellen, Károly herceg fegyverkezése azalatt, míg hódoló levelekkel akarta pártjára vonni Ludovicus királyt s ezenfelül Mária elrablása, mely legszentebb jogaiban sértette a regia potestast. Ahogy végignézett a tizenkét bírán, a komoly, sokat próbált férfit valami titkos szorongás fogta el. A magyar főurak - a prelátust kivéve - járatlanok voltak főbenjáró, országos perben, könnyű játékszerei a nápolyi báróknak, akiket személyes bosszúvágy, nagyravágyás, hiúság vezetett át a magyar táborba.

Rideg volt a terem a téli esőben, mintha máris gyászt ülnének benne az ítéletidők felett. A gyertyák küzdtek az alkonyattal, homály ereszkedett a refektóriumra, amikor Károly herceg megjelent. Szabadon járt, lánc nélkül, de ez a pár óra elegendő volt, hogy összetörjön tortúra nélkül is. Szeme riadtan futott végig bíráin, elsiklott az idegen magyar arcokon, kutatva, keresve állapotodott meg a Castel Nuovo egykori szép világának hajbókoló vazallusain. Az ítélmester olvasta a latin szentenciákba szedett vádat, majd halk hangon kérdezte Károlytól, megértette-e? A herceg egy pillanatig habozott. Aztán egyszerre előmlött rajta a pillanat izgalma. Hangja megcsuklott, nem tudta latinul összeszedni gondolatait. Felváltva keverte a latint, olaszt és franciát, hevesen, kiabálva beszélt, hangját tragikus mozdulatok kísérték. Támadott, védett és vádolt. Beszélt Endréről, anyjáról, akit az ellenpárt megöletett, Bölcs Róbert testamentumáról, barátságáról s szolgálatairól, melyeket szegény Endre halála óta Ludovicusnak tett... Egyszerre megállt. A bírák felé fordult, s egész testében remegve kiáltott feljűk:

- Kegyelmetek mindannyian nemesek. Tudhatnák nemesi szabályainkból, lovagi rendűnkéből, hogy vérbeli herceget nem ítélnének el alattvalók. Nem vagyok vazallus, Ludovicus alattvalója. A Regnum vérbeli hercege vagyok, akit saját királyom sem ítélnének el. Ha főbenjáró vétkem lenne, úgy csak egy fórumot ismernék el magam felett, egyetlenegy: a Szentatyát. Fellebbezek hozzá. Fellebbezek igaz hittel, mint ahogy igaz hittel opponálok kegyelmetek ítélszéke ellen. Kegyelmetek derék nemesek, lehet, jogotok van ítélni a hűbéresek fölött, de én nem vagyok hűbéres, s a vérbeli hercegek között úgy áll a király, mint első az egyenlők között.

Két celestinus atya vezette ki Károlyt, akire a terem ajtójában már várakozott a fegyveres kíséret. Károly után következtek a többi hercegek, de ezekkel szemben a vád is gyengébb, ingadozóbb volt, bűnpártolást vetett szeműkre, s a büntetés sem volt halálos, melyet fejűkre kért. A nagy vád Károly fejére hullott, s ennél súlyosabb casusban magyar bírák Zách Felicián pere óta nem ítélték.

A tanűk vallottak. A nápolyi érsek oldalkanonokja hallotta, amint a herceg megbízta udvari papját, jelentse Lajosnak hódolását. Másik szavával ugyanakkor parancsot adott kapitányának, hogy torlaszolja el a magyarok elöl az utakat. Pipino grófja messzebbre nyűlt vissza. Endre világába, akinek ő közeli, kedves familiárisa maradt, s akinek halálát megbosszulni - lovagi kötelességének tartotta. A gróf tudta: Durazzói Károly egyenként tűntette el a tragédia vétkeseit. Ő volt az, aki nyelvűket kitépette, szájukra pecket szorítottatott. Vajon mindez nem elég bizonyosság arra, hogy a herceg félt, mert e szájak vallani akarnak? A csatlós eskűdött: látta urát, amint lovas legényekkel leveleket küldözött. Tudta, hogy a két Artois, Terlizzi s Eboli grófjai is kaptak üzenetet. Ez az elötte való este volt, amikor a lovasok elindultak az avversai vadászatra.

Vallottak. Főméltóságűak, főtisztelendűk, polgárok s azok, akik minden tragédiában a maguk izgalmanak koncaiért leselkednek. Az árkusok szaporodtak. A bírák, akiket kimerített a hosszú út fáradsága - kérték a vajdát, halassza holnapra az ítélethozatalt.

- Urunk kívánsága szerint cselekszűnk, ha nem kelűnk fel elöbb az asztaltól, mintsem hogy meghozzuk ítéletűnket.

Még egyszer visszajött Károly. Felolvasták elötte a vallomásokat. Minden tanű után szűnetet tartottak, hogy a herceg feltehesse kérdéseit. A barátok elmondták már az esteli imát, nyugovóra tértek. Később hallani lehetett, amint újból szedelűzkűdik a kapus, csörgeti kulcsát, hogy megnyissa a kápolnát az éjszakai ájtatosságra. A papírhalom nűtt, a verébfejű betűk világában összetűrtten virrasztottak a hajnalban kelű élethez szokott magyar urak. Eleinte ők tartották

kezükben a processzust. De lassan-lassan följük kerekedtek a kancelláriák levegőjét jobban ismerő nápolyi főurak. Maguk közt bizannyal megegyeztek Durazzói Károly vesztén, s most ehhez formálták az igazságszolgáltatás menetét. Kérdéseik finomak s biztosak voltak, mint amilyeneket fel szoktak adni az inkvizitorok. A riadt vad nekizuhant, vergődött, majd belegabalyodott szócsapdáikba, melyekből nem volt kibontakozás. A szillogizmusok félelmes erejét, a következtetések súlyát vállalni kellett annak, aki egész életében csak parancsolt, nem ismert szabályt maga felett, nem ismert el senkit, aki megszabhatja az ész törvényeit, önmagát vélte a világ legjobbjának, s elfeledte megismerni embertársait.

Így vergődött Károly, neki-nekitörve egy mondatnak, bizonygatva felesleges, jelentőségtelen részleteket, eliramlott okos kibúvók mellett, melyek bizonyíthatták volna, hogy ebben vagy abban a pontban, vétségben valójában ártatlan a dolgok természete szerint. Károly kezén nem volt bilincs. Lábán lovagi sarkantyú volt, kesztyűs kézzel jött be, s széket húztak tiszteletére a tanácsurak elé. Amikor bejött, mindenki levette fejfedőjét, köszönt, s úgy tisztelte meg az Anjou-ház hercegét. De valójában ezek az éjszakai órák egyre fokozták gyötrelmét, s a lelki tortúrát a nápolyi bárók biztosabban alkalmazták, mint a hóhérok gyászos szerszámaikat. A vajda végre felemelte kezét, befejezte a kihallgatásokat. A bíróság magára maradt.

A jegyzők, tanúk, familiárisok, ajtónállók, vádlottak kivonultak. Maradt a tizenkét bíró s a két hites nótárius. A nápolyiak különvonultak, sebes szóval pontról pontra vették a vádat, írásba foglalták az ítélet indokait, s ezt terjesztették a bíróság elé. Gergely prépost szólt hozzá először. Elismerte a vádat, melyben a herceg hibásnak találtatott. De a gyilkosságban való részességre nem lelt sehol sem megnyugtató alapot. A tárnokmester bólintott: recte. Lovagi hitem úgy súgja, hogy ha ezerszeresen bűnös is a világ egyéb dolgaiban Durazzo - magában a gyilkosságban ártatlan.

- Szavazzunk! - hangzott el; úgy döntöttek, hogy három menetben adják le szavukat, s minden egyes kör után a jegyzők számolják meg, hány fekete golyó esett a kalpagba, melyet körülhordoz majd a nótárius.

Az első fordulóban megoszlottak. Ugyanannyi szavazat a halálra, mint amennyi nem. Most újból elővették a jegyzőkönyveket. Órák teltek, összegezték a vádpontokat. A fűgőbbek, éberebbek egymás után olvasták rá a fáradtabbakra a vallomásokat, valami halk, fojtott szemrehányással, mely vádolja azt, aki más véleményen van. A második körben már hét bíró kívánta a halált s öt a könnyebb, száműzésre szóló büntetést. A halálra szavazók még inkább fokozták argumentumaikat. A főbenjáró büntetéshez abszolút többség kellett, legalább nyolc szavazat. Így tartotta ezt a magyar szokás. Néhányan felálltak. A kancsóiban víz állt, borított nem volt szabad behozni, s a vízhez nem szokott urak undorodva kortyolták a barátok mázos kancsóiból a vizet.

A golyók tompán estek, a csendet csak a bírák lélegzése törte meg. A nótárius számolt. Mintha megállt volna minden körülötte, mintha az éjszaka végtelen sodrában nem haladt volna előre az idő. A homokórán pergett a por, s mire a jegyző halk, reszkető hangon hirdette: kilenc halállal csak három élet áll szemben - a bírák néhány percig csendben, mozdulatlanul ültek, s hallani lehetett, amint az ablakdeszkán kopog a kora téli eső.

A barátok az árkádok alatt hajnali imára indultak. A bírák csak ültek s hallgattak. A toll megvillant a jegyző kezében, ez volt az egyetlen fehér folt a fekete gyülekezésben. Már emelkedtek volna, hogy a nagy ítélethozatalt berekessék, s szokás szerint elmondják az imát a halálra készülő lelkéért. De a bosszúállók nem nyughattak. Most itt tátongott a rés, melyen át minden személyes sérelem, minden elszenvedett bántódás, minden meg nem torolt gesztus bőséges egyenlítésre talál. Károly csak egy, egyetlenegy a vérbeli hercegek közül. Ha Károly-

nak lehull a feje - miért ne kövesse Róbert... s miért ne követné a másik tarentói... Fülöp után a kisebb durazzóiakat is el lehetne intézni, hogy magvuk szakadjon, és senki se esküdjön vérbosszút azok ellen, akik meghozták Carolus felett a capitális ítéletet.

- Szavazzunk! - zuhant megint alá. Most egyszerre széthajlította két karját Laczkfi István.

- Nem vagyunk hóhérok!

S hogy mindenki lássa - kibontotta rongyburkából, s mindenki előtt maga vetette le Róbert herceg nevére a fehér golyót. Nem vagyunk hóhérok... így visszhangzott a magyar oldal, s most egyszerre megébredtek az urak, zörgették kardjukat, valami kora hajnali lendület elmosta a fáradtságot, valahogy érezték a pirkadást tagjaikban, a magyar időt, amikor ezer emlék kedveskedik, nyugtalankodni kezd a jószág, a lovak felvihognak, istállósolgák mozdulnak meg vacskaikon a téli hidegben, mert itt a hajnal... Így mozdultak meg a magyarok, és súlyos öklükből szelíden, mint apró hógolyó, úgy szállt alá az elbocsátó ítélet jele.

Ludovicus ült a szobában az ágy szélén, melyben Endre aludt, mielőtt felzörgették a cinkosok. Nem tűrt senkit maga mellett, kitiltotta apródját is. Senki más nem jöhet be hozzá, csak a bírák, akik hozták Károly s a hercegek ítéletét. Így rendelte, amikor bezárkózott, hogy magára maradjon az emlékek között. Hideg, nyirkos éjszaka volt, elgémberedett kezét a hatalmas rostély felé tartotta, melyen apró lángok közt villózott a parázs. Az Újszövetség feküdt előtte s Endrének nagy, bőrtáblájú imádságoskönyve, úgy, ahogy megtalálta itt, a kolostorban a többi, féltve őrzött emlék között.

Végtelenül gyengének érezte magát ezekben az órákban. Lassan ment minden, amikor a szenvedély szüntelenül korbácsolta, hogy fejezze be a Regnum hódoltatását. Minden tervére ólomsúlyként akaszkodott rá az elmúló idő. Hónapok hosszú sora telt el, mielőtt a hadjáratra megindulhatott. Alkudoznia kellett az itáliai városokkal, biztosítani előbb hadai hátában a velenceieket. Meg kellett küzdenie a magyar főurak aggodalmával, hogy ily messze földekre viszi a bandériumokat. A nemesekkel meg kellett értetniük, az a legszebb vitézi kaland, amikor elhagyják az országhatárt... az egyházi javadalmasok aranyát kérte... a bányákban éjjel-nappal dolgoztak, a kohók szüntelen olvasztották az érceket. Mindez tengernyi időt emésztett fel. Már ott szeretett volna lenni Aversában, s akkor számolgatni kellett, hány dénár fejpénzért szállítják át a hajókon a fegyvereseit, mennyi zsoldot kér Urslingen Werner, hány ezer forintért hagyja csak ott Fra Moriale a nápolyi végek védelmét? Amikor elindult, azt hitte, hogy az első portyázó lovasok előtt hangos robajjal összedől a nápolyi kártyavár... A bűnös, megtört koronás asszony maga fog elébe rogni, s térden állva, könnyek közt kéri kegyelmét a végső engesztelődés előtt. Úgy hitte, hogy a Regnum határában már várja a királyasszony hódoló, alázkodó üzenete.

De Johanna nem üzent, színeit hordozták a várvédők s a határra vonuló katonák. Az asszony nem hajlott, levelében nem kért gráciát, gögös szava suhintott, amikor távozásra hívta fel a magyar hadak kapitányait. Mintha más Johanna lett volna ez a harcos asszony, mint az a léha, céda teremtes, akit annyiszor megörökitettek nápolyi követeknek jelentései. Írott parancsát, melyet hangos szóval ki kellett hirdetni minden faluban, a szószerkről s a sindacus kapujából - nem a félelem diktálta, keserű vád volt benne azok ellen, akik a maguk jószántából az idegen hadaknak egy falás kenyeret, ital vizet nyújtanak... Avignoni követek jelentették, hogy Johanna üzenetvivői szinte naponta háborgatják kéréseikkel, könyörgéseikkel a szentatyát. Kelemen talán már hajlik arra, hogy kiátkozza, ha még mélyebben nyomul be a Regnumba. Minden lassan megy. A kártyavár nem omlik össze, Babilon várát nem ostromolja a királynő vesztét kiáltó tömeg. A gályák ott ringanak a nápolyi öbölben, s szabad az út Provence felé, ha Johanna menekülni akar.

Még nincs itt a diadal, a leszámolás sem, melyet két formában képzelt el. Vagy irgalomért reszketve esik eléje Nápoly, vagy karddal vágja ketté a csomót. De a nagy ütközet is késik... Lajos herceg délebbre gyűjti össze hadait. A magyarok aggályoskodnak, lassan határozzák el magukat az indulásra, szeretnének ott maradni Aversa falai alatt, míg be nem érkezik hazulról minden segélycsapat... Közben télbe fordul az idő, a zsoldosok kétszeres hópénzt követelnek, a magyar hadak már türelmetlenek, az idő morzsolja virtusukat... Avignont meg kell előznie, addig kell elfoglalnia Nápolyt, amíg Kelemen nem határozott...

Dél óta ül egymagában, várja a bírák ítéletét. Miért tart ez oly sokáig, miért kell végigolvasni a törvénykönyveket, miért kell leszállni a mélyre, hogy elmúlt római imperátorok távoli institúcióiból fejtsék ki; a fejedelmet mi illeti meg? Már harmadszor fordította meg a homokórát, mindannyiszor két-két óra, s még mindig nem jönnek, még mindig ülnek parancsa szerint, mely úgy szól, bíró nem mozdulhat el addig, míg ítélettel el nem dől a per.

Nem ítélkezik zsarnok módjára, nem mondja ki, csak végrehajtatja a bírák szavát. Az ítéletet főurak mondják ki, két ország egyházi s világi bárói. Így várt, a foltos, kopott imakönyv fölé hajolva, melynek első, tiszta lapjain ott látta az ajánlást, Róbert atya invokációját, majd Endre kedves, iskolás fohászait. Megkeményedett szíve, itt emésztették el fiatal életét, orvul, alantas gyilkosok módjára. Mindazoknak, akik tudtak róla, mindazoknak, akik nem tudják tisztára mosni magukat a vád alól - nem adhat kegyelmet.

Az alabárdosok leejtették a fegyver nyelét. A koppanás hallatszott végig a hosszú folyosón. Most közelít a végzet, s már csak néhány perc van, hogy Istenhez fohászkodjék mindent megvilágosító értelemért, s megkeményítse szívét. Ledobta a medvebőrt, mellyel betakarta magát, vízzel locsolta arcát, hogy elűzze az álom küszöbén járó fáradtságot, s lovaghoz, királyhoz méltóan virrassza át a vigiliát. Az apród kopogott: itt vannak a bírák, hozzák a tanács ítéletét.

Amikor bejöttek, már a király állt előttük úgy, ahogy a speculum regium, a királytükör tanítása szerint főbenjáró ügyekben a fejedelemnek fogadnia kell tanácsosait. Márványszerű fiatal arc, azé, aki percekkel ezelőtt még kétségek közt vergődött, küzdött a lelkiismeret szava, álom, fáradtság, test s lélek esettségé ellen. Állt, és hallgatott, amikor a prépost kigöngyölte az ítélet pergamenjét, s főpapok biztos, hűvös deák szavával mondta, hogy Carolust, Durazzo hercegét s számtalan más cím birtokosát bűnösnek találták pártütésben, árulásban a Regia Maestas ellen, alaposnak bizonyult a gyanú, mely Endre halálában cinkossággal vádolta meg. Mindezek okáért hercegi rangját nem érintve - büntetésül a tisztaság elvesztését határozták. A többi herceg ellen komoly gyanú s számos kisebb-nagyobb vád merült fel. Ám a bírák nem tudták kétséget kizárólag megállapítani vétkeiket. A kegyesség úgy parancsolja, hogy ily esetben bízzák a büntetést az égi hatalmakra, s a földi kéz elégedjék meg enyhébb megtorlással, száműzessenek hazájuk földjéről a hercegek.

Lajos hallgatott. A szó értelmét mindnyájan tudták, hisz mindenki értett latinul. A lélek ott bujkált a körmondatok útvesztőjében, s az egymástól szétkerült alany s állítmány közén embersorsok keresték életüket vagy halálukat. Lajos hallgatott. A prelátus elébe tette az írást, várva a királyi választ, mely megerősít vagy elvet, kegyelmez vagy súlyosbít, hisz minden jog a királyé, s maga a bíróság is csak Ludovicus nevében mondhatta ki ítéletét. Mindenki várta, hogy szólni fog. Még egyszer összefoglal mindent... a nápolyiak reménykedtek abban, hogy eltörli az enyhítést, visszaküldi a szentenciát, vizsgálják meg a másik négy herceg vádját, súlyosbítsák ítéletüket... a magyarok valami mást reméltek, valami kimondhatatlan kegyességet, mely felmenti őket attól, hogy egy védtelen embernek végignézzék utolsó gyalázatát. Lajos nem szólt egy szót sem. A hosszú asztalon kigöngyölten feküdt az ítélet. Ludovicus föléje hajolt. Olvasta. Minden szavát, minden argumentumát, mintha mindent szívébe s elméjé-

be akarna vésni, mintha minden mondat ott állana még a tragédia árnyékában, jó és rossz szellemek démonikus világa csatázna szentenciái felett. Karnyújtásnyira feküdt a kalamáris, benne lúdtoll. A király utánanyúlt, megmártotta a tollat s anélkül, hogy egy szót szólott volna - gyors mozdulattal aláírta nevét.

Mindenki mélyen meghajolt. Hajnal lehetett, a kápolnában megszólalt a barátokat másodszor ébresztő harang. Lehet, szép tavaszi reggeleken vidám csilingeléssel tör be a kis cellákba, de most téli, ólmos esőben, zúzmarás, ködös, fekete reggelen oly szörnyű volt, olyan elviselhetetlen a hangja, hogy megborzongatta a komor, nehéz szavú vitézi férfiakat. A prépost szavát hallották csak a csendben, amikor kimondta az egyetlen szót, mellyel az ítélet után fel lehet oldani a hallgatást:

- Imádkozzatok!

A toll kiesett kezéből. Oly hideg volt a cellában, hogy meggémberedett keze, mellyel papírra rótt az utolsó üzeneteket. A celestinus atya egész éjjel vigasztalta a halálba menőt. Károly búcsúzott. Mintha megkeskenyedett volna karvalyorra, a duzzadtság eltűnt arcáról, a halál árnyékában majdnem megszépült, visszanyerte lovagi méltóságát, amikor felvette a végső szentségeket - lerázta magáról a siralomház tompa, ólmos egykedvűségét - hozzákészült ahhoz, hogy méltón fejezze be életét. Üzent a kamarásokkal Ludovicusnak, utolsó kérése, hogy rangjának teljességében halhasson meg. Terítsék vállára hermelines köpenyét, apródok vigyék előtte gyászfátyollal letakart pajzsait, melyeknek címerei mutatják, hány grófság s hercegség ura hajtja a tönkre fejét. Kérte kamarását, maga rendezte meg a végső menetet, az ítélet folyását, maga írta elő, mi legyen holttestével, hogyan folyjon le a végső tisztesség. Nehezen ment az írás, berendelte a diákokat, s egész reggel diktált, míg el nem érkezett az idő, hogy készülődnie kell. Üzent testvéreiért, a két tarentói után is, akiktől az ítélet nem vette el az életet. A fiatalokat rázta a zokogás, Róbert némán, száraz szemmel jött hozzá, soká fogta kezét. Ahogy nézték egymást, ezer gondolat cikázott át mindkettőn. Ádáz gyűlölségek, pártharcok, féltékenységek, gyilkosságok. Az idő rövid volt, hogy beszéljenek egymáshoz, s Róbert nehézkes, esetlenebb ember volt annál, semhogy szavakba foglalhatta volna mindazt, ami megoldhatta volna az utolsó kézfogást. A leveleket a celestinus atya kapta. Ez Máriának szól, ez a másik - a gyermekeknek. A hitelesített árkus a testamentum. Egy pillanatra elgondolkozott.

- Nézd, atya... ez a királynőnek szól... Ibi - ubi... ahol megtalálhatjátok. Ha eljutsz eléje, mondd meg élőszóval: Károly utolsó szavával mégiscsak őt tartotta törvényes királynak, alattvalói hűséggel küldi üdvözlését...

Egy levél Talleyrand-nak, aki nem fogja megérni sohasem már vágyát, hogy a szentatya nevében ő tehesse fejére a nápolyi koronát. Az utolsó a szentatyához szólt, s ez lezárta a levelek sorát. Károly megpihent. Aranypohárból bort ivott. Lassan, óvatosan kortyolta. Utána még egyszer töltött. A két egymásba nyíló szobácska belsőbbikében gyertya égett; ott állt, mint szomorú kísérő - a gyóntatóatya.

A menet kint az udvaron formálódni kezdett. Már körbeálltak a heroldok, a fegyveres vitézek, a várnép, Aversa hóhéra. Károly megoldta köntösének zsinórját, s ünnepi mozdulatokkal, mintha rangjához illő parádéra indulna - magára öltötte udvari köntösét. A barét, köpeny, hermelingallér, bíborkesztyű, az őv ékkövei világítottak a szürkeségben. A kolostorfal szögleteire felálltak a kürtösök. A dobok fekete szövettel bevont testén végigdörrent az első ütés. Az ajtóban páncélos vitézek jelentek meg. Durazzói Károly menetéhez ők adják a szomorú kíséretet.

Amint megindultak, az alkonyodó középkor félelmes pompájában, lovagok, zsoldosok, barátok, familiárisok, csupa férfi, aki jórészt már szembenézett a halállal, s a földi siralomház utolsó szertartását keresztülélte már nem is egyszer. Ahogy mentek, tompa dobok, fájdalmas kürtök közepette, körbefogva a bíborpalástos, fejedelmi Károlyt, mindnyájuk szeme egy pillanatra felkalandozott az emeletre, vajon nem tűnik-e elő az ablak homályos háttéréből Ludovicusnak, a királynak, fehér kendőt lóbáló keze?

Január. A tenger megborzong a hideg szélről, s aztán megint felmelegszik a gyenge napban, mely dél felé rászórja sugarát. Nagy, lomha hullámok olvadnak egymásba, s úgy ringatják tovább a gályákat, mint óriás bölcsőket idegen, titokzatos cél felé. Három hajó, mely a nápolyi királyság színeit viseli, kibontott vitorlákkal úszik északnyugat felé. A horizont ködös, távoli szigetek, szirtek olvadnak össze a felhőkkel a csalóka fényben, lezárják a láthatárt. Mariuccio Caraccioli vezeti a hajókat. A tengernagy ott áll a szőnyegekkel letakart parancsnoki hidon, s innen kutatja a látóhatárt. A fedélzeten süllyedő világ törmelékeit cipeli a hajó. Mindaz, ami a Castel Nuovóból megmaradt, néhány udvari ember, kapitányok, pár hűséges szolga, úrasszonyok s szolgálók ott szoronganak valamelyik hajó fedélzetén. Johanna nem jött ki szobáscájából, melyet az admirális átadott. Ott gubbaszt a hajómélységben, a kis szellőzőhöz támasztja arcát, hánykolódó lelkét friss szelekkel gyógyítja, melyek körül táncolják a hajót.

Ahogy bukdácsol szelíd lengéssel a gálya, úgy követi a gondolat az elmúlt időket, kezd ki egy elreppent napot, melynek fekete hollószárnya a vidámabb időkre borús árnyékot vetett. A delfinek felugrálnak, ahogy látja őket, majdnem közről - Sancia Cabanis címere jut eszébe, mely delfint ábrázol. Még nem fogja össze magában a nyomorúságot, tördel a keserűség kenyeréből, nem érzi ízét: kergetett királynő, elhagyja országát, félig-meddig idegenbe, provence-i grófságának földjére vándorol. - *Omnia mecum porto*. - Lám, mindenemet itt magamon hordom - mondta Caracciolónak, amikor késő alkonyatban felszállt a hajóra, utolsónak, mert még csodát remélt, hitte: jó hír jön Lajostól, bízott abban, hogy maguktól, harc nélkül megfutamodnak a magyar hadak... Mert másban már nem reménykedhetett. Körülötte minden szétesett. A világot, melyben született, Bölcs Róbert édes, de gyenge világát is kivégezték egy esős aversai hajnalon.

A Nagytanács, mely előző éjszaka ülésezett, úgy döntött: a gyermek Károlynak Nápolyban kell maradnia, hogy számára biztosíthassák a korona törvényes jogait. A fia ott maradt, dajkák s agg papok között. A pápai legátus ráborította köpenyét: Carlo Martello a szentatya védelme alatt áll... De mégis a gyermek... az egyetlen, ami megmaradt a régi, eltűnt világból - a gyermek nincs vele. Nincs vele senki, aki valaha elkísérte, édes, csodálatos napokban, amikor még kisleány volt, s amikor már uralkodott. Körös-körül nehéz kedvű férfiak. Majd mindegyike asszonyát, gyermekét hagyta el. Asszonyok, akiknek az ura Capua várába zárkózott a fiatalabb Acciajuolival, vagy valahol bujdokol azóta, hogy Ludovicus szétverte Tarentói Lajos seregét. A tengerészek felkúsznak az árbocokra, kieresztik, majd összesodorják a vitorlákat, köteleket húznak, leszaladnak a lépcsőkön, üzennek az evezősök parancsnokának, fokozza a hajó sebességét... Ezek tudják, mit akarnak. Tudják, hogy elindultak Nápolyból, s meg kell érkezniük Provence-ba. Talán egy hét, míg elérhetik Nizzát, de lehet, hogy a nyugati szél erősebb lesz az öbölben, s akkor Marseille-ben köthetnek ki.

De mit csinál egy asszony, aki csak a koronát vihette magával, míg otthagyta férjét, gyermekét, halottait? Mit csinál egyedül, egy úszó Regnum fedélzetén, mely most e három gályára szorult? Máriára gondolt, aki most éli terhességének utolsó hónapját. Még egyszer átölelték egymást, amikor húga mutatta Durazzói Károly utolsó levelét. Ő kereste fel, a búcsúzó, a Santa Croce kolostorában, ahová Mária hercegasszony - férje halála után - menekült. Könyörgött, ne hagyja

egyedül, jöjjön vele Provence-ba, de Mária csak csökönyösen mondta tovább halk, özvegyi panaszszavát. Nem hagyja el Nápolyt, csak ha megszüli gyermekét.

Próbálta lerázni az ólmos fáradtságot, mely tehetetlen bábbá tette, mióta hajóra szállt. Ma enyhébb a szél, nem bukdácsol úgy a hajó, nem gyötri annyira az émelyedés. Tükrét kérte, s szolgáltaasszonyai ráborították köpenyegét, haját lefedte csipkekendőjével, mely megfékezi a szelek játékában elszabadult, kusza fürtöket.

Ahogy felér a falépcsőn, minden szem felé fordul. Az ősi ösztön úgy kívánja, hogy mosolyogva hajtson fejet, az udvar levegőjét áraszsa magából, legyen trón a keskeny lóca, melyre leül. Udvar van körülötte. Beteg gyomrú, fázó, fáradt népek, grófok, országbárók, nemesasszonyok, lovagok és familiárisok; köréje húzódnak, s próbálnak felmelegedni az emlékek gyér tűzében.

Ha sziklához csapná a gályát a szél - nyomtalanul eltűnne az egész régi Nápoly. Így érzik, aggódalmasan néznek a tengernagyra: vajon nem játékszere ő is távoli, fekete hatalmaknak; oly könnyen megsemmisíthetik a nápolyi világot, melyhez minden szép emlékük hozzátapadt.

Caracciolo kiált a matrózoknak. Négy ember kúszik fel az árbocfára, a legjobb szeműek, akiknek tekintete, mint a sasé, hozzáedződött a végtelen, imbolygó vizekhez. A hang, mellyel a tengernagy s hajós ismétli a parancsot - alig érthető. Tengeri emberek különös, kevert nyelve, melyet a Mediterraneumon minden kikötőben, minden tengerésznép megért. Az admirális felhág hídjára, ő is a messzeségbe tekint. A matrózok keze magasba lendül, szapora szóval mondanak valamit.

Oly kevés történik egy hajón. Oly ólomsúlyú, egymásba olvadó az órák lánc, hogy a legkisebb esemény is megváltást jelent. A lomha, egykedvű udvari népek most egyszerre lerázzák az ólomfásultságot, az udvarmester felmegy a tengernagyhoz, s a királynő nevében kérdi, vajon történt-e valami?

- Hajó... egy imbolygó hajó tűnik fel a láthatáron. Mintha nem lenne kormányosa. Nem szeli a hullámokat, nem emelkedik tetejükre. Nem látjuk zászlóját sem. Nem tudjuk, vajon egyedül van-e, vagy valahol hátul hajóraj követi?

Kalózik? Végigfut a szó, mindenki megdermed. Nincsenek oly messze a berber partok, s kalandozó pogányok még télvíz idején is végigszaladnak a Földközi-tengeren. Caracciolo nyugtatja őket.

- Nem ütközetre készült a hajó. Széles, mint a genuai gályák, melyek sok árut hozhatnak, de járásuk lassúbb, mint azoké, melyeket üldözésre használnak. Kalmárhajó lesz ez, nagyuram!

Mindenki ott szorongott a korlátoknál, s már a fedélzetről is mutogatták egymásnak a láthatár szélén felemelkedő kicsi foltot, mely imbolygó mozgásával nőtt, fogyott, jobbra, majd balra lódult, változtatta irányát és helyét. Néha mintha eltért volna az útból, délkelet felé... mintha nem is szűkülne a távolság a két hajó között. Mindenikükre átragadt az izgalom. A rejtélyes jármű titkát meg kell oldani. Caracciolo kérdően tekintett a királynőre - érdemes-e eltérni az irányból, s kiszaladni egy kóbor hajó felé? Az udvari emberek kérelték, s maga a királynő is úgy akarta, hogy elűzhessék a nap szörnyű unalmát.

Lent megcsördültek a láncok, a félálom-félébrenlét küszöbén szunyókáló rabok gépies mozdulatokkal rándították meg a hatalmas lapátokat. A kormányos elfordította a kereket, s a hajó oldalra fordult, hogy átlós irányban levágja a távolság harmadát. Közeledtek. Már látták a hajó széles, otromba orrát, tépett vitorláit, árbocán Szent György keresztjét, mely ott díszleg minden genuai hajón. Nem volt parádés, harci gálya, tengerek kecses ékszere, mely királykisasszonyokat szállít át a tengeri úton vagy kíséretet ad a követek elé. Bizonytal bor- vagy

fűszerszagú, tele van portékával, melyet a nagy Levante felől szállít nyugatra Genua... De a hajó imbolyog, táncol, mintha nem volna kéz, mely kormányát fogja, mintha gyermekek vagy aggok vezetnék, akik nem tanulták a hajózás tudományát.

A tengerészek arca elborult. A vitorlákon nem kúszik egyetlen matróz sem, nem adnak jelt, hogy észrevették őket, nem lengetnek kendőket. Mintha a fedélzetén megállt volna az élet, álomba hullottak kormányánál az emberek. Közel vannak, de a látást eltakarja a hatalmas hajóorr, mely uralkodik a genuai vitorláson. Az evezősök lassítják az iramot, száz földi lépés, mely elválasztja őket, s még mindig nem látják a hajón az élet jelét. Most egyszerre átszalad a vízen valami kiáltás. Mindenki megdermed belé. A hang gyermeké... nagyobb gyermeké. Egy fej jelenik meg az árboc alatt, s egy kéz integet, vitorladarabbal... gyerek keze. A kéz megrendül, két vékony csontvázkar ragadja meg a faoszlopot, kúszni kezd rajta, biztos mozdulatokkal, de a test ernyed, tehetetlen, s a fiúalak megint beleolvad a hajó összképébe. Az admirális kérdő tekintete elérte Johannát.

- Asszonyom, küldjünk-e át csónakot, s nézzük meg, mi oka annak, hogy nincs élet a hajón?

- Kérem kegyelmedet, küldjön csónakot. Ha lehet, mentse meg azt a gyermeket...

A csónak leereszkedik a vízre, az evezősök küszködnek a hullámokkal, de pár perc múlva elérik a genuai hajót. Izgalmas percek következnek. Mi minden történt valaha a nápolyi Regnumban, mennyi szörnyűség, melyről nem tudott az, aki az ország koronáját viselte fején. Most egy hánykolódó bárka megállítja a nápolyi világ menekvő gályáját, mindenki elfelejti sorsát, s az izgalom lassan átragad azokra is, akik leverten gubbasztanak.

Három tengerész jön vissza, a többi a kísérteties hajón marad. Minden szem reájuk tapad, s maga az admirális is türelmetlenül kiált feléjük, amikor visszakapaszkodnak.

- Nagyuram... csupa halott... ahogy mentünk rajta, már alig volt valamelyikben élet... csak a gyerek, az inas, aki megúsza... Valami szörnyűséges nyavalya lehet bennük... feketére vannak aszva, fekete fekélyek testükön, úgy feküsznek, meggémberedve... ha nem lenne tél, a dögszag is kikezdené a hajót...

- Honnan jöttek?

- A gyerek tud csak beszélni... Genuai. Föníciából... Szmirnában jártak... onnan lekerültek... Ciprust érintették. Már ott három-négy halott volt... így mondja... napok óta nincs étel... mindenki meghalt vagy halódik... a többit elragadta a szörnyű fekete halál...

Az udvari népek megborzongtak. Valami szörnyűség volt abban, ahogy eltorzult a tengerész arca, szemén átcikázott a rémületes látvány.

- Hová készül a hajó? Genuába?

- Messer Filipeschi nevét mondja a fiú... Uram, nagyuram, a társaim küldtek. Ők a hajón maradnának, ha kegyelmességed megengedné... Ők magukhoz váltanák a hajót... ők vinnék Genuába. Úgy mondják, ilyen szerencse csak egyszer ér szegény tengerészt... Ha engeded, uram... ők vinnék el a hajót a liguriai vizekre...

- Nem félnek?

- A fiú bedobálná a vízbe a halottakat. Ők ötven vannak, elégségesek arra, hogy ha egyikük vagy másikuk kidől is - elvigyék a hajót... Úgy mondják, ha csak egyikük is elér Genuáig - a többinek meg kell az özvegyekkel a hasznót negyedelnie...

- Mit hoztak Keletről?

- Ezért maradnak, uram. Selymet hoztak. Asszonyoknak s uraknak való selymet meg bíbort... ott vannak a végek, kiterítve... aranyat ér minden, amit hoztak... Ezért nem akarják elhagyni a hajót...

- Maradjanak...

A három tengerész felszállt. Caracciolo végignézett rajtuk.

- Kérjétek magatoknak bort. Abban mossátok meg arcotokat, igyatok. Hátha a ti leheleteteket is megmérgezte az a fekete betegség, ami pusztított a hajón.

- Köszönjük, kegyelmességed engedelmeivel, de mi csak lent maradtunk, a fedélzet peremén. Mi öregek vagyunk, nem akarunk gazdagok lenni s nem akarjuk közről látni a halált, aminek olyan fekete színe van...

Az evezők megmozdultak... most egyszerre látták, hogy szemben, a genuai hajón megfeszítik a kötelet, a vitorla lassan kibomlik, a szél belekap... a kormányt kézbe rántja valaki, a hullámok tetejére kerül, halkan lesiklik a mélységbe, onnan megint fel a taréjra, s a hajó megindul a hatalmas Genua felé.

Lent, a hajófenéken a visszatérők szavát elnyelték a többiek... a legenda gályáról gályára szállt, a fekete, görbedt halottak, a sárga selyemzsákok... az élő kismatróz, aki cserepes ajkát alig tudja már megmártani a vizestömlőben... hangja, mely kísértetiesen vékony s gyenge, mint aki most jött vissza a halál pereméről... a többiek, Martino, Lopez, Giorgio és Marzotto, akik bátrabbak voltak a fekete halálnál, most egymás után lódítják a halottakat a vízbe, lemennek a hajófenékre, ahol talán aranyporban vájkálhatnak, teleszívhatják magukat ciprusi borral, s míg nem érzik a fekete halál leheletét, egyszer az életben élhetik tengeri királyok életét.

Johanna nézte a távolodó hajót... amint ezüst csíkok, hosszú vonalak cikáznak feléje... elnyúló, tajtékos csíkok... egy test meglendül a levegőben, tarka rongyot fúj fel még egyszer a szél, egyet csobban... nagy, ezüstös csík bukik ki a vízből, amikor a fekete holttest eltűnik az örvénylő, kavargó semmiben.

Siena készül a karneválra. A Kilencek Tanácsa megelégte a véres utcaharcokat, frakciózást és turbulenciát, a nemesek sűrű, baljós lakomáit hol egyik, hol másik mágnáspalotában, s úgy határozott: megpróbálja országos vidámsággal gyógyítani a Respublica feszült belállapotát. A céhmesterek, akiket „zsírospolgárok”-nak nevezett el a népszáj, szemmel tartották a kerületek kocsmáit. Tudták, hogy az Egyszarvú és a Zsiráf városrészének szegény népe hajlik legkönnyebben a bujtogatásra, s a konkolyhintőkben felismerték a Saracini- s Tolemei-házak diákjait, akik szétszórt dénárok nyelvén hirdették lebujokban az arisztokrácia igazát.

Robbanásig feszültek Sienában a közállapotok, s a jó tanácsurak hatalmas városi ünnepre gondoltak, mely alatt megengedhetnének minden vidám féktelenséget, s három-négy nap alatt mindenki kedvére kitombolhatná magát. Titkon üzentek a „brigata spenderaccia” aranyifjaihoz, akik hónapszámra dárídóztak szállásaikon, elverve tisztas atyáik keresetét. Most a Kilencek üzentek nekik: jöjjenek fel a napvilágra, lármázzák fel a várost, azzal a titkos reménységgel: mindez elveszi a polgárok kedvét attól, hogy Sienában kitörjön a városforradalom.

Hetek óta készültek az ünnepségre, s a három napra, mely az ünnepnapot követi. Akkor érkezett poros lován, szakadt ruhával a hírnök, aki alaposan felforgatta az atyák kitervelt szándékát. A tanácsurak nemrégiben illesztették a város bástyájára a felírást: „COR SENA TIBI PANDET”, mely nem jelentett kevesebbet, minthogy a város mindenkinek, aki kapujához ér, megdobogtatja szívét. A hírnök nagy úrtól hozott levelet, vérbeli hercegtől, amilyen hosszú-hosszú esztendő óta nem kereste fel Sienát. A Kilencek sápadtan meditáltak a levél felett,

váratták a lovas legényt válaszukkal, s erre az alkalomra szívesen elfeledték volna, hogy a vendéglátás: sienai erény.

Tarentói Lajos herceg, a királynő férje kérte a tábortűz mellől kelt levelében néhány éjszakára a szállást, míg elhagyhatja a Respublica oltalmát, s Pisából hajóra száll. A hír percek alatt terjedt el, az arisztokraták között is. Az öreg Salimbeni, akit hónapok óta nem láttak a Palazzóban, most maga sürgette: ajánlják fel a menekülő hercegnek legjobb szállásaikat. Buonsignoriak, Sansedoniak, Tolomeiek, Saraciniék egymásnak adták a kilincset, s az atyák látták: a város békéje kedvéért be kell fogadniuk a herceget... De kint, a sűrűn lakott utcákon már elterjedt a capuai vereség híre, mindenki tudta, hogy a nápolyi királyasszony kedvese-férje nem győzelem után érkezik. A szabdalt arcú, fegyveres herold, aki a csapattól vágtatott el, néhány kurta, komor szavával felidézte a poklot, melyből épp hogy megmenekült.

A nagykalmárok sóhajtozva tapogatták lábukat, amikor elküldték az írást, melyben tisztelettel meghívják Tarento herceget, valamint Acciajuoli urat, Málta grófját s legfeljebb ötven kísé-rőjüket - magukban talán már megbánták az egész farsangi ribilliót is, melyhez nekik kellett előteremteni az aranyforintokat. Miért ünnepelünk? - kérdezték, amikor íme, Itáliában minden-kinek rosszul megy. Szaporodnak Siena ellenségei, mindenünnen leselkednek a tirannusok, akik egy-egy falut, majort, járást szeretnének lehasogatni Siena Köztársaságának testéről, mely alig tart zsoldoshadat azóta, hogy polgárai Montapertinél oly derekasan megvédték városukat. De az régen volt, azóta haladtak az idők, gonoszabbak a fegyverek, tanultak egymástól a martalóchadak. Minden bajt megtetézett, hogy a tarentói herceg épp most kért szállást, s ha befogadják, árnyékot vethet arra a barátságra, melyet nemrég hirdettek Ludovicus király Sienába küldött követei. Siena mindenkivel békében, csendesesen szeretne élni. Nincsenek hajói, nem csatázik senkivel sem, nem akar Genuára vagy Milánóra rátörni, megmarad szelíd lankái, búzaföldjei, szőlői között, polgárai nem kívánnak mást, minthogy városuk falai között békességben élhessék le életüket.

A bajból erényt próbáltak kovácsolni, s úgy határoztak, hogy az idegen herceggel s főurakkal fogják még ragyogóbbá tenni a karneváli ünnepet. A díszestére megnyitják a Nagy Tanács-termet, Siena büszkeségét, melynek falaira nemrég remekelte rá Lorenzetti mester a Jó és Rossz kormányzat ékes freskóképeit. Az ünnepi estebédre meghívják, így döntöttek, a város vezető nemesurait is, s azt remélték, hogy e finom környezetben, nápolyi országbárók közt alkalom kínálkozik arra, hogy fehér asztal mellett csendben egyezkedjenek. Hirtelen kellett készülődni, s minthogy már a mesterlegények kint ujjongtak a tömegben - maguk a mesterek álltak neki, hogy előkészítsék a lakomát.

A farkascímerű város olyan volt, mint a feltúrt hangyaboly. A szép nevű kerületek tarka, hagyományos csapatai már lobogtatták állatjelvényeiket. A „brigata spendereccia” táborszállá-sán bezárkóztak a fiatal urak, s csak annyi szivárgott ki a nagy tömegbe, hogy az aranyifjak kitesznek magukért: ők maguk rendezik Siena valódi ünnepét.

Enyhe, késő tél volt, inkább kora tavasz. Az asszonyok már szabadban mostak, s Fontebranda kútjának hatalmas boltívei alatt lassan-lassan elhalkult a szapulás. Az asszonyok letették a sulykoló fát, s édes sienai szóval jó ünnepet kívántak egymásnak, ki-ki vette útját hazafelé. Így cipelte haza ruháskosarát Monna Lapa is, Giacomo Benincásának, a kékfestőnek a felesége. Felkapaszkodott Szent Domonkos lépcsőire, leereszkedett a görbe sikátorutcán, befordult a kékfestők közébe, s füle most hallotta messziről a kis Katalin hangját, aki már megérezhette, hogy édesanyja közeledik.

Alkonyodott. Egyszerre fájdalmasan szép lett Siena ünnepi köntösében, mintha hosszú, téli álomból most ébredt volna fel. A Campo nagyterén városporoszlók gyűjtogatták a gyantás fáklyafejeket, s a környező paloták, házak ablakába kitették a gyertyákat s mécseket. A várostorony égnek szaladó márvanycsipkéje még nem készült el egészen, alulról látni lehetett a kőfaragók létráit, mint apró, fekete pontokat. A nép késő déltől kezdve ott szorongott, sétált, tereferélt a hatalmas, kagyló formájú téren, lesve a pillanatot, amikor Siena megtelik fénnel, s az idegen herceg elhozza a távoli Nápoly hódolatát.

A dóm környékéről tört elő hirtelen a zshivaj. A „könnyelmű brigád” népe jött tarka, sallangos, teleaggatott lovakkal, kürtösökkel, zászlóvivőkkel, akik tarka lobogóikat égnek vetették, s ezerfajta játékkal cifrázták az ünnepet. A brigata főkorhelyei, a hajnali dáridózók, versfaragók, naplopók, istentelenek most hirtelen letépték a hat fehér ökör vontatta szekérről a leplet, egyszerre villantak fel a fáklyák, harminc kar emelte levegőbe a fehér márványtestet, mely a gyönyör vásott borzongásával izgatta fel a sienaiakat.

A hatalmas deszkalapon habfehér, meztelen istenasszony teste pihent. A környékbeli szőlőkből hozott hírt róla hetekkel ezelőtt egy paraszt. A tudósabbak hozzáláttak, hogy kiemeljék, hisz tudták: a pogány istenasszonynak valamikor, a régi, boldog aranykorban Aphrodité volt a neve. Ott feküdt szemérmetlenül, mégis majdnem szűzin a fáklyafényben, s testét, mely ezer esztendeig pihent a föld alatt, aranymázzal vont be a ráhulló idő. Az istennő lehunyta szemét, fejét felemelte a holdsugárba, s azok, akik közelelről látták, észrevették, hogy mosolyog... Az öregebbek keresztet vetettek, riadtan fordultak vissza, bajt, háborút, emberirtást, tűzvészt jósolgatva, mely - érdeme szerint - sújtani fogja a bűnös Sienát. A brigád csatlósai keresztül-törtek a tömegben, kardjukkal hadonászva utat csináltak a szoborhordozóknak a városkúthoz, mely büszkén viselte a Fonte Gaia - a vidám forrás - nevet. Egy szobrász kezében meglendült a szerszám, belevágott a márványkút kávéjába, kalapács zuhant rá az alaplazatra, néhány ütés - már szétzúzták a korlátot, belepte a kút környékét a turbulens csapat... kalpagokat, kendőt, zászlókat dobtak a levegőbe, míg egyszerre csak a fáklyák sercegése hallatszott, s szinte nappali fényben ott pihent a kút tetején a keresztény világ nagyobb dicsőségére a meztelen Aphrodité...

Lapa asszony állt az árkádok alatt, magához szorította gyermekét. A házacska, melyben Giacompo festette a kelméket, most üres volt, mindenki kijött az ünnepre; háromszoros átok verte azt, aki ily ünnepi alkalmakkor a más jószágára vetette szemét. A gyermek odabújt anyjához. Szemét bántotta a fáklyafény, halkán felsírt, anyja simogatta, és sienai asszonyok dallamos hangján dúdolt a kis Caterina fülébe.

Fent, a Palazzo Pubblico-ban is elkezdődött az ünnepi este. Marco Saracini megfésültette hercegi vendégét, aki sárosan, hullafáradtsággal érkezett a Regnum északi határáról. Tarentói Lajos szőke haját összecsomózta a vér és izzadság. Arcán egy elsiklott nyílhegy nyoma maradt, csákány szakasztotta meg a toledói páncél karvédő vasát. Most, a fürdő után megkóstolta az első pohár bort, tiszta ruhát váltott, s megint ruganyos lépésekkel indult ki a palotából, hogy megkeresse barátait.

Acciajuoli várta. A nagy firenzei mindenütt otthon volt. Mindenütt voltak barátai, palotája, familiárisai, aranya. Mindenütt volt házának áruzsarnoka, jegyzői és alkuszai. Mire visszajött Lajosért a Saracini palotába, már tájékozódott a város viszonyai felől, tudta, merre futnak a szálak, melyeket egybe kell szőni a mai vacsora alatt.

Miért jöttek...? Acciajuoli keserű mosolyát nem enyhítette más, csak önuralma, a hit önmagában, mellyel eddig minden bajból kivágta magát. Szépítse-e a tanácsurak előtt, hogy Lajos herceg vert sereg roncsaival érkezett, kereket oldtak zsoldosai, átpártoltak a magyarok királyá-

hoz, amikor látták, hogy a magyar portyázók nem tartják be a zsoldos háborúban szokásos pajtáság szabályait. Miért jöttek? Aranyért, melyet még fel lehetne hajszozni Sienában, melynek guelf mágnásai örömmáorban úsznak, ha valahol Itáliában szétverték a ghibellineket. Talán tőlük kapnak pénzt is, fegyvert, biztatást, hogy megsegítik őket, ha Nápolyért tavasszal újra kezdődik a háború. Talán kapnak néhány hajót is, mely átviszi őket a liguriai partról Provence felé...

A nápolyi urak bóbiskolni kezdtek a kemény székekben, melyeket alájuk toltak a sienai tanácsurak. Odahaza vajon melyikük ült volna le egy asztalhoz tímárral, serfőzővel, gyapjussal?... Ki bókolt volna szőke, kék szemű asszonyaik előtt? Ki illette volna őket Messere címmel s tisztelte volna felfuvalkodott méltóságaikat? Itt hozzájuk hajolva kellett gubbasztani, méríteni a polgárlevesből, melynek ízén érezték: nem udvari szakács főzte. Békés, zsíros polgárok szeme meredt rájuk: a veszélytelenség kellemes borzongásával hallgatták a nápolyiak színes hőstetteit.

Lent megzendült a Campo. Fáklyák áradata táncolt a Palazzo Pubblico előtt. A nagyerkélyhez vezető ajtókat feltárták, a hatalmas triforák előtt széttolták a rácsokat. A szolgák, de maguk a tanácsurak is, magasra emelték a terem gyertyáit, s aztán mindenki kitódult a „törvényhirdető” erkélyre, hogy bemutassa az ünneplő sokaságnak Siena főúri vendégeit. Így hajolt ki Lajos herceg, utána a többiek, Acciajuoli, a Sanseverinók, Gaetaniak, egy Caracciolo... ahogy álltak, vértben, tarka köpenyben, sisakforgókkal, fegyverekkel - olyanok voltak e békés színjáték polgárnépének szemében, mint felnagyított élőkép, melyet a Kilencek rendeztek, hogy cirkusszal is jóllakják a nép. Csak integettek s hajlongtak... a tanácsurak áradoztak az este örömeiben, hajókról beszéltek, florinusokról, testvéri frigről, a vérmesebbek szidták az idegent, aki megzavarta a latinok békéjét, s szétszórja Itáliában romboló hadait... Messzebbre kalandoztak, mint ahogyan ezt óvatos hétköznapiakban merték volna, egy tenyér beleszaladt Acciajuoli tenyerébe, a bor szétáramlott e józan, koros családapák közt, s hercegek, aranykulcsosok, lovagok sokaságában a békés polgárok is most rómaiaknak érezték magukat.

Acciajuoli volt az egyetlen, aki józanul, keserű szájjal virrasztott e tengernyi beszéd felett. Mellén őrizte levelestárcáját, a legfrissebb hírekkel, melyeket vacsora előtt küldött hozzá sienai titkára. A hír Provence földjéről jött, hiteles volt, mert hisz a kufárok csak akkor hazudnak, ha saját portékájukról van szó. Egy pillanatra lehunyta fáradt szemét. Ahogy olvasta a levelet, látta Johannát, amint Nizzában partot ér. Látta az izgatott tömeget, mely hióbhírek közt lakmározott, s most hűvösen, rosszkedvvel fogadja Provence grófnőjét, akiről azt beszéli a fáma: elkótyavetyéli egész országát a francia király aranyaiért. A hír úgy szólt, hogy provence-i nemesek vártak Johannára, s fegyveres kísérettel vitték egyenest Aix felé. Az aixi kastély magányában Johanna három hét óta mint Provence grófnője - fogoly.

Miért mondaná el mindezt Lajos hercegnek? Mellette ül, ismeri e sápadt szőke arcot, melyet nem tesz marconábbá a capuai csatában kapott seb. Provence múltó pillanat lehet, talán megfordul a szerencse, valami történik Nápolyban, kitör a Vezúv, s lávája eltemeti az új világot, melyben Ludovicus maradt az úr. Talán jön valami csoda, gondolja... s most, hogy Johanna nevében megkötötte a sienai urakkal a kölcsönüzletet, szeretett volna szállására menni, hogy tíz nap óta először kialhassa magát. De a polgárok szívósabbak voltak. Pénzükért mulatni is akartak, vágytak arra, hogy főrangú lovagok forgassák asszonyaikat a táncban, melyre Lorenzetti freskóképen a Jó király oly megnyugtatóan adta áldását. Így folyt az éj Sienában, kívül és belül a palotán. A Fonte Gaia forrását elvezették erre az éjszakára, s hatalmas borostömlők tartalmát zúdították a kút medencéjébe, mely körül részegek, aranyíjak, menyecskék s kurtizánok karneválja tisztelte a mosolygó Aphroditét.

A futár csak ügyel-bajjal tudta áttörni magát a tömegen, míg elért a Palazzo ajtajáig, s rávette a kapatos ajtónállót, hogy vezesse az első tanácsúr elé. Mire beért, csoportokban, egybekeveredve álltak: tanácsurak, nápolyiak, guelf arisztokraták. A bor összemosta őket, s a sienai szó ízében felfedezték távoli testvérségüket. A hírhozó csak messziről köszönt, mutatta a levelet, melyen perzselés foltja látszott, s fanyar, kénes szagot terjesztett maga körül. A Sienai Respublica északi határának kapitánya írta, ezt hozta el lóhalálában a lovas legény. Ahogy olvasta... egyszerre elszállt fejből a bor könnyű mérge, rémképekkel telt meg a terem, úgy tűnt fel az egymásba boruló lovagok s szép asszonyok koszorúja, mintha haláltánc alakjai lennének, akiket a sors forgószele most felkapott.

„Közlöm a Gran Consiglióval, hogy szörnyű epidémia közelít Siena felé. Úgy hírlik, egy hónapja ütötte fel fejét Genuában, mely a pestissel szemben tehetetlen maradt. Százával halnak meg mindennap, nincs, aki temessen, nincs, aki megadja a keresztény végtiszteletet. Hiába menekültek falvakba, hiába szálltak hajókra, hogy tengerre menjenek, a rém oda is követi őket, gödörbe vetik feketedő testüket. Én, mint a Signoria kapitánya, őrzöm a határt. Embert nem bocsátok be észak felől, s akit elérek, megfüstöltem, bezárom, s csak tizednapra engedem szabadon. Mégis... kegyelmeteknek jelentenem kell: minden igyekezetem hiábavaló maradt. Tegnap napon egy szomszéd faluban felfordult a fekete betegségben két vándordíák, akik valahogy átjutottak a határvonalon. Ma a pap szolgálékégye lett rosszul, aki múlt héten vásárra hajtotta gazdája tehenét. Orvos nem merészkedik hozzájuk, nincs is orvos, a borbélyok nem értenek máshoz, mint érvágáshoz, s mindezek okáért úgy vélik, legjobb annak, aki gyorsan hal meg, ha az Úristen már meglátogatta. Kegyelemességetekkel közlöm mindezt, s remélem, hogy megúszom ezeket az időket, s tovább szolgálhatom a Respublicát. Ha szabad tanácsot adnom azoknak, akik hozzák a törvényt, esdve kérem, meneküljön el mindenki Sienából, míg nem késő, menjenek talán dél felé, szóródjanak szét a falvakban, talán így elkerülik, hogy Isten nehéz tenyere egy egész városra ránehezédjék...”

A céhmester sápadtan tette le e levelet. Szeme az üzenethozóra tévedt, aki düledt, kandi szemekkel nézte az est forgatagában lejtő párokat. Mintha súlyos kéz összeszorította volna szívét. Mindnyájan hallottak már arról, hogy Genuában betegség pusztít, de, gondolták, San Giorgio köztársasága messze van, tenger mellett, majd csak megáll ott a baj... Most itt van, kapuik előtt, s e vidám, tarka sokaság, mely hányja-veti lábát... s kint a Campón, a tengernyi ember nem tudja, hogy valami fekete rémség gyors lábbal közelít feléjük.

Acciajuoli már ott állt, s olvasta ő is a levelet.

- Ma ne zavard, uram, a vendégséget. Holnap hamvazzatok korábban... hívd össze az atyákat, s tegyél meg mindent, amit lehet. De ma ne zavard a mulatságot...

A takácsok céhmestere zavartan tette el köpenye zsebébe a megfüstölt, tisztított levelet. Hallatszott, hogy foga kísértetiesen ütődött oda az ezüstkupához, amint a borból próbált erőt meríteni. Málta grófja egy pillanatra lenézett a sokaságra, mely önfeledt játékban már szétbontotta a városi erkölcs korlátait. Odakerült, amerre Lajos állt s vele együtt a nápolyi lovagok... Francia szóval súgta oda:

- Ma sem alhatsz, Lajos... hajnalra el kell érnünk a tengerpartot. Ha az Úr megsegít, hajnalban mindnyájan már a hajókon leszünk...

Lajos elsápadt. Keze kardját kereste.

- Ludovicus portyázóiról vettél hírt? Idáig jöhetnek?

- Hagyd a fegyvert, Lajos... menj szállásodra, vedd le a ruhát, amit kaptál, vedd fel régi köntösöd, igyál bort, s köpd ki, ismételd sokszor... füstöltesd szolgáddal, mielőtt elhagyod a szobád... ne fogj kezét meztelen kézzel... csak kesztyűddel... Érted már, Lajos, hogy ki üldöz most bennünket... ki elől kell menekülnünk Provence-ba?

- Idáig érhetett már a dögvész?

- Itt van a kapu előtt. Holnap már betörhet Sienába... ma éjjel még menekülhetsz... még átjuthatsz a Respublica határán... míg el nem éri a pisaiakat... Vagy Livornót... Siess, Lajos, a többieknek én szólok, te menj szállásodra; készülj. Egy óra múlva mindnyájatokért ott leszek.

Éjfél után megeredt az eső. Kocsmákba kergette a dárídózó népet, melyben felbomlott a nappal rendje, s bakkecske módjára ugráló legénykéek, maszatos utcalányok táncolták körül a nagy teret. Otthon, a képfestő alacsony szobájában, felsírt a kis Caterina, s kereste anyja puha mellét, melyből kiapadt a tej. Az eső esett, amikor megnyílt a Saracini palota, megnyíltak az összes paloták, nehéz, nápolyi harci paripákat vezettek ki a fekete vakságba, csatlósok köpték ki a bor keserű leheletét... Mintha valami korbácsolta volna őket, mintha futniuk kellene, örökösen, vert seregek módjára, míg el nem érik a hajnalt s a biztos földet... Acciajuoli magasra emelte pajzsát, halk kürtjelet adtak, hogy fel ne verjék a virrasztó, víg kedvű város békéjét a szakadó, téli esőben a fekete halál elől a tengerpart felé menekülő nápolyi lovagok.

Börtönőrei - e nemes provence-i lovagok - előreengedték a templom kapujáig, s Johanna királyasszony egyedül, fegyveresek nélkül tehette be a lábát az aix-i Szent János egyház hajójába. Talán csak azért mutattak kíméletet, mert ürügyül hozta fel, hogy imádkozni kíván egy itt pihenő őszanya koporsója előtt. Így engedték ki a várból egy órára a grófságbeli nemesek, akik őrizet alatt tartják, s akik ma megeskették arra, hogy nélkülük egy lépést sem tesz, ami érinthetné *Provence* érdekeit.

A kora tavaszban úgy érezte: halálos fáradtságot cipel, amikor vezeklők ruhájában végigment a templomban. Néhány öregasszony bóbiskolt, olvasója fölé hajolva a templom öreg padjaiban. A kárpit kopott volt, a szöveteket talán az egerek rágták ki, s ahogy megállt Beatrixnak, a hajdani nápolyi királynőnek márványkoporsója előtt, látta, hogy a szarkofágot belepte a por. Köpenye szegélyével megtisztította a betűket, s aztán olvasta a gótikus írást, mely elmondja: e rég pihenő Beatrix, provence-i grófok unokája, királynő volt, szült, élt, megöregedett a Castel Nuovóban, éppúgy, mint az a távoli sarjadék, aki bánatában s szerencsétlenségében elhozta hozzá szomorúságát.

- Nézd csak, Beatrix - mondta neki -, én innen már soha többé nem szabadulok. Kalitkába zárt vad vagyok, nincs senkim, aki mellém állhatna; azért fohászkodom hozzád, őszanya, ha a Boldogok között állsz, hogy könyörülj rajtam, szólj értem, aki szerencsétlenebb vagyok mindazonnál, akik valaha Házadhoz tartoztak. A fiamat elvették tőlem, hírt sem kapok felőle. Ludovicus bevonult Nápolyba, az én szobámból igazgatja birodalmát. A nápolyiak talán el is felejtettek, provence-i báróim örökös rabságra ítélték. Nem tudom, Lajos merre jár... életben van-e, meg tudott menekülni a hadak elől, fekete halál elől? Látod-e, Beatrix őszanya, már gyűrűimet is zálogba kellett vetnem, szolgálóimnak nem tudnék ételt adni, ha nem nyúltam volna hozzá az ékkövekhez... El tudsz-e ekkora nyomorúságot képzelni magadnak, Beatrix őszanya, akiről nem tudok semmi mást, minthogy ebben a koporsódban pihensz békésen, Berengár gróf volt apád, s te is Nápoly királyasszonya lehettél... Tudod-e, milyen szörnyű váddal terhelten vagyok itt, bebörtönözve, tehetetlenül? Nem engednek ki, hogy Kelemen pápa elé vihessem igazamat. Tudod-e, őszanya, milyen lehet egy királynőnek sorsa, akinek nincs mosoly az ajkán, s akinek elhervadnak húszesztendőskorában az emlékei is?

Elveszett körülötte a világ. Talán órák telhettek el így, a kísérők el is unták, hogy a küszöbről vigyázzanak drága foglyukra. Lehet, hogy órák múltak el, míg valaki megérintette Johanna köntösét. Először nem fordult meg... Oly szörnyű alázásnak érezte, hogy őriző lovagjai közül bárki is meg meri rántani köntösét, mintha visszalökdösné rácsos falak, bástyák és árkok közé. Egy kéz ért vállához. Az érintés szelídebb volt, mint a vaskesztyűbe bujtatott vidéki urak keze nyoma.

Megfordult. Ősz hajat látott, mosolygó, ismerős arcot, amint lassan közeledik hozzá, feléje hajol. A kéz, mely érintette, selyemkesztyűt hordott, ezért volt olyan sima, amikor hozzá ért. Mintha nagyon messziről tért volna vissza, úgy révedt rá a bíbornokra, aki római szóval mondta:

- Leányom...

Orsini kinyújtotta Johanna felé kezét, hagyta, hogy a könnyáztatta arc ráboruljon. Felemelte magához. Egy pillanatig szótalánul álltak a kisvárosi templomban. A királynő és a kardinális. A sekrestye ajtajánál megjelentek a fehér és kék színekben parádézó pápai alabárdosok, míg a provence-i urak és börtönőrök eltűntek a templomhajóból.

- Clementissima Regina, úgy jöttem kegyességedhez, mint a Szentatya legátusa...

Johanna felnézett. A pillanat szépsége... a csoda, mely bekövetkezett ezen a délelőttön, magányos falak között. Föléje hajlik az ősz fej, s Clemens pápa nevében átadja üzenetét.

- Eminenciádnak hosszú, nehéz útja lehetett. A világ közepéből jön, Krisztus szolgájának hajlékából, s egy kis kalitkát talál csak itt, melyben vergődik a rab madár.

Megint egyszer otthoni, olasz szavával beszélhetett, azon a nyelven, melyen önkéntelenül is rímelték gondolatai. Végignézett önmagán, az egyszerű otthoni ruhán, a kikoptatott térden, a poros köpenyen, mellyel letörölte az előbb a sirt. Könnyei között mosolygott.

- Szégyellem, hogy itt talált rám Eminenciád. Csak azzal mentegethetem magam, hogy Isten színe elé készültem, s nem gondolhattam arra: ma még ekkora megtiszteltetés ér. A hajlék, melyben Eminenciád megpihent, csak annyira az enyém, mint egész Provence, mely felett uralkodom, s amelyben most rab vagyok. Nézze el nekem, ha nem olyan a vendéglátás, mint a Castel Nuovo termeiben.

- Kegyes asszonyom, Kelemen pápa öszentsége úgy kívánja, ne légyen senki jelen, amikor átadom üzenetét.

- Csak ágyasházamban hagynak szabadon hű báróim, amikor már körbejártak s megrázogatták a rostélyokat is, hogy nem tudok-e kiszökni s leereszkedni a falon.

- Kelemen pápa anatómával sújt mindenkit, aki szabadságában háborgatja a Szentszék első hűbéresét. Kegyességedet e jó bárók nem fogják többé zaklatni...

A kastély félhomályában ültek.

Nyirkos volt minden, száz esztendeje nem lakott itt senki, keresztülsüvített a mistral, megrázta az ablakkereteket, melyek nehéz deszkapánttal zárták el a fényt, hideget s a levegőt. Orsini megszólalt:

- Clementissima Regina, engedelmeddel most mindenről beszámolok. Igyekszem túlesni a legátusi megbízáson, hogy úgy beszélhessek veled, mint Háza tisztelője, aki igaz szívvel vállalja megsegítésedet.

- Eminenciád tudja, hogy tudok király is lenni... Néha gyenge vagyok, asszony vagyok; nem tudom, más asszonyok miként töltötték be királyi tisztüket. De most nyugodt vagyok, mindent el tudok viselni. Mindent kibírok, csak megaláztatásomat nem. Hallgatom Eminenciádat; ne kendőzzé az igazságot, még akkor sem, ha az kegyetlen, s azt hiszi, nem tudom elviselni.

- Lajos, Tarento hercege... szerény hajlékomba, a Rhône partjára, Villeneuve-be... megérkezett.

- Lajos megérkezett...? Él? Nem történt baja? Egészséges?... Eminenciád kedvesebb hírt aligha mondhatott...

- Úgy látom, kegyességedet elzárták mindentől. Hisz Lajos herceg egymás után küldte Aix-be az üzeneteket. Hetednapja hogy Acciajuoli s Lajos is Avignonba érkezett. Hajón jöttek, mely szerencsésen elkerülte a ligur partok ragályát, s egészséges tengerészekkel köthettek ki Aigues-Morte-nál. Mind a ketten jártak a Szentatyánál, s kellőképpen írták le Clementiád siralmas állapotát. Kelemen pápa habozott. Egy-két bíbornok társam úgy vélte: sok bajt kerül el öszentsége, ha a királyasszony nem jön el Avignonba, itt marad - akarva-nem akarva - provence-i grófságában, s a Szentatyát nem terheli semmi gond azért, hogy miként dől el a nagy per, mely folyamatba tétetett.

- Nem tudok semmilyen perről... miről beszél Eminenciád?

- Így erről kell beszélnem: Ludovicus, Magyarország királya ma... bármily fájdalmas mindannyiunknak, Nápoly ura - elküldte a Szentatyához követeit. Magukkal hozták Ludovicus vádlevelét. Fenséged kért arra, hogy ne kíméljem. Úgy gondolom, essünk túl a keserűjén... Ludovicus király vádolja Nápolyi Johannát, hogy cinkosa volt Endre gyilkosainak, felbujtó és segítőtársa egy személyben. Vádolja, hogy elorozta előle a koronát. Vádolja, hogy Endre herceg halála után kevéssel Lajos, tarentói herceggel szerelembe esett, vele titkon frigyet kötött, anélkül hogy megvárta volna a pápai brevét, mely erre a házasságra a vérfertőzés alól felmentést ad.

- Mit kér fejemre Ludovicus?

- Kéri, mondja ki a Szentatya, hogy Johanna örökre elvesztette igényét a trónra, köteles visszaadni Nápoly koronáját s mindazon koronaékszereket és jelvényeket, melyeket magával vitt. Trónfosztása után Ludovicusra szálljon a trón, mint Anjou Károly ágyékából eredő elsőszülöttre. Házassága Tarentói Lajossal legyen semmis, s ha frigyéből gyermek születnék, azt mint fattyút bélyegezze meg a pápai akarat. Ezenfelül...

- Még lehet több is, Eminenciád... még nem mondott mindent?

- Még nem. Ezenfelül őt magát sújtsa oly büntetés, melyet gyilkos asszony megérdemel. Királyi méltóságára tekintettel meneküljön meg a kínhaláltól, s csak feje vétessék... Ha pedig a Szentatya nem akarja végrehajtani az ítéletet - adja ki Johannát vádlójának, vagy ha mégis úgy találná, hogy vétkeire volna valamelyes enyhítő argumentum - zárassa tömlöc négy fala közé, ahonnan többé nem láthatja meg a napvilágot. Ez a vád, leányom. Hallani akartad.

Johanna ült az egyenes, magas támlájú székből, mely megőrizte alakjának hosszú, egyenes vonalát. Öklét görcsösen összezárta, majd tenyerével végigsimogatta fejét. A fejfájás megint kínozni kezdte, tüzes karikákat látott, ott táncoltak szeme előtt.

- Mondd csak, Orsini... mindezt hiszi Clemens? Mindezt elhiszi? Te azért jöttél, hogy ezt elmondjad nekem...? Te már ítéletet is hoztál? Talán ítelt Clemens, s kint várnak alabárdosaid, hogy magaddal vigyenek Avignonba, ahol betetőződik ítéletem? Ezért jöttél, bíbornok, hogy magaddal vigyél? Hogy börtönből még rosszabb börtönbe hurcolj? Ezért jöttél...? Mondd meg, mindent akarok tudni... Ítélt már felettem a Szentatya?

- Csillapodjék Clementiád. Azért jöttem, hogy Szicília s Jeruzsálem királynőjét kísérek. Rangjának s méltóságának kijáró tisztelettel. Hódoljanak, akik látni fogják, miként kíséri a pápai legátus Avignonba grófasszonyukat. A Szentatya nem ítelt...

- Elvetette a Szentatya a vádat?

- Nem... Azt nem... De addig, míg nem ítélt... a vádlott ártatlannak tekintendő a jog ősi elve szerint. A vádlott maga védekezik, s mindazt szemébe mondhatja vádlóinak, amit mondani akar.

- Szemébe mondani...? Hát maga Ludovicus is eljő? Ő fogja emelni ellenem a vádat...? Két király fog igazságot keresni főbenjáró perében személyében a pápa előtt?

- Kérlek, csillapodj, asszonyom. Nem jön el Ludovicus. Nem mozdulhat el Nápolyból, ahol úgy pusztít a dögvész, úgy arat a fekete halál, hogy maholnap már eléri a Castel Nuovót, melyet nem védenek meg e pestilentia elől a várak karói sem. Ludovicus nevében követek jöttek, ők hozták vádlevelét. Clemens pápa döntött mint Legfőbb Bíró: saját maga fogja tárgyalni a pert.

- Kár... kár, hogy nem Ludovicus jött el. Végre egyszer szemtől szemben állhatnék vele. Egyszer láthatnám. Egyszer elmondhatnék neki mindent. Kérhetném, hogy ne gyűlöljön... ne törjön vesztemre, hiszen én nem vagyok gyilkos... Bocsásson meg, Eminenciád... nem tudom

megállni, hogy ne kiáltsak úgy, hogy hallják... nem vagyok gyilkos... Oly szégyenletesnek tartom, hogy koronás királynő álljon prókátorok elé, s hallja, mint olvassák fejére gonosz vádjaikat.

- A pápa ítél. Bízz kegyességében, s ha oly tiszta lelked, mint mondd... nem kell aggódnod. Az igazság győzni fog... ámbár... ámbár a Szentatya nem mindig cselekedhet egészen kedve szerint. Nagy ám az Ecclesia, és sok nyájra szakadoztak juhái... Őt is sokfelől hasogatják... sokfelől szorongatják. Ezer aggodalomban élhet, pogányok leselkednek keleten s délen az egyházra, Hispániában ülnek még a mórok... eretnekségek ütik fel a fejüket, a görög skizmatikusok hallani sem akarnak az unióról...

- Bocsáss meg nekem, bíbornok úr, de miként kerül mindez az én processzusomhoz? Miként lehet, hogy koronás király ítéltesse meg akkor, amikor semmi főbenjáró bűnt sem követett el?

- A Szentatya mindenk felett áll. Clementissima Regina, ismered az Unam Sanctam-ot, boldog emlékeztű VIII. Bonifácius bulláját. Ludovicus is elismerte, hogy a Szentatya ítélhet ebben a perben s nem ő maga, akinek nincs joga arra, hogy mint vádló s mint bíró igazságot hirdessen. Így vesse alá magát Clementiád is a Szentatyának, ez a legbölcsebb, amit tehet, legelső sorban azért, mert akkor innen még ma este kiszabadul.

- Eminenciád kísér Avignon városunkba?

- Igen... valójában úgy van... hogy Avignon is Provence grófjainak birtokához tartozik. Mi... erről gyakran megfélekedtünk... az évek alatt, melyekben a nápolyi korona sohasem vindikált magának jogokat Avignon felett... Ha közelebből néznénk e bonyodalmas helyzetet, talán nem volna helytelen arra gondolnunk, hogy Provence grófasszonyának személyes jelenlétében könnyebben meg lehetne oldani a sok évtizede függő kérdéseket...

- Nem tudom... Eminenciád mire céloz? Arra-e... hogy mondjak le Avignonról... adjam a Szentszéknek... hűbérbe vagy donációba? Így gondolta... ha jól értettem... s ha jól értettem, vajon Eminenciád a saját gondolatát fejezi ki előttem?

- A fiatalság heves, s királyasszonyom még nagyon fiatal. Mire oly sok év fog mögöttem állni, mint mögöttem, aki ismertem atyádat, anyádat, nagyatyádat, Házatok sok-sok tagját, akik már, reméljük, a boldogok között vannak, akkor nem sietsz úgy, hirtelen szavaiddal. Csak gondolkodtam, nem öltött formát bennem még mindaz, amit e perc hatalma kicsalt. Nem... én nem gondoltam egyszerű donációra... de valójában kényelmetlen s terhes az, hogy forma szerint a Szentatya egy királynő vendége, aki most... mily különös véletlenje a sorsnak... főbenjáró perben kerül a Szentszék elé. A pápának kell ítéletet mondani s határozni egy földdarab sorsáról, melyen maga a pápai rezidencia áll. Én úgy hinném... talán a Szentatya végtelen bőkezűségében... hajlandó lenne súlyos aranyakkal fizetni... megváltani... mondjuk... megkönnyíteni a donációt...

- Egész Provence-ot?

- Dehogy... csak magát a várost... A Rhône partjáig... egész a francia határig... többet egy tapodtat sem... csak a várost... Most nincs itt az idő, hogy erről beszéljünk. Késő is van... De Acciajuoli úr is úgy gondolná, hogy... miként szavát idézném: „vendimus, cedimus, concedimus ad perpetuum...”

- Acciajuoli már megkezdte nevemben az alkudozást?

- Miklós gróf alig egy hete, hogy megérkezett. A Curiánál nem számít az idő. Nem képzelheti kegyességed, hogy ily rövid napok alatt már valami kialakult... Ezek csak gondolatok, melyek maguktól adódnak, s ha nem lennék pápai legátus s nem kellene félnem attól, hogy Clemen-

tissima Regina mindezen gondolatokat netán úgy venné, mint a legmagasabb Szék óhajtását... akkor, Johanna királynő... én magam, mint Orsini és mint kardinális azt tanácsolnám neked, hogy... gondolkozz rajta, hora ruit, az örökkévaló dolgok közt a temporalisaknak is megvan bizonytalanság a maguk helye.

Amikor megindult a hídon - túlról, a villeneuve-i oldalról felharsant a lelkesedés. A pápai legátus megállt a kis szoborpillérnél, megrántotta hófehér öszvérenek zabláját, felemelte piros kesztyűbe bújtatott kezét, s keresztet vetve a sokaság felé, megfordult kíséretével, s elcogott. Johanna egyedül maradt. Szabadon az avignoni hídon, mely átvezet a túlsó partra, Villeneuve-be, mely már nem tartozik Provence-hoz, ura a francia király. Megállt a híd kőszentekkel övezett bejáratánál, grófságának határkövének: minden veszély itt leselkedett rá, minden ellenség itt érhetne utol, alattvalóinak szabad prédája lehetett, nem volt más, mint gyenge, elesett asszony, akinek bűnét szétteregette már a közhiedelem. Túl, a másik parton - idegen ország, s mégis oda vágyódik a szeles Avignonból, melyben meg sem állapodott. Villeneuve halmi, a békét kedvelő kardinálisok palotája, egy csendes villa, valahol a szőlők tövében Petrarca kertje, melyben hallani a csermely szavát... Megindult a hídon, mely közepén édes teherként hordozta Saint Bénézet kis templomát. A híd, ahol karneválkor önfedtt, boldog tömeg járja szakadatlan körtáncát - most néptelen, elhagyatott volt: a pápai alabárdosok nem engedtek fel senkit, nehogy megzavarják Nápoly királynőjének menetét. A kápolna ódon ívei alatt meggyújtották a mécset, s a kíséret - a nápolyi világ szomorú, hajótörött népe - térdre állva vonult el a hídépítő Szent Bénézet oltára előtt.

Szemben, a villeneuve-i oldalon sokasodott a tömeg. Már hajnalban híre terjedt, hogy a legátus kíséri Johannát, s az a kívánság, hogy a váddal terhelt, ítéletre váró asszonyt ne fogadja semmi ünnepség. Így mindenki, aki tehette, átrándult a Rhône túlsó partjára, hogy már francia területen gyülekezzenek, lelkesedjen vagy bámészkodják, ki-ki érzései szerint. A kápolnából kiszűrődött a vezeklők seregének hangos, nápolyi litániája. Lassan megmozdult a kíséret. Néhány fegyverhordó, csatlós, alabárdos mögött jöttek Johanna kamarásai, arcukon a menekülsors borulata, néhány pap, az udvari káplán s végül fekete köntösben, asszonyaitól kísérvé - Johanna.

Az udvari illem e korban úgy kívánta: csak asszony várhassa férjét, s férj ne mehessen távolról érkező felesége elé. Johanna hiába kereste Lajos arcát, a villeneuve-i lépcsőkön túl jórészt idegen tömeg állt, helybeli nemesek s lovagok, provence-i urak, szép számmal úrasszonyok, de ellepték a környéket a selyemruhás kurtizánok, mindenfajta haszonlesők is, akik a Szentszék árnyékában élték a metropolisok tarka életét. A tömeg ünnepelte az érkezőket. Asszonyok férkőztek hozzá, majdnem hogy ölegették, délszaki kedélyességgel, mely nem ismerte a nápolyi etikett szabályait. A tömegből alig tudott felismerni egy-egy régi arcot, valaki kedveset, akit szívesen látott, s aki ezer veszélyen át Nápolyból ideérkezett. A kardinális csatlósai próbáltak utat vágni lándzsáik nyelével, de az asszonyok szívósabbak voltak, eksztatikus lendülettel vették körül, végigtapogatták, cirógatták, hogy megérezzék, mitől ily puha s redőtlen, mitől ragyog így szeme, van-e arcán festék s milyen illat árad belőle...? Egyszerre csacsogtak, észak-francia, párizsi szóval, másik provence-i nyelven, volt olyan is, aki kevert két-három volgarét egymással, valaki egy portugál madrigál két sorát hozta üdvözlésképp, virágot vetettek feléje, fázó, fehér virágot, mely most kelhetett csak ki, az első napsütésben. Tehetetlen volt a felszabadult gyengédségnek gyűrűjében, sohasem jöttek ennyire közel hozzá, menekülni s maradni szeretett volna, sírt és nevetett, s egyszerre felszabadult valami szörnyű feszültségből, a lélek szokatlan szorongásából, mely végigkísérte azóta, hogy éjnek idején kimenekült a Castel Nuovo hátulsó kapuján.

Valamit kell mondania az asszonyoknak, akik legázolnák talán magukat a fegyvereseket is, hogy elébe öntsék a város képzelt kincseit, s ujjongjanak, mert Provence grófnője Avignonba - hazaérkezett. Johanna szabódott, kezével végigsimogatott egy elébe hajló arcot, aranszalagját befűzte egy kislány hajába, másiknak egy csatot adott, mely övéről lógott le, egyszerre tízzel is beszélt, hol francia, hol olasz szóval, közben igyekezett kimenekülni abból a körből, melyet köréje vont a kíváncsiság.

- Engedjete el... nem látjátok, hogy a férjem vár...?

E szó hatalma mindennél erősebb volt. Kacagás harsant fel, mintha egyszerre megértettek volna mindent, a nász közeli varázsában felragyogtak az arcok, megváltozott a tájék, mintha menyegzői menetre kísérnék a mátkát - a tömeg foglya kibontakozott az ölelő karokból, Johanna kicsit megtépetten, ám ragyogó szemmel, könnyesen pattant fel a lóra, mely már türelmetlenül kapálva várta a parton királyi lovasát.

A bíbornok egy régi kolostort építtetett át, sokkal inkább villa volt, mint várkastély. Szelíd ívek fogták körül a kertet, s az árkádok harmóniája a lélekre békítően hatott. A nagy feljárónál a kardinális cselédei tartották a rendet, s a hatalmas tölgyfaajtó egyszerre kitárult az érkező előtt, a nyílásban megjelent Tarentói Lajos koravén feje.

Egy pillanatig sírt, aztán nevetni kezdett, ahogy végigsimogatta arcát, a sebhelyet, melyen már csak veres heget látott, karján még mindig hordta a kötést, haja mintha megszürkült volna, nem volt olyan friss és hamvas... Ahogy átölelték egymást, Lajos érezte hirtelen az asszony testének ólomsúlyát, érezte, egyre nehezebb lesz, mintha nem lenne benne semmi élet. Leültette a medence kőpárkányára, a friss víz végigpergett arcán. Magához tért, s már mosolygott is, mintha nem emlékeznék arra, hogy az aléltág percel alalt végtelen világokban kalandozott.

A tábornok szolgálái almabort hoztak, de ugyanakkor hatalmas serpenyőket is, melyeknek rostélyán parázs villózott. Magokat szórtak a lángocskákbá, s egyszerre megtelt minden keserű, kékes színű füsttel, mely átszínezte az ebédlőszoba békés hangulatát. Egyszerre elakadt a szó, mindenki meghajtotta fejét, s Orsini mormolta a gyászima szavát. Már Avignonban is félve gondoltak a fekete halálra, szinte gyűlölték az idegenből érkezőt, aki a sarujára tapadó porban magával hozhatja a fertőzött tájékok miazmáit.

Végül egyedül maradtak. Johanna, Lajos, a kardinális és Alifei Miklós, a királyasszony titkára. Férj s feleség még alig beszélhettek egymással, csak a szem tapogatta végig a keserűség vonalát a másik arcán, az elreppent hosszú, hónapokba nyúló heteket, egy kézmozdulat, ennyi volt az egész, mert most egyszerre kancelláriák dohos világában jártak, melynek ajtaját felnyitotta előttük a bíboros.

- Clementissima Domina, készülnünk kell arra, hogy a Szentatya talán már rövid napok múlva egybehívja ügyetekben a bíbornokokat...

- Azért jöttünk, hogy szembenézzünk mindennel.

- Jó lenne gondoskodni arról, hogy kéznél legyenek a jogtudományok magiszterei, a Királyság ügyvédje, aki veletek együtt megvitathatja a processzust.

- Én magam sokat ítéltem Nápolyban... ismerem rendjét...

- Engedelmeddel, asszonyom, akkor bírói székben ültél, s Clementiádé volt a Szó, mely életet vagy halált jelenthetett... Itt nemcsak Clemensszel, de a bíbornokokkal is szemben állsz majd, s ahogy én ismerem e sokfejű tanácsot... nincs mindig könnyű dolga annak, aki elébük kerül.

- Eminenciád eddig is kegyes útmutatónk volt. Házunk háláját bőségesen kiérdemelte, s boldogok lennénk, ha egyszer be tudnánk váltani ígéreteinket, melyek éppen olyan erősek, mint az Istennek tett fogadalom.

- Köszönöm a kegyes jóindulatot. De most másról, Avignon városáról kell döntenetek. Clemens pápának bizonyos szívbeli öröme lenne, ha a várossal bővíthetné a pápai birtokokat.

- A Szentatya óhajtása mindennél fontosabb parancs. Miklós mester, megkérdezném, mi a kegyelmed véleménye arról, átengedjük-e Provence legszebb városát?

- Kegyes asszonyom, engedtessek meg nekem, hogy ismertessem a szemben álló véleményeket. Provence grófnője Avignont eladhatja addig, amíg e város, e föld, de maga Nápoly felett is ő uralkodik jog szerint. Ludovicus király vádolói azt kéri, hogy a mi kegyes asszonyunkat fosszák meg minden méltóságától, tehát ebben a kérdésben implicite maga Provence is bennefoglaltatik. Ha a trónvesztést kimondaná a pápai bíróság - az új uralkodót is neki kellene kijelölnie. Anjou Károly testamentuma szerint Ludovicus király a legidősebb ág elsőszülöttje, s ő érvényesíteni kívánja jogait. Lehetne kicsiny Martell Károly királyságáról, így grófságáról is beszélni, de ő pupillus, s ezenfelül Ludovicus hatalmában van.

- Szegény kis fiam, csak már a nagyanyja venné kezébe legalább... úgy vitték el, télvíz idején, Nápolyból... abba a hidegségbe, mely belepi ilyenkor Pannoniát... szegény kis fiam.

- Bocsánat, Domina, ha megszakítom szavát, s visszatérek a logikára, mely - amilyen keserű, oly hasznos lehet. Ha Avignon felett Clementiád nem rendelkezik szabadon - nem grófnője többé Provence-nak. A Szentatya pedig nem várhatja Ludovicustól: azzal kezdje országlását, hogy elajándékoz belőle egy darabot...

- A Curia, Miklós mester, teljes árat is adna érte... úgy hírlík, mintha egyszer százezer aranyról tett volna valaki említést...

- Nézzen át, Eminenciád, a városra... olyan szép, nagy, hatalmas, a kastélynak nincs párja egész keresztény világunkban, várfalai erősebbek minden erődnél... itt vannak templomai, egyházai, az ereklyék, bíbornokok házai, a kolostorok s maga a nép: gazdag polgáraival, akiknek alázatossága, engedelmissége maga is vagyonnak számít. Ezért a városért százezer arany?

- Hű sáfár vagy, messere. De most királyasszonyunk főbenjáró pöréről beszélünk... maga Avignon... a város cessiója... csak az én gondolatomban merült fel, bizonyos gyanakvó elméd gyengesége, ha a két dologban összefüggést keresel.

- Eminenciád mindenkor hű tanácsadónk volt. Mikor beszél a Szentatyával?

- A curiális bíborosok - előzetes engedély nélkül is - mindenkor felkereshetik Kelement... Talán illő is lenne beszámolni előszóval arról, hogy Szicília királyasszonya ma szerény hajlékban megszállni kegyeskedett.

- Erre kérjük Eminenciádat. Sok mindenre kérnénk még, ha idő lenne rá s ha magyaráznunk kellene annak, aki nálunk annyival többet tud...

- Madame, nem szolgáltam rá a dicséretre... agg vagyok, s oly kevés vágyam van már e világi életben. Ha a pápához megyek, megmondhatom-e neki, hogy Provence grófnője éppoly alázatos vazallusa a Szentatyának, mint Nápoly királynője volt?

Johanna szeme egyszerre tele lett könnyel. Minden olyan nehéz lett körülötte. Amikor felemelte fejét, arcán már megint felcsillant a Sibyllák titokzatos mosolya:

- A Szentatya látja szándékunkat. Legyen minden az ő akarata szerint. Mi szegények s gyengék vagyunk. Ezért folyamodtunk az ő jóságához, ezért ismertük el magunk felett, minden habozás nélkül, a legfelsőbb pápai kompetenciát. Életünk, királyságunk, grófságunk sorsa ott nyugszik az ő kezében, s talán ez a kéz áldást fog osztani ránk...

- A kérést én is megtetézem. Eddig Nápolyról alig volt szó, csak Avignonról... s nem beszéltek arról, hogy megkapjuk-e a pápai brevét, mely kimondja, hogy az én frigyem Johannával nem sérti az Egyház szabályait, s megadja nekem a diszpenzációval együtt az investitúrát is, mely már Andreasnak is megígértetett... Ha mindez így történik, Eminenciád minden óhajtása előttünk kegyes parancs marad.

- Nem gondolod, herceg, hogy túl sok terhet raktok vállaimra, melyek amúgy is roskadoznak az esztendő súly alatt? Ha vállalom... azért vállalom, mert alig van itáliai kardinális a szent kollégiumban, csupa gascogne-i, breton, provençale, navarrai... csupa rokon és familiáris, s ki lenne az otthoni ügyek gazdája, ha a néhány olasz bíbornok, aki itt maradt János pápa idejéből - nem venné kezébe azoknak a dolgát, akiknek már a nagyatyjával együtt nevelkedett?

A kincstartó s a prépost rendezgették a számadásokat. Három láda körmöci arany érkezett múlt héten, s már alig van belőle, mint csapra vert hordóból a bor, úgy csurgott ki Avignonban kezük közül a sok aranyforint.

Nehéz küzdelemben bocsátkoztak Lajos király követei. Azok, akik nem ismerték e tekervényes, curiális labirintust, meg sem foghatták, hány üreg nyílik fel lépten-nyomon, melyet be kell tölteniük a pénzekkel. Hányadszor járják meg az utat Visegrád s a Rhône vidéke, majd Firenze... Nápoly, Zára között, hányszor kellett mindent újrakezdeni, valaki sírba vitte jó ígéreteit, eltávozott a földiek világából, megfordult szándéka, nagyobb ígéreteket kapott... Ha tudná a király, milyen nehéz dolog az, ha idegen földön, lépről lépésre kell nyesegetni a hidra fejét. Ha tudná, hányszor bukkannak ellenségre, aki a vér ösztönével keresztezi terveiket. Mennyi pénzbe kerültek a provence-i nemesek, hogy jól őrizték Johannát, ne jöhessen el pörére, csak advocatusai között folyjék a vita. Úgy látszott, már minden szándékuk szerint lesz, s a boszorkány szárnyát levágták Aix-ben, az ottani urak eltüzelik Johanna boszorkányseprőnyelét. Valaki mégis erősebben instanciázott. A Pokol tornácáról visszaengedték Acciajuolit. A kufár meglobogtatta a bennfentesek előtt a régi adósleveleket, néhányan emlékeznek ifjúkorukra, egy-egy gyöngysorra, gyémántra, melyet a Firenzei adott... a szél megfordul, a válaszok bizonytalanok lesznek, a tegnap még hű barátok megijednek a pestilentiától, nem állnak szóba idegennel... kiüzennek, hogy maguk is betegek... egyszerre jeges szél szalad át, a *mistralt* érzik tagjaikban... minden megbomlik, s ők nekiállhatnak, hogy újra összeszóják a lazult, elszakadt szálakat.

A prépost s a számtartó lapozták a titkos jegyzéket, kik kaptak Ludovicus aranyaiból, mennyit s mit is ígértek cserébe ezekért az aranyakért?

Az őt keresztbe tette lándzsáját a jövevények előtt. Csodálkozva látta, hogy egyikük előlép, szétnyitja köpenyét, s a fekete posztó alól karmazsinvörös zeke s szépmívű ezüstvért csillog ki. Az ember kövér volt s vörössesszőke, kardját botnak használta, a hosszú út kimeríthette, mert elfúló hangon kért vizet.

Nápoly határában álltak, a Róma felé vezető országúton. Köröskörül hatalmas farakások parazsa izzott s a katonák időről időre rászórtak a zsarátnokokra füstölő magokat. A tűzrakás volt a választóvonal, melyen át nem jöhetett idegen. Így parancsolta katonáinak Lajos király. A magyar vitéz csak annyit látott, hogy a különös, kövér lovag díszes papírt vesz elő kebeléből,

fennen lobogtatja, s idegen nyelven magyaráz, rámutogatva a címerre. Valami félelmes s egyben gyermeki is volt arcában, amint híveinek csoportjából kivált, s közelített. Az ő, aki már karácsony óta itt áll Nápoly kapuinál, tisztjéért üzent, s addig intett: maradjanak kívül a körön, de lándzsavégről átnyújtotta boroscsobolyóját, melyet megragadott a jövevény, s mohón, szomjasan ajkához emelt.

Az őrség hadnagya írástudó volt, belenézett a pergamenbe, megismerte Róma címerét. A levél Ludovicus királyhoz szólt, elmondta, hogy Cola, Isten kegyelméből Róma Tribunus Augustusa érkezik Nápolyba, hogy saját személyében válthasson szót vele. Egy pillantás elegendő volt arra, hogy mindenki lássa: összetört, sorsüldözött ember könyörög bebocsátásért, aki talán ellenség, pestis, éhhalál elől menekül. Szeme rávillant az ezüstvértre, mely karcolás nélküli pompájában (e kövér mellen) szinte nevetségesen hatott. A tiszt tanácsba szállt önmagával. A címer valódi, azok, akik Róma felől jöttek, meséltek Coláról, a Tribunusról, s ilyenek festették le alakját. Lajos király parancsa úgy szólt: senkit se engedjenek be idegen földről, de áll-e ez a parancs a föld hatalmasaira is?

Néhány latin szóval mondta: őrséget ad melljük, s úgy kísérteti őket a királyi rezidencia felé. Esküdjenek meg az élő Istenre: nincsen egyetlen beteg vagy láztól borzongó sem a menekülő csapat között. Cola felemelte ujját... az arcot elöntötte valami hirtelen, gyermeteg öröm. A pillanatnyi megbékélés biztonsága megint új erőt kölcsönzött e roskatag testnek, mely láthatólag már alig bírta az út fáradtságát. Oly korán alkonyodott e januári napon, hogy egészen besötétedett már, mire a kis csapat a kastélyhoz ért. A tiszt s vitézei leszálltak a szekerekről, melyek behozták Colát s kíséretét. A palota lábánál álló őrség újból megfüstölte a levelet, a kiskapu megnyílt, s a komor, fekete palotára, melynek csak néhány ablakából szűrődött ki világosság, ráborult a csend. Talán egy negyedóra telhetett így el, amikor egyszerre élet támadt a várbástyán. Mintha parádés vendég érkezett volna, megcsikordultak a híd tartóláncai, s Cola di Rienzo lassú, ünnepélyes lépésekkel felhághatott a főbejáraton. Amint ment felfelé a vár hídján, arra gondolt: most mindent egyetlen kockára tett fel. Ha Lajos király kedveskedni akar a Szentatyának, a császárnak vagy Róma új magistratusának, elfogatja, fegyveres őrizet alá helyezi, vagy elküldi Avignonba, hogy bánjanak vele tetszésük szerint... De nem volt más választása. Pusztá életét féltette, az egyetlen kincset, melyet eksztázisának csodálatos napjaiban annyszor helyezett az Urbs oltára elé. Fásult nyugalommal hagyta, hogy a szolgák leültessék egy kis szobában, letörölgessék köntösét, ételt s italt adjanak elé.

Laczki István nyitott be a szobába. Meghajtotta fejét, s kérdezte, hogy a királlyal kívánna-e szót váltani?

- Uradat az Úr bosszuló keze küldte le Itáliára... az ő kezében a kard, mellyel kipusztítja a vétkek fészkeit...

- Miért kellett menekülnöd, uram?

- A nép megtisztelt, semmiből emelt fel minden birodalmak fölé. De gyenge volt erényük alapzata, elfajzottak, kiveszett belőlük az ősök hite.

- A bíbornok levele Montefiasconéból hozzánk is elérkezett. Kelemen pápa levette rólad, uram, kezét. Átokkal sújtott, s felhívta a föld hatalmasait, hogy élve vagy halva adjanak téged bíravid kezébe.

- Miért mondod ezt, nagyuram? Az lenne szándékom... hogy elhurcoltass - a biztos halál elé?

- Ludovicus király vendégeként érkeztl. E palota ma az ő otthona. Aki a király vendége, azt nem érheti bántódás. Magyarhonban vagy te itt, s nem ellenségeid kezén... De tudni szeretnénk, mit kívánnál urunktól... hiszen te magad is ismered a Regnum állapotát.

- Menekülnöm kellett a főurak zsoldosai elől. Mintha veres tűz-folyam lepte volna el egyszerre Rómát... - az élet megállt benne, s kibomlott szárnyal körülrepdeste a halál angyala. Minden sarkon vér folyt... ingadozott a küzdelem... Látták, amint gonosz ellenségem, az aggastyán Stefano Colonna átkokat szórt a bástyafalakról... Róma száz sebből vérzett, mint a Gracchusok alatt, de népe már oly romlott volt, annyira hanyatlott, mint Catilina mercenáriusai...

- Kérlek, jó uram, tekints a röppenő időre... azt mondd meg, mi történt veled, s hol maradtak csapataid?

- Mintha két szikla morzsolta volna őket szét, úgy semmisültek meg a légiók. Luca Savelli... Pipino... a megmaradt Colonnák egyszerre fogtak fegyvert, a legátus ellenem jött seregével... a nép hét hadnagysága nem akart egybegyűlni... a Castel Sant'Angelo hídján már ölték az Urbs őrségét... csupa idegen, ahova a szem ellát, francia kapitányok vonultak be íjászaikkal, a Palatinus felől látták Werner Urslingen lándzsáit...

- Te merre voltál, uram?

- A Capitolium dacolt, mint Róma legszörnyűbb zivatarai. Meg akartam várni a bitorlókat, mint egykor az agg szenátorok a gallusokat... de híveim elhurcoltak... lent veres fénnyben úszott az Urbs, nem volt sehol sem maradásom... így mentem fel az Ara Coeli lépcsőin... a szentélyhez, mely előtt Augustus ajánlotta fel az ismeretlen Istennek az Impériumot. A Szentlélek lovagja voltam, látod-e a vértet, melyen az ő galambképe ragyog... a Szentlélek-Isten megvilágította elmémet, hogy még nem vezekeltem eleget, még gyarló vagyok ahhoz, hogy átvehessem a világ felett Róma nevében a hatalmat. A Szentlélek azt sugalmazta, tegyem le hatrétű koronámat, melyet egymás után raktak fejemre Róma templomainak dékánjai, amikor megszentelték Augustus címemet. Letettem az oltárra... oly szörnyű volt a tüztengerben Róma, odáig... az Ara Coeli magasságáig hallottam a halálsikolyt... A jámborok, híveim, akik velem jöttek, Cecco Mancini... a kancellárom... köpenyt dobtak rám, kilovagoltunk, s rohantunk, rohantunk végig a Campagnán, míg össze nem roskadtak a lovak.

- Mit akarsz urunktól, Tribunus?

- Ez a Vár az egyetlen hatalom Itáliában. Tudod-e, hogy én megidéztem a világ hatalmasait? Tudod-e, hogy királyok s fejedelmek köszönték gráciámat, elhalmoztak ígéreteikkel, üzenték: személyükben vesznek részt a nagy Electióban, amikor megválasztják Rómában a világ valódi császárákat... De Róma izzik, mint az őrt álló katona előtt a pestist ölő parázs. Csak Nápoly és a Castel Nuovo erős addig, amíg királyod tartja kezében a békét és háborút. Ludovicus az egyetlen, aki nem fél Kelemtől, nem reszket, ha bíborosi pompájában feltűnik a pápai legátus, hogy szerteengedje az Erinniszeket. Ezért jövök őhöz, aki eddig is megtartott testvéri érzésében, hogy felajánljam újból a frigyet. Legyen Lajos Itália első hatalmassága, a nagy Impérium egyetlen vikáriusa, hogy Krisztus országának békéjét hinthesse szét az emberek között...

A vajda nézte a szomorú embert, akinek arcát még belepte az út pora. Nyáron reszketett tőle Róma, nyolcvan főrangú holttest felett zengtek el papjai az ünnepi Te Deumot. Szemben ültek egymással. Cola félretolta a tálat, melyből az étel már elfogyott. Keze a hatalmas ezüstkupához ért, szeme sóváran rátapadt. Gyűrűkkel teli keze reszketett, amikor leemelte az edény fedelét. Laczkfi csendes hangon szólt hozzá:

- Nagyuram, félő, hogy nem tudsz beszélni a királlyal. E nehéz időkben hajnalig ül a kancelláriában, nem tud saját népe számára sem időt szakítani. Ezenfelül meg... látod-e, hatalmas sír s temetővilág a város, naponta nyolcvan-száz halott tér meg atyáihoz. Vannak jobb s rosszabb éjszakák... amikor kevesebb beteg szájához illesztik kanál végén az Úr testét, van rosszabb is, az epidémiát nem fékezi a tél, az enyhe esőkben kikelnek a miazmák, döglötes lesz

a mocsarak levegője, megfertőzi magát a várost is... A király nem fél semmitől, a király oly bátor, hogy nekünk kell fékeznünk, mert minden sánkra felrohanna, minden lajtorján, melyet beleakasztottunk a vár fokába, ő mászna elől... De az epidémiától fél... reszket attól, hogy elragadhatja a pestilentia, mielőtt véghezviszi mindazt, amit fényes elméjében elgondolt. A király alig alszik, keveset eszik, s akkor is csak egészen egyszerű ételeket. Hajnalban néha kilovagol a tengerpartra, amikor nem látja senki... utána visszatér, és késő estéig s azon túl intézi országos dolgait.

- Hatalma erősebb mindenkinél. Nápoly lába előtt hever. A tarentóiak s durazzóiak hatalmába kerültek. Mi tartja vissza attól, hogy Nápolyba tegye át Regnumának... Impériumának székhelyét?

- Bölcsen beszélsz, uram, de magad is tudod, az Úristen kegyelme kifürkészhetetlen, s a hadi szerencse forgandó. A seregeket néha nem az ellenség győzi le, csak saját gyengeségük... vagy az Úristen akarata. Nekünk sincsen már sok időnk Nápolyban, Cola...

- Miért ezt mondd nekem, aki azért jöttem, hogy segítséget kérjek tőletek?

- A pestilentiát, lehet, ti itáliaiak jobban bírjátok... csak minden második pusztul bele... de a mi katonáink, akiket nem verhet le ellenség, egyszerre kidőlnek, ha kiüt testükön a fekete láz. Neked mondom, mert szövetségesünk voltál, jó sorodban is hódoltál uramnak... neked mondom, Cola, akit sajnálok s akin segíteni szeretnék... látod-e, még esküdet sem veszem, hogy nem mondd senkinek, mert néhány napig úgyis még itt fogsz pihenni, mielőtt Isten kegyelmével útra kelsz... Halld meg te elsőnek a titkot Itáliában. Ludovicus király... nincs többé a Castel Nuovóban... nincs többé Nápolyban... Üres asztala előtt égnék a gyertyák s üres levelekkel vágatnak a lovas legények... nincs senki, aki ezt tudja a kívülálló világból, s a kastélyból senki sem mehet ki egy hétig, míg Lajos király Manfredoniába nem érkezik... Érted-e, Cola, Ludovicus kezében van Nápoly, de Nápolyban dühöng a fekete halál. A király elhagyta ezt a mótelyes földet, s visszamegy békés, északi országaiba.

- Az álomnak vége, ezt mondd, nagyuram... Róma tribunusa hiába zárandokolt Rex Ludovicus elé...?

- Hová indultál, amikor elhagytad Rómát?

- Pisába. A várban s kikötőben öcsém tartja a hadakat. De Pisa felé elzárták az ellenségek az utat, minden ösvényt, mely arra vezet, vigyáztak a legátus fegyveresei... Ha Pisába mehetnék...

- Megadtad urunknak a tiszteletet. Úgy jöttél ide, mint vendég. Én uramnak helytartója vagyok. Személyemben e percben maga Ludovicus. Hallgass meg jószívvél, Cola... A király nem feledkezik meg rólad, irgalmas elméjében megjegyezte illendő szavadat... jó szándékod, mellyel átengedted seregét. A király nem bocsátja meg a bántást, de nem felejt el azokat sem, akik betartották adott szavukat. Eljutsz Pisába. Kapsz tőlünk fegyvereseket, lovat, aranyat, s én, Ludovicus személye, fogadom neked, Cola, nem kerülsz a legátus kezébe, míg Pisába el nem érkezel. Most pedig pihenj, vesd le magadról a fáradtságot, érezd otthon magad e kietlen kastélyban... Kívánom neked, hogy éjszaka, álmodban ne háborgassanak a Castel Nuovo kísértetei.

Kiment a szobából, az ajtó előtti serpenyőbe vetette kesztyűjét, mellyel megérintette a tribunus kezét, utána izzó kőlap fölé hajlott, melyet legényei jéghideg vízzel locsoltak le, s a hirtelen támadt gőzben mosta le magáról a szörnyű vész leheletét Magyarország helytartó nagyura.

Az este megérkezett Jakab, Maiorca ifjú királya, hidalgóival, nemeseivel, szigetországának selymeibe burkolózva. Berry hercege már néhány napja várta a Consistorium ülését. Minden nap több nagyúr, tartománygróf, herceg, országos méltóság érkezik. Mindnek sürgős ügye támadt a Szentatyával, szomszédjának is átszólt, most ne bántsák egymás jobbágyságait, néhány hétre Isten békéje legyen a haragosok között, menjenek Avignonba, nézzék végig, amikor Nápoly világszép királynője odaáll bírái elé.

Berry hercege a francia udvar nevében érkezett. Az Impérium urai, a délnémet szuverének szívesen kerestek jogcímet arra, hogy lovagi módra védelmezzék Nápoly szépséges királyasszonyát. Avignon megtelt, nemesek aludtak a szérűkben, egy kolostorcellára két-három udvari úr esett. A kardinálisok palotái hatalmas szálákhoz hasonlítottak, melyekben nyüzsgött, forgott, keveredett a vendég s a familiáris tömeg.

A pápák várában le kellett zárni a Szentatya lakosztályait, ügyvédek, titkárok, ágensek tarka serege lepte el a belsőbb folyosókat. Nyugat minden nyelven kezdtek alkudozni, emlegetve titokzatos befolyásokat, hivatkozva kardinálisokra, curialis főpapokra, a Szentatya belső szolgálóira - varázsigéket susogva tartották markukat. Tűrhetetlen lett bent, a pápai rezidenciában ez a feszültség, mely napról napra emelkedett. Míg Johanna Aix-ben, egy vidéki váracskában sínylődött, minden olyan távolinak, jelentéktelennek látszott, a pergamenek beszéltek maguk helyett, s a titkos pápai diplomácia rendbe rakta őket, ahogy megkívánta a százados, zavartalan tapasztalat.

De amióta Johanna ide érkezett, s itt él - mióta a Rhône túlsó partján feltűnt fehér lova, látták mosolyát, rokonai érkeztek, előszivárogtak a nápolyiak, e tarka nemesek, akik minden pillanatban törrel kezükben állnának ki, hogy védelmezzék Johanna becsületét, a kocsmák megteltek gyanús figurákkal, a kurtizánok úgy emlékeztek vissza erre a kora tavaszra, mint a legcsodálatosabb bőség korára. A toulouse-i örömházak lakói is megérkeztek Avignonba, hogy a maguk módján segítsék a kegyes királynőt, aki két esztendeje engedélyezte szabályzatukat. Mindenütt két pártra szakadtak. A békés polgárok, akik földre süttött szemmel haladtak, ha pap, apát vagy püspök keresztelte útjukat, ájtatos szóval emelték szájukhoz a kancsót, emeletet építettek házaikra, melyet jó pénzért kiadtak, ezek a polgárok most izgatottan rikácsoltak a tömegben, a láz elkapta őket is.

Árusok kínálták portékáikat, Johanna nevében. Füstölőszereket, melyek mesebeli varázslattal elűzik a pestis árnyékát. Illatos vizeket hurcoltak edényekben, készítésük titkát kifecsegték Johanna öltöztetőlányai. Divatja, e gazdag, cseppet sem szemérmes nápolyi szabás egyszerre száz és száz utánzóra talált, kelendő lett minden, ami nápolyi, kardinálisok édesgették magukhoz egy-egy szolgáját, valóságos legenda övezte az egykori udvartartás szakácsait. Fiatal nemesek kopogtattak be az Orsini palotába, életüket és vérüket ajánlva, ha Johanna színeiben küzdhetnek. Fekete tógás mágiszterek kínálták a perhez furfangjaikat.

Mióta a nápolyiak beköltöztek Avignonba, a pápai székhelyen felborult a rend. A Jó Erkölcök kollégiumának dékánja hajszolta poroszlóit: tisztítsák meg az utcákat a becsődült naplopóktól, a szennyes, parázna néptől, mely fényes nappal is úzi arcpirító szemérmertlenségeit. A bujaság ördöge mintha hatalmába kerítette volna a várost: égnék ívelő templomok félhomályában szép asszonyok adtak lovagjaiknak találkát, leejtett csipkekendő bűnös jelével. Megakadtak a házasságtörési perek, mert a vádlottak harsányan kiáltozták, hogy máglyára vihetik a város összes fiatal asszonyát, ha a szerelem bűnéért így ítélnék az atyák... Mintha lázban égett volna Avignon, várta a pillanatot, melyben koronát viselő királynő áll a Consistorium ítélőszéke elé, s a kereszténység egyik legrégebbi országának királyasszonya vár a pápától ítéletet.

E napokban zárva maradt az Orsini palota kapuja. A túlsó parton nyüzsgő, zsibongó város zaja csak úgy ért ide, mint távoli hullámverés. Johanna szobájába egyedül Lajos léphetett be és Miklós mester, a secretarius. Szó sem szűrődött ki ezekből a termekből, s némák maradtak a bíbornokok cselédjei. Senki sem tudhatta, ki fog a királynő nevében beszélni... nevek röpködtek a levegőben, amikor Johanna már úgy döntött: saját személyében viszi végig a pert. Napok óta csak latinul beszélt, hogy szava visszakapja könnyed biztonságát, készen legyen arra, hogy előadjon, kérdezzen s replikázzon, ha a vád és a védelem rendje ezt így követeli. Alifei Miklós Cicero beszédeit olvasta fel előtte: fordulatokat kerestek, klasszikus mintát, melynek szépségét, a gondolatok tisztaságát nem múlhatta senki felül. Eleinte még habozott, merje-e gyenge asszony létére megtörten, lelkében oly bizonytalanul vállalni saját maga védelmét - de aztán egyre erősebb lett benne az akarat, hogy ő vegye kezébe sorsát - s önmaga ügyvédje legyen.

Egy napon - szerda volt - bekopogtatott Orsini kardinális s átadta Kelemen pápa idéző levelét. Mintha csak pillanatnyi ájulásból ocsúdott volna, úgy olvasta Johanna az írást, mely a következő vasárnapot jelöli ki a Consistorium törvénygyűlésére. Orsini közelebb ment a királynőhöz, hogy felfogja, ha erőt vesz rajta a gyengeség. De Johanna uralkodott a testen, letérdelt, megcsókolta a Szentatya kulcsos pecsétjét s aztán a bíboros keze fölé hajlott, hogy ajkával illesse a kékeres kezét.

A pápai trónus kék felhőben úszott: füstölők, tömjén illata keveredett keserű füvekkel, melyek nem növelik ugyan a jámborságot, de elűzik a miazmát. A trón magasan állt az Audienciák Termében, e hosszú, gótikus szalában, melynek falát csodálatos képekkel díszítették a toszkán mesterek. A trón alatt állt a hosszú asztal. Mindegyik bíboros gazdagon kárpitozott székén ott fénylett a címer, az asztalon kalamáris, íróvesszők, viasztábla, parázstartó, melyből vékony karikában ereszkedett fel a gyógyító füst. A terem két oldalán padok álltak a perbeli felek számára. Johannéé díszesebb, méltóságosabb volt, királyi korona díszítette, jelezve: a Szentszék királynak tartja mindaddig, míg investitúráját a Szentatya ítélete meg nem semmisíti.

Tarkább volt a hátsó padsorok, a karzat világa. Már hetekkel előbb minden árat, minden kedvezést megadtak azért, hogy jelen lehessenek a nyilvános tárgyalás alatt. Maga Kelemen úgy határozott: az ítéletmondás nyilvánosság előtt történik, ország s világ előtt bontakozzék ki a Szentszék bírói hatalma, mely elé alázatos fővel járulnak a földi uralkodók. A párnákkal kényelmesebbé tett helyekre kerültek a követek s mindazok a pápai és francia főurak, akik megkapták a majordomustól a kegyes bebocsáttatást. A karzaton ültek díszes székeikben a királyi vendégek s a vérbeli hercegek. Hátul, egy elkerített rácsos helyen klerikusok, diákok, literátusok szorongtak már reggel óta, hogy hivatásuk gyakorlásában emlékként őrizzék a mai napot. Oldalt volt az asszonyok páholyrendje. Ezért volt a leghevesebb tülekedés grófnők, kardinálishúgok, a legnagyobb kurtizánok között. Nem volt oly eszköz, melyet ne vettek volna igénybe, hogy ott lehessenek e csodálatos tornán, melyet a szó fegyverével vív meg egymással egy királynő s egy király. A legtöbben eleinte azt remélték, hogy felpattannak az ajtók, maga Ludovicus király vonul be teljes pompájában, míg másik oldalról Johanna, s itt fognak szemtől szembe viaskodni a pápa színe előtt. Ma már mindenki tudta, hogy Lajos király helyett vádoló biztosai, ügyvédjei jelennek meg, s úgy is készültek, hogy a viadal érdekesebb része akkor zajlik majd le, amikor elhallgatnak a magiszterek, s megkezdődik a vádlott királyasszony önmagát védő orációja.

Még csak a titkárokat, szerpapokat engedték be, akik rendbe szedték az asztalokat, felállították a feszületeket, meggyújtották a gyertyákat, mécseseket, füstölőket, odakészítettek mindent az ítélethez, a kulcsot, kardot, szenteltvíz hintőt, a kalamárist, pergameneket, a nagyobb s

kisebb pecsétet, a gyűrűt: a bírói méltóság szimbólumait. Maguk közt halkán, földre szegezett tekintettel társalogtak, mintha félnének attól, hogy túl korán, túl bizalmasan mondjanak a folyó dolgokról elhamarkodott ítéletet. A szolgák bátrabbak voltak. Harsány, provençe-i szavuk megakadt a mennyezetben, míg az ügyvédek rendbe szedték a készülő per anyagát.

Lassan megelevenedett az árnyékba burkolt terem. Az üvegablakok világos foltjain át beszaladt egy sápadt napsugár, s fényes foltot rajzolt a Madonna palástjára. Csatlósok takarókat, kis élelmiszerzsákokat hoztak. Mindenki készült arra, hogy a kor szokása szerint reggeltől estig tart a színjáték. A kurtizánok, akik arannyal s csókkal vásárolták helyüket, hamarabb érkeztek, hogy semmit se mulasszanak el a nagy eseményből, melyhez hasonlót még nem ért meg Avignon. Tollas kalapjuk, csillogó, tarka színekkel ékeskedő ruháik, hosszú uszályuk feltűnt a padokban. A bennfentesek egyenként mutogatták őket, nevükön nevezve barátaikat, akik megszerezték számukra e kitüntető helyeket. Lassan elevenedett a kép, amint egyre több lila talár, püspöki reverenda, aranykereszt fogta el a gyertyák csillogását; megérkeztek a provençe-i, frankhoni, navarrai országnagyok, eljöttek a követek s ezenfelül mindenki, aki valamilyen címen helyet kaphatott. A karzatok zsúfolásig telítődtek, kint a folyosókon hangos kiáltozással vitáztak a kintszorultak bebocsáttatásukért. A majordomusok kifulladásra rendezkedtek, s fohással fordultak az egek urához: fejezze be már a mai napot.

Tíz órát ütött a kis harang. Az Audienciák Termének ajtaja ünnepélyesen kinyílt. Elhúzták a bíborfüggönyöket, mindenki térdre borult, várta a pillanatot, amikor Kelemen pápa a mozgó baldachin alatt trónszékén megérkezik. Előbb testőrök, alabárdosok, nemesek vonultak fel tisztségeik díszjelvényeivel. Utána az udvar fődiakónusai, a magasabb egyházi méltóságok s végül megjelent hófehéren, szelíden, hordozható trónjának magasságában maga a Szentatya. Kesztyűs keze keresztet rajzolt a levegőbe, arca friss volt, életerős, szeme töretlen fénnel villant végig a rég nem látott pompás gyülekezeten. Amikor elhelyezkedett a Legfőbb Bíró székében, felemelte kezét. Két oldalajtó nyílt meg ugyanolyan lassú pompával, s bejöttek, két oldalról, az ítélkező bíbornokok. Mind a harmincnyolcan egyszerre foglalták el helyüket, a székeket áhítatos mozdulattal tölték be az oldalkanonokok. Azok, akik ismerték őket, elmondhatták, miféle vérbeli kapocs fűzi őket egymáshoz s a Szentatyához, mennyi a familiáris közöttük, mennyi közülük a francia. De aki először látta az átszellemült arcokat a bíborpompa teljességében, suhogó selymeikben - holta napjáig nem felejthette el a pillanat ritmusát. Az Ecclesia hercegei voltak, hordták tisztségük aranyvértetét. Keresztjeik, gyűrűik, breviáriumaik fedele csillogott a drágaságoktól, s elhomályosította a főrangú dámákat is, akik ugyancsak felrakták ékszereiket. Az asszonyok páholyai közt halk zsebongás indult meg. Mindenki találgatta, eljön-e Johanna, akit senki sem látott bevonulása óta. Vajon bűnbánók köntösét hordja-e, ki fogja kíséni, kik lesznek ügyvédei, hogyan szólal meg, mely nyelven s miként fogja a Szentatyához intézni beszédét? Clemens hallgatott. Lapozott a nagy imakönyvben, s a kardinálisok is rendre-rendre elmélyültek imáikban. A térdelő nép tovább leste az intést, mely megengedi, hogy mindenki újból elfoglalja a helyét. A Szentatya némán mondja a szöveget, most esedezik inspirációért, lelke fürkészi az igazság ösvényeit. Ajka mormolta az imádságot, hang sem hallatszott, csak a tető alól felvert izgatott madarak vijjogása, amikor a fáklyák füstje elvakította rajukat.

Kelemen intett: bejöhetnek a perben álló felek. A középkori per úgy kívánta, hogy vádló s vádlott a Legfőbb Bíró székéhez folyamodjék, aki majd kimondja az ítéletet. A vádat nem állam képviselte, hanem az, akin - sérelem esett. Először a magyarok jöttek be: a prépost, aki az udvar szóvivője volt, s ismerte az avignoni udvar tekervényeit. Mögötte két lila talár selymes suhogása hallatszott. Kemény, éles metszésű, sötét arcok, melyeket megbarnított távoli világok napsugara, s formájukban hasonlítottak azokra a főurakra, akik világi kíséretként csatlakoztak a követséghez. A nép áhítattal nézte a magyarokat. A pompát, mely a nehéz, sötét

bársonyok komorságát tündöklő fényekkel szórta tele. Az idegen, világi fényesség elárulta, hogy azok, akik ide érkeztek - egy távoli Archiregnum hatalmas urai, akiknek szavától otthon megremeg a föld. Letérdeltek egyenként a Szentatya zsámolya elé, s megérintették ajkukkal a leomló fehér uszályt, utána felkeltek az ájtatosságból, s tisztük szerint elfoglalták helyüket a vádlók padjaiban.

Megmozdult az egész terem. Az izgalom átfutott azokon, akik itt végigélhették e pillanatot. A déli szárnyasajtó lassan felnyílt, s belépett rajta Johanna. Egy pillanatig állt. Morajlás futott át a padsorokon, hátul felálltak a lovagok, példájukat egyszerre mindenki utánozta, egy pillanatig mindenki hódolt a belépő királyasszony méltósága előtt. Johanna úgy jött mint koronás király, aki csak a Szentatya előtt alázkodik. Egyedül állt az ajtóban, de a színek távoli villogásában érezni lehetett, hogy hatalmas kísérete, mindaz, ami még Provence-ból s Nápolyból megmaradt - mögötte várakozik. Egy lépést tett előre, minden szem feléje fordult, s azok, akik sohasem látták, most simogatták tekintetükkel húsz-egynéhány esztendő szepségét. A fájdalom, bánat, menekülés karcsúbbá, áttetszőbbé tette, lefakult arcáról a délszaki nap pírja, visszakapta a gyereklány alabástrom színeit. Haján, melyet rendesen fátyol vagy kalap tett láthatatlanná - most lilimos aranykoronája ült, alatta áradatban hullt alá a sötétszöke fürtök tömege. Nyakát hatalmas hermelingallér körítette, mely a köpenyre omlott. A palást olyan szép volt, hogy ehhez foghatót nem láttak még az avignoni szép asszonyok. Azúrkék bársony, habosan fénylő, oly hamvasan, hogy órákig lehetett volna benne gyönyörködni. S ezen a bársonyon véges-végig szaladt ezüsthímzéssel a Capetingek címerlilioma.

Fejét meghajtotta, a palást kifeszült, fehér prémes szegélyét a kísérő hat apród hordozta. A mozdulat idegen volt e curiális világban, ahol bíbornokok, érsekek lilája s verese tobzódott férfiszínekben, főpapok járultak a Szentatya lába elé, hercegek, fejedelmek alázata környékezte a pápai trónt. Egy asszony egyedül, száz és száz férfi között, fájdalmasan szép asszonyságában, fleur de lys-szel telehintett azúrkékjében, amilyent férfi nem hordhatna soha. Színeivel, szókéből veresbe játszó hajával, illataival, oly fejedelmi szépséggel, hogy egyszerre táncolni kezdenek a betűk a bíbornokok breviáriumaiban, mintha emlékek ördögtüzét szabadítaná fel ez az átható, mindennél erősebb asszonyvárázslat, mely ellenállhatatlanul tör be az Audienciák Termébe.

Lényének különös gráciájával lépett a koronás pad felé. Mögötte kiáradt Nápoly. Tarentói Lajos, Calábria hercegének színeiben, fején fejedelmi koronával, két fiatal hercegkisasszony, egy oldalági rokon, a kíséret, mindazok, akik rangjukhoz illő ruhát hoztak magukkal vagy becserélték utolsó aranyukat is, hogy ott lehessenek a nagy színjáték néma szereplői között. Johanna tekintete ráhullt a kis karmazsinvánkosra, mely a Szentatya lába előtt hevert. Az apródok félkört írtak le, a palást magasba lendült, hordozója asszonyok puha mozdulatával borult a párnára, felnézett a Szentatyára, s akkor érezhette a kegyelem első jelét: a pápa hófehér, ékköves saruba bújtatott lába cseppnyit kibújt a selymek közül, csak épp annyi időre, hogy a térdelő királynő ajka jelképesen illethesse. Mindenki arra várt, hogy Johanna felemelkedik, s ügyvédjeitől követve leül a padra, melyet a vádlott számára készítettek elő a majordomusok. De Johanna nem mozdult. Így, asszonyi szépségének alázatos hullámaiban rendezte el köntösének szegélyét, felnézeti Clemensre, s jelezte: itt, térdelve kívánja végigvinni a pört.

A terem megmozdult e váratlan fordulatra. Az izgalom már mindenkit hatalmába kerített, aki szerencsés volt, hogy jelen lehessen. Johanna a Szentatya védelme alá helyezi magát - ezt jelentette a mozdulat. Johanna nem ismer el maga felett mást, csak VI. Kelement, aki hűbérura Nápolynak, s aki neki is, a királynőnek, adhat parancsokat. Johanna itt térdel Clemens előtt, s a szép, francia úr lehajlik, megérti, talán gyorsabban, mint a kardinálisok s talán gyorsabban, mint

maguk a fiatal lovagok, szája szélén halk, finom mosoly rebben el, keze alig észrevehetően követi szeme mozgását, mellyel int, hogy maradhat, a Szentatya kivételt statuál, s engedi e szépséges Regia Potestastnak, hogy lába előtt térdelve várja ítéletét.

Johanna keresztet vetett. Az imádság az egyetemes lepel, ez takarja be lelke meztelenségét, mellyel mindenki előtt kiszolgáltatva, idáig hurcolta alázottságát. Az imádság mindenki orvossága, ettől nem tilthatta el senki, nem botránkozhatott meg rajta ellenfél; pillanatnyi csend volt, míg össze nem csapnak a hullámok feje felett, el nem lendül a pápai kéz, hogy elindítsa a Processzus szerkezetét. A zsongás halk, az Apostoli Protonotárius szava megnyugtató, amint elmondja a per praemissáit, a hűbéri kötelékeket, a pápai döntést, amellyel vállalta az ítélkezést. Majd Ludovicusnak, Magyarország királyának vádlevelét ismertetik a követek, akik a király szavát a bírák előtt kifejthetik.

Johanna térdelt. Tüzes körök cikáztak előtte. A nehéz füst leereszkedett a pad magasságáig, mintha köd lepte volna el, fojtogatta, ha lélegzett, a gyertyák és fáklyák fénye elkápráztatta, s érezte az emberek kíváncsi tekintetét, amint testére, arcára rátapad. Az akarat mindennél erősebb volt. Ha ájultan zuhan le, az istenítélet törvénye szerint ő a vesztes, mert gyengének mutatkozik. Minden erejét megfeszítette, hogy ne lankadjon figyelme, tisztuljanak a ködök, emelkedjék ki a fojtó szagok árából, figyeljen azzal az éberséggel, mely az élet ritka, veszélyes pillanataiban úgy hat, mint természetfeletti erők ajándéka. Egy-egy szó most öntudatáig hatolt... mintha pörölycsapás lett volna, nem fordulhatott meg, ő az egyetlen, aki nem fordulhatott szemtől szembe vádlóival... nem látta, melyikük beszél, vajon püspök-e, vajda-e... lovag, főpap... nem láthatta, melyikük az, aki felemeli érces férfihangját, melynek latinja annyira különbözik az itteniekétől: a Duna völgyétől indult el, megjárta Bolognát, míg Avignonba megérkezett. Ezt a latint hallgatta, a pörölycsapásokat, úgy fájt, sajogott minden egyes mondat után. Hallotta gyalázatát úgy, mintha idegen bűnös vétkeit szednék szét az inkvizítorok, ő ülne trónszékében a tortúrák kamarája felett, s hallaná, amint tompán, ütemesen csattog az Examinátor szókorbácsa a vádlott perzselt lelkiismeretén.

- Kegyes Bírák (így hallotta, amikor felszakadt a kábulat, s egybe tudta szedni a szerkezeteket, melyek úgy oldódtak ki a beszéd alatt, mint vádoló Erinniszek), Kegyes és Eminenciás urak... vajon közönséges bűnösnel jobb-e Jeruzsálem egykori királynője, aki ellen vádat emelünk? Méltó-e arra ez az asszony, hogy koronát hordjon fején, éljen az Úr különös kegyelmével, melyet élveznek mindazok, akiket a szent karizma illetett... méltó-e erre az az asszony, aki parázñaságainak sorával gyalázta meg hitvesi ágyát, fülébe a luxuria ördöge sugalhata a szörnyű vétket, mely lelkében megfogant... Az írás nem talál szavakat ilyen bűnre, nincs neve annak a véteknek, mely várandós asszonyt gyilkosságba kergethet, arra hajthat, hogy megölje hites urát. De ki tudná végigsorolni bűneinek hosszú sorát? Nem Johanna volt-e az, aki minden szavával, minden tettével gátolta, hogy hitvese, fejedelemtársa elnyerje a királyi méltóságot, mely őt ősei jogán is megillette? Ki tartotta alantas hűbér sorban, távol a Regnum kincsesházától azt a férfit, akinek Isten szent színe előtt örökös engedelmességet fogadott? Ki biztatta szüntelen híveit, a külföldi követeket, távoli jóakaróit arra, tegyenek meg mindent, nehogy Endre megkapja a királyi titulust? Nem Johanna volt-e, aki rágalmakkal szórta tele Nápolyt, hiszen már kocsmákban terjesztették, hogy Endre herceg korhely, iszákos, parázna, tompaagyú. Tanácsulésen, országnagyok gyűlekezetében számtalanszor szidalmazta, korholta, megszégyenítette férjét, mintha alantas szolgáinak egyike lenne. Ostorozta egyszerű nyelvét, lovagi őszinteségét, keresetlen szavát, mert nem beszélt a kígyók sziszegő nyelvén, mely a Castel Nuovo utolsó évei alatt udvari idiómává alakult.

Ím halljátok, kegyes atyák: Ludovicus úr vádolja Johannát, Nápolynak méltóságától megfosztott, méltatlan királyasszonyát. A Gravissima Culpa a gyilkosság, melyben e nőszemélynek alapos része volt. Mint felbujtó... érdemi bűnös, de mint tettestárs is segédkezett. Másodfokú vétkét a hitvesi hűség megszegésében találjuk, paráznaságainak sorában s abban a makacsságban, mellyel Endre megkoronázásának ellenszegült. Ezenfelül vádoljuk mindazzal, amit e nőszemély országa s városa ellen elkövetett. Mindenki, aki ezekben az utolsó években Nápolyban járt, láthatta, miként válik a kereszténység jámbor városa paráznaságok házává, miként tiporják sárba az erényt s miként csírázik ki minden sarokban a bűn. Kegyes Bírák, hiszitek-e, hogy alig zárták le szegény Andreas úr teteme felett a kőkoporsót - e koronás asszony már kitárta karját, hogy vérfertőző nászra befogadja Házának azt a tagját, akivel - urának életében - nemegyszer megszegte hitvesi hűségét. Vádolnunk kell őt avval is, hogy a Szentatya hozzájárulása, dispensatioja nélkül kötött frigyet Tarentói Lajossal, aki újabban Calabria hercegének címezteti magát, s nem átalott azóta is mindent elkövetni, hogy Lajos herceg megoszthassa vele a trónt, melyet törvényes urától, Endrétől megtagadott.

Mi, Ludovicus király személyének s üzenetének hordozói kérjük a Szentatyát, kérjük e kegyes bíboros-bírákat: ítéljenek a bűnök e halmazatában, melyhez foghatót sehol sem jegyzett fel a keresztény népek története. Ha összegezzük vádunkat, nyugodt lélekkel mondhatjuk, hogy senki sem hallhatott még arról, hogy egy ifjú asszony, első magzatával, anyai állapotának hajnalán, tiszta elmével szövetkezzék hitvestársának meggyilkolására. Lehet-e elegendő büntetést kérni egy ilyen asszony fejére, aki mindezeneken felül a keresztény világ egyik legtiszteltebb trónján ült, s akinek népe jó erkölcséért is felelnie kell Isten előtt? Mily büntetést várhat Johanna, aki meggyalázta a trónt, a hitvesi ágyat, cédákkal, istentelenekkel, mágia doktoraival, aljas kufárokkal szövetkezett, csak hogy urát halálba kergesse... És ez az asszony, kegyes atyák, királyi pompában merészkedik elétek, hamis bíborában, parázna asszonyi mivoltának teljességében, ahelyett hogy zsákba burkolva, fején hamuval vonszolná magát elébetek... Még rátok... még a Szentatyára meri emelni tekintetét, s nem fél, hogy az örök igazság tekintete lesorvasztja róla cifraságait, mint a tortúrázóknak izzó vasa a csontokról a húst? Mit érdemel, bírák, egy ilyen asszony, aki mindezt a tenger bünt elkövette, meggyalázta nemét, fajtáját, királyságát, gyermekét, Házát, hitveságyát? Szabad-e még csak említeni is az irgalom, a nagylelkűség, az indulgentia szavát?... most, amikor a bűnök oly szörnyű summájával állunk szemben, mely a legelvetemültebb férfiaknál is példa nélkül való.

Az Úr kifürkészhetetlen akaratából meg kellett sokáig nyugodnunk abban, hogy e koronás hetéra ül Szicília, Nápoly és Jeruzsálem trónján, amit le nem tagadhatunk. De erről a trónról a kérlelhetetlen bíró kezének kell őt letaszítania. Ez az asszony bűnös módon, Isten szolgáját is megtévesztve kelt egybe vérfertőző szeretőjével. Arra a néhány napra, míg betelik ítélete - semmisüljön meg hazug frigye, s tettestársát, Tarentói Lajost fosszák meg címeitől, méltóságától, s kényszerüljön oly penitenciára, mely vétkével arányos leend. Meg kell tiltani e gondtalan, céda anyának azt is, hogy gyermekének, Martell Károlynak gyámjaként szerepeljen, saját hasznára fordítván a gyermek jogait. Követségünk nem terjed ki arra, hogy vitassuk, vajon Károly boldogult Endre fejedelmünk magjából eredt-e? Az ő emlékét tiszteljük akkor, amikor a gyermeket örököseül elfogadjuk. De ez a szegény gyermek a bűnök parázna kapujában pillantotta meg az életet. Azt az asszonyt, aki testét és lelkét oda tudta adni a féktelen luxuriának - ki kell az élők sorából taszítani. Atyák, halljátok Ludovicus kérését: a királynő lakoljon trónja vesztésével, a parázna özvegy frigye bontásával, az anya gyermeke elszakításával, az élő azzal, hogy elveszítse mindazt, amit Urától kapott. Én kérem, mi, a követség kérjük, Rex Ludovicus kéri, vegyétek el, bírák, Johannától azt is, ami minden nyomorultat, minden koldust, minden férget megillet - vegyétek el tőle magát az életet.

Ahogy térdel, különös hangokat hall... valahol, távol madarak csicseregnek, az ablakon túl gyermeksírás ér a terembe, egy eb felüvölt, eső ered el, ólmos koppanással verdesi a tetőt... Valaki végtelen távolságban beszél, s ő csak úgy hallgatja, mintha a tenger zajlana, mintha réten egybeborítaná a szél a virágokat, susognának, míg ő liliomos köpenyben ellép közöttük... olyan különös ez a sok szó, mintha csendes kábulatban hallgatná, nem fáj... szinte ringatja, mint egykor a benedictinák kolostorában a litánia, amikor újból és újból hallotta ugyanazokat a ritmikus hangokat... Érti a szenvedés különös eksztázisát, mely egyre mélyebben hatol be lelkébe, a test elfelejti a térdeplés alázatát, a hideget, mely beáramlik a repedezett kőpadmaly alól... Olyan szelíd s megnyugtató a szép, ezüstös felhő, mely ott lebeg felette, felnéz rá, talán könnyes is tekintete, amikor magán érzi VI. Kelemen szemét... innen, térdelve látja a Szentatya arcát, alulról, az arc borotvált, kemény, gögös vonalát, melyet mégis megszelídít a halavány, ezüstös keret... látja szemét, amint kérdőn néz rá, majd átreppen tekintete a védelem ügyvédjeire, akik ott szoronganak padjaikban, hogy a királyasszony segítségére siessenek, ha netán mégis elakad... Egy percre mintha megállana a Per, a Protonotárius lapoz a pergamenek közt, hogy betöltse a csendet, míg jelentkezik a vádlott vagy valaki, aki bírja a vádlott hites szavát... a karzatokon mozgás támad, a padsorok felmorajlanak, a várakozás szinte elviselhetetlen a vád szörnyű szavai után, melyet körültáncol a halál árnyéka. A papok előkészítik a jegyzőkönyveket, a termen végigkigyózik a papír áradata, tollak emelkednek a levegőbe, s hullnak vissza újból a kalamárisokba... minden áll, a csend döbbenetes, a térdeplő testen átszalad a reszketés, most egyszerre megmozdul, mintha faragott kőbe lassan visszatérne az egykori lélek, felocsúdna, s megkezdené földi életét.

A köpeny kék bársonya mintha hullámzanék, a fejre ráesik egy fáklya fénye, s a veresbe játszó aranyhaj tüzelni kezd a korona alatt. Felmerül a homályból az arc, mely eddig elrejtőzködött fátylai mögé, lassan felemelkedik, összefogja köntösét, áll, szemben a Szentatyával, a Consistorium bíborosaival, s a halálos csendben egyszerre megszólal a mesék megvádolt királyasszonya.

A hang végtelen távolságból indul el... hallhatta-e más is az első mondatokat, mint maga Kelemen, aki előrehajlik trónusán, hogy a Szentszék első hűbéresének kivehesse szavát? Az első hangokat talán csak a lélek foghatta fel, senki sem tudhatta még, hogy alázat csuklása van-e bennük, gög-e, megvádolt, megsértett asszony halk, fájdalmas sikolya...? Talán csak azok az öreg atyák érthették, akik a gyóntatószék homályában az ajkáról olvassák le a remegő, szótalán pihegést... ők tudták egyedül csak, hogy Johanna Krisztus népének latin nyelvén beszél, s néma mondatai percek múlva már emelkedni fognak, mint csúcsívek a Dóm szerkezetén.

Johanna megszólalt. Titkár, pap, familiáris nem állt mögötte, kezében nem volt papír, hogy támaszt adjon szavának. Egyedül volt, szemben a bírakkal, s a bíborosok márványorcája nem árult el semmiféle földi indulatot. A hangja halk köröket írt le, puha volt, könyörgő, majd szenvedélyesen merész, vádolt és védett, megpihent a recitativók csendes közein, hogy aztán újból erőre kapva, szinte mágikus erővel bontsa ki az alvó körmondatokat. Amikor beszélt, csak Kelemenre nézett. Nem sütötte le a szemét, mint ahogy földi lélektől elvárta volna a pápai regula. Nem kulcsolta alázatra kezét, ujjai, mint fájdalmas, élő testek tízfelé osztódott életet éltek, egymásba haraptak, szétsimultak, megpihentek, hogy újrakezdjék szenvedélyes játékukat. Kelemenre nézett, aki végtelen magasságokban ült felette, hűvösen s mégis szelíd tekintettel, mintha ő lenne az Emberiség Jó Atyja, aki gyermekei között magányosan, egyedül hordozza az Igazság elvont szavát. Úgy érezte, könnyű, szinte boldog érzés hozzá beszélni, aki mindenfelől van, nincs kora, nincs neve, nincs arca...Ő a Pápa, mindenki atyja, aki megfogódhatnak köntöse szegélyében - s nem lehet bántódása senkinek, aki e köntöst érinti.

„...ahogy mondtam, Atyám, oly szegényes a beszéde annak, aki mindvégig csak egyetlen szót ismétel. Aki nem tehet mást, mint hogy váltig csak azt mondja: higgyetek nekem, nem vagyok bűnös... Lehet-e, hogy ettől az egyetlen szótól meginduljon a legfőbb bíró, irgalom szálljon a bírák szívébe, akiknek füle már megszokta, hogy ezt az egyetlen szót százszor és százszor megcsúfolták hazug és bűnös esküdözők. Lehet-e hinni annak, aki csak azt tudja mondani: ártatlan vagyok, Atyám? Hogy vádolóim szavai együgyűek, átlátszóak, az első mondatnál már magukon hordják a rágalom bélyegét? Tudom, hogy te, Szentatya, nem kívánod, hogy rendre vegyem mindezeket a vádakát, elfeledve királyi méltóságomat, melyet az Isten akaratából halálomig viselni fogok... Így hát vedd, Atyám, s ti is, eminenciás urak, inkább gyónásomnak mindazt, amit elmondok előttem. Gyónni fogok, legjobb tudásom, emlékezetem szerint, s nem hallgatok el egyetlen jottát sem, amiben én magamat is bűnösnek találtam - saját királyi ítélőszékem előtt.

Szentséges Atyám, én úgy nőttem fel, hogy nem ismertem atyámat s anyámat, csak homályos, tűnő kép élt emlékeim között. Úgy nőttem fel a Castel Nuovóban, mint gyenge palánta, mely semmihez sem támaszkodhatik. Mióta megnyílt értelmem, csak azt láttam: mindazok útjában vagyok, akik Nápoly trónja után sóvárognak, s ma már tudom, hogy az Úr súlyos jellel jelölte meg bölcsőmet, amikor odatette a királyi koronát. Így növekedtem, e királyi örökség árnyékában, hasonlatosan a bíborban született bizánci hercegnőkhöz, akik félelem s rettegés közt töltötték a Blanchernes-palotában szomorú, sivár életüket.

Oly nehezek voltak leányesztendőim, nehezebbek, mint más hajadonnál, aki meghallgatván atyja s anyja tanácsát, válogathat földi és égi vőlegény között. Más lány egybevetetheti szíve indulatát szülei parancsával, de őrangyalához is folyamodhat, ha kijelölt mátkája nem kedvére való. De ki kérdezett meg engem? Hétesztendős voltam, amikor kezembe tették egy gyermek-íjjú kezét, színleges copulatióra hurcoltak, melynek nem tudtam akkor értelmét. E perctől kezdve addig sem játszhattam korombeli fiúkkal s leányokkal, amíg meg nem szólal bennem az asszonyi természet; zsenge gyermekkoromtól kezdve az ország törvénye nálamnál fiatalabb fiúcskához láncolt, aki státusunk szerint már férjemnek tekintetett. Szentatyám, vádolóim, akik fejemre olvasták a felbujtás, paráznaság, vérfertőzés bűnét, gondoltak-e arra, miként teltek el felettem az évek, hányszor reszkettem anyátlanul az ágyasház homályában? Hányszor könyörögtem Istenhez, fejezze be földi létemet, hogy megtérhessek atyámhoz s anyámhoz, mielőtt oly frigyre lépek, melyet sem testem, sem lelkem nem kíván? Szentatyám, hol van hát a világ bölcsessége, mely királlyá koronázza a tapasztalatlan gyermekleánykát, kezébe adja a halál, a kegyelem jogát s mindazt a hatalmat, mellyel rendelkeznek a keresztény fejedelmek, de ugyanakkor a Salus Reipublicae, az ország szolgájává alázzák, aki Istennek sem ajánlhatja szüzességét, mert testét és lelkét már rég elkötelezték, s ezen nem tud változtatni semmiféle földi hatalom?

Így értem meg a consummatióra. Nem a vér szavától korbácsolva, nem testi vágyakozásból, hanem nagyatya akaratából, az államtanács bölcs mérlegelése szerint lettem Endrének asszonya. Hitvесе lettem, mint minden asszony az urának, akivel esküje összeköti. Itt éreztem először, Szentatyám, a mardosó kétséget. Melyik eskümnek engedjek, annak-e, amelyik Endréhez, vagy annak, amelyik a Regnumhoz köt? Mint két lándzsa, úgy állt sokszor szemben egymással két fogadalmam, amelyet véges asszonyi elmém nem tudtam összeegyeztetni. Nem szegtem volna meg királyi szavam, ha engedelmesen fejet hajtok, s hagyom, hogy az országon Endre nevében a fraticello, Róbert barát uralkodjék? Van-e oly inkvizítor a hit tisztaságának szolgálatában, aki felmentett volna engem az alól a vád alól, hogy titkos tévelygő kezére játszottam országomat, aki csak külszín szerint volt tiszta életű s jámbor, de szíve legmélyén azokat a téziseket melengette, melyeket egy tévelygő antipápa ebben a teremben a te dicső elődöd, János pápa előtt nyilvánosan megtagadott? Úgy mondják, Pater Robertus azóta

megbánta tévelygéseit, s cellájának magányába húzódva nem gondol már másra, csak lelkének üdvösségére. De én arról a másikról beszélek, aki esztendőkön s esztendőkön keresztül velünk élt, akinek mindennap hallottam szavát, aki tanított engem és Endrét, lelkünkbe csepegtette külsőre tetszetős, de a mi földi világunkat lángba borító hitét és tanításait. Talán csak bölcs nagyatyám példája s a gyenge lány ösztöne súgta, hogy ingovány közelében járok, s ha hallgatok a baráttra, nemcsak magam zuhanok bele az eretnkségbe, hanem magammal viszem a Gyeheenna tüzébe a keresztény közösség egyik leghívőbb országát is. Róbert barát elválasztott engem Endrétől, megrontotta nappalainkat s éjszakáinkat, féktelen akaratával magához láncolta Endre lelkét, akin oly erővel uralkodott, hogy úgy éreztem, sokszor már nem Endrével osztom meg ágyasházamat, hanem csak egy bábbal, akiben idegen, sötét lélek üli szüntelen diadalát.

Kegyes atyák, esztendők teltek el azóta, s ma már feltehetem a kérdést, vajon tiszta lélekből, Isten akaratából cselekedett-e Róbert atya azért, hogy oly országot teremtsen, melyben az erény üli diadalát? Ma már erre érettebb elmémmel egyképp felelhetek, azt, hogy - nem ez volt a szándéka. Róbert nem volt egyszerű származású, szerény szolgája a Poverellónak, nem volt gyermekora óta alamizsnás barát. Grófi nemzetségből származott, s már bölcsőjében harcra kelt benne anyja s atyja vérenek idegen fluiduma. Hiszem, hogy Róbert kezébe akarta venni Nápoly sorsát, uralkodni akart felette, miként a *fraticellik királysága* felett. De talán már uralkodott is szerencsétlen országomon... Kémei, ágensei, familiárisai behálózták a Regnumot, galamb szárnya alatt nem röppenhetett ki levél, szolgáló szolgálónak nem mondhatott el titkot, a kancelláriában nem írhattak le egy sort sem, hogy arról ne tudott volna a barát. Leszállt a tortúrakamrákba, hogy meghallgassa a vádlottakat, a kincsestoronyban fellapozta az országos számadásokat. Árnyéka mindenüvé odaesett, ahol országos dolgokról beszéltek a korona bárói. Elöl ment mindenütt a barát, mögötte Endre, aki vakon hitt szavában, bízott benne, s szüntelen hajtogatta: csak az az egyetlen igaz út, melyen őt az atya vezeti. Az atya vezette is Endrét: a gyűlölet, a megvetés, a megfélemlítés országos útján, úgy vezette keresztül Nápolyon, mintha csak ketten járnának, egyetlen igazakként Gomorrha útvesztőiben.

Őszinte szóval beszélek, Atyám! Miért mondjam, hogy makulátlanul tiszta erkölcs hajléka volt királyi palotánk, amikor mindenki tudja: ott is fészket rakott magának a bűn? De ki mutathatott volna nekem példát? Szülőanyám már rég lehunyta szemét, Sancia királyasszony, a nagyanyám, olyan öreg volt ezekben az években, hogy már csak a szentekkel beszélt. Fiatal voltam, a hatalom teljességében éltem, körülöttem volt Nápoly... lehet, hogy ingatag voltam, megbotlottam, vétkeztem. De velem élt, szenvedett, hibázott egy egész Regnum, mely az Úr szörnyű csapásai alatt bűnbánattól reszkette, hívő lélekkel borul le eléd, mert nagy bűnös lehetett, de nem volt sohasem eretnek vagy szakadár.

Nem azt hirdette-e a barát, hogy minden földi gazdagság vétkes, a bírák telve vannak hamissággal, a hatalmasok rablók és prédák, a püspökök stallumokat harácsolnak, a bárók bitorolják ősi kiváltságaikat?... Nem az volt-e a vágya, hogy csak egy akol legyen s egy jászol... egyforma sorsú, szomorú emberek a földön, s felettük vasvirgáccsal uralkodjék Róbert, aki komor magányában élvezi eretnksége tiltott gyümölcseit?

Szentatya... mellette nőttem fel. Róbert atya falakkal körített volna el a való élettől, Nápolytól, báb lettem volna én is az ő kezében, engedelmes szolgálóleánnyá tett volna, ha nem őriz meg mindettől az Úristen különös kegyelme. Elűzte asszonyaimat, viszályt támasztott köztem s vérbeli unokabátyáim közt, akikkel Carolus Magnus véreből eredtünk. Mintha bélpoklosok lettek volna, úgy óvott engem a tarentóiaktól s Durazzó hercegeitől egyaránt. Mintha minde-
nikük cselt vetne ellenem, pártot szítna, koronám után nyújtaná kezét.

Amikor király lettem, Szentatya, a te akaratodból - még elviselhetetlenebb lett mindez a gyötrelmem. Oly egyedül éreztem magam a királyság távoli csúcsán, mint a sas, mely nem lát mást, mint fekete sziklákat s a tűző napot, ha az égbe tekint. Kegyes bírák, kérdezhetnétek, vajon nem volt-e mellettem férjem, aki megsegített, a természet rendelése szerint? Endre ott élt mellettem, beszélt hozzám, de én mindig úgy éreztem: Róbert barát az, akinek válaszolok. Endre jó volt hozzám, nem bántott soha. Egyszerű, tiszta lelkű ifjú volt, akit az Úr nem jelölt ki az uralkodásra, nem adván meg néki azt a kegyelmet, mely nélkül aligha uralkodhatnak a királyok. Erényét kell mégis mindenekelőtt dicsérnem, szelíd indulatát, szép szavát, mellyel ágyasházamba mindenkor bekopogtatott. De mi azért állunk a trón magasságában, hogy el tudjuk nyomni asszonylétünkre is a szív indulatát, s hideg elmével tudjuk mérlegre tenni, mi legyen a közösség java szerint való. Ezért mondhatom, hogy Endre herceg jó és irgalmas volt azokhoz, akiktől az atya nem fordította el szívét. De jaj volt mindazoknak, akik valaha s valamikor e gyémántnál is keményebb akaratba ütköztek. Endre nem tanulta s nem tisztelte azokat a törvényeket, melyeket Szicília s Jeruzsálem királyságában hoztak az egymást követő királyok. Nem jelent meg a nép piazzáin, amikor a bárók, a kicsiny nép s a jó polgárok meghányták-vetették dolgaikat. Dölyfös volt a főurakkal szemben, ha azok éltek a kiváltságokkal, melyek reájuk atyáikról s azoknak atyáiról szálltak át. Róbert barát szavával hirdette, hogy a Regnum hercegei közt nem úgy él a király, mint első az egyenlők között, hanem ő az élet s halál ura: kénye-kedve szerint osztja szét s vonja be birtokait. A kicsiny nép sem állt Endréhez közelebb. Hányszor kértem, jelenjék meg ünnepeik során, menjen el Szent Januárus csodatételére, mutassa örömét, ha elérkeznek ünnepeik, táncoljon egyet a karneválban... Endre mindig távol volt tőlük, magányos maradt, idegen. Magára vette a barát nehéz ciliciumát, s úgy és akkor vezekelt, ahogy Róbert rá szabta a penitenciát. Isten legyen irgalmas nekem, ha Endrét netán vádolom azzal, hogy ő is hajlott az eretnekségre... lelkét teleitatta a méreg, mely összegyűlt, mint pára, Róbert barát beszéde nyomán.

Ki mondhatná meg, mi történt volna Nápolyban, ha engem elér a természet rendelése, magzattal szívem alatt vagy szoptatás közben kerül át egészen Endréhez s innen a baráthoz a hatalom? Vajon nem incselkedte volna körül a hatalom csúcsán az eretnekekkel cimborálót a sátán? Vajon nem hálózta volna be egész Nápolyt, s juttatta volna arra a szörnyű sorsra, melyet el kellett szenvedniük a valdenseseknek? Hátha... szörnyű nekem, az asszonynak s özvegynek szóval is mondanom, amit elgondolnom sem lenne talán szabad... hátha az Úristen akaratát volt, hogy a kisebbik rossz fordítsa el a gonoszabbat, s Endre csúf halála árán menekedjék meg királyságom attól, hogy eretnekség áldozata legyen?

Nem vádolom magam abban, Atyám, amiben ártatlan vagyok, de nem is védekezem ott, ahol érzem hibáim áradatát. Való igaz, hogy a Castel Nuovo nem volt erények hófehér klastroma, de az vesse rám az első követ, aki maga meg nem tántorodott még a déli napsütésben, akkor, amikor virágzani kezdenek a narancsfák, amikor megcsillan a tenger, túl a bástyafalon... Ha vétkeztem, vezekelek érte... hisz idáig jutottam, hogy térdem állva kell nyilvánosan alázkodnom Krisztus igaz szolgája előtt... de fennhangon mondom: nem voltam rossz asszony, nem követtem el Endre ellen főbenjáró vétséget, nem szövetkeztem rontására, nem én rágalmaztam őt az országos rendek előtt. Nápolyi báróim mindnyájan tanúságot tehetnek, hogy engedelmesen hallgattam, ha megszólalt a királyi tanácsban, büszke voltam rá, ha megnyerte a tornát vagy diadallal tért meg fenyegető országjárásairól... Isten egyedüli tanúm arra, hányszor borultam le eléje, könyörögtem neki, hogy oldja el a gyermekkori köteléket, melynek csomóját kezében tartja a barát. Kértem, legyen testvér azokkal, akikkel közös a vére, alázkodjék egyházi főméltóságaink előtt, tisztelje a korona nagybáróit, mint engedelmes vazallusainkat, akiknek vállán pihen az állami rend... Kértem, ne lásson mindenki rablót, simoniás főpapot,

hazug bírát, kufárkodó országnagyot. Ne lásson minden emberben ellenséget, minden tettben gonosz szándékot, mely keresztülhúzza királyi terveit.

Hajlott rá, néha... Endre lelke beszédemre nem maradt siket... megígért mindent, éreztem, meglágyult szíve. De akkor eljött az óra, amikor a barát hívatta, s amikor visszajött hozzám a szűk, sötét cellából, megint a másik Endre lépett ki. Kemény volt, merev, mint a márvány, s lelkének írotáblájáról letörlődtek az irgalom betűi. Mondjam-e tovább, Szentatya, hogy miképpen éltünk e kevés esztendő alatt, oly földi viharok s megpróbáltatások közt, melyhez alig lehet hasonlót találni a keresztény világ annaleseiben? Akkor, amikor nekem mint asszonynak, buzgó hittel kellett volna keresnem férjem segítő kezét - a királynőnek óvatosan végig kellett próbálnia minden lépést, nincsen-e csapda rejtve, melyet - úton-útfélen - ellenem, megejtésemre állított fel Róbert barát keze. Szentatya, lehet, hogy nem voltam férjem engedelmes szolgálóleánya, kevély és dölyfös voltam, ahelyett hogy megtisztítottam volna lelkem minden salaktól, s kenyérrel dobtam volna vissza azokat, akik megbántottak. Nem tudtam fékezni a gyűlöletet s haragot, ha ingereltek, néha vak és féktelen voltam, örömben, vágyaimban túlmentem azon a határon, melyet tisztas asszonyok számára az Anyaszentegyház megszabott.

Ha vétkeztem, vezeklek érte, s egész életemben vezekelni fogok. De ha gyűlöltem - nyíltan gyűlöltem. Ha büntettem, nyíltan büntettem, nem szorultam arra, hogy szolganépekkel, orgyilkosokkal szövetkezzek, hogy elpusztítsak egy életet, Szentatya, harcolok azokkal, akik vádoltak engem. Rendre kell-e szednem argumentumaikat? Mutatnom kellene, hogy nem piroslik szégyentől orcám, hogy testem, lelkem idegen e szörnyű büntől, melyben vádolóm szerint bűnösnek találtatom. Ludovicus vádlevele azt mondta, hogy azért tétettem el utamból Andreast, hogy Nápoly felett kedvemre uralkodhassak. De hiszen én uralkodtam Nápolyon. Én voltam a király, támogattak a Piazzák, támogattak báróim, senki sem engedte volna, hogy Róbert király unokáját letaszítsák a nápolyi trónról. Nem lett volna-e más módom arra, ha bennem megfogam e szörnyű bűn, hogy elemésszem Endrét, mint hogy nyolc-tíz vétkes, alávaló perszónával szövetkezzem, szóba álljak királyi bastardokkal, szolgálóleánnyal, udvari titkárral, Endre testi szolgálójával, mindegyiket megnyerjem, kit pénzzel, kit jó szóval, rendre-rendre, hogy biztos terítékre kerüljön a koronás vad? Vajon nem tudja-e asszony könnyebben a halálba üzni férjét, akivel minden éjszaka együtt hál? Nem hallottunk-e naponként szinte arról, hogy gyorsan vagy lassan ölő méreggel irtották ki a gonoszok azt, aki terhükre volt? Oly gyámoltalannak tartanak-e engem a bírák, hogy azt hiszik, Nápoly királynőjének nem volt elegendő mérge ahhoz, hogy férje ételébe, italába porlassza, tányérjába cseppentse, akinek ételét soha senki sem kóstolta, aki után nem járt udvari szakács, hogy előtte főzze meg ételeit? Filippával, Sanciával kellett volna-e összeállnom, hogy fecsegő némberek kezére adjam magam? Szükségem volt-e Terlizzi grófjára, a két Artois-ra, kellett volna-e a jegyző, a szolga, a familiárisok, elrejtett gyilkosok ahhoz, hogy csendben emésszem el Endrét, ha azt akarom, hogy ne éljen tovább? Szentatya, te világok felett trónolsz, de te is éltél valaha közöttünk, ismered e világ gyarlóságát - te tudod legjobban, vajon világ szájára adja-e magát királynő, ha halálos gyűlölet fekete szava megfogant lelkében? Vádolóim is ismételték azt, amit mindenki látott, mindenki tudott. Az Úr kegyelme először áldotta meg méhemet, gyermeket vártam, alig hiányzott kilenc-tíz hét ahhoz, hogy világra érkezzék... Nem akartam Aversába menni, nem akartam a vadászatot. Kértem Endrét, maradhassak otthon, hátha nem tesz jót a lovaglás, hintóba kényszerülök, felrázhatnak a rossz utak. De Endre akarta, hogy vele jöjjek... ne maradjak otthon, ígérte, rövidre fogja a vad üzését... kért, hogy legyek vele, amikor utoljára, még mint Calábria hercege vadászik, amikor még nem köti a nagy, udvari pompa... nem kell bíborban lovagolnia, miként királynak... hívott, menjek vele, mielőtt a brevét hozó bíboros... a királyi investitúra megérkezik... Kérdeztem Penát, a nagy magisztert, tanácsát kértem,

mehetek-e? Ha nem mentem volna, otthon maradok, senki sem mondhatta volna rólam, hogy segítettem azoknak, akik meggyilkolták, bereteszeltem az ajtót, amikor kiáltott... az ajtót, melyen át hozzám menekülhetett volna. Kegyes atyák, csak ketten voltunk abban az átkozott szobában, Endre és én, s ami ott történt, arra nincsen tanú. Így csak hitemet, esküvésemet tehetem rá, hogy nem tudtam arról, amikor felkeltették hamis ürüggyel... Lehet, félálomban hallottam valamit. De az álmaim olyan mélyek, olyan nehezek voltak, úgy nyomta szívemet a magzat, oly sokszor éreztem a lidérc ólomsúlyát... minden olyan fekete s félelmes volt azon az éjjelen az idegen kolostorban, melyben azelőtt nem háltam meg soha. Aludtam-e vagy ájult voltam: nem tudom... Előtte napokkal, az udvar tanú rá, elszédültem, eszmélet nélkül cipeltek ki egy audiencia alatt... Magán a vadászaton kocsit kértem, mert nem bírtam a ló rázását, ott a kocsiban is elfogott a szorongás, ott is kihagyott eszméletem...

Ezen az éjen nem voltam magamnál. Oly bírák ítélnék felettem, akik nem ismerik az asszony gyengeségét, amikor az első anyaság kapujában áll. De hallották mindnyájan édesanyjuktól, miként volt, amikor nehéz órájuk elkövetkezett. Nekem is nehéz óráim voltak, s nem volt más, csak egy öreg néne, aki mellettem lehetett... Törődött, öreg magyar asszony, Andreas dajkája, ő maga úgy kívánta, nehéz heteimben Izabella legyen velem. Ez az asszony vallotta, hogy *nyitott* szemmel talált az ágyon, amikor rám törték az ajtót, amikor bejött a belsőbbik benyílóból, ahol ő töltötte az éjszakát. Így mondja, nyitott szemmel... s ez a nyílt szem oly szörnyű volt vádolóim argumentumában, hogy ez egymaga eldönti az ő lelkükben az én orgyilkosságomat. Szentatyám, vajon nem marad-e gyakran nyitva magának a halottnak szeme? Vajon nem történik-e meg, hogy fennakadnak a szemgolyók, kiapad belőlük a lélek fénye, mintha fátyol esett volna az öntudat elé? Ha nyitott szemmel feküdtem, amikor bejött hozzám Izabella, akkor is távol volt tőlem a lélek, mert hiszen annyira csak tettetni tudtam volna magam, álcáztam volna cinkosságomat azzal, hogy lehunyom szemem akkor, amikor ágyam körül meghallom a lépéseket. Én nem tudom, nyitva volt-e vagy csukva a tekintet... úgy hoztak-e vissza orvosszerekkel a halál meredélyéről, vagy csak nehéz álom esett rám, melyből felrázott a dajka, akinek sikítása felverte a folyosót. Én mindezt nem tudom... nem tudok semmit. Minden összefolyik, mint lázbeteg előtt. Ismeretlen az, ami előtte történt, az is, ami alatta s utána. Nem tudom, szólt-e hozzám Endre, válaszoltam-e szavára, eloltotta-e a mécsest, vett-e köntöst magára, megsimogatott-e vagy csak kiugrott az ágyból, melynek nyirkos vászna, a lepedő hidege bentmaradt a csontomban... Nem tudom. Az öntudat lassan jött vissza. Izabella maga mondta, hogy rázott... felrázott, beszélt hozzám... lassan ment, míg tagjaimba visszajött a vér, amikor agyam megnyílt a szavak értelmére... megértettem a fogatlan asszony dadogását, aki nehéz, esett szavakkal mondta: Endrét meggyilkolták... megfojtották, kivetették az ablakon... Endre halott...

Szentatyám, kegyes ítélobírák, ítéletek felettem. Itt állok előttetek, mint rab madár, aki vergődik a ketrecben, s nem menekülhet belőle. Mivel mentegessem magamat, mint törvény elé hurcolt, megvádolt ártatlan? Ismételjem-e: asszonyi gyengeség bénította meg, amelynek nehéz terhecsém volt oka?... Álommal és ájulással küszködtem, ma sem tudom, melyiknek karjai közt hevertem, melyikből is ocsúdтам fel, amikor a dajka fülembe sikította a hírt. Ki állíthatja: volt bennem akkor bár csak jártányi erő is, hogy felkelhettem, az ajtóig vánszorogtam, előretolhattam a reteszt...? Én soha többé nem láttam azt az átkozott ágyasházat, mely e szörnyű sors néma tanúja maradt. De úgy mondják azok, akik megláthatták: az ajtó zára régi kovácsmester remeke volt, reteszek, csapok és fogantyúk tolódtak egymásba, csak ezekkel lehetett csukni vagy nyitni a szobát... Lehet, hogy előrecsúszott egy tolózár, amikor Andreas elhagyta a szobát... lehet, hogy amikor visszamenekült a sötétségben, a halál veritékével nedvező keze lecsúszott a fogantyúról, s ki tudná megmondani, nem elvetemedett szolgája, Pace volt-e az, aki előrehúzta észrevétlenül a reteszt, melyet a gyilkosság után visszatolt?

Láthatod, Szentatyám, hogy úgy védem magam, mint akit tolvajlásért hurcoltak bírái elé, s most bizonyítja, hogy nem ő, de más valaki lehetett az, aki vétkezett. De én ki akarom inni előttem aláztatásom keserű poharából az utolsó cseppet is, hogy lássátok, felelek minden kérdésre, válaszolok minden rágalomra, csak hogy bizonyíthassam: nem én öltem meg, nem én öltettem meg hites uramat.

A fáma körbejárt a keresztény országokban, torzítva, nagyítva rémtetteimet. Miként Messalináról, úgy beszélnek rólam, elvetemült nőszemélyről, aki maga kezével fonta a selymet, mely szegény Endrének nyakára tapadt. Azt is hallottam: én varrtam be köntösébe a mágia titkos jelét, mely elszívta férfierőit, s gyermek gyengeségével bénította, amikor életéért küszködött. Olyan hír is járja, hogy férfiruhában én álltam a gyilkosok mögött, én vetettem a pányvát, mert úgy szólt volna az amulett babonája, hogy a talizmán varázserejét csak koronás fő teheti semmivé... Sokat beszéltek arról is, hogy azért kellett Endrét pányvával megölni, mert nyakán amulettet, ujján csodagyűrűt viselt, mely egyformán óvta vastól s méregtől, de mindez nem segíthetett a végzetes éjszakán, mert a halált fojtogatás okozta. Igaz: Endre gyűrűt is, talizmánt is viselt, mindkettőt anyjától kapta, de sohasem említette, hogy varázserő lakoznék ezekben, s több erő lenne bennük, mint Erzsébet királyasszony más gyengéd ajándékaiban. Sokszor beszélt arról, hogy megsebesülhet, eleshet vitézi bajvívásokban, nem tulajdonított gyűrűjének csodatévő erőt, úgy hordta e kegyes emlékeket, mint az ereklyéket, melyek zálogai a szentek segedelmének, de orvtámadás ellen nem védenek meg.

A gonoszabb fáma gyilkosnak hirdetett. Oly szörnyű bűn ez, hogy nektek, atyák, meg kell hallgatnotok azt, aki e vád ellen védekezik. Esendő asszony harcol trónjáért, férjéért, gyermeke javáért, de a becsületéért is. Tanúmként magammal hozhattam volna a Várost, mely eljött volna, hogy mellettem hitet tegyen, de ez a Nápoly szörnyű pestilentia s ellenség prédája lett, utcáin jár a fekete halál, s a Castel Nuovóban ott ül a bitorló magyar király. Ludovicus - Bölcs Róbert trónján ül, kancelláriájában azzal fárasztja elméjét, miként olvashatná össze Északot s Delet egyetlen országgá, miként fonjon egybe egy hatalmas Birodalmat, mely összeroppantja majd az Ecclesia tartományait. Nem tudhatom, vajon Ludovicus az egész és osztatlan Itália királya akar-e lenni, mióta Cola, az üzőtt tribunus az Urbson már nem kormánykodik. Nem tudom, Szentatya, mi a szándéka, de ha én elvesztem koronámat, Nápoly és Szicília egy északi Archiregnum prédája lesz... Trónoméért beszélek... de beszélhetnék gyermekemért is, akit Ludovicus elragadott, hogy távoli hazájába hurcolva elvegye zsenge életét. Beszélhetnék arról is, mit érez egy asszony, amikor fájdalmas hónapok özvegysége után, országa érdekében vérbeli hercegnek adta kezét - s most vérfertőzőnek, ágyasnak, cédának hirdetik úton-útfélen, ítéletet kérnek a királynő férje ellen is, aki csak a legátus biztató szavára siettetette a csendes esküvőt.

Szentatya: egy asszony térdel előtted, aki világi címei szerint Szicília, Nápoly és Jeruzsálem királya, Provence grófnője, sok-sok országrész, grófság, hercegség uralkodó asszonya. Elvették országát. Elvették gyermekét. Első férjét megölték idegen, gyilkos kezek, akik így akarták ezt gonosz lelkük indulata szerint. Második férjét balsors üzte, százszor kockára tette életét, menekült hadak útjáról, döghalál kezéből, megmutatta hűségét, s most el akarják tőlem venni őt is, az egyetlen, akit én, a szerencsétlen asszony, e földön még magaménak mondhatok. Úgy jöttem... néhány hajóval, ez volt minden, amit országomból elhozhattam. Szegényen, üzötten értem Avignon földjére, ahol egykor őseim, a régi grófok hatalomban és dicsőségben készültek arra, hogy a Szentszék kegyelmével elfoglalják nápolyi örökségüket. Itt állok, özvegyen, hányatottan, gyermekemtől, országomtól megfosztva, szegényen, hajlék nélkül. Király: bírái előtt. Mindezt el lehet bírni, ha el tudom viselni a gyalázatot. Ha bűnösnek fogtok ítélni, atyák, én, a király, kérem saját fejemre a kérlelhetetlen ítéletet. Kérem a legnagyobb büntetést, a máglyát, mely gonosz, céda asszonyoknak, férjgyilkosoknak, haereticusoknak büntetésként

rendeltetett. Én is ítélem bírói székemből, s gyakran megindultam, amikor könnyel jött elém a vádlott, ha asszony jött, aki mutogatta gyarlóságait. De arra kérlek titeket, ne legyen bennetek semmi irgalom, ítéljete, s én a ti kezetekből elveszem büntetésemet. De kérlek benneteket, hangos szóval téged is, Szentatya, Krisztus szolgája, aki kegyelmes vagy... neved és lelked szerint... ha ártatlannak tartasz - akkor oldozzatok fel, még ma... még ebben az órában... ne hagyjatok így vergődni, így szégyenkezni, mintha pórén, szemérmemtől fosztottan állanék valamennyieteknek díszes gyülekezete előtt. Ha úgy gondoljátok, hogy hitvány fáma kergetett, rágalom volt, mely gyilkos nevével illetett, jogtalan volt, hogy kiűztek országomból s irtózatot az, hogy nekem, az anyának elvették gyermekemet... akkor ítéljete, de gyorsan, s mondjátok ki, hogy Nápolyi Johanna nem ölt, nem cinkoskodott férje gyilkosaival, nem volt rossz-asszonyok pátronája, nem volt asszonybőrbe bújtatott ördög, nem volt eretnekekkel cimboráló, nem volt fekete mágia doktora. Tizenkilenc esztendő asszony voltam, amikor forgószerűbe keveredtem, megpörkölttem hamuesőben, elbuktam... próbáltam felkelni, lerántottak... megint elestem... szinte térden csúszva jöttem idáig, amíg, atyák, elétek érkeztem, ítéletet kérek, amelyben mindenki megnyugodhat. Megnyugodhatnak azok, akik tiszta hittel kívánják ártatlanságom ítéletét, ítéletet kérek őseim nevében, akik e föld grófjai voltak s azoknak nevében, akik az Úr titokzatos akaratából még belőlünk fognak eredni, hogy Carolus Magnus ivadékai újból elfoglalhassák az Úr nagyobb dicsőségére azt a helyet, mely őket a vér jogán századok óta megillette. Az atyák ítélnék, aki bűnös, reszkessen, aki ártatlan... fordítsa Ég felé szemét...”

Ujjai, a reszkető, ideges kéz halavány ékszerei ott vonaglottak a kék paláston, mintha még mélyről, valahonnan néma szavak érkeznének, melyeket már nem érthet meg senki sem. A padban, távol, valaki hangosan felzokogott. Öreg férfi volt, kopott köntösű, ősz hajú, egy azok közül, akik elkísérték útjára Johannát. A zokogás mint epidémia terjedt. Úrasszonyok kapták szemük elé kendőjüket, lovagok morzsolták szét a könnyet, klerikusok nedves tekintetében fürdött a vádlott, aki uszályába temette lángba borult arcát. Az Audienciák Termének népe megmozdult. Csukló sírás hallatszott, beszéd zsongása, halk, de szenvedélyes szavak, melyek úgy akaszkodtak egymásba, mintha bajvívók cikáztatnák hosszú töreiket... A tógások morzsolták az argumentumokat, s szavuk példázva terjengett a nagy csend percei alatt, míg nem söpört el minden logikát, minden bölcs vitázást a megindulás egyetemes árja, melynek közepében ott állt, majdnem szűziesen, liliomokkal teleszórva a népmesék megvádolt királyasszonya.

Kelemen az imakönyvébe mélyedt. Ilyenkor talán egyberakja a végzet nehéz szavát, melyet majd márványba vésnek, megfestenek pergamenekre, s nem enyésznek el sohasem. Azok, akiknek tekintete elérhette szemtől szembe a Szentatyát, látták, az árnyék fokról fokra halaványabb lesz, kisimulnak a vonások, mintha derű öntené el a sima, finom arcot. Valahol a lélek redői között talán egy mosolyt is rejteget. Keze felemelkedik. Ez oly végtelen hosszú időbe telt, míg megállt az élet, diakónusok s apostoli jegyzők szeme függött a fehér selyemkesztyűn, mely - mint egykor a pogány Pontifex Maximus hüvelykje - életet vagy halált jelenthetett. Szeme végigvillant a kardinálisokon. Valamennyien észrevették, mintha az ő titkuk lett volna, majdnem bűnük, hogy Johanna csak kilendült a hűvös diákmondatokból, egyszer... hogy elcsuklott hangja, s nem találta el egy ige múltban lezajló feltételes esetét - önkéntelenül átcsapott Clemens nyelvére, a kardinálisok nyelvére, arra a titokzatos ösztönös szóra, mely egybefűzi e hatalmas francia világ szétszórt testvéreit. Franciául beszélt, ahogy Bizáncban szóltak a gyermekeikbe zárt antiochiai kisasszonyok, a szíriai grófnők, Hellász és Peloponnészosz lovagjai, a normann udvar Angliában, Nápolyban az aranyarkantyúsok s talán magában Pannoniában is azok, akik - mint Gilétfi nádor is - vérükben hordozták Íle de France emlékét.

Talán senki sem vette észre, amikor a gondosan felépített latin mondatok felbomlottak, egyszerre oly halkak s könnyűek lettek, mint madár pihegése, otthonos volt hangjuk, hogy megérthették a teremszolgák, íjászok és kurtizánok, akik pirosítót kentek arcukra, mert a régít lemosták könnyeik... Senki sem vette észre, mitől lett áthatóbb, biztosabb Johanna igazsága, mi adta meg szavának különös lendületét, mitől lett egyszerre kézzelfogható, kerek s szabályos minden argumentum, mely hűvösen s bágyadtan siklott volna el a latin szillogizmusok között... Clemens majdnem mosolygott. E csillanó benevolentia megszépítette a nagyúr vonásait, a tekintet is mintha franciául beszélt volna, kérdés s felelet közöttük talán nem is szólhatott más nyelven, mint az egyetemes francia impériumnak országok felett uralkodó szaván.

A kéz felemelkedett. Az őrség tisztjei kinyitották az ajtókat. A színjáték ősi szabályai szerint visszavonultak az aktorok, a néző csak sejtheti, mi történik a lebocsátott függönyök, zárt falak mögött. Kelemen nem szólt, a bíbornokok némák maradtak. A vádolók páholya kiürült. Prelátusok selyme s magyar urak tafotája - félelmes idegen árnyék - végighullámozott a vár folyosóin. Johanna megindult, már szeretett volna az ajtón túl lenni, ahol nem éri testét ezer tekintet, megkapaszkodhat egy karfában, kendőt szoríthat szája elé, köhöghet... sírhat, elhagyhatja magát, ihatik, ha száraz az ínye, ha cserepes lett ajka az órákig tartó beszédétől. Egy lépés csak, melyet még meg kell tenni, míg feltépik előtte az ajtószárnyakat, átlép rajta, emelt tartással, fején a liliomos koronával... egy mozdulat még, mögötte halkan csapódik az ajtó, s Johanna félig ájultan, halálos kimerülten odaesik Tarentói Lajos kitárt karjai közé.

Este lett, s az atyák még ültek a nagyteremben, melyet nem hagyhattak el, míg meg nem formulázták az ítéletet. Az órák teltek. A nagy homokórát háromszor is megfordították a szolgálattévők, de még semmi jel sem mutatott arra, hogy kihirdetik az ítéletet. Lehet, nem is siettek. A méltóság rendje, a kegyes szokás is úgy kívánta: ne siessenek, az idő múlása semmit se jelent akkor, ha a Szentatya mond határozatot. Lehet, közben meg is éheztek, mert az oldalajtón siket ételhordók jöttek, akik akkor is bemehettek a consistoriumi ülésre, amikor senki emberfia nem kaphatott oda bebocsáttatást.

Hét óra felé valami megmozdult. Előbb csak a testőrség kapitányai szaladtak szerte csillag formán, elzárva újból a feljáratokat. Diakonusok siettek új gyertyakötegekkel, melyek még ünnepélyesebbek voltak, mint azok, amelyek a processzus alatt ragyogtak. Valami megmozdult. Szolgák söpörtek, barátok jártak csoportról csoportra, halkan súgva a protonotárius kemény szavát, mellyel megrója mindazokat, akik jelét adják bárminemű érzéseiknek. Valami történik... ahogy átremegett az Élmény a sokaság között, végighullámozott a palotán, melynek két szárnyában majdnem elsáncolva vívja a várakozás csendes háborúját a két ellenség. Johanna ült mereven, s alig-alig szólt ezek alatt az órák alatt. Acciajuoli s Lajos herceg voltak csak a szobában, s néha-néha benézett Alifei Miklós, aki rendezgette a per iratait.

Acciajuoli nyugtatta Johannát. Kicsiny fiolából pohár vízbe töltött, s biztatta, igya meg, arkánum, melytől álomra, szenderül az, akin nem fog az álom, csillapodik a bánat, s talán még maga a fájdalom is elröpül... Keleti ital, Bizáncból hozták, s úgy mondják, valamerre, talán távoli Indiákban sötét bőrű népek a mákból préselik. Johanna összeszorította ajkát. Nem ivott. Letette ékességeit, letette a nehéz palástot, az átható nyirkosságban is forró láz járta át, s ha valamelyikük szólt hozzá, alig felelt, nem lehetett tudni, vajon a kérdést érti-e. Bent is pergett a homokóra, s a férfiak, akik maguk is mindenüket feltették e perre, aggódó-szorongó érzéssel hallgatták a szemcsék halk, feltartóztathatatlan szóródásának sajátos zaját.

Valaki felnyitotta az ajtót. A mozgás nagy, örök törvényei szétzavarták a contemplatio csendjét, a nolai püspök keze halkan keresztet rajzolt Johanna homlokára, egy kéz megérintette a koronát, aggódó-vigyázó mozdulattal újból fejére helyezte, arra a helyre, ahol veres csíkot vésett az aranymakk a homlokra. Vállára adták a palástot, valaki tükröt tett elébe, várta, hogy

Johanna festékeit kéri, pirosítóját, hogy illő módon jelenhessék meg. De a királyasszony eltolta az ékszeresládát, a szépítőszeres ládikát, alvajárók gráciájával fordult meg, s megindult, egyes-egyedül, kíséret s támogatók nélkül az Audienciák Terme felé. Az ajtóból megkereste szeme a nagy, zárt, fekete csúcsíves padot, melyet Házának címere díszített. Nem ment előre a pápai trónlépcsőig - bíborkesztyűjével maga nyitotta ki a pad korlátzárát, most leült arra a helyre, mely perében számára rendeltetett.

Itt ült, míg körös-körül, a karzaton s távol, talán kint az utcákon megzsibong a tömeg. Ezrek és ezrek lepték el a Pápák Várának környékét, ostromolták hírekért az őrt álló legényeket... Lovas futárok várakoztak Villeneuve-ben, hogy perc késés nélkül vigyék Párizsba az ítéletet, mások Itália felé indulnak, mihelyt kitárják az erkélyt... s a nép felé is szentenciát hirdet az, akinek tisztjéül rendeltetett. Johanna ült, mintha esztendő és esztendő teltek volna el, amióta átlépte a küszöböt, amióta megint megtelt e félelmes auditórium, mely úgy les ítéletre, mint egykor gladiátorok játékára a római arénákon, Róma népe. Mintha megállna a levegő, minden mozdulatlan lenne évszázadok óta, s a múlt pillanat szárnya lefakulna, mielőtt megszületik. Valami történik? Megjelennek a teológia doktorai, az archidiakonuskok, a Szentszékhöz beosztott főpapok, a Kerék, mely az Anyaszentegyház szerkezetét tovaördíti.

Az állókép elmozdul. A pápai trónus aranykeretéből kihajlik az arc, s derűsen nézi a nyüzsgő hangyabolyt. A kardinálisok elfoglalják magas, egyenes székeiket. Mögéjük húzódnak a kamarások, hátuk mögött kettős sorban alabárdosok s számszerűjasok állnak, a díszruhába öltözött testőrök, akiknek pompája fényes keretet ad az ítéletmondás világi aktusának. Megjelenik Maiorca királya, a számára fenntartott erkélyrészen, s mögötte fekete köntösű, szakállas urai, egy tolmács, aki fülébe súgja a peregő percek eseményeit. A kép megmozdul, csak egyetlen pont változatlan, maga Johanna: beburkolózik kék fleur-de-lys díszű köpenyébe, maga elé néz, s próbálja elviselni e szörnyű egyedüllét gyötrelmeit.

A jegyzőfőpap felemelkedik. Csengő tenorja végigszalad a termen. Mindenki tudja, ez még csak az ítélet előjátéka, jegyzőkönyvek felolvasása, tanúk neve, vád és védelem írásbeli bizonyítékainak egyeztetése. Mindenki feszülten vár... most dől el, vajon elnapolás lesz-e a per sorsa, belevész bizonyítások s ellenbizonyítások útvesztőibe, csalafintaságok retortáiba, melyek majd esztendőig őrzik mindazt, amit ők igazságnak neveznek. Felemelkedik-e mindenki, mert a Szentatya hosszú hónapokra elnapolja a tárgyalást, közben folyhatnak a tanúkihallgatások, vallatások sorozatai. Most egyszerre eldől, amikor a tenorhang egyházi szónokok dallamos latin szavával hirdette, hogy a Szentatya s a bíborosok úgy döntöttek: nincs szükség egyéb tanúkra, az igazság szemük előtt áll - a legfiatalabb kardinális hirdeti ki a Szent Kollégium döntését.

Beaufort bíbornok állt fel. Aligha lehetett több huszonnyolc esztendősnél, Kelemen pápa bátyjának másodszülötte volt. Keze lendületes a fehér aggastyánokéhoz képest, akik még az első avignoni pápa idejében kapták bíborkalapjukat, s most csendes szobor szelíd derűjével tekintettek szét. A fiatal bíboros szeme frissen, élénken csillogott, alakjának karcsúságát engedelmes redőkkel követte a palást, beretvált arcáról nem hervadtak le a fiataikor rózsái. Legfiatalabban hatott a hangja: e szép csengésű bariton, mely Párizs különös zengésével mondja ki a szavakat. A Sorbonne latinját beszéli, melyet valójában az ért meg legjobban, akitől a francia sem idegen. A bíboros fiatal volt, lendületes, jámbor s mégis merész. Lassú, kegyes mozdulattal vette át oldalpapjától a tokba zárt, címerpecséttel lezárt pergament. Hangja egyszerre a magasságba emelkedett:

- Imádkozzatok!

Soha talán még Pater Noster s Ave Maria szava nem szakadt ki könyörgésteliben, mint ebben a percben, melynek hangulatát mindmáig megőrizte az avignoni Nagy Terem.

- Az Atyának, Fiúnak s Szentlélek Istennek nevében, ámen... Minekutána a legkegyelmesebb Szentatya, a Pontifex Maximus uralkodásának hetedik esztendejében kegyesen meghallgatta a színe elé folyamodókat... az egybegyűlt bíborosok gyülekezete előtt bölcsességének teljességében ilyképpen határozott...

A csend, mint hatását nem tévesztő színpadi pillanat: beállt. Az ifjú bíboros megpihent, hallgatta, mint cseng végig az ívek között utolsó mondatának visszhangja. Láta bíborostársait, akik irigyelik e nagyszerű pillanatot, mely a legtöbb s legteljesebb azok közül, amelyeket e szellős s unalmas Avignon kínálhat. Végignézett a vádlókon, akik idegen pompájuk teljességével váltak el a lágy provençe-i színektől, összeszorított öklük mutatta: távoli uruknak haragos képmását viselik. Egy pillanatra megállt tekintete a karzaton, ott, ahol legbujábbak voltak a színek: tollak, ékszerek, csatok és selymek egymásba szabadultak. A perc izgalmában nehéz, gyűrűs férfikezek fogtak át titokban egy-egy selymes derekat, az ajkak szomjasan nyíltak szét, mintha vér és csók vágya borulna egymásba... a tekintet kószált, lejjebb... ott, ahol a maiorcai király ült, fekete szakállá gyöngyösen csillog az izzadtságtól, hispán feje előrenyúl, hogy teljes pompájában élvezze e szokatlan ítélethirdetést... Végül leszállt Johannára tekintete, körülölelte hófehér arcát, melyen a királyság gögje tartotta csak az életet. Szemét félig lecsukta, csak mikor felemelte, akkor csapott ki belőle a hűvös kék villanás, Johanna szemének sugara elsuhan a bíborosok felett, mintha távoli világok csillagképéből érkezne... A csend félelmetes volt... e teatrális hallgatás, a megállított homokóra, mely jelképezte: most egy pillanatba sűrűsödik az Univerzum: nagy tanúságtétellel lesz gazdagabb...

- Tisztünk szerint megvizsgálva az előttünk fekvő s éloszóval is kifejtett vádakát, úgy találtuk, hogy kedvelt Regnumunk úrnője, Johanna, Szicília s Jeruzsálem országának megkoronázott királya, nem taláztatott bűnösnek abban, hogy férjének, néhai Endrének, Calábria hercegének, Szicília és Jeruzsálem címzetes királyának halálára tört volna, hogy a brevünkben már megbélyegzett gyilkosságban szándékkal, szóval, tettel vagy mulasztással segítkezett nyújtott volna, hogy férjének s hitvestársának halálára szövetkezett volna, s ehhez földi hatalmasságok vagy pokolbeli gonosz erők támogatását kérte volna. Minthogy pedig bűnösnek őt nem találtuk, nem látunk okot arra, hogy Johannát, szeretett leányunkként királyi méltóságában meg ne erősítsük. Mindezen okokból nem látunk akadályt abban sem, hogy megövezvegyűlvén, ne léphessen a házasság szentségében frigyre más, jámbor és vérbeli fejedelemmel, egyedül ránk tartozván annak megítélése, hogy a brevénk kikérésében mutatkozó késedelem mennyiben rovatik terhére s mennyiben számíthat irgalmunkra, rendkívüli, haladékos nem engedő okaiért, melyekre hivatkozik. Mindazonáltal e per folyamából, valamint sok egyéb, legátusunk, érsekeink, püspökeink s papjaink jelentéseiből kitűnő vizsgálódások után a keresztény világ e kedvelt Regnumának közállapotaiban sok hibát, hiányt, vétkeiséget s az erkölcsök nagyfokú meglazulását találtuk. Minthogy pedig a király nemcsak dísz s virága országának, de Istennek s ennek folytán az Egyháznak Krisztus urunk által rendelt földi helytartója előtt is felelősséggel tartozik alattvalóinak lelki s testi állapotáért, mindezek miatt Johannát az erkölcsök s vallásos kötelek megtartása tekintetében kötelező buzgóság elhanyagolásának vádjára alól egészen fel nem menthetjük: ezért úgy határozunk, hogy visszabocsátjuk ugyan szeretett leányunkat Szicília és Jeruzsálem királyságának trónjára, de további kormányzását csupán a Szentegyház ellenőrzése alatt, külön legátusunk támogatása mellett engedhetjük meg neki.

A kardinális hangja most egyszerre... mintha elvesztette volna eredendő fényét, a lendületet s csillogást. Az engedelmes orgánus követte a szándékot, mely különös hangsúlyt ad az ítéletnek, s szürkébb, fátyolosabb tónusokba burkolja magát a sommás, szóbeli indokolást.

- Mindezek okáért pedig jelen határozatunkat felolvastatni rendeljük, a felek épülésére és mindazok okulására, akik alázatos lélekkel, ájtatos keresztényi hittel végighallgatták igazságtételünket - fenntartva magunknak, hogy az ítéletet, valamint a reájuk vonatkozó conclusiókat s observatiókat annak rendje s módja szerint Apostoli Cancelláriánk útján, végleges rendelkezésképpen megküldjük a Per feleinek...

- Imádkozzatok!

A fehér felhő magasba emelkedett. A Szentatya az imbolygó trón magasságából osztotta áldását. Megkezdődött a bíborosok vonulása, e vérveres folyam, mely útjában magával ragadja a lilákat, sárgákat, fehéréket, ezüstpáncélok sorát, alabárdokat, sisakforgókat, aranykereszteket, s így megduzzadva, méltóságteljesen vonul végig az Audienciák Termén az avignoni egyház pompájában a Ritmus, a maga öröknek vélt törvényei szerint.

Az archidiakónus elkoppantotta a karvastagságú gyertyát, a majordomus magához ölelte a bíborpárnát, melyen Kelemen lába nyugodott. A szolgálattévő kamarások felemelték a strucctoll legyezőket, s ünnepélyes mozdulattal elvonultak a hátsó kijárat felé.

A tömeg is megmozdult. Fekete foltok estek, beosont a sötétség, mely ott kandikált, benyíló, karzatok, folyosónylások felől. Mintha szántszándékkal ritkították volna a gyertyákat - homály ülte meg a nagytermet, melyben még ott ültek szinte életképszerűen a Per szereplői. Valaki elfújta a gyertyát Johanna jobbján... egy percig még szürkén csavarodott a füst, pislantott egyet a mécses, s utolsó világánál feltűnt a keskeny, fehér arc körvonala... majd mindent elnyelt az árnyék; távoli mozgásokat láthattak csak azok, akik öröktől, szerpapoktól kísérve még egyszer visszanéztek, mielőtt elhagyták e csodálatos színjáték helyét. A tömeg megtorlódott. Csatlósok, lovas legények, fáklyavivők, kengyelfutók keresték gazdáikat, a tömeg, mely lélekszakadva leste a Dóm párkányáról, környező paloták tetejéről, a Rhône partjáról az ítéletet, most egybeolvadt a közönlőkkel, akiknek szájából hallani akarta... egyre kevesebb ünnepélyességgel, kevésbé a Curia fennkölt nyelvén mindazt, amit szeme nem láthatott s aminek füle sem lehetett tanúja.

A terem kiürült. Valaki odament a királyasszony padjához, mely egyetlen imbolygó mécsesével folt volt a többi között. Érezte Lajos kezét, a kéz szokott, lágy fogását, a váll rándult, mintha utánaengedne a nyomásnak... a férfikéz érezte: bepermeteli a könny, megindul a sírás, mely most valahol középen folydogál az öröm és fájdalom partjai között. Lajos följe hajolt, otthoni szóval mondta:

- Gyere be... kicsit pihenj meg, mert a pápa vár kihallgatásra...

Mintha ájulásból ocsúdna, úgy emelkedett fel székéről. Nem volt mellette senki, csak Tarentói Lajos. Az ajtó kinyílt, a szobában, mely ide vezetett, Miklós, a titkár várta s nemrég érkezett húga, Mária, aki a várandósok imbolygó járásával kelt fel, hogy megölelje nővérét. Mintha álomban járna, úgy nyújtott kezét Alifei Miklósnak, ölelte meg Máriát... lépései lassúak, ritmikusak voltak, végigment a pihenőszék előtt, kinyitotta az ajtót, melyen túl hullámozott a nápolyiak vitázó emigráncsapata. Megállt az ajtónyílásban. Kezek nyúltak feléje, valaki vivátot kiáltott, tarka forgatag, szeme előtt örök Nápoly, melynek jókedvét nem ronthatja meg a mögötte leselkedő vulkán, sem a pestilentia. Végignézett népén: azokon, akik idáig kísérték a bírái elé állított királyt. Összetört volt, túlságosan megalázott ahhoz, hogy most Te Deumot rendeljen, hangos szóval mondja ki: *Deo Gratias*. Homályos szemmel hallgatta a vivátozást, de fáradt volt ahhoz, hogy felemeljen egy szálat a lába elé hajított virágokból, megsimogasson egy gyereket, aki talán már idegenben született... Megállt körülötte az idő, egy pillanatra megint a Castel Nuovót látta, ragyogó, tarka sokaságával, s e fakult ruhájú, reménnyel jóllakott

menekültek úgy tűntek fel előtte, mintha a mágia szabadította volna rá mindegyikre az öregség, nyomor, félelem, betegség magányos árnyékait.

Acciajuoli felemelte kamarásbotját, Johanna búcsút intett a nápolyiaknak, valamit mondott Alifei Miklósnak, aki megfordult, s közöttük maradt, hogy rendre-rendre feljegyezze vágyaikat s kívánságaikat. A kék köpenyt már lecsatolták válláról. Csak a köntös brokátja verte vissza a gyertyafényt. A szobában várták a pápai szertartásmesterek, akik a Szentatya lakosztályáig kísérték el a királynőt. A hivatalos meghívás a királynőnek szólt, de a Szentatya Lajosért is üzent. Johanna leemelte fejéről a koronát. Felszabadult a nyomás alól, szabadabban mozgott a homlok, az aranyabroncs nem szorította fejét.

Kelemen írószobájában ült, a hatalmas asztal előtt két szék állt, s aki ebbe a szobába belépett, már nem érzett semmit az avignoni élet ragyogásából, a zsvajból, az egész világot átölelő szervezet mozgásából. Nagyúr volt, francia prelátus, aki *nobile officium*-ként igazgatta a keze közé tett földtekét. Amikor Johanna lehajolt elé, megcsókolta kezét, érezte, hogy a kesztyűtelen öreg kéz pillanatig fején nyugszik - egyszerre minden oly egyszerű lett, mintha sohasem bomolhatna meg a földi és égi harmónia.

- Ül le - mondta, s mintha bátorította volna, rámosolygott. Kintről, a nyitott ablakon át lantpengetést s énekszót hozott be a szél. Kelemen hallgatta egy pillanatig, mintha végigkísérte volna strófánként az egyre szenvedélyesebbé váló virágéneket. Kinyitotta a fiókot, egy doboz-kát húzott elő. Egy pillanatra ő is gyönyörködött az arany ragyogásában, mely rózsza formájára kovácsolva rubinkelyhével, smaragdleveleivel, limoge-i kék zománcával túltett a bizánci aranyművesek remekein. Két ujja közé szorította, s úgy tartotta a gyertyafénybe. A láng végigkúszott rajta, csillant egyet, amikor Kelemen kinyújtotta kezét, s az aranyrózsát, a pápai kegyelem szimbólumát odatartotta Johanna elé. A térdeplő érezte az ujj érintését a haját borító fátyolon át, hallotta Kelemen hangját, amint francia szóval mondja neki:

- Hittünk neked, leányom, s nem akarunk e hitünkben csalatkozni. Ha utad visszavisz atyáid földjére, emlékezz erre a pillanatra, s légy azon minden igyekezettel, hogy nekünk s Szent Péter örökében utódainknak segítségére lehess.

- Szentatya... vajon visszamehetek-e valaha?

- Amikor kitűztem a Consistorium ülését, hírért vettem, hogy Ludovicus király éjnek idején elhagyta a Castel Nuovót. Arca elé kendőt szorított, előtte füvek égtek, amerre ment, mindenütt kikerülte az emberlakta tájékokat. Esténként szabad mezőn hált, miután leperzselték a fűvet emberei. Nápolyban már nem temetik a halottakat...

- Ludovicus nincs már Nápolyban?

- Ő már nincs. A vajda... Corrado Lupo... Urslingen... Moriale, a többiek... most azok kormányoznak országodban. Nem kell félned, Johanna. Ha Ludovicus szabadjára engedte őket, egymás torkába harapnak... Ha van aranyad... megveheted Wernert, Morialét s a zsoldos-kompániákat... Akkor a magyarok maradnak csak... azok, akik nem mentek el királyuk után.

- Szentatyám... hát temető lett Nápolyból? Az én Nápolyomból, hogy a hódító is csak éjnek idején hagyja el... mintha ellopódnék, hogy a város ne jöjjön utána... ne érje el miazmáival?

- Nápolyt az Úr nagyon meglátogatta. Bizonytal nem túlzott jámborsága miatt. Ha visszamegy... ha visszamentek... Lajossal... gondold, leányom, arra, hogy elmúltak feletted is a vidám esztendő, s hiába adjuk meg ma neked az abszolutiót, ha holnap megint bűnbe esel...

- Lajossal megyek vissza?

- Akaratunkkal. Gyenge s erőtlén a Regnum, ahol asszonykéz tartja egyedül a sceptrumot. Ha kiűzi a miazmákat Nápolyból, s az Úr is úgy akarja, Lajos herceg fejére koronát tesz legátusunk...

- Mindez egy napon... Szentatyám... olyan gyengének, oly tehetetlennek érzem magam... úgy félek, hogy Ludovicust nem engeszteli meg a te ítéleted... úgy félek, hogy mindaddig, amíg mi ketten az árnyékvilágban élünk - nem lesz szívében semmi irgalom.

- A Bajor, aki császárnak tituláltatta magát s aki harmincöt esztendőn át makacsul törte s pusztította az Ecclesia falát - elcsendesedett. Utolsó hónapjaiban alázkodott, kérte feloldozásunkat, az áldást, s jobban vágyott a végső kenet olajára, mint arra a karizmára, mellyel császárrá kenték Rómában szakadár bíbornokai. Ha példát mutatsz, megfékezed magadban a luxuria ördögét, hámba fogod esztelen pazarlásodat, lankasztod gyűlöleted, s nem hallgatsz azokra, akik kígyók mérges szavát sziszegik feléd... nem hunyod be szemed, amikor minden-kivel szembe kell nézned, hogy észrevedd a bűnösök tekintetét - király lehetsz. Király, aki önmaga uralkodik, ha megtanult uralkodni indulatain, miként Egyházunk egyik legnagyobb szentje, Augustinus tevé... Örölsz-e most, Johanna?

- A gyermekre gondolok. A halottakra gondolok, Andrásra gondolok, akinek itt előtted akarom kimondani a nevét, mert olyan irtózatoss tekintete lenne, ha visszajárna hozzánk a halott...

- Hinni szeretnénk, hogy lelkedből beszéltél. A királyoknak, fejedelmeknek... az Egyház fejedelmeinek is talán... több magukba szállásra, őszinte, töredelmes megbánásra van szükségük, mint a földi halandóknak, annyiival nagyobbak a vétkeik... Boldog az, aki a kolostor magányában üzheti el a kísértéseket, s nem kell koronát hordoznia ahhoz, hogy talán... könnyebben... sokkal könnyebben bocsáttassanak meg bűnei... Ennyit akartam mondani neked, leányom, s ha elmegy vezekelni őseid sírjához, gondolj arra, hogy Házatok hűségét is szemügyre vettük akkor, amikor *elkerültük* megaláztatásodat...

Most nem mosolygott. Szigorú, fáradt öreg arc nézett le a riadt asszonyra, aki aranyrózsájával kezében letérdelt előtte, saruját érintette ajkával, s aztán felkelt, hogy a végső mozdulatok ritmusával adja meg a Pontifex Maximusnak a tiszteletet. Clemens arca öreg lett, mint az idő. Most, hogy utoljára látta e pillanatban, mintha végigálmodta volna egy francia kastély udvarán távoli apródkorát... Magasan lebegett bűnök, érzések, gyarlóságok, vágyak fölött, mindegyikét próbálta, élt velük, bűnözött, s kért miattuk büntetést. Most már csak saját magának ítélőszéke előtt. A kései órában foszlányokban hangzott a dóm harangja, a mistral szerteszaggatta, csak itt-ott engedte be a hangot... Ha kinyitotta a földig érő ablak tábláját, lelátott Avignonra, mely ezen az éjszakán először hajtja fejét úgy nyugalomra, hogy kapuinak kulcsa is ott hever a pápai trón előtt. Méltóságos ez az estébe burkolózó Avignon, csúcsíves házainak rengetegével, félig kész falaival, a sziklapárkányra épített székesegyház vonalával, a Rhône kanyargó szalagjával, melyet átfog a fehér márványpánt... Clemens nézte a kiserkély magasságából, mint lépnek ki sötét köpenyeikbe burkolva az utolsó látogatók, előállnak a kocsik, egymásba karolnak a hangyák, akik most valahová szaladnak az éjszakába... a tenger, Nápoly... Jeruzsálem felé, s innen, a bástyafal szédítő magasságából nézve már megszűnnek ritmusaik, nem kopognak lépések, nem látszik tekintetük, szépségük elvillan a feketeségben, ékköveik ragyogását nem veri vissza fény... Így mennek, mintha szaladnának a hátuk mögött csattogó végzet elől a nápolyiak, az a fekete folt talán maga a királynő vagy a holnapi király, az aranyborjú lovagja, a várandós vagy a sekretarius, öregek, kurtizánok, prelátusok: mind fekete foltok innen, a *Palais des Papes* tetejéről: riadtan cipelik pusztá életüket.

Az aggastyán feje előrehajlott; úgy érezte: ebben a pillanatban virraszt az emberiség felett.

ÖTÖDIK RÉSZ EGYHÁZSZAKADÁS

Stockholmtól Ulfásáig hosszú a hófúvásban az út. Fekete szakadékok közt vezetnek az ösvények, s a dél felől érkező lovas ember úgy érzi, ismeretlen szellemek leselkednek a fagyos vízmosásokban, kószálnak a gleccserek tetején... A király embereit belepte a hó, piroskeresztes lobogóik nedvesen csüngtek a lándzsavégről, ujjuk hegyében érezték a hideg tűszúrásait.

A ló hamarabb megérzi, hogy lakott vidék közeledik. A hószőnyeg csak félig takar el egy útszéli házat, valahol paraszt integet, mintha mutatná az irányt. Mécses villózik a kivájt fátörzsben, a szentkép alatt. A hadnagy előreküldi egyik lovasát. A domb tetejéről látszik az udvarház széles erkélye, melyről egy asszony lobogtatja fehér kendőjét.

Brigitta áll fenn, és nézi Magnus király lovasait, mint harcolnak a fergeteggel, bukdácsolnak a hóval tömött szakadékok között. Ahogy leveszi kendőjét, hogy jelt adjon, fedetlen marad a feje, a hó ellepi arany színű haját. A leánycseléd áll háta mögött, vár, míg feloldódik a szobormozdulat, asszonya megfordul, összevonja mellén a prémköntöst.

- Ulf úr üzeni, asszonyom, már idetalálnak a vitézek. Jöjj vissza, és szárítsd meg magad.

Megélénkül az udvarház. Cselédek szaladnak előre a kapukhoz, béresek tárják ki az istállók ajtaját, valaki fatáblát kongat meg, messzehangzik tompa, dübörgő zaja. A stockholmi király emberei hoztak Ulnak s Brigittának üzenetet.

A főasztalnál tizenkét szegény ül. Ünnepe vigíliája, fenyőágakat égetnek a házi kálvária előtt, s a hatalmas ebédlőszobába begyűlt az egész ulfásai nép. Az öreg csavargók, ágrólszakadtak kapják először a levest. A könny lecsurog torzonborz szakállukra, egyiknek keze üresen markol a kenyérdarab után, szeme mögött nem villan elő semmi fény. Az étel odvas, fekete barlangokban tűnik el, fogatlan ínyük mögött. Tizenegy öreg s egy leány, akit a csavargóasszonyok jelével fogtak el az erdőt kerülő legények. Most itt ül riadtan az asztal mellett, lesi az úrasszonyt, aki éppoly fapohárból issza a langyos sört, mint amilyen előtte áll. Egy hete még ott táncolt a legényekkel a vásáron, pirosított orcával, lázasan. Ma csendesebb, fekete haját - oly szokatlan e tájon - befogja a fehér kendő, tekintete, mint felzavart madaré, szüntelen kószál a hatalmas mennyezet tölgygerendái között. Brigitta megy hozzá most. Kezét egy pillanatra rajta nyugtatja vállán, felemeli a hatalmas korsót s teletölti a leány poharát.

Ulf úr szól, hogy hívják asztalhoz a megtisztálkodott vitézeket. Az úr horpadt mellű szőke ember, hosszú haja úszik a levegőben, kék szeme megszelídíti a csontos ábrázatot. Bőrzeit visel, senki sem mondaná: rokona a királynak, az udvar egyik belső familiárisa. Ulf köhög, mint köhögtek talán százestendők óta télvíz idején összes ősei e kietlen világban, azóta, hogy régi királyok elhintették e tájékokon is Krisztus népének szavát. Feleségére néz, aki aggódó szemmel vigyázza köhögését, majd int az ételhordóknak, vezessék ki meleg vackukra az öregeket, s szedjék rendbe az asztalt, mielőtt a király népe bejönne.

Most már ő is palástot vesz magára, így nézi végig, amíg tápázkodnak az öregek, frissebben, mint ahogy ide érkeztek, hiszen a meleg lé felszította néhány órára hanyatló erőiket. Az asztali áldás rövid, kinyitják a hatalmas teremajtót, a kép változik, csak a csavargólánynak szabad itt maradnia, lekuporodik a sarokban álló szentkép alá.

Brigitta nézi az élet körforgását, az egyik kijárón kitámolygó, lompos öregek sorát - a másikon a prémes vitézeket: egykor éppilyen aggok lesznek, mint azok, akik most reszketve hullanak végig meleg vackaikon.

- Ulf gróf úr s Brigitta asszony, fogadd Magnus király üdvözlését.

A háziak egymásra néznek. Új rend költözött a királyi várba, hogy címmel ékesítik fel a távoliakat? Eddig csak Ulf úr volt, Gudmar fia, asszonya Ulfása úrasszonya. E magas északon mindenki ismeri egymást, s östől ősig minden nemesvérű ember rokon. A hadnagy keze kinyúl, hangja ellágyul, ha a kastélyról beszél.

- Blanche királyné elültetett nálunk is sok délszaki szokást, mint virágmagjait, melyeket a déli világból hozott. Annyi a külszágbeli nemesúr s dáma, annyi nyelven szólnak, hogy egyszerű vitézi ember nem is tudja, merre kapkodja fejét?

- Nekünk elegendő volt, ha Jeruzsálemről tudtunk, ahol meghalt Üdvözítőnk, ezerháromszáz évvel ezelőtt... Elég volt, ha hallottunk Rómáról, amíg ott élt a Szentatya, s megtanultuk Avignon nevét is, mert ma ez Clemens pápa rezidenciája, akit az Úr sokáig tartson életben. Hogyan szól üzeneted, uram?

- A király úrnak látomása volt... Lehet, lázálmban... mert tudjuk, hogy éjszakánként gyakorta virrasztanak orvosok szobája előtt... Látomást látott. Északról fehér asszony ereszkedik le a déli vidékekre. Amerre jár, világos lesz a tájék, mintha egyszerre nyár lenne körülötte, a fák virágzani kezdenek, a madarak énekelnek... Én a király úr szavait mondom, így kell szó szerint ismételnem... A fehér asszony megy, amíg el nem ér a Szentatyához, s Magnus király nevében le nem borul előtte, meg nem kéri arra, oldozza fel fogadalma alól, s könyöröggön a Szentatya, engedje meg, hogy haló porait takaró köntösére rávarrják az egyszerű, fogadalmas keresztet...

- Miért üzen nekem Magnus király?

- Reggel, amikor egyszerre hívta gyóntatóját s a magisztert, aki vizsgálja a csillagokat... úgy mondta, mintha a te arcodat látta volna... mintha a te hangodat hallotta volna... Magnus király nem küld parancsot, nem küld hozzád királyi szavával. Ismeri ő is, mint mindenki Svédhonban, szerfeletti jámborságodat, Brigitta úrasszonyom. Kedves húgának nevez, s úgy kéri, jöjj Stockholmba, udvarába... vedd fel te, az ő nevében... a király úr helyett a fogadalmas keresztet, s indulj meg házad népével együtt, hogy kegyes indulatra bírd rá magát a Szentatyát.

- A látomás hogyan szólt?... Avignonba kellene mennem?

- Való igaz, hogy e pontban zavarban volt királyi urunk. Ő nem járt sohasem sem Rómában, sem abban a másik városban, melyről szólsz most, de úgy látta álmában mégis, hogy Róma volt az, ahol téged a Szentatya aranyrózsával fogadott... A király így izent: máshoz, ha szólok, szavam elakad, mint hóförgeteg közé kerülő kiáltása a morénak mögött. Magnus úr tudja, hogy te, asszonyom, mélyebben látsz a lélekbe, mint az ő magiszterei. Arra kér: szállj ki, Brigitta asszony, Svédország columbariumából, mint észak szép fehér galambja...

- Istenem... mi lesz mindebből, uram? Nyolc gyermekem van, a tanyák, a szegények... a házam népe... Épp most, amikor megint betegségek tizedelik az országot, mindenkire rászakad a nyomorúság, ha nem tartunk össze, mindnyájan elveszünk... Ilyenkor hagyjam el a házat?

- Az ország kér rá, úrasszonyom. A tanácsurak mondják, hogy nem lesz előbb béke s megnyugvás, nem kap országunk hamarabb feloldozást, míg te nem borulsz le Krisztus helytartója elé. Akkor újból megzendülhetnek a harangok, egymásra találhatnak a testvérek, egybebekül a bárány a farkassal, s tarthatnak menyegzőt azok, akiknek most bújniok kell az Úr haragja elől. Brigitta asszony... mi, magunk között úgy mondjuk, te vagy ma mindnyájunk anyja.

- Isten bocsássa meg nektek vétkeiteket, ha így beszéltek. Egyszerű asszony vagyok, gyermekek anyja... Csak kenyeret tudok szelni a kenyereimből a szegényeknek, semmi mást...

- Magnus király kinyújtja feléd kezét. Mintha ő is kérne kenyeredből. Leveti bíborpalástját, eléd rakja a koronát. Ha te veszed fel egyedül a keresztet, nagyobb sereg vagy, mintha Magnus felülteti összes lovasait. Ha te még, Brigitta, a Szentatyához, nem tud szavadnak ellenállni, s visszavonja a Svédországot sújtó átkot, mely ránk szakadt, mert Magnus király nem tartotta be fogadalmát, hogy a hitetlenek ellen vezet háborút.

Brigitta körülnézett. A szentkép - déli festő munkája - koronás asszonyt ábrázolt, ölében rózsacsokorral. A mécs tenyéryi világossággal szőtte be a fatábla aranyát. Alája kuporodott a csavargólány. Brigitta odament a térdeplőhöz a leány mellé, akit átölelt. A perc, mely eltelt felette, olyan volt, mintha évszázadok szaladtak volna, az ebédlőszobában mindenki érezte: angyalokkal viaskodik. Szemében különös volt a fény, mintha kisimult volna gondterhelt asszonyarca. A hadnagy úgy gondolta: az Ige szállta meg.

A fény egy pillanatra sem hagyta el az arcot, mely most egyszerre mosolygósra fordult, a kéz megrázta a csengőt, s a belépő cselédekhez szólt gondos, szelíd szóval:

- Az Úr nevében hozhatjátok a vendégeknek a levest!

A foltos, szürke köpenyben eltűnt kövérsége, lábát magasra rakta, hogy ne fázzon a jéghideg kőpadimentumon. A szél belesett az ablaktámlák közt, felkavarta a port, megrezegtette a pókhálókat, nyöszörögtek a bútorok, mintha őket is kiverte volna a hideg. Az Acciajuoli-palota harmadik emeletén, a raktárak felett kapott szállást a vendég, Giovanni Boccaccio, akit Nápoly főkancellárja meghívott, hogy emlékezzék meg Parthenope új dicsőségéről.

Nemrég elégiát írt - az ötvenesztendő ember lehanyagló világáról, s mióta a szent életű Pietro testvér halálos ágyáról neki megüzente, hogy pokolbeli gonoszok környékezik látomásaiban - Boccaccio úr ájtatosságra hajló, szomorú ember lett. Ahogy körülnézett a padlás alatti lyukban, melyet Niccolo Acciajuoli juttatott számára - elfacsarodott szíve. Emlékezett Niccolóra, amikor - majdnem gyerekek voltak még - együtt körmöltek a nápolyi irodapadokban, együtt szaladtak le a kikötőhöz megnézni, bejöttek-e Keletről a fűszert és selymet szállító hajók? Most, negyedfél évtized messzeségében is látja a dacos, kemény arcú fiút, aki meg akarja hódítani a világot, király, talán császár is szeretne lenni, míg ő titkon könyveket, klasszikusokat lapoz.

Elégiát írt az emberi élet első fél századáról, melyhez beérkezett. Ha végignézett köpenyén, szegényes málháin, melyek a kéziratcsomókon kívül aligha jelenthettek nagyobb értéket, eszébe jutott a harminc forint, melyet Petrarcatól kölcsönkapott - egyszerre keserű lett a szája. Ha kinézett az ablakon - láthatta Acciajuoli címerpajzsát az első emelet reliefjein, a kikötőben horgonyzó hajókat, az öszvérek százait, melyek mind a kalmárház kincseit cipelik, de elmaradtak az ékkövet dugdosó zálogosok, akik egykor bekopogtak Niccolo palotájába... A régi cimborá magányosan maradt. Kimérten messzerének címezte őt, s elvárta, hogy Boccaccio „kegyelmességed”-re cserélje fel az egykori tegezést. Harmadnapja váratta, talán ma tud bejutni a kancellárhoz, hogy legalább egy kézszorítással üdvözölje házának nevezetes, de most elhanyagolt vendégét. Kezében papírcsomó, mely *De claris mulieribus liber* címmel Éva anyántól kezdve írta le a világ száznégyszáz híres hölgyének igaz történetét. A harangszó után igazodott. Nemsokára megjelenik az ajtónálló, kitanítja: csak rövid ideig legyen terhére a nagyúrnak. Köntöst kell cserélnie, megtisztítania saruját, neki magának, minthogy szolgát egész nap nem látott, aki segítségére lehetne az élet apróságaiban.

Lassan mozgott. De szeme éles volt, túllátott a falakon, füle felfogott minden neszt, elméje félelmesen kovácsolta egybe mindazt, amit tapasztalt. A magányosság három napja után éppoly jól ismerte megint Nápolyt, mint ezelőtt harminc esztendővel, aranyifjúsága legszebb hónapjaiban.

Tekintete végigsimogatta az utcákat. Lement a térre, a Castel Nuovo elé, beült San Lorenzóba, a kiskápolnába, ahonnan Aquinói Mária egykori padját nézhette. Öregasszonyok ültek a hideg délelőttön, morzsolva rózsafüzérüket. Tekintete kutatón pihent meg e néhány imába borult arcon, s az ájtatosok, ha felemelték szemüket, talán kérdően nézhettek az öregedő idegenre, aki ráncos arcuk, ősz hajuk mögött egykori szépségüket keresi. Végigsétált a Posillipo fokán, majd elsétált az Aquino-palota elé. Mintha elmúlt világának lábnyomait keresné, s fájdalmas örömmel töltené el, hogy minden megváltozott, fakó lett, céltalan, ami egykor arra csábíthatta, hogy könnyű kedvtelésekkel töltse be napjait.

Amikor benyitott végre a Regnum mindenható kancellárjának szobájába, mosoly villant végig az arcán: lám csak, Acciajuoli sem lett fiatalabb. Amikor bekopogtatott, hóna alatt kézirat-tekerccsel, Málta grófja asztalára görnyedt, beletemetkezett a számadásokba. Csak akkor nézett fel, amikor a várakozó megszólalt, annyit mondott: „Legkegyelmesebb uram...” de ezt

azon a csodálatos toszkán hangon, melyet sohasem tanultak meg Nápolyban. Az öröm s emlékezés futó, fáradt lángja cikázott át Acciajuoli szemén, kezét nyújtotta, s elmondta az ősi üdvözlés néhány kopott, de örök mondatát.

- Kegyelmességedet, félek, borús kedvében háborgattam, ennyi esztendő után?

- Messer Giovanni, megértheti lelkem háborgását. Mint hallhatta, Lajos király beteg... nagyon beteg... Ma úgy jöttem el a palotából, hogy felgyógyulásához alig táplálhatok reményt...

- Régóta beteg a király?

- Tarentói Lajos először múlt hó Calendáján panaszolta esett állapotát. Holott... mindkettőnk-höz képest még fiatal, alig negyvenöt esztendő, java kor ez, amikor még nem kellene készülődnie arra, hogy megtérjen ősei közé. Megint egyszer így reám szakadtak a Regnum dolgai, s most ezekkel kell bajlódnom, ahelyett hogy ott lehetnék a király betegágyánál, leshetném, mit találnak ki az idehívott tudós doktorok?

- Kegyelmességed felettébb szívére veszi a király állapotát...

- Giovanni, nekem fiaim vannak, számos unokám is. Lelkem mégis atya nyugtalanságával bolyong a Castel Nuovo folyosóin... úgy érzem, mintha Lajos a fiam lenne... s a leányom - Johanna... Kegyelmed megérti a lélek változatos állapotát, s erre nem kell sok szót fecsérelnem. Sok mindent, amit elértem Nápolyban - a Tarentói-háznak köszönhetek. Katalin császárnő emlékét imáimba foglalom, s gyermekeit, amíg élek, nem hagyom el soha. De mindez aligha érdekli kegyelmedet, aki üdülésre érkezett Nápolyunkba, melyet egykor a pestis miatt hagyott el.

- Már körülnéztem. A séta Nápolyban - nem vigasztaló. Lehet: az emberek lettek öregebbek, a falak megroskadtak... Kérdelem, mi lenne az Aurea Aetásból, melyre Bölcs Róbert oly sokszor hivatkozott, ha nem volna itt kegyelmességed, hogy kormányozza ezt az ingatag aranykor-szakot?

- Tizennegyedik esztendeje, hogy Lajos s Johanna Provence-ből visszajöttek. Azóta mi se láttuk egymást... Ne áltassuk magunkat, messere, egyikünk sem lett fiatalabb. Az egyetlen, akin nem látszanak meg a múló esztendők - maga a királyasszony, Johanna.

- Mint gyermekecskét ismertem, akkor alig lehetett nyolcesztendő.

- Ma már harminchét is elmúlt, s ha meggondolom, immár majdnem két évtized óta kezében nyugszik e nápolyi világ.

- Csendesedett?

- Talán kegyelmed se fűszerezné ma oly erős csintalanságokkal novelláit, mint amilyenekkel egykoron csiklandozta a paráznság ördögét. E mű, melyet elém adott, alighanem jámborabb s keresztényibb annál, mint amilyeneket ifjúkorában írt.

- Híres asszonyokról szóltam benne, akik az idők eleje óta feljegyeztettek a história lapjain. Elmondhatom, szerény munkámban Johanna úrnő is tetemes fejezetet kapott.

- Vajon lehet-e históriát írni olyanról is, aki még az élők között van?

- Johanna, nagyuram, fiatal még. Én a sír felé ballagok. E munkácskát sokan fogják elolvasni Itáliában s azon túl is, mert latinul írtam meg... Úgy vélem, ebben levezelhetem egy kevés bűnömet, melyet a királynővel szemben talán akaratlanul is elkövettem... Kérem kegyelmességedet, segítsen hozzá, hogy személyemben is hódolhassak e nagy s kiváló dáma előtt.

- Ha elszáll homlokáról a komorság... s az Úr úgy akarja, hogy életben maradjon Lajos király... Addig, messere, várnia kell.

- A poéta, gróf úr, maga teremtette világban él, melyben kevéskét zaklatják a porhüvely dolgai. Itt sem hagyná el panasz szájamat, ha szerzetesi cellában, kenyér és víz mellett, daróc-köntösben élném le hátralevő napjaimat. De én most vendég lettem Nápoly leghatalmasabb urának palotájában, s valósággal dadogó nyelvvel kell felpanaszolnom, hogy Giovanni Boccaccio, a bűnös poéta e gyönyörű lakban áporodott, szennyes vánkösű ágyban hál; az udvari főtisztek kizártak asztaluktól; ökörhajcsárokkal, ajtónállókkal ültettek egybe, akik elkapják előlem a tálat, gúnyolódnak is, ahelyett hogy tisztelnék kikandikáló ősz hajamat s a köntöst, mely foltos állapotában is elárulja, hogy mágiszter viseli. Ebéd alatt kénytelen voltam végighallgatni mocskos szájú apuliai tengerészek káromkodását, akiknek hajója a kikötőben megrekedt, s most nem tudják Nápolyig hozni hitvány zabjukat.

- Sajnálom, messere, hogy nem fogadhattam méltóbban. De a palota népe már kiköltözött Pozzuoliba... én is kint lennék már, ha nem tartana vissza a király állapota. Nincs is más ebédlőtábla a palotában, mint azoké a szolgáké, akik visszamaradnak az egész nyár alatt. Néhány napi türelmet kérek, míg eldőlnek a dolgok, s akkor kijön velünk a tengerpartra, vagy mégiscsak azzal kell beérnie, amit e hajlék ily borús időkben nyújtani tud.

- Oly borúsak-e az idők? Mi aranykorról beszélünk Toszkánában, ha Nápolyra téved szavunk.

- A Regnum agyagglábakon áll, messere. Míg lehet, tartom. Erősítettem állapotát. Hozzákanyarítottam Észak-Szicíliát, Messina székesegyházában Lajos s Johanna fejére tették a királyi koronát. De az országnak nincs örököse, Lajos s Johanna frigye csak leánygyermekeket termelt, s ők is korai sírjukba szállottak. Mintha mindkét végén égő fáklya lenne Sánta Károly egykori nemzetsége, úgy fogy, apad, szűkül a királyi család. Még leány akad, de fiúgyermek alig. Ha szétnézek, Durazzói Lajos herceg árváját, a kis Károlyt látom csak - mint az Anjou-ház egyetlen férfi-hajtását.

- Baj szakadna rá Nápolyra, ha Lajos király behunyná mégis szemét?

- Isten legyen irgalmas az országhoz. A békesség tizenhárom esztendejében bizony alaposan elpuhultunk. Olyan férfi ült Bölcsh Róbert trónján, akit a királynő maga választott. Lehet, hogy az utóbbi esztendőben árnyékok jártak közöttük... Johanna királyasszony néha panaszkodott is... de azért mi, akik ismerjük a Castel Nuovót, mindig tudtuk: Johanna e három lustrum alatt valójában boldog volt... Kegyelmednek már mondtam, hogy szegény Lajos olyan, mintha vér szerinti fiam lenne... megértheti lelkem állapotát... ha rá gondolok. De szomorúságom még nagyobb lesz, ha elképzelem azt, hogy Johanna megint ott fog ülni egyedül az elárvult trónon, melyet körülugatnak a farkasok.

- Hátha a Szentszék veszi kezébe a Regnumot. Megteheti, hiszen jog szerinti hűbérura?

- Kegyelmed tudja, miként igazgatják Avignonból az Ecclesia birodalmát? Minden falu s minden város harcol egymás ellen. Bolognából a minap verték ki a pápai zsoldosokat. Rablók s apró tirannusok emelik fel fejüket... Csak azóta van valamelyes rend, amióta a Szentatya elküldte legátusát, Albornozt, a spanyol bíborost. Ha e kiváló férfiú nem szedné rendbe az egyház földjét, bizony tűnő birodalmát sirathatná Avignonban a Szentatya. Azt hiszi: Nápoly kell a Szentszéknek? Hisz mindenki tudja, hogy magyar Ludovicus békét kötött ugyan, de nem békélt meg. Mindenki tudja: sebet hord lelkében, lemondott a neki járó háromszázezer aranyról - azt mondta, hogy népeitől, az ő nápolyi népétől nem engedi kicsikartatni a sarcot, hogy megátkozzák azt, aki jog szerint az ő uruk. Ludovicus mindig Jeruzsálem királyának mondja magát, s a Monte Sant'Angelo hercegi pajzsát viszik előtte ma is. Ha Johanna, akivel megkötötte a békét - gyenge - újból itt vannak a magyarok.

- Komor státusügyek ezek, nagyuram. Kérdelem, vajon miért hívott meg kegyelmességed engem, a szegény poétát, amikor én járatlan elmémrel aligha tudom felfogni e bonyolult dolgokat?

- Johanna úrnő arra emlékezett, hogy üres lett a palota, mintha elhagyták volna a múzsák, akiknek egykor ez volt legkedvesebb székhelyük, talán Maecenast is itt temették el a nápolyi dombok alatt. Magam ajánlkoztam arra, hogy újból beültetem a kertet, melyből elsodorta a palántákat a vihar. Így került kegyelmedre s novelláira a szó.

- Vezekeltem érte, e hajdani játékért. Dante méltó hajlékot épített a vulgáris nyelvnek, de lehet, hogy ez meddő kísérlet volt... a világ bölcsessége megveti a köznapi beszédet. A filozófusokhoz amúgy sem illik más, csak latin szavuk.

- Messere... mi vidámságot szeretnénk, kedves meséket, melyek Madonnánk homlokáról elúzhethetnek a borút.

- Ha visszaadná, nagyuram, a derék karcsúságát, hanyatló testi erőnket, a gyomrot, mely ellenáll a savanyú borítal karcolásának s szolgák számára főzött pacal ízének... Ha újra fiatalok, szépek, gazdagok lehetnénk, mint voltunk, amikor Fiammetta szavával ébredtünk reggel, akkor szívesen mondanám én is tovább meséimet.

- Hallotta-e, messere, hogy Aquinói Mária a király betegségének hírére visszajött apuliai birtokáról, melyről négy-öt éve nem mozdult el?

- Láthatnám-e?

- Azt hiszem, mindketten megbánták a vétet, mely kegyelmeteket összekötötte, amelynek legszebb emlékét én az *Ametó*-ban találtam meg. Emlékeznék-e vajon néhány sorára?

- Már csak egyes sorok járnak eszemben akkor is, ha Fiammettára gondolok:

*- Io son luce del cielo unica e trina,
Principio e fine di ciascuna cosa,
Del qual né fu né fia nulla vicina...*

(Az ég fénye vagyok: egyetlen s mégis hármas,
minden dolognak kezdete és vége,
amelyekhez sem múltban, sem jövőben nem közelíthetsz.)

Lehajtották fejüket. Eltűnt évek sugárkévéje özönlött be az ablakon. Boccaccio felkelt, összeszedte az irattekercset, s némán, lehorgasztott fővel megindult a palotafolyosón a szolgák traktusa felé.

A királyi rekviem után látták viszont egymást annyi év után. A Santa Maria Incoronata fekete drapériáit már félig lebontották a sekrestyések, a virágokat elsöpörték, a meztelen ívek alól újból előtűntek a félig kész falfestmények, melyek a Hét Szentség kegyes sorozatában ábrázolták Johannát és udvarát... A gyász illata ott kerengett a levegőben, a gyertyák szaga ott kísértett a harmadnapos beszentelés után.

A testes mágiszter s a finoman öszülő grófasszony szeme találkozott. Megismerték egymást, s Aquinói Mária kicsit széthúzta özvegy-fátyolát, bólintott Boccaccio hódolására, mintha mondaná: vártalak, barátom. Nem sietett, negyedórák teltek el a félhomályban, kopácsolás hallatszott, kegyeletsértő mesterlegények szava, akik szőnyeget, pálmaágakat cipelnek,

lefejtik az oltárokról a címerzászlót, megbontják a katafalk nehéz favázát, leemelik a virágokból kirakott nápolyi koronát.

A bolyongó firenzei posztóköpenyébe burkolózva állt a kijárat előtt. A hintó várakozott az úrnőre, s a palotabeli ajtónálló tette be utánuk a kocsi ajtaját. A városhoz nem szokott lovak patkója csúszott a kiálló köveken, az eső megeredt, s a kocsi belsejében ugyanolyan szomorú félhomály ült, mint az Incoronata ívei alatt.

Míg Mária fogadószobájáig értek, egyikük sem beszélt. A terem magányos volt, látszott: csak vendég itt az úrnő, elmúltak a régi idők, s a lepergő vakolat lassan ellepi a zenészek lépcsőjét, melyen esztendőik óta nem ment fel senki.

- Kegyelmed sokat vétett ellenem. Aligha van dáma Itáliában, aki novellát olvasván, ne ismerné Fiammetta nevét...

- A szobrász vésője márványba örökít... Amit én adtam, magányos, kósza hang csak... egy darabig kereng a pusztaságban, aztán elhal, többé senki sem emlékszik rá.

- Kegyelmed megnehezítette vezeklésemet. Nem lettem olyan ájtatos, ahogyan a korombeli öregasszonyokhoz illik. Ám a természet rendje szerint való, hogy emlékezzünk elmúlásunkra... s akkor, messer Giovanni, hátunk mögött mindig újra és újra halljuk a hangot, mintha láthatatlan ujj mutatna ránk: ez volt ama ledér Fiammetta, aki Boccaccio urat kísértette, a poétát, aki aligha maradt az égi körökön *belül*.

- Madonna, miért bántjuk egymást? Mindketten most értünk Nápolyba, amikor elöntötte a gyász, és senki sem tudná megmondani: erre a városra mi fog következni?... Az égi körök kegyesek, de a földiekben egyre több a nyomor. Kegyelmességed délről jött, én északról. Tudom, hogy miként harapdálja egymást egész Itália.

- Vajon azok a fiatalok, akik most Baiában mulatoznak, törődnek-e a nehéz időkkel? A mi korunk sem volt jobb, messere, csak akkor mi neveltünk a véneken, ha csoszogva cipelték gondjaikat. Ma mi öregedtünk meg... vagy talán csak magamról szólhatok, mert a férfiak szokása, hogy addig maradnak ifjak, amíg el nem temetik őket.

Könnyein keresztül mosolygott. Most mintha megint a régi, tündöklő Aquino grófnő lenne, keze elnyúlt a vánkoson, szava lágy volt, a nagy bifórák megszűrték a világosságot, s a tompa fényben arcán nem látszott a félszázados idő.

- Grófasszonyom, látta-e királynőnket azóta, hogy megérkezett?

- A halál másnapján beszéltem vele. Holnap újra hozzámegyek. Bánatán, könnyein keresztül is kegyes volt... hiszen ki feledhetné el azokat az esztendőket, melyeket együtt töltöttünk?

- Kaphatnék-e én is hozzá bebocsáttatást?

- Most a gyász hetei vannak. Egyszer... régen, nagyon régen fájdalmasan emlékezett meg kegyelmedről, mert egy csipős versében nőstényfarkasnak ábrázolta a királynőt, aki férje torkába harap... De azóta már megcsendesedett a harag, s Johanna biztonnyal örülni fog, ha feltűnik egy ismerős arc a régiek közül... Szabad kérdezni, Giovanni, kegyelmednek milyen a sora?

- Acciajuoli lát vendégül... azazhogy palotájában szálltam meg. A padlás alatt van a kamra, közel a raktárhoz, mert onnan törnek rám az egerek. Kegyes pártfogóm leszoktat a bőséges ételről, s borital helyett asztalomra ecetet készített...

- Miért jött Nápolyba, ha ily szegényes sora van?

- Vágyódtam... összeszorult a szívem, ha Firenzében bolyongtam, igen unatkoztam castaldói kertemben. Mintha valami üzött volna, hogy keressem fel Parthenopét, keressem életem legszebb emlékét. Azért is jöttem ide, mert szörnyű hónapokat él most át Itália. Zsoldosseregek tépik fel békéjét, a költők despoták dicséretét zengik, Szent Ambrus városában véres kézzel gyakorolja Visconti a tirannus mesterségét. Arra gondoltam: itt, Nápolyban, csend lesz, napsütés, tengerpart, az Aurea Aetas békéje... igen, talán megint érzem a napsugár melegét, melyet egykoron bűnös szóval Fiammettának neveztem.

- Bora ecetes, messere, tányérját nem tölti meg a szakács. Tógáját még Fiorenzában szabták a jó időkben, s mint mondja, itt Acciajuoli úr támogatására szorul. De lelke még a régi... sóvár és fiatal... Én már más utat választottam, kezdem elfeledni a régi, kacagó Máriát, vezeklek az egykori bűnök miatt, s látja-e, kegyelmed... már nem festem arcomat sem... Hogy egykor mindkettőnk bűnös indulatában egy poéta Fiammettának keresztelt el, arra már talán nem emlékezik Nápolyban senki...

- Mielőtt eljöttem a nagy útra, Petrarcanál voltam, s mint szomorú vénlegények, asszonyokról beszélgettünk. Ő szíve szerelméről, Lauráról emlékezett meg, e kiváló nemesdámáról, akit akkor ragadott el a pestilentia Avignonban, amikor Johanna felett elhangzott a kegyes ítélet. Maga Petrarca akkor Veronában volt, s csak sokkal utóbb, hónapok múlva tudta meg, hogy Laura halott... Én nálánál szerencsésebb voltam... e csodálatos őszi verőfényben reám süt a napsugár.

- Lám... hát maga Petrarca is megöregedett? Milyen fiatal, milyen daliás volt azon a napon, amikor Bölcs Róbert udvari mágiszterre avatta, s elindult Rómába, hogy megkoronázzák... Mindenki megöregszik, Boccaccio, csak az egyetlen Johanna marad fiatal.

Fekete köntöse kiemelte arcának fehérségét, a főkötőbe szorított haj megadta szépségének a keretet. A szoba, melyben ült, egykori leányszobája volt, ablakából látszott a tenger, s csendesebb órákban behallatszott a sirályok szüntelen rikoltozása is.

- Üljön le, kegyelmességed, látom, testi állapotában terhére van, ha túl gyakran fárasztom. De minket már egybeköt e világ sora, s tudom azt is, hogy a békés, nyugodt éveket kegyelmednek köszönhettem... Üljön le, Niccolo, mint kislány koromban...

- Kegyes a királyasszony, hogy bánatában sem felejt el testem esendő állapotát. Való igaz, hogy síromra gondolok, s örömet lelek abban, ha siettethetem a kőfaragót, nehogy elkessen, s örököseimnek kelljen befejezni a sírkamrát. De most nem az én nyomorúságom a mai napra rendelt textus. A gyász hetei alatt elmaradtak az államügyek... elmaradt minden, lankadtak az adószedők, rossz csillagokra hivatkoztak, mindenki száján ezer a panasz... Ideje, asszonyom, hogy fátyolt vonva a szív szomorúsága elé, felemeljük újból sceptrumunkat.

- Acciajuoli... különös a sors forgandósága. Amikor magam mellé ültettem Lajost, azt hittem, betelt a természet rendelése, asszony nem ül többé egyedül a trónon. Én kértem Clemens pápától az investitúrát... könyörögtem Lajosért... hogy kettőnket egyszerre koronázzanak meg... Most, látja kegyelmességed, a korona súlya újból csak az én fejemen van.

- Értekeztem a pápa legátusával... A Szentatya, úgy hírlik, rohamosan veszíti testi állapotából, s ha hitelt lehet adni a jelentéseknek... conclavéra készülhetnek megint a bíborosok.

- Talán senki sem érzi úgy a szerencse forgandóságát, mint én, akinek ura a Szentszék, s addig élek csak nyugalomban Nápolyban, míg a pápa s Nápoly királya fenntartják a harmóniát... Most majd reszketnünk kell, miként kerül ki sorsunk néhány francia kardinális szavazótáblája közül.

- Így hányódunk mi, itáliaiak. Csak titkon merem mondani, kegyes úrnóm, hogy nyomorúságainknak egyik legfőbb forrása: Avignon. Avignonban már tilos Rómának a nevét is kiejteni... Vatikánról beszélnek, Szent Péter sírjáról, ha ki nem kerülhetik a bíborosok... Már mindegyikük palotát építtetett magának a Rhône partján, s ha ünnepi lakomán megterheli valamelyik a gyomrát, azt álmodja, hogy a Szentatya Rómába kívánja áttenni újból az Ecclesia székhelyét.

- Gyászunk napjaiban levelet vettünk a kegyes svéd grófnőtől. Vigasztal lelkünk állapotában, s miként fejedelem fejedelemhez, úgy küldi üdvözlését. Ezenfelül ír az egyház állapotáról, hallgassa meg, kérem: „Miként gondos anya, aki lázas gyermekét a hideg földön feküdni látja, aligha tétovázik, felemeli magzatát, melléhez szorítja, megnyugtatja, ételt ad neki - úgy kellene felemelni a Szentatyának is Rómát, s minden nyomorúságából meggyógyítva szívéhez szorítani...” Acciajuoli, én sokszor sokat hallottam Brigitta asszonyról. Kegyelmed mindent tud, ami Itáliában s azon túl történik. Ki légyen e különös dáma?

- Vidua Romaenak, Róma nagy özvegyasszonyának hívják. Egy esztendővel azután kapta e nevét, hogy Rómában megtelepedett. Ma már mindenki ismeri a városban foltos köpenyét, mely alá az alamizsnát rejtegeti... Testvérhúgom, Lapa Buondelmonte beszélt e kegyes úrnőről... Ő látta, amikor keze intésétől meggyógyult Gentile Orsini torokgyíktól fulladó fia...

- Kopott köntösben jár, s királyoknak küld üzenetet?

- A svéd Magnus király - közeli familiárisa, Brigitta is királyi vérből eredt. Én ismerem ez északi ország ügyeit, mert annak idején házunk teremtette elő Blanche királynő számára a negyvenezer aranyból álló hozományt... A kegyes asszony Róma állapotán tűnődik. Az eget is megmozgatná, hogy rábírja a Szentatyát, tegye át az Urbsba székhelyét...

- Így hát az égi szándék találkozik a földivel?

- Avignonban félnek tőle a kardinálisok. Sibylla hangját hallják, ha a svéd grófnő beszél. Félnek tőle, mint félnek mindenkitől, aki őket ki szeretné üzni az ő békés Rhône-parti világukból.

- Talán Nápoly ügyét is szolgálhatnánk, ha frigyét kötnénk e jámbor asszonnyal, aki már életében a szentség hírében áll. Ha egybekötnénk vele sorsunkat, s mi is igyekeznénk, hogy Rómába hozzuk az avignoni Curiát?...

- Brigitta a spirituáliákban, mi a világi dolgokban talán hasznára lehetünk egymásnak... Válaszolt-e Clementiád már Róma Özvegyének?

- Vártam a levéllel, míg szót ejthetünk.

- Mintha testvérhez szólna... úgy kellene tollba mondani a levelet. Mintha királyi vér írná királyi vérnek. Brigitta istápolja Róma szegényeit, asztalához ülteti a bélpoklosokat, hajlékot építtetett a bukott lányoknak. De mégis Ulf Gudmarssohn özvegye... Orsiniak, Papazzuriak, Colonnák között él, s azok közt nevelteti gyermekeit. Mindezt Lapa húgomtól tudom, aki seregébe tartozik. Hívság nélkül vagy, úgy mondják... de a legszentebb asszony is örömet érez, ha a keresztény Respublica királynője testvérének nevezi. Hívd őt, királyasszony, Nápolyba, írd neki, hogy együtt többet javíthatnátok az Ecclesia siralmas állapotán... Talán magunkhoz köthetnénk e nagyasszonyt, ha fiának s leányának helyet adnánk a Castel Nuovo udvartartásában?

- Hány esztendősek Brigitta gyermekei?

- A fiú alatta van a húsz esztendőnek, a leány egy évvel idősebb lehet. Karin szépségéről mindenki megemlékezik, aki egyszer is láthatta. Úgy mondják, északi hazájában asszony volt már, de férje is kolostorba vonult. Most megosztja anyjával a jámborságot...

- Kell-e szebb név, mint Vidua Romae... annak az asszonynak, aki nem akarja többé levetni özvegyi fátyolát?

- Brigitta nyolc gyermeket hozott a világra, az Úr megáldotta méhét, most özvegyi sorban tetézheti meg jámborságát. De másként van ez Clementiád helyzetében, s ezért kérem, kegyes úrnőmet, mentsen fel a gyászos hallgatás alól, hogy elmondhassam mindazt, amit elmémben forgatok.

- Kegyelmed bölcs elméje a trón legfőbb támasza...

- Lajos emlékét úgy őrizem, mint saját gyermekemét. Vele együtt sírba szállt sok-sok remény... De most a Regnum kancellárja beszél, aki nem akarja, hogy a megözvegyült asszony és a trón körül megkezdődjék hadak járása, s a királyasszony keze hatalmasok prédája legyen.

- Még alig temettük el Lajost, már megszakítja kegyelmed a gyászt, hogy asszonyi sorsunk felől határozzon? Most sem dönthetek akaratom szerint?

- A trón fényében aligha van szava a szív indulatainak. Clementiád nem maradhat meg özvegyi állapotában akkor, amikor asszonyi fiatalságának teljességében van. Nem hivatkozhat rá, miként Brigitta, hogy a természet elmondta már a magáét... Nápolynak, asszonyom, nincs örököse. Ez nagy gond, mely nyom minket, a korona hercegeit, de az avignoni bíborosokat is. Egyetlen fiúherceg: Durazzói Károly, akit ellenségünk, Ludovicus udvarába édesget, hogy - mint mondják - leányai mellett fiának tegye meg, elhallgattatván lelkiismeretének szavát, mely dörömböl benne, ha a másik... a *régi* Durazzói Károlyra emlékeznek. Domina Regina - kimondom - még erőteljes fiaknak adhat életet, ha méltó férjet kap.

- Már kezemen sem számolhatom a gyász éjszakáit... azokat a napokat is el kell már felejtenem, melyeket Lajos betegágya mellett töltöttem? Már e néhány csendes hónapot is sajnáljátok tőlem... a gyász fél esztendejét... s a másik, könnyebb felét, amikor már tornákat lehetne rendezni... vitézi ünnepeket?... Ezt is sajnáljátok?

- A királynő uralkodik. Erősebb s biztosabb kézzel, mint valaha. Az, aki most a királynő férjeként kapja meg Calábria hercegségét, az elé erős ország királyasszonya szabja feltételeit. Hány fejedelmi sarj van, aki boldog örömmel mondana le a trónigényről, csak hogy megkapja e szép hercegséget, mely őt a korona méltóságai fölé emeli? Hányan lennének készen arra a legdicsebb családokból is, hogy királyasszony vazallusai legyenek, s csak az ágyasházban uralkodhassanak.

- Míg Lajos élt... elszoktam a sors változásaitól. Azt hittem, mellette fogom leélni napjaimat. Így hittem; most minden másként van. Tudom, hogy kegyességed nem mond semmit soha anélkül, hogy meg ne rágta volna minden ízében. Feleljen nekem férfiúi szóval: igaz-e az, hogy tudtom nélkül alkudoznak már kezem felől, válogatják a hercegfiakat... számot vetnek testem állapotával, s mint kancát párosítani kívánnak?

- Egykor Firenze küldött ide követségbe. Ha letelik időm, visszamegyek. Nápolyban csak Clementiád tart engem, nem a címek... nem is az arany... Lajos mintha fiam lett volna... Kegyességed felment attól, hogy végigmondjam a mondatot... Mint egyszerű kufár, úgy mérlegelem a casust. Eddig azt hittem, hogy királynő s ország dolgát egyformán jól igazgatom...

- Bocsásson meg. Nem akartam megbántani. Miként mondta: mi már egymáshoz tartozunk. Kit szemelt ki harmadik férjemül a kancellár?

- Ily gyorsan nem deliberálhatunk... Nincs szárnya a hírnöknek, s az utak ma sem biztosabbak, mint azelőtt... sem szárazföldön, sem tengeren...

- Tengeren túlról hoznánk vőlegényt?

- Franciaországban mindig vagyunk herceg, aki szívesen vállalná a nápolyi trónt vagy annak egy segmentumát. De lehet olyan idő is, amikor talán mégis hazajön Rómába a pápa... nem lesz csupa francia kardinális, s a Szentatya nem nézi majd jó szemmel, ha Nápolyban s Frankonban ugyanaz a kéz uralkodik... Így a király második fián kívül...

- Órá gondolatok?... Jánosra?

- János herceg mindenkor különös tisztelettel viselte azokat a színeket, melyeket a királynőtől egy tornán kapott. Úgy hiszem, nem lenne a legrosszabb választás. A Maison de France-nak erős a karja, s a lilium kedves virág valamennyi Regnum kertjében. Ha hihetünk az egykori mágiszternek, Dubois Péternek, aki még boldogult anyádat, Mária hercegnőt tanította: *a világ úgy halad, hogy rövidesen francia lesz...*

- János vékony, sápadt fiú. Fiatalabb nálam. Úgy mondják, csak a tornát, kopókat, sólymot kedveli.

- Elmémben még nem gondoltam végig... nem foglaltam sem mellette, sem ellene állást... szintúgy a másik kandidátusnak is lehetnek jó s rossz oldalai...

- Másik hercegre is gondoltál? Hát annyi herceg él szűzen vagy özvegyül, hogy hírük s tudomásuk nélkül csak úgy lehet ajánlani kezüket? Ki az, kit elém vet kegyelmed játékos elméje?

- Királyi koronát visel...

- Király, aki értem áldozná országát? Vagy tengeren át nyújtunk egymásnak kezét?

- Király, aki koronát visel, de országán aligha uralkodhatik, Maiorca s Minorca szép szigetek... bőségesek, a nép jámbor, s a nemesek még az utolsó gót királyok véréből származtatják magukat...

- Istenem... én Istenem. Valamire emlékezem. Kegyelmed Maiorcai Jakab királyról beszél?

- Róla. Nincs házaskötélékben. Gyermekkorában elvesztette hitvestársát, akit talán nem is ismert soha. Atyja az aragonok csapdájába esett, ő is nehezen szaladhatott meg, s most valamerre castiliai száműzetésében bolyong, szeretné visszaszerezni elvesztett Regnumát.

- Jakab... Maiorcai Jakab... Emlékezik-e kegyelmed legnehezebb órára, ott, Avignonban... azon az estén... az egész napon... ahogy térdeltem és álltam és beszéltem. Emlékezik kegyelmed arra, hogy fent, a díszemelvényen fekete szakállas király ült, körülötte udvari népe, szerezsen szolgák, udvarnagyok. Fekete s komor volt, csak fiatalsága vetett lángot. Kegyelmed tudja, hogy akkor minden szalmaszálba kapaszkodtam volna. Minden ómen jót s rosszat jelenthetett. Ahogy beszéltem Clemenshez, szemem rátévedt... láttam az arcát, néha egymásba tévedt tekintetünk... A király, a fekete szakállas király intett... mintha biztatott volna. Egyszer nyakáról levette a keresztet, mutatta felém... kegyesen, mintha Isten akaratát lágyítaná, mintha kegyelmemet kívánná...

- Akkor még hatalma s ereje teljességében lehetett.

- Amikor megkaptam az aranyrózsát... kinyílt megint az Orsini palota, üzentettem érte, hogy megköszönjem pártolását... szót váltsak vele, mint király s király szokott... de már akkor eltávozott Avignomból, szállása üresen maradt... úgy mondták, rossz híreket kapott hazulról, alig várta be Clemens áldását, visszament hispániai birtokaira.

- Maiorcai Jakab a hispán urak földönfutója. Koronája régibb, s nemesebb, mint e földrészt valamennyi királyáé. Töretlen ívben szállt rá a gót királyoktól, akik felváltották Hispániában a római imperátorokat. Serenissima Domina... nekünk nem kell sokat beszélnünk. A hajóút biztosabb ma, ősz előtt, mint holnap... Factoriáimban tudni fogják, miként beszéljenek ezentúl Jakab királlyal, ha pénzt kérne ahhoz, hogy fegyverrel keresse igazát.

- Vidua Romae s Maiorcai Jakab... Amikor kegyelmed érkezését jelentették, oly üres volt a lelkem, s nem volt bennem semmi, ami az élethez kötne. Most, hogy elmegy tőlem, mintha két baráttal lennék gazdagabb. Van-e még ebben az elárvult Regnuban valami, amiben kegyelmed örömét lelhetné s amit én kegyelmednek adhatnék?

- A sír, melyet magamnak készítettetek, olyan szép lesz, hogy gyakorta tűnődöm azon, illik-e ilyen egyszerű sarjadékhoz, s vajon mit szólna ehhez, ha láthatná, boldogult kovács nagyapám? Ha látom grófi címeremet, a báróságokat s uradalmakat, melyek elborítják a szarkofág alját, eszembe jut Bölcs Róbert adománylevele, mely azt mutatta, hogy a nápolyi korona nem marad szolgálinak adós. Ha a Serenissima Regina engedné... megkérném barátomat, Boccacciót, aki most vendég nálam, szerkesszen síromra feliratot... egyszerű szavakat, melyeket könnyű márványba vésni, s amelyek a te kegyes engedelmeddel, Johanna úrnőm, azt mondanák el, hogy a kovács unokája a király unokájához örökösen hű maradt. Kérem Clementiádat, adja nekem diplomába, hogy Niccolo Acciajuolinak szabad odavésetni pihenőhelyére ezt a királyi síriratot...

Az udvar úgy várta, mint királyi vendéget szokás. Elmúlt a gyász, megint sárga illatok felhőztek végig a tengerpart felől, virágba borult a tavaszi Nápoly, mindenki hordhatta tarka köntöseit. A nép ott hömpölygött mint élő, színes sövény a Piazza hatalmas térsége körül, végignézhette az előkelők érkezését, a Ház királyi sarjait, virágokat szórhatott szőnyegként elébük azon az úton, mely a Castel Nuovótól a kikötőpartig vezet.

A királyasszony úgy kívánta: Svéd Brigitta fogadására jelenjenek meg a királyi ház összes sarjai. Ahogy felálltak a palota előtt, s fogadta hódolásukat, láthatta, milyen kevesen vannak már azok, akik Bölcs Róbert régi világából itt maradtak, átélhették a trónválságokat, dögvészt, Ludovicus uralmát, a szicíliai háborút... Elöl kézen fogva ment a két gyermek, akikre mindenki úgy tekintett, mint a trón valódi várományosaira, arra az esetre, ha a királyasszony kitarthat az özvegyi sorban, s Róbert király ágán nem lesz már több friss hajtás. A két gyermek - a kis Durazzói Károly s húgának, Máriának idősebb leánykája, Margaréta - tizenkét, tizenhárom évesek lehettek. A nápolyiak találgatták, vajon mikor lehet közöttük testi consummatio? Margaréta nyúlánk leányka volt, az öregek emlékeztek rá, hogy az egykori kis Johannához hasonlatos. Károly kis termetű, kövérkés, alacsony homlokú fiú, akinek sötét szeme gyanakodva villant végig a sokaságon, jobbja Margaréta kezét fogta, baljával nem engedte el egy percre sem törének markolatát... A moraj végigszaladt a nagy tér népein. Az ősi tömeg, mely jutalmazni s büntetni tudott, cirkuszt követelt magának, megrohanta a gabonaszállító hajókat, a királyi várat, ha mindennapi világában nem kapta meg az ősi törvény szerint a Látványt és Kenyeret - a tömegen végigmorajlott a szó... Az udvar leste, vajon taps hullámszik-e végig, hull-e virág, kitör-e a Piazza egyik végétől a másikig az örömujjongás, mely emelhet s buktathat Nápolyban... mindenki leste, miként fogadja a nápolyi nép két fiatal urát? Csend lett, hallani lehetett az udvari lovagok sarkantyúpengetését, fegyverek zörrenését... a hang elindult, Margarétát kiáltotta s püsszegett az udvari szolgákra, akik csoportba verődve éltették Károly úrfit, ahogy lelkükre kötötte udvarmesterük. A tömeget egyszerre elöntötte a lelkesedés hulláma. Mennydörgésszerű robajjal követte az éljenzés a hintójából kiszálló Johannát.

Váratlanul hatott a gyász után a mélyvörös pompa, melybe öltözött. A bársony tompa színét nem tarkította csipke, ékszer, aranyhím. Arca komoly volt, inkább meghatott. Egyedül szállt ki kocsijából, egyedül indult meg az úton, nem kísérte senki, s ha valaki át akarta volna törni a lándzsások laza sorlancát, elébe térdelhetett volna, megcsókolhatta volna kezét.

Előrement a szőnyeggel borított utcakeresztezésig, ahol fogadni kívánta vendégét. A másik menet, mely a kikötőből indult el, kevésbé volt fényes, kürtszó helyett ájtatos zsolozsmája hangzott fel, s a kíséret nem állt másból, mint Brigitta asszony férfi és női szerzeteseiből.

Mintha idegen ritmusa lett volna az egyre erősödő karénekeknek, melyet a szél az áhítattal várakozó sokaság fülébe sodort. A férfiak lekapták barétjukat, borsipkáikat, hallgatták Róma Özvegyének énekét. Elcsendesedett a vivátozás, mintha láthatatlan kéz nyomta volna le mindannyiuk vállát - ezek borultak térdre, hogy így fogadják a legendák északi asszonyát.

Brigitta elmúlt ötvenesztendő. Fajtája későn érik: özvegységében is megőrizte bőrének finomságát, hajának szőkeségét, átható világos tekintetét. Ahogy jött, a mantelláták rendjének barna lebernyegébe burkolózva, mégis királyi jelenség volt, s ezt a mosolyt hordta az arca, amikor meglátta Johanna királynőt, s a jámborok csoportjából előhívta fiát és leányát.

Ehhez foghatóan szép testvérpárt nagyon ritkán láthatott Nápoly. Egyszerűek voltak, fekete köntösükben, ékszer nélkül, szőkén s rózsásan a nápolyi fények között. A csipkegallérból kiemelkedő leányfej harmóniáját ismételte a dísztelen lovagi köntöst hordó ifjú lovag. A tömeg felmorajlott. Elfeledte a pillanatnyi csalódást, melyet akkor érzett, mikor a várt északi hercegnő helyett csak jámbor harmadrendeseket, apácákat, dominikánusokat látott, akik úgy érkeztek meg, mint egyszerű zarándokok.

Johanna lelépett a szőnyegről, Brigitta elé ment. A két asszony egymással szembenézett, s mind a kettő elmosolyodott. Mindkettőjüknek kék volt a szeme, de Johannáé mélyebb, s színében váltakozó, Brigittáé tengerszínű, hűvös. Brigitta átölelte a királynőt, ezt szinte meglepte e meleg, váratlan, emberi üdvözlés. Arcát csókkal illette, s átadta ajándékát: Szent Péter templomának oltáráról hozott liliumot.

Fájdalmas, de megnyugtató is volt ebben az idegen svéd asszonyban, s Johanna úgy érezte, egyszerre könny futja el a szemét. Néhány szót mondott, most hallotta először a kemény, kicsit érdes vulgárist, melyet idegenek használnak, akik nem beszélnek jól a latint. Szeme átsiklott Karinra s Karelre, akik szerényen s félszegen várták, hogy reájuk kerüljön a sor. Johanna most látta őket először szemtől szembe. Úgy érezte, a fájdalom hirtelen összeszorítja szívét. Ilyen szűzies, gyönyörű ifjút talán még sohasem látott, festők jámbor képein sem. Nem volt hasonlatos délszaki hercegfiókákhoz, a koravén nápolyi princekhez, mint amilyen a kis Károly, aki mögötte halad. Karel nyúlánk volt, arányos, széles vállú, haja világos, mint a holdsugár, sima, árnyéktalan arcán a délszaki nap erejének nyoma. Várt, míg mind a ketten elmondják fél térdre ereszkedve a királynak kijáró üdvözlést. Először Karin arcát simogatta meg, magához emelte, csókot lehelt homlokára, majd a fiúnak nyújtotta kesztyűs kezét, szemébe nézett, s ajkával érintette Karel orcáját.

Míg a svéd vendégeket szállásolta el az udvarmester - egy percre Mária hercegasszony jött be Johanna öltözőszobájába.

- Johanna... láttalak... követtem tekintetedet, ahogy rajtanyugodott ezen a fiún... mielőtt megölelted...

- Még sohasem láttam hozzá foghatóan szépet. Oly tiszta, olyan szeráfi, mintha egyszerre megszépülne tőle Nápoly... Ha kedvem szerint tehetném, szonettben dicsérném szépségét.

- Láttam rajtad, Johanna, azért jöttem hozzád, hogy kérjelek, fékezd magad... ne engedd magadon uralkodni a szenvedélyt... Látod-e, most vannak azok a napok, amikor döntened kell özvegyi sorsod felől. Mindenki azt kérdi, napestig, ki lesz választottad, merre s mikor indulnak meg a követek? Hiszed-e, én magam sem tudok válaszolni nekik.

- Mit kívánnál tőlem?

- Ígéretedbe kapaszkodom... hogy Margit leányomra s a kis Károlyra száll át a nápolyi trón... Isten látja szándékomat, hogy én sohasem szerettem volna hordozni a koronát. Nem vágyódtam rá, talán túl közel is nőttem fel a trónhoz, szüntelen éreztem a tengernyi megpróbáltatást, mely összekapcsolódik vele... De ezt csak mi tudjuk, asszonyok. A férfiak mindent odaadnának, becsületüket, hitüket is talán, csakhogy még közelebb kerülhessenek a trónhoz... ők legyenek királyok vagy legalábbis Calábria hercegei.

- Csak azért kérnék a kezemet, Mária? Semmi másért, csak a hatalomért? Már olyan vén vagyok, hogy kölönce lettem a násznak, frigyre sóvárgok, melyben férjem csak a trónt óhajtja s nem a nyoszolyát?

- Nem tudsz sohasem szabadulni a kevélységtől. Lehet, hogy azért látogat meg e gonosz indulatokkal az Isten, mert magadban állasz, egész egyedül... nincs senkid... magadra gondolsz... akkor jönnek bűnös sóvárgásaid.

- Mondd csak, Mária... lehetetlen az... hogy ez a fiú... Karel, hogy ez... látod, ki sem tudom mondani, egyszerre elborul előttem a világ... Még jó, hogy Acciajuoli a grófasszony körül szorgoskodik, s nem hallja... nem látja... De mondd, Mária... öreg lennék hozzá? Ehhez a fiúhoz? Már nagyanya lehetnék... ha Károly fiam megmaradt volna... ma már consummatioóra mehetne... Harminchét esztendő múltam, vén vagyok már, Mária? Nem gondolhatok arra, hogy én is válogassak? Nem választhatom azt, akit akarok?

- Johanna... te voltál az idősebb. Nem bírálhattalak, idősebb voltál, te lettél a király... Látod-e... eddig sem fukarkodtál a vidámságban. Gyermekkorom óta nem örülhettem semminek, sohasem szerethettem azt, akit akartam... Te más voltál, merészebb... király voltál, nem volt soha semmi akadály a vágyad előtt. Miért nem fékezed magad? Azt hiszed, Istennek tetsző, ha olyan fiúra veted szemed, aki fiad lehetne s ezenfelül szent életű, nem érintett asszonyt soha? Miért épp e fiúra vágyódsz, Johanna?

- Olyan szép... ahogy néztem... mindig csak őt néztem volna, a hamvasságát... rózsákat az arcán, a mosolyát, ahogy elém térdelt, köntösét, ahogy viselte, cicoma s ékkövek nélküli kezét, melyet nem bújtatott kesztyűbe, nem ragyogott rajta gyűrű... Olyan szép volt, Mária... hogy újra és újra büntetnem kellene magam érte. Tudom, örület mindaz, amit mondok... de olyan csodálatos lenne ezzel a fiúval egy trónon ülni, fogni kezét utolsó órámig, talán az is szép lenne, ha szolgálhatnék neki...

- Hallod-e, már jönnek a folyosókon... Azt hiszik, ájtatos szóval beszélgetünk. Ha tudnák, hogy úgy égsz, mint a Gyhenna lángja, s én nem tehetek mást, mint hogy könyörgök, Johanna, fékezd magad, üzd ki magadból a parázna indulatot, menj el a kolostorba, kergesd ki a vágyad... gyónj utána... s ha kiűzted a kísértést magadból... ha nincs már benned szemernyi bűnös vágy sem, akkor mindenről újra beszélhetünk.

Johanna egyedül maradt. Szemben állt a tükörrel. Közel ment hozzá, egészen közel. A tükör torzított; ismerte: széthúzza az arc ráncait, ferdévé teszi a mosolyt, mélyre árkolja a szemgödröket. Nézte arcát, a fáradt ajkat, melyet elsápasztott a pillanat, a fáradt szemhéjat, mely kékeres lett a korán keléstől, arca petyhüdt, elszállt róla az első fiatalság varázsa. Másik tükröt próbált, az újat, a velenceit. Itt szép volt, hódító is, ha hajába tűzte a virágot, festéket kent

ajkára, s végiglocsolta bőrét frissítő illataival. Végighúzta arcán kezét, még egyszer. Most erősebb koppanás hallatszott az ajtón, férfikéztől. Ismerte Acciajuoli erős, kemény fogását. Egymás mellé tolta a két tükröt - a jót s a kegyetlent. Mintha végzetes útkeresztezéshez ért volna, úgy tétovázott, mintha örök batyúval kezében állna, valahol, jobbról és balról indul egy-egy ösvény, mindenütt árnyékok, veszélyek s virágok, mindegyikből ismeretlen tájékok nyílnak... Nézi az arcot, Johanna-arcot, mely most egyedül van önmagával, fűriáival s Erinniszeivel, forróbb, ingatagabb, szövevényesebb, mint volt valaha, valamikor is.

A koppanás... Várj, Acciajuoli úr, Málta grófja... hisz vártál te sokszor, türelmesen, sors-változásra, tőkére s kamatokra... egyformán vártál grófságaidra, melyek után kinyújtottad kezed, kellett a kapitális, melyet kölcsön adtál, s ha valaki szándékodba ütközött, megvolt hozzá minden eszközöd, hogy... Mindig volt eszköz, s voltak eszközeid, akik nem tudták: bábjátékok, akiket valahonnan, egy szoba árnyékából mozgat a fiorenzai Mester keze... Várj csak, Acciajuoli, öreg szenteskedő, aki sírod építed, s betakaródzol poéták rigmusaiba, s ma már tiéd fél Hellász, a szigetek... lent, Szicília jobbik vidékei... de Nápolyban még egyszerű feketében jársz, meghajlott testtel, Brutust idézed, aki zsarnokot ölt, s magad csak mosolyogsz azon, hogy senki sem ismeri viselt dolgaid... A mester keze rajt' pihen a sakktáblán, a figurákat mindenki látja, de történetüket csak ő ismeri.

Kinyitja az ajtót.

- Várjon még kegyelmességed, egy pillanatra, mielőtt megadja Brigitta asszonynak s háza népének a jelt. Egy pillanatra még... országos ügyekben szólok úgy, hogy senki se hallhassa a kívülállók közül. Lehet, hogy az elkövetkezendő napokban nem lesz érkezésem, lelkem elmerül majd Brigitta asszony szavában. Kérem kegyelmedet, még ma fogalmazza meg Burgosba levelem. Ott várakozik válaszomra Jakab király. Írja meg: kegyes szívvel vettem ajánlkozását... megkönnyebbült lélekkel fogadtam, hogy csak Maiorca trónjára vágyik, nem formál jogot Nápolyra, beéri a Calábriai hercegséggel s azokkal a jövedelmekkel, melyeket ez a hercegség jelent. Írja meg kegyelmed, hogy Johanna, Szicília és Jeruzsálem királya kegyes indulattal elfogadja a bolyongó fejedelem kezét.

Acciajuoli ránézett egy pillanatra. Olyan mélyen, oly élesen, mint akinek tekintete a lélek legmélyére hatol. Lehajlott a kézhez, amelyet ma sokan csókoltak, utoljára a csodálatos Karel. Előrement, felemelte az ajtóhoz támasztott kancellári pálcát, kitárta a nagy ajtószárnyat, intett a szolgálattévő kamarásoknak: adják meg a kilépő királyasszony ünnepi jelét.

A toronyszoba csendjében ült két asszony, beszéltek.

- Kegyelmességed talán rosszallja a világi pompát, mely engem körülvesz: láttam, tekintete megakad a sok cifraságon, mellyel udvarom dámái ékesítik magukat. Pedig én is voltam már földönfutó, üldözött, Isten akaratából, amikor egy távoli francia kastély kulcsát szorítottam csak kezemben, melyet ajándékba adott egy martalóckapitány. Mater Brigitta, ismeri-e életem igaz történetét?

- Az üldözötteknek közös a története, királyasszony. Minden stációnál levetnek valamit a kevélység köntöséből, ráeszmélnék arra, ami pompa körülöttük - csalóka fény az igazság világosságáig előtt. Sokat gondolok Dantéra, aki gyakorta betölti napjaimat. Ilyenkor elmélyedek ennek az üldözöttnek világában, s talán magának Rómának panaszait sem hallom meg.

- Kegyes anyámat Róma Özvegyének hívja a népszáj... igaz, hogy Brigitta asszony nélkül ma már nem is képzelhetnék el az Urbsot.

- Már reggel hallom, hol gyilkoltak, hol dúltak éjszaka, hány halott, hány bénatestű maradt... merre csatáztak a pártosok... hol romboltak le megint azokból a kövekből, melyek egykor égis emelkedtek, mint Babilon falai.
- Ha Rómáról beszél, kegyes anyám, Cola, a tribunus jut emlékezetembe. Én magam nem láttam soha, de ismerem levelét, melyet hozzám írt, olvastam textusait, melyekkel perbe hívta a föld fejedelmeit, hirdetve, hogy az Urbs felette áll minden királyoknak.
- A tribunus talán az igaz úton indult meg... De nem tudott felemelkedni, az Úr színe elé. Tévelygéseinek, kevélységének fertőjébe botlott, s ebből nem tudott kilábalni soha. Lehet, látta az igazi Rómát, de úgy bánt a Szentatyával, mintha Krisztus helytartója a Capitolium vazallusa lenne... Miért emlékezel Colára?
- Amikor ítéletem előtt álltam, boldog emlékezetű Kelemen előtt, akkor sújtott rá a pápai átok, akkor söpörte el Colát helyéről a pápai legátus szava. Petrarca járt közben érte... ő szólt Clemensnek. Miatta nehezteltek Petrarca a Colonnák, míg maga Clemens pápa nem békítette ki őket azzal, hogy poétát csak égi s nem földi igazság szerint szabad megítélniök. Ismerte-e kegyességed Clemens pápát?
- Amikor hazulról, a vadstenai apátságából elindultam... fogadalmat tettem, hogy csak akkor térek vissza, ha a Szentatya s Róma helyreállítja az ezeresztendős misztikus uniót. Avignonban leborultam a Szentatya előtt, Magnus király nevében kértem, vonja vissza országunkról súlyos szavát. Kegyes volt, vigasztalt, ígérte, hogy új, békés üzenetet küld majd Stockholm népének, s kérdezte, vajon van-e még valami kívánságom? Az Úr akaratát követtem, amikor felszakadt szavam, mintha a Szentlélek rejtőzött volna bennem... egyszerre láttam Rómát úgy, ahogy sohasem láttam, szépen, békésen, hatalmasan... *Róma...* mondtam. *Róma...* Beszélni kezdtem az Urbsról... Kelemen pápa szelíden, elnézően mosolygott, valamit szólt trónálló kamarásához, kezét csókra nyújtotta, s kivonult. Én láttam a halál jelét az ő arcán.
- Kegyességedről azt tartja a fáma, hogy ahányszor megjósolta a halált, mindannyiszor be is következett. Igaz volna e szomorú adomány?
- Néha látok valakit álmomban... olyan tisztán, olyan világosan, hogy elfogja szívemet a szorongás. Ravatalt látok és sirató familiárisokat... Ha megismerem... tudom, hogy rajta van a halál jele.
- Mióta Nápolyba érkezett, kegyes anyám... látta-e?
- Lapa Buondelmonte házában szálltam meg... Testvérbátyja, Acciajuoli gróf jött köszönteni... Nagyon félek tőle, hogy Niccolo úr rövidesen megtér övéi közé.
- Istenem... úgy kapaszkodom bele, mint inda a fatörzsbe. Mintha ő lenne e Regnum talapzata. Mindenkinél bölcsőbb, tapasztaltabb volt már kora ifjúkorában, amikor nagyatyám követi állapotából felemelte az ország bárói közé. Nekem s szegény Lajosnak atyánk helyett volt atyánk... Ha ő is elmegy, alig marad más a régiekből, mint húgom, Mária.
- Ma mindnyájunknak egyetlen közös nagybetege van: Róma. Szüntelen azt forgatom elmém-ben, hogy minden nyomorúságunknak, minden hányattatásunknak vége lenne, ha a Szentatya rátalálna az igaz útra, ura lenne az Urbsnak, melyet most idegen legátusok nevében martalócok bitorolnak. A pápának Rómába kell jönnie!
- Avignon nem mozdul. A kardinálisok, a francia király... a nép sem... Nincs emberi hatalom, mely a Rhône mellől elmozdíthatja a Curiát...

- Ki tehet Krisztus akarata ellen? Vajon csak földi hatalomról beszélek-e? Meghallgatnának-e engem, szegény, idegen asszonyt a földi hatalmasok, ha nem éreznék, hogy az én szájamból erősebben kiált az igazság, mint azoknak ajkáról, akik az ő nevét hordozzák?

- Mit tehetnél a közönyösök ellen?

- Ha az Úr akarja, elmozdulnak a hegyek, összeomlik a pápák avignoni sziklavára, felemelkedik helyéről Bénézet hídja, hogy átengedje a gályákat, melyek elindulnak a Rhône-on a Tiberis felé. De az Úr megmászítja, ha akarja, a hatalmasok vonakodását is. Ezért jöttem hozzád, Nápolyba. Ezért nem látom az udvar fényét, ezért nem érzem idegenben magam a cicomák közt. Titokzatos frigyre akarok lépni veled, királyasszony, mert te vagy Itália főhatalmassága. Látod-e, szövetséget kínálok neked... ha akarod, leborulok előtted, s úgy kérlek, segíts abban, hogy szétrepeszthessem a kardinálisok gyűrűjét, kiragadhassam belőle a Szentatyát... visszaadhassam Rómának koronáját... Azt hiszed - én egyedül vagyok a harcban? Egyedül harcolok a közönyösök ellen? Ne hidd, asszonyom, hogy nincsenek ezerszámra jámborok Itáliában, akik ismerik a hangomat... Azok, akik meghúzódnak a barlangok mélyén, ostorozzák magukat, szívükre veszik a világ bűneit, hegyek tetejéről kémlelik a Csodát... Mindenütt találkozol velük, ha ismered őket, s tudod útjaikat... s ők is jönnek elébed, mert titokzatos hangok adják tudtukra a Hívást, felzaklatják őket rejtekhelyükről, beférkőznek a barlangokba is... Hallottál-e már, asszonyom, egy sienai gyermekleányról? Katalin a neve, ott lakik a kékfestők utcájában... Sienában mindenki ismeri... kiáll a Fontebranda elé, s a mosóasszonyoknak hirdeti, hogy új világ jön, amelyben helyüket megtalálják az igazak. Ez a lány üzent nekem, egy dominikánus barát hozta levelét, melyben az Úr szolgálóleányának nevezi magát... Csodálatosak az idők, királyasszony, oly válságosak, hogy megjelennek újra a remeték, bölcs lesz a gyermekszáj, az oroszlán elindul, hogy felkeresse békességben a bárányt, az igazak tapogatva érnek el az útkeresztezéshez, mint egykor a napkeleti királyok... de üzennek egymásnak titkos üzenettel, mert az igazak megértik egymás hangját... Ha hallanád te is, asszonyom, tudnád, hogy ez nem kóbor lelkek beszéde, nem heretikusok pusztító szava. Megmozdult Itália, a jámborok veszik keresztjüket, és megindulnak... jönnek feltartóztat-hatatlan sorokban... mind Róma felé. Hallod-e te is ezt a hangot, Johanna királyasszony?

- Amikor kegyes anyámat hallom, elszorul a szívem. Miért vagyok földi dolgokhoz kötve, miért nem követhetem azokat, akik levetették a világ hívságait? De kegyességed is tudja: minket más helyre állított az Úr. Ha kinézek az ablakon... látom Nápolyt. A tornyain túl a kis utcákat, a sikátorokat, benne a töménytelen embert. Az öregek még talán görög szóra is emlékeznek, a fiatalok már csak a mi nyelvünket használják... mindegyik világi sorsát munkálja, reszket a mindennapi kenyérért, fél, hogy emeli a collector az adót, beköszönt a dögvész, betegség viszi el a gyereket... nem fog halat a férje vagy későn virágzanak a gyümölcsfák... Csupa világi öröm s fájdalom, mely fölé rendeltettem, ahogyan országaik fölé rendeltettek a föld királyai. Engem az Úr kegyelme állított Nápoly fölé, hogy uralkodjam felettük, őrizzem őket az eretnekségtől, mindenkit juttassak kenyérhez, lelki vigaszhoz, mert igaz keresztényként akarja lehunyni szemét. Mit tehetek én tehetetlenségemben, hogy egy akol legyen s egy pásztor... hogy Róma megint megtalálja urát? Elég-e, ha megígérem, hogy latba vetem minden erőmet?... Ha imádkoznék, volna-e szava ilyen bűnös asszonynak akkor, amikor hiába imádkoznak az igazak?

- A hang, mely felébresztett éjjel, álmomból - úgy mondta, menj Nápolyba, s keresd fel Johannát. Én nem hiszek a gonosz fámában, mely bűnöket olvas rá a föld uralkodóra, különös-képp, ha asszony fején nyugszik a korona...

- Valaha Sodomának, Gomorrhának mondták a nápolyi várat. Kegyességed látni fogja, igaza volt-e annak a barátnak, aki ezt fennen hirdette, s aki egyik oka volt a mi teménytelen szomorúságunknak?

- Ahol fényben s hatalomban élnek a gazdagok, ott kikelnek a bűnök. Ismertem Magnus király és Blanche királyné udvarát. Jártam Avignonban, ahol nem volt királynő, csak kardinális-húgok, sógorasszonyok... Jártam százszor is a Trastevere odúiban, olyan mélyen, amilyen mélyre talán nem lehet a bűnök fertőjébe leszállni itt Nápolyban. Ezerféleképp láttam így Rómában is az erényt és a bűnt. A Sátán változtatja álarcját, bejut a legkisebb kunyhóba, rátelepedik lilomos címeredre... kikezd férfit és asszonyt... csak éppen mindegyiknek mások s mások vétkei.

- Talán így vagyon jól, kedves anyám, hogy délen hamarabb lobbanjon minden lángra, mint messzi északon, ahonnan kegyességed érkezett. Itt hamarabb ontanak vért, hamarabb érnek meg a lányok, hevesebbek az epidémiák, melyeket nem fojt meg a tél lehelete. Minden gyorsabban nő s gyorsabban hervad. Csupa földi öröm - Nápoly víg dalok, könnyű ételek, nehéz borok örömében tobzódik. Én is ilyen vagyok, Mater Brigitta, mint ez az egész ország, mely felett uralkodom. Nem tudok mást kínálni, mint ezt a földi világot, melyben hirtelen nő s hirtelen fonnyad a bűn, s talán nincs is a léleknek menekvése, ha eléri a földi szenvedély...

Karin jött be lábujjhegyen, lehajtott fővel, mintha szégyellné csodálatos szépségét, amely oly terhes volt jámborságában, mintha szöges övet viselne. Szeme könnyel teli, hangja fátyolos volt, amint mondta:

- Anyám... Karelnek láza van... Karel rosszul van... félek, Karel nagyon beteg.

Brigitta felállt. Szeme találkozott Johanna tekintetével. A királyasszony szava még ott keringett a kis bolthajtásos szobában. Brigitta ránézett mélyen járó tekintetével, Johanna lehajtott fejjét, s úgy maradt, míg az anya el nem hagyta a szobát.

A pap megállt a Scotti-palota előtt. Mintha egy percig haboznék, vajon újra kimerészkedjék-e egyedül, gyalogszerrel a szélről korbácsolt genuai utcára, vagy megmarkolja a kopogtatót, hogy e kései órán felneszeljen hangjától az elszunnyadt kapus? A pap habozott... felnézett az emeletre, melynek hosszában a lovagterem húzódott. Árnyékok csíkozták a gyertyavilágot, s az ablaktáblák mögül kiszűrődött az esti litánia.

Bent nyugovóra készült a testvéri közösség. Senki sem akart addig elmozdulni, míg Katalin nem végezte be a napot, szelíd mosolyával nem búcsúztatta el őket, nem kívánt nyugodt éjt, békésebb holnapot... Katalin az ablak előtt ült, felette mécses, előtte miniumos festék, kezében toll. Írt. A későn tanulók különös, mohó örömeivel rótt a kerekded betűket, hosszú, cifra ágacskaikkal, tetejükön titokzatos jelekkel, melyeket csak beavatottak értenek... Ahogy írt, mintha egészen áttetsző lett volna a mécses világánál keze, középen az égő, rózsaszín karikával, melyet ama csodálatos pisai éj után már öt esztendeje hord.

Raimondo di Capua testvér, a teológia doktora, akit a jámborok e kis gyülekezete Katalin „kancellárjának” nevezett - mosolyogva feléje hajolt.

- Vajon nem volna-e itt az idő, hogy mindnyájan nyugovóra térjünk? Talán gyorsabban menne, ha tollba mondanád nekem, vagy Tommaso testvérnek... az írás nem láncolja le úgy a gondolatot...

- Johannának írok. Még sohasem láttam, de most látom magam előtt. Ez a levél a nápolyi várba megy, talán akkor érkezik, amikor nagy vigasság tölti be a palotát, és senki sem gondol arra: Krisztus helytartóját szél űzi, hajóiról kifogyott az élelem, a gályák vitorláit szétroncsolta a vihar... a kardinálisok kezdenek szétszéledni. Már egy hónapja itt kellene lenniük Genuában. Ha nem segít a királynő - így írom neki -, mindnyájunknak kára származik az idő múlásából. Kérdezed, miért írok neki, s a kérdéseinkben érzem a vádat. Katalin, Isten alázatos rabszolgája ahhoz fordulhat, akihez akar. Hát nem emlékezel-e arra, Raimondo, amikor te vitted el harmadesztendeje a kegyetlenek kegyetlenjéhez, Giovanni Acutóhoz levelem? Krisztusban testvéremnek mondtam... elfordítottam Pisáról a veszedelmet, s e szörnyű hatalmú martalócskapitány azóta sem fosztogatta az Ecclesia birtokait. Miért ne írnék Johannának, aki sok vétke, sok botlása közepette sohasem tagadta meg a Szentatyától gyermeki tiszteletét... Miért ne...? Ha itt ülök, ölbe tett kézzel, visszahúzódok Sienába, kedves anyámhoz, vajon ki marad veletek? Vajon nem széled-e szét mindenki, amerre útja viszi? Ki megy le a Szentatyával Rómába? Hát akkor minden hiábavaló lett volna... minden, amiért fohászkodtunk, amit felfogadtunk magunk közt? Hiába? Hát hiába omlott Krisztus vére...?

Monna Bianchina Salimbeni, a kegyes úrnő átölelte.

- Nyugodj meg, kedves... Ki merne téged háborgatni? Nem látod, hogy mi csak téged féltünk, tegnap is erősen köhögtem, rázott a hideg, köpeny nélkül mentél ki a szélbe... Genua szelesebb, mint Avignon... hallod-e, hogy veri az eső az ablakot? Hallgasd csak, most valaki koppant az ajtón lent... Talán eltévedt vándor. Talán hajléktalan... Vajon nem üzik-e el a Scotti-palotából? Beengedik-e, Isten nevében... mint ahogy mi tesszük Sienában, mióta te parancsoltad nekünk?

Katalin írt... egyszer-egyszer megakadt a toll kezében, mintha tűnődött volna egy pillanatra, hogy meglegye a helyes szót, kinézett az ablakon, mintha látná a betett táblákon túl a tengert, a lehorgonyozott nápolyi gályákkal, melyeket Johanna küldött Krisztus földi helytartója elé. A folyosót lépések zaja verte fel. Mindnyájan felfigyeltek, ki lehet, aki ezen a késői estéli órán hozzájuk érkezik? Mindenki emlékeiben kereste a távollevőket, akiket az élet valamelyik

stációjánál elhagyott. Az ajtó kinyílt, a Scotti-ház címeres szolgája jött be, meghajlott félénk tisztességtudással Raimondo felé, s jelentette, hogy egy idegen ajkú pap szeretne Katalin testvérrel szót váltani.

A sienai leány felemelkedett. Alig volt magasabb a közepesnél, talán harmincadik esztendeje körül, arcának tiszta fényét, a kék, nyílt tekintet extatikus ragyogását megsokszorozta a magas homlok, melyet a fejkendő csak félig takart el. Ő maga ment a küszöb elé, kezében még szorongatva a müniumos ecsetet. Az ajtó kinyílt. A nagy karimájú, egyszerű fekete lelkészfőveg most amúgy csuromvizesen lekerült fejéről, s a szobában ott állt mosolyogva XI. Gergely szentatyja. A keze áldást rajzolt, arcáról lesimította az esőcseppeket. Szeme végigrebbent a jámbor közösségen, megtalálta Raimondo testvért, s halk, latin szóval hozzá beszélt.

- E késői órán úgy érezzük: Katalinnal kell beszélünk. Testvér, maradj velünk, vezesd a gondolatot, a többiek menjenek Isten békéjével megérdemelt nyugovójukra.

Levetette hosszú, fekete köpenyét, melyet napközben szerpapja viselhetett. Alatta megvillant a fehér pápai köntös s a gyémántos kereszt, Gregorius széket vont az ablakhoz, a csodalátók lábujjhegyen kivonultak. Barátságosan bölintott feléjük, s aztán hagyta, hogy Katalin elébe telepedjék, s áhítatos mozdulattal megcsókolja kezét.

A világ ura volt. Fölötte állt minden fejedelemnek, hatalmának nem volt földi határa. Most itt ült, sáros cipőben, nedves reverendában a nyirkos estében, s szava nem szólt máshoz, csak egy sienai plebejuslányhoz, s a capuai dominikánushoz, aki franciáról toszkán nyelvre s toszkánról latinra fordította a beszélgetést.

- Leányom... a mai Consistorium úgy határozott, hogy fordítsuk vissza a vitorlákat... hagyjuk el Genuát, menjünk vissza Avignonba... ahonnan elindultunk... Neked is meg kell értened, úgy látszik, az út, melyet te annyira kívántál - mégsincs Isten akarata szerint. Így döntött ma a Consistorium.

A leány felemelkedett. Most mintha titokzatos fényforrásokból ereszkedett volna arcára világosság - meg sem várta Raimondo tolmácsszavát, arca lángolni kezdett, a szeme mintha elborította volna vértelen arcát, közel ment Gergelyhez, szemtől szembe, kezét rátette a fehér damasztköntösre. Hangja lágy volt, mint ahogy csak Sienában tudnak beszélni, ahonnan a legszebben hangzik a lingua „sí”.

- Én kegyes, jó atyám, ne légy gyáva... Szentatyám, légy férfi, ne ingadozz... Vajon miért riadtak vissza megint a bíborosok?

- Rossz hírek jöttek, lányom. A Patrimonium Petriből csak szörnyűségeket jelentenek. A tirannusok kiűzik a várakból kapitányaimat. Firenze ellenségesebb, mint valaha... pusztítja a pápai birtokok határszéleit. Toszkánai legátusunk tehetetlen. Cornetóban a nép felgyújtott egy gabonaszállító hajót. Befutott Bernabò Visconti üzenete. Csupa fenyegetés... csupa vád... ha egy lépéssel még tovább merem vinni innen a Curia székhelyét... Látod-e, leányom, tehetetlenek vagyunk...

- Gyermekek fejére tették-e, Szentatyám, a hármaskoronát? Vajon az a cél a keresztény respublikában, hogy egymás ellen harcoljanak? Ki az, aki erősebb mindenikünkénél, ha nem Krisztus helytartója? Mindnyájan ígérük... mindegyiküket szent szavuk köti... fent, a svecus királytól Johanna úrnőig... mind ígérték, hogy felveszik a keresztet, s elmennek a Szentföldre, hogy kiűzzék onnan a hitetleneket... Mindjárt köti fogadalma, melyet ekkor vagy akkor tett... És te, Szentatyá, kedves jó atyám... te habozol, hogy ígéreténél fogd valamennyit...? Megrettensz tőlük, holott előtted kellene csúszniuk a föld királyainak...? Ki vagy te Bernabòhoz képest...

hogyan jön nyomodba Soderini vagy Itália tirannusai? Krisztus élő helytartója ül Szent Péter trónján, s ezt a trónt a pokol hatalmassága sem ingathatja meg...

- Katalin, oly jó hallani a hangod. Nem is kell Raimondo szava... értem, amit mondasz... a hangod... úgy érzem, mintha angyalok muzsikálnának: fortitudo... fortitudo... Látod-e, lányom, hónapok teltek el, mióta elhagytam Avignont. Azóta nem láttuk egymást... Miért hagytál el, miért jöttél előre? Ha velem maradtál volna, talán kényszeríteni tudtuk volna a bíborosokat... Így, látod-e, ellenem fordultak a Consistoriumban. Nem jönnek velem...

- Vajon Krisztus lelke volt-e veled, Szentatyám, amikor elhagytad avignoni palotádat...?

- *Vado Romam crucifigi* - Rómába megyek, hogy ott megfeszítsenek! Ezt hallottam... amikor kiléptem szeptember 13-án... Ha láttad volna Avignont ezen a napon... Hetvenesztendő apám, Beaufort grófja ott térdelt előttem a lépcsőn, az atyám átölelte lábamat: ne menj, fiam, ne hagyd itt a provence-i földet... vesztedbe rohansz... Így könnyörgött atyám, és én átléptem felette, mert hallottam a te hangodat, Katalin, aki hívsz a messzeségből... Krisztus nevében atyádnak nevezel... vársz... vársz engem Genuában... Látnod kellett volna a bíborosokat, akik talán lelkük mélyén átkozódtak, sírtak és jajgattak, mintha Memphisbe készülének, s egyiptomi pusztaságokon kellene bíborsaruikkal átlábolniuk... Sírt egész Avignon... a dombok... körös-körül, Saint Bénézet, a kis pásztor a hídon, mintha felemelte volna a botját, hogy visszatartson... De én mentem előre, megadtam a jelt, erős voltam, mert a te hangodat hallottam, Cathérine... és nem hallgattam senki másra, mosolyogtam, amikor utoljára láttam anyámat, utoljára a Hajlékot, melyben hat elődöm élt és uralkodott... utoljára láttam a termeket, melyekben ott állhattam nagybátyám, VI. Clemens oldalán, s kezéből kaptam a bíborkalapot... a conclave termét... az erkélyt, ahonnan kifordultam először a nép felé, s a pápaválasztó harang szavába belekondult Gregorius neve... Látod-e, lányom... mindezt elfeledtem, mert úgy hittem, az Úr fogja alám tenni tenyerét... ő parancsol a szeleknek, ő csendesíti le az ellenséget... Mondtam a hitetlen bíborosoknak: várjatok, ez még csak a mai nap próbáltatása, meglássátok, kisimul az ég, megjuhászkodnak a szelek... még megéritek, hogy megbékül Milano és Fiorenza, hódoláson jönnek a rablók, a farkas s a bárány ott várnak békességben, a kikötőnél... Így mondtam nekik, amíg Saint Tropés-ba, Antibes-ba, Nizzába, Villafrancába vert a vihar... ha kimozdultunk, úgy hánykolódott a tenger, hogy senki sem bírt megállni a deszkán, ételt nem vehettünk magunkhoz, s mindenkinek feladtam az utolsó szentséget... Látod-e, Katalin, talán tévedtem... talán te jót akartál... de nem hallottad most... ez egyszer elég tisztán az égi szózatot... talán az Úristen kifürkészhetetlen akaratából csak engem akart próbára tenni, hogy otthagynom-e elődeim kényelmes palotáját, a Rhône szelíd világát, a provence-i réteket... s megyek-e oda, ahol még Anagni gonosz emléke kísért, ahol egy kapitány vasöklével egy pápát arcul csaphatott... ahol nap-nap után vér öntözi az utcát, tavasztól ősziig teli minden pestisjárvánnyal, csak a romok sokasodnak, felüti fejét az éhínség, a Campagna nem ad sem bort, sem búzát... Vajon nemcsak megpróbáltatásom volt mindez, az Úr megmért, s könnyűnek talált arra, hogy én, éppen én, Gregorius, pontificatusomnak nyolcadik esztendejében - vigyem vissza Rómába a pápai Curiát.

Katalin közelebb lépett. Raimondo elhallgatott. A szavakon túl most már a lélegzet, a sóhajtas, a reszketés, a könny s az indulat vette át mindazt, amit az értelem megtagadott.

- *Babbo mio dolce*... nézd, kegyes és jó atyám, mindenkinek vannak kétségei. De látod-e, neked le kell gyűrnöd azokat. Szentatya... tudnál-e egyetlen argumentumot mondani, mely visszafordulásra készíten, s amely a lélek mélységéből fakad? Vajon nem testi kényelmedet, vérbeli kapcsolataidat, atyádat említetted-e, Házaodat s grófságodat... vajon nem erre gondolnak-e a kardinálisok... nem ezt súgja füledbe egész nap d'Estaing, genfi Róbert, Pedro de Luna... Mind... mind csak a világi öröme s világi bánatok kedvéért kapaszkodnak a

provençe-i földbe... mindegyik attól fél: Rómában nem lesz elég kényelmes a palotája, nem lakhat selyemben s bársonyban, rosszabb bort iszik, s néhanapján miazmás levegőt hoz be a szél hozzá...? Vajon örökké akarnak-e élni bíborban s dicsőségben az Egyház hercegei... Nem gondolnak-e arra, hogy az Apostolok Sírjánál, a Lateranban, Maria Maggiore oltára alatt nagyobb kegyelemben lesz részük, hogy Szent Pál oltáránál izzóbban, vörösebben lobog a mécs...? Gondolnak-e arra, hogy akkor volt Ecclesiánk nagy és hatalmas, amikor igazán *Urbi et Orbi* szólhatott a szó, melytől megdermedtek a gonoszok, megigazultak a hívek, leborult a világ minden hívője, reszkethettek azok, akik magukra vonták haragját... A Rhône békésen hömpölyög, Szentatya... de más - Avignon pápája, mint egy hűbéres grófság püspöke? Ne hidd, atyám, hogy káromollak... hogy én nem tudok mást, mint megkapaszkodni a gondolatban... kegyes jó atyám... bennem most megint tüzek égnek, neked nincs utad visszafelé... nem mehetsz visszafelé, mint Urbán pápa, akinek Brigitta megjövendölte halála napját, ha elhagyja Rómát, s újból Avignonba menekül... Látod-e, most én jövendölök, holott én nem vagyok szent, mint Brigitta, csak Isten alázatos, szegény szolgálóleánya, s kérlek, kegyes szelíd atyám... ne fordulj vissza! Imádkozom a szeleknek, fordítsák el haragos orcájukat, én simítom ki a vitorlákat, kezemmel varrom meg, ahol beszakadtak... Ne fordulj vissza, ne áltasd magad... *nem vagy pápa*, ha nem ülsz Szent Péter trónján... *nem vagy Krisztus* igaz helytartója, ha dacolsz az Igével, s a világ dicsőségét többre veszed, mint az Ecclesia dicsőségét... Mondd csak, Szentatya, mit szóljanak akkor azok, akik beléd helyezték minden bizodalmukat? Látod-e kezemben a véres foltokat, melyeket az ecset hagyott... Kegyes királyasszonynak, Johannának írtam... Én, Krisztus alázatos szolgálóleánya köszöntem neki, hogy utunkon igaz jóakarónk volt, az egyetlen királyi pátróna, aki esztendőik óta, mióta Brigitta elébe vetette magát... munkálkodik azon, hogy Rómába visszatérjen a Szentatya, írtam neki: János pápa vikáriusának unokája, Johanna fogja vezetni a Szentatyát, amikor végigvonul a Városon. Tépjem-e össze a levelet. Szentatya? Azért, mert lázadoznak, engedetlenek azok, akiket az Úr bíborba öltöztetett, akiket úgy jelöltél ki, mint hív szolgálóidat? Vajon feltámadhatnak-e uruk ellen a bíborosok, akkor, amikor te, Szentatya, Krisztus igaz szavával indultál el...?

Gergely felemelte ujját. Megállította a szót. Szeme a stigmahelyre tapadt, mely most a kéz heves mozgásától mintha majdnem vérző lenne, s érezte... most újból érezte az eksztázist, mely a sienai leányból áradt. Érezte áldott óráinak csodálatos hangulatát, mely kivetette kényelmes palotájából a francia főurat, aki egyenlők elsőjeként ült csak francia papi vazallusai között... a Hang, melynek hallatára Gergely kilépett a Pápák Kastélyából, elbúcsúzott roskatag apjától, megölelte tekintete a csodálatos vidéket, s szemében nem volt könny, amikor fellépett a hajóra, Szent Bénézet hídja alatt... Most megint hallotta a hangot, mely oly halk volt már az utolsó hetekben, hogy elnyomta a bíborosok hangja, a Consistorium, amelyben helyet talált minden világi érdek a szépen csengő szavak mögött. Kezét rátette Raimondo di Capua vállára. Szava erős lett, megint érces.

- Úgy van megírva az írásban: viperák s baziliszkuszok fején kell lépegetned... „*Super aspidem et basiliscum ambulabis et conculcabis leonem et draconem...*”

Katalin letérdelt. Mintha érezte volna, hogy megint Gregorius, a pápa, a világ ura az, aki hozzá beszélt, s nem a félő, ingatag francia prelátus, aki alighogy elhagyta a Rhône torkolatát, már vágyik vissza Avignonba, ősei nyugodalmas világába...

„Egy ember méne Jeruzsálemből Jericho felé, s rablók kezébe esett.” Ez a mondat keringett benne, amikor ellobbant előtte a világ hívságát jelképező kóccsomó, s felvette a Gregorius nevet... Ez a mondat úgy meredt elébe, mint tilalomfa, mely keresztben áll Avignon s Róma között. Most itt van, egy percre Jericho bűnös falaitól, döcög a pápai kocsi az elhanyagolt,

szomorú utakon, januári fellegek ereszkednek egészen alacsonyra, de már a szürkéségből valami bontakozik... a kép, melyet nem lehet elfeledni soha, a kocogó hintó ablakából feltűnik először XI. Gergely előtt a római falon kívül eső Szent Pál temploma.

Alig ereszkedett le a kocsi lépcsőjéről, amikor elébe térdelt három bíbornoka. Estaing, e komor, harcos, kemény kezű vikárius úgy nyújtotta át neki Róma kulcsát, mintha fegyverrel csikarta volna ki a podestából a hatalmat, és sóval hintette volna be a rebellis Senatus helyét. Estaing ránézett Beaufort grófjának fiára, az egykori kardinálisra, aki mindnyájuk fölé emelkedett. Mintha hangtalan mondat hagyta volna el száját, csak mozgásáról érezhette Gergely, hogy talán ő is ugyanazt a jövődölést mondja, mely az Ostiától San Paolóig terjedő úton gondba ejtette a Szentatyát... A másik kettőre nézett. Corsini bíboros a Laterán jelvényeit hozta, mint a bazilika főpapja. Éles metszésű római arcán inkább enyhe derű ömlött el, valami a patrícus büszkeségéből, aki megtérvén hányattatásaiból, most megint haza, az Urbsba kerül... Leghátul maradt az aggyastyán Tebaldeschi. Feje öregesen ingott, szeméből halkán patakzott a könny, mely lecsurgott fehér szakállára, s ott, mint egymásba fűzött gyöngyszemek, dérré szelídült.

Néhány lépéssel odább térden állva, zsolozsmák között várta a pápát Róma magistratusa. A hófehér öszvér megadóan tűrte, hogy kereszttek, ereklyetartók, fáklyák csillogásában közelítsen hozzá a Szentatya, saruit az Ecclesia lovászmestereinek tenyerébe csúsztatva hátára üljön, s megkezdje a bevonulást. Az út kanyarodójánál, a bazilika másik oldaláról most új, ünnepélyes menet kanyarodott elő. Páncélba öltözött zászlótartók emelték magasra a Liliom lobogóját, fegyverhordozók cipelték a nápolyi korona pajzsait. Amikor közel ért a menet, szétnyílt a lovagok, fegyveresek sora. Egy asszony ült világos kancáján, melyet térdig borított el az aranyliliommal hímezett takaró. A korona vöröses hajkoronán pihent, melybe itt-ott már ezüst csillogás vegyült. Az arc még mindig ráncatlan volt, a szem fiatalosan nézett körül, de az ősz árnyéka lengte körül a búcsúzó szépséget, mely így, a hieratikus rend gótikus fényözönében a királyi pompa teljességével hatott.

Amikor közelebb értek a San Paolo főkapujához, mely előtt a pápai menet várakozott, Johanna leszállt lováról, s csak egy magas, szőke, Herkules-erejű lovag követte - Brunswick Ottó herceg, Johanna királynő negyedik ura. A herceg ment asszonya s királynője után. Amikor Gregorius közelébe ért, levette sisakját, s kitűnt alóla egyenes vágású, szakálltalan, sebbel borított ábrázata. Johanna elért a fehér öszvérhez, mely egykedvű méltósággal viselte terheit. Szeme Gergely pápa szemét kereste, mintha mosoly után vágyódnék e különös, szürke világban. A hímezett fehér kesztyű, ujján a gyűrűvel felvillant, Johanna, az Egyház első vazallusa térdet hajtott, felnézett a Szentatyára, s megismerte az egykori ifjú kardinálist, aki azon a csodálatos avignoni estén hangos szóval hirdette ki Johanna felmentő ítéletét. A mosoly szelíd volt és emlékező... mintha régi-régi beszéd szava emelkednék ki lassan a feledésből... A királyasszony felnézett a Szentatyára, érezte, szeme tele lesz könnyel, amint átkerül jobbjára, s csendesen megfogja az öszvér zabhláját, mellyel Gregorius diadalmenetét Szent Pál templomából Szent Péter sírjához vezeti.

Ahogy mentek a hosszú úton, hozsannák, virágosó, térdre borult sokaság közt, mindenki láthatta, mennyire megritkult Róma népe, szomorúak, töredezettek lettek a tornyok, omladékosak a házak az avignoni fogság hét hosszú évtizede alatt. A Populus Romanus, mely lenézte a királyokat, mert megszokta, hogy császárok hódoljanak előtte - valójában sohasem tisztelt mást, mint consuljait s pápáit. Most Róma ősi püspökeire emlékezhetett, mert az örömtől szinte delirálva táncolt a zöld ágakkal borított téli utcákon, lengette kendőit, s kiterítette a paloták szőnyegeit az érkező lába elé. A tömeg Katalint invokálta, a törékeny, beteges sienai leányzót, akinek - úgy érezhették - köszönniük kell a Csodát. Minden szem

Katalint kereste, aki ebben az órában köhögve, lázasan, apjának, a kékfestőnek sienai házában hallgatta Szent Domonkos egyházának harangját, s számolhatta magában a napokat, amikor a Patrimonium Petri megleli Gergely pápában urát.

Olyan csodálatos, ritka ünnepe volt Rómának, az öregek... a nagyon öregek emlékeztek rá, hogy ilyen hideg, téli napon - talán akkor is január volt - vonult be Rómába a bajor császár, a szakadár Lajos, hogy az Egyház áldása nélkül, a Populus Romanus akaratából tegyék fejére a koronát... Talán erre a különös, emlékezetes ünnepre gondoltak az öregek, amikor elért a menet a San Pietróig, s ott egyszerre a fény csodálatos tengere árasztotta el a Piazzát. Ezer fáklya és gyertya lángja hömpölygött, mintha csillagok zuhannának a Szentatya lába elé. A tér tűzárba borult, az Örök Város ünnepelte hazatért püspökét.

A francia bíborosok útközben fázosan, keserűen kocogtak öszvéreiken. Kelletlenül, borongó kedvvel nézték a plebs ujjongását, e római bevonulást, mely számukra csak annyit jelentett, hogy véget ért régi, békés, napfényes életük, s most egy új kezdődik, melynek sorsát nem tudja megjósolni senki sem... De egyszerre felneszeltek, amikor elérték a Piazzát... A tér leírhatatlan hatása, a fények, melyek talán a tüzes lelkeket példázták, mindez felrázta őket is kábulatukból. Valami megfoghatatlanul méltóságos volt a képben, melyhez hasonlót senki sem látott: a láng bevilágított Róma lelkének titkos redői közé. A korán alkonyodó város olyan volt, mintha a Szentlélek szállt volna alá. A templom körül glorióla, a tér arányai végtelenségig tágultak, az ezer fénypont imbolygása növelte a pillanat misztikumát. Nem lehetett párhuzamot vonni az avignoni sziklavár s az apostolok fejedelmének élő sírja között. „Ahol a pápa van, ott van Róma” - ezt tanulták a francia főpapok udvari papságuk első napjaiban, ezt hirdették hangos szóval, ez tette szemükben földi paradicsommá Provence szelíd tájékait... Most megerősödött bennük is a vívódó lélek. Ez más volt, mint a lágy, francia zsolozsmák, melyeket áthajtott a Rhône jobb partjára a szél... más, mint trubadúrok játékos világa, Petrarca kertje, Laura dicsérete. Több, mint a bíbor, jólét és gondtalanság, a Palais des Papes bástyái mögött.

Az Angyalvárban ellenséges őrség tanyázik, a Szentatyának be kell érnie talán egy kolostorral, míg lakhatóvá nem lesz a Laterán... az utak gondozatlanok, a paloták falán vaskampók közt vérnyomok barnállnak, a nép hosszú hajú, gondozatlan, mindenütt vigasztalan romvilág, a patrícusok arcán sebhelyek, csonka kéz, páncélkesztyű mutatja, hogy napról napra harcolni kell az életért... Mindez Róma... de most itt állnak valamennyien a bronzkapu előtt, melyet átölel a mécsek koszorúja, felette sötét folyam borul össze: az Urbs, az egyetlen város a világon, amelyet a mártírok szelleme védelmez.

Johanna megfogta az öszvér zabláját, bíborral bélelt kesztyűs kezét csúsztatta a kengyel alá, s Nápoly királynője, Merovingek ivadéka tartotta a gótikus ezüstdarabot addig, míg XI. Gergely leszáll papi nyergéből, fehér uszályában megindul Szent Péter sírja felé.

„Béke veletek” - ez volt az első szó, mely kiindult Rómából, s végigszaladt Itálián. Megkezdődött a követek szellemjárása, mintha megújult volna e korán tavaszodó 1378-i esztendőben a félsziget. A tirannusok előmerészkedtek váraikból, a magistratusok s a pártok abbahagyták a civódást, mindenki készült a nagy találkozóra, mely a Szentatya nevében összebékíti egész Itáliát. „Béke veletek” - így köszöntött be a kékfestő leánya Firenzébe, mint XI. Gergely hivatalos követe. A nép már kora délelőtt ott tolongott a Piazzán, hogy láthassa a leányszót, akit egész Itália életében már szentként ünnepelt. *Az Úr kegyelmes lesz, világotokhoz - mondta -, szétosztatja a ködöt az emberek, elméjéről. Már látom, hogy valahol az ég alján pirkad a sötétség széle... mintha már az Úr kezdene világosságot gyújtogatni a nép lelkében... mintha elvenné lassan-lassan szemükről a vakságot, melynek, feketeségében megtagadták, uruknak az*

engedelmességet, s a béke helyett magasztalták, a nyers erőt... Ma már hajnalodik, s talán el lesz, oszlatva felöletek az, átok, mely oly soká büntette a ti engedetlenségeket...

A nép ott tolongott a Piazzán, s bent, a Palazzóban Firenze nótáriusa, a bölcs szavú Coluccio Salutati írni kezdte a konferenciára utazó követek megbízólevelét.

Valamennyien eljöttek a sarzanai kastélyba, Itália s a környező világ hatalmasságainak küldöttei. Itt volt komor pompájában, roskatag testtel a nagy tirannus, Bernabò Visconti, Milano s Lombardia ura. Karvalyarcát nekifordította a lágyabb tavasznak, szemét lehunyta, s talán először, hosszú és véres életében - egy napra megérezte e szétszaggatott latin világ titokzatos unisonóját.

Amikor Coluccio Salutati az első napon felállította a tételt, hogy Itália öt nagyobb hatalmasságát: a nápolyi királynőt, Firenzét, a Pápai Államot, Velencét s Milánót külön előjogok illetik meg - a kisebb tirannusok tiltakoztak, de a többiek elfogadták a jogok e bölcs s hűvös formuláját s a mindent megbocsájto status quót.

Johanna nevében Brunswick Ottó jelent meg, csendesen s szerényen ült a francia kardinálisok mellett mint zászlótartója s főpátrónusa Szent Péter székének, követe annak az asszonykéznek, mely az itáliai dolgok változó rendjében immár három évtized óta képviseli a nápolyi monarchia állandóságát. Ottó fáradtan hajolt előre, s figyelt. Mint már nemegyszer történt vele, küszködött az álommal, ha hosszú s bölcs orációt hallott, végig kellett kísérnie a firenzeiek szavát, mely oly idegen volt attól a teuton latintól, melyet az ősi kastély káplánjától tanult. Követte Salutatit, aki ellenállhatatlan biztonsággal mozgott az állam bölcs, hűvös teóriái között. Itáliáról beszélt, a szövetségről, melynek egybe kellene foglalni e latin világ minden országát. Róma lenne a lélek, Fiorenza az elme, Nápoly a kard. A Béke Fejedelmének fehér köntösébe fognak beleolvadni azok az apró foltok, melyek ma még elégtelenítik Itália arculatát.

A szó folydogált a nótárius ajkáról, aki száműzetései alatt szolgálta Luccát, Bolognát, Firenzét, négyesztendős korában már élvezte a betű örömét, ismert mindenkit Itáliában, számon tartott minden elmét, megszámlolt minden bölcses, s valójában nem tisztelt senki mást, csak az egyetemes Populus Romanust. Róbert genfi gróf, Gergely pápa kiküldött kardinálisa papírszeletet tolt Brunswick Ottó elé, melyen csak ez a két szó állt: „quousque tandem...” Ottó herceg, aki ifjúkora óta az Ecclesia zsoldjában állt, s Avignon javaslatára nyerte el a megözsvegyült nápolyi királyasszony kezét, ránézett Róbertre, s csendesen elmosolyodott. „Firenzeiek” - mondta halk szóval: ismeri őket, tudja, hogy az elme különös tornáit kedvelik, lándzsák helyett szavakkal rohannak egymásnak, argumentumokkal ütköznek... Kiássák a régi, pihenő auktorokat, új világot építenek a dohos papírból, s azt hiszik, hogy mindezt nem fűjja el a szél.

Bernabò Visconti felemelte fejét. Kitekintett a ragyogó déli napsütésbe, s Milánóra gondolt, melyet ilyenkor, kora márciusban még bilincsekben tart a köd. A ködre gondolt, a kastélyra, a szélre, mely, ha megindul az Alpesekből, túlsivítja a tortúrázottak jajsavát. A készülő falakra gondolt, az épülő templomokra, a sarcra, melyet minden egyes alattvalótól külön-külön kell behajtania... Ilyenkor Milánóba vásárosok jönnek le a hegyekből, hajtják apró, koszos lovaikat, a lovagok tisztítják a fegyvert, tavaszt éreznek, sürgetik a portyát, s a város szorgos népe felneszel, vajon mit tervez Bernabò úr? A velenceiek a dalmát háborúra gondoltak, a megmegújuló harcra, mely Ludovicus s a Serenissima közt váltakozó szerencsével folyik. Vajon mi köze mindennek Salutati szavához, aki oly ritkán érinti e sebzett, önmagát tépő itáliai földet, mintha szándékosan kerülne mindent, ami vitára vezet.

Kora délután volt. Mindnyájan pilledtek voltak a kastély nagy ebédjétől, a finom boroktól, a köszöntőktől. Mindenki az estére gondolt, a vidám s könnyed eszmecserére, lovagok s dámák táncára, a holnapi színjátékra, melyet Gyertyaszentelő ünnepére engedélyezett a Szentatya. Mindenki elmúlt, vagy leendő dolgokra gondolt, amikor halkan nyílt az ajtó, lábujjhegyen fiatal herold lépett be, Johanna színeiben.

A herceg feltépte a királyi pecsétet, óvatos kézzel kisimította az írást, s olvasta Johanna sorait:

„Gergely pápa ma hajnalban kiszenvedett. Rossz hírek jöttek Rómából. Várunk vissza Nápolyba - Johanna.”

Coluccio Salutati a rossz tirannusról beszélt, aki átka népének, szeme alig fog be többet, mint szűk, hegyre épített városát. A firenzei hasonlatának emelkedőjéhez ért, amikor genfi Róbert belenézett a rövid levélbe, hirtelen felemelte jobbját, megszakította a szónokot, s az izgalomtól rekedt hangon szinte kiáltotta:

- Imádkozzunk!

A következő percben már mindenki tudta, hogy a szép szavak bölcs árnyékvilágából vissza kell térniök a földre, a békés bárka testvéri lakói partra menekültek zátonyra futott hajójukból, s lesznek megint, mint eddig voltak - vérengző fenevadak. Bernabò megzörrentette kardját, szeme fegyverhordozóját kereste, aki felsegíti a székről nehezen mozgó urát. A kardinálisok letérdeltek, Ottó herceg követte példájukat. A Signoriák s városok követői a kijáráshoz osontak, hogy hamarabb ériék el a szállást: még az este leszállta előtt eljuthassanak biztosabb vidékekre. Egy perc elegendő volt, hogy megbomolják a bűvös kör, melyet egy francia pápa, egy sienai leány, a firenzei bölcs s néhány jó szándékú itáliai lélek kezdeményezett. A félsziget mintha újból megtelt volna fegyverzajjal. Brunswick Ottó is felemelkedett a térdeplésből, s öszülő fejére téve sisakját, kivágatott az éjszakába Castellamare di Stabia felé.

A Populus Romanus kezébe vette sorsát. Ott zajlott, kötelékeit elszakítva a Piazzákon, s leste a kardinálisokat. Reggel terjedt el a halálhír, eleinte titkolták, senki sem akarta hinni, hogy az alig negyvennyolc esztendő Gergely ily korán sírjába tért... még senki sem adott hitelt a suttogásnak, de már délelőtt egyre több szó hallatszott, bíbornoki cselédek szökdöstek ki a Vatikánból, megkezdődött a titokzatos körforgás, melyet észre kell vennie annak, aki ismeri Róma sorsdöntő jeleit. A nép ellepte a tereket. Eleinte csak jámbor kézműves emberek ögyelegtek, akik a kora tavaszban fürdették testüket... Lassan, délfelé sötétebb, morajlóbb lett az utca, különös alakok tűntek fel a Város mélyrétegeiből... Alakok, akiknek mételyes arca, sebhelye, szégyenbilloga mutatta elmúlt esztendők tanulságait... Azok is kimerészkedtek, akiket nem láttak Cola utolsó napjai óta, amikor a nép ujjonghatott mint gyermek, mert kézbe kapta tirannusainak levágott fejét. Előjöttek a tribunus egykori hadnagyai, s most újból irányították a tömeghangulatot... Még senki sem tudta, mit akar? Csak arról szólt a hír, hogy Gergely pápa megtért övéi közé. Emberemlékezet óta úgy jött a gyász hír s választás, mint távoli harangszó, mely a Rhône völgyéből szép lassan ide ér. Róma megszokta, hogy letaszított király módjára, fojtott haraggal viselje az utódok váltakozásait. Most érkezett a csodálatos ünnep, a rég nem ízelt, melyre az élők közül - hiszen azóta hetven esztendő telt el - senki sem emlékezhetett. Az aggastyánokat faggatták, de azok eltompult elméjükben nem tudtak felkutatni ehhez fogható gyermekemlékeket. Senki sem tudta, vajon ilyenkor féktelen gyász vagy féktelen öröm városa lesz-e Róma, megnyílnak-e a templomok imádkozóra vagy csapra verik a hordókat?

A szó végigzengett az Urbson, mely egy szempillantás alatt visszanyerte ősi ösztöneit. A Comitiák népe volt, zajló s kiszámíthatatlan, mely felébredt hosszú álmából, s örök szerepére emlékezett. A hang, melyet talán egy kóbor diák indított el vagy jámbor polgár, végigrohant a szűk, zegzugos utcákon, elöntötte a tereket, megszállta a kardinálisok kapualját, behatolt a sekrestyékre, kolostorokba, alsóbb magistrátusok irodaszobájába, gyűjtött a hajósok között, s hatalmába kerítette a Capitoliumot. A kiáltás rövid volt, háromszavú: „*Romano lo volemo*” - „Legyen római!” Senki sem beszélt Szent Péter örökről, nem említette az eljövendőt, s mégis mindenki tudta, hogy a Vox Populi a kétszáznyolcadik szentatyáról beszél, aki visszaállítja a Rendet, melyet megremegettetett Bonifácus átka s szétbontottak a francia papok. „*Romano lo volemo*” - zúgott az utca, s a provençe-i bíborosok nem értették e barbár kiáltást, míg fenyegető öklével meg nem magyarázta a tömeg.

A szó visszatartotta a kocsikat, melyek előtt már felkantározva álltak a lovak, hogy bíboros gazdájukat elröpítsék vissza, Avignon felé. A hajósok Ostiában nem húzták fel a gályákra a kikötőhöz láncolt horgonyokat, a lovas legényeket feltartóztatták, s tanúságot kellett tenniük, hogy egyszerű üzenethordozók, s nem kardinális hordja álruhának vitézi köntösüket. A Piazza megbomlott, az este olyan lágy volt, hogy nem gondolt senki hazatérésre, vackokat vetettek éjszakára, élelmes ételhordók kosarakkal jártak végig a nép között. Esteledett. Mintha gomolygó köd feküdt volna Rómára, úgy szürkült el a látható világ. A Populus örködött a téren, s leste, mint villannak fel a sötét, távoli palotatermek mélyén a kardinálisok bolyongó gyertyalángjai.

Egyikük sem menekült el Rómából. Lehet, hogy a nép rángatta ki őket kocsijukból, ott kiáltoztak fenyegetett bíborosi parochiájuk előtt - de az is lehet, hogy egyikük sem kívánta most elhagyni az Örök Várost, amikor egybe kell gyűlni a pápaválasztásra, s kijelölni Szent Péter székének következő örökösét. Titkon sóvárogtak Avignon után, s sóhajtozva emlegették annak a hét-nyolc bíborosnak bölcsességét, aki ma is ott él a Rhône partján, szép és nyugodalmas palotájában.

Amerre néztek, sápadt, reszketeg szolgák, aggodalmas familiárisok gyülekeztek, az örök gerendákat hordtak a bejáratokhoz, ostromra készültek. Aki tehette, kiszökött a térre, s onnan bujtogatott, lázított genfi Róbert s a többi francia bíboros ellen. A hang félelmes volt, mintha már dörömbölt, csattogott volna az ajtókon. Felhangzott, ha épp asztalhoz ültek, felijesztette őket éjszaka hiú álmukból, amikor megint provençe-i földön lehettek, s úgy tűnhetett fel a római kaland, mint gonosz lidércnyomás. A tömeg szava közékük dördült, amikor beültek a hosszú asztal mellé, a Szentlelket invokálták, s megkezdtek a tanácskozást. Ilyenkor valamelyikük sápadtan végigsimított homlokán, a kézből kiesett a toll, a szavazótábla koppant egyet, mindnyájan felugrottak, s az Egyház bíboros hercegeit hatalmába kerítette a rémület.

Formulát kerestek. Először a legkönnyebbet. Menekülni. Menekülni e névtelen vasmarokból, a szorongatásból, az éjjel-nappali félelemből, mely nem ad egyetlen pillanatra sem pihenőt. Menekülni úgy, hogy felfüggesztik a választást, míg Avignonba érnek a hírnökök, felkészülnek, hajóra szállnak az avignoni francia bíborosok, s megindulnak Róma felé. A kiszökdösött szerpapok vitték a formula hírét. Egy óra múlva már felduzzadt tömeg ostromolta botokkal, fejszékkel, pusztá kézzel a conclavét. Elérték a kisebb méltóságok szobáit, szétszaggattak mindent, ami kezük ügyébe került, a szolgálattévők reszketve bújtak előlük. A tanácssteremtől néhány lépésnyire ott tombolt, pusztított a tömeg. A közékük szórt ezüstpénz még jobban felszította az uralom vágyát, a Populus Romanus megérezte, hogy megint egyszer reszketnek a plebejusoktól a patríciusok.

A franciák sápadtan néztek egymásra. Orsini bíboros halkán, szenvedélytelenül fordította le népének kiáltását, jósolta a halált, mellyel egy század óta közelebb rokonságot tart Róma, mint a keresztény világ bármely városa. A halált hallotta, mely most már ott leselkedett rájuk, ha ellenállnak, tovább húzzák a pápaválasztást, melyet sikerült elodázniaok tíz napon át. Genfi Róbert dühtől sápadtan nézett ki a térre, távol zsoldosaitól s zsoldosvezéreitől; azt a néhány lovagot, s fegyverest, aki vigyázott a palotára, szétszedte volna a tömeg, melyben forrásig emelkedett az indulat, ha nem tesznek meg mindent a nép kedve szerint. Genfi Róbert, az egyetlen közöttük, aki eddig ellenezte a conclavét - megtört.

- Válasszatok...

Ki tartotta volna most magát az arany szabályokhoz, ki vonult volna be kis cellájába, melyhez senki sem közelíthet, míg Isten akaratából meg nem történik a jelölés? Mindnyájan ott álltak csoportokba verődve a sarokszobában, mely valami menedéket nyújthatott volna, ha mégis betör a tömeg.

- Válasszatok - mondták önmaguknak, s most egyikük sem használta az ősi formulát. Mindenki csak saját életére vigyázott, s egyetlen vágya volt, hogy kimenekülhessen a szorítóból, melybe belekerült. A bíbor veszedelmes lett, s voltak órák, amikor úgy látszott, megszáporodnak az Egyház mártírjai. „*Romano lo volemo*” zúgott a hang, s most kerestek maguk közt rómaiakat. Kerestek valakit, aki hajlandó magára venni a keresztet, elvállalni a jelölést, talán feláldozni önmagát. Ha bejut egy név a tömegbe - egy fél óra múlva már ősi szokás szerint kifosztják palotáját, talán kihurcolják, ígéretre kényszerítik, megesketik arra, hogy nem hagyja el az Urbsot, hitlevelet vesznek tőle, mint a gyenge császároktól.

Mártírt kerestek s mégis olyan valakit, aki nem árthat közülük senkinek. Megérti, hogy ez nem választás, csak színleges conclave, mely egy percre engesztel s békít, megnyitja az ostromzárat, s akkor következhet mindaz, amit Krisztus rendel: az új és békés tanácskozás.

Rámutatnak a kilencvenedik esztendejébe forduló jámbor örege, Szent Péter bazilikájának bíborosára, akinek füle már alig-alig nyílt meg a világ zajára, egy sarokban ült, s csendesen imádkozott. Római volt, innen származott, beszélt a nép nyelvét. Római. A bíborosok egymásra néztek, valamelyik közelebb ment hozzá, s erős hangon mondta: őt választják, erősítse meg szívét, vállalnia kell az áldozatot. Az aggastyán felrettent. Keze rémült, ijedt mozdulatot tett. A hang mélyről zuhant alá, „*non sum dignus*” - mondta, s egy hosszú élet minden keserősége folydogált mint könny szeméből... nem vagyok méltó, mondta, talán arra gondolt: hét évtized óta nem számíthatott itáliai bíboros arra, hogy ő leszen Krisztus földi helytartója. A hang megerősödött, szétsapott azok közt, akik már tuszkolták volna a nagyerkély felé, már felnyitották volna az ajtókat, hogy vállára borított fehér paláttal mutassák meg a népnek az Urbs új urát... De az agg Tebaldeschi bíboros könnyezett, reszketett, tiltakozott. Az izgalom megsápasztotta, görcsösen szívéhez kapott, s mindenki szemmel láthatta, hogy ez a rendkívüli erejű felindulás könnyen halálát okozhatja. Egy pillanatig csüggedten álltak. *Romano lo volemo?* De hisz Orsini s Corsini bíborosok erősek s férfiszámba mennek, fegyveresek, frakciók állnak mögöttük, ha kimondják Házuk jelszavát... De Orsini nem csaphatja be a népet, nem alázhatja meg e játékkal önmagát. Az Urbsszal mélyebben s titokzatosabban függ össze Ursus nemzetsége, mintsem hogy francia kardinálisok életmentő játéka legyen.

Egy pillanatig úgy látszott, mintha összecsapott volna fölöttük a káosz. Valaki félénken, bátortalanul közbeszólt:

- Miért kellene kardinálist választanunk? Hiszen vannak, bizony, bölcs itáliai főpapok, akik megérdemelnék amúgy is a bíbort? Ti ismeritek, olaszok, őket... ajánljatok, ha nem akartok senkit feláldozni magatok közül... Ajánljatok, s mi engedelmessékedünk...

A szó elreppent. Formula volt, megoldás, kiút. Reszkető kézzel kezdtek a rómaiak vitázni, kiemelve egy-egy emlékeiből, visszahullajtva, óva vagy előretolva, mindegyik saját hajlandósága szerint. Orsini hangját hallották:

- Én derék s jellemes férfúnak ismerem Bari érsekét. Többször is találkoztam vele, erős akaratú, tiszta életű. Fokonként emelkedett méltóságába, rendben tartja egyházi tartományát. Johanna királynő kegyeit bírja, szerény lélek is, aki irgalmas szívvel veszi majd választását, s boldogsággal tölti el, ha átadhatja törvényesen megválasztott utódjának a tiarát, s titkos ígéretünk szerint megkapja a bíbornoki kalapot...

- Mi a neve annak, akit Eminenciád javaslatba hoz?

- Bartolomeo... Bartolomeo Prignano a neve... Nem tartozik a korona s az egyház vazallusai közé... Egyszerű ember.... Ki ismeri Eminenciátok közül?

Sokan ismerték, hiszen évekig ott dolgozott a pápai kancelláriában mint alsóbb rangú prelátus. Prignano?... Emlékeztek rá, javakorabeli, fekete ember, szép szavú, ékes beszédű. Nem római, de mégis Itália szülötte, a nápolyi királyság egyházi főura... Valaki közbeszólt:

- Így biztosíthatjuk magunknak Johanna gráciáját... A királynő megérti, hogy az ő Regnumát akartuk megtisztelni, amikor kiszemeltük a bari püspököt...

- Prignanót...

Egy percig álltak. Oly különös és szokatlan volt, hogy olyan valakit választanak, aki nincs közöttük, nem ismerik. Gyengeségből választják, azért, hogy legyen egyszer vége a lelki tortúrának, kimenekülhessenek a nép fogságából, szaladhassanak szanaszerte, hogy egy-két napi pihenő után egybegyűlve rendbe hozhassák az elrontott conclavét.

Valaki hangos szóval mondta, üljenek asztalhoz, próbálják meglelni a perc ünnepélyes formuláját. Tegye fel a Senior a kérdést, a többiek válaszoljanak. Akarjátok-e Bartolomeo Prignanót, Bari érsekét Szent Péter trónjának örököséként?

Tizenhét fej bólintott.

A hispán bíboros, Pedro de Luna lassú lépésekkel ment az ajtóhoz, kinyitotta a zárat. Úgy tett, mintha minden a dolgok szabad rendje szerint történék, megkongatta a kisharangot, behívta az udvartartás vezető méltóságait...

A tömeg elcsendesedett... Még nem nyílt meg az ajtó a nagyerkélyen, még semmi sem történt, de a Piazza di San Pietrón már tudták: bent, a halálos csendben engedelmesen döntenek urai. Csend lett, csak a gyertyák lobogásából láthatta innen fentről a letekintő szerep, hogy sok ezer lélek várakozik.

A bíborosok felemelkedtek. A szertartás rövid, szaggatott volt. Mindenki a holnapra gondolt, az Ecclesia sorsára, az aláztatásra s arra a távoli prelátusra, aki egyelőre megmentette őket a biztos haláltól, csak azért, mert emlékeztek nevére s mert Itáliában született...

Az erkély lassan kitérült. A fáklyások most büszkén, szinte vidáman emelték magasra tűzlobogójukat, a rejtkehelyekből mintha varázsszóra osont volna elő az Udvar, a hagyományos rend megtalálta időtlen formáit, az ének feltört a tömeg ajkáról, s amikor elhalt a „*habemus papam*” lassú, tradicionális hangja - Orsini bíboros lassú, éneklő kádenciával mondta ki Bartolomeo Prignano nevét.

Nápolyban kigyúltak a mécsek. Először csak a kastély környékén, paloták ablakában villóztak, lassan áterjedtek a többi negyedbe, mintha tűzfolyam ömlene végig a városon, melyet langyos szellőkkel ringatott a tavasz. A nép kitódult, harangok kezdtek zúgni, az ünnep ízét kóstolták, ahogy terjedt utcáról utcára a hír. Lehet, hogy elsőnek csak az a lovas legény tudta, aki porral s verejtékkal borítva megérkezett a kastély alá. Egy fél óra múlva már udvari cselédek száján terjengett a „habemus papam”, a jó hír, hogy Nápoly szülöttének fejére tették a világ hármas koronáját. Mindenki emlékezett Prignanóra, öreg anyjára, éltés nővéreire, ismerték őseit, kedvenc templomát, szavajárását, emelkedésének állomásait... Mindenki toldott valamit hozzá, a palota cselédeitől elkapták a hírt az urak szolgálói. A főurakért szolgálók szaladtak, lovas legények vágattak Baiába, Castellamaréba, hogy egybegyűjtsék a királyi tanácsba azokat, akik eldöntik a Regnum dolgait.

Bartolomeo érsek neve ott szállongott az emberek ajkán, csodálatos megválasztását legendák halk köntöse burkolja néhány röpke óra alatt. Tudták: kegyes szívvel fogadta megválasztását, s - habozás nélkül - Urbán nevét vette fel, mely, mint mondta, halvány visszfénye az Urbs örök dicsőségének.

- Prignano... - mormolta magában Johanna, amikor feltörte a pecsétetes levelet. Kemény, fekete, akaratos ember jelent meg emlékezetében, akinek számára ő eszközölte ki az érseki méltóságot. Miért épp Bartolomeo? Mi rejlik e választás mélyén? Miért tisztelték meg Nápolyt, miért szülöttét ültették Szent Péter székébe? A Castel Nuovót elborította az öröm. A szolgálók dalolva hozták a gyertyatartókat, virágot szórtak szét a szobákban, parancs nélkül kondították meg a kápolna harangjait, mintha Te Deumra készülne a nápolyi vár. Mindenki ujjongott, családi ünnep volt, nápolyi ünnep, a derék Prignano, a hű Bartolomeo érsek ül majd a Lateránban, fogadja a francia bíborosok hódolását, talán üzenetet is küldött nápolyi familiárisainak, forgatja elméjében, miként emelje magasabbra azokat, akik vele egy városban születtek? Minden prelátus, minden távoli oldalrokon, minden ismerős, aki emlékezett még öreg anyjára, vagy szót ejtett valaha az új Urbánnal - boldog reménykedéssel nézett a jövőbe, részt remélt az Ecclesia hatalmából, bőségéből, mely oly soká elkerülte Itáliát, míg az élet virágoskertjévé tette Provence-ot s Avignon városát.

Prignano jön... így gondolta végig Johanna a világ sorsát, míg egyedül ült a kis torony-szobában, kezében a levéllel. Arca nem ragyogott, hagyta, gyűljenek össze a kamarások, hívják el a tanácsurakat, akik ünnepelni jönnek a Serenissima Reginát. Tényleg az ő diadala-e Prignano pápasága, mint ahogy ezt a népszáj hirdeti? Vajon mindennél erősebb mennyezetet kapott-e a százados barátság, mely a Szentatyát a nápolyi királlyal egybeköti? Vajon?... gondolta; megborzongott. Biztosabb volt a távoli Avignon, azokkal a bíborosokkal, akik nem voltak előtte ismeretlenek. Mindig félt attól, hogy behunyja szemét a francia pápa, s helyébe egy idegen kerül. Most alattvalója lett a pápa. Komor, fekete ember, egyike azoknak, akik ostromozták a simoniát, gyalázták a nápolyiak puhult erkölceit. Komor ember... alig derült mosolyra arca, amikor végigvezették a királyi szobákon, a kápolnáig, hogy ő is leborulhasson Szent Borbála képe előtt. Mintha hallaná dörrenő hangját, mely oly nehezen bírta el az alázat nyelvét, amikor vele beszélt. Bartolomeo Prignano, a név nem mondott semmit. Egy emlék, néhány szó, a köszönet hangja, melyet minden új püspökének meg kellett ismételnie. Köntöse egyszerű volt, aranykeresztjén sem látszott, hogy Bari érseke kedveli a világ hívságait... Miért ujjonganak? Miért táncol egyre féktelenebbül a tömeg, mintha karnevál lenne, örömben fürdene az egész világ?

Egyedül volt, s most egyszerre uralkodni kezdett benne a vágy, hogy valaki legyen körülötte, jöjjön be hozzá legalább Ottó, a korona első vazallusa. Ottóra gondolt, a csendes szavú teuton hercegre, aki kora ifjúsága óta végigverekedte a harcmezőket, s akit Avignon ajánlott férjéül, amikor harmadszor is özvegy maradt. E különös férj úgy került hozzá, mintha zsoldjába fogadta volna, s a calábriai hercegség lenne bére, mellyel együtt jár a királyasszony keze... Most, ha egyedül van, vágyik Ottó után. Nyugalom szállja meg, ha hallja szavát, látja e csendes, komoly férfit, aki egyszerre hallgatag lesz, ha belső nápolyi dolgokról beszélnek. Nem nyújtaná ki kezét soha a koronáig, tiszteli a Regnum törvényét; békében szeretné életét keresztény módon bevégezni, az Isten rendelése szerint.

Amikor harmadszor özvegy lett... a kép átsiklik a harmadikra, s látja Maiorcai Jakab tüzes szemét, sűrű fekete szakállát, hallja a torkából feltörő, kemény hispán beszédet, mely felzaklatja éjszakai nyugalomából, a hang, mely feltépi az álmod, mintha örökösen menekülne, rohanna, hogy elérje felkantározott paripáját, vissza se néz felé, mintha sajnálná az időt, míg elcsattan egy szerelmes csók, mintha már a küszöbön várnák komor, gyűlölködő aragonok s castiliaiak... Ha belépett a palotába, minden megtelt egyszerre Maiorca viselt dolgaival, szigetek s grófságok harcával, pokolbéli kínszörnyűségek történetével, melyeket a fogoly királyoknak el kellett egymástól szenvedniük... A kép idegen: trónját vesztett, bosszúra leső király, akinek Nápoly pénzt, hajót, katonát jelenthet, semmi egyebet. E különös királyi ivadék tíz esztendeig maga is fogoly volt, vaskalickába zárták, s a kegyetlen Henrik minden éjszaka végigment rácsa előtt, s hangosan kacagott... Ott gémberegetett hidegben, piszokban, nem tudott kinyújtózni, túrnie kellett az aláztatásokat, a gúnyt. Lehet, hogy ezekben az esztendőkből esett Jakab király lelkére az árnyék, mely illett a zord, hispán vidékekhez, de sohasem tudta megérteni az, aki Nápolyban született... Emlékezett az első éjszakára, amikor egyszerre felneszel mellette a férfi, mintha titokzatos hangot hallana, mintha valahonnan még mindig fülébe csendülne a kacagás... Ilyenkor úgy érzi - bilincs a jólét, a meleg ágy, a nápolyi palota... kósza, meredt tekintete megint ott él az erdők, barlangok, vízmosásos tájak között, az utakon bosszúálló lovagok vágatnak végig, mindenki örökös feketét hord, mert ez az egyetlen szín, amely úrhoz illik, nem látszik rajta a megalvadt vér, melyet bőségesen locsolnak szét a félszigeten... Így neszel fel minden éjszaka Jakab, pontosan abban az órában, amikor vaskalickájához ért egykor a királyi börtönőr... ilyenkor ijesztő rémképeket látott, harcolt ködalakokkal, s reggel megint csak pénzt és katonát akart.

Mindez percek alatt siklik át emlékezetében, míg ül, kezében a levéllel, s a tanácssteremben már várnak az ország méltóságai. A képzelet hirtelen egybekapcsolja Prignanót s Maiorcai Jakabot, akire valójában oly ritkán gondolt azóta, hogy egy jeltelen spanyol csetepatéban elszórta életét. Két komor, fekete ember. Miért téved rájuk egyszerre az emlékezet?... Miért fél Prignanótól, aki vazallusa, érseke, nápolyi alattvalója, s akinek első aktusa az lesz, hogy Nápoly királynője felé intézzon kegyes, hódolatos szavakat. Miért gondol arra, hogy mennyi veszélyt rejt Nápolyra az, hogy a szentatyák oly rövid esztendőig uralkodnak.

Prignano még fiatal... sokáig élhet, rendezheti Nápoly ügyeit, az ország rendjét, melyben megfogyatkozott a királyi férfisarj: Anjou Károly aranyágacskáján nem maradt több, mint egy magyar s egy nápolyi levél. Ludovicus beteg. A hírek, melyek Pannoniából érkeznek, kóros állapotáról szólnak, komorságáról, kedvét nem vidámítja hatalma, mely nagyobb s erősebb, mint volt valaha is e távoli Archiregnumban. Erős s félelmes a Pax Hungarica rendje, mely alól nem vonhatja ki magát a pogány világ határáig egyetlen fejedelem sem. Országai fölött ott ül Ludovicus, akinek nincsen fiúgyermek. Mindenütt lányok, amerre tekint az Anjou-házban, leányok nőnek, copulálnak, szülnek, pusztulnak, forognak a nemzedékek, ötven esztendő alatt gyermekből dédanya lehetne, ha megérné közülük valamelyik e hosszú időt. Mindegyik háromesztendősen korábban menyasszony, mire megnő, kétszer-háromszor felbontják mátkaságát,

tizenkettő alig múlik, már násznyoszolyába dugják, húszéves korára fáradt öreg, alig várja, hogy továbbadhassa sorsát, lehunyhassa békésen szemét... Olyan szörnyű öregnek érezte magát, egyedül, árnyékok, halottak között, csecsemők emlékei felett. Egyedül volt itt azokból, akik Bölcs Róbert korára emlékezhetnek. Mióta hűgát, Máriát eltemette, már alig maradt meg más szeretetében, mint Margit, Mária idősebbik lánya s a kis Károly, Durazzói Lajos herceg árvája. Lajos király halála óta kettőjüknek szánta Nápoly trónját, számolgatta magában az esztendőket, mikor nőnek fel, mikor kelhetnek egybe, mikor erősödik meg annyira a Regnum, hogy átadhatja nekik a nápolyi ügyeket.

Fájdalmas, hogy öccsei és hűgai közt kell felaprózni e gyönyörű országot, melyet annyi veszély közt, annyi sorscsapás ellenére több mint harminc esztendeje kormányoz. Ha kisfia, Martell Károly élne, ma ő lenne Nápoly trónján, sohasem ismerte volna meg Ottót, a hercegférjet, akivel talán csendesen leélheti hátralevő életét. Ha megmaradt volna két leánya közül valamelyik, akiknek Lajos volt az atyja, most számukra kereshetne királyi férjet, s egyengethetné útjukat, miként nagyatyja tette, amikor aggódó orcával papirosai fölé hajolt. De a kislányok is elmentek, egyik a másik után. Maiorcai Jakab frigyéből aligha születhetett a távollét éve alatt gyerek. Ma meg... Ilyenkor, alkonyatban finom köd ereszkedik le a szobára, belepi könnyen, ezüstösen a tükröt... ha ilyenkor néz a sima üveglapra... a visszatekintő arc még mindig töretlen, rántalan... még mindig szép... de már nem fiatal.

Ha felveszi brokátruháját, a palástot, arcát megfürdeti virágok levében, nyugodtan alszik, könnyű ételt vesz magához, gondosan öltöztetik asszonyai - még mindig káprázatos szépséggel tud fellépni a trónemlévényre, leülni bál közben a királyi székbe. Kecsesen, simán lejt a táncot, hogy a követek, akik most látják először, s akik öregasszonyt várnak Nápoly trónján, azt kérdik, nem folyamodott-e ördög praktikáihoz, nem vénül-e meg soha a királynő... vajon felborult-e a természet rendelése, melyet megtörhetett bűvös ígéivel? Nápolyban már szinte bűn számba megy, ha valaki örökké fiatal marad.

Előtte Prignano neve... A *hetedik* pápa, aki az ő életében Szent Péter örökébe került... Mintha száz esztendők hulltak volna alá a sima bástyafálról, mióta emlékezetét bírja, mióta Róbert nagyatyja először sejtette vele: reá hagyja a trónt. Egyedül ül itt, ha nem hívja be Margarétát, az egyetlen, aki szereti... elüzi komorságát, kacag vele együtt, felderíti. Egyetlen kishűga Margit, aki emlékeztet az egykori Johannára... talán arcban is. De Margaréta most gyermeket vár, s nehezebb terhecsége, mint az első volt. Férjére, Károlyra gondol, ha nem is beszél róla, s ilyenkor elered szeméből a könny.

Még mindig csak úgy emlékezik rá, Durazzói Károly hercegre, a nápolyi trón egyik örökösére, mint durcás, kövér fiúra, aki toporzékol, engedetlen, makacs. Ostorozza szolgálóit, besározza ruháját, lesi, mikor csíphet egyet tízesztendőös feleségén, mikor szökhet ki az istállóba a lovászygyerekekhez, akikkel jól érzi magát. Ilyenkor szinte vádolná magát, hogy egybemosódnak az évek, nem számít arra, hogy megnőnek a fiúk is, szélesedik válluk, szavuk megcsattan, a consummatiót javallják az udvari fizikusok, első nagyvadját ejti el, felveszik a lovagi várományosok közé, próbának veti alá a nagymester, megtartja első ünnepi orációját, melyet megbírálnak a királyság nagyjai... Nő, mint minden ember, fejlődik, terebélyesedik értelme, kóstolja a világ s a kastély dolgait... Egy este bejön hozzá Margaréta, s elmondja, anyának érzi magát... Bemegy a kancellária nagy, dohos szobájába, ahol most is úgy van minden, mint ahogy elhagyta halott nagyapa... Éjjel-nappal öreg barátok körmölnék benne, másolják a pergameneket, s aligha veszik észre, hogy közben Anno Domini ennyit vagy annyit ír a világ. Szétgöngyöli a családfát, melyre Robertus király oly büszke volt. Foltozgatják, hozzáragasztanak egy sort, nőnek s fogynak a nemzedékek, a keresztek száma annyi már, hogy megtölthetne egy kis temetőt. Hozzárajzolja a fiatalokat, s nézi, mint keskenyednek a hatalmas, széles

szárnyak, melyek Sánta Károly ágából nőttek ki, s most elférnének egy vékonyka szeleten... Akkor jött Ludovicus király levele, melyben őt, Johannát annyi esztendő után... annyi vád, annyi sértés után megint királyasszonynak, rokonasszonyának nevezi. Az első levél Aversa óta, melyet saját kezével írt, nemcsak pecsétjét nyomta rá. Ludovicus elkérte tőle, lám csak... ez a legjobb szó, kölcsönkérte Károlyt. Nincs fiúörökös Visegrádon sem, a ház üres, ha nincsenek benne férfiak. Úgy írt, mintha Károly még mindig kisfiú lenne s nem apa, aki elbírja a nehéz fegyvereket is. Kérte, küldje el Károlyt Pannoniába, vitézi életre, megteszi hadak kapitányának, tanítja, ráruházza mindazt, amit tudnia kell annak, aki hatalmas királyság ura lesz.

A levél nem írt a trónöröklés rendjéről, hiszen Lajos királynak leányai vannak. De mégis... valami volt a szavak borús ritmusában, e hűvös királyi latinban, mely mintha célzott volna arra, hogy Károly herceg örökölheti a magyar Regnumot is. Vívódott önmagával éjszakánként. Visszatartotta a hírvivőket. Újból és újból próbált levelet írni, könyörögve a magyar királynak, ne kérje el Károlyt, az egyetlent, aki Nápolyban fiúsarjként a fiatalokból megmaradt. De jogában áll-e Károly útjában állni, hogy keresse szerencsáját, ha reá mosolyognak a kegyes istenek? Vajon nincs-e tényleg Nápoly hasznára, ha a trónörökös-herceg világot lát, s szolgál a kereszténység leghatalmasabb királya alatt? Engedte... Tudta, ha visszatartaná, akkor is északra szólítaná a durazzói herceget a kaland.

Így indult el Károly. Látogatóba ment, s már alig ért a Castel Nuovóba egy-egy izenete. Mintha alig emlékeznék már a nápolyi világra, telve van Pannonia csodálatával, vérért áldozná Ludovicusért, egybekötné vele országa sorsát, s mintha azt is feledte volna, hogy asszonya s gyermekei ott maradtak a nápolyi királyságban, mely felett egyszer neki kell uralkodnia... Károly levelei kurták, szeszélyesek. Hiányzik belőlük a hódolat melegsége, a rokoni érzés, mely minden család fundamentuma. Vitézi életről ír, csapatokról, kapitányokról. A készülődő hadjáratról Velence ellen, melyben már ő is hadakat vezet. Nápolyról alig esik szó. Alig csillan meg itt-ott a vágy, hogy édes lenne viszontlátni az elhagyott szárnyat, mely ott terül el a Castel Nuovo kedvesebb, déli oldalán.

Vajon nem cseppent-e Ludovicus Károly lelkébe lassú mérget, nem csap-e fel még egyszer a bosszú lángja, mely pislákol Endre halála óta? Talán pártjára állítja Károlyt, megnyeri magának, ellenségévé teszi e makacs, gögben felfuvalkodott ifjút, engedelmes eszközévé teszi, úgy bánik vele, mint vazallusával vagy talán lesi már Johanna halálát, hogy Nápolyt is beiktassa terjedelmes hűbérországai közé?

Felállt székéről. Már majdnem egészen beesteledett. A nagyteremben, úgy látszik, megkezdték nélküle a tanácskozást, mert elhallgatott a zsi bongás, csak a tenger zaját hallotta, mely betört a nyitott ablakokon. Károly. Most egyszerre tisztán látta: a makacs homlokot, a köpcös termetet, mely ritkaság volt az Anjou-ház fiataljai között. Látta előreálló homlokát, mely mintha ellenzőt formálna égő, fekete tekintete elé. Mintha jeges marokkal összefogta volna valaki a szívét. Új ellenség nő Pannoniában? Nem volt elegendő a régi... nem volt elegendő mindaz, ami történt, a rémület hosszú esztendei? Hát már sohasem lehet itt, a Vezúv alján pihenni, örökösen ütnek Vulcanus pörölyei?

Bölcs Róbert unokája volt. Tisztán látott, hatalmas tájakat tekintett át, ha így kívánta a királyi feladat. Ma még támasza Prignano... pápa, e nápolyi plebejus. Ma még Nápoly az Egyház kardja, s Johanna a Szentszék leghívebb támasza. De holnap... Ki ismerné a szeszélyes, római Vatikánt, azt a Curiát, mely nem menekülhet többé az avignoni vár hatalmas bástyái mögé? A nép tördeli, rombolja kapuját, szétszedi a bíborosok palotáját, szeszélyes, s egy szép torna kedvéért élteti - ha kell - Nápoly új királyát is, s halált kiált arra, akit tegnap élig emelt... Ma még Prignano kitarja karját, s átöleli, biztonnal, Nápolyt. De ha gúzsba kötik... oly magányos s védtelen lesz a Castel Nuovo, hogy senki se fogja érte kinyújtani kezét. Brunswick Ottónak, a

férjnek, nincs országa, egy szegényes német birtok, amit magáénak mondhat. Vele nem tart rokonságot a földnek egy királya sem, az ő kedvéért nem védi meg senki ezt a földet, ha a Szentatya elhagyja... Szeme az asztalra dobott kesztyűn akadt meg, melyre kihímezték a liliumot. Kezébe vette, simogatta. Nézte, miként hajt ki a hármasszirom a kehelyből, mint az a francia hatalom, mely a fleur de lys-t választotta címerül. A *támasz*: ha elvesz Avignon s gyenge Róma - megmarad a vér titokzatos köteléke, megmarad a Maison de France liliuma. Ha Károly hazát cserélhet, országának választja Pannoniát s hűbérurának Ludovicust - ő találhat még más herceget, aki méltó arra, hogy átvehesse őutána Anjou Károly egykori örökét.

Elmosolyodott a gondolon. Miért reszket s miért aggodalmas épp ma, ezen az örömnepen, amikor minden arc ragyog Nápoly diadalában, lent zsong a téren, cikázó fáklyák nappali fénye alatt. Felállt, csengetett. Megnézte arcát a tükörben. A küszöbön Margaréta várta, hogy átölje, csókjával borítsa el arcát, kezét. Egyszerre oly súlyos lett körülötte minden, a gondolat, mely átszalad a conclavén, kalandozik, szerteszáll, tilos utakat barangol be. Az alabárdosok koppantással jelezték, hogy Johanna s Margaréta már érkeztek a tanácssterem elé. Az ajtó kinyílt, a királynő főhajtással üdvözölte az országbárokat, intett, szakítsák félbe a vitát, mely az üdvözlés szövege felett indult meg.

- Szeretnénk, ha a követséget Orbán szentatyához férjünk, a Calábriai herceg vezetné, s ő helyezné a Szentatya lábához e királyság ajándékát. Vajon van-e az urak közül valaki, aki helyteleníti választásomat?

Csend lett. Ottóra senki sem gondolt, a csendes hercegre, aki legénykora óta nem szolgált mást, csak a pápai Curiát. Vajon nem tudott volna Nápoly mást küldeni, olyan valakit, akit Prignano ismer, vele rokonságban áll, régi intimusa? Senki se szólt. Johanna hangja uralkodott a nagytermen, amint hömpölygő mondatokban kezdte tollba mondani az üdvözlőlevél conceptusát.

VI. Orbán ült az asztalfőn. Semmi sem emlékeztetett a Rhône-menti világ mesebeli bőségére, csak a francia bíbornokok finom, sápadt alakja, akik hontalanul ödöngtek a Laterán termeiben. Az öregek emlékeztek még Kelemenre, amikor napfényben fürdött, daltól áradt a provenç-i tájék, s káprázatos világában a fény elborította az Egyház hercegeit. Az első ünnepi vacsorán, melyet Urbanus pápa tálatatott az egybegyűlt követek, méltóságok tiszteletére - mindebből a fényből, derűből, nagyúri életművészetből semmit sem érezhették azok, akik körülülték az asztalt, s feszült figyelemmel hallgatták az új Szentatya szavait.

Urbanus ült az asztalfőn, szigorúan s magányosan, mintha most is pontifikálna, s nem élvezné a szelíd lakomák derűjét. Hangja érdes volt, bíbornokaival megyéspüspökök gyors, olaszos latinjával beszélt. A hang döbbenetes volt néha: elnémult az egész asztal, minden szem e szenvedélyes, sötét arcra tapadt, a szájra, mely kifogyhatatlan eréllyel osztogatta az örök korholást. A fiatalabb bíborosok szeme könnybe lábadt, ha egymás közt a halk szavú, csodálatos Gregoriusra emlékeztek. A misztikusra, aki szöveget hallott a levegőből, Brigitta s Katalin voltak földi tanácsadói, meghajlott örök alázattal az isteni megnyilatkozások előtt, alázta, büntette magát, mert nem volt eléggé szerető, szelíd atyja a földnek, mely felett fehér galamb puhaságával, a Pax szavával uralkodott.

Urbanus keze ökölbe szorult. Köntöse hirtelen szabott, fehér talár volt. Bársonynak, selyemnek nyoma sem volt, az arc sötét, szakállas maradt a hófehér keretben, mely a gyertyák lobogásában még erősebben emelte ki az árnyékokat.

A pápai ceremóniamester megérintette Ottó herceget.

- A Calábriai herceg a szentséges úr örökös nagypohárnoka, illik, hogy hercegséged ezen az estén gyakorolja tisztségét, mely elődei nyomán megilleti.

Brunswick Ottó felállt. Hermelingalléros palástja végigömlött szikár alakján, félig elfedte az ezüst mellvértet, melyet vitézi méltósága jeléül viselt. Haján könnyű fejedelmi koronát hordott, ez alig illett a sebhelyekhez, melyek végigszabdalták ábrázatát. Engedelmesen követte a szertartásmestert, aki a hatalmas pohárszék mögé került. Félig megtöltötte falernumi borral az ékkövekkel kirakott kupát, ráhelyezte aranytálcára, s vigyázva, aggódó gonddal nyomta a herceg kezébe, aki maga is félénken, bizonytalanul vitte a pápai trónszék elé. A pillanat nagy s felemelő volt. Nápoly királyasszonyának férje, a hercegi vérből származó, Calábria fejedelmi címét viselő, száz csatát vívott lovag - odalép szorosan Nápoly gyermeke elé, szeme helyet keres a meztelen padlón, óvatosan, hogy ki ne öntse a bort - odatérdel a Szentatya elé.

Csend lett. Minden szem Ottóra tapadt, aki élt méltóságával, és saját kezével szolgálja Krisztus szolgáinak szolgáját. Mindenki elhallgatott, csak Urbanus tekintete kalandozott messze tájékokon, oda se fordult, hangja a halotti csendben végigbongott a termen, mint szélről vert harang szava. Beszélt. A körmondatok duzzadt erejével ostromozta az Egyház hercegeinek renyhességét. Mintha most, ebben a pillanatban öntené ki szívéből a keserűséget, mely minden itáliai prelátus szívében ott fészkelhetett az avignoni fogság évtizedei alatt. De mindezt most, ebben az órában s ebben a percben kellett-e elmondani, amikor szeretetvacsorára gyűltek össze, s amikor az Egyház első vazallusának férje hermelinköpenyegében már percek óta ott térdel tálcával kezében a Szentatya előtt? A bíborosok egymásra néztek. Mindenki ismerte már Prignano kíméletlen szavát, félelmes indulatát, mely nem ismer zabolát, elárasztja a legmagasabb egyházi méltóságot, s gyermekként szidalmazza bíbornokait.

A nolai püspök, aki kanonok korából ismerte Urbanust, felemelte kezét, megszakította a pápa szavát, s halk, alázkodó hangon mutatott a térdelő hercegre, akinek arcát vörösrőre festette e váratlan megaláztatás. Urbanus befejezte a mondatot. Nem sietett, szeme rá se tévedt a térdepelő hercegre. Lassan megfordult, mintha formák s szabályok felett is egyedül ő uralkodnék - oly kimért, szigorú ritmussal vette át a borosedényt, mintha csak ministránsfiú térdelne előtte, s ő előbb elmondaná a kijelölt imádságot. A mozdulat félelmes volt, ahogy elvette a kelyhet, mintha személytelen valaki lenne, ősidőktől megszabott Funkció, független attól, ki térdel előtte. Magasra emelte az aranyedényt. Keze a kereszt jelével szentelte meg az est első italát. Egy szava sem volt a várakozó herceghez, aki lassú mozdulatokkal felkelt, mintha szörnyű fáradtság után lenne, megszágyenítetten hagyta el a trónszék előtti térdepelőt, s megindult üresen maradt helye felé.

Újból felhangzott Urbanus hangja, mintha még szenvedélyesebb, még türelmetlenebb lenne, mintha egyszerre lenne tűz és ostor, javít, éget, virgácsol és irt...

- ...mert ti Sodoma és Gomorrha sorsát választottátok... Babilon bűnös világával mértétek Avignonotokat... megcsúfoltátok Saint Bénézet emlékét, harácsoltatok, élveztetek... de vajon azt is hittétek: örökösen rátok fog sütni a nap? Bíborköntösötökbe burkolóztok, gyönyörköd-tök versek gajdolásában, lakomák sorában, paráznaság örömeiben? Azt hittétek: az Ecclesia hercegei lesztek akkor, ha palotákat építetek magatoknak, megtömiték képekkel s szőnyegekkel, szolgák hada viseli címereteket, elfeleditek, hogy szentek kései, méltatlan utódai vagytok, hónapszám sem nyitok ki egy jámbor könyvet, nem mondjátok el imáitokat, csak fürdőztök világi hitványságok örömeiben... Azt hiszitek, nem tudom mindezt... nem tudta mindenki, miként éltetek ti, francia bíborosok, Avignonban? Azt hiszitek, nem látom rajtatok, miként unatkoztok, ha nem hajlonganak provence-i polgárok kihízott köntöseikben, ha nem köszönti hintókat dámák serege? Eminenciátok majd meglátják: mindez most másként lesz. Levetitek a kényelem bíborát, a pompa hermelinjét, példát vesztek a szegény, éhező barátoktól, a falusi

áldozópapoktól, akik napestig fáradnak s küzdenek... megtanuljátok majd a nép nyelvét, elfelejtitek a magatokét... Reszkessenek bele a falak, oly hangon kiálthatnám, úgy... mint Jerikó, Babilon s Avignon falai előtt: megszűnt ám a harácsolás, a simónia... a pénzen vásárolt investitúrák, familiárisok gyors emelkedése, húszesztendő s kardinálisok világa, bíborosoké, akik apródi rendből léptek át az egyház hercegeinek rendjébe. Most mindennek vége, akár akarjátok, akár nem, Eminenciás urak... Rossz idők fognak járni a ti pátrónusaitokra is, legyenek bár azok a föld legdúskálőbb királyai. Hiába hordja neveteket hercegi kastély, grófi címer: előttem mind egyformák vagytok, miként egyformák a föld királyai is. Mindegyiket koporsóban látom, felkötött állal, fennakadt szemmel... abban a státusában, melyben minden kihűlt test egymással egyenlő. Ezért rátok bízom az üzenetet, követek, akik szétviszitek a világ népei közé, megmondhatjátok a fejedelmeknek, fülébe kiálthatjátok a hatalmasoknak: ha nem lesztek oly tiszták, oly alázatosak, mint az erdei remeték, oly szemérmetesek s lángoló lelkűek, mint Katalin, Monna Lapa lánya... ha nem hulltok alázatba, vétkeitek szörnyű súlya alatt: elvesztek... elvesztek túlvilági sorsotokban... de elvesztek itt is, ezen a földön, mert most az Úr kezembe adta félelmes tisztító seprűjét...

Csend lett. A terem homályba boruló felén kezdődött az asztal bomlása. Egyre több bíboros suhant ki, hagyta el az ebédlőtermet, árnyékok verődtek össze a folyosókon, inkább szemek, mozdulatok beszéltek, tekintet felelt rá, rejtett szó, melyet nem érthet más meg, mint az, aki ismeri vérség s gyermekkor titokzatos kapcsolatait.

Valami csörrent, Brunswick Ottó mellén a páncélra ráhulló aranykereszt. Calábria hercege meghajlott, eltűnt az ajtó mögött. A szétoszló asztal mellett nem maradt más, mint néhány itáliai főpap és a San Pietro in Vincoli békésen szunnyadó, aggastyán bíbornoka.

Hintók zaját hozta el a szél. Mintha hosszú, elnyújtott hang szaladna szét az éjszakában... lovas legények vágatnak, pajzsukon VI. Urbanus címerével, hogy megállítsák a követeket, bíborosok oszlását, befogják a vágató lovakat, elállják a keresztutakat, melyek dél felé vezetnek... A Regnum felé... Az éjszakában megtelt az Aversa felé vezető út komor főpapokkal, vágató üzenetvivőkkel, elszéledő zsoldoskapitányokkal, s a hajnal úgy találta, hidegtől, fáradságtól, felindulástól reszkette az egyház bíboros méltóságait, amint dideregve ülnek a falusi, útszéli fogadóban, s kortyolják a gazda ecetes borát.

A fondi kastély olyan volt, mint elátkozott lovagvár: a Gaetaniak ősi fészke, homályba vesző századok emléke, melynek küszöbénél egybeolvad legenda és átok. Felvonóhídja feltárult a szakadatlanul érkezők előtt, bástyáin díszbe öltözött őrség, számszeríjasok, testőrök, Brunswick Ottó lándzsásai, csatlósok, fegyverhordók.

Mire leesik a szeptemberi este, kigyúlnak az elhanyagolt szürke szobákban, sötét bolthajtások alatt az olajlámpák, fáklyák fénye veri fel az udvart, a rögtönzött kancelláriában hajnalig folyik a munka, a strázsamesterek óránként eresztik a szélrózsa minden irányába a hírvivőket, egyre többször hallatszik a bástyafokról a vendéget fogadó kürt szava. Azok, akik a tragikus római napok után leborultak a Szentatya elé, néhány hét pihenőt kértek, míg elmúlik a miazmákat hozó késő nyár... míg megpihenhetnek ájtatosságban s meditációkban valamelyik kis faluban a Campagnán - azok is lassan megérkeztek a fondi kastélyba. De jöttek Párizs felől fekete tógás, csúcsos süvegű magiszterek, egy hajón két bíboros, aki nem ment el az Urbsba, s most nyári rezidenciának Fondit választotta, Avignon helyett. Eleinte ujjukon számolhatták az Egyház választóit... lassanként a rómaiak apadtak le tízre, hatra, majd háromra... Mind itt voltak a francia szavúak, az arisztokraták, akik sebet cipeltek, s úgy gondoltak a római Curiában eltöltött hetekre, mint penitenciára, mely bűneik miatt reájuk méretett.

Egybegyűltek a kardinálisok. Előbb homályos körvonalakban bontakozott csak ki a terv. Visszatértek azokra a napokra, melyek megelőzték Urbanus megválasztását. Jegyzőkönyveket olvastak fel, melyekben prelátusok nyilatkoznak, eskü terhe alatt, a római plebs romboló, féktelen kegyetlenkedéseiről. Mások szemtanúi voltak, amikor bántalmazták a szavazni vonakodó kardinálisokat. Eltették a Vatikánba hajigált cseréptáblákat, melyek rajzban fenyegetik hóhérbárddal azokat, akik a nép akaratának ellenszegülnek. Mindezt egybehordták, rendszerezték, számozták, lajstromozták.

Így született a határozat. Az egybegyűlt egyházi s világi jogtudósok kihirdették a fondi vár erkélyéről, hogy Urbanus választását erőszakkal csikarta ki a zabolátlan tömeg, a conclave fenyegető veszélyek között hozta meg *színleges* döntését, eredménye semmis, ezt a jelenvoltak egyhangúan állítják - mindezen okoknál fogva az Egyházban tovább tart a pápai szék üresedése. Az egybegyűlt Consistorium felhívja Bartolomeo Prignanót, Bari érsekét, szolgál-tassa vissza a tiarát, kövesse a többiek példáját, s jelenjék meg ő is a bíborosi gyülekezet előtt, mely egyedül hivatott arra, hogy megválassza Krisztus földi helytartóját.

Fondi vára védte a nápolyi Regnum bejáratát. Urbanus zsoldosai, az Egyház milíciája nem érhetett utol a pártütöket. Annál buzgóbban kutathatott római cinkosai után. A Vatikán pincéi megteltek bárókkal, főpapokkal; tortúramesterek komor figurái verték fel a folyosók papi csendjét. Urbanus arca lángban égett, maga volt a megtestesült anatema, mely a zendülők, szakadárok fejére szórja a kárhozatot. A Vatikán siralmak és jajgatások világa lett, így suttogták a szolgák, akik esténként kimerészkedtek a Tiberis partjára, hogy elmenekült uraiknak küldjenek üzenetet. Mindenki gyanú súlya alatt roskadt, minden idegen prelátus lépéseit nyomon követték. Megszállták a nápolyi királyság felé vezető utakat, lezárták a kikötőket, s a gályák kapitányai nem szállíthattak sehová egyházi személyt. Orbán mint fiait vesztett patriarcha ült szobája magányában, azt érezte: ő tartja egyedül, saját testével az Ecclesia hajóját, összeroskadna, ha nem nyugodnék vállain. Míg jajgattak a vádlottak, veszteni vitték a bűnösöket, akik táplálták az egyházszakadást - Urbanus nem pihent. Dolgozott, levelek garmadái heverték előtte, melyeket megkaptak a föld királyai. Távoli egyházi méltóságok vették szavát, a kulcsos címer végigszaladt Herkules oszlopain, felkerült Északra, elért Bizáncba, megtalálta az utat János pap országáig, ahol boldog paradicsomi tudatlanságban gondozzák lelküket az Egyház sötét bőrű gyermekei. Szeme északra fordult Ludovicus felé. Az öreg királyhoz, aki éppúgy gyűlölhette a Rhône menti Babilont, túske maradt lelkében a fájdalmas, céltalan nápolyi győzelem után, melyet Avignon sohasem támogatott.

A pápa Ludovicusra gondolt, s elfeledte, hogy Nápolyban született. Saját hatalmát egyetemesnek, nemzetek felett valónak érezte, elmosódtak az országhatárok, a gyermekkor szelíd hangja, familiárisok kérlelő szava. Nagy, komor akarat maradt benne, kezében ostor, mellyel végig-suhint az Egyház ellenségein. Megjött-e Fondiba a Calábriai herceg s mögötte kétszáz francia lándzsása? Johanna látja-e el minden jóval a pártütő, szakadár bíborosokat? Vajon a Castel Nuovo aranyát küldik-e a fényben fürdőző franciáknak, hogy oldozzák fel újra és újra a királynőt bűnei alól? Nápoly áll-e mindezen praktikák mögött, az a Nápoly, mely látta őt mint kisgyermeket játszani az utcákon, itt vette fel az egyházi rendeket... Nápoly, melynek királyasszonya mint a luxuria királynője kísérti a világ s az egyház fejedelmeit.

Ludovicus ott ül a hatalom teljességében, Budán vagy Visegrádon: hívei, hadai, püspökei között, keresztény fejedelem módjára. Híven viselte el a nehéz órákat, nem ütött pártot a pápa ellen, akkor sem, ha Avignonban sérelem érte. Miért ne jönné Ludovicus a Szentatya segítségére, amikor az Egyház Déli Leánya hűségében megingott? Miért ne jönné hadaival Itáliába Ludovicus, aki szomorú szívvel hagyta el Nápolyt harminc esztendővel ezelőtt? Éjszakai órán fogant a levél. Súlyos volt minden sora, mintha mázsás kő gördült volna végig, s amikor

elolvasta, rárakta a szolgák szolgájának pecsétjét. Másik levele Sienába ment, Monna Lapa leányának, aki visszahullva áhítatába, égi látomások s nyomorultak közt tölti megszentelt napjait. Katalint hívta, aki erősebb volt Avignon gonosz varázsánál, bíborosoknál, főpapoknál, mert mindenkinél erősebb a hite. A hit oldotta el a gályákat a partról, s egy téli, genuai estén ebből merített az ingadozó Gregorius. „Monna Lapa lánya - jöjj Rómába, de ne csak egyedül... gyűjtsd egybe Itália minden jámborát, szükségem van minden lélekre, aki igaz, tiszta hangon dicsérte a Mennyeeknek Urát... Hozz mindenkit magaddal, aki sanyargatja testét, megveti a hívságokat, barlangok mélyén flagellálja magát, cellájának árnyékában szent írások fölé hajol, írt rak gennyes sebekre, ápolja a bélpoklosokat, véres lábbal viszi erdőkön keresztül Krisztus egyszerű szavát. Gyűjts mindenkit egybe, Katalin, Istennek szolgálóleánya, aki megrettentetted a vérszomjas angol zsoldosvezért, kibékítetted Firenzét a pápával, Pisának meghoztad a békét s az Urbsnak visszaadtad Pontifex Maximusát. Jöjj a seregekkel, akik szavadra várnak, akiken még nincs kereszt, mert ma még csak Te ismered őket, arcukról, tekintetükről. Jöjjön Rómába a jámborok népe, a szegények, megalázottak, remeték, barlanglakók, némaságot fogadó szerzetesek, porban alvók, gyökeret evők. Érkezz élükön Rómába, Katalin, mert oly nagy az Egyház szorongatása, hogy minden igazra százszorosan számít a mennykövek között is rendületlenül küzdő szentanyád...!”

A conclave összeült. A fondi kastély ormára rákerült a pápai színekkel ékes lobogó, mellette a bíborosok zászlói. Az útból félreeső kisváros egyszerű népe aligha pótolta Róma zajlását, a hét halom morajló hangját, mely egyszerre tud színes és komor lenni, mint a tenger, melyet felkavarnak a viharos szelek. Kisvárosiak ögyelegtek utcáin, megcsodálták a sokszavú idegeket, gascogne-i zsoldosokat, aragonokat, navarraiakat, akik elöntötték Fondi kastélyának környékét.

Zajlott a conclave. A Rómából idemenekült bíborosok kizárták az avatatlanokat, nem jöhetett más, mint az, akit a várnagy beengedett. Azok, akik itt ültek, a kastély nagytermében - már nem ismerték el többé Urbanust. Gergely pápa meghalt, nincs betöltve a pápai szék; az üresedés alatt a Szent Kollégium kormányoz. De mióta azon a forró augusztus eleji napon kimondták a trónfosztó nyilatkozatot, az egybegyűlt bíborosok között fájdalmasabb lett a szó. Ki bírta elviselni a hatalmi tébolyt, Urbanus ostorcsapásait? Ki tűrheti, hogy az a főpap, akit végső szükségből fejük fölé emeltek, úgy bánják velük, mint kényúr rest cselédeivel? De mások is ráláttak a hasadásra, mely alig észrevehető repedésből szakadékká szélesedett, s ha lelkük mélyére néztek, mindnyájan megborzadtak attól, hogy vállalniuk kell a szakadást.

Csendes szeptemberi nap volt, oly szelíd e napéjegylenlőségi alkony, ha elvonulna a vihar, erőre kapnának a régi emberek... Ez az este az utolsó, amikor még közös estebédre gyűltek össze, mielőtt behúzódik mindegyik cellájába, megkapja étel- s vízadagját, s mindaddig lelkének foglya marad, amíg végsőképp nem határozott.

Ültek szobáikban, hallgatták az őr vassal borított saruinak egyhangú kopogását. Kint a hervadás bája borította be a kerteket. A bíborosok mint nyugtalan foglyok jártak fel-alá celláikban, kinéztek az ablakokon, látták a várfalakat, melyek előttük szakadtak le az árokba... Mintha ítéletre váró foglyok lennének, úgy várták a reggelt, magányosan s álmatlanul, pompa, karmazsin köntösök nélkül, barátsuhában. Így hánykolódtak az ég és föld harcában, küszködve lelkük indulatával. Míg kezük az olvasót morzsolta, testük belezsibbadt a térdeplésbe, szemüket véresre csípte a mécses pislogó lángja - ám mindennél fájdalmasabb volt a lélek, mely ezerszer és ezerszer visszariadt attól, amit az ész már régen elhatározott.

1378. szeptember 18-a volt. A völgybe kék pára ereszkedett, kiürültek a cellák, egybegyűltek a választók, leadták szavazataikat. Korán esteledett, de a nép már déltől fogva ellepte a teret, ott tolongott a szűk kis utcák közt, sokasodott, s várta lélegzet-visszafojtva, mikor fut fel a legmagasabb toronyra a zászló, mikor dördül el a bombarda.

A bíborosok magukba roskadtak. Zilált, tépett volt a lélek, mely ott hánykolódott Fondi, Avignon s Róma háromszögében, az átok, mely fejükről letépte a bíborföveget. Vajon létezik-e még VI. Orbán, vajon tényleg csak egy fekete fantom, átkot mond-e a Vatikánból, vagy mégis ő Krisztus szolgáinak szolgálja, Orbánok utóda, e néven a hatodik?

Nem fordulhattak vissza. Férfiak voltak, akik megátalkodtak indulatukban, elfojtották az önvád villózását, egybefonták a földet a mennyekkel. Így hullottak a voksok, a legfiatalabb bíboros hangja reszketett, amint kiáltotta Róma felé: habemus papam... e perctől kezdve van már szentatyánk... nekünk is, akik *egyedül* képviseljük Krisztus igazi Egyházát. A voksok hulltak, s Róbert, Savoia grófja, Genf püspöke kapta a legtöbb szavazatot.

Kegyes atya, látod-e, így múlik el a világ dicsősége. A kóc megvillan a szertartásmester kezében, az első fény az alkonyatban, mely kicsap Fondi várbástyáiról. A kisharang megszólalt, az őrségeket fegyverbe hívták, a tűzmester előmerészkedett a bombardához, s kezét félénken messze tartva, odaszorította a lönyiláshoz a kanócot. Az ágyú eldördült, lángcsóvát vetett, felijedtek körös-körül a békés völgyekben, az állatok rohanni kezdtek, mintha Isten haragja szakadt volna a világra, a nép megindult, nyugtalanul s fürkészve, ahonnan látta nap nap után kijönni s újra visszatérni a bíborosokat.

Kegyes atya, látod-e, miként megy füstbe minden a világon, amit megteremtett a világ? A harminchat esztendő Robert de Genève ott állt bíborosi pompájában, összeszorított szájjal, makacsul, diadalmasan. Várta, míg fehér talárt borítanak köntöse fölé, levonják püspökgyűrűjét, ujjára húzzák a szegény halász gyűrűjét. Nevét, melyet viselt, leteszi, aki Szent Péter örökébe kerül, s új név születik abban a pillanatban, amikor megzendülnek a harsonák, s hirdetik égnek és földnek, hogy berekesztették a Vacantiát.

- VII. Kelemen...

Zúg a harang, a név kiszalad a körülállók közé, az öreg kardinálisok szeme sarkából kibuggyan a könny. Mindenki a régit, a kedveset, a hatalmasat látja, az ezüsthajú, bölcs Clemenset. Avignon nagy pápáját, trubadúrok barátját, aki az Egyház nagy hatalmú birodalmát kormányozta a Rhône völgyéből. Kelemen a nevem - mondja Genfi Róbert, s kemény, harcos arca egy hajszállal szelídebb lett: itt a csodálatos beteljesülés. Áll a fondi vár udvarán, körülötte a bíbornokai, szemükben a megkönnyebbülés derűje, amint ünneplik e bölcs választást.

Brunswick Ottó lép a pápa elé. Tetőtől talpig vértben, páncélcipőjén pendül a sarkantyú. A vért enged, zörög, behajlik, s Calábria hercege odatérdel a földre, csókkal illeti az egykori fegyvertársnak, a pápai seregek vikáriusának jobb kezét.

Habemus papam... mondja a félreeső városkában egybesereglett tömeg, amint megindul a menet. A vár felvonóhidját elborítják virágokkal, mécseket tesznek ki az ablakokba. Minden kicsiny, provinciális, a szív elszorul, ha Avignonra gondol, mely ilyenkor fáklyák fényében fürdött, elöntötte a folyam két partját, bőségesen ellepte Provence-ot...

Földi hatalma teljességében ül trónján Kelemen pápa, székének hordozói, a diakónusok el-elbotlanak a kisváros macskakövein. A kicsiny dóm szelíd ívei alatt fogadja magába azt a sereget, melyre nem számíthattak hajdani építőmesterei. Felhangzik a zsoltosma, karingesek

csapata vonul fel, minden pad megtelik méltóságokkal, követek a szentély előtt, udvari dámák szoronganak a kápolnában.

Kelemen frissen ácsolt trónusán ül, melynek gyantás illata még megőrizte az erdő leheletét. Önmagára gondol talán, a genfi grófra, aki karddal kezében, páncélos lován vezette Latiumban diadalról diadalra az Ecclesiát. Vajon gondol-e az egykori fővezérre, aki éjnek idején ráeresztette az alvó Cesenára katonáit, a démonokat? Gondol-e égett városokra, halálhörgésre a hirtelen lobbanó várostűzben? Kemény, szoborszerű volt az arc, döllyf ömlött el rajta, megtétetizte a perc páratlan fenségét. A bíborosok kórusa most felzendült, a liturgia csodálatos szőnyegén lépdelt Szent Péter utódai nyomában a fondi pápa, VII. Kelemen, a szakadár.

A három szelíd nővér a harmadrendesek barna köpenyében engedelmesen várakozott arra, hogy a királyasszony elé kerüljön. Csuklyájukat szemükre húzták, úgy mentek végig a várfolyosókon, mintha szellemek verték volna fel a csendet, melyet alig tarkít már vigalom vagy ünnepség.

Kora reggel óta vártak Johanna királynőre, de a főkamrás türelemre intette őket, a Serenissima Regina dolgozik a reggeli óráktól kezdve írnokai, kancellistái között.

A mantelláták felkelnek a térdeplőről, egyik közülük, a legfiatalabb, elővesz kebléből egy levelet. A Castel Nuovo kisebbik szobájában vannak, a kedves nővéreket nem kötelezi semmi udvari cifraság. A soror hátratulja kámzsáját, előviláglik alóla északfényű szökesége, melyen nem hagyott nyomot az idő. A nővér emlékezik arra, amikor hosszú-hosszú esztendőkkal ezelőtt itt járt édesanyja mögött, kézen fogta öccsét, két északi virág ideplántálva a délvidéki forráságba, melyben oly gyorsan hajt ki a romlás s kárhozat dudvája is.

Johanna kék tekintetének csillogása a régi, de csak ha felemeli szemét. Arca szomorúnak látszik, mintha árkokat ásott volna szeme alatt a gond, ajka körül két keserű vonás, hajába befurakodott néhány ezüstcsík.

Kényelmes karosszék, mely ott áll az ablak mellett, előtte kis asztalka feszülettel, kalamáris, toll, kispecsét. Ez a kisebbik dolgozószobája, meghittségben fogadja bizalmas vendégeit. A kamarás kinyitja az ajtót, előreengedi a nővéreket. A legelső előlép, térdet hajt, megcsókolja a királyasszony kezét. Megszólat, kiejtésén érezni lehet az idegent.

- Katalin, Krisztus szolgálóleánya küldi királyasszonyomnak üzenetét.

Johanna kutat az emlékekben... megmozdul a lélek mélyén a hang... az átható, sápadt tekintet, világosszőke hajjal keretezett idegen arc, a hang, ahogy kereng a boltívek alatt, e törékeny, nyúlánk figura... int, jöjjön közelebb. Nincs kétsége, az arc a régi, a tekintet a régi.

- Karin... hiszen te vagy, Karin...

Úgy gondol rájuk, hármukra, Brigittára, Karelre, Karinra, amint jönnek, a nápolyi napsütésben, végig az úton, a kikötőtől a palotáig, az ájtatosak, s jó velük szemben Johanna, akkor még töretlen szépségében, meglátja Karelt, a svéd lovagot...

- Gyere közelebb - mondja, átöleli a sápadt mantellátát, mintha gyermeke lenne, akit rég nem látott, s most újra szívéhez szorítja. Mosolyog, könnyei közt halkan szól, küldje ki a másik két nővért, egyedül szeretne Karinval maradni.

- Emlékezem anyádra. Boldog lennék, ha hátralevő napjaimban megadhatnám neki a szentnek járó hódolást. Halad-e a nagy per, mely beiktatja őt a szentek gyülekezetébe?

- Köszönöm, hogy megemlékezel róla. Tavaszra tűzték ki anyám perében a végső ítéletet. Roskadozom súlya alatt, nekem kell felelnem érte, szembeszállnom a vádolókkal, nekem kell egybegyűjteni a stockholmi s ulfåsai tanúkat is... De látod-e, kegyes anyám, szívesen elhalasztanám a szentté avatást is... a pert, ha hihetnem, hogy ezzel áldozatot hoztam, hogy felajánljam ezt is az én Uramnak a keresztény békesség oltárára... Mert látod-e, mindenünnen csak baj s szégyen szakad Egyházunkra...

- Azt mondd, Katalin írt nekem. Olvashatom-e levelét?

Karin elővette a pergament, egy pillanatig habozott, odaadja-e a királynőnek, vagy fennhangon ő olvassa?

- Olvasd!

„...Kegyes, jó anyám, ha szabad még így szólítanom téged és ha még híve vagy az Anyaszentegyháznak. Nagy vétkezőt látok Benned, aki nem hallgat többé a Szentlélekre, mert közel engedi magához az ördögöt... Vajon elér-e szavam hozzád, aki valaha termő venyige voltál Isten kertjében, s most a Gonosznak kése elmetszette tőkédet is. Krisztusnak igaz vikáriusa voltál, s most egyszerre cserbenhagyta Őt... Ha reád gondolunk, meg kell siratnunk téged, mint halottat... Gondolsz-e arra, kegyes anya, hogy a test nem más, mint ocsmányságok bűnös zsákja, melynek szenvedélyei sértik és bántják a Teremtés Urát? Vak vagy-e, hogy nem tudod megkülönböztetni az igaz Szentatyát a hamistól? Lehet-e, hogy ezért szegődtél a hamisnak, az álnyomnak nyomába? Nem látod-e a bajok feneketlen tengerét, melyeket te idéztél fel, amikor a hamis Kelemen fehér rózsájának hitére adta magad?... Nem látod-e, Kegyes Asszonyom, hogy az Igazakat az Úr örök akarata teremtette, annak a rózsának csodálatos tisztaságában, melyet vérveresre festett Krisztus vére, a vér, mely a szent keresztségben lemosta eredendő bűneidet, s amelynek jegyében, mi, igaz keresztények egybegyűlhetünk az Örök Egyház kertjében? Tudd meg, sem te, sem bárki más nem adhatja övének a hamis rózsát, csak az egyetlen Anyaszentegyház, s annak nevében is csak az Egyház kulcsait tartó egyetlen, igaz Szentatya, VI. Urbanus.

Hidd el, kegyes anyám, hogy szívem fájdalmasan összeszorul, ha Reád gondolok... Kegyes leveledre emlékezem, melyben még azt írtad, hogy Orbán pápa mindenkinek kegyes atyja, legfelsőbb lelkipásztor, s te meghajtod előtte fejedet... és most azt kell látnom, hogy mindennek ellentéte az, amit teszel... Gondolj arra, királyasszony, hogy a testi halál szüntelen sarkadban ólálkodik, neked is s mindenkinek egyformán, de különösképp azoknak, akiknek élete már túljutott a delelőn. Ez ellen a föld legnagyobb hatalmassága sem tud téged megvédeni. A halálos ítéletet az Úr mérte reánk abban a pillanatban, amikor elhagytuk az élet küszöbét, elválva anyánk méhétől... Gondolj arra, asszonyom, hogy nem vagyunk lelketlen állatok, akiknek létét elmosza a halál. Mi Isten képére s hasonlatosságára teremtettünk, s ezért, ha meghal a test, tovább él a lélek, s úgy megy ítéletére, ahogy élt, jól, ha kegyelem állapotában múlt ki, s reszketve, ha halálos bűnei között... Láthatod, már nyomodban van a Bíró, de te még most is választhatsz, kegyelmes akarsz-e lenni vagy irgalmatlan saját magadhoz? Válaszolj! De ne nekem, hanem Istennek, aki kegyességével s irgalmával még egyszer üzen érted, de ne légy rest a válasszal, felelj Neki erős szóval. Felelj, hogy ne kelljen hallanod az utolsó napon a Hangot, mely ezt mondja neked: te nem emlékeztél meg rólam a te életedben, s én nem emlékezem meg rólad a te haláloed órájában...”

A fátyolt orcája elé vonta, hogy ne hallja Karin zokogását, mely feltör, amikor ostorcsapásként követi egyik szó a másikat. Elképzelte a sienai leányt, akit még sohasem látott, koravéne a szenvedéstől, nagy, csodálatos szemével, égben járó tekintetével, sápadtan és eksztatikusan, ahogy tollba mondja a szót, Katalin szava erősebb királyok szavánál, megtalálja Nápolyig az

utat... Milyen jó Katalinnak, aki lelkére hallgathat csak, tiszta szavakra, a könny egyetlen ékszere, a barna köpeny az egyetlen köntös, melyet hord, országa végtelen, nem e földről való... Hogyan jöhetne nyomába ő, Johanna, aki egymaga tartja széthulló királyságát? Milliók közt legfelül, tehetetlen s nyomorult, mert asszony, aki nem tud harcolni, mert nem tud győlni sem. A trón árnyékot vet mindenkre, Urbanus s Clemens ebben az árnyékban vívják áldatlan küzdelmüket. Vérben ázik az urbánisták s a klementisták rózsája, egyformán szakad baj, átok, skizma a keresztény családra... Írhatom-e Katalinnak: holnap érkezik Nápolyba az üldözött Clemens, aki meghallotta a pápai hadak vonulásának híret, s nem akarja Fondiban kiállni az ostromot. Hódolnom kell előtte, nincs más út visszafelé, fölöttem a komor Urbanus átka, megfosztott a koronától, feloldta az alattvalói esküt, nincs pap, aki feloldozzon, nincs pap, aki szájamba adhassa Krisztus testét, nem tehetek mást, végig kell vívnom a harcot, Clemens és Urbanus között.

Az egykori Karin, e fonnyadó nővér térdre esik Johanna előtt. Johanna látja a nápolyi Regnum mezőit, az eljövendő tavaszt, a hajókat, melyek elindulnak a tengerre, a delfineket, amint körül-táncolják a deszkákat, Caprit, mely rom-arcával őrizi Tiberius korszakát... Hová tűnt az Aurea Aetas? Bölcs Róbert aranyvilága? Egy sienai leány a királyasszonyt *bűnök ocsmány zsákjának* nevezi, fejére kéri az Isten haragját, megfosztja címétől, a Kegyes Anyától, úgy hurcolja a világ megvetése elé... Monna Lapa leánya a kékfestők utcájából, nem fél tőle, szemére olvassa bűnei sorát, ujja kinyílik, megátkozza azt, aki sohasem tett mást, mint vergődött s hánykolódott jó és rossz között.

Az udvarmester szelíden megérintette Karin köntösét, s kivezette. Johanna ült székében, kezében Caterina levele. Tekintete leröppen a Városra: serény kézzel diadalkaput építenek az ácsok, a nép bámészan körülállja - kinek a tiszteletére készül a városünnep... idegen király jő-e, talán Johanna átadja Károlynak s Margarétának a trónt... megbékél-e a világ, s Nápoly lesz megint az Úr virágoskertjének közepe...? A nép nem tudja még: menekvő kardinálisai élén a véres kezű genfi gróf, Róbert közeledik, hogy menedéket találjon a nápolyi királyságban, mely hajlandó őt Szentatyának, VII. Kelemennek elismerni.

Összehajtotta a szétterített levelet, s kemény betűkkel rárótt a királyi akaratát.

A tömjénfüst elborította Nápolyt, illatát szétszórta a szél. Amióta az Incoronata templom főoltáránál VII. Kelemen pontifikálta a főpásztori misét - megváltozott a tarka, gondtalan város. Nápoly nyugtalan, gyanakvó lett. Mintha lassan kezdett volna hasonlítani azokra a várostestvérekre, melyekben a nép maga intézi ügyét, maga választja urait, akik nem Isten kegyelméből uralkodnak, s leteszi őket, ha nem járnak kedvében.

Nápoly sok-sok század óta tisztelte királyait, de ismert náluk is nagyobb urat: a mindenkori hűbérúr Szentatyát. Bárhol uralkodott is a pápa, Rómában vagy Avignonban, a nápolyi kispap képzeletében mindig úgy élt, mint titokzatos, örök jötevő. Emberemlékezet óta, hét hosszú évtized alatt megszokhatták, hogy a conclave eredményét Provence-ból Nápolyba francia lovas legények hozzák... Merte remélni bárki is Nápolyban, hogy egyszer még a város szülöttének fejére kerülhet a hármaskorona? Urbanus megválasztásának híre váratlanul jött, felszántotta a nép mélyrétegeit. A kisember, az utca egyszerű népe, a Vomero kézművesei mind, egytől egyig részesei lettek a Csodának, melyet számukra Bartolomeo Prignano küldetése jelentett. Olyan volt, mint aranyszélű legenda, melynél szebbet álmodni sem tud senki Nápolyban... valaki, akit az öregek még gyermekként ismertek, itt játszottak együtt az utca porában... az ifjú klerikus, aki itt vette magára rendje köntösét. Prignano, akit mindenki ismert, legalább névről - most eldobja ezt az egyszerű nevet, minden földi hatalmasságoknál hatalmasabb lesz, mert hordja VI. Orbán titulását. Urbanus pápa, él és uralkodik. Mindenki más csak párttűtő, s a római pápa

haragját mindenki érti, nincs benne semmi a teológiából, félelmesen egyszerű: szegényember fiának öröksége, melyet a gonosz gazdag rokon ki akar kezéből csavarni.

Fehér rózsá, veres rózsá - ölte egymást. Zsoldoscsapatok végigszántották Itáliát, vértjük fölé csatolt piros vagy fehér virággal. Orbán és Clemens mennykövei zúdultak egymásra, belesöpörtek a szemben álló hadoszlopokba. A harc még messze járt Nápoly határaitól, távoli égzengés, melyet csak finom rezdüléseiben hoz idáig a feszültség. Nápoly népét még nem fenyegette közvetlen közelségből a szakadás, mely bekövetkezett, mihelyt Róbert fejére rakták Fondiban a tiarát. Még mindig reménykedhettek... hogy ez csak a bíborosok torzsalkodása, minden jóra fordul, megbékélnek. A királyasszony maga megy békítő követségbe, s Urbanus is odaadja majd aranyrózsáját... Lehet, mégis béke lesz, mint volt Bölcs Róbert évtizedeiben. Így hitegette magát tavaszi napsütésben a nápolyi utca népe, amikor megjelentek a kastély szolgálai, ácsok és sekrestyések, s építeni kezdték a diadalkaput, melynek tetején ott díszelgett Clemens kezdőbetűje. A főúri paloták versengtek a bíboros vendégekért, a Curia színpompás nemzetek feletti világát áhítoztak a Castel Nuovo lovagjai. A hír lassan szivárgott végig az utcákon, kanyargott, ágakra oszlott. Amikor bevonult a szakadár Curia, harangok zúgása közben, Nápoly káprázatos udvari pompájában - az egybesereglett nép láthatta, miként tiporják sárba a rongyra festett fekete szakállas Urbanus képét a francia s provence-i lovagok.

Az udvar élt, csillogott: a Szentszék, mely ott székel a palotákban, a Castel Nuovo dísztermeiben - fényével elárasztotta a bazilikákat, melyekben most kardinálisok mondták a misét. Mintha minden szépség, minden csillogás egybegyűlt volna e langyos hét alatt, amikor Szicília, Nápoly és Jeruzsálem királysága vendégül látta a Szentatyát.

De a nép most nem ünnepelt együtt a hatalmasokkal. Eleinte talán ezt senki sem vette észre. A tömeg ott zajlott, szorongott, kíváncsiskodott s térdelt a bevonulás alatt. Mint máskor, most is áthatolhatatlan élő sövényt formált a lándzsások sorfala mögött. Eleinte mindenki, az udvar népe közül, úgy hitte: az ájtatosság szokatlan csendje az, mely a megilletődött ajkakon elfojtja az üdvözlés szavát. Hiszen még sohasem láttak pápát, nem tudják, miként kell a Pontifex Maximust tisztelni, aki égi fehér felhőbe burkolózva suhan el mindenki feje felett. Eleinte nem érzett az udvar semmit... csak a lovászok, inasok, íjászok nyugtalankodtak, ők ismerték egyedül a hozzájuk hasonlókat, s este már a kastély konyhafertályában, míg égnek csapódtak a lángok s mindent belepett a lakomaszag - elterjedt lassan-lassan a hír: Nápoly népe nem kedveli Kelement.

Nem hívták össze a rendi tanácsot, hiányzott a népgyűlés, mely máshol, Itáliában keretbe fogta a nép szavát. Csak odagörgetett kövekre állhattak fel az utcasarkon, s ott beszélhettek, míg a szemfülek vigyáztak, hogy nem közelítenek-e királyi vagy pápai csatlósok? De az ünnep másnapján már minden ajtónálló, kolduló barát, kisember tudta: forrong a város, meglazultak a kötelékek, melyek a kastélyt a kunyhóhoz kötik. Titokzatos kezek kivágták a kertekből a fehér rózsákat, s szirmukat utcaporában gyalázták meg a gyerkőcök. Nagymisére menet egy kolostor harangja néma maradt, egy másik hirtelen elhallgatott, mintha torkon ragadták volna a harangozót. Urbanus nevének kezdőbetűje ott feketéllett a falakon, alatta két otromba kulcs, felette a tiara, míg Clemens emblémája fejjel lefelé fordítva mutatta gyalázatát. A nép nem dolgozott, de nem is ünnepelt, elhagyva e két örök formát, melyet engedtek számára urai. Komoran, vészjóslón ögyelgett az embertömeg, ellepte lassan a palotateret. Egy kardinális hintóját sárral dobálták meg. Néhány clementista legényt, aki elázott egy kocsmában, ismeretlenek levetköztettek, s pőrén, díszsisakjukban üzték őket az utcákon keresztül.

Egy asszony állt az egyik utcasarkon. Körülötte tömeg, emberek, akik újra és újra szeretnék hallani a lázadás fojtott gyönyörűségében ennek az egyszerű nőnek a szavát. Beszéde nem vall nápolyira, északabbról való, onnan, ahol Toszkána a pápai birtokkal ölelkezik... Az asszony

beszél, mintha most szakadna fel belőle az esztendő hallgatás, most érne meg mindaz a borzalom, mely szegény, egyszerű elméjét eszelőssé formálta.

- Cesenában laktunk... három gyermekem volt... Nem tudtam a világ dolgairól semmit, a férjem ács volt... éltünk, házunk volt... védték a férfiak a várost... Egyszer nem fizettük meg az adót, rossz volt a termés... hadak jártak, betegség is volt... Nem fizettük meg, s üzentünk régi urunkért, Astorre úrért, hogy jöjjön... Tudjátok-e, ki volt a pápa vikáriusa? Róbert úr... az, aki most idejött, vesztetekre, aki Kelemen nevét hordja... akkor úgy mondtuk, Róbert, ördög Róbertje... Ott táborozott a vikárius Cesena közelében, amikor vette a hírt. Üzent... Tudjátok-e, kinek üzent? Hallottátok ti már Giovanni Acuto nevét? Tengerentúlról okádta ki őt a nagy víz, vesztére minden népeknek. Amerre lép, halált hoz, emberei gonoszabbak, mint a dögvész, nem beszélnek eleven nyelven, talán vérrel s emberhússal élnek... Róbert úr... az a Róbert, aki itt tanyázik felettetek... üzent Acutónak: jöjjön... éjnek idején, gyalogszerrel... Így jöttek a bretonok Cesena alá. Tudjátok-e, hogy letérdelt Róbert úr előtt, s ő, akinek pajzsán az állt, hogy Isten barátja, s mindenki ellensége - Acuto könyörgött Róbertnek, kímélje meg a várost, ha első szóra az ő hitére adja magát... Hallottátok-e, mit felelt Róbert? Temessétek arcotokat tenyeretekbe... azt mondta Róbert, hogy ne kegyelmezzon csecsszopónak sem... asszonyoknak sem, gyermeknek sem, senkinek sem... ezt mondta Giovanni Acutónak a vikárius. Így indultak el... a lajtorjákat odatámasztották a falakhoz... senki sem hallotta, éjszaka volt, az atyák aludtak... Tudjátok-e, ki volt boldog? Emberek, hiszitek-e, hogy boldog volt, akit álmában ért a halál, aki nem is neszelt fel, úgy érte alva a zsoldosok lándzsája... azok, akik nem látták, miként tör be a tűz az utcákból a házakba, miként törnek be a zsoldosok az utcákból a háza... nem kellett látnia leányait bectelen testtel, egy perccel még gyalázatos haláluk előtt, nem kellett látnia... a gyermekeket, tudjátok-e, mi volt ez az éj... ahogy Herodes ráeresztette népét a gyermekekre... Nekem három volt, egy se menekült... értitek, emberek: egy se... így tartott egész éjjel... Acuto háromszor üzent a vikáriusnak: elég volt-e már, nagyuram, a büntetés? Háromszor érkezett meg a válasz: folytasd... ne kímélj senkit, nem azért kapod tőlem az aranyat... Így tartott hajnalig, amikor végigjött a városon maga Acuto. Olyan félelmes volt az arca, hogy senki ember nem feledheti el. Angolnak mondták... onnan jött, messziről, képe olyan volt, mint a nyúzott halé, csupasz s merev, nem mozdult bőr az arcán, jött, ő volt egyedül lován... senki más, a többi gyalogszerrel... A ló meg-megbotlott a vérben, csúszott... Emberek... Acuto megállt... nem volt messze tőlem, engem is két zsoldos tartott, hogy beteljen velem örömük, amikor felemelte ujját... Valamit szolt, amit nem értett senki, csak a zsoldosai. Talán azt mondhatta, hagyjátok az asszonyokat, mert elengedtek... engem és azokat, akik még éltek... és lehattunk így talán ezren, egész Cesenából csak ezren, férfiak nélkül, gyermekek nélkül... alig hogy többen, mint ezren... és Acuto elengedett minket... Így mondta, menjetek, míg utol nem ér Róbert, míg be nem telik reggelre a vikárius haragja... menjetek, nem tudom nézni az arcotokat, melyre rá van írva a halál!... Ezt mondta-e, nem tudom, de Acuto, az ördög, elengedett, és féltett attól, hogy Róbert úr ránk ereszti az erdőszélről is sakáljait... Emberek, akarjátok-e tudni, ki ez a Róbert, aki Kelemennek nevezi magát, kegyesnek, miként előző szentatyáink lehettek... Emberek, értitek? Acuto, az ördög, megrettent, amikor Róbert úr parancsolt neki, nem bírta el a vért, és elsápadt arca, mely soha-soha nem sápadt el...

A pápai vértsek kis csapata közelített. Csoportot látott, embereket, lármát hallott, melyből kicsendült Róbert neve. A zsoldosok közelebb jöttek, s a tömegbe szűrték lándzsáikat. Nevettek a vaskos tréfán, néhány kárvallott polgáron, amint tépett ruháját tapogatja... de ki lehet az az asszony, aki reájuk mutat, s hangja úgy vijjog, mint eszelőse, mintha Belzebub csimpaszkodnék karmába, ahogy reájuk mutat, eszelősen:

- Itt vannak a zsoldosok... Róbert hóhérai...

Kevesen voltak. Egy roppantással elnyelte őket a tömeg. Csak egy-egy véres csont meredt fel, széttépett köntösdarab, egy szertetőredezett vért, fej, mely még együtt van a törzzsel, s a másik pillanatban kettészakadt, torzult, formátlan embercsont lándzsavégen, köröskörül üvöltő, szidalmazó tömeg, mely felfedezte erejét.

Haragvó s fekete lett. Tört, pusztított, szaggatott, széttépte a paloták rácsait, behatolt az istállókba, elhajtotta az őrség lovait, tajtékzott, őrvongott vad haragjában, mintha eltépte volna láncát, úgy zuhant végig a csendes, békés városon. Ahol elkaphatott egy pápai legényt, címeres clementistát, azt besodorta a tömeg roppant markába. A királyi zsoldosok láncot formáltak és sáncokat ástak a Castel Nuovo körül. A tömeg nekizúdult, ostromolta, gyengébb volt, nem szakíthatta ízekre pusztá körmével, így visszahúzódott, s a leeső estében leste, mikor indulnak támadásra a királyi katonák.

A zsoldosok sápadtak voltak, egy-egy kidőlt, volt, aki ledobta fegyverét. Hangos szóval mondta: Urbanus az igazi pápa, s nem hajlandó Clemensért vérezni. Túl... a tömegből újra és újra felhangzott az asszony hisztérikus, lángot vető szava: Cesena emléke kibomlott, mint véres lobogó. A fáklyák innen is, túlra is világítottak, az őrtüzeket táplálták, környékbeli kocsmárosok hordókat gurítottak, hogy ne fázzanak azok, akik makacsul, elszántan védik a kicsinyek, megaláztatott, Urbanus igazát. Túlra, a királynő népének oldaláról is szaporodott a világosság. A kastély egyre fényesebb lett, gyertyák százai gyúltak fel, így egyszerre olyan lett a Castel Nuovo, mintha titokzatos kezek felemelték volna, imbolyogtak a gyertyák, a fáklyák rőt fénye mellett mintha lábra kapna a merev kő, tovalépdene, lassú, szaggatott mozgásával, mintha belelépne a tengerbe, két hatalmas szárnya elérné a sós tükört, s abban megfürödnék... A kastélyból a tengerpart felé húzódott ki a fáklyás őrt állók sorfala. A nép nyugtalan volt, idegen szellemek játszottak vele, idegen hatalmak karmába került... Míg várta a támadást a nagytér felől, míg halomra döntötte a köveket, fákat, kerítésvasakat, szétszedte a kőkupacokat s házak mögé sáncolta el magát - kinyílt a Castel Nuovo hátsó, titkos ajtaja, s a fekete úrön keresztül őrt álló katonák, vértések, lovagok láncában lopózott ki kardinálisai közt sötét papi ruhában, oldalán fegyverrel VII. Kelemen.

A nápolyi gályák, mint egykor... sok-sok esztendővel ezelőtt, amikor a menekülő Johannát vitték - felszedték a horgonyt, s megindultak az ismert, éjszakai úton a menekülő pápával Provence s Avignon felé...

Unokahúga, Margit, a durazzói hercegnő jött hozzá, kisírt szemmel, kezében tartva Károly herceg levelét. E hosszú élet alatt Johanna megismerte a baljós szarkalábakat, a lépések fakó ritmusát, ha gyászt tartalmaz az üzenet, tudta, hogy tompán ereszkedik le a hang, mely beszámol távoli, szomorú üzenetekről.

- Johanna... hív Károly. Érted-e? Most egyszerre... esztendők óta, most egyszerre sürget, percet sem enged... napot sem... Látod-e, írja, jöjjenek a gyermekekkel, Manfredoniába küld elém gályát, jöjjenek váltott lovakkal. Azt írja, egy napig se maradjanak a szakadárak földjén... Ezt írja az uram, Károly...

- Ahogy az Úr mondta, fenéig kell kiinni a keserűség poharát. Menj, Margit... te leszel talán az utolsó, aki kiröppen a Castel Nuovóból... Pedig mennyien voltak, akikre már csak emlékezem... Mintha a lányom lettél volna, mióta meghalt anyád. Búcsúzni jöttél?

- Károllyal frigy köt össze... Férjem, akármennyire is távol vagyunk egymástól. Akármilyen rossz is volt hozzám: ő a gyermekek apja... nekem mennem kell.

- Tudod-e, hogy ő csak árnyékocská, mely mögött Ludovicus húzódik meg? Megújul ereiben a bosszú, megint fiatal lesz, mint harminc esztendővel ezelőtt, amikor először küldte rám hadait. Már csak ketten élünk azokból... Ludovicus és én. Agg anyja majdnem eddig kísérté, s minden nap, minden este emlékeztette a bosszúra. De addig nem győzhettek fölöttem, míg Avignon és a hatalmasok mellettem álltak, a Szentatya és Franciaország Háza... a lilium... Nem lehetett Johannát letaszítani, megvakítani, ólmot önteni fülébe. Nem lehetett koldusbotra juttatni. Johanna itt volt, élt, uralkodott. Nem lehetett engem megalázni, mert itt voltam Nápolyban, ültem s ülök trónomon. Amíg élek, nem mozdulok.

- Miért mondd ezt nekem, amikor úgy jövök hozzád, mint anyámhoz... Miért teszed nehezebbé a válást? Hiszen tudod: szétreped bennem a lélek.

- Asszony követi urát. Így lesznek egy test, egy lélek. A te urad... Károly, akit én Nápoly rendjei előtt fiammá fogadtam, akire ráadtam a bíborpalástot, Károly, akit veled együtt örökösömmé tettem, megeskettem hűségemre, mielőtt elment Pannoniába, Károly, akit láttam születni, türtem csínytevéseit, elnéztem elméjének alantasságát, lepleztem báróim előtt - Károly, a te urad - pártot üt ellenem. Le akar taszítani a trónról... engem, aki gyermekemmé fogadtam, mindent odaadtam neki, amit adhattam... Fennen hirdeti, hogy a veres rózsza az egyedüli rózsza, Urbanus az igazi pápa - s én a bűnök ocsmány zsákja vagyok, megértem arra, hogy kötéllel nyakamon, vezekelve fejezzem be bűnös életemet.

- Johanna anyám, rémeket látsz... Ezt sohasem izente Károly. Ezt nem jelenthették követeid. Azért mondd, hogy keserűbbé tedd szívemet... hogy ne legyen pillanatnyi nyugvásom... Ezért teszed?

- Urad hívat magához, ő, aki bujálkodott esztendőkön át kedve s tetszése szerint, most tőlem félt benneteket. Érted? Azt hiszi, mérget fogok cseppenteni italodba, a gyermekek poharába, én, aki esténként néztem elpihenésüket... a csendes álmukat vigyáztam, s elszorult a szívem, ha arra gondoltam, mennyi kereszt van azon a pergamenen, melyet Házunkról nagyatya rajzoltatott. Hiszed-e, Margit, hogy én vagyok a méregkeverő, bosszúálló, a gyilkos, aki miatt nincs perced sem biztonságban?... Ezért üzent neked Károly.

- Olyan borzasztó, anyám, amit mondasz. Nem szeretem testi szerelemmel Károlyt. De az Isten akarata, hogy így történt... nem tehetek mást... azért megyek, s azért hagyom nálad a szívem.

- Könyörgök, Margit, maradj itt... ne menj Károlyhoz... Neked adnám Provence-ot... megtennélek grófnőjének... te uralkodhatnál ott, Arles-ban, hatalom és dicsőség közepette. Neked adom Provence-ot, ha ittmaradsz velem, Margaréta!

- Olyan jó vagy hozzám és én olyan szerencsétlen vagyok. De megesküdtem, hogy nem hagyom el uramat, és ha ő üzen értem, mennem kell. Ez az, amit mondhatok, anyám. S talán annyi, hogy nem leszek néma, ha férjemmel találkozom. Két kezemmel építem meg a hidat, mely benneteket megint összeköt... Engedd, hogy menjek, anyám...

- Azt hiszed, erővel tartalak vissza? Zsoldosokat küldök a palotaszárnyra? Így ismered engem, Margaréta? Lehet, hogy segítesz majd... De kevés a bizodalمام. Te nem ismered még fájtánkat. Szomjas az ajkuk, csak rokonvér olthatja szomjúságukat... a kezük görcsösen mered a hatalom után... mindig a trón, mindig a korona... Menj, Margit. Vidd magaddal mindened, vidd magaddal a gyermekeket, ékességeidet, cselédséged. Vidd magaddal az áldást... azt az áldást, amit egy kiátkozott asszony adhat, aki előtt megnyílt már a világ minden borzalma, olyan szörnyű egyedül van... nincs senki mellette... egyetlen öröme, az egyetlen, aki kedves volt - elhagyta. Csókolj meg, Margaréta. Te vagy már az egyetlen, akit szeretek.

A búcsúzó után nézett, s egyedül ült a toronyszobában. Csak az őrt állók elnyúlt kiáltása ütötte át a csendet ezen az órán, amikor megindulnak útjukra a Castel Nuovo kísértetei. Csengetett. Verjék fel álmából Alifei Miklóst, kérjék meg, jöjjön el a királynőhöz írószerszámaival.

Ült egyedül, és várt... Ismert minden hangot, a csoszogó járást, a köhögős torokhangot, látta maga előtt Miklós őszbe csavarodott szakállát, a finom okos főt, az öregség meghitt barázdáival. Amikor bejött, elébe ment, majdnem hogy átölelte.

- Bocsáss meg, Miklós, hogy e kései órán hívatunk. Szörnyű lelkünk háborgása...

- Lelkiatyádat kellett volna inkább kérned, kegyelmes asszonyom...

- Nincsen szó spirituáliákról, Miklós. Nem az én lelkem békéjéről beszélünk. Hány esztendeje vagy mellettem, Miklós?

- Olyan rég, Domina, hogy számolni se merem. Ha lapozom a krónikát, melyet üres óráimban fogalmaztam s amelyet esténként írok... abból tudom csak, hogyan pereg az idő.

- Amikor majd olvashatják Arcanumodat, mind a ketten már csendes halottak leszünk. De most még élünk, Miklós, még nem akarok meghalni, és Nápoly földjén még én uralkodom. Megváltoztatom a trónöröklés rendjét.

- Megroskad a térdem, Domina. Énnkem mondd ezt, először nekem, aki nem vagyok tanácsúr, kancellár, főkamrás... csak szerény secretariusod, aki nem tud mit kezdeni a nemesi titulussal, mellyel kegyességed elhalmozott. Megváltoztatnád a trónöröklés rendjét, s kizárnád Károlyt s Margitot?

- Recte. Így mondtad. Ma... ma elhagyja Margaréta a palotát. Nem fogom őt látni többé soha. Elszakadt bennem minden szál, s nem is érzek már fájdalmat. Érted-e, Miklós, nincs több levél Sánta Károly fáján, melyet ápolhatok!

- Kire gondolsz, kegyes úrnőm?... Az utolsó svábnak, Corradinónak a túlsó piacon lehullott feje. A Hohenstaufoknak már nem adhatod vissza Nápolyt.

- Anjou hercege él Franciaországban. Ma éjjel levelet írsz Anjou Lajosnak. Itt írod meg, hogy senki se tudja, senki se láthassa. Bevégezed, ha ránk hajnalodik, akkor is. Én magam teszem rá pecsétemet. Én válogatom ki a legbiztosabb lovagomat, aki elrohan vele Provence felé. Írd neki - mi, Nápoly királyasszonya, tudjuk, hogy az angolokkal kell összemérnie erejét. Neki s királyának talán szűk lesz Franciaország - de Nápoly annál tágasabb. Ha esküvel fogadja, hogy megvéd, ha úgy jó hozzám, mint anyjához, ha engedelmes lélekkel térdel elém - akkor őt fiammá fogadom, s kivetem Házamból Károlyt. Írd meg neki: siessen. Felhőket látok, feketén füstöl a Vezúv... az urbanisták nem gyengülnek, bár Firenze is ellenük nyilatkozott. Urbanus nem gyengül, amíg él az a sápadt, sebhelyes lány, akit én sohasem láttam, Monna Lapa leánya... amíg vele vannak a szentek, a remeték, az együgyűek... Addig nem győzhetjük le Urbanust, s addig védenünk kell úgy, ahogy lehet, fenyegetett országunkat. Írd meg neki: ha Anjou Lajos megvéd magyarhoni Anjou Lajos ellen - királyi szavunkkal fogadjuk, hogy reá hagyjuk a nápolyi s jeruzsálemi koronát.

Alifei Miklós bölcsek tekintetével nézett a királynőre, míg kicsavarta írószerszámaát: mintha megszépült volna Johanna, megint fiatal lenne, harcos és diadalmas, ott imbolyog titokzatos mosolyával a keskeny pallón, melyen csak ő mer egyedül végigmenni, s amely végtelen szakadékok között valahol a menny s pokol közepén vezet. A toll hatalmas iniciálét rajzolt a pergamenre, Alifei Miklós lassan szótagolta az első leírt mondatot:

„Rogamus autem Regiam Excellentiam vestram fraternam...” Johanna ült a székében, kemény arccal, könnytelenül, kinézett a tenger felé.

Az aktus szép, de megalázó volt: Urbanus odaért a térdepelő Károlyhoz, s jobb vállára helyezte saruját.

Ebben a pillanatban megkondult a Vatikán harangja, a kürtösök előkapták szerszámaikat, a lobogók magasra lendültek, s kardot rántottak a lovagok. A kemény hang exhortálta az új nápolyi királyt:

- Ígéred-e, Károly, aki Nápoly, Szicília és Jeruzsálem királya lettél az Úristen kegyelméből s a mi akaratunkból, hogy alázatos hűbérese leszel személyünknek, aki elfoglalta Szent Péter örökét?

- Szentséges atya, hűséges vazallusod leszek, miként voltak előttem is Nápoly királyai...

- Többet írtunk be a diplomába... a breve felsorolja, hogy mire van országodban a Curiának joga. Elődeid kedvük szerint bántak az avignoni Szentatyával... De te szóval s írásban erősítsd meg, hogy hűbéresünk lettél, mellettünk kell állnod jó és rossz sorsunkban, véred, életed, országod árán is védened kell a Curiát, nem lehet más tanácsadód, csak a mi legátusunk, aki előtt nyitott könyv legyen a Regnum s annak minden dolgai. Ígéred-e nekem, Károly?

- Kezedből kaptam, Szentatya, koronámat. Hűséggel szolgállok és hűséggel szolgál az ország, mihelyt elfoglalhatom a Regnumot őseim jogán.

- Nápoly a Szentszék hűbére volt, mióta Anjou Károly Tagliacozzónál leverte a teutonokat. Sohasem ingadozott hűségében, támasza volt a Szentatyának, irtotta az eretnekségeket, rávarrta a keresztet köpenyére. Csak a femina, akinek nem akarom kiejteni nevét... ő gyalázza meg az országot, ő tagadta meg a hűséget, ő volt, aki a mi megrontásunkra szakadárokkal szövetkezett.

- Johanna bűnös, homlokán hordja átkod, s Nápoly felett jog szerint többé már nem uralkodik. Johanna bűnös, Szentatya, a világi törvényeink szerint ember nem helyezkedhetik szembe Krisztus földi helytartójával... Mégis kérlek, Szentatya, tekintsd asszonyi állapotát, a hosszú három évtizedet, amikor szolgálta Avignont, tisztelte a legátusokat, segítségért folyamodott... Nekem valaha nevelőanyám volt az, aki ma szegény bűnös s megátkozott.

- Az orvos tüzes vassal éget. Vajon hová jutnánk, ha csak a kicsinyeket, a gyengéket, a szegényeket irtanánk, ostromoznánk apró vétkeikért, míg futni engednénk a hatalmasokat, akik országok sorsát viszik kezükben, s ezrek és ezrek lelkiüdvéért felelnek az Örök Bíró széke előtt? Minél magasabb a polc, ahol vétkezik az ember, annál keményebben kell sújtania a büntetésnek.

- Sokat vezekelt. Látod-e, Szentatya, könyörgök érte, pedig kizárt a trónról, megmásítván korábbi akaratát, szembe állította velem Anjou Lajost, s ahelyett, hogy elfoglalhatnám most országomat - meg kell küzdenem Lajos és Ottó hadaival. Mégis kérlek... engedd el neki a kínos halált... a végső engesztelést. Adj időt Johannának, Szentatya, hogy vezekeljen, megtérhessen, könnyeivel lemoshassa az átkot... Engedd meg, hogy ezt ajánljam fel neki - ha lemond minden jogáról, s ő maga ültet Nápoly trónjára.

- Magaddal törödsz, a földi dolgokkal. Félsz, ugye, hogy össze kell mérned Ottóval a fegyvert? Jobban szeretnéd, ha besétálnál Nápolyba, s hagynád, hogy agg keblére öleljen a femina.

- Mit kívánsz tőlem, Szentatya?

- Őriztesd, ha kezébe kerül, ha alázkodik, akkor is. Sírjon és vezekeljen, míg meg nem kapja legátusunktól a feloldozást. Ha megalázkodik utolsó levelünkre... Ha nem védi magát... ha hangos szóval esküszik, hogy belátta tévelygéseit... ha megtagadja a fehér rózsát s a francia prelátusokat...

- Ha védi magát?... Ha hadakkal jön elébünk férje? Ha megátalkodik a skizmában?

- Ha ellenünk emeli fel fejét, ha egyetlen szava még dicsőíti a szakadárokat - teljesedjék be rajta az az ítélet, melyet harmincnégy esztendővel ezelőtt Ludovicus király elődunktól, VI. Kelemtől kért... A Curia előveszi a per aktáit, vizsgálni fogja, ki s miért ölte meg Endre herceget. A Szentatya ítélni fog minden, még élő bűnös felett.

A zömök Károly még mélyebbre hajolt, mintha fejét mázsányi súllyal nyomta volna a liliomos korona. Arca hol sápadt, hol vérekes volt az izgalomtól. Szeretett volna hátratekinteni, vajon látják-e nápolyi bárói s a vele jött magyar országnagyok az új király aláztatását, melyet el kellett szenvednie e komor főpaptól, a királyi investitura alatt? Mélyebbre hajolt. Perzselő gyűlölettel gondolt Johannára, aki megvonta tőle anyai szavát, kizárta a trón örökségéből, Clemens hitére esküdött, s most neki kell ellene jönnie gyenge, bizonytalan fegyverekkel, Orbán kényére adva, miként utolsó hűbérese. Johannára gondolt, a feminára, aki még mindig a Castel Nuovóban ül, kinéz a tenger felé titokzatos mosolyával. Még él és uralkodik.

Megcsókolta az egykori Bartolomeo Prignano köntöse szegélyét, s bíborpalástosan, koronával fején, reszketve az aláztatástól kivonult sötét kedvű bárói között.

Égtek a clementisták kolostorai. A várnagy a Castel Nuovo bástyáinak oromesipkéi mögül kémlelte az eget. Az alkonyatban kiveresedett a látóhatár. A Vezúv napok óta duzzogott, nehéz kénes felhői ráfeküdtek a városra, az emberek köhögtek tőle, a szem elhomályosodott, a gége száraz maradt, mintha láz gyötörné szervezetét. Szökőár mosta végig a partokat, szerterepítette a bárkákat, elsodort minden élő, belezúditotta a tengerbe. Kalimpáló, fekete pontok buktak fel a tajtéktengerben egy percre, míg el nem ragadott magával mindent a vihar.

Akik túléltek az öregek közül a negyvennyolcas nagy pestilentiát, meghajtották fejüket, s felidézték félig temetett emlékeiket. A remeték becsődültek a város végébe, rongyba burkolt, szakállas flagellánsok lepték el az utcát, botkeresztjeiket magasba lendítették, s hirdették az eljövendő, félelmes Adventet. Ilyen farsangra nem készült fel Nápoly, mely máskor már a tél derekán díszítette bolondsípkáját, alakosok s színjátszók özönlötték el a várost, hogy féktelen vígság s tébolyodott életöröm köszöntse a felneszelő tavaszt. Ki emlékezett most a régi nápolyi farsangutoljára, mely csodálatos és féktelen lehetett, egy álló hétig hangos volt az utca, nem volt eladólány, akit ne csókoltak volna szájon, nem volt ifjúasszony, akit ne forgattak volna meg a táncban... az öregek felrezzentek szunyókálásukból, a fogatlanok kitotyogtak az első napsütésbe, gyerekek énekelve rajzották körül a várpalotát, énekkel köszöntve a Regnum legfőbb úrasszonyát.

Ki ünnepelt volna ebben az esztendőben? A várnagy, aki gondosan bereteszte a kapukat, felvonatta a hidat, megerősítette a várórséget - komoran s rosszat sejtve nézte, mint feketéllik lent a türelmetlen, fanatizált tömeg. Ki ünnepelt volna? A nép, mely ez idén nem kapott több gabonát sem Latiumból, sem Szicíliából? Megakadtak a hajók, s a szállítmányokat elkobozták, mielőtt elérték volna a Regnum területét. A nép morogva oszlott el egy percre, ha lovas legények korbácsolták szét, akik a palotába kísérték egy-egy főurat. Utánuk a tömeg megint összezárult. Csodaváró eszelős kitartásával lesett égi és földi jeleket. A szem követte egy madár útját, hátha postagalamb, szárnya alatt az üzenet... hírek keringtek könnyű, gyors járású vitorlások indulásáról, melyek éjjel felhúzták a horgonyt, s elindultak Frankhon vagy Provence felé. Követek, hírvivők érkezését figyelték, lovas és ló utolsó mérföldjét, amikor szakad a veríték, petyhüdtlen ül nyergében a legény, elővonja tarsolyából a pecsétetes levelet.

Az ország északi szélén irtóháború folyt Durazzói Károly s Johanna hívei között. A fehér s a veres rózsa, Urbanus és Clemens neve ott tüzelt minden ajkon, s az ország, melyet oly hosszú idő óta megkímélt királyok szerencséje, egyszerre hadak útjává változott. Az avignoni bíborosok, a régi kardinálisok Kelemen hitére térítették a latin országokat, a francia királyt, a hispánokat, Fiorenzát a nagyobbak közül. Észak: magyar Ludovicus, Polónia s a német Impérium egy része Róma nevét tisztelte, azt a Szentatyát ismerte el, aki Péter trónusán ül. A skizma küzdelmes évei voltak, az elsők, amikor kettéhasadt Nyugat. Féktelen szenvedélyek szabadultak fel, sohasem volt oly mohó, oly meztelen a harácsolás vágya, mint ezekben az esztendőkből, amikor kegyes szavak s jámbor szándékok lobogói alatt húzódtak meg a fekete ösztönök.

Károly serege nőtt, erősödött. Hozzászegődtek a tétovázók, a félénkek, a gyengék. Mindazok, akik Prignanót kétség nélküli pápájuknak ismerték el, akik itáliai emberben jobban bíztak, mint abban a Kelemenben, akit Avignonban tisztelnek a franciák. Melléje szegődtek a bárók, akiknek a nápolyi udvarban már nem jutott szerep, mások kapták el a koncot, valaha megbántották őket vagy kevesellték jutalmukat. A sereg nőtt, előzönlötte az északi vidékeket. Jórészben szedett-vedett ármádia volt, de szárnyán álltak a szörényi bán magyar segély-

csapatai. A portyázók mélyen benyomultak nápolyi területre, felégették a Johanna-hűségű kastélyokat, kiperzseltek a clementistákat fészkeikből, csak magas sziklavárak állhattak ellen ostromuknak, melyet elkerült az, aki Károly kegyelmére szép szóval megadta magát.

A népindulat Nápolyban ingadozott. Megszokta asszonykirályát, tanácsadóit, a rendet, mely valahogy hasonlított még ahhoz, melyet egykor Bölcs Károly tervezett meg. Eleinte ingadozott a nép. De aztán lassan, szinte észrevétlenül átállt a győző pártjára. A zarándokok hatalmas csapatokban, égő fáklyákkal vonultak fényes nappal át a városon, hirdetve Sodoma büntetését, mert nem ismerte fel idejekorán az Úr nehéz tekintetét. A fanatizmus lángjai ég felé csapódtak. Szerterombolták a templomokat, összetörték a kegszereket, ha clementista parókia volt, s a misét szakadár áldozó mondotta. A nép jó szívvel fogadta Károly bujtogatóit, akik kenyeret ígértek s eretnekegetést.

A várak ellenálltak. Aversát nem vette be Károly. Capua dacolt. Nápoly határához sem juthatott el. A gályák ott ringtak a kikötőben, s a hajóhad rectora már háromszor járt fent a palotában, szerette volna rávenni Johannát arra, hogy meneküljön Provence-ba. Még minden út nyitva volt. Hódolhatott volna Orbán pápának is, hogy megmenthesse így királysága felét... Még hívhatta volna a föld királyait segítségül... oltalmat kérhetett volna a régi ellenségtől, hiszen Szicília királyi palotájában, a palermói Regiában számára mindig volt menedék. De Johanna hajthatatlan maradt. Szeme dél felé kémlelt, s onnan nyugat felé. Ha a tűzvész veres felhője előntötte a látóhatárt, kereste az esti világosságban Brunswick Ottó előőrseit. Ha morajlott a nép, magasba emelt póznákat, melyeken mocskolt tiarájú embercsonk ábrázolta Kelement - szeme végigsiklott az öblön, szeretett volna sas szemével látni, hogy az ég peremének távoli szegélyéről elővarázsolja Anjou Lajosnak segítséget hozó gályáit.

Csodát várt. Már harminchat esztendeje, hogy Nápolyban koronát viselt. Az évek elsuhantak felette, s nem lehetett égi kegyelem nélkül az, hogy ennyi viszontagság közt, ennyi veszélyben ő, az asszony, túlélje a föld férfifejedelmeit. Vajon ki bírt volna megmaradni a trónon, annyi ellenség, kétes barát, hűtlen vazallus, mohó koncleső között? Ki ismerte nála jobban a Curia folyosóit, a bíborosok hangulatát, a Maison de France-ot, Sziciliát, Bizáncot, Hellászt, Pannoniát s az Impériumot? Kegyes testvérének szólíthatta egykoron Bernabò Viscontit, nővérének a sienai Caterinát, bölcs uralkodó-testvérének a félelmes Ludovicust. Kancelláriájában lassan halmozódott a világ minden bölcsessége, tatár kán s perzsa király levele keveredett Afrika fekete uralkodóinak titokzatos írásaival. Ő volt Nápoly, az egyedülvaló, a hatalmas, mely a valóság szerint oly gyenge, hogy egyetlen támadás kell csak, s nem marad más meg belőle, mint néhány vár erős fala. Mégis ez volt az Aurea Aetas, a hosszú aranykor, mely alatt ellenség nem tette be a városba lábát, éhínség nem szántott, nem mértek emberhúst, nem árasztotta el az Úr kegyetlen haragja. A népnek volt kenyeke, s a nép tudta, hogy pártos főurak, országbárok, simóniás főpapok felett még valahol, a Castel Nuovo kis szobájában éjjel és nappal őrködik az asszonyakarat. Nem korbácsoltatott el senkit útjából, ha lovon vagy hintón kiment a városból. Megállt, ha gyermeket vezettek elébe, hozzáengedték az anyát, ha kérte a királyasszony áldását... Mindez most, ezekben a tépelődő órákban szaggatott képek formájában merült fel. Oly sűrű s emlékekkel teleszótt volt a múlt, öröm s halál árnyéka, futó arc, szó emléke, egy mosoly, egy éjszaka íze... Nápoly. A kenet érintette homlokát. Isten kegyelméből s az Ő akaratából lett királyné, s trónján ült harminchat esztendeje.

Meggyújtotta a gyertyát, elővette Ottó levelét. Vele nem számoltatok, jó urak... a sokat gyalázott teutonnal, a szőke herceggel, aki nem örökölt országokat, nem vár rá korona, s kalandos szomjúságában már kora ifjúkorától zsoldért, vagyonért, hírért azt szolgálta, akit akart. Nem számítottak arra, hogy Ottó hűségesebb lesz hozzá, mint koronájának legjobb lovagjai. Sereget szervez - így írja - Calábriában, s ha idejében elegendő pénzt kap, néhány hét

múlva fel tudja venni a harcot Urbanussal, s Isten kegyelmével szétveri a Durazzói hadát. Mosolygott, amikor olvasta... Merev, kemény mondatok, melyeket sohasem ír le így itáliai kéz. Rövid csattanóival, sommás formáival betölti a pergament, olyan, mintha hűségére esküdött zsoldosvezér írta volna, s nem az a férfi, akivel az Egyház rendelete szerint életét s ágyát megosztotta.

Ottó nem kéri arra, hogy meneküljön. Nem csügged, zálogba veti jószágait, toboroz, szervez, talán sarcol is a Koronáért, bünteti és féken tartja a rebellis főurakat. Lassan formálódik a had, mely felmenti a Regnum északi felét s Nápolyt is, ha addig mégis eljutnak a Durazzói emberei. Ottó az egyetlen, aki tartja benne a lelket, aki hű, alázas, szerető. Végtelen gyengésséggel gondolt e marcona pápai kapitányra, akit Avignon ültetett Calábria hercegi székébe, s aki lassan-lassan rokona, barátja, életének jobb fele lett. Negyvenhat esztendő volt, amikor egybekeltek. Negyedik férj... s ki tudná számolni az elreppent emlékeket? A menyegzőt csak úgy tartották meg, mint állami aktust, megküldték hírét a királyi kancelláriáknak, mindenki úgy fogta fel e házasságot, ahogy illik: a királyasszony nem maradhat védtelenül. E komor, szűkszavú herceg meglágyult a szoba magányában, letette vértjét, esténként lantot pengetett, beszélt az otthoni világról, Thüningiáról, melytől oly régen elszakadt. A mécsek fényében elmosódtak arcáról a sebek, a napsütötte, kemény katonaarc szelíd lett, majdnem érzelmes. Kiállt az erkélyre, amikor sívított a tenger, és szemével követte a sirályokat.

Hitt a csodában. A biblikus csodában, hogy az Úr kegyelme még egyszer megáldja asszonyát. Gyermeke lesz Ottótól, a trónnak lesz örököse. Még remélt gyermeket, szívósan, égne lendülő vággyal. Úgy esengte a csodát, az áldást, a megtermékenyülést. Mintha utolsót lobbant volna asszonyszépsége ebben az utolsó esztendőben, szinte meg is fiatalodott. Ruganyosabb lett, arcán elsimultak a redők, járása megint kecses volt, hangja lágyabb, lerázta a fáradtságot, a terpeszkedő, ájult nyugalmat, melyben korának asszonyai oly gyakran töltik el utolsó, jámbor éveiket. Nem akart megöregedni. Ha tudta volna, miként cimborálhatna az ördöggel örök szépségért, frissességért, talán megidézte volna, s odaállt volna, ahol a két bűvös kör mágikus pontja érintkezik. De így csak harcolt az ifjúságért, mely már elsiklott mellette, de még rávetette szépségére alkonyi sugarát.

Állt a szoba ablakában, és kitekintett. Gondosan elzárta a levelet. Arra gondolt, kegyes szavakat ír ő is Ottóhoz, saját kezével, egyszerűen, nem a Regina írja, csak az asszony, aki aggódik, várja férjét, biztatja minden sorával, hogy milyen puha, milyen édes lesz megpihenni a végső győzelem után. Az egyetlen, aki nem akart király lenni, beérte hercegi ranggal, nem tágított a korona hűségétől, szolgálta azokat, akiket fölébe helyezett. Ottó... a szeme könnyes lett, amikor a zsoldoskapitányra gondolt, a merev vállúra, bicegőre. Nápoly ebben a fekete karneválban Ottó zsoldosainak kezébe van letéve. Ő fog majd ítéletet tartani az ingatag, bűnös, kétszínű Nápoly fölött.

A várnagy kopogott be hozzá. Halk hangon jelentette: ez az éjszaka az utolsó, amikor a Domina Regina még elhagyhatja a Castel Nuovót, felszállhat a gályákra, váltott lovakkal éjnek idején ellovagolhat Calábriába... Ez az éj az utolsó, mert holnap reggel talán már körülvehetik a kastélyt Károly herceg legényei.

Távoli alkonyatra gondolt, amikor egy fekete ruhás, Johannita-keresztes martalóc állt előtte, akit Fra Morialénak nevezett el a népszáj. Gúnyosan mondott le szolgálatáról, hangjából érezte: átmegy az ellenséghez, s egy árva kulccsal akarja nyugtatni háborgó lelkiismeretét, azzal a kulccsal, mely talán nem is nyit semmiféle zárat, talán csak a mesékben létezik egy kis ház, melyben megpihenhet a menekülő.

A várnagy csodálkozva nézte, hogy e komor, végzetes órán miért önti el asszonyának arcát a különös, kék mosoly. Úgy látszik, már minden elveszett, csak egy keskeny egérút marad hátra, melyet még megvédhet hűséges vitézeivel. A keskeny út, mely a háborgó plebsen keresztül a kikötőig vezet, s amelyet holnap katonák láncra fog talán örökre elrekeszteni. Közelebb jött, látta, öreg és sebhelyes. Tarentói Lajos alatt küzdött Capuánál, ismerte Johannát kislány korából. Bölcs Róbert emelte fel a nemesi rendbe, amikor lovaggá ütötte. Térdet hajtott előtte, könyörgött:

- Mindnyájunknak könnyebb a szíve, ha Serenissima Regina életéért nem kell aggódnunk. Ha csak a várat kell védenünk s nem a királynőt. Kegyes Asszonyom, délen biztosabb... Ottó herceg hadaihoz ér kegyességed, háta mögött Szicília, ott a tenger... Ma éjszakáért jótállok. A holnapért nem szavatolhatok.

- Egyszer már menekültem. Te nem tudod, milyen keserű az a kenyér. Legjobb mestereink építették egykoron ezt a várat. Vannak katonáink, s van reményünk. Úgy határozunk, hogy nem távozzunk el innen élve, míg van reményünk, hogy megjön a felmentő sereg. A fegyvereknek kiosztom a palota borait. Én behúzódok a védettebb szárnyra, amelyet talán nem érnek el a tüzes kőgolyók.

- Üresek a pincék... alig van egy-két hétre eleség, az ostrom váratlanul érkezett nyakunkra. Talán szenvedni is kell, Regina, míg sereget gyűjt Ottó herceg... Megbánja kegyességed... ha nem menekül.

- Senki sem tudta megmondani, melyik volt az a szoba, melyben Corradino végigélte az utolsó éjszakát. Ha meghajlott volna Anjou Károly hűségére, hűbérurának fogadta volna, még megmenekülhetett volna az utolsó órákban is... Senki sem emlékezhet arra, merre őrizték. Én mindig úgy éreztem, az a cella volt siralomháza, melyben egykor Róbert fráter ült, s amelyben azóta sem lakik senki sem. Ha elkövetkezik utolsó óráim, kérlek, nyittasd ki nekem e kis szoba ajtaját. Az utolsó nápolyi Anjou nem kíván gyávább szívvel meghalni akkor sem, ha asszony, mint az utolsó nápolyi Hohenstauf.

Álltak egymás mellett. A várnagy ajkára nem jött válasz, a beszéd, úgy érezte, ezekben a percekben, egészen hiábavaló. Minden céltalan, reményvesztett, a szó ma még él, virágzik, azt hiszed, felejtethetlen, holnap fonnyad, holnapután egészen lepereg. Csendesesen tette be maga után az ajtót, s leballagott a markotányosokhoz, hogy számba vegye az utolsó kenyereket.

A Durazzói követének szeméről levették a köteléket. Ott állt tarka lovagruhájában, tollasan, köpenyébe burkolva a nápolyi nagytanács előtt. Mintha semmi sem változott volna az évtizedek alatt. Mintha még senki sem ismerné a szörnyű port, melytől eldördülnek a bombardák, s rést lőnek a Castel Nuovo falába. Mintha ma is Tarentói Lajos derűs világa lenne, úgy ülnek aranyban s bársonyban a bárók, akik nem tudnak többé kiszökdösni a várból, s így megmaradtak a királynő hűségén.

Johanna késett. Úgy mondták, reggel óta térdel a kápolnában. Imádkozik. Az urak s a követ várakoztak. Lassan nyílt az ajtó, s az udvar pompájában, apródjaitól kísérve, fegyvermesterei közt a királynő bevonult.

Fájdalmas volt ez az utolsó ceremónia. Mindenki tudta, a Kastély nem tarthatja tovább magát. Nincs étel, nincsenek ágyúik, hogy megküzdhessen az ostromló hadakkal. Alig van katonája, néhány száz lovas védi a várat, lent zúg a tömeg, gyalazza Johannát, s hangosan élteti Károlyt, aki megígérte a kenyeret. Nehéz alkudozni a trón magasságából, de a titkos üzenetvivők ismerték a Vár feladásának minden pontját, s Mallorbino grófja csak azért jött el Károly táborából, hogy ura szavával szentesítse a végső megállapodást. Hangja harsány volt, amikor megszólalt:

- Domina Regina, kegyes uram, Károly, e néven harmadik, mint Szicília, Nápoly s Jeruzsálem királya, általam küldi hódolatát. Fájdalmas szívvel hallotta, hogy a Castel Nuovóban nélkülözök ülnek a királyi asztal mellett, hiányzik a hús s a kenyér. Lovagi kötelességének tartja, hogy megkíméljen e szerfeletti aláztatásoktól, melyek méltatlanok ahhoz, aki koronát visel. Ha kegyességed nem emel ellene kifogást, már ma, a délutáni órákban elindítja társzekereit, beküldetjük mindazt, amire e néhány nap alatt még kegyességednek szüksége lehet.

- Miért mondja kegyelmed, hogy csak néhány napra számíthatunk?

- Az egyezség úgy szól: ha egy hét alatt nem jő meg a Clementiád által várt felmentő sereg, ha nem tör át hadakkal a Calábriai herceg, s nem jönnek meg a provençe-i gályák - ha mától számított egy hét alatt sem történik meg a csoda, melyben Clementiád váltig s hiún reménykedik -, akkor megnyílnak Károly király előtt a Castel Nuovo kapui, s királyi fenséged öccsének kezébe adja magát.

- Nyolc napig nem támadtok?

- Nyolc napig nem szólalnak meg a bombardák, mindennap bejön annyi étel, amennyi kell az udvartartásnak. Ha haldokló van a várban, s utolsó órájában elfordítaná tekintetét a szakadár tévelygéstől - küldünk római szentatyánk hitén maradt lelkipásztort, aki megadja a feloldozást. Más szavam nincs, Regina, kérem, add meg engedélyedet arra, hogy elhagyhassam a Castel Nuovo környékét...

- Ha seregeink felmentik Nápolyt, s visszaáll hatalmunk, kegyelmedet, gróf úr, illendő szaváért akkor is meg fogjuk jutalmazni. Térdeljen elénk kegyelmisséged, s fogadja királyi köszönetünket.

A követ letérdelt. Oly szokatlan volt a királyi szózat, oly ellenállhatatlan az uralkodói gesztus, hogy egy pillanatban átvillant rajta, összetépi a díszes, pecsétetes pergament, letépi magáról Urbanus veres rózsáját, Károly királyi hadainak jelét - odaesik a megvert, beszorított, reménytelenül vergődő elé, ő, a fegyvertelen, kardot kér valamelyik őrt állótól, s felesküszik a halál hűségére... Épp csak átvillant rajta, míg engedelmesen mondta a búcsúzó szavát, s ajkával érintette Johanna kezét.

Hajnaltól másnap hajnalig leste a rövidülő éjszakában s a hosszú nap alatt az égi s földi jeleket. Ha madarakat hallott seregestül délnyugat felé repülni, ha alaktalan foltok úsztak a levegőben, már gályákat látott, liliomos lobogókkal, francia tengerészeket, akik szájukba vett széles kardjukkal lábalnak a derékig érő vízben... Ha veres volt dél felé az ég alja... Brunswickra gondolt, a nagy csatára, mely most tombolhat valahol Nápoly körül... Itt ült naphosszat a védett palotaszárnyon, a bástyák közelében, a legmagasabb ponton, hogy első legyen, aki megpillantja, ha megélné a látóhatár.

Szellemvilágban élt, melyben formát változtatnak a földi dolgok - közönyösen s értetlenül hallgatta tanácsosait, a tiszteket, várvédő katonákat, akik a jövő árnyékai közt bolyongtak, mindenikük jószágát, gyermekét s életét is féltette, s titokban átkozta Johannát, aki rákényszerítette az ostrom céltalan heroizmusát. Elnézett fejük felett, s mosolygott, ha aggódó szavakat hallott, rémület jelét vette észre egy-egy arcon, mely letekint a várárok túlsó partjára, s látja a portyázó, idegen vitézeket. Hite sziklaszilárdan állt, hogy minden jóra fordul, a felkent király nem válhat népének szolgájává, nem alázkodhat meg a pártütő előtt. A csodának közelednie kell kétfelől is, s alig telik bele egy vagy két éjszaka, s már Nápoly kapuinál lesz a felmentő sereg.

Így várt, mint gótikus legendák fehér hercegisasszonya, aki a donjon tetejéről lesi a szerelmes lovagot. Az ételt alig érintette, az álmatlan, virrasztó órák árkokat ástak szeme körül, csak a tekintete lángolt, az hordozta a diadal konok, makacs fanatizmusát.

A piedigrottai csatavesztést legelőször maga a tömeg tudta meg. A hírhozó még nem érkezett meg, örömtüzeket sem gyújthattak a Károly-pártiak... de a hír beszivárgott Nápolyba, félelmesen s ellenállhatatlanul vette körül a palotát, mindenki bizonyosat tudott, halottak hekatombáiról, foglyokról, zsákmányról... talán már akkor tudták, amikor még javában folyt a harc. Brunswick Ottó áttörte az urbanistákat, de hátába kerültek a magyar bán portyázói, s idegen harcmodorukkal megzavarták az összeszedett zsoldossereget. Mint sápadt fárosz, úgy világított Ottó hatalmas, páncélos figurája, szőke haja úszott a levegőben, olyan volt, mint régi hadiisten, aki kiszállt a nyugalom kertjéből, sisakkal cserélve fel a babért. De Ottó egyedül gyenge volt, a lovagok lassan elvéreztek, a harc csak körülötte tombolt, egy percre még úgy látszott, mintha átverekedné magát, mintha ingadoznék az ellentábor, de lassan körülfogta a lovasok sodra, könnyű, bőrpáncélos vitézek fonták körül, helye sem volt arra, hogy felemelje szekercéjét, lova rémülten ágaskodott a zajban, mintha menekülni szeretne a tömeg fojtó szorítása elől. Még hullottak ütései, még vágott s vagdalt a fegyver vak dühében, de már fel kellett adnia minden reményt. A vezéri zászló oldalra billent a csatlós kezében, s utána zuhant sebbel borítottan maga a Calábriai herceg is.

A csatavesztés híre lassan-lassan szállingózott Nápolyba. Eleinte csak riadt csoportok alakultak ki az utcai népben, eleinte csak a tábornokok mellett ógyelege találgatták a nap nagy eseményeit. Eleinte még azt hihették, mindez csak kósza hír vagy gonosz tréfa, melyet valami csavargó eszelt ki. De aztán jöttek a hadinépek, tépázva, véresen, felkötött karral, rongyba pólyált fejjel, egy zászlót láttak, mely Clemens nevével ékeskedett... lovakat, melyeknek takaróján egy elesett báró címere díszelgett. A nép ösztöne mélyén a csatavesztés hírére titokzatos módon Johanna hitére tért. Mintha egyszerre hűvös szél szántott volna végig a városon, mintha megbánták volna lázadásukat, a testvérharcot, Károly éltetését... mintha egyszerre emlékeztek volna a régi s békés napokra - úgy ért meg lelkükben a változás különös élménye. Amikor már nem lehetett kétség abban, hogy Károly győzött, s a piedigrottai csatában Ottó herceg sebesülten foglyul esett - a tömeg ajkán megfagyott az ujjongás, egy hang sem kiáltott vivátot Károly úrra, asszonyok szava hallatszott, amint sírva, anyaként hívják Johannát, gyermekek imádkoztak fennhangon, s férfiak fogták kezükbe kopott sipkáikat. Gyűlölettel nézték a katonákat, akik ott sáncolták el magukat a Castel Nuovo körül, s hirtelen gyűlölet szavait szórták mindazokra, akiknek akaratából megbomlott e város békéje.

Még csak a város tudta Károly győzelmét, azok, akik a váráron túli világban éltek; de alkonyatra kigyúltak a tüzek, a katonák zászlókat lengettek, harsány kiáltásuk elérte a palotafertályt, betört a magányos, halálra készülődő vár lakói közé. Először csak az őrt állók hívták tisztjeiket, perccel később már sápadt udvari népek szivárogtak a bástyákra, s Nápoly ezer jeléből megértették azt, amitől féltek, hogy Nápoly elveszett.

A gyóntató s a secretarius ott állt a királynő mellett. Csend volt, senki se beszélt. Johanna maga is hallhatta az utca távoli zaját, láthatta a kigyúlt fáklyák kígyózó vonulását, a kürtök vidám szavát, a tömeget, mely félig eltakartan él, mozog, hömpölyög a Város hatalmas szárnyain. Szeme találkozott a két szomorú ember tekintetével. Sokáig hallgattak. Az atya kezébe vette a királyasszony kezét. Így ült, percekig. Könny nem szivárgott szeméből, a hangja nyugodt volt, nem reszketett.

- Ottó meghalt?

- Nem... Domina Regina... él... csak Károly hatalmába került... Második lova levetette... az elsőt kilőtték alóla... Így mondják azok, akik elhozták a hírt.

- Minden elveszett?

- Az Úr végtelenül irgalmas, s akit egyszer felemelt, azon rajta tartja kezét. Talán túl sokat időztünk a világi dicsőségeknél, talán arra kellene gondolnunk, hogy meghajtsuk fejünket, ha elérkezik a megpróbáltatás órája...

- Hogyan szól traktátusunk?

- Holnap meg kell nyitni a vár kapuit, asszonyom.

- Ha az Úr csodát akar... hajnalra megérkezhetnek a gályák, s ha elveszett Ottó serege, még győzhetnek a franciák.

- Királyasszonyom... lehet, hogy az Úr csodát tesz, de az ő akarata kifürkészhetetlen. Imádkozz. Tisztítsd meg lelked, utána talán könnyebben viseled el azt, ami következik... Gondolj a végső dolgokra, a csendes esztendőkre, amelyek még várnak Clementiádra, s gondolj mindig arra: mindig az Úr akarata teljeseedik be.

- Nyugtattok, mintha gyermek volnék, s nem tudnám, milyen sors várhat egy fejedelemre, aki a bitorló kezébe kerül? Azt hiszitek, nem mesélnek erről a Castel Nuovo kísértetei?

- Ne rémítsd magad, asszonyom, félelmes dajkamesékkal. A Castel Nuovo még áll, őrség van tornyán, s ha kegyességed elfogadja Károly szavát, dicsőségben s hatalomban vonulhat oda, ahová a szerződés engedi.

- Meglátod, barátom, Károly sohasem enged el. Talán nem is Károly fogságába esem, lehet, maga Ludovicus az, akinek hatalmába kerülök. Meglátjátok, hajóra raknak, szekérre, úgy visznek Pannoniába, hogy eléje vessenek, megalázzanak. Talán maga Ludovicus akarta mindezt, ő adott hadakat, ő adott pénzt Károlynak. Ha fogságom hírét hallja, talán személyében jó el megint Nápolyba, nem törődik testi nyavalyáival, ő maga jön, hogy megnézze aláztatásomat, s lássa, amikor Johanna fejét lecsapja a pallos azon a helyen, ahol Corradino bevégezte életét.

- Kegyes Asszonyom, rémképeket lát. Károly előtt meg kell nyitni a kaput, mert erre kötelez a lovagi szó, s ezenfelül hadainak többé ellen nem állhatunk. De Károly herceg élvezte Clementiád irgalmas kezét, anyai szavát, őt emelted ki a hercegek közül, őt jelölted Nápoly trónjára... Valójában nem történik más, mint amit évekkal ezelőtt te is akartál. Talán Isten rendelése, hogy megbékéljen vér a vérrel, hódolásodra jön, megosztja majd veled a trónt, kér, ne vond meg tőle bölcs tanácsaidat... A nép melletted van, királyasszony... leborul előtted, nem engedné senki, hogy hajad szála meggömbölyjön...

- A nép... mintha karneváli bábu lennék, úgy sározott, piszkolt, gyalázott. A Vox Populi hányszor ordította halálomat?

- A társzekerekkel érkezők, akiket beengedtünk a várba, mind síró szemmel beszélnek e szörnyűségekről, tudják, hogy Nápolyra nehéz napok jönnek, megpróbáltatáson megyünk keresztül, s nem tehetünk mást, mint hogy irgalmas lélekkel meghajtsuk fejünket. De hidd el, Nápoly népe ebben az órában Johanna pártján áll! Ha hűséget esküdnél Orbánnak, ha elküldenéd követeidet még ma hozzá... még ezen az éjen... talán megváltoznék a sorsod... Hátha ez megállítaná a végzetet!

- Prignano megbántott. Engem és Ottót. Előtte nem alázkodom. Ha vérbeli herceg tette volna, ha magyarországi Ludovicus: rokon s rokon közt sebez, de nem sért a szó. Prignano vazal-

lusom volt. Kézcsókra jött, amikor egyházmegyét kapott. Alattvalóim előtt nem alázkodom, még ha néhány megrettent bíboros jóvoltából hármas koronát visel is. Ha ezért jöttetek, urak, távozhattok. Johanna a hamis Orbánnal nem egyezkedik. Most hagyjatok magamra. Itt fogok ülni a bástyán, ebben a székben. Szemem már úgy megszokta a hajnal derengését, az első pirkadást, amikor végigsimítom a láthatár szegélyét... úgy ismerem az utat, amerről jöhetnek a hajók... ismerem széles, keresztes vitorláikat, amelyekkel Anjou Lajos felszerelte hadát... jönni fognak, mert Lajos herceg azt üzente. Megvárjuk, urak, a holnap delet, meghosszabbítunk minden órát, imádkozunk s könyörgünk azért, ne essék gyalázat egy királynőn, akit a szent kenet illetett.

Egymásra néztek a hűségesek. Olyan fájdalmas volt a vergődés, a remény, a hulló s éledő várakozás. Az éhes madarak körülrikoltozták a bástyákat, s nyugtalanul fordultak el a várostól, melyet tűzbe és füstbe borítottak a győzelmi fáklyák lángjai.

A felvonóhíd lánc megcsikordult. A sápadt arcú, kiéhezett vitézek várakoztak a várnagy intésére, aki lehorgasztott fővel adta meg a jelt. Az utolsó nap utolsó órája volt, s csak a fegyverszünetet szavatoló bárók unszoló szavára adta ki kezéből Johanna a vár kulcsait. A hűségesek maguk közt tanakodtak, miként lehetne enyhíteni az átadás fájdalmas aktusát. Néhányan követségbe készültek Károly királyhoz, számítottak arra, hogy örvendő lélekkel hozhatják a Durazzói irgalmas válaszát. Este jöttek vissza. Az átadást másnapra, vasárnapra tervezi a győztes, s az ünnepi nagymisét a kastélyban kívánja meghallgatni. Csupán annyi vitézzel jó fel, amennyi királyi kíséretéhez illik, s kerül minden civódást, mely vérontásra vezetne a diadal első napjaiban. „Vért nem fog ontani” - ez volt az egyetlen ígéret, melyet komor lélekkel, könnyes szemmel hoztak vissza a várba az országnagyok.

A Castel Nuovo készült a fekete vasárnapra, s Johanna is készült rá. Bement a kancelláriába, elővette a lepántolt vasládából Róbert király sárguló testamentumát. Megidézte a hallgató, távoli szellemet. A nagyatya lelkét invokálta, bölcsességét, így találta a hajnal félderengése, nemzetségének kiterített családfája, diplomák, titkos állami írások között. Így találta a hajnal, s azok, akik látták, megrémültek tőle, fakó hamuszínű, öreg volt. Eltűnt a titokzatos varázs, mintha az ördög visszavonta volna a kontraktust, sápadt arcú öregasszony borult rá nemzetségének sorsára, napról napra végigborongta uralkodásának hosszú évtizedeit.

Reggel meggyónt. Megnyugodott. Még néhány óra volt hátra, míg bekövetkezik a fájdalmas aktus, amikor leeresztik a hidat, s átlép rajta az új király zsoldosserege. Néhány óra, ami még hátra van Nápolyból... míg a tornyon az ő lilomos lobogója leng. Johanna színe, melyet annyi szerelmes lovag viselt egykoron a latin föld tornáiban. Már nem nézte a tengert, csendesebb lett, megnyugodott. Egyik asszonya titkos fű levét főzte éjszakára, bevette, megkönnyebbült. Mintha az élet utolsó küszöbén állva csendes vidámság öntötte volna el. - Elvégeztetett - ezt mormolta magában, s aztán előkérte öltöztetőasszonyait. Az utolsó órában bevonult asszony-szobájába, kirakatta maga elé köntöseit, s válogatni kezdett, milyen palástot, köpenyt, fátyolt tegyen fel egy királyasszony akkor, amikor letaszítják trónjáról. Mosolygott könnyein keresztül, s bőkezűen ajándékozott. Szikráztak az ékkövek, a selyem végigfolyt a pádimen-tumon, bársonyok tompa fényét verte fel a kései napsütés. Mintha megint örökifjú lett volna; aggódó gonddal fűrdette arcát virágtejben, senki se lássa rajta az utolsó éj nyomait. Tégelyei, festéke, főzetei előtt ült. Viaskodott az elmúlással, mintha ez lenne egyetlen ellensége, akivel még hadat lehet viselnie.

Megnyílt a nagyterem, szivárogni kezdtek a halotthalovány udvari népek, arcukon az éhínség, vívódás, félelem karikáival. A szolgák lábujjhegyen jártak, kiraktak egy-egy gyertyát, ismételték a mozdulatokat, melyeket megszoktak évtizedek óta, udvari fogadások alatt. Leporolták a

trónszéket, felállították a zászlókat, előtolták a címeres padokat. Az első ajtónálló tanácsstalanul nézett maga elé, halk hangon kérdezte az udvarmestert, vajon rakjon-e még egy karosszéket a királyi trón elé? Amikor előhozták a kisebbik trónt - melyen utoljára, húsz esztendővel ezelőtt boldog emlékezetű Lajos király ült -, néhányan elővették kendőiket, s félrefordulva törölgették kibuggyanó könnyeiket.

Így készült a Castel Nuovo a szomorú aktusra, egyikére a legkomorabbaknak, melyet megért hosszú élete alatt. A nap rézsút sütött, s a megbeszélts óra, amikor leereszkedik a híd, szétverik az akadályokat - feltartóztatlanul közeledett. A clementista főpapok rémülettel gondoltak a pillanatra, amikor szemben találják magukat először a seregek közt jövő urbánusokkal. Mindenki életét féltette, birtokát, asszonyát, gyermekét. Johanna világának utolsó, szomorú percei voltak, amikor tarka selymekben, rangos szalagok közt, fegyverekkel s aranyláncokkal vonultak be a grófok s a többi kamarás. Mint megszokták, úgy rendeződtek széles karéjba, kiki rangja, szolgálata, méltósága szerint. Mintha mindez a haláltánc különös figurája volna, egy perccel az elmúlás előtt. A méltóságok játékot játszottak, talán csak egymás kedvéért, amikor végigpróbálták régi szerepüket. Az udvarmester megkopogtatta botját, rendezett. A ritmus biztonságát átvették azok, akik beléptek sápadt arccal, reszkető ajakkal. Megnyugodtak, beálltak a képbe, mely majdnem oly fényes, valószínűtlen s idejétmúlt volt, mint Giotto képzelt császárnak világa, Szent Borbála freskóképein.

A kürt hosszan, elnyúltan szólt. A várkaplán keresztet vetett. Hallani lehetett a vaskötelek csikorgását, amint a híd lassan leereszkedik. Ebben a percben lépett be Johanna. Apródok hordták uszályát, korona volt fején, arca különös, újszerű volt, asszony arca, aki megőrizte szépségét, mert felüláll minden időn. Nem volt öreg, s nem volt fiatal. Azok, akik utoljára bókoltak előtte, meghajtották térdüket, s reá mosolyogtak könnyes szemmel - fájdalmas csodálatot éreztek a királyasszony iránt, aki úgy ült most trónján, mint császárnők a bizánci mozaikokon. Szava halk s puha volt:

- Magunk között vagyunk még néhány percig, urak. Engedjétek meg, hogy a királynő utoljára köszöntsön benneteket. Köszöntselek benneteket, s megköszönjem hűségeteket. Minden, ami megmaradt Bölcs Róbert világából - ez az egyetlen óra, amikor még itt ülök a trónon, hordom koronámat, még élém térdelhettek s én még szabad vagyok. Lehet, hogy a következő óra már elválaszt bennünket egymástól, ezért kérlek benneteket, Nápoly hűséges rendjei, jöjjetek egyenként elém, s búcsúzzunk el egymástól.

Mintha temető-játék alakoskodóinak fájdalmas csoportja lenne, úgy jöttek hozzá, trónjának zsámolyához, rangjuk s méltóságuk szerint a tanácsurak. Mindegyikéhez volt néhány szava, a mosoly nem hervadt le arcáról, csodálatos gráciával nyújtotta csókra kezét, halk szava idézte a régi Johannát, aki félelmes szépségében megbabonázta egykor minden lovagját.

Olyan szép volt, magányos ebben az egyedülletben, mely reá szakadt... Mindnyájan tudták, ezek már az utolsó percek, a hídon végigdübörögnek az idegen katonák, a vivát-szava mint elomló fátyol lebben az érkező elé, menetté formálódik az új király kísérete, a vár kiéhezett katonái tisztelettel csapják le előtte alabárdjaikat... Hallották a lépést, a morajt, mely szobáról szobára, emeletről emeletre, folyosóról folyosóra közeledik, belepi a Castel Nuovo időtlen világát, s mire Johanna elbúcsúzik utolsó apródjától is, halkán, majdnem észrevétlenül letörli csipkével a könnyet, szétnyitják a szárnyasajtókat, beárad a harsonák kemény, harcias szava - a trónterem küszöbén megáll Károly, a nápolyi király.

Kicsiny volt termetre, tagbaszakadt. Arcának metszése elárulta a Durazzói-házat, névadójához, az Aversában kivégzett Károlyhoz hasonlított, de annak vékony, magas alakja helyett e kemény archoz tömzsi termet tartozott. Palástja végigomlott a földön, sarujának magas sarka

igyekezett megnyújtani a királyt. Szeme végigvillant a régi, szinte változatlan képen - egy pillanatra mintha visszariadt volna a győző... mintha különös álmot látna, vert hadak, porba hulló vazallusok helyett ott ül trónján örök mosolyával arcán Nápoly királyasszonya. Végigvillant emlékezetén a traktatus: így kellett-e őt Johannának fogadnia, vajon nem alázására történik mindez, a káprázatos s mégis vérforraló kép - még egyszer fölébe akar kerülni a másik, szakadár Nápoly, melyet neki el kell törölnie a föld színéről? Egy lépést előrelépett, dac és indulat keveredett benne, a félelem s harag. Legszívesebben kivonta volna hüvelyéből pallosát, s jelt adott volna: kezdődjék meg a kaszabolás... de féelmes volt a fény, mely a gyertyák fényözönéből feléje áradt, szétárasztotta világát a liliomos aranykorona körül, visszasugározta rubinok pompáját, de elnyelte a keskeny aranyabroncs bágyadt fényét, melyet a Szentatya ajándékaként viselt.

Johanna hangja szólalt meg. Ő volt az első, a vendéglátó... az asszony, aki üdvözli érkező vendégét. Mintha örök udvari fogadás rendje kötelezte volna, parányit felemelkedett, meghajtotta fejét, s így mondta a köszöntés szavait:

- Valaha gyermekünknek fogadtuk Clementiádat. Érzelmek nem változtak, s örvendhetünk, hogy a hadi szerencse forgandósága miatt trónunkat nem kell idegennek átadnunk. Ha a Ház sorsa úgy kívánja, Kegyességed kezébe teszem le országomat. Kérem arra, hű báróimnak ne kelljen megsínyleni szomorú viszályunkat, mely Nápolyt két pártra szakította. Kérjük Fenségedet, fogadja szívesen rokoni üdvözlésünket.

Kék fény sugárzott a szemből, a hang erős, biztos volt. A varázs mintha egy pillanatra átitatott volna minden jelenlevőt... hűségese és disszidensek szinte áhítattal nézték a különös asszonyt, aki most feláll, karcsú testének gráciájával elébe megy Károlynak... szemük összetalálkozik, az új királyban talán homályos gyermekemlékek ébrednek fel, behajlítja térdét, kinyújtja kesztyűs kezét, eléri Johanna jobbát, s ajkához emeli. Mintha feltámadna a halódó lovagkor, mely már csak hagyományaiban él tovább az öregek emlékezetében. A levert, elűzött királynő elé térdel a győztes, mintha bocsánatot kérne a jó szerencse fordulataért, a trónért, melyet merész kezekkel Johannától elragadott.

A varázs egy pillanatig tart - egy pillanat, míg azt hihették a nápolyi bárók, hogy semmi sem változott, marad minden a régiben. Károly visszasegíti nénjét a trónra, s maga csak szerényen, társként fog uralkodni úgy, mint egykoron Lajos.

- Királyi nénénk, szomorúságunk oka volt a harc, mely kettéválasztotta királyságunkat. A Mindenható kegyelme igaz ügyünknek kedvezett, s a Szentatya akaratából felülök trónomra. Távol álljon tőlünk, hogy feledékenyek legyünk, s ne emlékezzünk meg mindenkor Clementiád kegyes indulatáról, mellyel velünk s családjunkkal szemben viseltetett. Kívánságunk szerint történik, ha továbbra is élvezni fogja mindazon tiszteletet s előjogokat, melyeket Nápolyban mindenkor élveztek a liliomos ház tagjai. Különös örömmel töltene el mindnyájunkat, ha Kegyességed nem őrizne haragot szívében, s megengedné, hogy hozzá folyamodjunk mindannyiszor, amikor úgy érezzük, alig nélkülözhetnénk bölcs tapasztalatait...

A szó komoran s élesen zuhant a teremre, melynek csendes lakói valójában csak most ébredtek annak tudatára, hogy nem történt vérengzés, harc: küzdelem nélkül vette birtokába Károly a királyi kastélyt s az országot, mely felett Johanna e perctől kezdve nem uralkodik. A feszültségnek, mely egy világ temetését s egy másik születését jelentette - véget vetett a harang szava. A páncélos Károly-hívek s a bársonyba öltözött régi udvaroncok egymás mellett vonultak át a kápolnába, melyben Nápoly új, Orbán-hívó érseke harsányan éneklí a Te Deum szavát.

Johanna magas székében ült ott, ahol az Anjou-ház nőtagjai foglalhatnak helyet. Karzatszerű emelvény volt, elzárva a sokaságtól, melynek feje felett kitekinthetett a tengerre az ablakon át. Leborult és imádkozott. A gondolatok vad összevisszaságban kerengtek, tele volt minden árnyékkal, élet és halál határvonala alig látszott, a forma elnyelte az értelmet, s Johanna úgy érezte - e néhány szó s mozdulat szépsége felér azzal, mintha gyalázat s alázkodás árán megmenthette volna a trónt... Így térdelt, homlokán az átok bélyegével, trónjától megfosztva, kiközösítve, a komor s ellenséges főpap szigorú tekintete előtt. Így maradt térden az egész mise alatt, míg zengtek a kórusok, ősi nápolyi himnuszok keltek életre, antifónák váltották egymást, s úgy látszott egy pillanatra, mintha véget ért volna a háborúság, senki sem tervezve a régiek ellen bosszút, úgy váltják Nápolyban egymást a királyok, mint tanácsuraikat a toszkán republikák... Így térdelt, csak akkor eszmélt fel, amikor meghallotta az *Ite missa est* elnyújtott énekét... Felállt a második Evangéliumra, keze görög keresztet rajzolt homlokára, tekintete kiszállt... valamerre a tenger felé, s akkor a szív tájékán erős ütést érzett, a tekintete mintha megmeredt volna, mintha valami csoda alapjaiban rázta volna meg a Castel Nuovo ódon falát: a kitekintő Johanna valahol távol, a látóhatár szélén imbolygó, parányi pillangószárnyakat vett észre, melyek ott táncoltak szitakötők módjára a tenger legszélső peremén... mintha nőnének, közelednének játékosan parányi latin vitorláikkal a segítségére siető provence-i hajók...

Éjnek idején kapta meg az üzenetet. Vihar verte szét a gályákat, egy hete hajóztak baljóslatú szelek s csillagok alatt. Megenyhült végre a tenger, s most befuthatnának, de látták, miként ereszkedik le Johanna lilimos lobogója a vár fokáról, s miként kerül helyébe a durazzóiak királyi koronát viselő címere. Anjou Lajos herceg azért küldte tengernagyát, hogy segítse Johannát, erősítse meg a viadalban, s vegye talán fedélzetére, ha végső veszély fenyegetné. Ha behatolhat Nápolyba, hirdesse ki mindenütt, hogy Anjou Lajos öröklí a királyasszony után a trónt, ha kell, vassal és vérrel perzseljenek el a francia lovagok minden ellentétes trónigényt.

Három napot késtek, s ez alatt a három nap alatt minden elveszett. Ma már csak titkos levelüket szorongatta, melyben mentegetik magukat az idő múlásáért, parancsát kérik, hogy hazatérhessenek. A francia gályák ott ringtak az öböl bejáratánál, biztosan, félelmesen, hiszen Nápolynak nem volt hajóhada, melyet a győzelem reményében ellenük küldhetne. De mit tehet néhány száz tengerész s tíz-tizenkét hajó egy egész világ ellen, s Nápoly ma Károly kezében félelmesen zárt világ.

A tanácsosok tervet eszeltek ki, s Károly elfogadta a plánomot. Írjon Johanna a francia tengernagynak, küldjön vele Károly is menlevelet. Jöjjenek a flotta parancsnokai Nápolyba, lássák saját szemükkal a dolgok változását, melyen ők már nem segíthetnek. De talán Johanna rá tudná venni őket, fogadjanak hűséget Károlynak, lépjenek át nápolyi szolgálatba, s hozzák magukkal hajóikat is. Hátha Johanna rávehetne őket erre, hiszen úgy kapták a parancsot, hogy a királynő rendelkezik velük... Mindezeknek okáért hímes tojásként bánjanak mindaddig a királynővel, míg Nápolyban vannak a franciák, s amíg meg nem adták magukat vagy végleg el nem távoztak.

Károly ráállt a tervre, s most követek keresték fel újból Johannát asszonyszobájának félhomályában. Míg hosszasan zengték Károly dicséretét, a belőle áradó királyi jószágot, lassan rátértek a francia hajókra, s kérni kezdték Johannát: ő is legyen segítségükre. A királynő néhány szó után megszakította őket.

- Uratoknak az a kérése, hogy fogadjam a tengeri lovagokat... De vajon hihetnek-e ők nekem akkor, ha kegyelmességték előtt beszélünk velük, s nem tudják valójában, hogy ki beszél hozzájuk, a királynő-e vagy egy fogoly?

- Ha egyedül óhajtana beszélni a Serenissima Regina, ez ellen király urunknak nem lenne kifogása... Írhatjuk-e már a menlevelet, melyhez hozzácsatolnánk Clementiád hívását?

- Írhatják kegyelmetek. A holnap nap reggelére tűzzék ki a fogadást. A mai napon lelkem békéjét szeretném visszaszerezni, s kérem kegyelmeteket, hogy ne háborgasson senki sem.

Bezárkózott szobájába. Egyedül volt, nem volt senki mellette, már nem bízhatott senkiben. Önmagának íródeákjaként próbálta ki a tollat, megmártotta fehér tintában, melyet titkos írások közvetítésére használtak Nápolyban. Néhány órányi ideje volt, hogy határozzon, vajon ünnepélyes lemondást ír-e vagy emlékezteti Anjou herceget titkos esküjére, mely nemcsak őt köti, de a francia királyt is. Az első mondat után megkönnyebbedett. Hálával s szeretettel gondolt Róbert királyra, aki számtalanszor magyarázta, hogy a fejedelem ne bízék senki másban, írja maga fontosabb üzeneteit, s a tollat oly biztosan kezelje, mint bármelyik írnoke a királyi kancelláriában. Így írt Lajos hercegnek, s őt Nápoly királyának, conregensnek címezte. Leírta szomorú szorongatásait, a szörnyű napokat, a bombardák dübörgését, írt az árulásról, mely környékezte, hiszen üresek voltak a pincék, s azért kellett feladnia a várat, mert nem volt már a katonáknak egy latnyi ételük sem. Írt a hajókról... e gyönyörű gályákról, melyekre Károly szemet vetett. Halk szóval el fogja bocsátani őket, menjenek vissza a gall partokra... de ne higgyen Lajos herceg annak az írott üzenetnek, melyet kapitányai visznek, s amely be fogja borítani fekete tintával e titkos üzenettel terhes pergamenlapot. Visszaküldi a hajókat, mert gyengék arra, hogy őt innen megszabadítsák, véget vessenek a gyalázatosságnak, mely ma még cifra kalitkában tartja, de holnap vérpadra küldheti. Emlékezteti a herceget esküjére, melyet neki, mint anyja után anyjának fogadott. Károly gyenge, erőtlen. Ha hazamennek, mint hallja, néhány hét múlva a magyar hadak - nem marad más mellette, csak néhány pártütő báró s Urbanus áldása, mely katonák nélkül annyit sem ér, mint Clemensé. Így hát siessen, a herceg. Siessen, ha még élve akarja őt látni, s azt kívánja, hogy Nápoly királynője megossza vele trónusát.

Amikor rátette kézjegyét, megnyugodott. Hitt abban, amit írt, ismerte Nápolyt, változó kedvét, a népet, mely szomjasan les minden kiszivárgó hírt, sajnálja azt, aki elesett, ha nyomorúságát élénk színek tarkítják. Ismerte országát, melyben minden ingatag. Most megint erősnek, magabiztosnak érezte magát. Kezében fogta sorsának szálát, bízott Anjou Lajosban, aki e sóvárgott nápolyi koronáért eladná lelke üdvösségét is. Bízott a franciákban, akik nem hagyhatják, hogy Nápoly kiessék a clementista világból, Urbanus hűségére esküdjék, megszűnjön Avignon világa s összeomoljon a francia Impérium, amelynek teljességén Párizsban titkon munkálkodnak. Hitt abban, hogy csak az ő szeme lát át a homályon, csak ő fonhatja egybe a végzet szálait. Nincs más teremő akarat Nápolyban, mint Róbert király unokájának bölcsessége, aki e nehéz, szorongató napok között is megtalálja az egyetlen utat.

Ahogy kívánta, a francia urak számára nem rendeztek fényes fogadást: a kisebbik királyi fogadószobába vezette be őket az udvarmester, s aztán elhagyta a szobát. Normann s bretagne-i bárók voltak, de ajkuk már az Île de France szavát hordozta. Johanna azzal a királyi nyelvvel fordult hozzájuk, melyet a Ház valamennyi hercege beszélt. Hajlékonyak, vidámak, széptevők voltak. Egyikük sem felejtette el a bókot, mely a fogoly királynőt e válságos napokban talán felüdítheti. Tekintetük - tengeri ember tekintete - messze szaladt, ismerték a Földközi-tenger partjait. Két nap óta, mióta Nápolyba beértek, megismerték az új, ingatag államrendet, mely követni szokott minden kormányváltozást. Szívük szerint talán fegyverrel támadtak volna a nápolyi népre, nagyszerű lovagkalanddal megrohanták volna a Castel Nuovót, ha nem lettek volna még itt a magyarok. Így hallgatták Johanna lassú, óvatos szavát. Először az útról beszéltek, a viharokról, a szirtes fokokról, melyek mellett el kellett hajózniuk. Csak későn tért rá Nápolyra a beszéd, amikor már Johanna mindent tudott Lajos hercegről, amit tudni akart.

- Magam kezével írtam meg az episztulát, ma már nem ülök kancelláriámban, s nincs kezem ügyében diák, akinek tollba mondhatnám. Kérem... ha úgy tetszik kegyelmeteknek, ne tegyék gőzölgő fazék fölé, míg haza nem érkeznek... a pergamen romlandó, s azt szeretném, ha Anjou hercege lenne az első, aki felbontaná, s ő is csak egyedül.

A szem élesen, mélyen kutatott. A tengernagy csöndesen bólintott, s mutatva társainak a királyi pecsétet, a levelet tarsolyába csúsztatta. Mintha felszabadult volna, bevégezné misszióját, úgy kérdezte a kegyes királynő parancsolatait.

- Szeretnénk, ha kegyelmek itt maradnának Nápolyban. Szolgálatba lépnének, királyi öcsénk befogadná kegyelmek személyét gráciájába, különösképp akkor, ha átadhatnák neki a hajókat.

A szem mosolygott, s a tiszték tudták: füle lehet a falnak, hiszen a Castel Nuovóban kíváncsiak maguk a kísértetek is.

- Kegyes királyasszonyunk, sajnos, ez parancsunk ellen való lenne, mely úgy szól, hogy védjük meg Madame-ot, ha baj fenyegetné, s térjünk vissza, ha már minden csendes Nápolyban. Mi úgy látjuk, Kegyeségedet nem környékezi veszély. Királyi előjogai tiszteletben maradtak, s bölcs elhatározása Nápoly békéjének s a keresztény világ egyezésének legbiztosabb záloga. Úgy hiszem, asszonyom, hogy ez az a hír, mellyel mi urunkhoz Párizsba megtérhetünk.

Búcsúztak. Amikor letérdeltek, s csókkal illették Johanna kezét - a királyasszonyt egyszerre elhagyta ereje. Kezével ragadta meg a tengernagy kezét, az érezte, hogy könnyek hullanak rá, felnézett, tekintetében megérezte a tragédiát. Johanna görcsösen zokogott, mintha nem akarná elengedni az egyetlen segítő kezét, mely feléje nyúlt, s amely még fegyvert tart. Mintha húzná-halasztaná az utolsó csodálatos perc múlását, amikor kapitányok vannak körülötte, királynak tisztelik, parancsát várják, térdre ereszkedve lesik kegyét, azzal a francia mosollyal, mely oly könnyen ért a kevés szóból, s néhány gúnyos mondattal vágja el a hősi fogadkozásokat.

A gróf szeméből kialudt a mosolygás. Most ő is komor, meghatott lett. Némán húzta ki kardját, s mutatta Johannának, hogy pengéjébe be van edzve az Anjou-ház lilioma. Ahogy térdelt, a kardot maga elé tartotta, s e hallgatag fogadalomban feloldódott maga a férfi, aki eddig csak urának volt hű szolgálója. Mindhárman egyszerre letérdeltek, Johanna egy pillanatra fejükre tette kezét, s arra gondolt: az Úr mégsem fogja azokat elhagyni, akiket nevében felkentek.

A franciák ünnepi díszkísérettel vonultak le a felvonóhídon, zászlók lengő pompájában, alabárdosok sorfala között. Hintón vitték őket a tengerparthoz, melyet sűrű tömegben lepett el a nép. Itt egyre ritkult a királyi kíséret, a lovak csak nehezen tudtak utat törni maguknak... Mikor leszálltak, néhány lépésnyi távolságban attól a helytől, ahol várakoztak a csónakok, különös, őgyelgő figurák jöttek velük szembe, egykori hajósnépek, örök csavargók, akik ott vannak minden késelesnél, s nem tisztelnek semmi előjogot. A kocsisok kétségbeesetten csapkodtak az ostorral, a sokaság gúnyos nevetése elnyelte kiáltásukat. A franciák fegyvert vettek kezükbe, valahogy átvágták a csónakig magukat, de a kövel s trágár szavakkal hajigáló tömeg körülvette őket a fordulóig, s amikor az utolsó tengerész is beugrott a dereglyébe, elvágták a köteleket - a tengernagy érezte, hogy valaki letépte oldaláról a tarsolyt, melyben Johanna levele pihent.

Még nézte az alkonyatban lassan távolodó vitorlákat, az egyetlen menedéket, mely viszi élete jobbfelét. Állt az ablaknál, s nem is hallotta, hogy a folyosót lassan beszövi fegyveres lépések zaja. Még akkor is ott állt mozdulatlanul, amikor egy súlyos vaskéz rátette tenyerét az ajtózárra, minden kopogtatás nélkül belépett Károly ítélőmestere. Az ajtó nyitva maradt, s a királynő látta: fegyveres vitézek zárják el a folyosó kijáratát. A rémület torkába szökkent, a

halál most oly közel jött hozzá, oly félelmesen valószínű volt, hogy mozdulni sem bírt. Karja, mely még fogta az ablak fáját, mozdulatlanul maradt a magasban. A szó, mely hozzá ért, bizonytalan messzeségekből hallatszott, s oly üresen kongott, mintha nem lenne értelme.

- Johanna, kegyes királyunk meglegelte álnokságaidat. Bűnös szándékoknak meglelte tanúságát. Míg leveled a francia királynak szólt, titkos írásoddal a pártütő, trónt leső Anjout hívtad, hogy gyengeségünkben bizakodva szerezze vissza trónodat. Így hát urunk látja, miként fizettél kegyes indulatáért, jóságáért, melyet megtetézett akkor, amikor királyi szabadságodban, egykori palotádban, szolgálid s hűséges asszonyaid közt meghagyott. Ítélné feletted, mint pártütő vazallusa felett, aki megszegte a korona iránti hűséget. De Károly királyunk megígérte, hogy nem ont vért, s ígérete köti, úgy érzi, akkor is, ha ezt kiközösített, skizmatikus személynek tette. Johanna, királyunk úgy ítélte, hogy eltávolít e helyről, mely túl fényes ahhoz, hogy továbbra is befogadja pártütő személyedet. Készülj. Egy óra múlva indulunk oda, ahová visznek börtönőreid. Annyit vihetsz magaddal, amennyit egy szekér megbír, s magaddal hozhatod két szolgálóasszonyodat. A kegyes király így ítélte, s te térdén állva köszönheted neki királyi kegyelmét. Johanna... készülj!...

A vitorlákat még látta, amint lassan köddé válnak, elhagyják a látóhatár peremét, s a semmibe olvadnak. A szó, melyet hallott, új volt. Gyermekkorra óta senki se merte Johannának szólítani, tegező szóval, melyen a bíró szól a vádlottakhoz, ha már megfosztották őket minden földi méltóságaiktól. Minden mondat értelmét elérte, de mintha megállt volna körülötte az élet, csendesén bólintott, majdnem hogy köszönte az egyszerű, nyers beszédet, amikor mondta:

- Hagyjanak kegyelmeket magamra egy órára!

Egyik öltöztetőasszonya bent volt a szobában, végighallgatta ítéletét. Bólintott feléje, az asszony zokogó szájjal nyitogatta ki a nagy ládákat, mintha most az lenne a perc legsúlyosabb gondja, miként csomagolják be majd a köntösöket. Johanna kiment az ajtón. A folyosó tele volt fegyveresekkel, akik zavartan követték mindaddig, míg egy tiszt el nem intette őket, s ő maga szegődött a királynő mellé. Johanna végigment a Castel Nuovón. Végigjárta az emeleteket. Mintha nyugtalan árnyék lett volna, megborzadtak tőle a palotaőrök. Végigment a szobákon, melyekben élt. A trónterem magasságából lekerült a kis lépcsőn a cellák sorához... válogatni kezdett emlékezetében, melyik lehetett az, amelyben őrizték Corradinót, amelyben egykor megszállt Róbert barát. Bement, mögötte az őrség. Odahajolt a falhoz, intett, valaki egy mécset hozott. Végigvizsgálta, vajon nem hagyott-e számára valaki halaványodó, százados gót írással utolsó üzenetet? A falon látta a szürkült tintafoltokat, a hatalmas asztallapot, mely nem változott azóta, hogy a cellát elhagyta a barát, a koponya sárgás üregében megkeményedett, fekete folt mutatta, hogy ez lehetett egykor Róbert tintatartója.

A kápolnába ment. Itt fájdalmasabb, szívet tépőbb volt a búcsú. Itt volt egykor anyjának ravatala. Itt térdelt le Rex Robertus katafalkja előtt, amikor Lajos és Károly bejöttek, s mondták, hogy Nápoly rendjei látni kívánják új királyasszonyukat. Felnézett a képre. Most egészen közel ment hozzá. Borbála arca szelíd s titokzatos volt, mint amilyennek még nem látta soha. Arra gondolt, talán ezért oly fájdalmas elmennie innen. Nem maradt meg senki mellette, csak e távoli, különös Borbála, akit oly csodálatos művészettel festett az ősz szakállú firenzei, hogy a sors minden forgandósága közben változtatja arcvonásait. Ha magával vihetné Szent Borbálát, aki annyszor vigasztalta azzal, hogy minden bűnre lehet még bocsánatot találni - talán minden könnyebben menne... Nézte a képet, s látta önmagát, a kislányt, aki belopózik a kápolna sarkába, amikor az öreg Giotto épp porlasztja a kőfestéket.

Az őrség kint megzörrentette fegyverét. A kápolna volt az a hely, ahonnan nem hurcolhatták ki, ez volt egyetlen menedéke. Amikor felemelkedett a térdeplőről, megint mosoly ült arcán,

így ment vissza szobájába fegyveresek között, s egy intéssel parancsolt zokogó asszonyainak. Néhány láda volt mindaz, amit magával vihet. Kevés aranyholmi, kis szelence drágakövekkel, egykori koronája, melyet a régi Clemens adott. Érezte: most vele van az egész Castel Nuovo s egész Nápoly is. Az alkonyatba beszűrődtek a nyugtalan fények, tudta, minden katona idetódult, elállják az utcákat, megszállják a kitérőket, de Nápoly átszivárog a résen, szétárad a fegyveresek közt, könnyel s hódolattal búcsúztatja a Domina Reginát. Kiktől búcsúzzék? A férfiaktól, akik lopva kémlelik cellájuk magányából, jönnek-e értük is fegyveresek? A pártütő familiárisoktól, akik talán szeretnék csillapítani háborgó lelküket? Talán maga Károly is arra gondol, hogy ő, Johanna állt a vajúdo Margit ágyafejénél, ápolta éjszakákon át toroklobos kislányát. Ő engedte el Pannoniába, s ő küldte utána asszonyát s gyermekeit. Talán Károly is eljönne, ha nem volna oly félelmes ez a csend, mely Johannából árad, könnytelensége, az összecsukódott, keskeny ajak, melyből nem hall panaszszót senki. A szó befelé zengett, ezer emlék ragyogásában, ismételte Petrarca vagy Boccaccio töredékes szavát. A hang befelé szólt, s a test olyan volt, mint kiégett olajú lámpa, mely egyre sápadtabban veti fényét, míg szelíden, halkan elpislán.

A poroszlók vártak besötétedésig, míg a nép nyugovóra tér, senki sem kérdi, ki ül abban a hintóban, mely elhagyja a Castel Nuovót. Senki se hallhatja szavát, ha feloldódnék némasága, mert a Domina Serenissima száját kötéssel látja el az új várnagy, hogy ne sikoltozhassék akkor se, ha fegyverbe akarná hívni a várost, mely szerette s megtagadta. Két kezét engedelmesen tartotta a fegyveres felé, hogy tegyen bilincset is rá, de a várnagy elfordította fejét, s Johanna látta a fáklyák fakó fényében, hogy az élemedett kapitány megtörli szemét. Így mentek le lopva, a hátsó lépcsőn, mintha egy bűnöst vinnének, akinek utolsó útját nem kísérheti harang szava. A titkos kiskapu csendesen nyílt ki, a kis lovascsapat körülvette a kocsit, melybe asszonyaira támaszkodva belépett Johanna.

A Castello del Muro, mintha baglyok, szellemek tanyája lenne, öreg, félelmes, elhagyatott. A várnagy reszkető kézzel bontja ki a királyi rendeletet, fogadja az őrséget, s riadt, szomorú tekintetével keresi az érkező nép közt az őrizetére bízott asszonykirályt. A köd már leesett a völgybe, de a bástyák, oromsipkék közt még besütött a kései nap. A gémberedett utast kiemelik asszonyai a kényelmetlen kocsiból, az őrt álló leoldja kötését, s most felmegy Johanna a belső vár lépcsőjén, s fogadja a várnép néma, mozdulatlan hódolását, a tekintetet, mely mondja: itt szabad megadni számára a tiszteletet.

Oly fekete, elhagyatott minden, a dohszagú levegőjű szobák, a roskatag bútorok, melyekből árad a nyirok, a boltozatos várkápolna, melyen látszik, hogy csak férfiak látogatják, nincs hímzés az oltárterítőn, s a Madonna-kép előtt nem illatozik egy szál virág sem. A test lassan éledezik. A halálos zsibbadást már nem érzi karja, a száj szólani is tudna, most már nem szorítja le a szoros kendő. Cseréptálon ételt s korsó bort hoz be a várnagy reszketeg félszegséggel, unszolja halkan, bátortalan szóval, hogy oltsa éhségét s szomját a hosszú út után. A test felenged, de a lélek ólomsúlyú, mint madarak szárnya, őszi eső után. A kéz átveszi a poharat, iszik egy kortyot, letör egy darabka kenyeret, de a szem még alig éled fel az ájult kábultságból, még érzi az utak zökkenő horpadásait, a hangokat, ahogy lovakat váltanak, a pattogó ostor szavát, a kocogást az éjszakában, a kocsi mellett szaladó vértések csatlósszavát. Eszmélni kezd. A szó visszanyeri értelmét, az emberek arcot kapnak körülötte, válaszolni is kell egy-egy halk, félbenmaradt mondattal, köszönni, ahogy illik, s hordozni magában a királyi méltóság utolsó szikráját. Május. Ilyenkor virágba borul a tenger melléke, de Muro kastélya körül barna, alacsony felhők húznak, eső veri az ablaktáblákat, melyeken keresztül nem hatol át a napsugár.

Asszonyai rendezkednek, lassú, bizonytalan szóval próbálják kiformálni e fogolyélet mindennapi keretét. Köntösei pompáznak az alacsony lócákon, tükrében láthatja magát, kirakják étkező szerszámaikat, a selyem asztalneműt. Apró tárgyak születnek újra, melyek örök idő óta ott álltak a sarokszobában, szemben a tenger végtelen világával. Keskeny, gótikus fészlete anyjától maradt, tőle való az imakönyv. Apja emlékét gyűrű őrzi s egy gyöngyös öv, mely örökségképp reá szállott. A tárgyak körülsimogatják, magukkal hozzák az otthon illatát. E kisvilág csendesen szépül, megbújik a bolthajtások mögött, asszonya letép a gazon növény virágokból néhányat, s a kis Madonna-kép alá helyezi.

Lassan élni kezd, s most erőt vesz magán, kimegy a nehéz levegőjű, dohos cellából, mintha végigjárná új királyságának összes tartományait. A folyosón szembejő a várkáplán, öreg, csendes katonapap, aki talán keveset tud Orbán és Kelemen harcáról, nem sokat hallhatott a skizmáról sem. Jó hallgatni a halk istenhozottot, mely csikorog szájában, hiszen nem szokta meg a kenetes szót, évtizedek óta nem láthatott mást, mint egy-egy átutazó klerikust, idetévedt vándort, vizitáló esperest. Most is egy kóbor diákot vendégel meg, aki előbukkan a folyosó homályából, meghajtja térdét, s üdvözlő, furcsa latin rigmusba kezd. Oly különös a kép, a sovány goliardus, oldaláról csüngő kalamárisával, vállán átvetett lanttal, amint bolognai szóval mondja a szót. Oly idegen, félszeg alakok, amilyenekkel ezelőtt sohasem találkozhatott. Az öreg, paraszti káplán, a vörös arcú várnagy, a lézengő diák, becsődült udvarosok. Nézik, mintha csodát látnának. Szemük végigsimogatja a királyi köntöst, melyen még nem fakulhatott meg a királyi lilium.

A várnagy halk, zavart hangon hívja az estebédhez, mentegetőzve mondja, hogy mindent előadott, amit szűk kamrájában s pincéjében talált. Johanna int, mindnyájan foglaljanak helyet körülötte, üljenek le asszonyai, a káplán adja az ételekre az áldást, a diák is kapjon tányért, a várnagy igya ki nyugodtan a hatalmas kupát. Mintha udvarában lenne, körös-körül grófjai, hercegei ülnének, s most királyi szakácsok pácolták volna a szálkás húst, s aranytálca hozták volna elébe a parasztsajtokat. Szeme lassan élni kezd. Egy percre elreppen belőle a halálos fáradság félhomálya, a diák elérte, zümmögni kezd előbb egy kegyes ritmust, majd kóborló garabonciások énekét. A gyertyák rossz szagúak, a fény álmosan esik szét, az asztaltól egy lépésre már nem lehet látni, kint esik az eső, s hallani a megerősített várőrséget, amint a bástyafalakra felvonul. Johanna megvárja az áldást, felemelkedik, s miként életében megszokta, fogadja azok hódolását, akikkel megosztotta asztalát.

Eleinte nem alszik. A takaró nyirkos, a lepedőt belepte a penész. Valamire emlékezik, tagjaiban érzi egy régi-régi éjszaka emlékét, amikor éppígy sírtak a falak a szélben, nedves s kietlen volt a bolthajtásos, semmibe vesző cella, de akkor nem volt egyedül... Összerezzen, miért jutott most, épp most eszébe az éjszaka a San Pietro di Maiella-i kolostorban, melyet mindig elhajszolna, de félelmes árnyképével felette kering. Miért nem a boldog, szerelmes éjszakákra emlékezik vissza, gyermeksírára, víg vadászatokra, a fényes tornákra, hatalmas ünnepekre?... Miért fut vissza a gondolat az aversai éjre, melynek nyirkát érzi az ágy vásznaiban?

Így telik el az első nap, nem történik semmi. A várnagy pecsétetes levelet őriz, melyben parancs áll, miként bánjon foglyával, új parancsot majd azok fognak hozni, akik felváltják a lovasokat. Senki sem tud semmit, maga a fogoly sem, aki nappal szabadon kószálhat a várkastélyon, bejárhatja az öreg kastélyt, üldögélhet a parányi kertben, szépítheti a kápolnát. Gondolhat arra, ami kedves volt valaha, s ha akar, bízhat benne, hogy innen is kiszabadul egyszer. A mosoly elvillan szája szélén, ha Franciaország felé fordul, s számolja a napokat, amikor már Provence-ba érhet Lajos herceg tengernagya. Az időnek nincs értelme, az órák járását csak a nap mutatja, mely május vége felé teljes fényességében ragyog. Egy nap arra gondol, Ludo-vicusnak ír levelet, az öreg királynak, tőle kér kegyelmet s jó szót, kényszerítse ő Károlyt arra, hogy feloldja fogságát. Épp harminchét esztendeje, hogy gyűlölködnek egymással. Körülöttük

kihaltak az országok, birodalmak változtak, királyokat temettek s újakat koronáztak, szentatyák távolba vesző során fárad el tekintete... Miért ne segíthetne rajta Ludovicus, amikor a keresztény királyok sorában legrégebben ő s Johanna uralkodik? De tollat nem vesz kézbe, a papír üresen marad... Minden végtelenül messze van s céltalan ebben az egyedülletben, talán neki is majd úgy kell leélnie életét, mint Jakabnak, a maiorcai királynak, aki tíz esztendeig egy kalickában gubbasztott.

Az első napok így telnek. Elmosódik a többi is, egyformán, csendesen. Megszokja a káplán szavát, végighallgatja, miként exhortálja az őrség vasárnapos vitézeit. Kedvét leli a diák szavában, aki otthagya az egyetemet, s most végigkoldulja Itália minden városát. Hallgatja rigmusait, kéri, olvasson verseket, a szavak elvezetik a messzeségbe, talán egészen más tájékokra, mint amelyekről a poéta mesél. A csend, mint pókháló lepi be. Még mindig nem ébredt egészen tudatára annak, hogy le van láncolva térben s időben, hisz szabadon mozoghat cellájában, a kertben, a kápolnában, de mégiscsak bebörtönözött fogoly. Nincs senki, akire várhatna, hívére, aki elmondhatná, mi történik Nápolyban? Ember még azóta nem tette be a lábát, csak az őrségből lovagol hetenként mindig egy vitéz Nápolyba, hogy magával vigye a várnagy levelét.

Már megszokta az éjszakákat is... olyan korán hajnalodik, kinyitott egy ablaktámlát, ezen keresztül hajnalban beszökik a napsugár. Ezen az éjszakán még nyugtalanabb, mint volt az előző napok alatt. Minduntalan felneszel. Titokzatos zörejeket hall, mintha sírnának a falak a szélben, emberek járnának körös-körül. De tudja, csak a szél fúj, s nem történik soha semmi sem. Most mégis felneszel... ez nem lehet csalódás... az alig pirkadó kora hajnalban messziről paták csattogását hallja... Az, aki sokat és sokféleképp járt hadban s vadászatban, megismeri a zörejekről, hogy nehéz vagy könnyű fegyveresek közelítenek-e, mennyien vannak, sietnek-e vagy csak poroszkál a csapat? Hallja lovasok érkezését, a zaj erősödik... A várbástyáról leszól egy hang, a választ nem értheti, csak egy idő múlva hallja, csikordul a kapu, s megtelt az udvar nyerítő lovakkal, melyek felverik az alvó népet, hajnali álmából. Valami történik, talán felmentésére jöttek, szabadulását hozzák a hírnökök. Clemens pápa győzött Urbanus felett... megszánták sorsát a föld fejedelmei, maga Ludovicus korholta hálátlanságáért Károlyt... talán mégis szárazföldön jönnek Nápolyig a franciák... új, diadalmas tribunus szállt Rómában a Capitolium magasságába, s ő kiáltja hangosan, hogy vissza kell ültetni a Castel Nuovo trónjára, aki ott harminchét évig uralkodott. Tele homállyal minden, erre a folyosóra még nem szökött be a hang, nem verte fel láb zaja sem, senki se jön hozzá, hogy mondja: asszonyom... szabad vagy, készülj... már reggel indulunk vissza, Nápoly felé... Senki. A toronyszoba csendjébe nem szűrődik be semmiféle zaj.

Vár, nem hívja asszonyait, hogy öltöztessék. Ő maga bújik köntösébe, a mécs világánál megnézi arcát, fésűjével végigszánt haján, fejére teszi a csipkekendőt, mely eltakarja az ősz szálakat... Most egyszerre különös hang üti meg fülét... először halkán, aztán egyre erősebben kezd kongani a várharang. Mintha élő nyelven beszélne, úgy jajgat, úgy sír a halálos csendben, ilyen volt a hangja annak is, amely a Castel Nuovóban szólalt meg, ha főbenjáró bűnöst vittek vesztetni. Csak a harang szólal meg, s különös a némaság, mely e vékony, félelmes csilingelést körülveszi. Már kiáltani szeretne... feltépni az éjszakára lezárt ajtót, körmével beletépni, ordítani, hogy mondják meg végre a hírt... ne hagyják itt senyvedni egy percre sem hiába... jöjjenek már...

A folyosókon lépések konganak végig. Emberek jönnek, már ismeri a várkáplán nehézkes, csoszogó lépését, a várnagy sarkantyújának ütemét... de a többi idegen, csörömpölő vasláb zaja csak... A zár lehull az ajtóról. Reszketeg arccal állanak meg a fáklyavilágban azok, akik ajtaja elé érkeztek. A pap s az öreg kapitány kisírt szemét törölgeti, egy idegen, magas páncélos lép be, kezében fekete pecsétetes levél. A harang szó félelmes a némaságban, mintha már mindent elmondana az égi nyelven, melyet nem bír szóba önteni a dadogó ajak.

- Készülj, Asszonyom, nehéz órádra... az ítélet megérkezett. - Az idegen páncélos felemeli az írást, s Johanna a fáklyák rőt fényében látja Károly kezeírását. Az ajtóban négy komor arcú, lesütött szemű bőrpáncélos áll, az egyiknek kezében összesodort hosszú selyemkötél.

A pap letérdel, az ajtó nyitva marad. Az agg káplán öreges nehéz lihegését hallják, az asszony szava csendesebb, halk, remegés a rémület szörnyűségeiben. A stóla halkan s szelíden átköti a bűnös kezét, s anatómával vert homlokáról levesz minden földi megpróbáltatást.

A két asszonyt elnyomta az álom, s most már csak egyedül a diák virraszt a halott felett. Kegyes kéz fekete köntösbe öltöztette, lezárta szemét, ne lássák tükrén: szörnyűséges volt halálküzdeme. A keze között ott fekszik a szép művű gótikus francia ezüstkereszt.

Olyan néma az este, mintha egyszerre elcsendesedett volna az egész világ. Az öregek álmatlanul forgolódnak a szörnyű nap után, az őrt állók nem mernek egyedül maradni a bástyán, a négy idegen bőrpáncélos zsoldos üldögél a várpincében, a szél néha felhossa kurjantásukat.

Ezen az éjszakán csak a fekete tógás diák virraszt a kápolnában, a gyalultatlan ravatal mellett. Nem fél a halottól, szeme fürkészve nézi a márványarcot, mely most alabástrom-fehérségében csalódásig hasonlít azokhoz a faragott képekhez, melyek megőrizték Itáliában az aranykor sápadt emlékét.

Úgy érzi: ő marad egyedül csak élő Muro várában, a véletlenül bevetődött diák, aki minderről, amit látott, balladát szerezhethetne, s végigkoldulhatná az egész tartományt. A vers megmozdul benne, mintha szavakat rakna egybe a mindent megszépítő képzelet. Mintha álom s ébrenlét küszöbén királyok hajolnának fölébe, kérnék, örökítse meg a sápadt, szomorú királyasszony sírjának feliratát. Küszködik a kísértéssel, még sohasem írt epitáfiumot, sohasem ült halott mellett, nem ismeri a bűnt, melyben e szomorú, szép királyasszony vétkesnek találtatott. „Hic jacet” - így kellene kezdődnie, így szól minden szarkofágon a sírirat. Itt fekszik, de vajon nyugalomban s békében teszi-e, miként elvárnák szelíd halottól, vagy vádol-e valakit, engesztelésnek veszi-e egy hosszú élet önvádjai után...? Vajon boldog volt-e vagy boldogtalan, hiszen a hideg kő elnyeli a fényt s az árnyékot, ki tudhatná, melyik borította be földi életét.

Mögötte felneszel az egyik siratóasszony. A diák halkán szól hozzá:

- Hogy hívták atyját, tudod-e?

- Károlynak...

A szó zsong benne, s különös fátumot láthat abban, hogy Károly volt atyja, s Károly keze vonása szentesítette ítéletét. A vers szelíd formái közt imbolyog, a mérték mintha vezetné kezét. Leoldja övéről viasztábláját, a vessző megreszket kezében, mintha megrettenne a feladat nagyságától, hogy ő parentálja el versezetben azt az asszonyt, akit egykor Petrarca Itália legszebb virágának nevezett. A goliardus ráhajlik a táblára, s a halotti gyertyák szomorú világánál karcolja a betűket, mint látta régi római koporsók fedelén:

*Inclyta Partenopes jacet hic Regina Joanna
Prima, prius felix, mox miseranda nimis
Quam Carolo genitam, multavit Carolus alter,
Qua morte illa virum sustulit ante suum.*

Halkan, lábujjhegyen odalép a ravatalhoz, s az alvó Johanna lába elé teszi egy kóbor diák királyi ajándékát.

UTÓSZÓ A NÁPOLYI JOHANNÁHOZ

Huszonhét éves voltam, egy olasz teherhajó fedélzetéről szálltam ki Marseille-ben. Provence annyit jelentett számomra, amennyit kolozsvári történelemtanáromtól a „daltelt mezőkről” hallhattam, s amennyit Van Gogh arles-i képei megőriztek emlékezetemben. A vonatfülkében, őszi ragyogásban, együtt ültem egy szakállas, idős pappal. Ő volt, mint ahogyan „életem legszebb útikalandjában” megírtam: Karthágó érseke. Tucatnyi esztendő telt az Ördög-szigeten, állomáshelyén Dreyfust is vigasztalta. A vonat lassított, az érsek kedvesen intett, amikor az egykori Arles-i Királyság székvárosában - néhány órára - kiszálltam. Elmondta, mit kell megnéznem Avignonban, ahová ő tartott, ami nincs talán benne az útikönyvekben. Marseille-be már életem első spanyol emlékeivel vetődtem; a kis Adria-gözs, az „Ariosto”, minden hat hétben meglátogatta Barcelonát és Valenciát, árut vitt s néhány, eléggé kényelmetlen kabinjában fél tucat vállalkozó kedvű utast.

Mindez - túl a napéjegylenlőségi viharokon, melyek erősen felrázták az Oroszlánöblöt - varázst s romantikát kevert: annál sűrűbb réteget formált bennem, minél több nap telt el azóta, hogy Budapestről, szabadságomra, útra keltem. Megbízásom is volt egy budapesti napilaptól, hogy Bolyongások a nagyvilágban címmel írjam meg úti élményeimet.

Marseille-ben egy ott dolgozó kedves magyar kollégámmal s barátommal megbeszéltük, hogy ő is, másodmagával, átrándul Avignonba vasárnap, ahová nekem már előző este kellett megérkezniem. Egy volt kolostor csúcsíves szobájában kaptam szállást. Az átalakított klastrom cellái kitűnően szolgálták az olcsóbb, nem túl komfortos hotel vendégeit. Nagyjából maradt minden a régiben, a refektóriumban reggelire terítettek.

Barátom megjött, s így vidáman vágunk neki a városnézésnek. Nem kellett messzire menni, hogy Avignon főterén földbe gyökerezzék lábam. Hatalmas Piazza volt, ám középpontjában nem székesegyház emelkedett, hanem olyan középkori erődtámasz, melyhez foghatóan épít, hatalmasat, szinte fenyegetőt még nem láttam. Ez volt a Pápák Vára, bevehetetlennek látszó erődtámasz, melyet - kivételes helyzetére való tekintettel - nyilván soha, senki nem ostromolt; ezért is maradt ilyen tökéletes állapotban. Emlékezetem szerint a felvonóhídon lehetett bejutni belsejébe, s már az első terasznál láttam, hogyan nőtte körül a várat a város - szabályos négyszögben, urbánus fénnel, múlt századbeli emeletes házakkal, szép üzletekkel. Mindezekre úgy nézett le a Château des Papes, mint örök világának múlandó kísértőire.

Kis csoportot várt még az idősödő sapkás palotaőr, aki ellátta a vezetést. Az ilyen tisztet francia földön általában elég unatkozva, egykedvűen szokták viselni. De ez az őr mestere volt a cicerone-művészetnek, emellett hamisítatlan provence-i szellem és vérbőség jellemezte. Nyilvánvalóan félreismerő poétának s énekesnek érezte magát, mert amikor eljutottunk a magasabb várplatóhoz, keze látnokian mutatott a „daltelt mezőkre”, s egy - nyilván saját műhelyéből eredő - provence-i nyelvű dalt énekelt. A produkció (hányszor ismételhette meg napjában?) nem váltott ki senkiből sem gúnyos mosolyt. Oly őszinte, lelkes, helyénvaló volt az avignoni várban, hogy szeretettel ölelte körül az őr kedves arcát, ősz haját, köpcös termetét tekintetünk. Hogyan is gondolhattam volna, hogy néhány esztendő múlva, véletlenül, Blasco Ibaneznek, a húszas-harmincas években annyit olvasott spanyol regényírónak *A tenger pápája* című könyve kerül kezembe. E keretes játékban - melynek magvában az utolsó nagy ellenpápanak, a spanyol Benedeknek, világi nevén Pedro de Lunának története rejlett -

megelevenedett ugyanez a provençe-i őr, s Ibanez valóban költői hévvel örökítette meg alakját, ugyanolyan produkcióban, mint amelynek mi is tanúi lehettünk.

Egy hatalmas terembe léptünk, melynek gótikus szépsége szinte érintetlen maradt. Újból meglendült az őr keze. „Itt, ebben a teremben zajlott le a középkor egyik legnagyobb jelenete. Hölgyeim s uraim, képzeljék el: itt ült őszentsége, a pápa... bíborosaitól körülvéve, legalább hármukból szintén pápa lett. Itt volt egy szék s egy imázsármoly. Itt állt vádlói előtt a gyönyörű s szerencsétlen nápolyi királynő, Johanna, Provence grófnője, hogy védekezzék a »gonosz magyar király« követei ellen, akik uruk nevében azzal vádolták ezt a szép s ártatlan asszonyt, hogy segített meggyilkolni urát, a magyar király testvérét. A pápa szava döntött. »La Reine Jeanne« megigazultan került ki az ítélethől, s Kelemen pápa minden bíborosával együtt megadta Johannának a felmentést... A védőbeszédet maga a királynő mondta el, anélkül hogy olvasta volna, ékes latin nyelven, mely közel két órán keresztül tartott. Álljunk meg, s áldozzunk egy percet a szép Reine Jeanne emlékének...”

Azelőtt is, azóta is megszoktuk, hogy a műemlékek közt vezető őrök - ott, ahol lehet - halmozzák a romantikát, gyengébb idegzetű s a történelmet töviről hegyire aligha ismerő látogatóikat inkább ilyen történetekkel, anekdotákkal traktálják, mint a csúcsíves szerkezetek elemzésével vagy a freskók ikonográfiájával. Mégis, amikor már fent voltunk a bástyán, s néztük a szuroköntő réseket, melyeket a középkori francia hadinyelv „máchicoulis”-nak mondott (a velünk jött bájos, ifjú marseille-i hölgy soha nem hallotta még ezt a szót, ezért elneveztük kis Máchicoulis-nak), egyszerre megálltunk. Valóban - itt annak a Nápolyi Johannának történetét hallottuk-e az őről, akit mi odahaza mint férjgyilkos, elfajzott nápolyi boszorkányt ismerhettünk meg történelemóránkon, nem is beszélve a Toldi szerelméről? Hogyan lehet, hogy itt, Avignonban, az egykori pápai udvar dicsfényében ragyoghat, holott mi úgy tudtuk, hogy csak méltó büntetését szenvedte el, amikor unokaöccsének, a nápolyi Károlynak szikáriusai nyaka köré tekerték - jó negyedszázad múlva - a köteleket.

A látottakból újságcikk lett, de ebben épp hogy megpendítettem a kétségemet Johannának a magyar történelemben gondosan beaktázott bűnössége tekintetében. Az írás meg is jelent, s el is merült a végtelen számú útleírások óceánjában. De bennem, hazatérve, valahogyan gyökeret vert a téma. Legalábbis annyira, hogy megpróbáltam valamennyire kitisztázni a matériát. Szerencsémre néhány jó könyv került kezembe: egy nagy, unalmas, de oknyomozó monográfia a nápolyi Anjoukról, francia források, a Villani testvérek egykorú firenzei krónikái, végül a nagy provençal költőnek, Frédéric Mistralnak Nápolyi Johannáról írt francia s provençe-i nyelven fogant Johanna drámája.

A franciák - az avignoni őrhez hasonlóan - szinte egyértelműen kardot rántottak Johanna ártatlansága mellett. Nagy Lajos király vádját elveteműltnak tartották, mely azt a célt szolgálta, hogy a „magyar koronához csatolja Nápoly Királyságát”. Meg is történt volna ez, ha nem küldi haza a magyar uralkodót a Grande Peur, az 1348-as pestis szörnyű esztendeje.

Az itáliaiak véleménye megoszlott. A nápolyiak inkább Johanna-pártiak voltak, Boccaccio elítélte, bár inkább enyhébben, Johannát. Leghevesebb váddal a Villaniak illették a nápolyi királyasszonyt. Ám a Villani családnak belső kapcsolatát Nagy Lajossal sikerült megtalálni. Mintha egy XIV. századbéli propagandagépezet fogaskerekeinek jöttünk volna nyomára...

Körülbelül így végződött első, felületes kutatásom, mert hiszen többet nem tehettem ezzel a matériával: elkerült oda, ahová illett - temetett témák sorába.

Az avignoni látogatás után kereken egy évtizeddel adtam be a kiadóhoz az *Esőisten siratja Mexikót* kéziratát. Könyvvé válása jó hosszú esztendőt vett igénybe, s úgy éreztem, nem rostokolhatok merő várakozásban: hogyan fogadja a „világ” első történelmi regényemet. A

kiadó - szegény, kedves Sárközi György, mert ő volt az Athenaeum főrektora - azt kérdezte, hogy Cortés története után nem birkózom-e meg Pizarróval is? A leghevesebben elutasítottam. Bizonyos, mondtam, hogy ha „Perut” dolgozom fel Mexikó után, ez csak gyengébb lehet, hiányzik az eredeti lelkesedés, az a „prekolumbiánus” lendület, mely az *Esőisten*-ben valóban egzotikus tájra sodort. Emellett Pizarro alakja sem nem érdekelt, sem nem vonzott. Az öreg, írástudatlan, szívós, nagyszerű emberanyagból formált „Haudegen” zsoldos kapitány soha nem tudta lebilincselni képzeletem. S az inka birodalom kultúrája s annak ellentmondásai csak később kezdtek vonzani. Nem, nem választok újabb prekolumbián témát. Visszanyúlok a régi tervekhez. Itt élt, mozgott a bizánci kör mellett az itáliai késő középkori világ kellős közepén - megítélés szerint - egy „gyilkos” vagy „sorsüldözött” szépasszony, akinek modern profilját megőrizte a nápolyi templom freskótöredéke. Legyen-e új témánk Johanna? A kör izgalmas: Nápolyban még merev késő gótika ad a Középkor Őszének formát. Szinte néhány mérföldnyire az Egyházi Állam birtokaitól - Firenze már modern értelemben vett csodálatos városállam, a művészet és humanizmus urbánus központja. Az ellentét csábító, hát még a benne mozgó figurák? Petrarca, Boccaccio, Giotto, csak hogy a legismertebbekről szóljak - mind odatar- toztak a valóságban is a nápolyi Anjou körhöz. Nem kellett semmit sem kitalálni, nem kellett képzeletem szülte alakokkal kiegészíteni az embertájat. Egyre dúsabban, teljesebben jöttek elő a figurák, mielőtt - tízévi érés után - újból elővettem ugyanazokat a könyveket, amelyekből először merítettem kétségemet Johanna valódi jellemét illetően.

Maradt a kérdőjel: célszerű-e vállalni egy ilyen régi határper újrafelvételét, melyben Arany János is letette a garast? S olyan időben, amikor Johanna bűnösségét a Szekfű-Hómanban papírra vető szerző - mindenható kultuszminiszter volt?

Amikor 1939 májusában megjelent az *Esőisten* első kiadása, már javában dolgoztam a *Nápolyi Johanná*-n. Aznap is, amikor - vasárnap volt - lementem Budán az Európa kávéházba (akkor Regent háznak hívták az épületet), s meghallottam, hogy kitört a második világháború. Ebben az évben, kétség s remény között hanykolódva, írtam meg jórészt a könyvet, telve belső fenntartásokkal, nosztalgiával, mintegy menekülésszerűen a napról napra sivárabb, vigasztala- nabb holnap elöl. A háború sodra meggyorsította az olvasókedv pulzálását, s valamilyen irodalmi konjunktúra kezdett lengedezni. Még ugyan elég messze volt az elsötétítések korszaka, de már nagyon sokan - ha lehetett - otthonukba húzódtak. Kiadómnak véleménye szerint ilyen időkben „szeretik a történelmi regényt”.

Egy historikus regény felépítése - úgy mondhatnám - inkább induktív. A történelem megadja a figurákat, a dokumentumok száraz nyelvét kell feloldani. A mese építése közben alakulnak ki a könyvekben felvázolt, régmúlt alakok emberi valóságukban, úgy, ahogyan húsból és vérből formálta őket sorsuk, s nem egészen úgy, ahogy rendszerint ágálni szoktak eposzban, színpadon, regényes rajzban. A mellékszereplők, a kor szellemi arculatának megrajzolói is lassanként előlépnek. Itt már az író mérséklete vagy mohósága a döntő: kit, mennyit, hogyan „vesz be”, mindenkit szerepeltet-e a közismert személyiségek közül, akár szükség van rájuk, akár nem. Szegény Sárközi Györgynek mellesleg az volt a véleménye, hogy a *Nápolyi Johanná*-ban is „egyet-kettőt azért el lehetett volna hagyni”. Lehet, hogy Petrarcára gondolt, de őt Johanna nagyapja kente költőkirállyá, vagy Boccaccióra - de ez a különös szellem s avantgárdé jelenség mégiscsak kapcsolatban állt Johanna nagynénjével, s a királynő későbbi sorsában is szerepelt, így hát nem tudtam lemondani sem róluk, sem Sienai Szent Katalinról, akivel egy korábbi időben foglalkoztam. Hogy ki volt, vagy kik voltak azok a figurák, akik kiestek a rostán, ma már nem tudnám megmondani. Bizonyos, hogy az Anjou-világ nápolyi udvara különösen gazdag lehetett olyan szereplőkben, akik morális síkon nem ütöttek meg semmiféle mértéket, de mint regény mellékhősök izes históriákat kínáltak.

Maradt a társadalmi-történelmi háttér problémája. Hogyan nőnek ki a kora reneszánsz városmo­kráciák Közép-Itáliában, s milyen belső és külső törvényszerűségek határozzák meg a Dél struktúráját - jórészt mind a mai napig. Az a feudalizmus, mely az Anjou-kort jellemezte, nagyon sok hasonlóságot mutatott Nápolyban s Magyarországon, hiszen ugyanaz a család uralkodott mindkét királyságban. A hűbériség francia válfaját honosították meg, mely a Szentföldről, az Outremertől egészen Angliáig s Aragóniáig hódított. Egy adott pillanatban mintha az egész kontinens franciává változott volna, az avignoni pápák mind franciák voltak, s a német-római császári trónt is egy Luxemburg foglalta el, akinek anyanyelve a francia volt. Így ahhoz, hogy a nápolyi közállapotokról képet alkossak, elég volt, ha összevetettem őket a korukbeli magyar viszonyokkal. A különbség csak az lehetett, hogy a székváros, Nápoly, az akkori Európa egyik legnépesebb metropolisza volt. Ilyen urbánus góc nem létezett a magyar világban, ahol a források szerint a legtöbb lakója Pécsnek volt, de ez sem közelíthette meg a görög eredetű ősi Parthenopét. Nápoly, a maga hatalmas népi tömegeivel, szenvedélyes utcaemberével, a hagyományokban gyökerező örök, városi nyugtalansággal - hatalmas orkeszter volt, mely nem mindig engedelmeskedett a királyi vár vagy palota egymást váltó urainak.

Nápolyi Johanna ebben a palotában született, s elhurcolásáig jórészt itt pergett le egész, viszonylag hosszú élete. A palotát itt jelképes értelemben írjuk le, mert a nápolyi királyok hol a város szívében fekvő Castel Nuovóban, hol a tengerre kiugró Castel dell'Ovóban, hol valamelyik vidéki kastélyukban tartottak udvart. Erről a nápolyi udvarról, annak vásottságáról, morális alantasságáról épp eleget írtak - ez a mi hagyománykincsünkben is közhellyé vált. A különös csak az, hogy a késő középkori, reneszánsz, barokk és rokokó udvarok jó részét ugyanilyen vádakkal illetik a kortársak, s Boccaccio, Brantôme vagy Saint-Simon ez irányú kritikái lényegében fedik egymást. Nápolyról, a főrangúak világáról többet tudunk, mert több volt az írástudó, aki bejuthatott a várkastélyok feudális világába, vagy közvetlenül, első kézből vehette át botránykrónikájához a matériát. Valószínűleg a korabeli udvari élet nagyon is hasonló jellegzetességeket mutatott fel - beszéljünk akár Angliáról, akár Franciaországról, akár Nápolyról. Mindenütt megkíséreltek palotaforradalmakat, szerelmi viszonyok szövődtek udvari vagy dinasztikus síkon, egy-egy jelentős ellenség kiküszöbölésére aligha kínálkozott más, alkalmasabb eszköz, mint az orgyilkos töre, a hurok vagy a mérge.

Ha előlépnek a „dramatis personae” történetünkben, különös figurákat kelt életre a reflektor. Nem kétséges, hogy maga Johanna szellemével, műveltségével, asszonyi varázsával s uralkodói képességeivel messze kimagaslott a kor uralkodói közül. A nőuralmat a feudális világban nem szívesen tűrték az országnagyok. A szentföldi országok példája mutatja, hogy a saját jogcímén uralkodó leánynak azonnal férjet kellett választania, s még ki sem hűlt az özvegy ágya, amikor a bárók tanácsa már kijelölte a férjutódot. Nyilvánvalóan ez volt a helyzet Johanna és Endre esetében is. De itt a hatalmi egyensúly eltolódását a fiatal királynő javára nyilván az okozta, hogy férje idegen volt attól a földről, melyben uralkodnia kellett volna, s emellett fejedelmi kvalitásai sem ütötték meg az ebben a korban megkívánt mértéket.

Amennyire Nagy Lajos a Középkor Őszének széles perspektívájú politikusa, diplomatája, hadvezére is volt, akinek országlása a magyar nagyhatalmi törekvéseknek talán a csúcspontját jelentette - úgy öccsének, Endrének emberi és uralkodói vonásai - a rendelkezésünkre állott források mérlegén mérve - jelentéktelen egyéniségre mutatnak. Az az érzésünk, hogy jó szándékú, de gyenge princ lehetett, aki szűk, zárt körben élt, a humaniorák iránt nem mutatott érdeklődést, alighanem lovagi szenvedélyeinek adózott. Nem az író kreálta Róbert barát alakját - ezt a figurát elég sok forrásból próbáltuk élővé varázsolni. Nyilvánvalóan hatalmas egyéniség lehetett, sajnos, kevés életrajzi adat állt rendelkezésre, azt sem lehet tudni, milyen nemzet fia volt. Ám kétségtelen, hogy fanatikusan gyűlölte a nápolyi udvari világot, s a remeték, aszkéták tisztító heve égett benne. Így önmagától adódik a tragikus összeütközés Róbert barát tiszta, de

könyörtelen koncepciói s a nápolyi politika hajlékony, gyakran amorális szándékai, vonalvezetése között. Johannának Nápolyon kívül még egy címzetes s egy valódi országa volt. A „jeruzsálemi” királyi titulus egy elmúlt század emlékvilágát őrizte címerében. De a provence-i grófság valóságos hatalomnak számított Európa egyik legősibb kultúrföldjén. Jelentőségét megsokszorozta, hogy Avignon városa és vára is Provence grófságához tartozott, s csupán Johannának történetünkben leírt ajándékozásával került a Szentszék birtokába - egészen a nagy francia forradalomig idegen test volt Franciaország szívében.

Az Anjou nagy-család, a durazzóiak s tarentóiak néha gyilkos unokatestvéri vetélkedései, a különböző dinasztikus szerepeket játszó, cselszövényekben ötletes asszonyok: ez az udvari háttér, melynek előterében, színpadán mozognak a középkori dráma figurái. Az író - visszaemlékezve - vonzotta a téma: valódi, részben felderítetlen tragédiák zártak le egy-egy korszakot. A történet egy európai nagyvárosban zajlott le, a Trecento szívében. S ez a század - a könyv írásakor úgy éreztük - eléggé elhanyagolt területe volt nemcsak a regényeknek, de a monografikus vagy biografikus irodalomnak is. Az érdeklődés jórészt inkább Firenze s a többi olasz kultúrcentrum felé fordult. Nápolyban mindig csak átutazó maradt Giotto, Petrarca, Boccaccio.

Bennünket e távoli olasz história magyar vonatkozásai vonzottak. Soha nem vállalkoztunk volna arra, hogy Nagy Lajos alakját magyar síkon dolgozzuk fel. Részben, mert alakja mindmáig enigmatikus, kevés forrás ad egyéniségéről tiszta képet, részben már mások megkísérelték alakját regénybe önteni. De feltámasztani a kérdést s vitatni az eddigi megoldásokat - olasz oldalról: ebben láthattam feladatom érdekességét. S talán azt az egyetlen „pluszt” is, hogy eléggé ismertem az itáliai világot, tudtam válogatni hagyománykincse, krónikái között.

A feladat nem volt veszélytelen, mint említettem. A magyar historikus hagyományban, közvéleményben gyökeret vert Johanna bűnösségének teljessége. Úgy tudom, élelőttem nem volt senki, aki vitatni próbálta volna akár felbujtói, akár bűnrészesi minőségét. Egy hatszáz esztendeje lezárt per újrafelvételét kellett megkísérelnem, gyenge eszközökkel. Mert én, az író sem voltam, nem is vagyok meggyőződve Johanna teljes ártatlanságáról, s így nem adok vakon hitelt a nagy perében melléje állt olaszoknak, franciáknak. De „jogászi” szemmel nézve: a vád tántorog. Az összeesküdött uraknak semmi szükségük sem volt arra, hogy beavassák tervükbe Johannát, aki akkor élte első terhességének utolsó heteit. Ebben az állapotban kevéssé hihető, hogy egy asszonyt bevonnak a férjgyilkosságba. Emellett Johanna egész uralkodói múltja - az évtizedek, melyek alatt mindig ő maga s nem változó férjei uralkodtak a Nápolyi Királyságban, azt mutatta: inkább gyenge volt, engedékeny, mint véres kezű vagy középkori zsarnok. Olvasunk apró gesztusairól, a kegyelemről, melyet elég bőségesen osztogatott. Mindez - karakterét elemezve - nem teszi valószínűvé, hogy egészen fiatal asszony korában, anyaságának küszöbén kövesse el azt a szörnyű bűnt, mely ellen vallási meggyőződésének is a legélesebben tiltakoznia kellett.

Másrészt azonban - a politikai gyilkosság ebben a fejedelmi körben, főúri társadalomban egyáltalán nem volt szokatlan, s nagyon gyakran mint egyetlen lehető megoldás kínálkozott. A hírek szerint már elindult a pápai legátus hajója, hogy - a magyar udvar kívánsága szerint - egyenjogúsítsa Endrét, felszabadítsa őt a „királynő-férje” státusából, s Endrét is szuverénné tegye. Hogy pedig mi következett volna be ebben az esetben, ha a hatalomeltolódás éppen a királynő anyaságának kezdetén történik meg, a példák alapján akkor is elképzelhető, ha Róbert barát befolyására, szinte emberfeletti akarására és gyűlöletére nem is gondolunk. Ilyen körülmények között azok a főrangúak, akik feltették a Nápolyi Királyságot s elsősorban saját pozícióikat a kifejezetten „magyar” uralomtól: megtalálták egymás kezét. Hogy minderről tudott-e vagy sem Nápolyi Johanna - ez mindvégig az ő titka maradt. Soha egyetlen olyan

nyilatkozata, olyan tette nem volt, melyben bár csak a legkisebb mértékben is elismerte volna bűnösségét vagy cinkosi mivoltát.

Amikor könyvem írtam - tehát az 1939-40-68 esztendőkből - a magyar szellemi élet legjobbjai egyre sűrűbben vállalkoztak a nemzeti lét önkritikájára, a hagyományok kemény (vagy óvatos) megbíráására, felszámolására. Talán ilyen módon érthető, hogy nem találtam szemben magam tiltakozó vagy felháborodott közvéleménnyel, mely az Endre-Johanna per megmásíthatatlan magyar verdictjére utal. Nyilvánvalóan nem a mi könyvünk volt az első, amely próbált szembenézni valamilyen történelmi tényként ismert eseménnyel, s új megoldási lehetőségek közt kutatott. Úgy emlékezem, nem kaptam semmiféle komolyabb támadást arról az oldalról, ahonnan várnom kellett: a hivatásos történészek részéről. Az elég nagyszámú kritika inkább a részletekkel foglalkozott, de nem vitatták a szerzőnek azt a jogát, hogy megközelíthet egy „kényes” problémát. Úgy tudom, senki sem vetette szememre a nemzeti história megrontását. Persze, azóta is, mindmáig Johanna maradt Endre gyilkosa a történelmi tankönyvekben.

A *Nápolyi Johanna* a háború végéig - emlékezetem szerint - három kiadást ért meg. Különös módon ez volt az a könyv, mely akkori történelmi regényeim közül a közérdeklődés szempontjából előtérbe jutott s megelőzte az *Esőisten-t* s a *Bíborbanszületett-et* is. Ennek nyilvánvalóan az volt az oka, hogy a nemzeti témák iránt fogékonyabb akkori olvasóközönség több ismert anyaggal, hazai vonatkozásokkal találkozott, mint az említett másik két könyv esetében. Emellett a történet romantikája, a nő-protagonista alakja is hozzájárult ahhoz, hogy Johanna odakerüljön a könyvespolcokra, melyek közül annyit nemsokára leszaggatott a vihar.

Örök problémám: mennyire felelős - alkotástechnikailag - a szerző azért a műért, melyet több mint három évtizeddel ezelőtt alkotott? A történelmi kutatásban bizonyosan járatlanabb voltam, a társadalmi összefüggések mai szemlélete ismeretlen volt előttem. Úgy éreztem, merész irodalmi tettet hajtok végre, amikor a nemzeti önkritikát történelmi alapra fektetem, e múltunk egy hagyományosan dicső korszakát próbálom kritikailag elemezni. Amikor a Nápolyi Johanna oly sok év után újból kezembe került, mert hiszen elő kellett készítenem - több mint negyedszázados tetszhalála után - új kiadását, igyekeztem objektíven, bírálva olvasni, már amennyire ez saját művel szemben lehetséges. Nyilvánvaló, hogy ha ma egyáltalán belefognék ebbe a témába, másként írnám meg, vagy legalábbis sok minden részletet másként. Másféle társadalomrajz születnék, sok alak eltűnnék belőle, tömörebb lenne, keserűbb. De nem lenne az a Nápolyi Johanna, mint amit írtam, írói pályámnak első szakaszában. A mű kétségtelenül romantikus néhol, nem ment érzelmességtől. Különösen ott, ahol magyar motívumok kínálóznak. Akik a kedves olvasók közül emlékeznek ezekre az 1939-40-68 hónapokra, melyeket a szörnyűségeket sejtve töltöttünk, megtalálják ezeknek az időknek is szorongó visszhangját. Talán nem is kell mondanom, hogy az új kiadáshoz legfeljebb a lapsusokat javítottam ki, s korrigáltam néhány szórendet, de valójában nem nyúltam hozzá a könyvhöz: úgy maradt, ahogyan papírra vettem azokban a hónapokban, amikor már hallanunk kellett az Apokalipszis lovainak távoli zaját.

Ismét napvilágot lát, új köntösben, a Trecento különös figurája, aki Parthenope színeit s varázsát hordta, s mi mégis sötét bűnökről beszélünk, ha kiejtjük Nápolyi Johanna nevét. Alig hihető, hogy akad majd olyan kutatás, mely objektív forrásfeldolgoásaival többet, biztosabbat tudna mondani a királyasszony hat évszázados peréről, mint amit mi próbáltunk, írói ifjúságunk régi esztendejében.

Passuth László